

สมุด
ปก

ปก

หนังสือพิมพ์ ข้าราชการ

หนังสือพิมพ์ ข้าราชการ

พิมพ์และจัดจำหน่ายโดย: บริษัทโรงพิมพ์และโรงพิมพ์เอกชน

โรงพิมพ์เอกชน

พิมพ์และจัดจำหน่ายโดย: บริษัทโรงพิมพ์และโรงพิมพ์เอกชน

อภิเนตนาการ

จาก

ศาสตราจารย์วิจิตร ลุคิตานนท์

เนื่องในโอกาสครบรอบ 50 ปี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2527

การทูต

โดย

นายดิเรก ชัยนาม

เนติบัณฑิตไทย

ผู้บรรยายวิชาประวัติศาสตร์การปกครองชั้นปริญญาโท

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

อดีต

รองนายกรัฐมนตรี

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

เอกอัครราชทูตประจำกรุงโตเกียว

คำนำ

คำโบราณซึ่งกล่าวถึงการปฏิบัติภายในวงแคบ ไม่มองดูถึงเพื่อนมนุษย์หรือวงภายนอก
ว่าการปฏิบัติเช่นนั้นเสมือน "พายเรือในอ่าง" และถ้าจะนำมาเปรียบเทียบกับแต่ละประเทศในปัจจุบัน
นี้แล้ว จะเห็นได้ว่า แต่ละประเทศนั้นจะอยู่โดยลำพังไม่ได้ มีนัยการมองที่วางทฤษฎีและการ
ปฏิบัติ จะให้ประเทศของเขาไปถึงซึ่งพร้อมไปทั่ววัตถุทุกอย่าง แต่จะทำได้ก็แต่เพียงบางส่วน
เพราะแต่ละประเทศจะหาวัตถุให้ครบถ้วน โดยลำพังในประเทศของตน ยังหาไม่ บางประเทศเป็น
ประเทศอุตสาหกรรมชาติวัตถุดิบ บางประเทศมีวัตถุดิบ แต่ขาดการอุตสาหกรรม แม้แต่สหรัฐอเมริกา
อเมริกาเป็นประเทศที่อุดมถึง วัตถุดิบและอุตสาหกรรมก็มีมากมาย แต่ก็ยังขาดวัตถุดิบและขาด
บางพารา อินเช่นยางซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ยังไม่อาจทำเทียมให้มีคุณภาพเสมอเหมือนได้
ถึงนี้เป็นต้น ยิ่งประเทศไทยเราแล้ว การที่จะต้องอาศัยแลกเปลี่ยนวัตถุดิบจากต่างประเทศก็ย่อมมี
ความจำเป็นยิ่งขึ้น คลอดจนภาวะอันเกี่ยวแก่ความจำเป็นในการเป็นเอกราชของประเทศ ก็มีความ
จำเป็นที่จะต้องอาศัยทำความเข้าใจอันดีกับเพื่อนบ้าน โกลาโลและกับประเทศอื่น ๆ ทั้งหลายในโลก
ฉะนั้น การเมืองของประเทศไทยจะกระทำโดยพึ่งถึงและเพาะภายในวงแคบ เขามองการเมืองภายใน
ประเทศ ประคองพายเรือในอ่าง เช่นนั้นย่อมนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อประเทศชาติ การเมือง
ระหว่างประเทศของประเทศไทยนี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ การดำเนินการเมืองระหว่างประเทศไปเ็นทาง
ที่ถูกต้อง ย่อมนำผลมาสู่ประเทศชาติ การดำเนินการเมืองระหว่างประเทศผิดพลาด ก็ทำให้คน
ทั้งประเทศชาติต้องรับเคราะห์กรรม และกว่าจะแก้ไขให้กลับสู่สภาพเดิมก็เป็นการยากลำบาก
นักหนา เพราะการกระทำที่ผิดพลาดไป ฉะนั้น ชาวไทยควรสนใจในการเมืองระหว่างประเทศ
ให้มาก มุ่งผูกมิตรกับสหประชาชาติเป็นการช่วยประเทศของเราเองและช่วยสันติภาพของโลก
การเมืองระหว่างประเทศย่อมอาศัยการทูตเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่ง คำรากาวทูตในภาค
ภาษาไทยเวลานี้ยังไม่มีบริบูรณ์ ข้าพเจ้าจึงขอเสนอโมทนาในการที่ นายคิเรก ชัยนาม ได้เรียบเรียง
หนังสือการทูตขึ้น โดยรวบรวมหลักฐานและแนวทางการทูตที่ไทยปฏิบัติกันมา พร้อมทั้งความ
ชำนาญในการทูตที่ นายคิเรก ชัยนาม พึ่งมีในตนเอง เพราะ นายคิเรก ได้เคยเป็นเลขานุการ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเลขาธิการ
 ประเทศหลายครั้ง เคยเป็นเอกอัครราชทูต และเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และ
 การเมือง ซึ่งผู้ท้อานและศึกษาหนังสือการทูตเล่มนี้ จะได้รับประโยชน์อย่างมากในการที่จะได้
 ไซ้เป็นเครื่องประกอบสติปัญญา

ศรีสวัสดิ์

กรุงเทพฯ ๑ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๔๘๐

คำนิยม

โลกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นี้เป็นหลักซึ่งองค์การสหประชาชาติยึดถือ ทั้งในทางการเมืองและในทางเศรษฐกิจ และโดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ ข้อเท็จจริงย่อมปรากฏชัดว่านานาประเทศพึ่งพาอาศัยกันอย่างใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้การต่างประเทศจึงเป็นที่สนใจแก่ประชาชนทั่วไปยิ่งขึ้นทุกวัน และถ้าจะพูดถึงนักศึกษาวิชาการเมืองและเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะแล้ว การต่างประเทศก็ย่อมเป็นที่สนใจเป็นพิเศษ

แต่หนังสือซึ่งเรียบเรียงขึ้นเป็นภาษาไทยในเรื่องการต่างประเทศยังมีอยู่น้อยเกินควร นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปจึงประสบอุปสรรคข้อนี้และพากันพร่ำบ่นโดยใคร่จะใคร่เห็นหนังสือว่าด้วยการต่างประเทศได้พิมพ์โฆษณาออกมามากขึ้น

หนังสือการทูตของ นายศิริเวท ชัยนาม เป็นหนังสือซึ่งแสดงความต้องการของนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปดังกล่าวมาแล้ว นายศิริเวท ชัยนาม เป็นผู้ที่เคยปฏิบัติการทูตในตำแหน่งสำคัญในยามสำคัญ และในปัญหาสำคัญอย่างยิ่งของชาติ โดยบรรลุผลสำเร็จอันน่าชื่นชมสรรเสริญ ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ท่านได้ผ่านการทูตมาด้วยความชำนาญในศิลปะของการทูต แต่ขอทักท้วงเจ้าเขารพนมยัตของท่านเป็นพิเศษก็เพราะท่านไม่พอใจแต่ในศิลปะของการทูต ท่านยังสนใจในการอ่านตำหรับตำราและค้นคว้าข้อความไว้ในวิทยากรแห่งการทูตด้วย และยิ่งกว่านั้น ท่านยังได้รวบรวมผลแห่งการค้นคว้าของท่านเรียบเรียงขึ้นเป็นหนังสือเล่มใหญ่ แฝงแฝงวิชาการทูตให้แพร่หลาย จึงนับว่าท่านได้บำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ประชาชนเป็นอันมาก

หนังสือการทูตเล่มนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นด้วยความระมัดระวังและแม่นยำ ใช้เป็นตำราได้ทีเดียวแต่ในเวลาเดียวกัน ผู้ประพันธ์ก็ได้เลือกสรรข้อความซึ่งน่าจะเป็นที่สนใจแก่ผู้ใฝ่ใถ้ในการต่างประเทศโดยทั่วไป และใช้ถ้อยคำสำนวนที่อ่านเข้าใจได้ง่ายด้วย การทูตมีลักษณะอย่างไร มักจะยังเข้าใจผิดกันอยู่ แต่ผู้ประพันธ์ได้คัดเลือกถ้อยคำของเจ้าตำราต่าง ๆ มาแสดงไว้เพื่อให้เห็นลักษณะอันแท้จริงของการทูต แล้วได้แสดงคุณสมบัติและคุณวุฒิของนักการทูตไว้ โดยเฉพาะยกตลอดจนแสดงพัฒนาการความรู้ซึ่งผู้จะเขารับราชการทางทูตในประเทศต่าง ๆ จะพึงมี ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า นักการทูตจะต้องมีวิชาความรู้กว้างขวางเพียงใด

วิชาสำคัญแผนกหนึ่งซึ่งจะต้องรู้ ก็คือ ประวัติศาสตร์การทูตของโลก เพียงเท่าที่จะทำ
 ให้เราเข้าใจเหตุการณ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน ผู้ประพันธ์ได้คัดเลือกข้อความจากประวัติศาสตร์
 การทูตโดยอาศัยสนธิสัญญาสำคัญ ๆ เป็นหลัก แสดงแนวการคลลคลายทางทูตมาเป็นลำดับ ตั้งแต่
 แต่ศตวรรษที่ ๑๗ แห่งคริสตกาลมาจนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าเห็นว่า การแสดงแนว
 ประวัติศาสตร์การทูตนี้ มีประโยชน์มากเพราะยังไม่มีหนังสือภาษาไทยเล่มอื่นแสดงไว้

ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างมากกว่า หนังสือการทูตเล่มนี้จะเป็นเพียงเล่ม ๑ และจะมีเล่ม ๒
 เล่ม ๓ ตามมา เพราะการมีหนังสือเช่นนี้คนแต่ละ จะเป็นทางส่งเสริมความรู้และความสนใจในการ
 ต่างประเทศ และเป็นการเพาะนักการทูตที่ดีของไทยสืบไป.

ร.ม. ลอเรน

วันที่ ๓๒ มีนาคม ๒๔๙๐

คำนำ

หนังสือเรื่อง "การทูต" นี้ ข้าพเจ้าได้เริ่มเรียบเรียงขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ขณะรับราชการ
 อยู่ในประเทศญี่ปุ่น แต่ทว่าคองกางเนนเข้ามาจนถึงกับ ก็เพราะภายหลังที่ ได้ย้ายกลับเข้ามา
 กรุงเพทฯ ศักดิ์ราชการเสียเกือบตลอดเวลา ข้าพเจ้าจึงต้องขออภัยท่านผู้อ่านทั้งหลายที่ทำให้ท่าน
 ผิดหวัง

เหตุที่ข้าพเจ้าได้พยายามเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ ก็เพราะเห็นว่าหนังสือทำนองนี้ ใน
 ภาษาไทยเวลานี้ยังมีน้อยอยู่ ทั้งนี้ใช้เพราะประเทศเราขาดเสรี แต่เนื่องจากท่านผู้จัดทำหลายโดย
 มากกตัญญูราชการทรงงานสั่นตัวกันเสีย ไม่มีเวลาพอที่จะค้นคว้าเรียบเรียง

หนังสือที่ข้าพเจ้าเรียบเรียงขึ้นนี้ โคออดิยาคารต่างประเทศและข้อสังเกตจากการปฏิบัติงาน
 เป็นหลัก และความมุ่งหมายอันสำคัญ ในการเรียบเรียงก็เพื่อเพียงเป็นแนวสำหรับนักศึกษาและ
 ข้าราชการทั้งรับราชการในการต่างประเทศโดยเฉพาะ แต่สำหรับผู้ที่สนใจในการต่างประเทศไทย
 ทั่วไปก็คงจะมีประโยชน์อย่างไม่มากนัก

ตัวอย่างต่าง ๆ ก็คือ ข้อเท็จจริงในหนังสือนี้ ข้าพเจ้าได้คัดคำหรือหนังสือต่าง ๆ
 ตามบัญญัติที่ ได้พิมพ์ไว้ข้างท้ายหนังสือนี้ ตอนใดที่เห็นควรอ้างไว้ โดยละเพื่อก็คือทำหมายเหตุไว้
 เพื่อท่านผู้อ่านจากใดก็ตามได้โดยง่าย ถ้าไม่ได้อ้างไว้ก็หมายความว่าท่านได้ค้นคว้าทั่ว ๆ ไป

ข้าพเจ้าต้องขอชี้แจงว่า หนังสือนี้เรียบเรียงขึ้นระหว่างสงครามและสงบเมื่อสงครามเสร็จ
 สิ้นแล้ว ฉะนั้น เรื่องราวต่าง ๆ ภายหลังสงครามจึงไม่ปรากฏในหนังสือนี้ โดยเหตุผลซึ่งท่านผู้อ่าน
 คงจะเข้าใจได้คือ กล่าวคือ เอกสารต่าง ๆ ภายหลังสงครามขณะนั้นยังหายาก ถ้าเรียบเรียง
 อาจผิดพลาดในข้อเท็จจริง แต่โดยตั้งใจไว้ว่าถ้ามีเวลาและโอกาสจักได้เรียบเรียงเพิ่มเติมต่อไป

มีเรื่ององค์การสหประชาชาติซึ่งเดิมข้าพเจ้าตั้งใจจะนำมากล่าวไว้ในหนังสือนี้ แต่โดย
 ที่ต้องการให้หนังสือนี้จบโดยเร็วประการหนึ่ง ก็ยังโดยที่มีผู้เขียนไว้หลายเล่มแล้วข้าพเจ้าจึงได้
 ทิ้งสิ้นใจไว้ก่อน

มีต่าง ๆ ซึ่งอ้างไว้ในหนังสือนี้เป็นขริสต์ศักราช แต่ที่ท่านผู้อ่านใดที่ทราบว่าตรงกับ
 พุทธศักราชเท่าใดก็อาจคิดก่อนได้ เพราะพุทธศักราชแก่กว่าคริสต์ศักราช ๕๔๓ ปี ฉะนั้นก็เพียง
 บวกจำนวนนี้เข้าไปก็ทราบได้ทันที

ในการเรียบเรียงหนังสือนี้ ข้าพเจ้ามีความยินดีจะกล่าวว่าได้รับคำแนะนำสนับสนุนและช่วย
 เหลือจากท่านผู้ปกครองพนมเปญและมีทนายหลายท่าน อาทิ ท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้ประกาศการณ์มหา

วิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง อาจารย์ที่เคารพของข้าพเจ้า และพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์
เจ้าวรวงศ์ไวยากร ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยเกียกกันนี้ ซึ่งข้าพเจ้านับถือท่านเสมือนหนึ่ง
อาจารย์ของข้าพเจ้าด้วยผู้หนึ่ง ได้กรุณาเขียนคำนิยมให้ มีวาทะเป็นเกียรติยศซึ่งข้าพเจ้าขอขอบ
คุณท่านไว้ด้วย ณ ที่นี้

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ นายวิจิตร ลุตตานนท์ เนติบัณฑิตและเลขาธิการ มหาวิทยาลัยวิชา
ธรรมศาสตร์และการเมือง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยนัก ได้เป็นธุระจัดทำ
พิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก

โดยที่บางวรรคบางตอนในหนังสือนี้ ได้อ้างคำวาทภาษาฝรั่งเศสซึ่งข้าพเจ้าไม่คุ้น นายเสวิม
วินทรียกุล เนติบัณฑิตและคณบดีของวิทยาลัยกฎหมายฝรั่งเศส ซึ่งเป็นผู้บรรยายแห่งมหาวิทยาลัยกับนาย
ถนุก คสมินทร์ คณบดีของวิทยาลัยกฎหมายฝรั่งเศส ได้กรุณาช่วยแปลให้ ข้าพเจ้าจึงขอบใจท่านไว้ด้วย

นอกจากนี้ข้าพเจ้าขอขอบใจผู้ที่ช่วยเหลือในการพิมพ์ต้นร่างและการตรวจพิสูจน์ด้วย
อาทิ นายศักดิ์ชัย ย่างพงศ์ จ.บ. นายยวต สุดีสาช และนายสละ ศิวะรักษ์ และท่านผู้อื่นอีก
หลายท่านซึ่งถวาทระกล่าวนามก็มากหลาย

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ท่านเจ้าของหนังสือต่าง ๆ ซึ่งข้าพเจ้าได้ใช้ประกอบในการเรียบเรียง
หนังสือนี้ ในฐานะที่ท่านเหล่านั้นได้ประกอบกิจอันมีค่าสูงเป็นวิทยาทานให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาส
สามารถเรียบเรียงหนังสือนี้เป็นผลสำเร็จ อย่างไรก็ตามก็ ความผิดตกมาพร้อมซึ่งหากจะมีปรากฏใน
หนังสือนี้ ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบแต่ผู้เดียว และหวังว่าท่านผู้อ่านคงจะเห็นใจในเจตนาอันดีของ
ข้าพเจ้าและให้อภัย

ในที่สุดนี้ นอกเหนือหนังสือซึ่งข้าพเจ้าจะต้องขอบใจ คือภริยาของข้าพเจ้าเพราะเธอเป็นผู้ที่ ได้
ส่งเสริมความตั้งใจของข้าพเจ้าในการเรียบเรียงหนังสืออันเป็นผลสำเร็จ มีหลายเวลาที่ข้าพเจ้านึก
เบื่อหน่าย แต่เธอเป็นผู้ที่กล่าวกับข้าพเจ้าว่า เธอเชื่อว่าข้าพเจ้าตั้งใจทำแล้วในที่สุดก็จะสำเร็จ ฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงถือว่าเธอได้มีส่วนในการเรียบเรียงหนังสือนี้ด้วยผู้หนึ่ง.

บ้านกล้วย พระโขนง
๑ เมษายน ๒๕๕๐

สารบัญ

การทูต

	หน้า	
บทที่ ๑	การทูตคืออะไร ?	๑
บทที่ ๒	นักการทูตคือใคร ?	๖
	นักการทูต	๖
	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	๗
	เจ้าพนักงานทูตที่ตั้งไปประจำในต่างประเทศ	๗
	นายกรัชมন্ত্রীและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	๘
บทที่ ๓	การจัดองค์การกระทรวงการต่างประเทศ	๑๑
	กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ	๑๒
	กระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส	๑๕
	กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา	๒๒
	กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น	๒๔
	กระทรวงการต่างประเทศไทย	๒๕
บทที่ ๔	เหตุการณ์ทางการทูต ตั้งแต่โบราณกาลจนถึงมหาสงครามครั้งที่ ๑	๓๕
	ยุคที่ ๑. ที่ ๒. ที่ ๓.	๓๕
	การประชุมใหญ่กรุงเวียนนา	๓๖
	การประชุมใหญ่กรุงปารีส	๔๐
	สนธิสัญญาเมืองแฟรงค์เฟิร์ต	๔๔
	การประชุมใหญ่กรุงเบอร์ลิน	๕๑
	สัญญาไตรมิตร (Triple Alliance)	๕๗
	พันธมิตรทวินิยม (Dual Alliance)	๖๒
	สัญญาสันติภาพญี่ปุ่น-จีนเมืองชิโมเนงกิ	๖๕

สัญญาพันธไมตรีระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่น	๖๘
ความเข้าใจกันฉันท์มิตร (Eulente Cordiale)	๗๒
สัญญาสันติภาพเมืองปอร์ตสมัท	๙๐
การประชุมเมืองแอตเตนเชอร์ส	๘๒
ความตกลงระหว่างอังกฤษกับรัสเซีย	๘๓
ความตกลงระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสเกี่ยวกับการแบ่งเขตค้อทซัพ	
ในประเทศไทย	๘๘
ความผ้นผวนที่อาภาคีร์ ในอาฟริกา	๙๔
การประชุมกรุงปารีส และต้นจิตสัญญาสันติภาพเมืองแวร์ซาย	๙๖
ข้อเสนอ ๑๔ ข้อของประธานาธิบดีวิลสัน	๑๐๓
สันนิบาตชาติ	๑๑๑
บทที่ ๕ เหตุการณ์ทางการทูตตั้งแต่ภายหลังมหาสงครามครั้งที่ ๑ จนถึง	
<u>มหาสงครามครั้งที่ ๒</u>	๑๑๖
การประชุมกรุงวอชิงตัน	๑๑๖
การประชุมเมืองโลคาร์โน	๑๒๐
การประชุมทำสัญญาตั้งตั้งความกรุงปารีส	๑๒๕
การประชุมนาจกรุงตอนคอน	๑๒๘
สัญญาแอนตีโคมินเติน	๑๓๒
การรวมข้อเตรียมเข้าในอาณาจักรเยอรมันไรช	๑๓๔
ความตกลงเมืองมุนิคเกี่ยวกับเซ โทสโตวาเกีย	๑๓๖
ความตกลงช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างอังกฤษกับโปแลนด์	๑๔๕
สัญญาไม่วุ่กรานระหว่างเยอรมันกับสหภาพโซเวียต	๑๔๗
สัญญาช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเยอรมัน, อิตาลี และญี่ปุ่น	๑๖๓

	หน้า
	๑๖๔
	๑๖๔
	๑๖๕
	๑๗๗, ๑๗๕
บทที่ ๒	๒๒๒
การแต่งตั้งนักการทูต	๒๒๓
การเลือกผู้ที่จะเป็นทูต	๒๒๔
คุณสมบัติ	๒๓๒
คณะข้าราชการสถานเอกอัครราชทูต หรือสถานทูต	๒๓๔
บทที่ ๓	๒๓๔
หน้าที่นักการทูต	๒๓๔
หน้าที่ต่อรัฐบาลของคนและเพื่อนร่วมชาติ	๒๓๕
หน้าที่ต่อรัฐบาลต่างประเทศซึ่งตนเข้าไปประจำ และพลเมืองของประเทศนั้น	๒๓๕
แนวปฏิบัติของนักการทูต.	๒๕๒
บทที่ ๔	๒๕๒
สงคราม สันติภาพ และการทูต	๒๕๓
สงคราม	๒๕๔
เหตุของสงครามทั่ว ๆ ไป	๒๕๕
ผลแห่งสงคราม	๒๖๖
บทที่ ๕	๒๖๖
การเจรจาทางการทูต	๒๖๖
โดยการสนทนา	๒๖๕
โดยลายลักษณ์อักษร	๒๗๑
โดยการประชุม	๒๗๒
การเดินทางการทูตอย่างผดุงมสัน	

	หน้า
บทที่ ๑๐ <u>การทูตกับการทหาร</u>	๒๗๔
บทที่ ๑๑ <u>การทูตกับการหนังสือพิมพ์</u>	๒๗๑
บทที่ ๑๒ <u>การทูตกับการเงิน</u>	๒๕๐
บทที่ ๑๓ <u>ภาษาที่ใช้ในการทูต</u>	๒๕๘

คำผิด

หน้า	บันทึก	คำผิด	คำถูก
๓	๕	ทวงราช	ทวงราชการ
๒	๒๓	Internal	International
๘	๓	Legates	Legates
๒๓	๖	ปกเทศข	ปกเทศของ
๕๓	๕	คามิดโต	คามิดด์
๕๗	๓๓	Hohenzoblern	Hohenzollern
๖๕	๒๕	Dual Aeliance	Dual Alliance
๗๐	๖	Alliances	Alliance
๗๕	๒๓	ประธานาธิบดี	ประธานาธิบดี
๘๒	๒๕	Bangkok Directory	Bangkok Directory (1907)
๘๓	๘	Count	Count
๓๒๘	๓๘	André Tardiea	André Tardieu
๓๓๖	๘	Manière de Nigocieravee	Manière de négocier
—	—	อชชเทรียซังการี	อชชเทรียซังการี (ทุกแห่ง)

บทที่ ๑

การทูตคืออะไร

ก่อนที่จะพิจารณาถึงเรื่องต่าง ๆ ของทูต เป็นกรจำเป็นที่จะต้องทราบเสียก่อนว่า การทูตคืออะไร การทูตตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า "Diplomacy" มุตกศัพท์ของคำว่า Diplomacy นั้น ในชั้นเดิมมาจากคำว่า Diploma ซึ่งเป็นคำกรีก แปลว่า คู่ฉบับ (duplicate) ได้แก่เอกสารทางราชซึ่งทำขึ้นเป็นสองฉบับ และประมุขของประเทศผู้จัดทำ เอกสารนั้นรักษาต้นฉบับไว้ ส่วนคำว่าการทูต หรือ Diplomacy นี้ มีนัยหมายต่างกัน หลายอย่าง เซอร์ เออร์เนสต์ ซาเตอ์ นิยามการทูตไว้ดังนี้ "การทูตได้แก่การใช้ไหวฉันทและ ความแนบเนียน (intelligence and tact) ในการดำเนินความสัมพันธ์ทางราชการระหว่าง รัฐ- ชาติของวิญญูเอกราช และบางทีก็ขยายใช้แก่ความสัมพันธ์กับประเทศราชด้วย" ๑

ช. เคอ- มาร์แตงด์ (Ch. d. Martens) นิยามว่า "เป็นวิชาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือการ ดำเนินการต่างประเทศ และถ้าจะพูดให้รัดกุมยิ่งขึ้น ก็คือวิทยาการหรือศิลป์ในการเจรจา" ๒

ปรัดีเยร์ โฟเดเร (Pradier Fodéré) นิยามว่า "การทูตเป็นศิลป์ในการเจรจา ซึ่งได้ใช้ความซื่อสัตย์- ซื่อ- ใจได้แก่มรดกความดีและหลักการที่จำเป็นในอันที่จะดำเนินราชการระหว่างรัฐด้วยดี เพราะการ ทูตทำให้นึกถึงการปฏิบัติราชการระหว่างประเทศ ดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศภายนอก และการบริหาร (administration) ผลประโยชน์ประจำชาติของบรรดาประชาชาติและรัฐบาลใน การติดต่อซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะในทางสันติหรือในทางที่เป็นอริต่อกัน ฉะนั้นจึงว่าการทูตได้แก่ กฎหมายระหว่างชาติประยุกต์ (คือที่ใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติ) (applied International Law or Droit des gens appliqué) ก็ว่าได้" ๓

ริวีเยร์ (Rivier) นิยามว่า "เป็นวิทยาการและศิลป์ในการเป็นผู้แทนของรัฐและในการ เสนอ" ๔

๑. Encyclopaedia Britannica พิมพ์ครั้งที่ ๑๔ เล่ม ๘ หน้า ๔๐๓.
 ๒. } A Guide to Diplomatic Practice โดย Sir Ernest Satow พิมพ์ครั้งที่ ๓ ค.ศ. ๑๙๓๒ หน้า ๑.
 ๓. } A Guide to Diplomatic Practice โดย Sir Ernest Satow พิมพ์ครั้งที่ ๓ ค.ศ. ๑๙๓๒ หน้า ๒.
 ๔. } A Guide to Diplomatic Practice โดย Sir Ernest Satow พิมพ์ครั้งที่ ๓ ค.ศ. ๑๙๓๒ หน้า ๒.

เฮร์ เชย์ (Hershey) นิยามว่า "การทูตตามความหมายอย่างกว้างหรือพิเศษได้ขยาย
หมายถึงความมุ่งหมายในนโยบายแห่งชาติหรือระหว่างชาติ และกรรดำเนินกรต่างประเทศ
หรือความสัมพันธ์ระหว่างชาติ"^๑

ฟอสเตอร์ (Foster) นิยามว่า "เป็นศิลปะในการดำเนินการติดต่อของชาติหนึ่งกับ
ชาติอื่น"^๒

มอวัต (Mowat) นิยามว่า "การทูตคือศิลปะในการเป็นผู้แทนรัฐ และกรดำเนินกร
เจรจา"^๓

ฟลัสซัง (Flassan) นิยามว่า "คำว่า "การทูต" คือศัพท์ที่นิยมใช้กันเป็นเวลาหลาย
ปีมาแล้ว เพื่อแสดงถึงวิทยาการแห่งการติดต่อภายนอก ซึ่งมี คืบไปตมา คู่ระบบ หรือเอกสาร
เป็นตายลักษณะอักษรของประมุขของรัฐเป็นมูลฐาน"^๔

การ์ดัง (Garden) นิยามว่า คำว่า "การทูต" หมายถึง "วิทยาการแห่งการติดต่อ
และผลประโยชน์ของรัฐแต่ละฝ่าย หรือศิลปะแห่งการประณีตประนีประนอมผลประโยชน์ทั้งประชาชาติ
ต่าง ๆ ระหว่างกันและกัน และในความหมายที่แน่นอนลงไปอีก (หมายถึง) วิทยาการ หรือ
ศิลปะแห่งการเจรจา..."^๕

คัลโว (Calvo) นิยามว่า การทูต คือ... "วิทยาการแห่งความสัมพันธ์โดยระหว่าง
รัฐทั้งหลาย และซึ่งสืบเนื่องมาจากผลประโยชน์ของรัฐแต่ละรัฐ, จากหลักกฎหมายระหว่าง
ประเทศและจากบทบังคับแห่งสันนิษฐาน"^๖

จะเห็นได้ว่า บทนิยามต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้คล้ายคลึงกันเป็นอันมาก คือ ต่างก็หมาย
ว่ากรเจรจาการเมือง แต่ ซาเตอว์ มีความเห็นแตกต่างออกไป คือ ต้องใช้ไมตรีและความ
แนบเนียนอีกด้วย ซึ่งพระเจ้าจอร์จที่เชอ พระองค์เจ้าจอร์จในอิตาลีกรที่ทรงเห็นด้วย และทรง

๑. ดู Internal Public Law & Organization โดย Hershey หน้า ๕.
๒. ดู A Century of American Diplomacy โดย John Foster หน้า ๒.
๓. ดู Diplomacy & Peace โดย R. B. Mowat หน้า ๑๖.
๔. } ดู A Guide to Diplomatic Practice โดย Sir Ernest Satow พิมพ์ครั้งที่ ๓ ค.ศ. ๑๙๑๒ หน้า ๓.
๕. }
๖. }

ข้าพเจ้ากล่าวข้างตนเองก็ยังไม่เข้าใจ การทูต กับ จีทีโศบาย ไปปนกัน การทูตหมายความว่า
 อย่างไร ได้กล่าวมาแล้ว แต่จีทีโศบายหรือนโยบายการต่างประเทศนั้น หมายถึงความ
 มุ่งหมายที่คิดจะปฏิบัติในการต่างประเทศเท่าที่เกี่ยวกับประเทศของตน ผู้วางแนวหรือนโยบาย
 นี้ คือรัฐบาล ซึ่งประกอบด้วยคณะบุคคลซึ่งเป็นนักการเมือง (politician) แต่การทูตหรือ
 การเจรจานั้น ผู้ปฏิบัติมักเป็นข้าราชการฝ่ายประจำซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการนี้ แต่อาจ
 เป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ซึ่งเป็นนักการเมืองก็ได้ในบางกรณี และผู้ปฏิบัติต้องปฏิบัติ
 ตามนโยบายที่รัฐบาลวางแนวไว้

ปัญหาต่อไปจึงมีว่า ทำไมจึงเกิดวิธีปฏิบัติการทูตในชุมชนของมนุษย์ชน และ
 เพราะเหตุใด? อีกนัยหนึ่ง มนุษย์ใดคนหนึ่งจะสร้างองค์กรกลไกแห่งราชการฝ่ายการทูต (diplo-
 matic service) ขึ้นมาอย่างไร? มีผู้อธิบายว่า การทูตนั้นถ้าหมายความถึงการค้าเน้นความ
 สัมพันธ์ระหว่างหมู่หนึ่งกับหมู่หนึ่งกับหมู่หนึ่ง ซึ่งไม่ใช่เป็นพวกเดียวกันนั้น เป็นเรื่องซึ่ง
 มีมานานกว่าประวัติศาสต์เสียอีก นักทฤษฎีแห่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ได้ยืนยันว่านัก
 การทูต (diplomatist) รุ่นแรกทีเดียวคือเทวดา (angel) ซึ่งเป็นผู้สื่อสารระหว่างสวรรค์
 กับพบนดิน แต่แน่นอนไม่มีนักประวัติศาสต์ในปัจจุบันผู้ใดเห็นพ้องด้วย

อย่างไรก็ดี ในสมัยก่อนประวัติศาสต์นั้น คงจะได้มีการเจรจากรการเมืองกันบ้างแล้ว
 ในระหว่างหมู่หนึ่งกับหมู่หนึ่ง อาทิ ภายหลังที่ได้รบราชาพันกมาหลายอันแล้ว
 เพื่อจะทรงยกพลของตนมาตีเจ้าเมืองนั้น และนำทัพไปตั้งให้เรียบร้อย เมื่อเป็นเช่น
 จะเห็นได้ว่าต้องมีผู้แทนแต่ละฝ่ายออกไปเจรจา แต่ตามผู้แทนนั้นถูกฆ่าเสียก่อนได้เจรจาหรือ
 ก่อนมอบตัวให้ศัตรู การเจรจาย่อมบังเกิดขึ้นไม่ได้ ความประสงค์ในการที่จะพกรบก็
 ย่อมไม่บรรลุผลสำเร็จได้ นักประวัติศาสต์ในทางารทูตจึงตั้งความเห็นว่าวิธีปฏิบัติในชน
 ที่จะให้เอกสิทธิ์ และความคุ้มกัน (privileges and immunities) แก่ผู้เจรจานั้น คงจะได้มีมา
 นานแล้ว และตัวทูตหรือผู้สื่อสารนั้นมักจะได้รับคามนับถือความเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งใครจะ
 ธรรมมิได้ (sacrosanct) วิธีปฏิบัติเช่นนี้เป็นที่มาของความคุ้มกันและเอกสิทธิ์พิเศษ ของ
 นักการทูตในทุกวันนี้

ผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์การปกครองมาแต่จระทราบได้ว่า ในชุมชนชนชั้นตน หรือ ชุมชนอนุอารย (primitive society or savage society) นั้น ถอดกันคนต่างดาวเป็นศัตรู ซึ่งเต็มไปด้วยอันตรายและไม่บริสุทธิ ฉะนั้นจึงเป็นทรงเกลียดเกรงกัน เคยมีตัวอย่างในกรุง ไบรอนเมื่อศตวรรษที่ ๒ พระเจ้าจัสตินที่ ๒ (Justin II) แห่งจักรวรรดิไบแซนไทน์ (Byzantine Empire) ซึ่งถูกขับไล่จากบัลลังก์ ก่อนจะถูกจักรวรรดิไบแซนไทน์เข้าพิชิตทางศาสนาเดี่ยวย้าย เพื่อให้ร่างกายบริสุทธิ์ปราศจากมลทินแต่เป็นการขับไล่ภัยอันตรายต่าง ๆ ด้วย ต่อมาใน ศตวรรษที่ ๑๕ ในสาธารณรัฐเวนิสก็ยังมีกรวางเกลียดคนต่างดาว ถึงกับห้ามไม่ให้ชาวเวนิส ไปทำการติดต่อกับข้าราชการสถานทูตซึ่งประจำอยู่ในรัฐนั้น ราษฎรผู้ใดขัดขืนจะต้องถูกเนรเทศออกจากรัฐ หรือไม่ก็ถูกประหารชีวิต ในสมัยไบรอนนี้เพราะอย่างนี้จึงมีกรวางเกลียดคนต่างดาว และเพราะอย่างนี้พวกทศานทูตสมัยก่อนไปแสร้งแสร้งมาก เพื่อที่จะ ผอมนหนักให้เป็นเขาในเรื่องนี้ จึงมีผู้คิดมอบการพิจารณาเอกลักษณ์ทางการทูตให้แก่เจ้าหน้าที่ พิธีการ ซึ่งตั้งขึ้นเป็นพิเศษ เจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้ยอมรับอำนาจเกี่ยวกับการค้าสินค้าบางอย่าง และเทพเฮอรัมส์ (Hermes) หรืออีกนัยหนึ่งพระพุท ซึ่งเป็นพระเจ้าแห่งนักพูดเป็นผู้อุปถัมภ์ เทพเฮอรัมส์นั้น ชาวกรีกนับถือว่ามีสัญลักษณ์ (symbolized) แสดงถึงคุณภาพใน การมีเสน่ห์ (charm) เด็ดเหลี่ยม (trickery) และฉลาดแกมโกง (cunning) ตามนิยายกล่าว ว่าในตอนที่เฮอรัมส์ประสูติออกมา ก็แสดงอิทธิฤทธิ์ ตกเขาวิ่งไปจากเทพอาปอลโล (Apollo) ซึ่งเป็นพระเชษฐาไปได้ถึง ๕๐ คิว เขาไปซ่อนไว้ในถ้ำ แต่ก็ปาฏิหาริย์กลับไปนอนอย่างสบาย กายสบายใจในเปล เนื่องจากทรงมีปัญญาเฉลียวฉลาดไม่จับนใคร เช่นนี้ เทพเซอุส พระ พุทที่สบบดี ซึ่งเป็นพระบิดาจึงโปรดปรานมาก ถึงกับวางพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ไซให้ไปดำเนิน งานทางศิลปะทูตบางอย่างซึ่งต้องใช้ความระมัดระวัง

๑. ในสมัยกรีกโบราณนั้น มีการเคารพเทวรูปอยู่แพร่หลาย และเทวรูปนั้นมีมากมาย สำหรับเทพเฮอรัมส์นี่ เป็น โอรสของเซอุส (Zeus) พระพุทที่สบบดี ซึ่งเป็นพระเจ้าที่มีอำนาจสูงสุดของกรีก

นักการทูตคือใคร ?

นักการทูต (Diplomatist) นั้น มีผู้อธิบายไว้ว่า หมายถึงข้าราชการทุกคน ที่รับราชการเกี่ยวกับการทูตในกระทรวงการต่างประเทศ หรือ ต.เมตสถาน เอกอัครราชทูต สถานอัครราชทูต หรือสถานอื่นใดซึ่งได้รับคำสั่งให้ไปทำหน้าที่ในการทูตเป็นพิเศษ ถ้าจะพูดโดยเฉียบขาดแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ก็เป็นนักการทูตเหมือนกัน ในฐานะที่เป็นรัฐบุรุษมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการสัมพันธ์ระหว่างประเทศของตนกับรัฐอื่น ๆ ซึ่งการดำเนินการนี้อาจทำโดยเจรจากับผู้แทนทางราชการของรัฐนั้น หรือโดยส่งไปยังผู้แทนของรัฐบางตนซึ่งประจำอยู่ในต่างประเทศ.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้น บางท่านก็อาจเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมในการทูตเป็นอาชีพมาแล้ว หรือเป็นนักการเมือง ซึ่งไม่เคยได้รับการอบรมในทางการทูตมาก่อน แม้กระนั้นก็ตาม ก็มักจะเป็นผู้ที่มีความรู้พิเศษเหมาะสมในการที่จะดำรงตำแหน่งนี้ ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้จากคำว่า นักการทูต (diplomatist) เป็นคำกว้าง แต่มีอีกคำหนึ่ง คือ รัฐทูต (Envoy) ซึ่งมีความหมายแคบกว่า รัฐทูตคือใคร พระเจ้าจอร์จที่ ๕ แห่งสหราชอาณาจักรได้ทรงอธิบายไว้อย่างชัดเจนดังนี้ "รัฐทูตเป็นข้าราชการซึ่งรัฐหนึ่งส่งไปยังอีกรัฐหนึ่ง เพื่อไปทำการติดต่อกัน การติดต่อกันนี้อาจเป็นการ เจริญทางไมตรีที่พูดกันได้ หรือเป็นการติดต่อเฉพาะเรื่องก็ได้ เช่น ไปขออนักบวช มาช่วยปรับปรุงการศาสนา ไปขอราชธิดามาเป็นพระมเหสี ไปขอช้างเผือกมาเป็นราชบรรณาการ หรือยังกว่านั้น ไปขอเป็นพันธมิตรกันเพื่อร่วมกันทำสงคราม หรือถ้าหากว่าทำสงครามกันอยู่จะไปทำสันติภาพก็ได้ แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นการติดต่อกันโดยส่งรัฐทูตพิเศษ ไปเป็นครั้งคราว ยังไม่เป็นการไปอยู่ประจำ ครั้นต่อมาเมื่อชาติต่อชาติทำความสัมพันธ์กันโดยมีการค้าขายต่อกัน ความสัมพันธ์กันมีปริมาณมากขึ้น และมีลักษณะเป็นการประจำถาวร รัฐทูตแทนที่จะส่งไปเฉพาะครั้งคราว ก็ส่งไปอยู่ประจำ และหนังสือสัญญาที่ทำต่อกันก็ไม่ใช้

๑. ดู A Guide to Diplomatic Practice โดย Sir Ernest Satow พิมพ์ครั้งที่ ๓ ค.ศ. ๑๙๓๒ หน้า ๓.

๑. เอกอัครราชทูต (Ambassador) : สมนทูต (Legates) ซึ่งเป็นเอกอัครราชทูตวิสามัญของสันตปาปา มีสมณศักดิ์ชั้น คาร์ดินัล (Cardinal) และส่งไปประจำบรรดาประเทศที่ยอมรับนับถือความเป็นใหญ่ทางศาสนาจักรของสันตปาปาเท่านั้น ส่วนเอกอัครราชทูตวิสามัญของสันตปาปาที่ส่งไปประจำประเทศอื่น นอกจากประเทศดังกล่าวข้างต้น มีสมณศักดิ์ คาลอง คาร์ดินัล เรียกว่า " Nuncios "

๒. อัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม (Minister Plenipotentiary & Envoy Extraordinary)

๓. อัครราชทูตประจำพระราชสำนัก (Minister Resident accredited to the Sovereign)

๔. อุปทูตประจำรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (Chargé d' Affaires)

ตำแหน่งอุปทูตคน ในสมัยนั้นแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ อุปทูตประจำ (ad hoc) และอุปทูตชั่วคราว (ad interim) อุปทูตประจำได้แก่อุปทูตซึ่งรัฐบาลตั้งให้เป็นหัวหน้าสถานทูต (Legation) เป็นการประจำ โดยไม่ต้องตั้งอัครราชทูต (Minister Plenipotentiary) ส่วนอุปทูตชั่วคราวนั้น ได้แก่ผู้ที่รัฐบาลตั้งตั้งเป็นการชั่วคราวในเมื่อเอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูตไม่หรือตำแหน่งนั้นว่างลงและยังไม่ได้ตั้งอัครราชทูตหรือเอกอัครราชทูตใหม่.

นายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ในสมัยโบราณ พระมหากษัตริย์แห่งประเทศต่าง ๆ ในยุโรปทรงปกครอง อย่างสมบูรณ์าญาธิปไตย และมักจะทรงทำหน้าที่เป็นนายกรัฐมนตรีด้วย แต่ต่อมาเมื่อพระราชภาระต่าง ๆ ที่ปกครองนั้น จึงทรงแต่งตั้งผู้ช่วยเรียกชื่อต่าง ๆ กัน อาทิ ในปรัสเซีย เรียกว่า " Chancellor " ในอังกฤษ เรียกว่า " Prime Minister " บางประเทศ เรียกว่า First Minister อีกนัยหนึ่ง รัฐมนตรีคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยรองลงไปให้ว่าการหน่วยราชการต่าง ๆ ตามความจำเป็น ตำแหน่งรองจากพระมหากษัตริย์นี้ ต่อมาได้กลายเป็น ตำแหน่งที่สำคัญที่สุดในเมื่อการปกครองของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปได้เปลี่ยนเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย อีกนัยหนึ่งตำแหน่งนี้คือตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั่นเอง ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ และ ๑๗ พระมหากษัตริย์

๑. ดู International Law โดย Oppenheim เล่ม ๑ หน้า ๖๑๓ และ A Guide to Diplomatic Practice โดย Sir Ernest Satow พิมพ์ครั้งที่ ๓ ก.ศ. ๑๘๗๒ หน้า ๑๔๕

ทรงควบคุมการต่างประเทศเอง อาทิ ในอังกฤษ พระเจ้าเฮนรีที่ ๒, พระเจ้าเฮนรีที่ ๘, พระนางเอลิซาเบท, พระเจ้าเจมส์ที่ ๑, พระเจ้าชาร์ลที่ ๒, พระเจ้าจอร์จที่ ๓^๑ ต่อมาเมื่อพระนางแอนน์สิ้นพระชนม์ เมื่อ ค.ศ. ๑๗๑๔ อังกฤษไม่มีผู้สืบบราชสมบัติโดยตรง จึงอัญเชิญให้พระเจ้าจอร์จที่ ๑ แห่งวงศ์แฮนโนเวอร์ ซึ่งเป็นเจ้าชายเยอรมัน มาเป็นกษัตริย์อังกฤษ โดยที่ทรงรับตั้งภาษาอังกฤษไม่ได้ จึงทรงมอบพระราชภาระให้ เซอร์ โรเบิร์ต วอลโปล ดุคแห่งกลิงตันเมืองต่าง ๆ ตลอดจนเป็นประธานในการประชุมคณะรัฐมนตรี ครองแผ่นดินครบหกปีที่เรียกได้ว่าอังกฤษเริ่มมีนายกรัฐมนตรี วอลโปลเมื่อได้รับอำนาจเช่นนี้ ได้เข้าควบคุมนโยบายการต่างประเทศเสียเอง แม้จะมีรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอยู่ก็ตาม นายกรัฐมนตรีรุ่นหลัง ๆ ก็คงปฏิบัติเช่นจนกระทั่งเมื่อ จอร์จที่ ๓ บิดค นายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นบุตรเอิร์ลแห่งชาทัม (Earl of Chatham) ถึงแก่กรรมลง เมื่อ ค.ศ. ๑๗๖๑ นายกรัฐมนตรีสืบต่อมาได้มอบอำนาจให้รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเกือบเด็ดขาด แต่ยังคงควบคุมอยู่บ้างตามสมควร เช่น ลอร์ด คิลเดอร์ปูล ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่าง ค.ศ. ๑๗๖๒ ถึง ค.ศ. ๑๗๖๗ ได้เคยให้คำปรึกษาแนะนำต่อรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของท่านอยู่เสมอ แต่ก็ไม่เข้าทำตนเป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเสียเอง แกลดสตัน เมื่อเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้ปฏิบัติท่านเองเพียงคนเดียว แต่พอคิลเดอร์ปูล ซึ่งภายหลังได้รับบรรดาศักดิ์เป็น ลอร์ดบิชอปแห่งเวสต์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านผู้นั้นไม่ยอมให้รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศมีอำนาจในการต่างประเทศ โดยท่านเข้าควบคุมเสียเอง เมื่อก่อนมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ (ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๑๘) แอชคอร์ท ซึ่งภายหลังได้เป็น ลอร์ดออกส์ฟอร์ด เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มอบกิจการต่างประเทศให้แก่ เซอร์ เอ็ดเวิร์ด เกรย์^๒ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ สมัย ลอร์ดจอร์จ เป็นนายกรัฐมนตรี ลอร์ดจอร์จได้ควบคุมการต่างประเทศเสียเอง โดยให้ หลอด เคอตัน ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ทำหน้าที่เพียงเป็นลูกมือเท่านั้น แต่พอ โบนาร์ตย์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี โบนาร์ตย์ก็มอบอำนาจให้ หลอด เคอตัน มีผู้กล่าวว่าการให้อำนาจเด็ดขาดแก่รัฐมนตรีว่าการ

๑. ดู Diplomacy & Peace โดย R. B. Mowat หน้า ๑๔๓-๑๔๔
 ๒. ดู Civiltzation in Europe โดย J. Salwin Schapiro หน้า ๒๒๐
 ๒, ภายหลังได้เลื่อนเป็น เอิร์ล เกรย์ แห่งฟัลโลดอน (Earl Grey of Falldon)

ต่างประเทศนั้นทั้งทางดีและทางไม่ดี ทางดีนั้น ทำให้ฐานะของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ
สูงขึ้น และมีน้ำหนักในการพูดจากับบุคคลต่าง ๆ ซึ่งประจำอยู่ในประเทศมาก และเป็นการเชิด
ชูเกียรติยศของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศด้วย เพราะทำอย่างไรนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐ
มนตรีก็ยอมต้องมีอำนาจเห็นอยู่แล้ว ส่วนทางไม่ดีนั้น ถ้าปล่อยให้รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ
เกินไป นายกรัฐมนตรีอาจไม่ทราบเรื่องการต่างประเทศเลย และอาจมีเรื่องผิดพลาดจนได้^๑

ในประวัติศาสตร์ก่อนรวมเป็นจักรวรรดิเยอรมัน เจ้าชายบิสมาร์กซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี
ก็ได้คุมอำนาจการต่างประเทศเสียเอง แม้พระมหากษัตริย์ คือพระเจ้าวิลเฮล์มที่ ๑ เองก็
ต้องยอมบิสมาร์ก ในสหรัฐอเมริกา ตามรัฐธรรมนูญ ประธานาธิบดีมีอำนาจควบคุมการ
ต่างประเทศ ฉะนั้น โดยปกติรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศจึงเป็นเพียงลูกมือเท่านั้น^๒

เนื่องจากในปัจจุบันนี้หลายประเทศที่มีการปกครองโดยระบอบเผด็จการ ฉะนั้นการ
ต่างประเทศของประเทศเหล่านั้นจึงอยู่ในอำนาจของผู้เผด็จการซึ่งเป็นผู้นิยมลิดเลียดชาติ

๑. ดู Diplomacy & Peace โดย R. B. Mowat หน้า ๑๕๐

๒. ดู The Foreign Services of the United States โดย T. H. Lay หน้า ๔๒

การจ้ดองค้การกระทรวงการต่างประเทศ

เมื่อเราทราบว่าการทูตคืออะไร และนักการทูตคือใครบ้างแล้ว ขอยกต่อไปที่จะต้องพิจารณาอีกอย่าง หนึ่งคือการที่ดำเนินการทูตและซึ่งนักการทูตเหล่านั้นสังกัดอยู่ในนานาประเทศ ตลอดจนทั้งประเทศเราจัดกันอย่างไร องค์กรทกต่างวนได้แก่กระทรวงการต่างประเทศ

กระทรวงการต่างประเทศของทุกประเทศ ย่อมมีส่วนราชการต่างประเทศ (foreign service) ซึ่งประกอบด้วยส่วนมากเป็นข้าราชการฝ่ายการทูตและกงสุล ซึ่งไปประจำในประเทศต่าง ๆ ที่มีสัมพันธไมตรีต่อกัน ถ้าประจำอยู่ในนครหลวง โดยปกติมีผู้แทนฐานะเป็นเอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูต ตามส่วนแห่งความสำคัญของประเทศนั้น ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน

สถานเอกอัครราชทูต (Embassy) และสถานทูต (Legation) นี้ นอกจากหัวหน้าซึ่งเป็นเอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูตดังกล่าวแล้ว ย่อมประกอบด้วยข้าราชการอื่น ๆ อีกแล้ว แต่ความสำคัญมากน้อยของราชการทูตที่นั้น ส่วนข้าราชการต่าง ๆ เหล่านี้มีใครบ้างจะได้อธิบายในภายหลังเมื่อถึงปัญหาเรื่องการจัดตั้งนักการทูต นอกจากนั้นมีข้าราชการฝ่ายกงสุลซึ่งนอกจากปฏิบัติงานประจำในหน้าทแล้ว ยังมีหน้าทรายงานให้กระทรวงทราบถึงสภาพการค้าและเศรษฐกิจทั่ว ๆ ไปอีกด้วย ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า ราชการของกระทรวงการต่างประเทศทุก ๆ ประเทศมีความสำคัญมาก ฉะนั้นความสามารถและคุณสมบัติทั่ว ๆ ไปของข้าราชการในกระทรวงนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อย

เพื่อประกอบเป็นแนวทางพิจารณาว่าในประเทศต่าง ๆ ที่เจริญแล้ว เราจ้ดองค้การนี้อย่างไรบ้าง ข้าพเจ้าเห็นสมควรนำการจ้ดองค้การของประเทศในยุโรป อเมริกา และเอเชียมาเทียบเคียงโดยย่อ ๆ สำหรับในยุโรป ข้าพเจ้าจะขอเอาบริเตนใหญ่ ฝรั่งเศส มาเป็นตัวอย่าง สำหรับอเมริกาจะขอเอาประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับเอเชีย ญี่ปุ่น และจะได้กล่าวตามลำดับหัวข้อดังนี้

(๑) อำนาจการเจรจการต่างประเทศตามรัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ๆ (๒) การ

คดีของศาลฎีกากระทรวงการต่างประเทศ และ (๓) การบรรจุตัวบุคคลตลอดจนการเลือกสรรคดีคดีเอก ฯลฯ

บริเตนใหญ่

ถ้าจะพูดตามทฤษฎีในรัฐธรรมนูญบริเตนแล้ว อำนาจในการดำเนินการสัมพันธ์กับต่างประเทศของจตุรวรรคบริเตนนั้นยังคงเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ แต่ในทางปฏิบัตินั้น ทรงใช้อำนาจนี้ทางรัฐบาลซึ่งบริหารอยู่ในขณะนั้น โดยมีรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ซึ่งเป็นสมาชิกในคณะรัฐบาล เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง รัฐสภาพยายามจะควบคุมการดำเนินการความสัมพันธ์กับต่างประเทศโดยใกล้ชิด แต่ไม่สำเร็จ เพราะรัฐบาลยอมปฏิบัติไม่ตอบข้อถามอย่างไรก็ได้เสมอ โดยเพียงอ้างว่าจะเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งสาธารณชน การทำสนธิสัญญาการค้าหรือให้สัตยาบันก็ดี ไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และการเจรจาในทางการทูตอาจดำเนินการได้โดยไม่ต้องหารือรัฐสภาเช่นเดียวกัน แต่ในทางปฏิบัติ รัฐบาลมักให้รัฐสภาทราบโดยใกล้ชิดเป็นระยะ ๆ ตามความจำเป็น เป็นการร่วมมือกันไปในนอกจากนี้ในเรื่องการทำสนธิสัญญาในยามสันติซึ่งโดยนัยเพราะสนธิสัญญานั้นจะเป็นการก่อให้เกิดเขตอาณาเขต หรือกอบกู้ชายฝั่ง หรือต้องจ่ายเงินสำหรับสาธารณะ หรือการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการค้า หรือการเดินทาง หรือเป็นการแทรกแซงถึงสิทธิของราษฎรแล้ว รัฐบาลควรขออนุมัติฝ่ายนิติบัญญัติเสียก่อน อย่างไรก็ดี ถ้าในกรณีประกาศสงครามแล้ว รัฐสภาได้อำนาจควบคุมรัฐบาลไว้มาก แกดดส์โคน ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีอังกฤษหลายครั้งระหว่างปี ค.ศ. ๑๘๖๘ ถึง ๑๘๗๕ ได้แถลงยืนยันอำนาจของสภาในข้อนี้เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๕๖ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าเคยมีมติเป็นหลักฐานไว้นั่นเอง แต่ถึงหากว่าจะมีมติวางไว้ประการใดก็ตาม คราวใดที่กระทรวงการต่างประเทศยังคงมีอำนาจเจรจาการทูตผูกพันได้โดยไม่ถูกควบคุม การควบคุมเรื่องทำสงครามหรือไม่ก็ได้ไม่ได้ผลอะไร ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์การทูตของอังกฤษก่อนมหาสงครามครั้งที่แล้ว คือปี ค.ศ. ๑๗๑๔-๑๗๑๗ จะเห็นได้ว่าก่อนเกิดสงครามครั้งนั้น รัฐสภาไม่

๑. จู Halsbury "Laws of England" เล่ม ๖ หน้า ๔๔๐ และ Principles of British Constitutional Law โดย Cecil S. Emden หน้า ๑๕-๑๖.

อยากให้มีบริเตนใหญ่ถูกดูดเข้าไปร่วมสงครามด้วยเลย แต่ฐานะในทางการทูตซึ่งรัฐบาลได้ผูกพันไว้ทำให้ปลัดกดออกไม่ได้.

ครั้นเมื่อต้นสงครามแล้ว คณะพรรคกรรมกร (Labour Party) พยายามที่จะให้รัฐสภาได้อำนาจการควบคุมการดำเนินการทูตให้ได้มาถียงกัน แต่ก็ไม่สำเร็จ ครั้นเมื่อคณะพรรคกรรมกรได้เข้าเป็นรัฐบาลเองเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๔ รัฐบาลได้แถลงว่ารัฐบาลพร้อมที่จะเสนอร่างสนธิสัญญาใด ๆ ให้รัฐสภาทราบมีกำหนด ๒๑ วันก่อนที่จะให้สัตยาบัน แต่พอถึงรัฐบาล สแตนเลย์ บอลด์วิน (Stanley Baldwin) ซึ่งเป็นคณะพรรคข้าราชการรักษา (Conservative) เห็นว่าไม่สมควรปฏิบัติเช่นนั้น จึงไม่ปฏิบัติตาม.

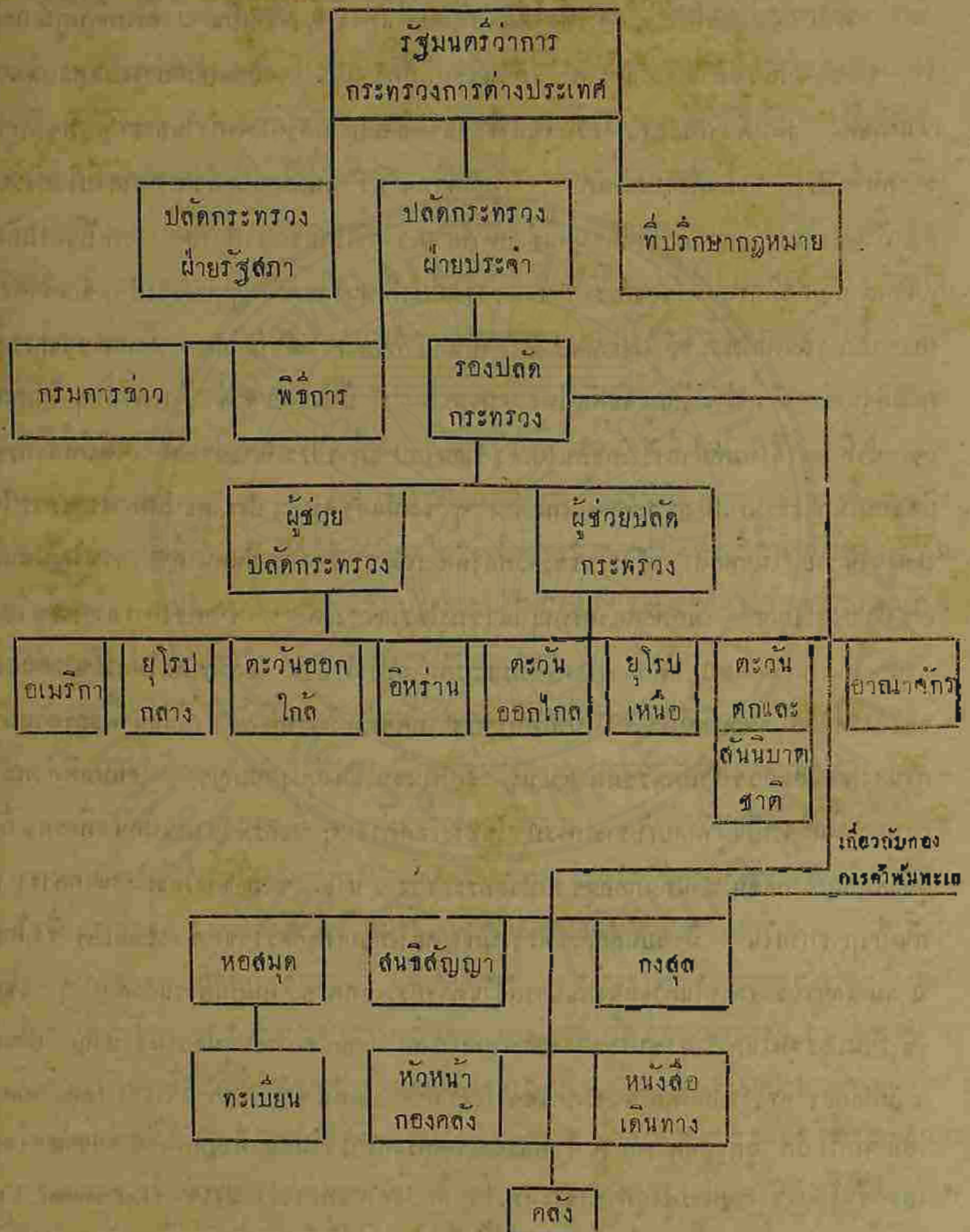
อย่างไรก็ดี เนื่องจากอิทธิพลของคณะพรรคกรรมกรได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จึงทำให้รัฐสภาจะต้องให้รัฐสภาได้อภิปรายนโยบายการต่างประเทศเสียบ้าง เมื่อก่อนมีคณะพรรคกรรมกร คณะพรรคการเมืองของอังกฤษมีเพียง ๒ คณะ คือ คณะพรรคข้าราชการรักษา (Conservative) และคณะพรรคเสรีนิยม (Liberal) พรรคทั้งสองนี้เมื่อมีความเห็นแตกต่างกันในนโยบายภายในก็มักพยายาเมตตลงกันนโยบายการต่างประเทศ ฉะนั้นไม่ว่าพรรคใดพรรคหนึ่ง ถ้าได้เป็นรัฐบาลแล้ว ก็วางนโยบายที่จะตกลงในปัญหาการต่างประเทศกับพรรคตรงกันข้ามเสมอ ไม่ให้แตกกันได้ ทั้งนี้โดยมีเหตุผลว่า การต่างประเทศนั้นอยู่นอกคณะพรรคการเมือง และในทางปฏิบัติในเรื่องการต่างประเทศนั้นปรากฏว่าทั้งสองพรรคนี้มักเห็นใจกันพอที่จะทำให้เหตุผลเป็นเหตุปฏิบัติได้ แต่สำหรับคณะพรรคข้าราชการรักษาและคณะพรรคกรรมกรนั้น เมื่อมีความคิดเห็นในอุดมคติทางนโยบายการต่างประเทศแยกกันคนละทางเช่นนี้ จึงเป็นการยากที่จะตรงรอยกันได้ เมื่อรัฐสภาไม่มีอำนาจควบคุมกระทรวงการต่างประเทศโดยกว้างขวางเช่นนี้ รัฐสภาก็ต้องหันไปใช้สิทธิควบคุมทางการเมือง (Political control) ก็คือ เมื่อคณะรัฐบาลซึ่งบริหารอยู่นั้นปฏิบัติการณ์ไม่เป็นที่พึงพอใจของสมาชิกของสภาสามัญ สักมากสมาชิกก็ขอให้รัฐบาลลาออกเสีย แต่ผลในทางปฏิบัติจริงเนื่องจากการควบคุมวิธีนี้มักจะมิได้เข้าใจผิดเกินความจริงไป เพราะเหตุว่าเมื่อคณะรัฐบาลรู้สึกว่ามีคิมหาชนส่วนมากหนุนหลังอยู่ รัฐบาลก็อาจรัฐสภาได้โดยจรรยาบรรณจึงมเหตุให้พระมหากษัตริย์ทรงยุบสภา

เสีย นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติในประเทศนี้ ปรากฏว่าสภาพมักจะดังเดี๋ยวจะให้รัฐบาลออก
 ในเมื่อเกี่ยวกับประเด็นวิเทโศบาย โดยเฉพาะในเมื่อนโยบายภายในรัฐสภาเห็นชอบด้วยแล้ว
 แต่รัฐบาลนั้นเมื่อรู้สึกว่าจะสภาพสนับสนุนในประเด็นใหญ่ ๆ แล้ว (larger issues) ก็มักพร้อมที่
 จะสู้ในเรื่องเล็ก ๆ เสมอ เมื่อเป็นเช่นนั้นรัฐบาลก็อาจดำเนินนโยบายการต่างประเทศซึ่งสภา
 ไม่พึงพอใจโดยอาศัยกำลังนโยบายภายในซึ่งสภาพอใจได้ อันรัฐบาลมีสิทธิ์ที่จะเปิดเผยหรือ
 ไม่เปิดเผยให้สภาพทราบความใด ๆ ก็ได้ และสภาก็ไม่มีอำนาจในกรณีที่ควรตั้งคณะกรรมการ
 เกี่ยวกับการต่างประเทศไปสอบสวนอย่างไร.

เมื่อข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น กระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษจึงมีอำนาจมาก แต่
 นักสังเกตการณ์ทั่วไปต่างชมเชยและยอมรับว่าข้าราชการฝ่าย ประຈำ การ กระทรวงการ ต่าง
 ประเทศมีความสามารถและความชำนาญชำนาญเงินจัดกว้างขวาง แต่กล่าวกันว่ากระทรวง
 การต่างประเทศของอังกฤษ (หมายถึงข้าราชการ) มีอิทธิพลเหนือรัฐมนตรีเท่า ๆ กับรัฐ
 มนตรีมีอิทธิพลเหนือกระทรวง อีกนัยหนึ่งต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลเท่า ๆ กัน.

ได้กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า การจัดองค์การณ ของกระทรวงการต่าง ประเทศทุกประเทศนั้น
 ส่วนใหญ่ ๆ คล้ายกัน จะต่างกันก็แต่ในล้นน้อยอยเพื่อความสะดวกเหมาะสมของแต่ละประเทศ และ
 โดยที่อังกฤษเป็นประเทศที่เริ่มวาง องค์ การณ กระทรวง การ ต่าง ประเทศ ก่อน ประเทศ อื่น ๆ
 ฉะนั้นข้าพเจ้าจะกล่าวโดยละเอียดสำหรับการจัดองค์การณ กระทรวง การ ต่าง ประเทศ อังกฤษ
 ส่วนประเทศอื่น ๆ จะได้กล่าวเพียงย่อ ๆ.

แผนองค์การณั้กระทรวงการต่างประเทศบริติช

ตามแผนผังองค์กรนั้น จะเห็นได้ว่าได้แยกงานต่าง ๆ ออกเป็น ๘ กรมตามภูมิภาคต่าง ๆ นอกจากกรมการค้าพันธะเขต ส่วนวิธีปฏิบัติงานนั้น ขอยกตัวอย่างประกอบจึงจะเห็นได้ชัด สัมมุติว่ากระทรวงได้รับข้อหารือในข้อนโยบายและขอคำสั่งในการปฏิบัติจากบุคคลของคนที่ประจำอยู่ในต่างประเทศ เมื่อเจ้าหน้าที่รับหนังสือแนบเอกสารจะส่งไปยังเจ้าหน้าที่ในหอสมุด ความจริงหอสมุดจัดทำหน้าที่ยิ่งกว่าการเก็บรักษาหนังสือ แต่เป็นกรมที่มีหน้าที่สำคัญที่สุดกรมหนึ่งของกระทรวง การเก็บหนังสือต่าง ๆ การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตั้งเทศต่าง ๆ (information) เป็นหน้าที่ของกรมออกด้วย หัวหน้าของกรมนี้ตลอดจนเจ้าหน้าที่ล้วนเป็นผู้เจนจัด ในงานมานานับสิบ ๆ ปีจนแทบจะจำเรื่องต่าง ๆ ได้หมด เจ้าหน้าที่เหล่านี้ไม่หมิ่นหน้าทรมลตชอบในการวางนโยบายต่างประเทศอย่างใด แต่หมิ่นหน้าทรมลตชอบในการรวบรวมและสังเคราะห์เทศต่าง ๆ ซึ่งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ทางราชการในเรื่องนโยบาย เมื่อหอสมุดได้รวบรวมเรื่องจะต้องพิจารณาว่าเรื่องนั้นเป็นหน้าที่ของกรมใดก็เสนอเรื่องไปยังกรมนั้น เมื่อหัวหน้ากรมที่เกี่ยวข้องได้รวบรวมเรื่องแล้ว หากต้องการทราบว่าเรื่องท่านเองนั้นแต่ก่อนเคยปฏิบัติอย่างไรหรือมีประวัติมาอย่างไรบ้าง และถ้าคนไม่ทราบแน่ก็ยอมขอร้องให้หอสมุดช่วยวิจัยให้ได้ เมื่อได้ทราบข้อเท็จจริงบริบูรณ์แล้ว เป็นหน้าที่ของหัวหน้ากรมจะต้องเสนอวิธีปฏิบัติหรือหนังสือคำแนะนำของตนขึ้นไปยังผู้บังคับบัญชา โดยปกติหัวหน้ากรมที่งานมากจะเป็นผู้ทูลเกล้ากราบทูลมา ในประเทศต่าง ๆ ซึ่งกรมของตนมีหน้าที่ครอบคลุมถึงผู้บังคับบัญชาก็ขึ้นไปในทันทีคือผู้ช่วยปลัดกระทรวง ๒ นาย ซึ่งต่างจะได้แบ่งหน้าที่การงานกันเป็นการภายใน ผู้ช่วยปลัดกระทรวงมีตำแหน่งเทียบเท่าอัครราชทูต (Minister) ซึ่งโดยมากมักเคยรับราชการในตำแหน่งนั้นมาแล้วในต่างประเทศหรือเคยปฏิบัติงานสำคัญ ๆ เช่น เข้าร่วมประชุมในการประชุมระหว่างประเทศมาแล้ว เรียกได้ว่าเป็นผู้มีความชำนาญ เมื่อผู้ช่วยปลัดกระทรวงรับบันทึกแล้วจะต้องพิจารณา ทำความเห็น หรือหนังสือความเห็น (comment) เสนอต่อไปอีก ผู้ที่รับพิจารณาต่อไปคือรองปลัดกระทรวงซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติเช่นเดียวกัน และเสนอขึ้นไปยังข้าราชการสูงสุดของกระทรวง คือปลัดกระทรวงฝ่ายประจำ (Permanent Under-Secretary) ทางอังกฤษถือเอาตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญที่สุดตำแหน่งหนึ่ง

โดยปกติผู้ที่ได้รับตำแหน่งมักเป็นผู้ที่ใคร่ครวญราชการมาแต่จนบัดนี้ ทั้งในกระทรวงหรือ
 ราชการทูตในต่างประเทศและเคยดำรงตำแหน่ง เอกอัครราชทูต ในนครหลวง ของ ประเทศ ที่
 สำคัญ ๆ มาแล้ว ตำแหน่งเทียบเท่ากับตำแหน่ง เอกอัครราชทูต ในวอชิงตัน ปารีส หรือ
 เบอร์ลิน เมื่อปลัดกระทรวงรับบทแล้ว มีหน้าที่ที่เลื่อมใสเห็นชอบต่อรัฐมนตรีว่าการต่อไป
 สำหรับรัฐมนตรีนั้นเป็นผู้ช่วยทางการเมืองอยู่ฝ่ายหนึ่ง คือปลัดกระทรวงฝ่ายรัฐสภาซึ่งได้ออกมา
 จากสัมพันธภาพด้วยกันและอยู่ในพรรคการเมืองเดียวกันกับรัฐมนตรี และเนื่องจากเป็นผู้สนใจ
 และมีความชำนาญในการต่างประเทศมาแต่ ปลัดกระทรวงฝ่ายรัฐสภาจึงเท่ากับเป็นที่ปรึกษา
 ซึ่งรัฐมนตรีไว้วางใจเป็นพิเศษ ส่วนลำดับอาวุโสนั้นรองจากปลัดกระทรวงฝ่ายประจำ รัฐมน
 ตรีหนึ่งถึงแม้จะมีปลัดกระทรวงฝ่ายรัฐสภาเป็นผู้ช่วยก็ แต่หน้าที่ความเห็นของเจ้าหน้าที่ฝ่าย
 ประจำนั้นมออยู่มากทีเดียว การที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะได้รับฟังความเห็นหรือขอแนะ
 ษาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายประจำซึ่งใกล้ชิดออกไป เข้าดำรงตำแหน่งมาแต่ เพราะมีความชัดเจน ใน
 การงานนั้น ตนเองจะต้องมีความเชื่อมั่นแน่วแน่ ในความเห็นของตนอย่างแข็งแรงและต้องเป็น
 นักการเมืองที่รักและสนใจในการเมืองของโตจจริง ๆ

เมื่อขอเท็จจริงเป็นเช่นนั้น จึงมีผู้พากย์กันว่านโยบายการต่างประเทศของอังกฤษนั้น
 ขึ้นอยู่ที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายประจำซึ่งมาจากพวกชนชั้นสูงทั้งนั้น แต่คำแนะนำใด ๆ เกี่ยวกับนโยบาย
 นั้นย่อมเป็นคำแนะนำซึ่งบุคคลเจ้าพวกดังกล่าวแล้วมีความเชื่อมั่นแน่วแน่อยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม
 ความเห็นที่เสนอนั้นแม้รัฐมนตรีต่างประเทศจะลงความเห็นด้วยก็ตาม ก็ยังต้องเข้าไปยังคณะ
 รัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติออกชนหนึ่ง ถ้าคณะรัฐมนตรีเห็นว่าการความเห็นของเจ้าหน้าที่นั้น
 ไม่ต้องด้วยความรู้สึกทางจิตตสำนึก (sentiment) ของประชาชนแต่ก็อาจแก้ไขได้ ซึ่งเท่า
 กับทางการเมืองก็ยกเท่ากับฝ่ายประจำอยู่ในตัว อย่างไรก็ตามที่ทราบกันอยู่ว่า รัฐมนตรีอื่น ๆ
 ในคณะรัฐมนตรีนั้นมักมีสภาพอย่างรัฐมนตรีต่างประเทศ คือเป็นเพียงนักการเมืองผู้หนึ่งและ
 ไม่ค่อยทราบเรื่องกาตึงประเทศซึ่งชัดเจนเหมือนพวกฝ่ายประจำ ฉะนั้น ในการที่คณะ
 รัฐมนตรีจะวินิจฉัยเกี่ยวกับคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายประจำนั้นจะต้องถึงความรับผิดชอบอย่าง
 มาก เพราะเหตุว่า ในกรณีที่ถูกติดตามคำแนะนำและเกิดผิดพลาดเสียหายนั้น แม้จะมีผู้ใดมา

กล่าวหาว่าผลบังคับนี้อาจจะหนักเกินไป เสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มค่า เพราะเมื่อไม่พึงใจเจ้าหน้าที่ผู้
ชำนาญแล้วจะเชิญผู้ใดอีก แต่ถ้าวินิจฉัยโดยไม่ฟังคำแนะนำของเจ้าหน้าที่แต่ละคน ผลผลิตของ
คณะกรรมการจะต้องรับผิดชอบเต็มที่ต้องประการ คือ ในฐานะวินิจฉัยผิด และในฐานะ
ไม่ฟังคำปรึกษาซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่ขาดอคติเสียหายทำให้เป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำ

ปัญหาสำคัญคือไปที่จะต้องพิจารณา คือเรื่องควบคุมบุคคล เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่ทั่ว
ว่าการจัดองค์การ แม้จะจัดดีเพียงใด ถ้าการบริหารควบคุมบุคคลไม่เหมาะสมแล้วงานจะเดินไป
ไม่ได้ด้วยดี

ก่อนปี ค.ศ. ๑๙๑๗ คนอังกฤษที่จะเข้ารับราชการ ในกระทรวงการ ต่าง ประเทศจะ
ต้องรับรองว่าจะทำงานให้รัฐบาลโดยไม่เอาเงินเดือนถึง ๒ ปี และในระหว่างนั้นตนจะมีราย
ได้ส่วนตัวไม่น้อยกว่าปีละ ๕๐๐ ปอนด์ ซึ่งประมาณอย่างหยาบ ๆ เท่ากับ ๕,๐๐๐ บาท^๑
ผลก็คือ ผู้ที่เข้ารับราชการได้ก็โดยมากเป็นพวกผู้ดีมีสกุล หรือพวกเคิร์ชชู้ แทบทั้งสิ้น และ
เป็นผลมาลางจนทุกวันนี้ คือ โดยมากพวกทูตของอังกฤษที่รับราชการอยู่ในปัจจุบันนั้นเป็นพวก
อภิชน (Aristocrat) เป็นส่วนใหญ่.

ราชการฝ่ายทูตกับราชการฝ่ายกงสุลนั้นแยกกัน ทั้งนี้หมายความว่า ผู้ที่รับราชการ
ทางกงสุลหรือทางทหารทูตย่อมถือว่าเป็นราชการคนละส่วน ผู้รับราชการทางทูตก็เลื่อน
ตำแหน่งขึ้นไปทางทูต ส่วนทางกงสุลก็ทางตำแหน่งกงสุล จริมียกเว้นก็เป็นพิเศษจริง ๆ.

แม้ในบัดนี้จะได้ยกเลิกเงื่อนไขเรื่องผู้สมัครงานจะต้องมีรายได้ส่วนตัวแต่ก็ไม่ได้
มีผู้สำเร็จลัทธิ ปรากฏว่าผู้ที่สอบได้และเข้ารับราชการ ในกระทรวงนี้แทบทุกคนเป็นนักศึกษา
ซึ่งสำเร็จจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดหรือเคมบริดจ์.

ในการรับสมัครเข้ารับราชการนั้น มีกรรมการสอบคัดเลือก โดยมีประธานกรรมการ
ข้าราชการพลเรือน (First Civil Office Commissioner) เป็นประธาน ประกอบด้วยผู้แทนส่วน
ราชการต่าง ๆ ของกระทรวงและผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ ซึ่งอยู่นอกวงราชการ ก็อันนั้นจะต้อง
สอบสัมภาษณ์ เมื่อสอบสัมภาษณ์ได้แล้วจึงจะมีมติให้เข้าสอบ หลักสูตรที่สอบ โดยมากก็
ตรงกับหลักสูตรของมหาวิทยาลัย นอกจากคะแนนซึ่งให้ไว้สำหรับวงทวงทวงจากแล้ว ยังมีวิชา

๑. ลิตตามอัตราแลกเปลี่ยนขณะนี้เท่ากับ ๑๖,๐๐๐ บาท

เหล่านี้ อาทิ เวียงคองภาษาอังกฤษ^๑ ความรู้ทั่วไปปัจจุบัน วิชาศาสตร์ ภาษาพิเศษ
ประวัติศาสตร์ยุโรป ภาษาฝรั่งเศส นอกจากนี้ผู้สมัครสอบจะต้องเลือกสอบวิชาเหล่านี้ อีก
 อาทิ ประวัติศาสตร์ทั่วไป เศรษฐศาสตร์ การเมือง กฎหมาย ปรัชญา คำนวณ วิชา
ศาสตร์ วรรณคดี อังกฤษ ภาษากับอารยธรรม.

ตามหลักสูตรนี้จะเห็นได้ว่า การสอบของราชการฝ่ายการทูตของ อังกฤษ ต้องการ ผู้ที่
ได้รบการศึกษาทางวัฒนธรรมทั่ว ๆ ไปยิ่งกว่าสอบความรู้ โดยเฉพาะเกี่ยวกับ การทูต การตั้ง
ปัญหาสอบหนักมุ่งไปในทางที่เรทลตองคุณสมบัติที่ ๆ ไปในทางสติปัญญาความสามารถใน
การหาเหตุผล การพิชชย์ (Judgment) ยิ่งกว่าความรู้.

เมื่อผู้สมัครสอบสอบได้จะต้องผ่านการตรวจร่างกายจากนายแพทย์ ก่อน เมื่อ
นายแพทย์รับรองว่าเป็นผู้มีอนามัยดีไม่ป่วยเจ็บแหว่ ทางราชการจะมีคำสั่งให้บรรจุเป็นข้าราชการ
การในกระทรวงมหาดไทย ก่อนหน้าตั้งกรมการต่างประเทศ ผู้เข้ารับราชการครั้งแรกจะถูกบรรจุใน
ตำแหน่งผู้ช่วยทูต (Attaché)^๒ แต่ทุกฉันทันผู้สอบได้เข้ารับตำแหน่งเลขาธิการตรี ทนที่
ส่วนการพิจารณาความดีความชอบนั้น มีคณะ กรรมการชุดหนึ่งประกอบด้วยข้าราชการผู้
ใหญ่ของกระทรวง โดยมีปลัดกระทรวงฝ่ายประจำเป็นประธาน ของปลัดกระทรวง ผู้ช่วย
ปลัดกระทรวง และเลขาธิการส่วนคดีของรัฐมนตรีเป็นกรรมการ^๓

ฝรั่งเศส

ตามรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส โดยหลักการแล้ว ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐแต่ผู้เดียวเป็น
ผู้แทนชาติ ใน ความสัมพันธ์กับประเทศภายนอก ประธานาธิบดี เป็นผู้ดำเนินการ เจรจาและ
ให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญา ประธานาธิบดีจะแจ้งให้รัฐสภาทราบโดยเร็วเท่าที่ประโยชน์จะ

๑. ท่านอาจจะปลาดใจว่าเมื่อเป็นคนอังกฤษแล้ว ทำไมยังจะสอบภาษาอังกฤษอีก แต่ทางราชการนั้นถือว่าภาษาเป็น
สิ่งสำคัญมาก.
๒. ตำแหน่งผู้ช่วยทูต (Attaché) นี้ต่ำกว่าตำแหน่งเลขาธิการตรีในประเทศเราแต่เดิมก็มีเหมือนกัน แต่ในเวลา
นี้เราเลิกตำแหน่งนี้เสียแล้ว.
๓. ดู Foreign Office Organization โดย N.K. Norton หน้า ๑-๕๐ และ Diplomacy โดย Harold
Nicolson หน้า ๒๐๓-๒๐๖.

ความปลอบถ้อยของรัฐบัญญัติให้ทำได้ อย่างไรก็ดี ถ้าเป็นต้นบัญญัติญานาด้วยสันติภาพ การ
 พินิจ หรือ เป็นต้นบัญญัติ ซึ่งมีผลกระทบถึงการเงินของรัฐหรือเกี่ยวกับฐานะของบุคคล และ
 สิทธิในทรัพย์สินของชาวฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในต่างประเทศจะผูกมัดใดก็ตามเมื่อรัฐสภา คือ สภาสูง
 (Senate) และสภาผู้แทนราษฎร (Chamber of Deputies) ตกลงเห็นชอบด้วย ประชาชนชาติ
 จะประกาศสงครามโดยไม่ได้รับความยินยอมจากรัฐสภา ทั้งสอง ก็ไม่ได้ เช่นเดียวกัน สันธิ-
 บัญญัติใด ๆ ที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตใด ๆ จะมีผล ต่อ เมื่อมีกฎหมายประกาศให้เป็นไปตาม
 สันธิบัญญัตินั้น.

ตามทฤษฎีตามอำนาจมูเหินว่า แทบไม่มีสันธิบัญญัติหรือ การเจรจาใดซึ่งประธานา
 ธิบัตินั้นทำได้ โดยลำพัง แต่ความจริงนั้นเมื่อพิจารณาดูให้ ตัดแล้วจะเห็นได้ว่าประธานาธิบดีนั้น
 มีสิทธิ์ระบัตินั้น ในการเจรจาสันธิบัญญัติและสภาจะเข้ามาแทรกแซงอย่างไรไม่ได้ ด้วยอย่าง
 เมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๗ ภายหลังจากสงครามครั้งที่ ๑ ระหว่างกำลังเจรจาสันธิบัญญัติสันติภาพกับ
 เยอรมัน สภาผู้แทนราษฎร หนึ่งได้เสนอญัตติ ต่อสภาให้ลง มติว่าในการเจรจา
 สันธิบัญญัติสันติภาพนั้นให้รัฐบาลยึดหลักที่จะยอมให้เยอรมันยกทหารหรือองค์การทหาร
 หรืออาวุธยุทโธปกรณ์ประเภทใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น แต่ประธานาธิบดีนั้นลงใจว่าการเสนอนี้
 เป็นการแทรกแซงคือสิทธิของประธานาธิบดีในการที่จะเจรจา ในทางปฏิบัติประธานาธิบดี
 ไม่ได้เป็นผู้เจรจาเอง รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเป็นผู้ดำเนินการแทนในนามของรัฐบาล.

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ เพื่อแสดงให้เห็นว่าการปกครองเป็นไปตามแบบประชา
 ธิปไตยโดยแท้จริง ซึ่งหมายความว่าราษฎรมีสิทธิควบคุมรัฐบาล รัฐบาลจึงมักดำเนินการซึ่ง
 นคือ การโฆษณาให้ราษฎรทราบเป็นระยะ ๆ

ระหว่างที่การเจรจากำลังดำเนินอยู่ เป็นที่ยอมรับนับถือกัน ในหลักการว่ารัฐบาลไม่
 จำต้องโฆษณาให้ประชาชนทราบ เพราะการทศตระหนักเหมือนหนึ่งเดินไฟกัน จริเป็น
 การปลาดมากที่จะบังคับให้ผู้คนฝ่ายหนึ่งแสดงไฟของคนให้ผู้อื่นดู ทั้ง ๆ ที่ผู้เดินคนนั้นไม่
 ยอมรับคำของคน.

แต่ความจริงนั้นรัฐบาลให้ราษฎรของกันทราบถึงการเจรจา เท่าที่พิจารณาเห็นว่า
 การชอบด้วยประโยชน์ทั่วไปของประเทศและเกียรติของคน ซึ่งหน้าที่การโฆษณานั้น มีดังนี้.

(๑) รัฐบาลตั้งออกไปทางหนังสือพิมพ์บางระบบ หรือบริษัทจากเทศาภิบาลนคร

(๒) รัฐบาลแสดงต่อที่ประชุมกรรมการ หรือในที่ประชุมสภา ซึ่งอาจทำเป็นคำ
แถลงหรือตอบกระทู้ถาม

(๓) เมื่อประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรีต่างประเทศจะแสดงสุนทรพจน์ไม่จำเป็น
งานใดก็ตาม โอกาสแสดงก็ได้

(๔) พิมพ์แถลงการณ์ลงในหนังสือสมุดปกเหลือง^๑ ก็ได้ในเมื่อเห็นสมควร.

การจตุตถกรรมการของกระทรวงการต่างประเทศ ฝรั่งเศส นั้น ว่าตามหลักของการแบ่ง
ส่วนราชการก็ไม่ต่างกันของบริติชในสาระสำคัญประการใด ข้าราชการฝ่ายประธานก็เป็น
ผู้ชำนาญงานมานานมาแล้ว คนหนึ่ง ๆ ส่วนแต่มีอายุราชการนับจำนวนสิบ ๆ ปีขึ้นไป และ
เคยดำรงตำแหน่งสำคัญในต่างประเทศมาแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นทางฝรั่งเศสก็ทรงอำนาจหน้าที่
ฝ่ายประธานจะมีอิทธิพลเห็นหรือรัฐมนตรีมากเกินไป จึงยอมให้รัฐมนตรีมีอภิสิทธิ์ของตนได้
ชุดหนึ่ง คณะที่ปรึกษานอกจากเป็นเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน ส่วนตัวของรัฐมนตรี การ
แต่งตั้งที่ปรึกษานี้ไม่คำนึงถึงเหตุผลทางกามเมืองอย่างเดียว ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งส่วนมากเป็นนัก
การทูตโดยอาชีพแต่ยังคงอยู่ในราชการ รัฐมนตรีเป็นผู้เลือกเองแต่จะต้องรับผิดชอบในเบื้อง
คนต่อรัฐมนตรียิ่งกว่า ต่อกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งคนดังกล่าวนี้ คณะที่ปรึกษาชุดนี้ จะ
เป็นผู้พิจารณาแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของกระทรวงเห็นหรือรัฐมนตรีสั่งมา
ให้พิจารณา อย่างไรก็ตามผู้ใดที่มิได้มีอำนาจอันไม่สู้ได้มากนัก เพราะเมื่อรัฐมนตรีออกจาก
ตำแหน่ง สมาชิกของคณะที่ปรึกษาที่ยังคงมีราชการอยู่ในกระทรวงก็กลับไปประจำตำแหน่ง
เดิมของตน ซึ่งแปลว่ากลับไปอยู่ใต้วงคอบัญชาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายประธานอีก เมื่อเป็นเช่นนั้น
ที่ปรึกษาเหล่านี้ย่อมมีอำนาจมาอยู่ในตำแหน่งชั่วคราว ฉะนั้นจึงไม่กล้าออกความเห็นขัดกับ
เจ้าหน้าที่ฝ่ายประธานของกระทรวงอย่างรุนแรง.

การบรรจุตัวบุคคลนั้น ในสมัยก่อนผู้ใดที่บรรจุมักเป็นพวกที่ถูกขุนนางผู้มีความดีและ
พวกมีเงิน แต่ทุกวันนี้การบรรจุเป็นไปโดยการแข่งขัน แม้กระนั้นก็ปรากฏว่าผู้สอบเข้า

๑. หนังสือต่าง ๆ คือสมุดซึ่งพิมพ์ข้อความหรือเอกสารในทางราชการต่าง ๆ ระหว่างรัฐบาลของตนกับรัฐบาลอื่น เช่น
ฝรั่งเศสกับสเปน อังกฤษกับสเปน เยอรมันกับสเปน.

ได้เป็นพวกคนชั้นกลางขึ้นไปเสียโดยมาก เนื่องจากพวกเหล่านี้มีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่า ในฝรั่งเศสมีโรงเรียนอยู่โรงเรียนหนึ่งชื่อว่า "Ecole Libre des Science Politiques" โรงเรียนนี้มีหลักสูตร ซึ่งเตรียมทางสำหรับให้ผู้ที่ศึกษา สำเร็จไปรับราชการในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ และเพราะอย่างยิ่งหน้าที่เกี่ยวกับต่างประเทศหรืออาณานิคมและการค้าระหว่างประเทศ มีคณาจารย์ซึ่งเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ของกรมที่เกี่ยวข้องของสำคัญมาสอน โรงเรียนนี้จึงมีลักษณะเป็นกึ่งราชการ.

การสอบมี ๒ ทาง เรียกว่า "Le Grand Concours" และ "Le Petit Concours" ผู้สอบประเภทแรกได้มีสิทธิเข้ารับราชการทางกรทูตในตำแหน่งผู้ช่วยทูต (Attaché) หรือ "กงสุล" (Consuls Suppléants) แต่ถ้ามักสอบประเภทที่สองซึ่งง่ายกว่าจะได้รับการบรรจุเป็น "ประจำสถานกงสุล" (Attachés de Consulat) ความแตกต่างกันในฐานะเกี่ยวกับกงสุล คือ ประเภทแรกได้ฐานะเป็นกงสุลชั้น ๓ ประเภทที่สองมีฐานะเพียงรองกงสุล

สหรัฐอเมริกา

ตามรัฐธรรมนูญ สหรัฐอเมริกา การประกาศสงคราม เป็นอำนาจของรัฐสภา (Congress) แต่สิทธิในการทำสนธิสัญญานั้น เป็นอำนาจของประธานาธิบดี ในเมื่อได้รับความแนะนำและยินยอมจากสภาผู้แทนรัฐ (Senate) ในทางปฏิบัติ ประธานาธิบดี ด้วยความช่วยเหลือของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศดำเนินการสัมพันธ์ กับต่างประเทศ ได้ตลอดระยะเวลา ถึงขณะที่จะต้องลงชื่อกันในสัญญาตกลงกัน นั้นแหละจะต้อง ขออนุมัติจากรัฐสภา ผลก็คือ รัฐบาตจะทำสัญญาฉบับกับรัฐบาตอื่นใดไม่ได้ โดยรัฐสภาไม่ทราบ

ผู้ศึกษารัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ย่อมทราบ ตั้งว่า ฐานะของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอเมริกันต่างกับฐานะของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของประเทศที่ปกครองตามระบอบ

๑. ดู The government of France โดย Joseph Barthélemy หน้า ๑๑๑-๑๒๐, Diplomacy โดย Harold Nicolson หน้า ๒๑๑-๒๑๕, Foreign Office Organization โดย Norton หน้า ๓-๕๐.

๒. ในสหรัฐอเมริกา มีสภา ๒ สภา คือ สภาผู้แทนรัฐ (Senate) เพราะสมาชิกของสภานี้ถือว่าเป็นผู้แทนรัฐของคน และสภาผู้แทนราษฎร (House of Representative) สองสภารวมกันเรียกว่า Congress หรือ รัฐสภา

ประชาชิปไทยอื่น ๆ กล่าวคือ อยู่ในตำแหน่งคราวเท่าที่ประธานาธิบดีซึ่งเป็นประมุขของตน อยู่ในตำแหน่ง คือ ๔ ปี เว้นไว้แต่ประธานาธิบดีจะขอให้ออกหรือลาออกเองเนื่องจากเหตุใด ๆ แม้รัฐสภาจะไม่เห็นด้วยในนโยบายซึ่งรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ (คือนโยบายของประธานาธิบดี) ก็ตาม แต่ถ้าประธานาธิบดีขอให้คงดำรงตำแหน่งอยู่แต่รัฐมนตรีผู้นั้นตกลงด้วย ก็ อยู่ในตำแหน่งได้

การจับองค์การ ในกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา นอกเหนือจากกับประเทศอื่น ๆ ส่วนตัวบุคคลนั้น รัฐมนตรีมีผู้ช่วยคือปลัดกระทรวง (Under-Secretary) หนึ่งนาย และผู้ช่วย (Assistant-Secretary) อีก ๔ นาย ผู้ช่วยนั้นแบ่งงานต่าง ๆ แยกกันออกไป คือ ภายยุโรป เอเชีย อเมริกา และงานประจำของกระทรวง นอกจากนี้ยังมีหัวหน้ากรมเกี่ยวกับภาคตะวันออกไกล ภาคลาติน อเมริกัน-ยุโรปตะวันตก ตะวันออกไกล เม็กซิโก และยุโรปตะวันออกอีก

ทางอเมริกันนั้นต่างกับอังกฤษและฝรั่งเศสในเรื่องไม่แยกวิธีการการทูตกับกงสุล กล่าวคือ วิธีการ ๒ แผนกนั้นรวมกัน วิธีการบรรจุนั้นคือใช้วิธีการสอบได้เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้สมัครจะต้องมีผู้รับรองในความประพฤติ ฯลฯ ๕ นาย วิชาที่สอบนั้นมีทั้ง ๆ ไปรวมทั้งวิชาดังต่อไปนี้ อาทิ หลักกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายทะเล กฎหมายพาณิชย์ คณิตศาสตร์ การคำนวณพีคคือตรรกวิทยา การแปลเขียน การบัญชีคนคน ภาษาปัจจุบัน (ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน หรือสเปน หรือภาษาอื่นซึ่งผู้สมัครจะเลือก) เคมีรัฐศาสตร์เบื้องต้น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การปกครองของสหรัฐอเมริกา ประวัติศาสตร์ยุโรป ลาตินอเมริกา ตะวันออกไกล เมื่อสอบเขียนได้แล้วจะต้องไปสอบปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการซึ่งตั้งขึ้นโดยละเพาเรออีก การสอบปากเปล่าเพื่อจะพิจารณาดูให้เห็นกับตัวผู้สมัครมีร่างกาย สติดีใจ และอารมณ์ดีเหมาะสมในการที่จะรับวิธีการในตำแหน่งเกี่ยวกับต่างประเทศหรือไม่ นอกจากนั้นคณะกรรมการจะได้พยายามทดลองหิ้งผู้สมัครนั้นด้วย ๆ ไปของผู้สมัครสอบอีกด้วย อาทิ ลักษณะนิสัย (character), ความสามารถทั่ว ๆ ไป (general ability), ความสันติคดีคือ (address), พินิจ (judgment), ความเหมาะสม

(fitness), การศึกษาทั่ว ๆ ไป (general education), วัฒนธรรม (culture), ความรู้ใน
 เหตุการณ์ปัจจุบัน (contemporary information), ความชำนาญเชิงปฏิบัติ (experience), ความ
 สามารถในการดำเนินงาน (business ability), เมื่อสอบได้ใจแล้ว ทางราชการจะขึ้นทะเบียน
 ไว้ในบัญชี บัญชีนี้มีอายุ ๒ ปี ในระหว่างนี้ถ้ามีตำแหน่งว่างลง ก็จะจัดสรรบรรจุตามลำดับ
 แต่ก่อนส่งออกไปรับตำแหน่งใด ๆ จะต้องเข้าทำงานในขั้นทดลอง (probationary) ก่อน โดยมี
 ข้าราชการซึ่งมีความชำนาญพอสมควร เมื่อครบกำหนดเวลาทดลองแล้ว จะต้องไปเข้าโรงเรียน
 ฝึกหัดข้าราชการต่างประเทศ (Foreign Officer's Training School) อีกกำหนดไม่เกิน ๑ ปี
 โรงเรียนนี้มีคณะกรรมการเป็นผู้บริหารและควบคุม ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงช่วยปลัดกระทรวง
 ๒ นาย ประธานกรรมการวิเศษด้วยบุคคลในกระทรวงการต่างประเทศ และหัวหน้าผู้
 สอนของโรงเรียน หัวหน้าผู้สอนแต่ละคนมาจากข้าราชการในกระทรวงนั้นเอง ส่วนผู้สอนอื่น ๆ
 นั้นอาจเป็นข้าราชการในกระทรวงหรือกระทรวงอื่นที่อยู่ทรงคุณวุฒินอกของราชการก็ได้ แต่
 จะเห็นสมควร เมื่อผ่านการฝึกหัดแล้ว จึงจะส่งออกไปดำรงตำแหน่งไม่ว่าที่ใด ประเทศใด
 ตามที่ทางการจะเห็นสมควร

ญี่ปุ่น

ความรู้รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น พระราชอำนาจของพระจักรพรรดิ ในการต่างประเทศ มีมาก
 กว่าประมุขของหลายประเทศ ซึ่งปกครองโดยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น
 บัญญัติว่า "พระจักรพรรดิทรงประกาศสงคราม ทำสัญญาสันติภาพและสนธิสัญญา" ไม่
 ปรากฏว่ามีกฎหมายอื่นใดที่จะจำกัดพระราชอำนาจของพระองค์ไว้ แม้กระนั้นก็ดี มาตรา ๕๕
 บัญญัติว่า "รัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องจะต้องถวายคำแนะนำต่อพระจักรพรรดิและรับสนอง
 ในคำแนะนำนั้น..." ฉะนั้นในเรื่องการต่างประเทศแล้ว ก็ได้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 การต่างประเทศที่จะเป็นผู้ถวายคำแนะนำ

นักนิติศาสตร์ญี่ปุ่นอธิบายว่าสำหรับญี่ปุ่นนั้นการทำสนธิสัญญากันมีอยู่ ๔ วิธี ซึ่งตรง
 กันกับวิธีปฏิบัติการณ์ทั่ว ๆ ไป

๑. ดู Diplomacy โดย Harold Nicolson หน้า ๒๕๓-๒๕๔. และ Foreign Office Organiza-
 tion โดย Norton หน้า ๖-๑๕

(๑) วิธีที่เป็นพหุกรรมมากที่สุดคือการเซ็นชื่อในสนธิสัญญา โดยผู้แทน ซึ่งมีอำนาจเต็มเต็มข้อต้องรู้ว่าการแลกเปลี่ยนสัตยาบันนั้นจะได้ทำกันภายหลัง สนธิสัญญาซึ่งทำกันต้องฝ่ายหรือหลายฝ่ายมักจะทำกันดังนี้

(๒) เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น พระจักรพรรดิมีพระราชอำนาจไม่จำกัดในการทำสนธิสัญญาดังกล่าวแล้ว จึงอาจเป็นไปได้ที่จะทำสนธิสัญญากันแต่ให้มีผลทีเดียว โดยเพียงให้ผู้มีอำนาจเต็มลงชื่อ และไม่ข้อต้องรู้ว่าจะต้องให้สัตยาบันภายหลัง ฉะนั้นไม่ค่อยปฏิบัติเพราะเป็นการรวดเร็ว ไปแต่รัฐสภาไม่ค่อยชอบนัก เพราะเท่ากับเปิดปากรัฐสภา (Imperial Diet) แต่เคยมีตัวอย่าง คือ เมื่อคราวทำสนธิสัญญานอกรวมเกาหลีซึ่งเนื่องจากต้องการความลับพลันได้ให้ผลทันทีเมื่อประกาศไว้

(๓) วิธีที่สามซึ่งไม่เป็นวิธีที่ไม่เป็นพหุกรรมมากที่สุด (most informal) ก็คือการแลกเปลี่ยนบันทึกกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ กับผู้ที่มีอำนาจเต็มของต่างประเทศ

(๔) วิธีสุดท้าย คือ การให้สัตยาบันสนธิสัญญาต่าง ๆ ซึ่งเจรจาโดยคณะกรรมการระหว่างประเทศ ซึ่งวิธีนี้อาจเป็นวิธีพิเศษ

โดยปกติการริเริ่มการเจรจาสันธิสัญญาใน กระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้ริเริ่ม โดยทำโครงการร่างชั่วคราวขึ้น โครงการนี้ขึ้นตั้งแต่เป็นร่างของกรมใดในกระทรวง กรมนั้นก็จะเป็นเจ้าของเรื่อง โดยปรึกษากับกรมที่เกี่ยวข้องภายในกระทรวง แต่ข้อเสนอไปยังคณะกรรมการพิเศษประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ เมื่อผ่านคณะกรรมการชุดนี้แล้ว รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเป็นผู้เสนอไปยังคณะรัฐมนตรี เพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว ต้องส่งไปยังกรมร่างกฎหมาย (Bureau of Legislative Affairs) ทำนองคณะกรรมการกฤษฎีกาของเรา เมื่อผ่านกรมร่างกฎหมายแล้วต้องเสนอคณะรัฐมนตรีก่อน แล้วรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศจึงส่งผู้แทนของตนในต่างประเทศให้เจรจาตามแผน

เมื่อผู้แทนลงชื่อในสนธิสัญญาแล้ว กระทรวงการต่างประเทศ มีหน้าที่เตรียมทำหนังสือแลกเปลี่ยนสัตยาบันและการประกาศใช้สนธิสัญญา ซึ่งต้องปรึกษากับกรมร่างกฎหมาย เมื่อเตรียมเสร็จแล้ว รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศมีหน้าที่เตรียมร่างสำหรับให้นายกรัฐมนตรี

มกราบบังคับมทูตไปยังพระจักรพรรดิ เพื่อทรงให้สัตยาบันอีกครั้งหนึ่ง ต่อไปก็ต้องเดินออกคณะ
รัฐมนตรีเพื่ออนุมัติ แลดูนายกรัฐมนตรีลงชื่อในหนังสือกราบบังคมทูลพระจักรพรรดิ ทาง
กระทรวงวังจะต้องส่งไปให้องคมนตรีพิจารณาถวายคำแนะนำก่อน

ที่จริงตามรัฐธรรมนูญนั้น ไม่มีบทบัญญัติว่าจะต้องส่งต้นริตัญญาไปขอคำแนะนำ
จากองคมนตรีสักก่อนสัตยาบัน แต่เนื่องจากพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งองคมนตรีบัญญัติ
ว่าจะต้องส่งต้นริตัญญาไปให้องคมนตรีถวายคำแนะนำ จึงต้องปฏิบัติตาม และพระจักร-
พรรดิเองก็มักทรงปฏิบัติตามคำแนะนำที่ถวายขึ้นมา.

เมื่อองคมนตรีสภาได้รับต้นริตัญญาแล้ว บางคราวก็พิจารณากันโดยไม่ตั้งอนุกรม-
การ บางคราวก็ตั้ง ชุดแต่เรื่องยากหรือง่าย ในการนี้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีทุกคนมี
สิทธิมาร่วมด้วย โดยปกติพระจักรพรรดิเสด็จมาประทับด้วย.

เมื่อองคมนตรีสภาพิจารณาแล้ว ประธานองคมนตรีสภามีหน้าที่กราบบังคมทูลขึ้นไป
ยังพระจักรพรรดิ เพื่อแจ้งว่าพระจักรพรรดิทรงเห็นชอบด้วยในการที่จะแตกเปิดสัตยาบัน
เจ้าหน้าที่ทางพระราชวังจากแจ้งมายังคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจึงต้องลงมติอีกครั้งหนึ่งให้
กราบบังคมทูลเพื่อให้พระจักรพรรดิลงพระปรมาภิไธย.

แต่ในกรณีกรเช่นสัญญาอันใดซึ่งไม่ต้องการแตกเปิดสัตยาบันกันอีกในทางปฏิบัติ
รัฐบาลก็ต้องส่งไปยังองคมนตรีสภาอีก ถิ่นตั้งใหญ่แทนลงชื่อในสัญญา.

แต่ก็เคยมีตัวอย่างการปฏิบัติโดยไม่ได้ขอคำแนะนำจากองคมนตรีสภา เช่น กรณีทำ
สัญญาพิฆนไคร์กับอังกฤษเมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๒ ซึ่งรัฐบาลติดต่อโดยตรงกับพระจักรพรรดิ และ
ได้รับพระบรมราชานุมัติเพียง ทงนถเพื่อหลีกเลี่ยงการลวงตา และการพิจารณาของ
องคมนตรี.

ในการดำเนินวิวกโคบายนั้น โดยปกติ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเป็นผู้มีส่วนสำคัญ
ในการนี้ ในฐานะเป็นหัวหน้าของหน่วยราชการและเป็นสมาชิกแห่งคณะรัฐบาล อย่างไรก็ตาม
ปรากฏว่าเรื่องโคททางฝ่ายทหารสนใจแล้ว ทหารยอมมีเสียงมากอยู่ไม่น้อย ซึ่งต่างกับใน
อังกฤษหรือฝรั่งเศส อาทิ ปัญหาเรื่องจีน โดยที่ทหารถือว่ามักกองทัพและผู้แทนอยู่ในประเทศ

จนทนายแห่งดวยกัน ยอมหรือเท็จจริงคงจาเจ้าหน้าที่ทางการทูต ฉะนั้นปัญหาเรื่องจนทนาย
ทุกข้อ เจาหน้าที่ของทหารบกและเรือมกมต้องจนวนรวมพิจารณาด้วยเสมอ.

ข้อที่จะพิจารณาต่อไปก็คือ รัฐสภาไม่มีสิทธิควบคุมการดำเนินความสัมพันธ์ต่างประ
เทศันได้เพียงไร ถ้าจะกล่าวโดยกว้างขวางแล้ว วิธีควบคุมของรัฐสภาในการต่างประเทศนั้น
ก็ทำนองเดียวกับการบริหารในสาขานอื่นซึ่งแยกได้เป็นสาม คือ ควบคุมทางนิติบัญญัติ ทาง
การเงิน และการดูแลทั่ว ๆ ไป.

ในทางนิติบัญญัตินั้น รัฐสภาอาจควบคุมได้ เช่น สนธิสัญญาใดที่จะต้องออก
กฎหมายเพื่อให้การเป็นไปตามสนธิสัญญานั้น ถ้ารัฐสภาไม่เห็นด้วยกับสนธิสัญญา รัฐสภา
ก็อาจไม่ผ่านกฎหมายให้ แต่ในทางปฏิบัติไม่เคยปรากฏว่ารัฐสภาไม่อนุมัติกฎหมายเกี่ยวกับ
เรื่องนเดย.

ในทางการเงินนั้นกตานองเดียวกัน มอญุ่กรงหนงซึ่งรัฐบาลตกลงจะตั้งสถานทูตที่
สำนักกรุงวอชิงตัน แต่รัฐสภาไม่ยอมให้เงินในการนี้ แต่ในเรื่องการใช้จ่ายเงินราชกรดับ
ซึ่งตามงบประมาณให้ไว้มากมายนั้น รัฐสภาไม่อาจซักไซ้ได้ เพราะรัฐบาลเคยตอบว่า
เกี่ยวกับความลับทางการทูต ตอบไม่ได้.

ถึงจนการดูแลทั่ว ๆ ไปนั้น ได้แก่การตั้งกระทรวงและารเสนาอญุ่กิตให้รัฐสภาลงมติ
อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่ารัฐบาลพยายามหลีกเลี่ยงการตอบตกลง โดย
อ้างว่าเป็นความลับทางการทูตเช่นเดียวกับ (diplomatic secrets) แต่ในเรื่องการเสนาอญุ่กิต
ให้รัฐสภาลงมติเดียนรัฐบาลว่ารัฐบาลเดินนโยบายไม่ถูกต้องนั้น ปรากฏว่าเคยมีการลงมติ
เช่นนั้น แต่ในบางคราวก็เคยมีการเสนาอญุ่กิตในนโยบายอย่างหนึ่งซึ่งใดเป็นการนำรัฐบาล
เร่งให้รัฐบาลปฏิบัติและรัฐบาลก็ปฏิบัติตาม.

ในการเลือกสรรคัมรรุเจ้าราชการนั้น ทางญี่ปุ่นมีการตั้งใจให้มือนกับประเทศอื่น ๆ
ในยุโรปหรืออเมริกา ทางญี่ปุ่นไม่ได้แยกว่าผู้ที่มีราชการทูตแล้วเป็นกงสุลไม่ได้ หรือมี
ราชการทางกงสุลแล้วไปรับราชการทางการทูตไม่ได้.

๑. ระหว่างมหาสงครามคราวนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ตั้งองตั้งทูตประจำสำนักกรุงวอชิงตันแล้ว.

ตามหลักการ ผู้ที่สอบไล่วิชาชั้นสูงของข้าราชการพลเรือนเท่านั้นที่ควรรับราชการประจำในกระทรวงการต่างประเทศและอยู่ภายในประเทศ และผู้ที่สอบไล่วิชาชั้นสูงของข้าราชการพลเรือนต่ำกว่าการทูตเท่านั้นที่ควรรับราชการในราชการทูตหรือกงสุลในต่างประเทศ แต่ผลตกเกือบไม่ต่างกัน เพราะว่ามีข้อกำหนดว่าข้าราชการทางการทูตหรือกงสุล ซึ่งรับราชการอยู่ในต่างประเทศเกินหนึ่งปีขึ้นไปแล้ว อาจได้รับเลือกให้เข้ามารับราชการในกระทรวงได้ และทำนองเดียวกัน ข้าราชการประจำในกระทรวงซึ่งรับราชการเกินหนึ่งปีขึ้นไปแล้ว อาจถูกแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการฝ่ายการทูตหรือกงสุลในต่างประเทศได้ ความประสงค์ก็คือ เพื่อให้มีความแจ่มชัดเสียก่อน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าข้าราชการในกระทรวงการต่างประเทศแทบทุกคนเคยรับราชการในต่างประเทศมาแล้ว โดยปกติการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศไม่แน่ว่าข้าราชการจะถูกเปลี่ยนตัวไปดอง แต่ก็มีหลายครั้งที่รัฐมนตรีตกลงเปลี่ยนตัวบางหรือจนานใหญ่อย่างจรวด นิคซุ โอะกะ เข้าเป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๐.

ผู้ที่สอบไล่ไปเป็นเอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูตนั้น จะเลือกจากข้าราชการกระทรวงอื่นก็ได้ แต่ปรากฏว่าน้อยรายมาก โดยมากก็เลือกจากข้าราชการในกระทรวง.

ผู้ที่เข้ารับราชการทางการทูตและกงสุลนั้น ต้องเข้าสอบทั้งการเขียนและปากเปล่า โดยมีกรรมการวิชาชั้นสูงข้าราชการพลเรือนเป็นกรรมการ ซึ่งที่บังคับมีกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง เศรษฐศาสตร์ ภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่ง ถัดจากคือภาษาอังกฤษหรือเยอรมัน ฝรั่งเศส จีน หรือรัสเซีย และจะต้องแต่งความจำนงเลือกวิชาต่อไป ๓ วิชา คือ ประชญาเบื้องต้น จรรยา ศรภควิทยา จิตวิทยา Sociology รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์วิญญูปน ประวัติศาสตร์ทางการเมืองทั่วไป ประวัติศาสตร์ของเศรษฐกิจศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางการทูต จรรยาคดีวิญญูปนและจีน กฎหมายแพ่ง กฎหมายพาณิชย์ กฎหมายอาญา กฎหมายปกครอง กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล การคลัง นโยบายการพาณิชย์ และพาณิชย์ศาสตร์.

เมื่อสอบไล่ได้แล้วก็ การพิจารณาบรรจุจะต้องผ่านคณะกรรมการซึ่งมีปลัดกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธาน ประกอบด้วยอธิบดีต่าง ๆ ในกระทรวง และ หัวหน้าหน่วยพิจารณา

๑- ทราบว่าเนื่องจากสงครามครั้งนี้ ได้ยกเลิกเงื่อนไขกำหนดเวลานี้แล้ว.

แต่บุคคลอื่น กองเก็บ บัญชี และ โทเรเตอ ถ้าคนเรกรวมการไม่ตกลงกันได้ว่าจะให้ใคร ได้รับ
ตำแหน่งอย่างใด ต้องเสนอให้รัฐมนตรีว่าการเป็นผู้วินิจฉัย แต่ในทางปฏิบัติไม่เคยปรากฏ.

เมื่อสอบได้ตำแหน่งคณะกรรมาการรับบรรจุแล้ว ผู้สมัครจะต้องเข้าทำงานในกรมและ
กองต่างๆ ของกระทรวง เพื่อรับการฝึกอบรมถึงสภาพการพาณิชย์และการทูตในประเทศต่างๆ
ตลอดทั้งวิธีปฏิบัติงานทางการทูตและการเจรจาทำสนธิสัญญา เมื่อได้เวลาอันสมควร โดย
ปกติไม่เกินหนึ่งปี ทางราชการจัดส่งออกไปรับราชการในต่างประเทศ ซึ่งอาจเป็นราชการทาง
การทูตหรือกองส่งแต่จะเห็นสมควร ระหว่าง ออกไปรับราชการในต่างประเทศในปีแรก
ข้าราชการผู้นั้นจะยังไม่ทำงานอย่างใด แต่จะต้องศึกษาภาษา กฎหมายระหว่งประเทศ ประ
วัติศาสตร์ทางการทูต และงานประจำอื่นของราชการนั้นตลอดไป เมื่อครบหกเดือนหนึ่งหน้าซึ่ง
อาจเป็นเอกอัครราชทูต อัครราชทูตหรือกองส่ง แต่แค่กรณจะต้องรายงานเข้ามายังกระทรวง

ไทย

ตามรัฐธรรมนูญของไทยเรา พระราชอำนาจในทางความเกี่ยวพัน กับต่างประเทศนั้น
คล้ายของบริเตนใหญ่ กล่าวคือรัฐธรรมนูญมาตรา ๗๕ บัญญัติว่า "พระมหากษัตริย์ทรง
ไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม เมื่อได้รับความยินยอมจากรัฐสภาแล้ว

มติให้ความยินยอมของสภา ต้องมีเสียงไม่ต่ำกว่า สองในสาม ของจำนวนสมาชิกทั้ง
ต้องสภา

มาตรา ๗๖ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการ ทำหนังสือสัญญา สันค
ภาพตั้งบศึกและทำหนังสือสัญญาอันกับนานาประเทศ

หนังสือสัญญาใด ๆ มีบทเปลี่ยนแปลง ขาณาเขตศต ไทย หรือ ต้องออกพระราชบัญญัติ
เพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา, ต้องได้ ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา"

แน่นอน การใช้อำนาจดังกล่าวนี้พระมหากษัตริย์ไม่ได้ทรงไว้เอง แต่ทรงไว้ทางคณะ
รัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบตามรัฐธรรมนูญ.

ปัญหาต่อไปจึงมีอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินการต่างประเทศของไทยเวลานั้น มีอย่าง
ไรบ้าง เท่าที่พิจารณาตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแล้ว มีความเห็นดังต่อไปนี้

(๑) การเจรจาและการให้สัตยาบันสัญญา

การทำสัญญาระหว่างประเทศนั้น พึงแยกได้เป็น ๒ ตอน คือ การเจรจาและการให้
สัตยาบัน.

การเจรจานั้นเป็นการพิจารณาอภิปรายกัน ส่วนการสัตยาบันนั้น คือการให้ความเห็น
ชอบเป็นทางการตามข้อตกลงซึ่งทำกันไว้ ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการเจรจานั้น คณะรัฐ-
มนตรีย่อมดำเนินการเจรจาได้ ทางรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ แต่การ
ที่จะตกลงมีผลผูกมัดรัฐใดเพียงไรเป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่า ข้อตกลงนั้นมี ลักษณะ
อย่างไรดังต่อไปนี้.

(๒) การรับความเห็นชอบของรัฐสภาสำหรับสัญญาบางประเภท

ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๘๖ ดังกล่าวข้างต้น สัญญาซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบ
จากรัฐสภาก่อน คือ

ก) สัญญา ซึ่งมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของไทย กล่าวคือสัญญาชนิดที่มีบท
กำหนดให้ มีการจัดตั้ง การแตกเปลี่ยนแปลง หรือการได้มาซึ่งดินแดน

ข) สัญญาอื่น ๆ ซึ่งจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญานั้น เช่น
สัญญาการพาณิชย์เกี่ยวกับตราภาษีศุลกากร สัญญาซึ่งมีผลเป็นการผูกพันภาระแก่การคลัง
ของประเทศ สัญญาเกี่ยวกับฐานะของบุคคลคือสัญญาที่เกี่ยวกับความสามารถของบุคคลใน
ทางกฎหมาย สิทธิทางแพ่ง และสิทธิทางอาญาเมือง สัญญาเกี่ยวกับสัญชาติ สัญญาเกี่ยวกับ
กรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินของคนไทยในต่างประเทศ ฯลฯ เป็นต้น.

(๓) สิทธิของรัฐสภาในการให้ความเห็นชอบในสัญญาระหว่างประเทศ

ในการให้ความเห็นชอบของรัฐสภา มีหลักสำคัญ ๓ ประการ คือ

ก) หนังสือสัญญาที่นำมาเสนอรัฐสภา เพื่อขอความเห็นชอบนั้น รัฐสภาไม่มีสิทธิ
เปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างใด รัฐสภามีหน้าที่พิจารณาในหลักการว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ
เท่านั้น

ข) รัฐสภาไม่อาจบังคับไว้ล่วงหน้าว่าพระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงใช้อำนาจทางฝ่ายบริหาร จะต้องเจรจาตามแนวทางหนึ่งแนวใด เพราะเรื่องนี้เป็นอำนาจของฝ่ายบริหารจะพิจารณา แต่แน่นอน โดยปกติฝ่ายบริหารจะเจรจาอย่างใดก็ตามก็น่าจะชอบ ด้วยความเห็น ของรัฐสภา เป็นสิ่งธรรมดา มิฉะนั้นรัฐสภาอาจไม่เห็นชอบด้วย

ค) การเจรจានับรัฐสภา คือฝ่ายบริหาร มีสิทธิรักษาไว้เป็นความลับได้ ถ้าเห็นว่าเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

(๔) สัญญาลับ

ถ้าพูดทางกฎหมายแล้ว พระมหากษัตริย์ (ทางฝ่ายบริหาร) ทรงทำสัญญาลับได้ เพราะมาตรา ๑๖ แห่งรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า "... ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาอื่น ๆ กับนานาประเทศ ..." แต่ในทางปฏิบัติรัฐบาลไม่ควรกระทำเพราะเป็นการขัดกับหลักประชาธิปไตย ซึ่งการปกครองระบอบนี้จะต้องให้ราษฎรเห็นด้วย.

(๕) การประกาศสงครามและทำสัญญาสันติภาพสงบศึก

ตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิม อำนาจนี้เป็นของพระมหากษัตริย์ โดยไม่ต้อง ได้รับความเห็นชอบของสภา แต่โดยอัยกษัตริย์ยอมทรงไว้ อำนาจทางฝ่ายบริหารแจ้งให้สภาทราบการประกาศสงครามจะต้องไม่เป็นการขัดต่อการศึกษาแห่งสันนิบาตชาติ

แต่ตามรัฐธรรมนูญปัจจุบัน การประกาศ สงครามต้องได้ ได้รับความยินยอม ของ รัฐสภา ก่อนและการให้ความยินยอมนั้น ต้องมีเสียงไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งสองสภา ตามที่กล่าวมาแต่จน เพื่อแสดงให้เห็นว่าอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงไว้ทางฝ่ายบริหารเท่าที่เกี่ยวกับการต่างประเทศมีอย่างไร ต่อไปนี้จะได้ หมายความว่า องค์การ ของ กระทรวงการต่างประเทศเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมาแสดงได้ ดังต่อไปนี้

องค์การกระทรวงการต่างประเทศ

สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี

สำนักเลขาธิการกระทรวง	สำนักงานศึกษา	กรมการปกครอง	กรมการปกครอง	กรมพิธีการ	กรมเศรษฐกิจ
กองกลาง	กองเลขานุการ	กองการเมือง	กองการเมือง	กองการพิธี	กองเศรษฐกิจ
แผนกสารบรรณ	กองแปล	กองสัญญา	กองสัญญา	กองการกงสุล	กองตรวจคนตก
แผนกทะเบียนประวัติ					
แผนกโทรเลข					
แผนกนักเรียน					
กองคลัง					
แผนกการเงิน					
แผนกพัสดุ					
กองบรรณสาร					

ดู พ.ร.บ. ปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๕
 พ.ร.ก. จัดวางระบบราชการสำนักงานและกรมในกระทรวงการต่างประเทศ พุทธศักราช ๒๔๘๕

ส่วนหน้าที่ต่าง ๆ นั้นแบ่งแยกดังนี้ :-

(๑) สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี มีหน้าที่ทุก ๆ ไป คือ ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของรัฐมนตรีในกิจการเกี่ยวกับรัฐมนตรี อาทิ เก็บเอกสาร เบ็ดเสร็จติดต่อติดต่อกับบุคคลภายนอกซึ่งต้องการขอพบรัฐมนตรี ตรวจสอบความเรียบร้อยของหนังสือที่ส่งถึงงานต่าง ๆ จะเสนอรัฐมนตรี ตรวจสอบคำสั่งและหนังสือที่ออกจากรัฐมนตรีเคอเนรงานต่าง ๆ ตามที่รัฐมนตรีสั่ง ตรวจสอบร่างของรัฐมนตรี เตรียมเอกสารเกี่ยวกับการประชุมของรัฐมนตรี เคอเนรงานรัฐมนตรีในเรื่องการตั้งคณะต่าง ๆ ที่รัฐมนตรีรับเชิญไว้ ฯลฯ สำนักงานนมเดชาอนุการรัฐมนตรีซึ่งโดยปกติได้ออกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นหัวหน้า

(๒) สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานนมหน้าท ในเรื่องงานประจำทุก ๆ ไป ซึ่งไม่ใช่เป็นงานหน่วยราชการอื่น ทำนองเดียวกับสำนักงานปลัดกระทรวงอื่น ๆ แต่มีหน้าที่เพิ่ม อาทิ การเก็บรักษาหนังสือราชการ ทะเบียนประวัติของข้าราชการในกระทรวง ทำรหัสโทรเลขต่าง ๆ ติดต่อกับ ก.พ. ในเรื่องการคัดเลือกการศึกษ ของนักเรียนไทยในต่างประเทศ ควบคุม นักเรียนรัฐบาล สำนักงานนมปลัดกระทรวงเป็นหัวหน้า อนึ่ง ปลัดกระทรวง นกมีหน้าที่เช่นเดียวกับกระทรวงอื่น ๆ คือ ยังทำหน้าที่ หัวหน้าข้าราชการฝ่ายประจำของกระทรวงอีก

(๓) สำนักงานที่ปรึกษา ซึ่งตั้งในชื่อแต่อย่างใดบ้าง มีหน้าที่ คือ ปรึกษา ซึ่งมีตำแหน่งเทียบเท่ากับปลัดกระทรวง

(๔) กรมการเมืองตะวันออก กรมนมหน้าทเกี่ยวกับปัญหาการเมืองระหว่างประเทศทั่ว ๆ ไปทางตะวันออก ตลอดจนการเจรจาในเรื่องซึ่งมีลักษณะการค้าเมือง การปฏิบัติงานตามข้อผูกพันระหว่างประเทศ ทั้งเป็นเจ้าหน้าที่ในเรื่องเจรจาสนธิสัญญา ฯลฯ ในข้าราชการตำแหน่งอธิบดีเป็นหัวหน้า

(๕) กรมการเมืองตะวันตก กรมนมหน้าททำนองเดียวกับกรมการเมืองตะวันออก แต่มีขอบเขตคดีเฉพาะทางตะวันตก

๑. ถ้าว่าตะวันออก ในที่นี้หมายถึงภูมิภาคของโลก นับตั้งแต่ทิศตะวันออกไกลยุโรปมาจนถึงปลายบูรพาทิศ
๒. ถ้าว่าตะวันตก ในที่นี้หมายถึงภูมิภาคของโลกซึ่งเป็นทวีปยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และดินแดนอันที่ชาวเมือง
กับทวีปเหล่านั้น

(๖) กรมพิธีการ มีหน้าที่เกี่ยวกับพิธีการต่าง ๆ อาทิ การทำพระราชพิธีอันมอบ

อำนาจ ตมการตั้งนามต้นรัชตัญญา การตั้งทูต ถอนทูต การแต่งตั้งอัยาศัยไมตรีเอกอัครราชทูต
รักษาทำเนียบสถานทูตและกงสุลต่างประเทศ การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่
ต่างประเทศหรือต่างประเทศให้ไทย การตั้งเกี่ยวกับทูตหรือแขกมิเกี่ยวกับต่างประเทศ เรื่อง
คนไทยจะไปต่างประเทศ เรื่องสัญชาติ เรื่องหนังสือเดินทาง เรื่องค่าธรรมเนียมการกงสุล ฯลฯ
ข้าราชการตำแหน่งอธิบดีเป็นหัวหน้า

(๗) กรมเศรษฐกิจ มีหน้าที่เกี่ยวกับการจับส่วนดีภาพต่าง ๆ ในทางค้าและ

เศรษฐกิจตามกระทรวงทบวงกรมอันต้องการ เกี่ยวกับสัญญาและความตกลงกับต่างประเทศ
ในเรื่องการค้าการเงิน และเศรษฐกิจ การกู้เงินจากต่างประเทศตามที่กระทรวงการคลังขอให้
ช่วยเหลือ ประมวลเหตุการณ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังเกตการณ์เคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ
ต่างประเทศไทย ฯลฯ มีข้าราชการตำแหน่งหัวหน้ากรมเป็นหัวหน้า

เลื่อนการรับผิดชอบ และการประสานงานนั้น ก็เป็นไปตามระเบียบ ทำนองงานของ
กระทรวงอื่น ๆ

การบรรจุ การเลื่อนตำแหน่ง ฯลฯ ของข้าราชการ ก็เป็นไปตามพระราชบัญญัติ
ระเบียบข้าราชการพลเรือน มีข้อสังเกตคือ ของเราต้องยกของถูกหรือผิดจึงได้ ข้าราชการ
ในกระทรวงการต่างประเทศนั้น เราถือว่าสังกัดหน่วยงานราชการเดียวกัน แต่จะเป็นกงสุลแล้ว
ก็ไปรับราชการทางสถานทูต หรือในกระทรวง ได้ทั้งนั้น และจะสับเปลี่ยนกันอย่างไรตาม
ที่ทางราชการเห็นว่าเหมาะสมได้ทั้งนั้น ทั้งนี้แน่นอนต้องภายในระเบียบข้อบังคับซึ่งวางไว้

เหตุการณ์ทางการทูตตั้งแต่โบราณกาลจนถึงมหาสงครามครั้งที่ ๑

การศึกษาประวัติศาสตร์ทางการทูตย่อมมีประโยชน์มากมาย ประวัติศาสตร์ทางการทูตสอนให้เรารู้
 ความเป็นจริงว่าประวัติศาสตร์ของใคร่ครวญถึงความเฉียดฉวยและความไม่เสถียรเข้าบัญชีของนักการทูต
 ในอดีตได้เป็นอย่างดี เพราะถ้าประวัติศาสตร์ย่อมบอกเราว่า (History repeats itself)
 จริงอยู่แต่จะเป็นนักการทูตที่ฉลาดนั้น ไม่ใช่เพียงผู้ที่มีความรู้เท่านั้น แต่ต้องมีคุณลักษณะ
 ละเอียดถี่ถ้วน ความถี่ถ้วนนั้นไม่ทำให้เป็นนักการทูตที่ดีได้ แต่ย่อมไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าการศึกษา
 วิชาประวัติศาสตร์เหตุการณ์ย่อมเป็นเครื่องมือช่วยเหลือน้อย ไม่เหมือนมหาสงครามครั้งที่
 หนึ่งเกิดขึ้น มีผู้ตายของกษัตริย์กษัตริย์แห่งอังกฤษแล้วถึงห้าพระองค์ให้เยอรมันทราบแน่ชัดว่าคนจะเข้า
 สงครามกับเยอรมันเป็นแน่แท้ หากเยอรมันทำสงครามกับรัสเซียแล้ว เยอรมันคงไม่กล้าเริ่มทำ
 สงคราม และคงจะได้ห้ามปรามออสเตรเลีย-กับอังกฤษไม่ให้รุกรานเยอรมัน เยอรมันดอดเกรย์
 แห่งพิลโคตตันรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษสมัยเริ่มสงคราม ครั้งนั้น จึงได้
 รับแนะนำประเทศต่าง ๆ ภายหลังสงครามสิ้นสุดลงแล้ว ให้ช่วยกันศึกษาโดยละเอียดว่า
 เหตุการณ์อะไรที่ก่อให้เกิดสงครามขึ้นเพื่อเป็นบทเรียนต่อไป คำแนะนำของดอดเกรย์มีผู้เห็นพ้อง
 ด้วยโดยทั่วไป แต่แม้กระนั้นก็ดี สงครามครั้งหนึ่งเกิดขึ้นจนได้ อย่างไรก็ตามก็จะมีผู้ปฏิเสธไม่
 ใฝ่ใจการศึกษาประวัติศาสตร์ทางการทูตจะไร้ประโยชน์เสียทีเดียว ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงเห็นสมควร
 ที่จะนำประวัติทางการทูตของโลกมาถวายเป็นของขวัญในหนังสือนี้ โดยย่อ สำหรับผู้ศึกษาการศึกษา
 โดยละเอียดพิสดาร โปรดศึกษาจากตำราต่างประเทศต่าง ๆ ซึ่งพอจะหาได้ภายหลังสงคราม

ประวัติศาสตร์ทางการทูตนั้น ศาสตราจารย์ไมท์แบ่งออกเป็น ๓ สมัยด้วยกัน สมัย
 ที่ ๑ ระหว่าง ค.ศ. ๕๗๖ ถึง ค.ศ. ๑๕๑๕ ซึ่งเป็นสมัยที่ยังไม่มีระบบหรือองค์การอย่างใด
 รัฐบาล ๆ ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันแต่กัน การติดต่อระหว่างประเทศจึงมีแต่เพียงเพื่อกำ
 หนดสัญญาสงบศึกหรือเพื่อเจรจาในเรื่องการเสกสมรสระหว่างเจ้านายต่างประเทศ โดยกันเท่านั้น
 สมัยที่ ๒ ระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ จนถึงมหาสงครามคราวที่หนึ่ง ระหว่างยุคนี้
 มีรัฐต่าง ๆ เกิดขึ้น และความสัมพันธ์และการติดต่อระหว่างประเทศได้มีมากยิ่งขึ้น จึงเกิดมี

ผู้แทนของประเทศสำหรับติดต่อเจรจาการเมืองระหว่างประเทศ เรียกกันว่าสัมมัยการทูตสมัยเก่า
 สมัยที่ ๓ คือตั้งแต่มหาสงครามครั้งที่แล้ว (ค.ศ. ๑๘๗๑-๑๘๗๑) เป็นต้นมา เริ่มกันตั้งแต่
 การประชุมใหญ่กรุงปารีส (ค.ศ. ๑๘๑๕) และการตั้งสนธิสัญญาชาติ พังจึงเกิดว่าสมัยการ
 เจรจาทางการเมืองนั้นมิใช่ผูกขาดเฉพาะทูตหรือรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเท่านั้น แต่นายก
 รัฐมนตรีและผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ อาทิ การคลัง การเศรษฐกิจ การกรรมกร (Labour)
 ฯลฯ ก็มีส่วนร่วมด้วย สมัยนี้เรียกว่าสัมมัยการทูตสมัยใหม่ . โปรดอย่าเข้าใจไปว่าการทูต
 สมัยใหม่นั้นแตกต่างกับการทูตสมัยเก่า ความจริงการทูตสมัยใหม่ก็คือการทูตสมัยเก่านั่นเอง
 เป็นแต่เพียงขยายวงกว้างออกไป

ตามหลักตามานจะเห็นได้ว่าการทูตได้มีมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว และการแต่งตั้งทูต
 ก็ได้มีมานานแล้วเช่นเดียวกัน ผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์สมัยโบราณจะสังเกตเห็นได้ว่าชาวอียิปต์
 โบราณและชาวกรีกก็เคยปฏิบัติโรมันสมัยสาธารณรัฐและจักรวรรดิของตนของเดียวกัน พระ
 เจ้าฟตปแห่งแมซีโดเนีย (Philip of Macedonia) ซึ่งเป็นกษัตริย์ระหว่างปี ๓๕๘ ก่อนคริสต์
 ศักราชถึงปี ค.ศ. ๓๓๖ นอกจากจะทรงเป็นนักรบที่เชี่ยวชาญแล้ว ยังทรงชำนาญในการทูต
 อีกด้วย นอกจากนั้นตามประวัติศาสตร์ยังปรากฏอีกว่า พวกบาบิโลนหรือพวกเปอร์เซียได้มีการ
 เหมือนกัน เพราะสมัยนั้นเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าพวกบาบิโลนหรือพวกเปอร์เซียได้มีการ
 ศึกษามากกว่าพวกชาวกรีก สันตปาปาบางพระองค์ก็เป็นผู้เชี่ยวชาญในการทูตจนสามารถ
 ทำให้กษัตริย์ของประเทศต่าง ๆ ยอมรับนับถือความเป็นใหญ่ในทางคริสต์ศาสนา

การประชุมใหญ่กรุงเวียนนา (ค.ศ. ๑๘๑๔-๑๘๑๕)

ท่านที่อ่านประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่าการเมืองระหว่างประเทศของยุโรปสมัยก่อนจน
 กระทั่งถึงกลางคริสต์ศักราชที่ ๑๘ นั้น ตอนต้นเคยอยู่กับพระมหากษัตริย์แทบทั้งสิ้น เพราะ
 ในสมัยนั้นกษัตริย์มีพระราชอำนาจมากกว่าทุกคน เหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญครั้งแรก
 ซึ่งนักประวัติศาสตร์และนักการทูตถือว่ามีค่าศึกษาคือ การประชุมใหญ่ที่กรุงเวียนนา

๑. ดู Diplomacy & Peace โดย R.B. Mowat หน้า ๑๖-๑๗
 ๒. ดู History of the Ancient World โดย G.W. Botsford Ph.D. หน้า ๒๗๑

ค.ศ. ๑๘๑๕ - ๑๘๑๕ (Congress of Vienna) การชุมนุมใหญ่แห่งกรุงเวียนนา นับเป็นครั้ง
 ใหญ่และสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การทูตของโลก การประชุมได้เริ่มตั้งแต่วันที่
 กันยายน ค.ศ. ๑๘๑๕ จนถึงเดือน มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๑๕ ผู้ที่มาร่วมประชุมมีจำนวนร้อย สอง
 แต่ผู้ที่มีตำแหน่งสูงทั้งสิ้น อาทิพระมหากษัตริย์ เจ้านาย นายกรัฐมนตรี รัฐบุรุษของประเทศ
 ทุกประเทศในยุโรป.

โดยที่การประชุมใหญ่ครั้งนี้นักประวัติศาสตร์และนักการทูตทุกคนสนใจไม่น้อย จึงขอ
 นำเหตุผลของการที่จัดให้มีการประชุมใหญ่นี้มากล่าว โดยสังเขป.

เป็นททราชกษัตริย์ เมื่อพระเจ้านโปเลียนที่ ๑ ของฝรั่งเศสแพ้สงคราม โดยถูกพวก
 ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปกลุ่มรวมเอาที่ไลป์ซิก เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๑๕ และถูกส่งไปกักที่เกาะเซนต์
 เฮลีนส์ที่อินเดีย คือ ปรุสเซีย ออสเตรีย รัสเซีย และอังกฤษ จึงชวนกันจัดให้มีการประ
 ชุมชนที่กรุงเวียนนาเพื่อสร้างปัญหาในยุโรปและเพื่อแบ่งดินแดนกัน ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ พอ
 เริ่มประชุม พระเจ้านโปเลียนหนีจากเกาะเซนต์เฮลีนส์และหนีมาแอบอยู่ แต่เพื่อความปลอดภัย ถูก
 จับไปกักไว้ที่เกาะเซนต์เฮลีนส์อีกครั้งหนึ่ง สัมพันธมิตรจึงเริ่มประชุมกันต่อไป ผู้ที่เข้า
 ประชุมทรงนามว่า พระเจ้าซาร์อาเล็กซานเดอร์ที่ ๑ แห่งรัสเซีย พระเจ้าเฟรเดอริก วิลเฮล์ม
 ที่ ๓ แห่งปรัสเซีย ทางฝ่ายเจ้าของบ้านนั้นคือพระเจ้าฟรานซิสที่ ๑ โดยมีเจ้าชายเมตเทอริช
 (Metternich) นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยคนสำคัญ ทางอังกฤษและฝรั่งเศสนั้นพระเจ้าแผ่นดิน
 ไม่ได้เสด็จมาเอง แต่ตั้งผู้แทนเขตตั้งคนและคัดเลือก รัฐมนตรีว่าการ ต่างประเทศ เป็นผู้
 แทน เจ้าชายเมตเทอริชและคัดเลือกคนได้เป็นผู้แสดงบทบาทในทางการทูตอย่างสามารถมาก

ขณะประชุมปรากฏว่าเสียงข้างมากของที่ประชุมได้ตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะให้ประ
 เทศต่าง ๆ คงมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช โดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะที่ประชุมเห็นว่า
 การปฏิวัติฝรั่งเศสได้ทำแบบอย่างอื่นไม่ได้ไว้ เช่นนำเอาเรื่องเสรีภาพ สัมภาพ และภราคร
 ภาพมาสอนให้ประชาชน ซึ่งเป็นธรรมดาอยู่เอง เพราะผู้ที่เข้าประชุมล้วนแต่เป็นพระมูหรือ
 ผู้แทนของประเทศที่มีกษัตริย์ปกครองอย่างสมบูรณาญาสิทธิราชทั้งสิ้น การที่ฝรั่งเศสเกิดปฏิวัติ
 ล้มได้พระมหากษัตริย์ของก้เกาไปเสียกิด การที่พระเจ้านโปเลียนที่ ๑ มาคองคองเอง เป็น พระ

มหากษัตริย์ก็ ดึงแต่ทำความยุ่งยากให้แก่ยุโรปทั้งสิ้น ฉะนั้นการประชุมจึงตกลงกันว่าผู้ที่จะเป็นพระราชอาของประทศต่าง ๆ ที่เข้าประชุม คือไปจะต้องเป็นพระราชอาในวงศ์ต่าง ๆ ซึ่งเคยเสวยราชย์ก่อนแต่ทั้งหมด ห้ามไม่ให้เอาวงศ์อื่นเข้ามาหรือเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นอย่างอื่นไม่ได้ เพื่อยุติขาด พระราชวงศ์ต่าง ๆ ซึ่งที่ประชุมรับรองนับถือแต่ระดับชั้นนี้ มีอาทิวงศ์บูร์บองส์ แซปส์เบิร์กส์ ไฮเซนชอลเดินส์ เป็นต้น แต่เรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งซึ่งที่ประชุมได้ตกลงกันก็คือ เรื่องลำดับอาวุโสทุก ตั้งได้กัตัวไว้แล้วในบทที่ ๒.

นอกจากนี้ การชุมนุมใหญ่กรุงเวียนนาซึ่งได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

๑. ขอสต์เตรียได้ดินแดนเพิ่มเติม คือได้แคว้นลอมบาร์ดีและเวเนซียจากอิตาลี.
๒. ปรุสเซียได้บางส่วนของโปแลนด์ ฯลฯ.
๓. สร้างราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์.
๔. สร้างสมาพันธ์เยอรมัน (German Confederation) ขึ้นแทนที่จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์เดิม โดยประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ ๓๘ รัฐ.
๕. ราชอาณาจักรโปแลนด์ ดินแดนส่วนมากของแกรนด์ดัชชีแห่งวอร์ซอนันได้ โอนให้รัสเซีย แต่มีข้อตกลงให้สภาพเป็นราชอาณาจักรโปแลนด์ โดยให้พระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียเป็นพระราชาแห่งโปแลนด์ด้วย.
๖. อังกฤษคงเป็นเจ้าของเกาะมอลตา เซตโตแลนด์ เกาะตั้งกง และแหลมที่ ดุไฮป.
๗. สวีเดนคงได้นอร์เวย์ไว้ตามสนธิสัญญาเมืองคีล (Kiel) ซึ่งทำไว้กับเดนมาร์กเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ค.ศ. ๑๘๑๔.
๘. สถาปนาสวิสเซอร์แลนด์ ให้กลับเป็นรัฐเอกราชแบบสมาพันธ์ ประกอบด้วย ๒๒ มณฑล (Cantons)
๙. สถาปนาราชวงศ์ต่าง ๆ ในสเปน อิตาลี เนเธอร์แลนด์ และรัฐสันคปาปา โดยสรุปความ ผลของการชุมนุมใหญ่กรุงเวียนนา นักประวัติศาสตร์ ในรุ่นหลัง ๆ ได้กล่าวว่าเป็นการประชุมที่ขัดขวางต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สุด เมื่อเป็นเช่นนั้น เราจะเห็น

ได้จากการชุมนุมครั้งนั้น ^{๒๕๕} กษัตริย์และนักรบทุกคนได้ประชุมส่วนมากไม่ได้แม้แต่ข้อดีหรือ
ความเจริญรุ่งเรืองของราชรัฐเลย ^{๒๕๖} และราชรัฐเองก็ไม่มีทางที่จะร้องเรียนอย่างใด

อย่างไรก็ดี ^{๒๕๗} สิ่งดีที่ชุมนุมใหญ่เวียนนา ได้ทำให้ก็มีอยู่บ้าง ^{๒๕๘} อาทิ เรื่องการวางระเบียบ
กำกับอาวุธใส่หุตต่าง ๆ^{๒๕๙}

ได้กล่าวแล้วว่า ^{๒๖๐} การชุมนุมใหญ่ครั้งนั้นนักรบทุกคนที่แสดงบทบาท อยู่สองนาย คือ
เจ้าชายเมตเตอร์นิคและคัตเตยริงค์ ^{๒๖๑} เจ้าชายเมตเตอร์นิคนั้นเป็นสมาชิกคนสำคัญของคณะ ^{๒๖๒} ที่ประชุม
เลือกให้เป็นประธานของที่ประชุม ^{๒๖๓} มีผู้เคารพนับถือ และความเห็นของเมตเตอร์นิคมีผล
คล้อยตาม ^{๒๖๔} มีผู้กล่าวว่า ^{๒๖๕} ในฐานะเป็นนักรบทุกคน เมตเตอร์นิคมีระเบียบหน้าท้อย่างดีเลิศ
ใจเย็น ^{๒๖๖} รุคกัซกัน ^{๒๖๗} พูลจาให้คนเชื่อได้ง่าย ^{๒๖๘} แต่ถึงกระนั้นก็ควรระวังตัวสำคัญในที่ประชุมนั้น
ก็คือ ^{๒๖๙} คัตเตยริงค์ของฝรั่งเศส ^{๒๗๐} ท่านผู้นั้นจะระแวงว่าฝรั่งเศสนั้นแพ้สงคราม ^{๒๗๑} ฉะนั้น
อาจหาญผู้แทนฝ่ายแพ้งแทบไม่มีน้ำหนักอย่างใด ^{๒๗๒} คัตเตยริงค์ถูกผู้แทนฝ่ายชนะกดขี่จน
ที่จะแบ่งดินแดนของฝรั่งเศส ^{๒๗๓} แต่คัตเตยริงค์ถือโอกาสที่ประเทศชนะด้วยกันกำลังจืดจางแห่ง
แย่งกันหยุดหย่อน ^{๒๗๔} ให้โอกาสฝ่ายแพ้งตนเอง ^{๒๗๕} ในที่สุดต่อมาคัตเตยริงค์ สามารถ ^{๒๗๖} ขวนออสต์เรีย
อังกฤษเข้าทำสัญญาสงบ ^{๒๗๗} ซึ่งมีสภาพคล้ายสัญญาว่ามรุกร่วมรบต่อปรัสเซียและรัสเซียโดย
หวังว่า ^{๒๗๘} ฝ่ายพันธมิตรจะรวมกันเอง ^{๒๗๙} แต่เคราะห์ดีบังเอิญ ^{๒๘๐} ไม่เลยนซึ่งถูกขง ^{๒๘๑} วยท์เง ^{๒๘๒} ระเบิดบา
หนักกลับมาได้ ^{๒๘๓} ฝ่ายพันธมิตรจึงรวมกำลังกันเข้าปราบ ^{๒๘๔} นโปเลียนอีกที่ออสเตรีย ^{๒๘๕} มีผู้กล่าวว่า ^{๒๘๖} เมื่
นโปเลียนหนักกลับมาฝรั่งเศสได้จากเกาะเอลบา ^{๒๘๗} นโปเลียนได้ค้นพบต้นสัญญาสงบ ^{๒๘๘} ซึ่งคัตเตยริงค์
ทำไว้กับออสเตรียและอังกฤษ ^{๒๘๙} นโปเลียนเรียกเลขา ^{๒๙๐} นุการัดถานทูตรัสเซีย ^{๒๙๑} ซึ่งยังคงตกค้างอยู่
ในกรุงปารีสให้ไปเฝ้า ^{๒๙๒} แลส่งสัญญาให้โดยขอให้รีบเดินทางไปกรุงเวียนนา ^{๒๙๓} โดยด่วนเพื่อถวาย
สัญญานั้นให้พระเจ้าซาร์ซึ่งยังประทับอยู่ในกรุงเวียนนา ^{๒๙๔} ทงนเพื่อ ^{๒๙๕} ให้พระเจ้าซาร์ทรงทราบ ^{๒๙๖} ว่า
คัตเตยริงค์และคาสเซิลเร ^{๒๙๗} ผู้แทนฝ่ายอังกฤษและเมตเตอร์นิคหนักตกลง ^{๒๙๘} ฝ่ายพันธมิตรด้วยกัน ^{๒๙๙} เมื่อ
พระเจ้าซาร์ทรงทราบ ^{๓๐๐} ได้รับสั่งให้เมตเตอร์นิคไปเฝ้าทันที ^{๓๐๑} และทรงส่งสัญญาให้ท่าน ^{๓๐๒} เมต

๑. ดู Encyclopaedia Britannica พิมพ์ครั้งที่ ๑๔ เล่ม ๒๓ หน้า ๑๕๓-๑๕๕ และ The Diplomacy of the Great War โดย A. Bullard และ กองกรรณแห่งเวียนนา โดยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

เคอร์เนลแมจจะเบนนิกการทูตเดกกิด จนบัญชาไม่รู้จะหาคำตอบอย่างไรมากราบทูลได้ แต่แทน
ที่พระเจ้าซาร์จะกริ้ว กลับทรงฉกสัญญาโยนทิ้งลงเตาผิงไฟ และรับสั่งต่อไปว่า "เมตเคอร์
นิก ทรายใดที่เชอกับฉันทัด เวลาดกกลางจะไม่เอียงลงนอก เที่ยงนไปเดียนหนักกลับมา
แล้ว ฉันทจะตองเป็นพหษมิตรให้ชดียงชน"

การประชุมใหญ่กรุงปารีส พ.ศ. ๒๓๕๕ (ค.ศ. ๑๘๕๖)

การประชุมใหญ่กรุงปารีส พ.ศ. ๒๓๕๕ (ค.ศ. ๑๘๕๖) เกิดขึ้นเนื่องจากสงครามที่
โครเมีย ระหว่างรัสเซียฝ่ายหนึ่ง กับฝรั่งเศส อังกฤษ มีเขตมณฑลเดระตุรกีอีกฝ่ายหนึ่ง เหตุ
ที่ทำให้สงครามกันนี้โดยสังเขปดังต่อไปนี้

รัสเซียมีความปรารถนา มานานแล้วที่จะขยายจักรวรรดิ ลงไปทาง ใต้ถึง กรุงคอน-
สแตนติโนเปิลเพราะเห็นใจ เนื่องจากมีชัยทางตะวันออกหลายครั้ง โดยขับไล่ตั้งตัวเดินให้ถอย
ข้ามทะเลบอลติกไปจนมุดอยู่บนบกหมดแผ่นดินนาเวียนแล้ว ไปจนถึงกึ่งศูนย์เอกราชแล้วในสมัย
ที่กล้าวัน พรหมแดนของรัสเซียเริ่มจคอดเตรียเดระปรัสเซีย แต่ต้องประเทศนี้มีกำลังทหาร
มาก รัสเซียจึงพยายามรุกดงทางใต้ เพราะเห็นว่าตุรกีเริ่มอ่อนกำลังรบ เหตุที่พระเจ้าซาร์
นิโคลาสที่ ๑ เห็นว่า เป็นเรื่องพอที่จะทำสงครามกับตุรกีได้นั้น คือในปาเลสไตน์ซึ่งเป็นดินแดน
กำเนิดของพระเยซูคริสต์ มีนักบวชรัสเซียตหิกริกออร์ทอด็อกซ์ (Greek orthodox) และ
นักบวชโรมันคาทอลิก (Roman Catholic) ไปพำนักอยู่มาก พระเจ้าซาร์ทรงตั้งพระองค์
เป็นองค์อุปถัมภ์ภคณระนถบวชกริกออร์ทอด็อกซ์ แต่คณะนักบวชทั้งสองดทชนไม่ถงรอยกัน
ซึ่งภคณทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่ถูกกับชาวตุรกี ซึ่งในขณะนั้นปกครองปาเลสไตน์อยู่ รัสเซียจึง
ชวนอังกฤษให้ทำสัญญาแบ่งตุรกี โดยจะยกอียิปต์ซึ่งขณะนั้นเป็นของตุรกีให้อังกฤษเป็นการ
ตอบแทน ในการที่รัสเซียจะเอาตุรกีเสียเอง อังกฤษไม่ตกลงด้วย เพราะเห็นว่าถ้าปล่อยให้
รัสเซียรุกคืบหน้าเข้ามาถึงตุรกี อันเดียวของอังกฤษจะไม่ปลอดภัย ทางฝรั่งเศสนั้นก็ว่าคนเป็น
ประเทศนำในยุโรป และถือว่เป็นอุปถัมภ์ภคของพวกโรมันคาทอลิก ในปาเลสไตน์เช่นเดียวกัน

เพราะใน ค.ศ. ๑๗๕๖ ฝรั่งเศสได้ทำสัญญากับตุรกี ได้ตั้งทัพในอนทจอร์เลียและพทกษณ-
 แคนบางแห่งในเมืองเยรูซาเลม ทีมพวกถือศาสนาคริสต์เดินไปนมัสการพระเยซูคริสต์ นก
 จากนี้ พวกโรมันลอบตลวงร้องขอให้พระเจ้านโปเลียนผู้สามเจ้าตั้งนับตั้งขุนฝ่ายตน ในการพิพาท
 กับพวกกรีกขอรีดออกซ์ ทางบีเฮลมอนตันน มีคานต์ คามิตโตดี คาวัวร์ (Count Camil-
 le di Cavour) เป็นนายกรัฐมนตรี คาวัวร์เป็นรัฐบุรุษและนักการทูตชั้นเอกผู้หนึ่งของยุโรป
 ในสมัยนั้นอิตาลียังไม่ได้รวมกันเป็นแบกแผ่นอย่างทุกอนนมรัฐหลายรัฐกระจัดกระจายอยู่ และ
 ลังจนมากกเป็นเมืองชนของออสเตรีย คาวัวร์พิจารณาเห็นว่า การที่จะรวมรัฐต่าง ๆ ของ
 อิตาลีให้เป็นประเทศอันหนึ่งอันเดียวกันก็ การที่จะให้นานาชาติยอมรับนับถือว่า เป็นมหา
 ประเทศได้ก็ ก็จะต้องจัดการกับออสเตรีย แต่สำหรับบีเฮลมอนตันนคนเดียวยอมทำไม่ได้ จะ
 ต้องหาพันธมิตรไว้ โอตาตีทจรมโตกในคราวนี้ หากรัฐเชื่อมกับตุรกี อังกฤษและฝรั่งเศส
 โดยมีเอเดมอนตันเจ้าข้างฝ่ายข้างมาก ก็อังกฤษและฝรั่งเศส

เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๘๕๓ รัฐเซียได้ร้องขอให้ตุรกียอมรับนับถือขอ รัฐเซียมีสิทธิ
 ที่จะเข้าอารักขาพวกคริสเตียนที่ลอบตลวงกรีกออกรบออกอชทั้งหมดในจักรวรรดิออตโตมาน ด้วย
 การตั้งนับตั้งของอังกฤษ ตุรกีได้ตอบปฏิเสธ เพื่อเป็นการบีบให้ตุรกียอม รัฐเซียได้สั่งทหาร
 เข้าครอบครองดินแดนต่าง ๆ ตามลำแม่น้ำดานูบ

อังกฤษและฝรั่งเศสรีบส่งกองทัพเรือไปประจำที่อ่าวเบสิกา (Besika Bay) และยื่น
 คำประท้วงไปยังรัฐเซีย ในที่สุดรัฐบาลตุรกีประกาศสงครามกับรัฐเซียเมอวนต์ & คูสาคัม
 พ.ศ. ๒๓๘๖ (ค.ศ. ๑๘๕๓) ต่อมาในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๗ (ค.ศ. ๑๘๕๔)
 ฝรั่งเศสกับอังกฤษร่วมกันยื่นคำขาดต่อรัฐเซีย ให้รัฐเซียถอนทหารจากดินแดนที่รัฐเซียเข้ายึด
 ครอบครอง รัฐเซียไม่ถอน อังกฤษและฝรั่งเศสจึงประกาศสงครามกับรัฐเซียเมอวนต์ ๒๗
 มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๕๔ สงครามจึงเป็นระหว่างรัฐเซียฝ่ายหนึ่ง กับตุรกี 'อังกฤษและฝรั่งเศส
 ฝ่ายหนึ่ง ส่วนเจ้าหรับบีเฮลมอนตันน คาวัวร์ยังหาโอกาสอยู่ วันที่ ๓ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๕๔
 ออสเตรียซึ่งเป็นมหาประเทศประเทศเดียวที่ยังไม่ได้เข้าสู่สงคราม ได้ยื่นคำขาดไปยังรัฐเซียว่า
 รัฐเซียจะต้องไม่รุกเข้าเขตมบัคกัต และต้องแจ้งให้ออสเตรียทราบจด วันที่๑๓สิงหาคมทหาร

ออกจากดินแดนต่าง ๆ ตามลุ่มแม่น้ำดานูบ ในวันที่ ๘ สิงหาคมปีเดียวกันนี้รัสเซียยอมถอนทหาร
แต่ในอันเดียวกันนี้ รัฐบาลออสเตรียโดยนบหนักค่อรัสเซียว่า ควรจะทำสัญญาสันติภาพเสีย
โดยมีहतถการดังนี้

๑) ประเทศต่าง ๆ ร่วมกันรับประกันบูรณภาพ ของ ดินแดนใน ลุ่มแม่น้ำ ดานูบ และ
เชอร์เบีย

๒) การเดินเรือในแม่น้ำดานูบทุกชาติมีสิทธิโดยเสรี

๓) แก้ไขอนุสัญญาเกี่ยวกับช่องแคบดาร์ดาแนล และบอสฟอรัสเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ
ที่อยู่ในยุโรปมีส่วนได้เสียด้วยกัน

๔) รัสเซียเด็กเรียกกรซงทจะเป็นผู้อาวุโษคนซึ่งอยู่ในบังคับของตุรกี แต่จะต้องทำ
ความตกลงกันในการที่จะขอเอกสิทธิ์พิเศษสำหรับผู้อาวุโษคริสตเคียน โดยไม่กระทบถึงเอก
ราชของตุรกี บนทุกกรณี อังกฤษและฝรั่งเศสเห็นชอบด้วย แต่รัสเซียเมื่อได้รบได้บอกบัค
กันที่ ในวันที่ ๒๖ มกราคม ค.ศ. ๑๘๕๕ มีเขคมอนต์เกรงว่า รัสเซียจะขอตั้งบัค และ
มีเขคมอนต์ก็จะไม่มีส่วนเข้าร่วมทำสัญญาด้วย ได้ประกาศสงครามกับรัสเซีย วันที่ ๒๘
ธันวาคม ค.ศ. ๑๘๕๕ ออสเตรียโดยนบนำชาติออสเตรียให้รบขอตกลงตามบันทึก ๕ ข้อ ดัง
กล่าวข้างต้น และเรียกกรซงเพิ่มเติมให้ตกลงให้ทะเลดำเป็นทะเลกลาง และยกเบตราบเบียให้
ออสเตรีย รัสเซียยอมตกลงด้วย และได้ตกลงกันชั่วคราวที่กรุงเวียนนา เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์
ค.ศ. ๑๘๕๖ ต่อมาได้มีการประชุมใหญ่ที่กรุงปารีสเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๕๖ โดยที่
ฝรั่งเศสเป็นเจ้าของบ้าน เคานต์ วาเลฟสกี (Count Walewski) รัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศส
จึงได้รับเลือกเป็นประธานของประชุมนี้ หัวหน้าคณะผู้แทนออสเตรีย คือ เคานต์ บูโธ
(Count Buol) รัฐมนตรีต่างประเทศ, หัวหน้าฝ่ายอังกฤษ ลอร์ดแคลเรนดอน (Lord
Clarendon) รัฐมนตรีต่างประเทศ, หัวหน้าฝ่ายรัสเซีย เคานต์ ออร์ตอฟ (Count Orloff)
รัฐมนตรีต่างประเทศ, หัวหน้าฝ่ายตุรกี อาลี ปาชา (Ali Pasha), หัวหน้าฝ่าย มีเขคมอนต์

๑. เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๕๐ อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรียตกลงกันว่า ช่องแคบดาร์ดาแนลและบอสฟอ
รัสนั้น ในเวลาไม่มีสงครามเรือรบทุกชนิดของประเทศต่าง ๆ นอกจากตุรกีไม่มีสิทธิที่จะเข้าออกได้
๒. ท่านผู้นี้เป็นบุตรพระเจ้านโปเลียนที่ ๑ ซึ่งเกิดด้วย เคานต์เคส วาเลฟสกี ภริยาลับซึ่งเป็นชาวโปแลนด์

ได้แก่ เคาหนคากัจฉร นายกรัฐมนตรี และปรัสเซียซึ่งมิได้เข้าร่วมด้วยในสงคราม แต่ได้ร่วม
เจริญโดยมี บารอน มานเต็ฟเฟด (Baron Manteuffel) นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้า ได้ลง
นามกันเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๕๒ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

๑) อัครราชทูตแห่งสัญญา ยอมรับตุรกีเขาเป็นสมาชิกแห่งครอบครัวนานาชาติ และจะ
เคารพเอกราชบูรณภาพของจักรวรรดิออตโตมาน

๒) รัสเซียยอมสละการเรียกร้องที่จะเป็นผู้อารักขาผู้ตั้งศาสนาคริสต์เตียนในตุรกี

๓) อัครราชทูตยอมรับประกันดินแดนลุ่มแม่น้ำดานูบ โดยจะได้ปรึกษากันภายหลังว่า
ควรจัดตั้งให้ดินแดนนั้น มีสถานะอย่างไร อันสัญญาเรื่องช่องแคบดาร์ดาแนลและบอลข่าน
คงจะไม่เปลี่ยนแปลง แต่รัสเซียตกลงให้ทะเลดำเป็นทะเลเปิด

ต่อมาอีก ๑๕ วัน คือ ในวันที่ ๑๕ เมษายน ได้ทำปฏิญญาร่วมกัน โดยวางหลัก
กฎหมายระหว่างประเทศขึ้น ๕ ข้อ

๑) เด็กการใช้เรือทำชายสินค้า (Privateers) กดางทะเลในเจตนาสงคราม

๒) ของของเรือชาติเป็นกลางเป็นเครื่องขอยกกันสมบัติของชาติศัตรูได้ เว้นแต่สิ่งของ
ต้องห้ามในการสงคราม (Contraband of war)

๓) สมบัติของชนเป็นกลาง เกณฑ์สิ่งซึ่งต้องห้ามในการสงคราม ถึงแม้ชาติศัตรูเป็น
ผู้ครอบครอง ก็มีอาชญากรรมได้

๔) การปิดสินค้าไม่ให้เรือเดิน (blockade) ถ้าจะให้ผูกพันคู่สงครามได้ ต้องกระทำ
ให้ได้ผลจริงจัง กิจของกองทัพซึ่งมาตั้งพอที่จะห้ามมิให้เรือเข้าไปถึงท่าหรือฝั่งที่ถูกปิด
นั้นได้

ท่านจะเห็นได้ว่า สงครามโลกนี้ แทนที่รัสเซียจะได้ประโยชน์ กลับเสียประโยชน์ และ
ประเทศอื่น ๆ กลับได้ สติชเพิ่มเติมขึ้นในแหลมบอลข่าน แม้ตุรกีเองกลับได้รับการเชิดชูฐานะ
ขึ้น สำหรับบีเฮตมอนต์ แม้จะไม่ได้ประโยชน์เป็นชั้นเป็นอัน เนื่องจากกรเข้าสงครามก็ แต่
ในทางจิตต์ ใจนั้น บีเฮตมอนต์ได้มาก บีเฮตมอนต์ ภายใต้การนำของ ลากัจฉร ได้ทำให้โลก
เห็นว่าสามารถที่จะเป็นรัฐนำของทวีปเอเชียทั้งหมดได้ และวันหนึ่ง คงจะสามารถปลดแอก

ออสเตรียได้ และได้ทำให้นานาชาติในที่ชุมนุมใหญ่กรุงปารีสยอมรับนับถือว่าเป็นรัฐเอกราช
รัฐหนึ่ง

สนธิสัญญาเมืองแฟรงก์เฟิร์ต ค.ศ. ๑๘๗๑

เมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๐ ฝรั่งเศสประกาศสงครามกับปรัสเซีย แต่ในที่สุดแพ้ปรัสเซีย ฝรั่งเศส
จึงต้องทำสัญญาสันติภาพ กับปรัสเซียที่เมืองแฟรงก์เฟิร์ต (Frankfort) แต่เหตุที่จเรเกิด สงครามครั้งนี้
ก็เนื่องมาจากการทูลขอของเจ้าชายบิสมาร์ก นายกรัฐมนตรีปรัสเซีย แต่ผู้เคียด
จึงจะได้กล่าวต่อไปนี้

เมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๖ ปรัสเซียชนะสงครามออสเตรีย แต่ก่อนทำสงครามกับออสเตรีย
บิสมาร์ก ได้ ติดต่อกับพระเจ้านโปเลียนที่สามแห่งฝรั่งเศส โดยทำความตกลงกันดังนี้ ถ้า
ปรัสเซียทำสงครามกับออสเตรียเมื่อใด ฝรั่งเศสจะจากตนเป็นกลาง เมื่อปรัสเซียชนะสงคราม
แล้ว ถ้าพระเจ้านโปเลียนคิดจะขย เยาวธาอาณาจักรฝรั่งเศสออกไปทางฝั่งแม่น้ำไรน์แล้ว ปรัสเซีย
จะสนับสนุนช่วยเหลือ ทางพระเจ้านโปเลียนที่สามเห็นดีด้วย เพราะทรงเห็นว่า การ
ปิดอัยให้ปรัสเซียกับออสเตรียรบกันนั้นดีแน่ เพราะปรัสเซียออสเตรีย เป็นชนเผ่าเดียวกัน ให้
อ่อนกำลังรบไปทั้งคู่ แม้ปรัสเซียจะชนะก็คงไม่มีฤทธิ์เดชค่อยไป ฝรั่งเศสก็จะกลายเป็นพระ
เท้านำในยุโรป ช่างฝ่ายเจ้าชายบิสมาร์กนั้นก็คิดว่า มิวชท์จะเดินถดถอยไปเดินไม่ได้ ในชั้น
นี้ตกปากลงคำใจก่อน ท่านผู้อ่านจะเห็นได้ว่า เหตุการณ์ในตอนต่อไปนี้จะชี้ให้เห็นได้ว่า
บิสมาร์กชนะ นโปเลียน

เมื่อปรัสเซียชนะออสเตรียแล้ว นโปเลียนได้รีบวิ่งให้บิสมาร์กจัดการตามที่ได้ตกลง
กันไว้ โดยขอให้จัดการยกดินแดนบางเวเวียน ปาลาติเนท (Bavarian Palatinato) และ
ดินแดนบางตอนของรัฐเฮสส์ (Hesse) ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำไรน์ ให้ฝรั่งเศส บิสมาร์ก
ตอบปฏิเสธ และยืนยันว่า ถ้าฝรั่งเศสจะเอาให้ได้ รัฐต่างๆ ในเยอรมัน จะยื่นหยดเป็นคั้น ๆ
เดี๋ยวกันชดชวาง บัดต้องสามสี่ปี หัดออกมา นโปเลียนที่สามร้องขอไปยังบิสมาร์กออก โดยลด

๑. ถ้าพระเจ้าออสเตรียให้ท่าน ผู้อ่านที่สนใจ ในเรื่องการประชุมใหญ่กรุงปารีสและสงครามไตรภาคีตลอดทั้งการที่บิสมาร์ก
มาของถาวรวิธ นพหนังสือ "ถาวรวิธ" โดย พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

หย่อนข้อเรียกร้องลงมาเพียงให้ปรัสเซียช่วยให้ฝรั่งเศสได้คืนลुकเซมเบอร์ก (Luxemburg) และเบลเยียม ทางบิสมาร์คตอบว่า ก่อนจะพิจารณาขอ ให้ไปเถียน ขอมาเป็นทางการและทำหนังสือเป็นหลักฐาน แต่เมื่อไปเถียนทรงปฏิบัติตาม บิสมาร์คก็กดขยิบหนึ่งเคยไม่ตอบปรองเทไต นไปเถียนลดค่าขอลงอีก โดยขอเพียงลुकเซมเบอร์ก คราวนั้นบิสมาร์คแกล้งเพ้อว่าให้ประชาชนเยอรมันทราบ เพราะบิสมาร์คทราบดีว่า ชาวเยอรมันคงไม่พอใจ เพราะมีคนเยอรมันอยู่ในลुकเซมเบอร์กมาก ผลก็เกิดขึ้นดังสนใจนึก หนังสือพิมพ์พวกหนึ่งของลुकเซมเบอร์ก แต่เพื่อจะแสดงให้ไปเถียนเห็นว่า ปรัสเซียพยายามปฏิบัติเท่าที่จะทำได้ บิสมาร์คจึงตกลงกับฝรั่งเศสยอมถอนทหารจากลुकเซมเบอร์ก เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ไปเถียนเสียพระทัยมาก เพราะคาดมีเดเจกัลกับคานท์หาว่าบิสมาร์คโกงซึ่งหน้า นอกจากนี้สถานการณ์ภายในฝรั่งเศสเองก็ไม่ราบรื่น เพราะราชบุตรเจ้าตัวมีเรื่องไม่พอใจ ไปเถียนอยู่หลายเรื่อง อาทิ เรื่องที่ทรงสนับสนุนพรรคขวาเถียนก็จะโยเยแย่งอำนาจจากสันนิบาตในกรุงโรม เรื่องทรงสนับสนุนเค็งคัวให้แมกซิมิเลียน (Maximilian) แห่งออสเตรีย เป็นจักรพรรดิแห่งเม็กซิโก แต่กลับเหตอ เพราะถูกนักปฏิวัติเม็กซิกันจับปลงพระชนม์เสีย และสหรัฐอเมริกา เข้ามแทรกแซง ท้าว่าฝรั่งเศสเข้ามายุ่เมทางอเมริกาเป็นการขัดขวาง พระของมอนโร (Monroe Doctrine) เมื่อมาลุกซาเคิมเรื่องแพ้บิสมาร์คเข้าอีก จึงทำให้ฐานะของพระองค์อ่อนแอยิ่งขึ้น ถึงกับมูเซียมลงหนังสือพิมพ์ว่า "ข้าโคว" นั้น ไม่ใช่ออสเตรียแท้ แต่ฝรั่งเศสแท้" และมีพจนนักรวมชื่อของมัสตอง ความเห็นว่า ฝรั่งเศสจะต้องรบกับปรัสเซียในไม่ช้า

ความจริงนั้น ไปเถียนเข้าใจสถานการณ์ระหว่างประเทศในฝรั่งเศสดีกว่ารัฐบาลและราชบุตรของพระองค์ ทรงทราบว่า การที่ปรัสเซียชนะออสเตรียอย่างง่ายดาย ก็เพราะมีกำลังดี ถิ่นเทียบกับฝรั่งเศสแต่ฝรั่งเศสด้อยกว่า เพราะถ้าชนรบกับปรัสเซียรู้ตัวว่า ที่เป็นเยอรมันช่วยกัน ก็จะต้องรวมกันเข้าช่วยปรัสเซีย เหตุนี้จึงทรงดำเนินนโยบายเจรจากับปรัสเซียอย่างตมุนลงมือ แต่เมื่อไม่สำเร็จตามทิวชั่งกล่าว และโดยที่พิจารณาเห็นว่า ปรัสเซียยัง

๑. โคว ความเป็นจริงแล้ว ในไม่ช้าก็มีการเจรจาออสเตรียอย่างสันติภาพในสงครามครั้งนี้ และขอขอมองกลับกับปรัสเซีย

อยู่โดดเดี่ยว ไม่มีมิตร และอดสูติเรียวเบียดตรู่เก่าของปรัสเซีย จึงทรงทอดสังขกษกับพระเจ้า
 ซาร์อาเล็กซานเดอร์ ที่สองของ รัสเซียและพระเจ้าฟรานซิสโยเซฟ แห่งออสเตรีย แต่ไม่ปรากฏ
 ว่าได้ผลจริงจังประการใด เพราะรัสเซียเห็นนอกเห็นใจปรัสเซียที่สนับสนุนรัสเซีย ในถาวร
 ที่รัสเซียปราบพวกโปตตกอการกาเวบเมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๑ และในขณะเดียวกันรัสเซียยังคงจำ
 ได้ว่า อังกฤษ ฝรั่งเศส และ ออสเตรียเองก็อยู่ในฐานะลำบาก เนื่องจากเหตุการณ์ภายใน
 เพราะเมื่อแพ่งสงครามปรัสเซียแล้ว ออสเตรียต้องยอมให้ อังกฤษเป็นเอกราชเท่าเทียมออสเตรีย
 และเรียกชื่อประเทศใหม่ว่า ออสเตรียฮังการี พวกฮังการีเรียนหนักคัดค้านอย่างขมขื่นเขาเป็น
 พันหมื่นคนกับฝรั่งเศสรบปรัสเซีย นอกจากนั้น โยซีเมียเองก็เล็งตงที่เทไม่คิด ถ้าจีนเขาคบฝรั่งเศส
 พวกโยซีเมียอาจเปิดประตูให้ปรัสเซียเข้าแดนง่าย ๆ ก็ได้ และความสัมพันธ์กับออสเตรียก็ไม่สู้
 ราบรื่นนัก เนื่องจากกอกการกาเวบของโปตตเมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๓ ดังกล่าวแล้ว ถ้าออสเตรีย
 มัวไปช่วยฝรั่งเศส รัสเซียอาจตัดทางตะวันออก และแย่งเขาไปแดนครึ่งทางล่อนไป สำหรับอิตา
 ลีนั้นคิดถึงบุญคุณปรัสเซียที่ช่วยให้ อิตาเลียได้เมืองเวนิส (Venice) เมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๖ และถ้า
 ถึงจงจะเอาเมืองตรังติโน (Trenisno) และครีเอตตี (Trieste) จากออสเตรียออก ทั้งไม่
 ชอบฝรั่งเศส เนื่องจากนโปเลียน ในตอนหลังกตบถสนับสนุนสันนิบาตปารีสไม่ให้อิตาเลียมีอำนาจใน
 กรุงโรม

ความยุ่งยากกังวลใจของออสเตรียก็ คือ ความคิดของรัสเซียและอิตาลีนักคิด เหล่านี้บด
 มารคซึ่งเป็นรัฐบุรุษและนักการทูตเอกของปรัสเซียทราบซึ่งยังกวาร์ รัฐบุรุษอื่น ๆ ทั้งหมดในยุโรป
 มีมหาประเทศอีกประเทศหนึ่งที่มีบดมารคเกรงก็คือ อังกฤษ แต่เนื่องจากในขณะ
 นี้อังกฤษมัวยุ่งกับการเมืองภายในเป็นอันมาก ฉะนั้นจึงทำให้บดมารคเบาใจว่าจะคงไม่มีนโย
 บายเข้ามาแทรกแซงทางยุโรป แต่เพื่อให้เขื่อนแน่นอเนนเดียวว่าอังกฤษจะไม่เข้ามาแทรก
 แซงสนับสนุนฝรั่งเศส บดมารคจึงเดินนโยบายแยกอังกฤษจากฝรั่งเศส บดมารคทราบดีว่า
 อังกฤษนั้นต้องการให้เขตเยยมมีสถานเป็นกลางอยู่ตลอดไป บดมารคก็เห็นว่า เคยทอดอกให้
 นโปเลียนที่สามร้องขอเรื่องเขตเยยมเป็นชายดกษณอักษรไว้ และหลักฐานยังคงมออยู่ บดมารค
 จึงจัดการคิดดำเนินเอกสาร ฉบับใหม่ผู้นำไปลงพิมพ์ ในหนังสือพิมพ์ลอนดอนไทมส์ (London

Times) ผลกระทบอันมหึมาในบริเตนใหญ่ ได้เกิดขึ้นสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ของบิสมาร์ค คือทรง
ราษฎรและรัฐบาลพากันคนเดิน แสดงความไม่พอใจฝรั่งเศสอย่างกึกก้อง ด้วยนโยบายอย่าง
ง่ายตายของบิสมาร์ค อันตรายเกี่ยวกับอังกฤษ จึงเป็นอันพ้นไปทันที

เมื่อบิสมาร์คทราบสถานการณ์และเตรียมพร้อมกันดีใจได้ทุกทางแล้วเช่นนี้ บิสมาร์ค
จึงเห็นว่า หน้าที่ของปรัสเซียต่อไปก็คือ จะต้องทำสงครามกับฝรั่งเศส เพราะฝรั่งเศสจะเป็น
ผู้ขัดขวางการทวีตต่าง ๆ ในเยอรมันจะรวมกันเป็นจักรวรรดิเยอรมันขึ้น โดยให้รัฐปรัสเซีย
เป็นผู้นำ และพระราชอำนาจของปรัสเซียเป็นจักรพรรดิ และให้ประเทศอื่น ๆ ยอมรับว่าเยอรมัน
เป็นมหาประเทศนำในยุโรปจนได้ แต่จะต้องทำให้โลกเห็นว่าฝรั่งเศสเป็นฝ่ายก่อ

เหตุ โกลาหลขึ้นมาซึ่งสงครามระหว่างปรัสเซียกับฝรั่งเศสนั้น ที่จริงเกิดจากเรื่องเล็ก
น้อย ในระหว่างนั้นบางเหตุการณ์ที่ตลกของสเปนด้วย และรัฐบาลสเปนได้ยื่นข้อเสนอสหรัย
แห่งปรัสเซียในฐานะเป็นประมุขของราชวงศ์ โฮเฮนซอลเทิร์น (Hohenzollern) เพื่อขออนุมัติ
ให้เจ้าชายลีโอโปลด์ ซึ่งเป็นพระญาติทรงรับเป็นกษัตริย์สเปน เมื่อรัฐบาลฝรั่งเศสทราบเรื่อง
ได้ตามนทกษัตริย์สเปนปรัสเซียทันที ทั้งนี้เพราะฝรั่งเศสเห็นเป็นโอกาสที่จะหยามปรัสเซีย และ
ทรงกดขี่ปรัสเซียจนมิอาจทนได้ เพราะสเปนอยู่ใกล้ฝรั่งเศส บันฑ์กของฝรั่งเศสโดย
เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๗๐ ในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พระราชาแห่งปรัสเซียทรงตกลง
ตามคำคัดค้านของฝรั่งเศส เพราะทรงเห็นว่า หากไม่ยอมสงครามอาจเกิดขึ้น และคำคัดค้าน
ฝรั่งเศสนั้นรุนแรง บิสมาร์คไม่พอใจในพระราชวินิจฉัยของพระราชอาชงคนอย่างยิง ถึงกับ
จเรียนใบดาออกจากตำแหน่ง รัฐบาลของฝรั่งเศสกลับได้ใจ ในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม นี้เดียวกัน
ยื่นบันฑ์กต่อรัฐบาลปรัสเซีย ทิมเติมอีกว่า ในถาดต่อไปก็ขออย่าให้เจ้าลีโอโปลด์ทรงรับ หาก
สเปนจะขอมาอีก คำเรียกของนางองัน ในทางการต่างประเทศถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นการ ดุหมิ่น
ขณะนั้นพระราชอาชงแห่งปรัสเซียจึงทรงประทับพักที่หมู่บ้านเอมส์ (Ems) เมื่อทราบรับ
รับเรียกของเช่นนั้น ได้ทรงตอบทันที แล้วมีพระราชโองการถึงบิสมาร์คซึ่งอยู่ในกรุงเบอร์ลิน

๑. ในขณะนั้นบิสมาร์คสามารถรวบรวมรัฐต่าง ๆ ในทางเหนือของเยอรมันเป็นสหพันธรัฐ เยอรมันเหนือ (North German Confederation) แต่ยังมีรัฐต่าง ๆ ทางใต้ไม่สิ้นแล้ว

โดยทรงเล่าเรื่องไปให้ฟัง พร้อมทงอนุมตใหม่ซึ่งมากรักเผยซาจน ให้ประชาชนทราบได้ จนกระทั่ง
บิสมาร์กได้รับโทรเลขนั้น เป็นเวลาถัดจากนั้น และกำลังรับประทานอาหารเย็นอยู่กับพอนรูน
(Von Roon) รัฐมนตรีกลาโหมและพอนมอดเต (Von Moltke) เสนาธิการทหารบกอยู่ เหตุ
การณ์ตอนนั้นบิสมาร์กได้บันทึกใจตงความซึ่งเขาพบเจอขอแปลย่อ ๆ คือไปนี้

เมื่อบิสมาร์กได้คิดจิตใจระดาออกทง ๆ ที่พอนรูนห้ามปราม จึงเชิญพอนรูนและพอน
มอดเตมารับประทานอาหารค่ำด้วยกันรวม ๓ ท่าน ที่บ้านบิสมาร์กในคืนวันที่ ๑๓ กรกฎาคม
ระหว่างรับประทานอาหาร บิสมาร์กได้ใจถึงเหตุตงที่คิดจิตใจระดาออกให้สหายทงสองฟัง
ทงสองท่านสหน้าเค้ว่าสลด และพูดตเคยขึ้นให้บิสมาร์กฟังโดยปริยายว่า การกระทำเช่นนั้นเป็น
การเห็นแก่ตง แต่การที่บิสมาร์กจะดาออกนงาย เพราะเป็นนักการเมอง บิสมาร์กได้ว่า
การเดินการเมองนั้นจะตงที่เค้ยตไม่ได้ แต่ทงทงสองเมองทหาร จึงไม่เค้ยภาพทงจะเค้ย
เขาอย่างนักการเมอง ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นตงจะปรุบคตตามความเห็นของรัฐมนตรีจากกรต่าง
ประเทศ ระหว่างนั้นพอนรูน ยางวนถามโทรเลขตงมาจากเฮมส์ และกำลังแปลรหัสตงอยู่
เมื่อแปลตง บิสมาร์กได้อ่านให้นายทหารผู้ใหญ่ทงสองฟัง เมื่ออ่านจบตง ท่านทงสองสลด
ตงไปอีก ทงทงรับประทานอาหารทันที บิสมาร์กคตงว่าคือไปว่า เมื่อได้อ่านทงทงนดูในโทร-
เลขอีก จึงมอเห็นได้ว่า ในโทรเลขนั้นนอกจากเป็นพระราชานุมตแล้ว ยังเป็นพระราชโอง
การให้บิสมาร์กแจ้งเรองทงหมดตงให้ ทงทงของปรัสเซียทงหมดที่ประจำในตงประเทศและทงหนึ่งตง
พิมพ์ทราบตง บิสมาร์กได้เริ่มซักถามพอนมอดเตทันทีว่า สันมิตีว่าจะเกิดตงกรามันขึ้นโดย
เร็ว พอนมอดเตจะตงการเจดาประมาณเท่าใดที่จะเค้ยมพร้อมตงตงการณ พอนมอด
เตได้ตงว่า ถ้าจะรบแต่ไม่มีประโยชน์ใดที่จะรือตงเลย ตงจลการทันที

เมื่อได้รับคำมั้นเช่นนั้น บิสมาร์กบรรยายตงไป ท่านรับคตงอยคำบางคำในโทรเลขนั้น
โดยไม่ได้ตงเค้ยหรือแก่ใจเลย โดยที่โทรเลขฉบับนั้นเป็นคตงที่ตงสำคัญ ทงทงตงความคตงน
เขาพบเจอจขอแปลตง โทรเลขที่พระเจ้าได้รับตง ให้ราชเลขาการของพระขงคตง บิสมาร์ก
คตงตงไปนี้

๑. บิสมาร์กคตงกรณทงหนึ่งตงกรณหนึ่ง ก็ที่กันเฮอริชบิสมาร์กและรัฐมนตรีต่างประเทศ

พระราชามพระราชหัตถเลขาถึงข้าพเจ้าดังต่อไปนี้

“เคานต์ เบนเนเดตตี (Count Benedetti)” ได้แจ้งกับฉนวนระหว่างที่เดินคุยกันอยู่เพื่อ
 จรเรียกทรงจากฉนวน และในที่สุดด้วยอาการกริยาวิริธวีน ให้ฉนวนอนุญาตให้เขาดั่งโทรเลขไปได้
 ว่า ฉนวนยอมผูกพันตัวเองว่า ในภายข้างหน้าตลอดไป ฉนวนจะไม่ให้ฉนวนยินยอม ถ้าราชวงศ์
 โยเซเฟนซอลเดิร์นจะเสด็จพระนามแห่งดัมาซิกในราชวงศ์นั้น ให้รับราชบัลลังก์อีก ฉนวนได้ตอบ
 บัดด้วยอาการกริยาซึ่งออกจากรูปร่างอยู่ข้าง เพราะฉนวนเห็นเป็นการ ไม่เป็นการชอบธรรม หรือ
 สามารถที่จะตกลงในเรื่องนี้ได้ ไม่ได้เป็นอันขาด (à tout jamais) เป็นสิ่งธรรมดาที่ฉนวนได้
 ตอบกับเขาว่า ฉนวนคนฉนวนก็ยังไม่ได้รับข้างอย่างใด และโดยที่เขาดูทราบเรื่องจากกรุงปารีส
 และกรุงมาดริดก่อนฉนวน เขาคงจะเห็นอย่างชัดแจ้งว่า รัฐบาลของฉนวนออกทรงหนังสือไม่ได้มีสิ่ง
 เกยข้องในเรื่องนี้เลย ต่อมาพระราชาก็ทรงรับพระอักษรจากเจ้าชาย^๒ โดยที่พระราชาก็
 รับสั่งกับเคานต์เบนเนเดตตีว่า ถ้าถึงทรงรอฟังข่าวจากเจ้าชายอยู่ แต่เนื่องจากเคานต์ยูเด็น
 เบอริก (Count Eulenburg)^๓ และข้าพเจ้าได้กราบทูลถวายคำแนะนำ จึงทรงวินิจฉัย
 เกยข้องกับคำเรียกทรงของเคานต์เบนเนเดตตีว่าจะไม่ทรงให้เคานต์เบนเนเดตตีเสด็จออกไป แต่
 จะทรงแจ้งให้ท่านเคานต์ทราบโดยทางราชองครักษ์ มีความดังนี้

โดยที่พระราชาก็ทรงรับข่าวจากเจ้าชายยืนยันข่าวตรงกันที่ เคานต์เบนเนเดตตี ได้รับ
 แล้วจากกรุงปารีส ฉนวน พระราชาก็ไม่อะไรที่จะแจ้งกับท่านเอกอัครราชทูตอีก พระ
 ราชาทรงมอบให้พณฯท่าน “พิจารณาว่า คำเรียกทรงของเบนเนเดตตีใหม่สมควรส่งทรง
 ปฏิเสธไป จะควรรับแจ้งให้เอกอัครราชทูตของเราและหนังสือพมพทราบบทหรือไม่”

ส่วนข้อความที่เจ้าชายบิสมาร์กคัดลอกและเรียงขึ้นใหม่สำหรับส่งไปตงหนังสือพมพม
 ความดังต่อไปนี้

๑. เคานต์เบนเนเดตตี คือเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำพระราชสำนักปรัสเซีย
๒. เจ้าชายลิโอโปลด์
๓. เคานต์ยูเด็นเบอริก เป็นข้าราชกรรในราชสำนักปรัสเซีย
๔. หมายถึงเจ้าชายบิสมาร์ก

“ภายหลังจากที่รัฐบาลฝรั่งเศสได้แจ้งให้รัฐบาลฝรั่งเศสทราบว่า สมาชิกแห่งราชวงศ์โฮ
 เฮนชอดเดิร์นได้เสด็จกลับแล้ว เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส ได้เข้าเฝ้าพระราชบิดาตามต เอ็มสต็อก
 และกราบทูลเรื่องให้พระราชบิดาทรงอนุมัติให้คุณ (เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส) มีโทรเลขไป
 ยังกรุงปารีสได้ว่า พระราชบิดาทรงบอกห้ามพระองค์เองว่า ในกาลข้างหน้าตลอดไปก็จะไม่ทรง
 ให้ความยินยอม ถ้าราชวงศ์โฮเฮนชอดเดิร์นจะเสด็จขอพระนามแห่งสมาชิก ในราชวงศ์ ให้รับ
 ราชกรบรมถลงกอก เมื่อถูกเรียกร้องเช่นนั้น พระราชาได้คิดค้นพระทัยที่จะไม่ให้เอกอัครราชทูต
 ฝรั่งเศสเข้าเฝ้าอีก และทรงตั้งให้ราชองครักษ์เวร นำกระแสน้ำวิ่งตั้งไปแจ้งแก่เอกอัครราชทูต
 ฝรั่งเศสว่าพระองค์ไม่มีข้อความเพิ่มเติมอย่างใด ที่จะแจ้งให้ เอกอัครราชทูตทราบอีก” ถ้า
 พิจารณาข้อความที่บิสมาร์กคิดทอนแก้ไขใหม่กับโทรเลขต้นฉบับแล้วจะเห็นได้ว่า บิสมาร์ก
 ไม่ได้เขียนถ้อยคำรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างใด แต่ต่างกันในรูปแบบที่เรียงขึ้นใหม่ ซึ่งบุคคลธรรมดา
 ทั่ว ๆ ไปอ่านแล้วจะต้องเข้าใจเอาว่า ได้มีการแตกหักเกิดขึ้นแล้ว แท้จริงในโทรเลขต้นฉบับ
 นั้นเพียงแต่ตั้งว่าการเจรจายังไม่สิ้นสุดลง และคงจะเจรจากันต่อไปได้ที่กรุงเบอร์ลิน

บิสมาร์กได้ต่อไปว่า ท่านได้อ่านข้อความที่คัดทอนเรียบเรียงใหม่ให้เพื่อนรุ่นและเพื่อน
 มอดเกฟ่ง พร้อมทั้งอธิบายต่อท่านทั้งสองว่า การทักเช่นนั้นเท่ากับปฏิบัติตามพระราชโองการ
 เพราะไม่ได้แก้ไขหรือเพิ่มเติมถ้อยคำ และท่านเชื่อว่า พอปล่อยข่าวนี้ออกไปปารีสคงจะ
 เกิดความคิดเหมือนดวงที่เห็นฟ้าแดงเป็นแน่ และยุโรปก็คงจะได้เห็นกษัตริย์นาปอลีอองที่สาม
 ถอน คำอธิบายของบิสมาร์กทำให้เพื่อนรุ่นและเพื่อนมอดเกฟ่งดีใจ ขอให้คนใช้น้ำสุรามารินเพิ่ม
 เต็มและสนุกสนานกันใหญ่

การได้เป็นไปสมความคาดคะเนของบิสมาร์กทุกประการ พระเจ้านโปเลียนทรงเรียก
 ประชุมคณะรัฐมนตรีในคืนวันที่ ๑๕ กรกฎาคม และวินิจฉัยให้ประกาศสงครามกับปรัสเซียทันที
 ทางฝ่ายปรัสเซียในรัฐต่าง ๆ ในสมาพันธ์เหนือเยอรมัน ก็ประกาศเข้าร่วมกับปรัสเซียเช่น
 เดียวกัน นอกจากนรัฐเยอรมันต่าง ๆ ทางใต้ก็ประกาศเข้าร่วมด้วย เพราะรู้สึกจากตาฝรั่งเศส
 ชนสงครามคนก็จะเสียเอกราชไปด้วย

การทูลขอขยายถึงสงครามระหว่างฝรั่งเศสและปรัสเซียซึ่งในขณะนั้นจะเป็นการนอกกฎ
 ประสงค์ของหนังสือสนธิสัญญาฉบับก่อนหน้านั้นจะตั้งไปกล่าวถึงผลของสงครามที่เดียว ทำกันอยู่ไม่กี่เดือน
 ถึงเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๘๗๑ ฝรั่งเศสขอทำสัญญาสงบศึกและทำสัญญานันติภาพกับปรัสเซีย
 ที่เมืองแฟรงก์เฟิร์ต เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๗๑ โดยฝรั่งเศสยอมเสียค่าเสียหาย
 เป็นมูลค่าราคาเป็นเงินห้าพันล้านแฟรงค์ และเยอรมันมีสิทธิเข้าครอบครองอยู่ใน
 ฝรั่งเศสได้จนกว่าจะชำระหนี้ฝรั่งเศส ฝรั่งเศสยอมยกมณฑลอัลซาสและลอเรน ให้เยอรมัน
 ยกเว้นเมืองเบตฟอร์ด (Belfort) ซึ่งอยู่ในมณฑลอัลซาส

ที่เยอรมันยอมให้ฝรั่งเศสได้เมืองเบตฟอร์ดไว้มีเหตุผลสำคัญว่า เนื่องจากความ
 สามารถของผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสคนหนึ่งชื่อปุยเอร์ เกรตเอร์ (Pouyer-Quier) เกรตเอร์เป็น
 นักการทูตที่สามารถและดีมีสติปัญญาได้มาก แต่ไม่มา ฝรั่งเศสได้เจรจาให้หลายพักกับบิตมาร์ค
 เพื่อขอเมืองเบตฟอร์ดไว้ เพราะเขามองเมืองซึ่งมีขอบปราการแข็งแรง แต่บิตมาร์คไม่ยอม ให้น
 หนึ่งหรือจวบกระทั่งอาหารค่ากับบิตมาร์ค เป็นที่ทราบกันอยู่ในวงการทูตทั้งหมดว่า บิต
 มาร์คดีมีสติฉลาด แต่ไม่ยอมมาเช่นเดียวกัน แต่เมื่กระนั้นกิต เกรตเอร์ชวนดื่มเดียวจนทั้ง
 แลวกออดนอวของเมืองเบตฟอร์ด บิตมาร์คตอบตกลงทันที

การประชุมใหญ่กรุงเบอร์ลิน ค.ศ. ๑๘๗๘
 (Congress of Berlin)

การประชุมใหญ่กรุงเบอร์ลิน ค.ศ. ๑๘๗๘ นั้นสืบเนื่องมาจากสงครามระหว่างรัสเซียและ
 ตุรกี ค.ศ. ๑๘๗๗ และรัสเซียชนะตุรกี ได้ทำสัญญากันที่เมืองซานต์สตาฟาโน (San Stefano)
 แต่ถูกอังกฤษและออสเตรียคัดค้าน ในที่สุดเจ้าชายบิตมาร์คนายกรัฐมนตรีแห่งปรัสเซียและ
 จักรพรรดิเยอรมันเชิญให้ไปประชุมกันที่กรุงเบอร์ลิน เพื่อหาทางปรานีประนีประนอม โดยเจ้าชาย
 บิตมาร์คอ้างว่า เยอรมันไม่มีส่วนได้เสีย แต่จะวางตนเป็นกลาง และจะเป็นนายหน้าที่ดีตรง
 (honest broker) แต่ความจริงบิตมาร์คเดินอย่างไรท่านจะทราบได้คือไป

เมื่อเหตุมาจากสงครามระหว่างรัสเซียกับตุรกีแล้ว ก็จำเป็นต้องทราบถึง
 เหตุของสงครามครั้งนอกสนธิสัญญา สงครามรัสเซียกับตุรกีเกิดขึ้น เนื่องจากสภาพการณ์ของ

ยากในแหลมมัตกัน ความยุ่งยากที่มัตกันในวงนิกประวัติศาสตร์ เรียกว่า ปัญหาตะวันออก (Eastern Question) ความจริงปัญหาตะวันออกไม่ใช่ปัญหาใหม่ และเป็นปัญหา ซึ่งทำให้รัฐบุรุษในยุโรปงงงวยมานานแล้ว ตั้งแต่ศตวรรษที่สิบเจ็ดเข้ามาในยุโรป เพราะไม่สามารถที่จะปรับความสัมพันธระหว่างชาวเคอริกซึ่งถือศาสนาหมะหมัดและพวกถือศาสนาคริสต์เคยกันได้เมื่อปี ค.ศ. ๑๕๕๓ พวกเคอริกเข้ายึดเอากรุงคอนแสตนติโนเปิล^๑ ได้จากพระเจ้าจักรพรรดิคอนแสตนติโนที่ II แล้วขยายอิทธิพลเข้าไปเกือบถึงกรุงเวียนนา แต่ในที่สุดถูกออสเตรียและโปแลนด์กตบตงนายคทมนตงเศสตามานส์เตอร์ (Daister) ที่ภูเขาคาเปเทียนส์ (Carpethians) และภูเขาทรานซิลเวเนียนแอลป์ (Transylvanian Alps) ตงมา อักนยหนงศตวรรษที่ยุโรปตะวันออกเฉียงใต้ไว้ได้เกือบหมด รวมทงเอเชียไมเนอร์ (Asia Minor)

ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ จักรวรรดิออตโตมานเริ่มเสื่อมลง เพราะขาดดินแดนที่ศตวรรษที่สิบแปดครองนามราชรัฐหลายเชื้อชาติ ถือศาสนาต่าง ๆ กัน เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงไม่มีข้อสงสัยเลยที่จะต้องเกิดกระทบกันระหว่างพวกเคอริกเอง ซึ่งถือศาสนาหมะหมัดและพวกพหุเมือง เพราะพวกพหุเมืองได้แก่ชาวภูมาเนียนแะกริก ซึ่งเป็นพวกคอเคเซียน (Caucasian) ชาวเซอร์บ (Serbs) และบัลการ์ (Bulgars) และพวกสลาฟ (Slav) และทั้งหมดถือศาสนาคริสต์เคยน แทนที่พวกเคอริกจะเดินนโยบายให้เสรีภาพต่าง ๆ ในการถือศาสนาและปรับปรุงกิจการปกครองให้เหมาะแก่คนเชื้อชาติเหล่านี้ ศตวรรษที่สิบแปดเดินนโยบายตรงกันข้าม โดยถือว่าเคอริกเป็นคนเชื้อชาติที่สูงกว่า และเป็นนาย พวกบ้างมีหน้าที่จะต้องเลี้ยงปากอากรให้เท่านั้น ถ้าเป็นคดีฟ้องร้องยังโรงศาล พวกเคอริกเป็นต้องชนะคดีเสมอ แต่แทนที่พวกพหุเมืองจะร่วมมือกันขับไล่เคอริกก็กลับแตกแยกกันเองด้วย แต่ในภายหลังเมื่อศตวรรษก่อนกำลังตง จึงได้เอกราชกลับคืน

ใน ค.ศ. ๑๘๗๕ พวกชาวนาในแคว้นเฮร์เซโกวินา (Herzegovina) ถูกพวกเคอริกกดขี่อย่างทารุณ โดยบังคับให้เสียค่าภาษี ๆ ที่ในสมัยนั้นกรทำนาไม่ได้ผล จึงพากันก่อการจลาจลจนท้งไป ในมณฑลดังกล่าวแล้ว และมีการต่อสู้ฆ่าตัวราชกรฝ่ายเคอริกตายตง รัฐบาลศตวรรษที่สิบแปดอย่างแรง อาทิ อนุญาตให้ทหารแะบ้านราชกรแะฆ่าพันปต้นได้ตามชอบใจ การ

๑. ปัจจุบันนี้เปลี่ยนเป็นกรุงอิสตันบูล

กระทำของตุรกีในครั้งนั้นทำให้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตั้งแะโกรธแค้นมาก คือมาซกไมก์
 เคือน พวกเซอร์เบียและมอนเตเนโกรประกาศตนเองเป็นเอกราชหลุดพ้นจากตุรกี ทางรัสเซีย
 นั้นโกรธแค้นยิ่งกว่าประเทศอื่น เพราะถือว่าพวกพณเมืองเหล่านั้นเป็นชาวสลาฟด้วยกัน ถึงกับ
 มีชาวรัสเซียอาสาเข้าช่วยเซอร์เบียรบตุรกีหลายพันคน ทางอังกฤษเองราชทูตก็เริ่มไม่พอใจ
 ความจริงนั้นตุรกีเคยเป็นพณมิตรกับอังกฤษ คราวสงครามไครเมีย แต่เนื่องจากการกระทำ
 อย่างป่าเถื่อนครั้งนั้นได้ทำให้ความรู้สึกของประชาชนอังกฤษที่เป็นมิตรต่อตุรกี เปลี่ยนไปมาก
 แกลดสโตน (Gladstone) อดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษ ซึ่งในขณะนั้นไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
 รัฐบาลการ ถึงกับพิมพ์คำแถลงการณ์เสนอให้รัฐบาลร่วมมือกันจัดการกับตุรกี

แต่บทเกิดเหตุนี้ เบนยามินดิสเรล (Benjamin Disraeli) คำรองตำแหน่งนายก
 รัฐมนตรีอังกฤษ ดิสเรลมีนโยบายที่จะจัดให้อินเดียเป็นจักรวรรดิชน และสถาปนาพระ
 ราชเจ้าเวดคอตยเป็น เอมเปรสแห่งอินเดีย เมื่อเบนเชนนี ดิสเรล เห็นว่าถ้าสนับสนุนรัสเซีย
 แล้ว ก็เท่ากับช่วยให้รัสเซียรุกลงมาถึง ตุรกี จะเป็นภัยต่ออินเดียในภายหน้า และไม่ใช่
 เพราะนโยบายนี้หรือ ที่อังกฤษต้องช่วยตุรกีรบรัสเซียเมื่อคราวสงครามไครเมีย บดินอังกฤษ
 เขามือที่ขจัดพวกคอมคดองส์เอชได้แต่จี้ จึงเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะไม่ให้ประเทศอื่นใด ที่
 มีกำลังมากมาคั่งมั่น อยู่ใต้ ที่ช่องบอสฟอรัส (Bosphorus) ด้วยเหตุนี้ ดิสเรล จึงไม่ยอมทำ
 คนเป็นศัตรูกับตุรกีเพื่อสนับสนุนรัสเซีย

ทางด้านรัสเซียนั้น ราชทูตเอาใจช่วยพวกเซอร์เบียและ มอนเตเนโกร อย่างยิ่ง และ
 รัฐบาลรัสเซียถึงกับชวนให้อังกฤษเข้าแทรกแซง ตุรกี แต่อังกฤษปฏิเสธ ในที่สุดเมื่อวัน
 ที่ ๒๔ เมษายน ค.ศ. ๑๘๗๗ พระเจ้าซาร์ ได้ประกาศสงครามกับ ตุรกี รบกันอยู่ประมาณ
 ๘ เดือน ถึงวันที่ ๒๐ มกราคม ค.ศ. ๑๘๗๘ ราชเซียตีเมือง ฮาเดรียโนเป็ล (Adrianople)
 ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงคอนสแตนติ โนเป็ล เพียง ๑๐๐ กว่าไมล์ได้ สู้รบกันที่ตุรกีจึงรบทำสัญญา
 สงบศึก และได้ทำสัญญากันที่เมือง แซนสเตฟาโน เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๗๘ มีข้อ
 สำคัญสำคัญดังต่อไปนี้

๑. พ่อมมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์ เป็น เอิร์ล แห่งบีคอนฟีลด์ (Earl of Beaconsfield)

๑) ให้มอนเตเนโกรและเซอร์เบีย เป็นเอกราช

๒) ให้รูมาเนียเป็นเอกราช โดยรัสเซียส่งฉันทบัตรให้ควันโดบรุคชา (Dobruđja)

ให้รูมาเนีย แดรรูมาเนียจะให้เบสซาราเบีย (Bessarabia) แก่รัสเซีย

๓) ต้องมีการปฏิรูปการปกครองในมณฑลบอลข่านและ แอรัชโกวีนา (Bosnia, Herzegovina)

๔) บัลแกเรียได้เป็นรัฐปกครองตนเอง โดยมีเจ้าครองนคร ซึ่งจะเดออกตั้งขึ้นและรัสเซียมีฉันทบัตรเข้าไประยะเวลา ๒ ปี

๕) รัสเซียได้ดินแดนต่าง ๆ ทางพรมแดน ตุรกีขงยุโรป และตุรกียอมเสียค่าเสียหายในการสงคราม

การที่รัสเซียขึ้นสัญญากับตุรกีครั้งนี้ ประเทศที่ไม่พอใจมากที่สุด คือ อังกฤษและออสเตรียซึ่งการ อังกฤษเห็นว่า รัสเซียจะยกกองทัพมาทางไคยงซัน ซึ่งเป็นภัยแก่อังกฤษทางออสเตรียซึ่งการนั้น เห็นว่า มณฑลบอลข่านและแอรัชโกวีนาอัน ออสเตรียซึ่งการควรจะให้แต่รัสเซียจะมากมีอิทธิพลในแหลมบอลข่าน ซึ่งจะเป็นภัยต่อตนเช่นเดียวกัน ในที่สุดรัฐบาลออสเตรียซึ่งการได้ประกาศว่า สัญญาที่รัสเซียกับตุรกีทำกันนั้น กระทบถึงส่วนใดเสียของประเทศหลายประเทศในยุโรป จึงควรประชุมปรึกษากันก่อน ซึ่งอังกฤษรบสนับสนับสนุนทันทีและไม่เพียงแค่นั้นยังเสนอขออนุมัติรัฐสภา เพื่อเพิ่มกำลังอาวุธและตั้งเรียกทหารเพิ่มเติมมาจากอินเดียอีกด้วย

ในตอนนั้นเจ้าชายบิสมาร์กนายกรัฐมนตรีเยอรมันเข้าเป็นคนกลาง โดยเชื้อเชิญให้ประชุมกันที่กรุงเบอร์ลิน รัสเซียทำท่าจะไม่ยอม แต่เมื่อเห็นประเทศต่าง ๆ ซึ่งจริงใจยอมตกลง ได้กำหนดการประชุมกัน ณ วันที่ ๑๓ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๗๘ ประเทศที่จะเข้าร่วมประชุมคือ อังกฤษ, ออสเตรียซึ่งการ, รัสเซีย, เยอรมัน, อิตาลี, ฝรั่งเศสและตุรกี

ในระหว่างเดือนเมษายน ก่อนประชุม รัฐบาลรัสเซียได้จะทราบนโยบายของอังกฤษว่าอย่างไร จึงสั่งให้เคานต์ชูวาโลฟ (Count Schuvaloff) เอกอัครราชทูตรัสเซียที่กรุงลอนดอนทบทวนเพื่อหยั่งเสียงดูว่า อังกฤษจะผ่อนผันให้รัสเซียเพียงใด ขณะนั้นออสเตรีย

ซอลส์บรี (Lord Salisbury) เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศของอังกฤษได้ชี้แจงว่า อังกฤษเห็นว่า
 ที่ไหนก็ตามเรียกเป็นเอกราชนั้น อังกฤษไม่ขัดข้อง แต่รู้สึกว่าการเรียกได้ดินแดนมากไปควรลด
 ลง แต่ควรให้ตุรกีมีดินแดนเพิ่มขึ้น และรู้สึกควรยอมรับนับถือว่าในแหลมบอลข่านนี้ ประ-
 เทศต่าง ๆ ในยุโรปมีส่วนได้เสียอยู่ด้วย ในวันที่ ๗ พฤษภาคม ค่ำเดือนนี้ เลานด์ซูลวาลอฟ
 เดินทางกลับกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก เพื่อกราบทูลพระเจ้าซาร์ ซึ่งทรงขอเวลาพิจารณาอยู่ประ-
 มาณ ๓๐ วัน ในขั้นแรกทรงคิดจะไม่ยอม แต่เมื่อเห็นว่าอังกฤษทำท่าจะเอาจริงจัง เพราะ
 ถึงกับตั้งกองทัพเรือไปคอยคุมเชิงอยู่แล้ว จึงทรงตกลงด้วย ในที่สุดเลานด์ซูลวาลอฟ จึงเดิน
 ทางกลับกรุงลอนดอน และได้เข้าเห็นสัญญาฉบับกับตุรกีของซอลส์บรี เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม
 โดยสัญญาที่อังกฤษรับรองว่า จะสนับสนุนรัสเซียในที่ประชุม และรัสเซียก็จะปฏิบัติตามคำ
 ขอของอังกฤษในทำนองเดียวกัน แต่เป็นคราวเคราะห์ของทั้งสองฝ่าย ในวันรุ่งขึ้นหนังสือพิมพ์
 ฉบับหนึ่งได้ตีพิมพ์สัญญาฉบับดังกล่าวลง เหตุการณ์ทั้งหมดก่อให้เกิดความคืบหน้าขึ้น
 ทั่วยุโรป รัฐบาลอังกฤษตั้งได้ส่วนหนึ่งที่ ได้ความว่า เดิมมีผู้หนึ่งในกระทรวงการต่างประเทศ
 ของอังกฤษ ซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นผู้เขียนสัญญาฉบับดังกล่าว ได้แอบคัดสำเนาพิเศษไว้
 หนังสือฉบับนี้ แล้วขายให้แก่บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ดังกล่าว

มีข้อที่น่าขันอีกข้อหนึ่ง คือ อังกฤษเซ็นสัญญาฉบับกับรัสเซีย หนึ่งยังไม่ทันหนึ่ง คือ
 มีอีก ๕ ฉบับ คือวันที่ ๕ มิถุนายน อังกฤษเซ็นกลับทำสัญญากับตุรกีอีก โดยอังกฤษ
 สัญญากับตุรกีว่า จะช่วยป้องกันอาณาจักรตุรกีทางด้านเอเชียในกรณีที่ถูกรัสเซียโจมตี แต่
 ตุรกีจะต้องให้ อังกฤษเอาทหารเข้าครอบครองเกาะไซปรัส (Cyprus) และสัญญาว่าจะปรับ
 ปรุงระเบียบการบริหารภายในตุรกีตามต้องการของอังกฤษจะเห็นชอบด้วย

การประชุมใหญ่ได้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๓๓ มิถุนายน ณ กรุงเบอร์ลิน โดยที่การประชุมครั้ง
 นี้เป็นครั้งสำคัญ และประเทศที่เกี่ยวข้องสนใจมาก จึงต่างส่งนักการทูตเอกของตนไปเข้า
 ร่วมประชุม อาทิผู้แทนรัสเซียและเยอรมัน เจ้าชายบิสมาร์ค โดยมีผู้ช่วย คือ บารอน
 ฟอนบิโลว์ (Baron Von Bülow) และเจ้าชายไฮเฮินโดชดิงฟุสต์ (Prince Hohenlohe-
 Schillingsfurst) บิเคินใหญ่คิสราเวต์ เอิร์ด แห่งบ็อคอนส์ฟุสต์ นายกรัฐมนตรี ตุรกีซอດ

สบูร์ (Lord Salisbury) รัฐมนตรีต่างประเทศและลอร์ดโอโดร็อกเชล (Lord Odo Russel) เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเบอร์ลิน, ฟรังเคส-วิลเลียม แวดลิงตัน (William Wad lington) รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ, ปรังเซีย-เจ้าชายกอดซาโกฟ (Prince Gortchakoff) นายกรัฐมนตรี, เคานต์ชูวาโลฟ (Count Schuvaloff) เอกอัครราชทูตประจำกรุงลอนดอน และเคานต์คูปริด เอกอัครราชทูตประจำกรุงเบอร์ลิน, ออสเตอร์ไรช์ เคานต์เอมมราตซ์ นายกรัฐมนตรี และคาราทีโอโดร์ (Caratheodory) ชาวกรีกซึ่งเป็นข้าราชการของตุรกี เป็นผู้แทนตุรกี เพื่อให้เกียรติแก่เจ้าของบ้านตามธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมา ที่ประชุมได้ลงมติให้เจ้าชายบิสมาร์คเป็นประธานของที่ประชุม รายละเอียดของการเจรจานั้น ข้าพเจ้าไม่อาจมารดาหลักฐานได้ แต่มีผู้บันทึกไว้ว่า การเจรจาเกือบจะเลิกกันไปหลายครั้ง เพราะไม่ตกลงกัน เจ้าชายกอดซาโกฟ ผู้แทนรัสเซียทรงหนังสือถึงกษัตริย์นิวมอนแห่งรัสเซียและจะไม่เข้าประชุมอีก เอิร์ด แห่งบิคอนส์ฟิดดิกเคยสั่งให้เตรียมขบวนรถไฟพิเศษเพื่อไปจากกรุงเบอร์ลิน ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า หน้าที่ของบิสมาร์คซึ่งเป็นประธานยากลำบากเพียงใด แต่ทุกฝ่ายยอมรับว่า เนื่องจากความมีไหวพริบ ปฏิภาณอย่างที่ดีเลิศของบิสมาร์ค การประชุมจึงได้จบลงด้วยความเรียบร้อย

ในที่นี้ได้ลงนามกันเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๗๘ สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินนี้มี ๖๔ ข้อด้วยกัน ส่วนสำคัญคือเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญาเมืองแซนสเตฟาโนในซึ่งรัสเซียได้ทำรายตุรกีแต่เดิมมีความสำคัญดังต่อไปนี้

๑) ดินแดนบัลแกเรียซึ่งสนธิสัญญาแซนสเตฟาโนได้กำหนดไว้ นั้น ได้แบ่งออกเป็น

๓ ภาค

- (ก) แมซิโดเนีย (Macedonia) ตกเป็นของตุรกี
- (ข) ภูมิภาคตะวันออก (Eastern Rumelia) ได้สิทธิในการปกครองตนเอง แต่อยู่ในการปกครองของตุรกี
- (ค) บัลแกเรียซึ่งอยู่เหนือทิวเขาบอลคาน มีสิทธิปกครองตนเอง และเลือกเจ้าผู้ครองนครของตนเองได้ แต่ยังคงถือว่า บัลแกเรียเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรตุรกี และเป็นประเทศราชของพระเจ้าตุรกี

๒) รับหนังสือจาเซอร์เบีย, มอนเตเนโกรและรามาเนียเป็นเอกราช

๓) ขอตั้งเตรียมการโต้ตั้งที่ที่จะเข้าครอบครองและบริบาลแคว้นบอสเนียและแฮร์เซโก
วินาของตุรกี พร้อมทั้งได้รับอนุญาตให้ส่งกองทหารไปประจำในดินแดนซานยาจ (Sanjak)
ระหว่างเซอร์เบียและมอนเตเนโกร

๔) รุตเซียได้เบ็ดขาราเบีย แต่ต้องให้โดยรุตซากรามาเนีย

๕) รุตเซียได้ดินแดนทางเอเซียน้อยและอามเนีย

๖) อังกฤษได้สิทธิเข้าครอบครองเกาะไซปรัส

ถ้าจะพิจารณาดูสัญญา ก็จะได้เห็นว่า อัครราชทูตแห่งสัญญาไม่มีเจตนาบริสุทธิ์ที่จะ
วางรากฐานการตกลงให้เป็นการถาวร และระงับปัญหาต่างๆ ในเขตมบัคคีให้
เสร็จสิ้นไปโดยเด็ดขาด ภาคแต่ละฝ่ายต่างก็พยายามจะแสวงหาประโยชน์ เพื่อตนโดยไม่ได้
คำนึงถึงสิทธิหรือความปรารถนา หรือความเจริญของชาวพื้นเมืองเลย มีผู้กล่าวว่า ผู้ที่
ความผิดเท่า ๆ กัน คืออังกฤษ รุตเซีย และออสเตรียฮังการี สำหรับอังกฤษนั้น ข้าพเจ้า
ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า คัดทำสัญญากับตุรกีก่อนประชุมกันเพียง ๔ วัน ในเรื่องเกาะไซ
ปรัสและยอมให้ตุรกีคงเป็นนายพวกแมชโดเนีย ซึ่งถือศาสนาคริสต์เตียน เพราะอังกฤษเห็น
ว่า การทำเช่นนั้นจะเป็นประโยชน์สำหรับอังกฤษ เท่ากับยอมให้ตุรกีให้เป็นผู้ควบคุมของนคร
คาร์เนตแทนองกลุสเพื่อป้องกันรุตเซีย สำหรับออสเตรียฮังการีก็เช่นเดียวกัน บอสเนียและ
แฮร์เซโกวีนานี้ พวกพลเมืองส่วนมากเป็นชาวเซอร์เบีย และประเทศเซอร์เบียเองก็มีความ
ใจว่า วันหนึ่งจะต้องเอาให้ได้ เพื่อจะเป็นทางออกไปทะเลเอเดรียติกได้ ก็เมื่อออสเตรีย
ฮังการีได้ตั้งมั่นในดินแดนสองแห่งแล้ว ก็เขาถกขจัดขวางบังคับให้เซอร์เบียเป็นประเทศที่
ไม่มีทางออกสู่ทะเลได้ และในกรณีจะส่งสินค้าออกนอกประเทศ ก็ต้องอาศัยผ่านประเทศอื่น
สำหรับรุตเซียเมื่อประกาศสงครามกับตุรกีนั้น อ้างว่าเพื่อช่วยพวกคริสตศาสนาคริสต์เตียน แต่
การกระทำได้แต่ตั้งให้เห็นว่า ต้องการหากำไร เพราะว่ามีดินแดนเบ็ดขาราเบียซึ่งบังคับเขาจาก
รามาเนียนั้น อุดมสมบูรณ์ยิ่งกว่าโดยรุตซามาก ขอตั้งท้ายก็ขอ พงศกษัตริย์จะรวม
กันเป็นประเทศอื่นหนึ่งอันเดียวกัน แต่กลับถูกบังคับให้แยกกัน ๓ ภาคคงกล่าวได้ว่า

แม้กระนั้นก็ดี ไม่มีภาคแห่งสัญญาคนใดที่พอใจเลย เพราะไม่ได้ยึดตามปรารถนา
 ของตน ยิ่งรัสเซียแล้ว ยิ่งโกรธมากที่สุด และผู้ที่ถูกโกรธก็คือเยอรมัน รัสเซียหาว่า การที่
 เข้าประชุมครั้งนี้ ได้ถูกที่ประชุมโง่ และเหยียบย่ำเกียรติยศ รัสเซียได้ลงทุนทำสงคราม
 เสียทั้งคนทั้งเงิน แต่แทนที่จะได้ผลซึ่งควรสมควรได้ กลับถูกบังคับให้แก้สัญญา เจ้าชายกอด
 ซากอฟ นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้แทนเข้าประชุมถึงกับปรารถนา ในชีวิตของการกระทำงาน
 ของท่าน ครองนเป็นครั้งที่ท่านได้รับการปฏิบัติอย่างมดคนชนิดที่สุด และกล่าวว่า ผู้ที่ทำให้ท่าน
 ต้องพ่ายแพ้ในการทูตก็คือเจ้าชายบิสมาร์ก ถ้าหากบิสมาร์กสนับสนุนรัสเซียแล้ว รัสเซียคง
 ไม่ถูกเหยียบย่ำดังเพียงนี้ บิสมาร์กดมบุญคุณรัสเซียเสียแล้ว เมื่อคราวสงครามระหว่างปรัสเซีย
 เชียกับออสเตรียซึ่งการ ค.ศ. ๑๘๖๖ รัสเซียได้วางตนเป็นกลาง และเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๐ ปรัสเซีย
 เชียได้รบกับฝรั่งเศส รัสเซียได้เป็นผู้ช่วยชู่ออสเตรียไม่ให้ไปช่วยฝรั่งเศส เมื่อเป็นเช่นนั้นปรัสเซีย
 เชียควรได้รับชื่อว่า เป็นผู้ออกสัญญาอย่างต่ำที่สุด ทางฝ่ายบิสมาร์กนั้นแก่ว่า เยอรมันได้
 ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีแล้ว ซึ่งต้องทำตนเป็นกลาง ตามความความคิดเห็นที่ว่า
 ออโรนิค ออโรตุล รัสเซียจะไม่หวังให้เยอรมันทำหน้าที่ เกินกว่า เป็น กลาง อย่าง ต่ำเอียง
 (Benevolent Neutrality) ไม่ได้เพราะได้ประกาศไว้แล้วว่า จะเป็น "นายหน้าทชอตรง"
 (honest broker) เยอรมันไม่เคยทำให้รัสเซียเข้าใจผิดเลย เพราะได้บอกให้ทราบแล้วว่า
 จะปฏิบัติโดยช่วยแต่เป็นกลาง เสนอถึงประวัติศาสตร์อธิบายว่า บิสมาร์กไม่ช่วยรัสเซียในการ
 ประชุมครั้งนี้ เพราะบิสมาร์กคิดว่า ผู้ที่เข้าประชุม อาทิ อังกฤษ, ออสเตรียฮังการีและฝรั่งเศส
 แล้วนั้นไม่ชอบรัสเซียทั้งนี้ และบิสมาร์กมีเหตุผลที่จะช่วยออสเตรียยิ่งกว่ารัสเซีย ดังจะได้
 กล่าวต่อไปในตอนที่บิสมาร์กชวนออสเตรียและอิตาลีทำสัญญาไตรมิตร (Triple Alliance)

สัญญาไตรมิตร (Triple Alliance) พ.ศ. ๒๔๓๓, ๒๔๓๕

(ค.ศ. ๑๘๙๐, ๑๘๙๒)

เราได้ทราบแล้วว่า ผลแห่งการประชุมใหญ่กรุงเบอร์ลิน รัสเซียพ่ายแพ้ในทางการทูต
 อย่างหมดถ้อย และรัสเซียเคียดแค้นเยอรมันมาก เจ้าชายบิสมาร์กจึงพิจารณาเห็นว่า จะต้อง
 ผูกมิตรกับออสเตรียฮังการีไว้ เพื่อเป็นกำบังกับรัสเซีย และจะต้องรบดาเนินการมฉนวน

รัฐเซียอาจฉวยโอกาสของออสเตรียซึ่งกำลังแย่งกันแย่งกันงานเยอรมันได้ บังเอิญในขณะนั้น
เคานต์แอนดราสซี (Count Andrassy) ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีของออสเตรียซึ่งกำลังมีนโยบาย
ตรงกับบิสมาร์ค เพราะเกรงรัฐเซียเช่นเดียวกัน ในฐานะที่ตนแย่งมณฑลบอลข่านและแคว้นซีโก
วีนามาได้ ในที่สุดเยอรมันและออสเตรียซึ่งกำลังแย่งกันแย่งกันงานเยอรมันได้ เช่นสัญญาฉบับเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ค.ศ.
๑๘๗๙ มีความสำคัญดังต่อไปนี้

๑) ในกรณีข้อครหาที่แห่งสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกรัฐเซียโจมตี ข้อครหาข้อนี้ฝ่าย
หนึ่งจะร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทางกำลังทหารทั้งหมดซึ่งมีอยู่ของรัฐเซีย และเมื่อ
เริ่มทำสงครามแล้ว ทั้งฝ่ายต่างจะไม่ยอมแยกกันทำสัญญาสันติภาพกับรัฐเซีย

๒) ถ้าข้อครหาฝ่ายหนึ่งถูกรัฐเซียโจมตี นอกจากรัฐเซียโจมตี ข้อครหาข้อนี้ฝ่าย
หนึ่งยอมผูกพันโดยสัญญาว่า นอกจากจะไม่ยอมร่วมมือกับศัตรูผู้รุกรานนั้นแล้ว ยังจะวาง
ตนอย่างนอัยเป็นกลางอย่างมีใจดีอย่างยิ่งอีกด้วย (Benevolent Neutrality) ต่อข้อครหา
ด้วยกัน

แต่ในกรณีที่ประเทศซึ่งรุกรานโจมตีนั้นมิใช่รัฐเซียสันนิษฐานนอัยออกด้วยแล้ว ให้นำสัญญา

ข้อ ๓ มาบังคับได้ทันที

๕) สัญญานี้มีอายุ ๕๐ ปี
โดยที่สัญญาฉบับนี้เจ้าชายบิสมาร์คแน่ใจว่า ถ้ารัฐเซียประกาศสงครามกับเยอรมัน
เยอรมันก็จะม่ออสเตรียซึ่งกำลังแย่งกันแย่งกันงานเยอรมันได้ หรือถ้าฝรั่งเศสซึ่งยังพยายามอยู่ เนื่องจาก
สงคราม ค.ศ. ๑๘๗๐ โจมตีเยอรมัน ออสเตรียซึ่งกำลังแย่งกันแย่งกันงานเยอรมันได้ จะต้องเข้าช่วยเยอรมัน มิฉะนั้น
ตั้งแต่ กอสนัญญาพระเจ้าจักรพรรดิอเล็กซานเดอร์ ซึ่งเป็นนายของบิสมาร์คคิดว่าความขัดแย้ง
เดลา เพราะเกรงพระทัยพระเจ้าซาร์ อาเล็กซานเดอร์ และเกรงว่ารัฐเซียจะกลายเป็นศัตรู
ของเยอรมันตลอดกาล บิสมาร์คไม่ยอม ถึงกับยื่นคำขาดต่อพระเจ้าจักรพรรดิให้ทรงตกลงด้วย
มีฉนวนจะตาออกจากตำแหน่ง

แม้จะทำสัญญากับออสเตรียซึ่งกำลังแย่งกันแย่งกันงานเยอรมันได้ บิสมาร์คก็ยังไม่แน่ใจในคดีหาเพื่อนเพิ่มเติม

๑. ได้ตั้งอายุสัญญาไว้ยาวนานถึงมหาสงครามครั้งที่ ๑ ค.ศ. ๑๘๗๑-๑๘๗๑

อีก สำหรับประเทศใหญ่บนภาคพื้นยุโรปนั้น นอกจากรัสเซีย ออสเตรียฮังการีแล้ว ก็มีแต่
 ฝรั่งเศสและอิตาลี สำหรับฝรั่งเศสนั้น บิดมารักเห็นว่าหมดหนทางที่จะชวนเข้ามาเป็นพันธมิตร
 ด้วย บิดมารักจึงหันไปพิจารณาฐานะของอิตาลี อิตาลีในขณะนั้นกำลังกระหายที่จะ
 ขยายอาณาภินคมทางทวีปอาฟริกาฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทิวนิส (Tunis)
 และตรีโปลี (Tripoli) โดยเฉพาะทิวนิสนั้น เกี่ยวพันกับคำสั่งตั้งของอิตาลีด้วย เพราะ
 ทิวนิสตั้งอยู่จุดเหนือที่สุดของอาฟริกา ใกล้ที่สุดกับเกาะซิซิลี (Sisily) ของอิตาลี ถ้าทิวนิส
 ตกไปเป็นของประเทศอื่น ก็หมายความว่า อิตาลีจะอยู่ในฐานะที่อาจถูกโจมตีได้ง่ายที่สุด ถ้า
 มองดูเห็น ๆ จะเห็นได้ว่า นโยบายที่จะตั้งให้อิตาลีเข้ามาเป็นพันธมิตรด้วยอย่างง่าย ๆ ที่สุด ก็คือ
 ช่วยให้อิตาลีได้ทิวนิส แต่บิดมารักมิได้เดินวิธีนั้น บิดมารักทราบดีว่า ฝรั่งเศสซึ่งเป็นเจ้าของ
 แอลจีเรีย (Algeria) ที่แผ่นดินแดนติดต่อกับทิวนิสอยู่แล้ว ก็อยากได้ทิวนิส ถึงกับเคยทราบ
 ทามบางประเทศในอันที่จะเอาทิวนิส บิดมารักจึงเห็นว่า ควรยุและสนับสนุนให้ฝรั่งเศสเอา
 ทิวนิส เพราะนอกจากจะทำให้ฝรั่งเศสคิดถึงบุญคุณแล้ว อิตาลีซึ่งไม่ทราบความจริงก็คงจะหัน
 เข้ามาร่วมกับเยอรมัน เพราะโอรชฝรั่งเศส เมื่อมีความคิดเช่นนั้น บิดมารักก็เริ่มยุและแนะนำ
 ฝรั่งเศสทันที เหตุการณ์ได้เป็นไปสมความคาดหมายของบิดมารักทุกประการ ดังจะได้กล่าวต่อไป

ในทิวนิสนั้นมีชาติที่เอาเงินไปลงทุนด้วย ๓ ชาติด้วยกัน คือ อังกฤษ, ฝรั่งเศส, และ
 อิตาลี เจ้าผู้ครองนครทิวนิสเรียกกันว่า "เบย์" (Bey) ในขณะนั้นทรงใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย
 แต่ไม่ทันที่จะหารายได้ให้เพิ่มขึ้น ในที่สุดเป็นเหตุให้คนเชื้อชาติต่างตามมากมาย จนถึงกับ
 รัฐบาลทั้งสามต้องตั้งกรมการรับชำระหนี้ ในระหว่างนั้นอังกฤษมีบริษัทเดินรถไฟอยู่สายหนึ่ง
 ในทิวนิส แต่จะเป็นด้วยเหตุผลใดก็ไม่ทราบแน่ อังกฤษประกาศขายบริษัทนี้ ฝรั่งเศสและ
 อิตาลีแย่งกันประมูล ในที่สุดบริษัทอิตาลีประมูลได้ราคาสูง เพราะรัฐบาลอิตาลีสนับสนุนช่วย
 เงิน ฝรั่งเศสไม่พอใจยิ่ง ในราวเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๘๐ รัฐบาลฝรั่งเศสได้รับรายงานว่า
 เกิดการจลาจลระหว่างพวกชาติกุด (Tribes) ต่าง ๆ ในอิฐิตี ตามพรหมแดนแอลจีเรีย ใน
 เดือนเมษายน ค.ศ. ๑๘๘๑ จูลส์เฟอร์รี (Jules Ferry) นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสซึ่งมีชื่อเพียงเอก
 ในทางแสดงหาอาณานิคม ได้ขออนุมัติเงินจากสภาผู้แทนราษฎร ๖ ล้านแฟรงก์ เพื่อส่งทหาร

ไปปราบ เพื่อได้แดงกับสภา ว่า ฝรั่งเศสไม่ได้มีความคิดที่จะเอาทิวินัสเดย แต่เมื่อ
 ปราบพวกจลาจลสำเร็จแล้วแทนที่จะเรียกทหารกลับ รัฐบาลฝรั่งเศสกลับบังคับให้เบย์ เจ้าผู้
 ครองนครทิวินัสเซ็นสัญญายอมให้ฝรั่งเศสเอาทหารเข้าไปครอบครองดินแดนภาคใด ๆ ของทิว
 นัสได้ ในเมื่อจำเป็น บังคับให้เบย์ยอมรับว่าต่อไปในกิจการระหว่างประเทศ เบย์จะไม่
 ดำเนินการโดยไม่ปรึกษาหารือหรือฝรั่งเศสก่อน ฝรั่งเศสรับจะเป็นผู้อาวุโสของเบย์ ตลอดจน
 ราชวงศ์และอาณาเขตต์จากกาโรโมต์ของประเทศอื่น อีกเดือนหนึ่งต่อมาฝรั่งเศสได้ส่งทหาร
 เข้าไปในทิวินัสทั่วทุกแห่ง

การกระทำของฝรั่งเศสทงหนีตาดีโกรจนพูดไม่ออก เพราะทิวินัสนั้นถ้าจะพูดถึงคุณท
 เขาไปแต่อดีตไม่แพ้ฝรั่งเศส ทงชาวอิตาเลียนที่เขาไปมีถิ่นที่อยู่ตามาหากินมีถึง ๘ หมื่น
 กว่าคน แต่ฝรั่งเศสมีเพียง ๕ หมื่นกว่า ในที่สุดเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๘๒ อิตาลี
 ทง ๆ ที่ไม่ชอบบอส์เตรียฮังการี ยอมเซ็นสัญญา ไตรมิตร กับเยอรมัน และ ออส์เตรียฮังการี
 สัญญาฉบับนี้ภาคแห่งสัญญาต่างตกลงปกติได้เป็นความดี เพ็งจะมาประกาศไว้คณเมือ
 มหาสงครามครั้งที่ ๑ ได้สิ้นสุดลงแล้ว มีข้อความคล้าย ๆ สัญญาฉบับระหว่างเยอรมัน
 กับออส์เตรียฮังการี คือ

๑) ถ้าอิตาลีสถูกฝรั่งเศส โจมตี โดยอิตาลีส ไม่ได้ขู่เข้ (Without Provocation)

เยอรมันและออส์เตรียฮังการีจะเข้าช่วยอิตาลีส และถ้าฝรั่งเศส โจมตีเยอรมันหรืออิตาลีสจะเข้าช่วย
 เยอรมัน

๒) ถ้าภาคแห่งสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกประเทศอื่น โจมตี หรือเข้าห้วงพันในสงคราม
 กับประเทศอื่นมากกว่าสองประเทศขึ้นไป ภาคซึ่งไม่ได้ถูกโจมตีจะต้องเข้าช่วย

๓) ถ้าภาคฝ่ายหนึ่งถูกบังคับให้เขาทำสงครามกับมหาประเทศอื่นใด ภาคอื่น ๆ จะ
 ต้องวางตนเป็นกลางอย่างเห็นอกเห็นใจ (Benevolent Neutrality)

สัญญาไตรมิตรนี้ทำให้รัสเซีย ฝรั่งเศสและอังกฤษหวาดหวั่นมาก อีก ๓๐ ปีต่อมา
 ประเทศทั้งสามตั้งกติกาลงกันได้เข้าทำสัญญาร่วมกันเพื่อต่อต้านกลุ่ม สัญญาไตรมิตร อย่างไร
 ทำนจะได้ทราบต่อไป

พันธมิตรทวินิยม (Dual Alliance)

ค.ศ. ๑๘๘๑-๑๘๙๓

ท่านทราบแล้วว่าภายหลัง ค.ศ. ๑๘๗๑ ซึ่งเป็นปีที่ปรัสเซียชนะสงคราม กับ ฝรั่งเศส
 และเจ้าชายบิสมาร์ค นายกรัฐมนตรีปรัสเซียสามารถรวมราชอาณาจักรต่าง ๆ ในเยอรมันเป็น
 จกรวรรดิเยอรมัน และสถาปนาพระราชอำนาจแห่งปรัสเซียขึ้นเป็นจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิเยอรมัน
 นับแต่นั้นมาการเมืองระหว่างประเทศบนภาคพื้นยุโรปนั้น บิสมาร์คเป็นผู้นำคนเดียว แต่ใน
 ค.ศ. ๑๘๙๐ พระเจ้าไกเซอร์วิลเฮล์มที่ ๒ ได้ทรงปลดเจ้าชายบิสมาร์คออกจากตำแหน่ง การ
 ทุศของเยอรมันภายใต้การนำของพระจักรพรรดิองค์นี้ ได้ตกไปมาก และท่าทีของพระองค์ซึ่ง
 ทรงแสดงออกมาในทางต่าง ๆ นั้นทำให้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเห็นว่า คงจะทรงดำเนินโย-
 บายการต่างประเทศโดยใช้กำลังบังคับเป็นแน่แท้

ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า เยอรมัน ออสเตรีย อังกฤษ และอิตาลี ทำสัญญาไตรมิตร
 (Triple Alliance) กันเมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๒ เนื่องจากสัญญานี้ฝรั่งเศสและรัสเซีย ไม่พอใจยิ่ง
 ต่างฝ่ายก็คิดจะทำสัญญาคู่กัน เป็นการต่อต้าน สัญญาไตรมิตร ระหว่างที่บิสมาร์ค เป็น นายก
 รัฐมนตรีอยู่นั้น บิสมาร์คคอยเฝ้าระวังกับรัสเซียว่า รัสเซียจะระงับการที่คิดจะ
 ไม่ตรกับฝรั่งเศส เพราะรัสเซียเป็นประเทศที่ปกครองตนเองอย่างอัตตาธิปไตย (Autocratic)
 และมักขบถ ฝรั่งเศสนั้นเป็นประเทศที่ปกครองระบอบสาธารณรัฐมีการปฏิวัติอยู่เสมอ และ
 คงคงอยู่ในการที่รัสเซียกำลังจะขยายอิทธิพลออกไปตามทางภาคตะวันออกไกล ในเวลา
 เดียวกัน บิสมาร์คหนุนให้ฝรั่งเศสไปหมกมุ่นอยู่ในเรื่องการแข่งขันหาอาณานิคม รวมความว่า
 บิสมาร์คสามารถผูกมิตรใจได้ทั้งสองฝ่าย แต่พอภายหลังที่บิสมาร์คหมดอำนาจแล้ว นายพล
 ลีโอ ฟอนคาปริวี (George Leo Von Caprivi) ได้เป็นแทน ท่านผู้นี้เป็นทหารที่
 สามารถแต่ไม่เคยมีความชำนาญทางการเมือง ฉะนั้นจึงยอมให้พระเจ้าไกเซอร์วิลเฮล์มบังคับการ
 ในอิทธิพลภายนอกทุกเรื่อง นโยบายของพระเจ้าวิลเฮล์มผู้นั้น ไม่ตรงกับบิสมาร์ค และไม่เห็น
 ด้วยในการที่จะต้องเดินอย่างบิสมาร์ค เมื่อเป็นเช่นนั้น ฝรั่งเศสและรัสเซียซึ่งอยากเข้าร่วมมือ
 กันอยู่แล้ว จึงเริ่มสนิทกัน ในเมื่อไม่มีผู้คอยยุ่ง ฝรั่งเศสก็ยังพยายามหาเยอรมนีอยู่ เพื่อ

จากฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๘๗๐-๑๘๗๑ และต้องเสียมณฑลตลอดชาติและตอเรนไป และยังมาเห็น
 เยอรมันออกกฎหมายเพิ่มกำลังทหารขึ้นอีก ฝรั่งเศสตั้งกองหวาดเกรงเยอรมันยิ่งขึ้น ทางรัสเซีย
 นั้นถ้า ท่านผู้อ่านคงจะได้ จำเมื่อคราวชุมนุมใหญ่กรุงเบอร์ลิน ฝ่ายรัสเซียยังคงแค่นเยอรมัน
 ไม่หายที่ไม่ช่วย และการที่จะเป็นมิตรกับเยอรมันนั้น น่าจะเป็นไปไม่ได้ เพราะประโยชน์ของ
 รัสเซียทางแหลมมดกดินนุกเกิดขัดกับเยอรมันและออสเตรเลียซึ่งการซึ่งเป็นพันธมิตรของ เยอรมัน
 อีกด้วย เมื่อข้อเท็จจริงกลบเป็นเช่นนี้ จุดจิตใจของประชาชาติฝรั่งเศสก็ตั้งของรัสเซียก็ต่าง
 กักรงกันและคิดที่จะเป็นพันธมิตรต่อกัน

ในระหว่างนี้ รัสเซียกำลังต้องการเงินมาทำนุบำรุงบ้านเมืองมากมาย ระหว่าง
 ค.ศ. ๑๘๘๕ - ๑๘๘๘ รัสเซียสามารถกู้จากนายธนาคารของเยอรมันได้ แต่ใน ค.ศ. ๑๘๘๘ นี้
 พวกธนาคารเยอรมันเริ่มแต่ตั้งท่าที่ไม่เต็มใจที่จะให้กู้ต่อไป ทางฝรั่งเศสทราบเรื่องเข้า เลย
 ฉวยโอกาสเสนอกับรัสเซียว่า ถ้ารัสเซียเสนอนายพันชมิตรในตาดเงินของกรุงปารีสแล้ว
 เชื่อว่าประชาชนฝรั่งเศสคงอยากซื้อกันอย่างพร้อมเพรียง รัสเซียตอบรับทันที ภายในไม่กี่
 เดือน ปรากฏว่ารัสเซียขายพันชมิตรในฝรั่งเศสได้ถึง ๕๐๐ ล้านฟรังก์ และใน ค.ศ. ๑๘๘๘
 ค.ศ. ๑๘๘๐ ก็สามารถขายได้อีกจำนวนเท่ากัน รวม ๑๐๐๐ ล้านฟรังก์ รัสเซียสามารถชดเชยพันชมิตร
 จากฝรั่งเศสได้ถึง ๑,๕๐๐ ล้านฟรังก์ การที่ประชาชนชาวฝรั่งเศสยินดีซื้อพันชมิตร กูของ
 รัสเซีย นั้น ก็เพราะรัฐบาลฝรั่งเศสสนับสนุน และฐานะการคลังของรัสเซียซึ่งก็เข้มแข็งมั่นคง
 ด้วย การช่วยเหลือของฝรั่งเศสคราวนี้ก่อให้เกิดความเข้าใจในทางธุรกิจ ระหว่างประเทศ
 ทั้งสองเป็นอันมาก

เมื่อเป็นเช่นนี้ พอบิสมาร์คถูกปลด รัฐบาลของฝรั่งเศสจึงตั้งโฆกาส์ริบรอนให้รัสเซีย
 เข้าเป็นพันธมิตรทันที ในระหว่างนี้มีพวกคิดปฏิวัติและคิดปลงพระชนม์พระเจ้าซาร์ เข้ามา
 ชองล้อมอยู่ในกรุงปารีสมาก รัฐบาลฝรั่งเศสเพื่อจะแสดงให้พระเจ้าซาร์เห็นว่าฝรั่งเศสเอาใจ
 ได้และเป็นมิตรแท้ ได้ตั้งจับกุมอย่างชานานใหญ่ ในปีเดียวกันนี้เอง ฝรั่งเศสก็ส่งนายฮาวู
 ยุทธภักดิ์ให้รัสเซียอีกมากมาย ต่อมาในเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๘๘๑ นายพลเรือ เจอเจส์
 (Admiral Gervais) แม่ทัพเรือ ฝรั่งเศสได้นำกองทัพเรือไปเยี่ยมรัสเซีย ตามอง กรอนด์คาเว็ค

(Kronstadt) พระเจ้าซาร์ทรงเสด็จมาเยี่ยมครอบครัวของแม่ทัพเรือ และ ทรงยื่นรับ
 คำนับโดยถอดพระมาดาอยู่ตลอดเวลา ขณะที่ทหารแคร์ ของ ฝรั่งเศส บรรเลงเพลงชาติ ฝรั่งเศส
 และ สรรเสริญพระบารมีของรัสเซีย ทหารเรือฝรั่งเศสและทหารเรือรัสเซียต่างเคียงคอบนกัน
 และกินอย่างไม้อืน เหตุการณ์ครั้งนี้ได้ทำให้ ไมตรีของประเทศทั้งสองกระชับหนักยิ่งขึ้น อีก
 หนึ่งเดือนต่อมาคือในเดือนสิงหาคม ฝรั่งเศสได้ชวนให้รัสเซียทำสัญญาพันธมิตร แต่ฝ่าย
 รัสเซียขอรับให้ทำกันเพียงกึ่งสัญญาพันธมิตร และได้เซ็นกันเมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๙๓
 มีสาระสำคัญดังนี้ อัครราชทูตของฝ่ายจะปรึกษาหารือและตกลงกันในอันที่จะปฏิบัติการร่วม
 กัน ในกรณีที่มีการคุกคามต่อสันติ และโดยละเอียดอย่างยิ่ง อัครราชทูตฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ถูกคุก
 ความโดยการรุกราน อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสได้รู้ทำให้ รัสเซียทำการตกลงทางทหารโดยชัดเจน
 ชัด และรัสเซียได้ยอมตกลงด้วย และได้ตั้งนามกัน เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ โดยมี
 สาระสำคัญดังต่อไปนี้

๑) ความตกลงหม้ออายุอยู่ตราบใดที่สัญญาไตรมิตรระหว่าง เยอรมัน ออสเตรียฮังการี
 และอิตาลีคงมีอายุอยู่

๒) ถ้าฝรั่งเศสถูกเยอรมันโจมตี หรืออิตาลีโจมตีโดยเยอรมันสนับสนุนแล้ว รัสเซีย
 จะช่วยฝรั่งเศสโดยนำกำลังทหารทั้งหมดที่เยอรมัน หรือถ้ารัสเซียถูกเยอรมันโจมตี หรือ ออส-
 เตรียโจมตีโดยเยอรมันสนับสนุนแล้ว ฝรั่งเศสใน ท่านของเดียวกัน จะช่วยรัสเซียโดยนำกำลัง
 ทหารทั้งหมดที่เยอรมัน

๓) ในกรณีที่อัครราชทูตทั้งหมดหรือแม้แต่อัครราชทูตฝ่ายเดียว แห่งสัญญาไตรมิตร ระดม
 พด ฝรั่งเศสและรัสเซียจะต้องระดมพลเช่นเดียวกันโดยไม่ชักช้า

๔) ตลอดในกรณีงานทหารที่จะใช้ การเสนาธิการและความลับต่าง ๆ ฯลฯ
 สัญญาระหว่างฝรั่งเศสกับรัสเซียครั้งนี้ ได้มีผลเปลี่ยนแปลงฐานะของการเมืองระหว่าง
 ประเทศในยุโรปมาก เพราะก่อให้เกิดสถานะการณ์ที่เรียกว่า คุดยอำนาจ (Balance of Power)
 ขึ้น กล่าวคือ คนซึ่งซึ่งเดิมหันอยู่ข้างเดียว เพราะมีกลุ่มสัญญาไตรมิตร แต่บัดนี้มีอีกกลุ่มหนึ่ง
 คือ ฝ่ายพันธมิตรนิยม (Dual Alliance) มาก่อนเสียแล้ว ในรัสเซียมีผู้พอใจกันมาก แต่

ฝ่ายใดเปรียบมากในสัญญา ไม่ใช้รถเขี่ยกลับเป็นฝรั่งเศส เพราะการเมืองระหว่างประเทศ
ในยุโรปนั้นฝรั่งเศสต้องยอมเยอรมันมานานแล้วเพราะฝรั่งเศสถูกเยอรมันทำสัญญากับประเทศ
ต่าง ๆ สักทียอมให้ ฝรั่งเศสอยู่โดดเดียว และสัญญาฉบับนี้ ชาวฝรั่งเศสส่วนมากถือกันว่า
เป็นเครื่องมือในการที่จะทำสงครามแก่กัน เยอรมันได้เป็นอย่างดี

สัญญาสันติภาพญี่ปุ่น-จีน ณ เมืองชิโมโนะเซกิ

พ.ศ. ๒๔๓๘ (ค.ศ. ๑๙๙๕)

สัญญาสันติภาพระหว่างญี่ปุ่นกับจีนระบบบนทาจัน เนื่องจากสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับ
จีนมี ค.ศ. ๑๙๓๕ มุตก่อนสัญญาเนื่องจากเกาหลี เกาหลีนั้น จีนถือว่าเป็นประเทศราช
ของตนมาแต่โบราณ ฉะนั้นประเทศอื่นใดจะไปคิดต่อกับรัฐบาลเกาหลีโดยตรงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม
เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๒ ญี่ปุ่นสามารถชวณเกาหลีทำสัญญาได้ โดยเกาหลียอมเป็นประเทศผู้
นานาชาติประเทศเข้าไปได้ แต่ญี่ปุ่นรับรองเอกราชของเกาหลี แต่สัญญาฉบับนี้ รัฐบาลจีน
คัดค้าน ในข้อที่รับรองเอกราชเกาหลี เพราะถือว่าเกาหลีเป็นของจีนอยู่ ในเกาหลีนั้นมีการ
การเมืองอยู่สองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรจะร่วมมือกับต่างประเทศ ฝ่ายนี้ญี่ปุ่นสนับสนุน
ประกอบทั้งในราชสำนักของเกาหลีเองก็พัวพันด้วย ในที่สุดเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๕ เกิดจลาจลขึ้น
ทางราชสำนักของเกาหลีร้องขอให้รัฐบาลจีนให้ส่งกองทหารมาช่วย จีนรับส่งกองทหาร
ประมาณหนึ่งถึงสองกรมเข้าไป ทางญี่ปุ่นพอทราบเรื่องก็รีบส่งทหารประมาณหมื่นสองพันคน
เข้าไปยึดเมืองช็อล (Seoul) ซึ่งเป็นราชธานีของเกาหลี และเมืองท่าต่าง ๆ ที่มีสิทธิสัญญา
แต่กองทหารทั้งสองฝ่ายต่างคุมเชิงกันอยู่ ในที่สุดรัฐบาลญี่ปุ่นเห็นควรรัฐบาลจีนให้รวมกันตั้ง
กรรมการสอบสวนสถานการณ์ของเกาหลี และวางโครงการปฏิรูปเกาหลีเสียใหม่ เพื่อแก้ไข
เหตุยุ่งยากต่อไป ทางรัฐบาลจีนเห็นว่า ญี่ปุ่นไม่มีสิทธิที่จะรับรองเช่นนั้น เพราะญี่ปุ่นไม่ใช่
เจ้าของเกาหลี และก่อนที่จะพิจารณาโครงการขอให้ญี่ปุ่นถอนทหารจากเกาหลีก่อน และ
อย่างไรก็ดี การที่จะปฏิรูปเกาหลีหรือไม่นั้น ต้องให้เกาหลีเป็นผู้พิจารณาเอง ในเดือนกรกฎาคม
ค.ศ. ๑๙๓๖ นี้เอง กษัตริย์เกาหลีถูกถอดจับเอาไปขังไว้ และญี่ปุ่นสนับสนุนให้พระบิดาของ
กษัตริย์ของตนเองขึ้นเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทน ผู้สำเร็จราชการได้รับประกาศสงคราม

กับจีนทันที ส่วนรัฐบาลญี่ปุ่นนั้นก็ได้ประกาศกับจีนเช่นเดียวกัน เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๑๕ สงครามได้ดำเนินไปไม่กี่สัปดาห์ปรากฏว่า จีนแพ้เปรียบญี่ปุ่นแทบทุกแห่ง ทางจีนจึงเจรจาตามขอทำสัญญาสันติภาพ ทางญี่ปุ่นนั้นทราบมาว่า จะมีประเทศที่ตามมาเข้า มาแทรกแซง จึงคอยหาโอกาสที่จะทำความตกลงเช่นเดียวกัน แต่ก็ไม่ยอมแจ้งให้จีนทราบว่า เงื่อนไขของสัญญาสันติภาพมีอย่างไร เพราะเกรงว่าจะต้องรู้ไปถึงประเทศที่คอยแทรกแซงอยู่

ในที่สุดรัฐบาลจีนส่งหัตถ์ฮุงจ้ง (Li Hung Chang) นายกรัฐมนตรีให้เป็นผู้แทนมีอำนาจ เต็มใจจากญี่ปุ่นที่เมืองชิโมโนเซกิ (Shimonoseki) เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๑๕ หัตถ์ฮุงจ้งได้เสนอให้ทำสัญญาสงบศึกอย่างทั่วไปโดยไม่มีเงื่อนไข (General and Unconditional Armistice) แต่ฝ่ายญี่ปุ่นซึ่งมีมาควิสอิโต (Maquis Ito) นายกรัฐมนตรี และมัตซึ (Matsu) รัฐมนตรีต่างประเทศเป็นผู้แทนไม่ยอม การเจรจาดังนั้นก็ถึง ต่อมามีผู้ร้ายเข้าทำร้ายหัตถ์ฮุงจ้งโดยพยายามจะฆ่าให้ถึงตาย ผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่นสลดใจในเหตุการณ์ครั้งนี้ ได้รับ รายงานไปยังรัฐบาลเพื่อขอให้ตกลงตามข้อเสนองของหัตถ์ฮุงจ้ง ในที่สุดรัฐบาลญี่ปุ่นยอมตกลง ทำสัญญาสงบศึกชั่วคราวสามสัปดาห์ การเจรจาได้เริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ภายหลังจากหัตถ์ฮุงจ้งหายป่วยแล้ว และได้ลงนามกันในสัญญาสันติภาพเมื่อวันที่ ๓๗ เมษายน ค.ศ. ๑๙๑๕

โดยสัญญาฉบับนี้ จีนยอมมอบตกลง

- ๑) จีนยอมรับนับถือว่า เกาหลีเป็นประเทศเอกราชโดยสมบูรณ์
 - ๒) มอบแหลมเดียวตงและน่านน้ำที่ติดต่อกับชายแหลมนั้น ตลอดจนเกาะฟอร์โมซา และหมู่เกาะแปดกาโดเรสให้ญี่ปุ่น (Pescadores)
 - ๓) เสียค่าเสียหายให้ญี่ปุ่นเงิน ๒๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์จีน
 - ๔) ยอมเปิดเมืองซาซี (Shasi), กุงกิง (Gungking), ซูเจา (Soochow) และซิงเจา (Hangchow) ให้เป็นเมืองที่ต่างประเทศจะเช่าทำมาค้าขายและเดินเรือได้
- ต่อมาอีก ๖ วัน คือวันที่ ๒๓ เมษายน ค.ศ. ๑๙๑๕ รัสเซียเยอรมันและฝรั่งเศสได้ไป

๑. ในขณะนั้นคิดเป็นเงินประมาณ ๑๕๐ ล้านดอลลาร์อเมริกัน หรือ ๔๕๐ ล้านบาท

พมมัตซุ (Matsu) รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่น และยืนยันหนักแน่นว่า เพื่อเห็นแก่สันติภาพ
 ในบูรพทิศ ขอให้ญี่ปุ่นคืนแหลมเตี้ยวตุงให้แก่จีนเสีย พอได้รับบันทึกฉบับนี้ นายกรัฐมนตรี
 และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสำคัญ อาทิ กดาโหม ทหารเรือ โดยพระจักรพรรดิทรงเสด็จมา
 เป็นประธานประชุมกันหลายครั้ง เห็นกันว่าจะต้องผ่อนปรนตามคำแนะนำของรัฐบาลทั้งสาม
 แต่ก่อนที่จะตกลงใจได้สั่งให้อัครราชทูตต่าง ๆ ของตนที่กรุงวอชิงตัน, โรมและลอนดอนทาบ
 ทามฟังเสียงของรัฐบาลนั้น ๆ ดูก่อนว่าจะช่วยเหลือได้เพียงใด และให้ทูตที่เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก
 ทามความเห็นรัฐบาลรัสเซียอีกครึ่งหนึ่ง ทางวอชิงตันนั้นปรากฏว่า รัฐบาลอเมริกันและ
 รัฐบาลอิตาลีเห็นไม่พร้อมที่จะช่วยใกล้ชิด ทางลอนดอนตอบว่า รัฐบาลอังกฤษคงใจที่จะ
 คงตัวเป็นกลาง ส่วนรัสเซียยืนยันตามความเห็นเดิม ในที่สุดมัตซุ รัฐมนตรีต่างประเทศจึง
 ส่งไปยังอัครราชทูตญี่ปุ่นที่กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์กกรุงปารีสกรุงเบอร์ลิน ให้เดินขอบันทึกต่อรัฐมนตรี
 ต่างประเทศของประเทศนั้น ๆ ว่า - ขอให้รัฐบาลรัสเซียเห็นใจญี่ปุ่น เพื่อให้ญี่ปุ่นไม่เสีย
 เกียรติยศ และเกียรติศักดิ์ ฉะนั้นภายหลังที่แตกเป็ดย่นลัทธิขงจื้อระบบนิกเก็นแล้ว
 รัฐบาลญี่ปุ่นเต็มใจที่จะแก้ไขสัญญา ๒ ประการ คือ

๑) ญี่ปุ่นจะสละสิทธิการครอบครองแหลมเตี้ยวตุง เว้นไว้แต่ มณฑล กวางตุง
 (Kwantung) แต่จะต้องขอเงินจากจีนเป็นการตอบแทนสำหรับทหาร

๒) ญี่ปุ่นขอครอบครองดินแดนที่วาน ฉะนั้นจีนจะได้ปฏิบัติตามถ้อยคำตามสัญญา
 สันติภาพ บันทึกขอรองทั้งสามนี้ รัฐบาลรัสเซีย, เยอรมันและฝรั่งเศสไม่ยอมตกลงด้วย ตก
 ตงที่สุดรัฐบาลญี่ปุ่นจึงประกาศปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าวข้างต้น การกระทำของประเทศ
 ทั้งสามนี้ โดยเฉพาะรัสเซีย ญี่ปุ่นเจ็บแค้นมาก และบันทึกไว้ว่าจะไม่เต็มใจ

มีข้อที่น่าสังเกตระหว่างพิจารณาเพื่อเรียกร้องจากจีนนี้ รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่น
 ได้รับรายงานจากทูตของตนในประเทศต่าง ๆ แล้วว่า จะถูกประเทศต่าง ๆ แทรกแซง ฉะนั้น
 มัตซุ รัฐมนตรีต่างประเทศจึงเสนอต่อรัฐบาลของตนคัดขอเรียกร้องเกี่ยวกับแหลมเตี้ยวตุงเสีย
 แต่ทางเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ฝ่ายทหารบกและทหารเรือยืนยัน โดยอ้างเหตุเป็นผลอันชอบธรรมซึ่ง
 ญี่ปุ่นควรจะได้ เพราะได้ทำสงครามกันแล้ว

สัญญาพันธไมตรีระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่น ค.ศ. ๑๘๖๒

ภายหลังสัญญาสันติภาพระหว่างญี่ปุ่นกับจีนที่เมืองซีโมโนเซกิแล้ว ญี่ปุ่นก็ตั้งมโน-
 คุนอังกฤษมากที่สุดไม่เข้าร่วมกับรัสเซีย ฝรั่งเศสและเยอรมัน ในอารักขาของญี่ปุ่นตั้งกติกาวาง
 กัน นอกจากนั้นอังกฤษยังได้ทำสัญญากับญี่ปุ่นยอมส่งสิทธิในสภาพนอกอาณาเขตต์ และรับ
 นบถอจากญี่ปุ่นเป็นประเทศซารยะประเทศหนึ่งในโลก การที่อังกฤษเห็นนโยบายกับญี่ปุ่นนั้น
 ก็เพราะอยากจะได้ญี่ปุ่นเป็นผู้แข่งขันกับรัสเซียไว้ทางด้านตะวันออก เพราะท่าทีของรัสเซีย
 ในมาจูกุเวียกัต ในเมืองซังกัต ตอนหลัง ๆ นี้แสดงให้เห็นว่า จะมาควบคุมทางเศรษฐกิจ
 และการเมืองทางจีนยงฮัน ท่วงท่าของอังกฤษในเรื่องเหล่านี้ตรงกับญี่ปุ่นและเห็นว่า จีน
 หนึ่งคงจะต้องประทะกับรัสเซีย ฉะนั้นหากมองอังกฤษเป็นมิตรไว้ก็คงจะปลอดภัย อัครราชทูต
 ญี่ปุ่นเองซึ่งประจำในกรุงลอนดอนถึงกับรายงานความเห็นส่วนตัวเสนอมาขงรัฐบาลเพื่อขอรับ
 คำสั่งให้เริ่มเจรจากับอังกฤษเพื่อทำสัญญาพันธไมตรี ความเห็นของอัครราชทูตญี่ปุ่นนี้ได้รับ
 ความเห็นชอบจากรัฐบาลญี่ปุ่นและคณะทหาร แต่มีผู้คัดค้านคนสำคัญคือมาควิสอิโต (Maquis
 Ito) ซึ่งเป็นรัฐมนตรีมุอาวูได้มีความเห็นว่า ญี่ปุ่นยังไม่ควรเห็นนโยบายรวดเร็วเพียงนั้น ตรง
 กันข้ามควรทำความตกลงกับรัสเซียเพื่อหาทางปราบปรามประเทศจีน หรือมีฉันทนถ่วง
 เสี่ยงรัสเซียดูก่อน โดยที่อิโตเองเป็นผู้ที่พรรคการเมืองวางพระทัยมาก ทางรัฐบาล
 ญี่ปุ่นจึงอนุญาตให้มาควิสอิโตเดินทางไปยุโรปเสีย และสั่งเตรียมให้ไปเยี่ยม กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก
 ทั้งนี้เพื่อรัฐบาลจะได้เจรจากับอังกฤษได้โดยสะดวกไม่มีผู้ขัดขวาง

การเจรจาสัญญาครั้งนี้ทางด้านอังกฤษมีปรากฏในหนังสือของกูช (Gooch) ดังต่อไปนี้
 เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ค.ศ. ๑๘๖๑ บารอน ชายาชิอัครราชทูตญี่ปุ่นได้พบกับลอร์ด แลงด์ดาน
 (Lord Lansdowne) รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษ และแจ้งกับท่านรัฐมนตรีว่า ฝ่าย
 ญี่ปุ่นมีความเห็นว่า นโยบายของรัสเซียหนักคุกคามต่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก อัคร
 ราชทูตจึงเห็นว่าเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลอังกฤษและญี่ปุ่นควรจะตกลงทำการเข้าใจกัน
 ให้ถาวร ว่าควรช่วยกันคุ้มครองรักษาผลประโยชน์ซึ่งกันและกันในดินแดนภาคอาเซียนี้ อัคร
 ราชทูตญี่ปุ่นยังแจ้งว่า ความเห็นที่แสดงนี้เป็นความเห็นส่วนตัว แต่ลอร์ดแลงด์ดานบันทึกไว้ว่า

ความจริงนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นคงสั่งมาให้ทาบตามเป็นแน่ ตอร์คแตนส์ตานได้ชี้แจงกับฮายาชิว่า
 ทราบได้ที่ยังไม่มีข้อเสนอดีแน่นอน ตอร์คแตนส์ตานจะแสดงความคิดเห็นอย่างไรไม่ได้ นอกจาก
 * ในการทำความตกลงเช่นนี้ไม่จำเป็นต้องทำระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่นเท่านั้น เพราะฮายาชิเองก็
 เคยเล่าให้ฟังว่าเยอรมันก็อยากเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ในที่สุดฮายาชิได้เสนอว่า ถึงแม้จะทำสัญญา
 กันระหว่างสามประเทศ คืออังกฤษเยอรมันและญี่ปุ่นก็ไม่ขัดข้อง หลักการในสัญญาคือ
 รวมกันบริวารของปรณภาพอาณาเขตของตนและคงไว้ซึ่งหลักการเปิดประตูค้าในเมืองท่าต่าง ๆ
 ที่มีสนธิสัญญาพิเศษระบไว้ ภายหลังจากสนทนากครั้งต่อมาประมาณหนึ่งเดือน บารอน
 ฮายาชิได้ขอพบตอร์คแตนส์ตานอีกเพื่อทาบความคิดเห็น ตอร์คแตนส์ตานได้ถามบารอนฮายาชิว่า
 ทางรัฐบาลญี่ปุ่นมีข้อเสนออย่างไร ฮายาชิชี้แจงว่า ได้รายงานไปยังรัฐบาลแล้ว รัฐบาลใคร
 ทราบว่า อังกฤษได้ตกลงกับเยอรมันไปเพียงใด แต่ไม่ได้แสดงความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับ
 ความเห็นซึ่งบารอนฮายาชิได้เคยแสดงไว้ อย่างไรก็ดี ฮายาชิได้แสดงว่า นโยบายของญี่ปุ่น
 คือประเทศจีนนั้นไม่เปลี่ยนแปลง และเท่าที่เกี่ยวกับเกาหลีนั้นก็เพื่อจะคุ้มครองผลประโยชน์
 ของญี่ปุ่นเท่านั้น ฮายาชิมีความเห็นเป็นส่วนตัวว่า เป็นการจำกัดที่สุดของอังกฤษกับญี่ปุ่น
 จะต้องยินยอมรวมกันต่อศัตรูอื่นที่จะมารุมแต่งงาน ตอร์คแตนส์ตานตอบว่า เป็นการยากที่จะ
 อภิปรายถึงรายละเอียด ขอเจตนาปลุกยานายกรัฐมนตรีก่อน^๑ อย่างไรก็ดี ถ้าจะทำสัญญากัน
 ไม่จำเป็นต้องทำระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่นเท่านั้น

ต่อมาเมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม มีเดียวกัน ฮายาชิได้เขียนถึงเรื่องสัญญาฉบับตอร์คแตน
 สัตานอีก และแสดงความไม่พอใจที่รัสเซียยังคงเข้าไปยุ่งยากในมานจูเรีย ที่ญี่ปุ่นห่วงมาก
 ก็คือเกาหลี เพราะว่าเกาหลียังมีกำลังทหารมากที่จะสู้รบกับมอกกับรัสเซียได้ และในไม่ช้า
 วันหนึ่งก็คงจะตกคืนคืนลงไปว่า เกาหลีจะเป็นของรัสเซียหรือไม่ ฉะนั้นเพื่อประสงค์ของ
 ญี่ปุ่นพร้อมที่จะรบกับรัสเซียด้วยดี เมื่อเป็นเช่นนี้ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องมีหลักประกันว่า จะไม่มี
 ใครช่วยรัสเซีย ตอร์คแตนส์ตานได้แสดงความคิดเห็นว่าอังกฤษเห็นด้วยว่า ถ้าเกาหลีตกไปเป็น
 ของประเทศอื่น ซึ่งกรณีเช่นนั้น อังกฤษก็เหมือนกลับญี่ปุ่น จะทำที่ขงไม่สู้ร้อนไม่ได้ เมื่อ

๑. ขณะนั้นมาควิลแห่งซอลสเบอรี (Maquis of Salisbury) เป็นนายกรัฐมนตรี

นโยบายของอังกฤษและญี่ปุ่นตรงกันเช่นนี้ ลอร์ดแดนส์ตันพร้อมที่จะทำความตกลงเพื่อยัง
 กั้นการคุกคามอันเป็นผลให้ดูดยอำนาจในน่านน้ำตะวันออกไกลเฉียงไป บารอนฮายาชิได้รับ
 รายงานการสนทนาไปยังรัฐบาลญี่ปุ่น ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ศกเดียวกัน บารอนฮายาชิ
 ได้ขอพบลอร์ดแดนส์ตันอีก และขอทราบว่า ลอร์ดแดนส์ตันจะเสนอเงื่อนไขอย่างไรบ้าง
 ลอร์ดแดนส์ตันตอบว่า เนื่องจากญี่ปุ่นมีประโยชน์ได้เสียยิ่งกว่าอังกฤษจึงใคร่ให้ญี่ปุ่นเป็น
 ผู้เสนอ

การเจรจาเป็นการทำงานได้เริ่มเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ฮายาชิได้ถามความเห็น ลอร์ด
 แด็นส์ตันว่า อังกฤษใคร่ให้เยอรมันเข้ามาร่วมด้วยหรือไม่ เพราะถ้าเข้ามาได้ก็จะยิ่งขยับไป
 ลอร์ดแดนส์ตันตอบว่า จริงอยู่อังกฤษกับเยอรมันมีมิตรกันอย่างสนิท แต่ในชั้นแรกนี้ ควร
 จะเป็นสัญญาระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่นก่อน การชวนเยอรมันเข้ามาภายหลังไว้รักษา
 กันต่อไป บารอนฮายาชิ กล่าวต่อไปอีกว่า ปัญหาเรื่องให้ รุสเซียออกจากเกาหลีไป เป็น
 ปัญหาความมั่นคงตายของญี่ปุ่น การที่ญี่ปุ่นหวังไปถึงมานจูเรีย ก็เพราะถ้าปล่อยให้
 รุสเซียเข้ามาในมานจูเรียง่าย ๆ ก็เท่ากับปล่อยให้เข้ามาถึงเกาหลีทีเดียว นโยบายของญี่ปุ่น
 ตรงกับอังกฤษ ก็ยึดหลักเบ็ดประตูคา ถ้าญี่ปุ่นจะต้องทำสงครามกับชาติอื่นใดมากกว่าหนึ่ง
 ชาติขึ้นไป เพื่อยุติกันอุดมคติดังกล่าวแล้ว ญี่ปุ่นขอให้อังกฤษสนับสนุน ในขณะที่เดียวกัน
 ญี่ปุ่นพร้อมที่จะช่วยอังกฤษ ถ้าอังกฤษต้องทำสงครามกับประเทศอื่นใด มากกว่าหนึ่งประเทศ
 ขึ้นไป เพื่อยุติกันผลประโยชน์ของอังกฤษในดินแดนส่วนหนึ่งส่วนใดของจีน ในที่สุดได้เซ็น
 สัญญากันในกรุงลอนดอน เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ค.ศ. ๑๙๐๒

ข้าพเจ้าขอขออนุญาตกล่าวถึงเหตุการณ์ระหว่งการเจรจาทางด้านญี่ปุ่น ได้กล่าวแล้ว
 ว่า ทางรัฐบาลญี่ปุ่นเห็นว่า มาคิซึมิโคโนะ มีความเห็นชัดขวาง จึงส่งให้ไปเยี่ยมยุโรป
 เสีย แม้กระนั้นก็ พอมาคิซึมิ โคถึงกรุงปารีส ทราบเรื่องการเจรจาว่า กำลังดำเนินไปอย่าง
 รวดเร็วได้โทรเลขถึงกัตซุรา (Katsura) นายกรัฐมนตรี ญี่ปุ่นให้เตือนการตกลงไปจนกว่า

๑. ควรสังเกตว่า จีนเดิมอังกฤษขอเอาให้เยอรมันเข้าร่วมด้วย
 ๒. Before the War, Studies in Diplomacy by G. P. Gooch Vol. I The Grouping of the Powers หน้า ๑๘ - ๒๒

ท่านมาควิสจะไปถึงกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์กก่อน ทางอังกฤษนั้นเริ่มแต่แสดงความไม่พอใจใน การที่ทราบว่า มาควิสอีโตจะไปรัสเซียเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๐๓ กัตซุราโทรเลข คอบไปยังอีโตที่กรุงเบอร์ลิน เร่งให้อีโตรีบเดินทางไปยังกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก และแจ้งไป ว่า สำหรับสัญญาฉบับอังกฤษนั้น ถ้าญี่ปุ่นถอนเร ก็จะเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศแก่ญี่ปุ่นเอง วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน อีโตถึงกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์กและ โทรเลขถามมายังรัฐบาลว่า รัฐบาล จะให้พูดจากับรัสเซียไปในรูปใด วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน กัตซุราคอบยืนยัน ความเห็นเดิม เพราะคณะรัฐมนตรีได้ตัดสินใจเด็ดขาดแล้ว ส่วนการติดต่อกับรัสเซีย นั้น ขอให้ท่านรัฐบาล อนุญาตติดต่อกับโดยถือว่า เป็นการมาเยี่ยมส่วนตัว

ในวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ได้มีการประชุมกันที่ทำเนียบราชการของรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศเพื่อพิจารณาร่างสัญญาซึ่งฝ่ายอังกฤษเสนอ ในที่สุดที่ประชุมตกลง ตามนั้น และนายกรัฐมนตรีได้เข้าเฝ้ารายงานพระเจ้าจักรพรรดิ ในวันรุ่งขึ้น พระเจ้าจักรพรรดิทรงประทานเรื่องไปให้คณะรัฐบาลอนุญาตพิจารณา อีกครั้งหนึ่ง ระหว่างนั้นเคานต์ อินูเอ (Count Inouye) ซึ่งเป็นรัฐบาลอนุญาตผู้หนึ่ง ได้รับโทรเลขเด่าเหตุการณ์ไม่ให้ มาควิสอีโตทราบตลอดทั้งแจ้งไปดด้วยว่า รัฐบาลอนุญาตทุกคนที่อยู่ในญี่ปุ่นเห็นพ้องด้วยกับ สัญญานี้ มาควิสอีโตกลับโทรเลขถึงนายกรัฐมนตรี ยืนยันให้แก้ไข สัญญานี้ อีก บางข้อ นายกรัฐมนตรีได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีและรัฐบาลอนุญาตอีกครั้งหนึ่ง ที่ประชุมยืนยัน เห็นชอบกับร่างสัญญานี้ และทุกคนลงชื่อเพื่อถวายคำแนะนำต่อพระเจ้าจักรพรรดิต่อไป ในวัน เดียวกันนั้น มาควิสอีโตได้ โทรเลขกราบทูลพระเจ้าจักรพรรดิ ขอให้ ทรง เลื่อนการเซ็น สัญญาต่อไป พระจักรพรรดิทรงประทานโทรเลขนั้นให้คณะรัฐบาลอนุญาตอีกครั้งหนึ่ง แต่คณะ รัฐบาลอนุญาตวินิจฉัยยืนยันและกราบทูลถวายความเห็นขึ้นไปว่า ถ้าญี่ปุ่นมีใจโอ้อะ ในที่สุดไม่ เพียงแต่แจ้งไม่ได้ รัสเซียเป็นเพื่อน แม้บริเตนใหญ่ซึ่งกำลังจะเป็นเพื่อนก็จะกลับเป็นศัตรู ใน ที่สุดพระเจ้าจักรพรรดิทรงวินิจฉัยให้เซ็นได้

ความเข้าใจฉันท์มิตรระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส (Entente Cordiale)

พ.ศ. ๒๔๔๗ (ค.ศ. ๑๙๐๔)

ความเข้าใจฉันท์มิตรระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสครั้งนั้นได้ทำกันหลายครั้งนับแต่ก่อน
เรื่องโมร็อกโก และประเทศไทย และเรื่องอื่นๆ จึงอยู่ช้อยตกลดไม่เป็นสัญญาพันธไมตรี
โดยแท้ แต่เป็นผลอันหนึ่งซึ่งทำให้ความสัมพันธ์เกิดขึ้นอย่างหนึ่ง และในที่สุด กลายเป็น
ปรักษ์กับเยอรมัน ซึ่งเป็นฝ่ายสัญญาไตรมิตร เพราะท่านผู้อ่านได้ทราบแล้วว่า เมื่อปี
พ.ศ. ๒๔๓๖ (ค.ศ. ๑๘๙๓) ฝรั่งเศสและรัสเซียได้ทำสัญญาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ความจริง ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นี้ อังกฤษกับฝรั่งเศสเกือบจะทำสงครามกัน
หลายครั้งแล้ว อาทิ เรื่องการแย่งกันเป็นเจ้าของเมืองฟาโซดา ในอียิปต์ โมร็อกโก และเรื่อง
ฝรั่งเศสเข้าแทรกแซงในประเทศไทย แต่บังเอิญในระหว่างนั้นเอง อังกฤษก็ไม่ถูกกับเยอรมัน
เพราะคราวสงครามบัวร์ในอาฟริกา เยอรมันเป็นผู้ถือท้ายหนุ่นพวกบัวร์ และฝรั่งเศสก็ถูก
เยอรมันคอยขัดขวางอยู่ตลอดมา เกือบกับการแสวงหาดินแดนทางอาฟริกา

ทางอังกฤษนั้นพิจารณาเห็นว่า ภัยซึ่งเกิดจากเยอรมันนั้นมหัศจรรย์ อาทิ

๑) การแข่งขันในทางการค้ากับเยอรมัน

ในขณะนั้นแม้การค้าระหว่างประเทศจะอยู่ในมือของอังกฤษเป็นส่วนมากก็ดี แต่ตาม
สถิติจะแสดงให้เห็นว่าเมื่อเทียบส่วนกันแล้ว เยอรมันกำลังก้าวหน้าแข่งขันเลยอังกฤษไปมาก
เพื่อจะเทียบให้ท่านผู้อ่านได้เห็นชัด ขอนำตัวเลขสถิติต่าง ๆ มาแสดงไว้ด้วยดังต่อไปนี้

ในปี ค.ศ. ๑๘๗๕ อังกฤษมีพลเมือง ๓๓ ล้าน และเยอรมันมีพลเมือง ๔๒,๕๐๐,๐๐๐ คน
ใน ค.ศ. ๑๘๙๕ อังกฤษมีพลเมือง ๔๓ ล้าน เพิ่มขึ้น ๓๐ เปอร์เซ็นต์ เยอรมันมีพลเมือง
๖๐ ล้าน เพิ่มขึ้น ๔๓ เปอร์เซ็นต์ ในปี ค.ศ. ๑๘๗๕ อังกฤษผลิตถ่านหินได้ ๓๓๒ ล้านตัน
เยอรมันผลิตได้ ๔๗,๗๐๐,๐๐๐ ตัน ใน ค.ศ. ๑๘๙๕ อังกฤษผลิตได้ ๒๓๖ ล้านตัน เพิ่มขึ้น ๗๘
เปอร์เซ็นต์ เยอรมันผลิตได้ ๑๗๓ ล้านตัน เพิ่มขึ้น ๒๖๐ เปอร์เซ็นต์

๑. ความตกลงเกี่ยวกับประเทศไทย ให้ดูหน้า ๘๘
๒. ปัจจุบันนี้เรียกว่าเมืองโกคก (Kodok)

ในปี ค.ศ. ๑๘๘๕ อังกฤษผลิตเหล็ก (pig iron) ได้ ๖,๓๕๐,๐๐๐ ตัน เยอรมันได้ ๒,๐๐๐,๐๐๐ ตัน แต่ในปี ค.ศ. ๑๘๐๕ อังกฤษผลิตได้ ๘,๖๐๐,๐๐๐ ตัน เพิ่มขึ้น ๕๑ เปอร์เซ็นต์ เยอรมัน ๓๐,๘๐๐,๐๐๐ ตัน เพิ่มขึ้น ๔๔๐ เปอร์เซ็นต์ จำนวนเหล็กดิบมากกว่าอังกฤษถึง ๑,๒๐๐,๐๐๐ ตัน

ในปี ค.ศ. ๑๘๗๕ อังกฤษมีเรือทั้งหมด ๒๕,๐๐๐ ลำ ระบาย ๖,๐๐๐,๐๐๐ ตัน เยอรมันมี ๔,๖๐๐ ลำ ระบาย ๓,๐๗๕,๐๐๐ ตัน แต่ในปี ค.ศ. ๑๘๐๕ อังกฤษมี ๒๐,๐๐๐ ลำ ระบาย ๓๐,๖๐๐,๐๐๐ ตัน เพิ่มขึ้น ๗๖ เปอร์เซ็นต์ เยอรมันมี ๓,๘๐๐ ลำ ระบาย ๓,๕๕๐,๐๐๐ ตัน เพิ่มขึ้น ๒๒๐ เปอร์เซ็นต์

ปี ค.ศ. ๑๘๗๕ อังกฤษมีเงินค่าเข้าออกเป็นเงินประมาณ ๘,๗๕๐ ล้านบาท เยอรมันประมาณ ๔,๕๐๐ ล้านบาท แต่ปี ค.ศ. ๑๘๐๕ อังกฤษมีประมาณ ๔,๕๕๐ ล้านบาท เพิ่มขึ้น ๔๘ เปอร์เซ็นต์ เยอรมัน ๘,๘๐๐ ล้านบาท เพิ่มขึ้น ๑๒๐ เปอร์เซ็นต์

๒) เยอรมันเพิ่มกำลังทางกองทัพเรือ

เนื่องจากอังกฤษเป็นประเทศที่มีกำลังทางเรือใหญ่ที่สุดในโลก เยอรมันจึงเห็นว่าการที่เยอรมันจะตั้งเรือรบการค้ำระหว่างประเทศก็ดี มีเสียงหนักแน่นทางการเมืองระหว่างประเทศได้ก็ดี เยอรมันจะต้องมีกำลังทางเรือไม่แพ้อังกฤษ ในปี ค.ศ. ๑๘๗๐ รัฐบาลเยอรมันจึงประกาศใช้พระราชบัญญัติงบประมาณพิเศษกำลังทหารเรือโดยกำหนดไว้ว่า ในปี ค.ศ. ๑๘๐๕ กองทัพเรือเยอรมันจะต้องมีเรือสงคราม ๓๘ ลำ เรือลาดตระเวนใหญ่เล็ก ๕๒ ลำ และเรือประเภทอื่น ๆ อีก

๓) เยอรมันเริ่มหาอาณานิคม

เป็นที่ทราบกันดีว่า เยอรมันเป็นประเทศที่ดำดิ่งในทางตั้งหาอาณานิคม เพิ่งจะเริ่มพิจารณาถึงในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นี้ โดยขอเข้าเกาะเกี่ยวเจ้าของเงิน และขอสร้างถนน ทางรถไฟ สัมประทานแร่ ฯลฯ ในมณฑลชานตุง ฝูฝู สัมประทานต่าง ๆ ในอาเซียน้อยของตุรกี และเมโซโปตาเมีย

เนื่องจากพฤติการณ์ต่าง ๆ ของเยอรมันดังกล่าวแล้ว อังกฤษจึงอดทน เพราะ อังกฤษมีจักรภพและอาณานิคมต่าง ๆ อยู่ทั่วไป การค้าต่าง ๆ ซึ่งอังกฤษต้องอาศัยเป็นกำลัง ทางเศรษฐกิจกระจายอยู่ทั่วไป เมื่อเป็นเช่นนั้น อังกฤษจึงพิจารณาเห็นว่า การที่จะคง ดำเนินนโยบายไม่พัวพันกับใครนั้น เห็นจะไปไม่รอด

ทางฝรั่งเศสนั้นเดา บังเอิญระหว่างนั้นได้รู้มนตร์ต่างประเทศใหม่ซึ่งมันนโยบายดักกับ อังกฤษ คือ เทโอฟีล เดลคาซเซ (Theophile Delcassé) เพราะเดลคาซเซเห็นว่าระหว่าง อังกฤษกับเยอรมันนั้น เยอรมันเป็นศัตรูสำคัญกว่า จึงอยู่ แม้ฝรั่งเศสจะมีพันธมิตรกับ รัสเซียอยู่แต่อกดี ฝรั่งเศสก็ควรระหว่าเพื่อนทมิกลงชนอก เพราะเยอรมันนั้นมีมิตรอยู่แถว ดงกลางข้างตน คือออสเตรีย, และอิตาลีตามสัญญาไตรมิตร สำหรับออสเตรียนั้น เดล คาซเซเห็นว่า ปล่อยให้คงเป็นมิตรกับเยอรมันต่อไปดีกว่า เพราะออสเตรียกับเยอรมันนั้น เชื้อชาติเดียวกัน ทำอย่างไรเสียฝรั่งเศสก็คงแยกให้ออกจากกันไม่ได้ แต่อิตาลีนั้น เป็นศัตรู ดั้งเดิมของออสเตรีย แต่เข้าไปทำสัญญาไตรมิตรด้วยก็เพราะเยอรมันจึงเข้าไป เดลคาซเซจึงเริ่มเจรจาทางการทูตชักจูงให้อิตาลีเห็นดีเห็นชอบด้วยที่จะผูกมิตรกับฝรั่งเศส ในที่สุด ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๙๐ - ๑๘๙๒ ฝรั่งเศสสามารถทำให้อิตาลีเซ็นสัญญา มีข้อความสำคัญดังต่อไปนี้

- ๑) อิตาลียินยอมว่า การที่อิตาลีเป็นภาคสัญญาไตรมิตรก็เพื่อเป็นการป้องกันเท่านั้น อิตาลีจะไม่ยอมตนเป็นเครื่องมือสำหรับช่วยผู้อื่นรุกรานฝรั่งเศส
 - ๒) ฝรั่งเศสยอมให้อิตาลีมีม้อลส์ระในทวีปดี ฮาฟริกา และ
 - ๓) อิตาลีจะไม่ขัดขวางในการที่ฝรั่งเศสจะดำเนินการเพื่อตั้งเสริมผลประโยชน์ ของฝรั่งเศสในโมรอกโค สัญญาเหล่านี้ถือได้เป็นชัยชนะทางการทูตของฝรั่งเศส เพราะว่า ทำให้ฝรั่งเศสหมดห่วงทางทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทางตะวันออก กับผู้ที่จะขัดขวางในโมรอกโคไป ได้อีกหนึ่งประเทศ และที่สำคัญที่สุด คือทำให้ฐานะของฝ่ายสัญญาไตรมิตรด้อยลง
- ปัญหาต่อไปก็มีการผูกมิตรกับอังกฤษ เพราะเดลคาซเซทราบดีว่า การที่เยอรมันทำ สัญญาไตรมิตรกับออสเตรียและอิตาลีนั้น เพื่อจะทำให้ฝรั่งเศสอยู่โดดเดี่ยว สำหรับผู้ที่ไม่

ทราบความหวาดของอังกฤษต่อเยอรมันดังกล่าวข้างต้นแล้ว คงจะเห็นว่าเป็นการยากที่อังกฤษ
กับฝรั่งเศสเป็นมิตรกันได้ แต่เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างกลัวเยอรมันด้วยกัน และต่างหาทางที่จะสู้
เยอรมันแล้ว จะไม่รู้สึกแปลกใจนัก เมื่อได้ข่าวว่า อังกฤษกับฝรั่งเศสกลับเป็นมิตรกันใน
กรุงน

ความเข้าใจกันระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสนี้ ได้ทำกันเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ค.ศ. ๑๙๐๔
โดยมีหลักการสำคัญคือ

๑) คกลดปัญหาต่าง ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายได้แย้งกันมาช้านาน เกี่ยวกับอาณานิคมต่าง ๆ
เพราะอย่างยิ่งในอียิปต์และโมร็อกโก โดยฝรั่งเศสยอมรับนับถือว่า อังกฤษมีประโยชน์พิเศษ
ในอียิปต์ และจะไม่ก่อความลำบากใจให้อังกฤษ โดยเรียกร้องให้อังกฤษถอนทหารจากอียิปต์
เมื่อนั้นเมื่อน

๒) อังกฤษอนุญาตให้ฝรั่งเศสมีอิทธิพลในการที่จะดำเนินนโยบายใน โมร็อกโกได้

๓) คู่สัญญารับรองต่างจะสนับสนุนซึ่งกันและกันทางการทูตในการที่จะบรรลุผลความ
มุ่งหมายตามข้อตกลง

๔) ฝรั่งเศสส่งสัตว์ซึ่งเคยมีอยู่ดั้งเดิมตามชายฝั่งนอแวนด์แลนด์ (New Foundland)
แต่คงมีสัตว์ที่จะจับปลาได้เพื่อเป็นการตอบแทนฝรั่งเศสให้ดินแดนซึ่ง ตั้งชื่อ กับ กัมเบีย ฝรั่งเศส
(French Gambia) ในแอฟริกา แบ่งเขตคืออิทธิพลระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในประเทศไทย

โดยที่การเจรจาสัญญาครั้งนั้นผู้รวบรวมไว้จาก เอกสาร ทางราชการของ อังกฤษ และ
ฝรั่งเศสได้ไว้อย่างน่าสนใจยิ่ง และพาดพิงถึงประเทศไทยด้วย ข้าพเจ้าจึงขอนำมาบรรยายให้
ท่านผู้อ่านทราบดังต่อไปนี้ ในอังกฤษสมัยเจรจານี้ มีเงื่อนไขรัฐมนตรีต่างประเทศคนใหม่เช่น
เดียวกับฝรั่งเศส คือ ลอร์ดแลนดาวน์ (Lord Lansdowne) และปอตคาบง (Paul Cambon)
ซึ่งเป็นนักการทูตที่สามารถเยี่ยมผู้หนึ่ง ในประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศส เป็นเอกอัครราชทูต คน
หนึ่งในเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๐๒ ปอตคาบงแจ้งกับลอร์ดแลนดาวน์ว่า ได้รับคำสั่งจากต
คาซเซ (Delcasse) รัฐมนตรีต่างประเทศของท่าน ให้ขแรงนโยบายของฝรั่งเศสให้รัฐบาล

อังกฤษเห็นว่า "นิยมสถานภาพเดิมทั่วทุกแห่ง" "partisans du statu quo partout" เนื่องจาก
 จากอำนาจนิคมของฝรั่งเศสมีอยู่มากมายตามความตกลงการ นโยบายในทางอำนาจนิคมฝรั่งเศส
 จึงมีอำนาจสำคัญอยู่ที่การ ราชการรักษา เขตแดนซึ่งเชื่อว่าอังกฤษกับฝรั่งเศสจะเห็นร่วมกันได้ มี
 ต้องแห่งเท่านั้นที่ทำให้ฐานะไม่มั่นคงคือโมรอกโกและประเทศไทย สำหรับประเทศไทยนั้นเป็น
 การจำเป็นที่จะตกลงกันให้ชัดเจนว่า วัตถุประสงค์ของฝรั่งเศสมีอยู่อย่างไร ส่วนโมรอกโกโดยที่ฝรั่งเศส
 มีแอดมिरัลเป็นต้นเคยขยัดคดอยู่ด้วย ฝรั่งเศสจึงขอมให้สิทธิพลของประเทศอื่นเข้ามาไม่
 ได้ ฝรั่งเศสไม่ปรารถนาที่จะให้ตกลงเรื่องโมรอกโกเป็นเรื่องด่วน แต่ปรารถนาที่จะให้อังกฤษ
 ทกลงกับฝรั่งเศสก่อนหน้า ถ้าโมรอกโกขึ้นอยู่กับฐานะของประเทศเอกราชแล้วจะจัดการกับ
 โมรอกโกอย่างไร โดยที่สเปนมีอำนาจได้เสียอยู่ด้วย ก็ควรคำนึงถึงสเปนด้วย เมืองแดนเยียร์
 (Tangier) นั้นควรจัดให้เป็นเมืองสากล (Internationalise) คือทุกประเทศมีสิทธิเท่ากัน
 ตอรัลแดนส์ถานขแจ้งว่า ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ยังไม่ควรยกขึ้นพิจารณา เพราะอิตาลี สเปน
 และเยอรมันมีส่วนเกี่ยวข้องกับด้วย การที่จะขึงตักก่อนห้ามโดยจัดการกับเอกราชของโมรอกโก
 นั้น มีแต่จะนำไปสู่ผลอันรุนแรง ใดๆ ก็ดี ตอรัลแดนส์ถานไม่อยู่ในฐานะที่จะตอบเป็นทาง
 การได้ เพราะเป็นเรื่องสำคัญและยังไม่ได้ปรึกษาตอรัลแดนส์ถาน

ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสได้ทำสัญญากับไทยแล้ว ๑ ปรอคำบงคังไปขอพบตอรัลแดนส์ถาน
 อีก และถามความเห็นเกี่ยวกับนโยบายของอังกฤษในชั้นนี้ ตอรัลแดนส์ถานขอตั้งจนความเห็น
 สำหรับปัญหาเรื่องโมรอกโกนั้น เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสเห็นว่า ไม่ใช่เป็นปัญหาถกเถียงอะไร
 เพราะอังกฤษมีอำนาจใจอยู่ที่เกาะเกาะเมืองแดนเยียร์เท่านั้น ในชั้นนี้ตอรัลแดนส์ถานตอบว่า
 ไม่ใช่ปัญหาใดๆ อย่างที่ฝรั่งเศสนึกคิด การที่ฝรั่งเศสจะชวนให้อังกฤษตกลงต่างเอกราช
 ของโมรอกโกนั้น อังกฤษตกลงด้วยไม่ได้ ปรอคำบงคังได้ขแจ้งต่อไปว่า รัฐบาลฝรั่งเศสไม่
 ได้ประสงค์จะเห็นนโยบายรวดเร็วอย่างเพียงนั้น แต่เนื่องจากอาจจะถึงวันหนึ่งที่จะจำเป็นต้องทำ
 เช่นนั้น จึงใคร่ทำตกลงกันเสียก่อนเป็นการกันไว้

๑ อนุสัญญาเรื่องเขตแดนไทยกับฝรั่งเศสขึ้น ณ กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ (ค.ศ. ๑๘๐๒) แต่
 ไม่ได้รับสัตยาบันด้วยกันทั้งสองฝ่าย

ในระหว่างนี้ สู้คดีกันแห่งไมรอกโกได้เด่นชัดอบริเตนใหญ่ว่า บริเตนใหญ่ประเทศเดียวหรือกับเยอรมัน ควรรับประกันบูรณภาพอาณาเขตต์ไมรอกโกมีกำหนด ๗ ปี การรับประกันนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดลง ถ้าผู้ต่อต้านไม่รับและจัดระเบียบการปกครองบ้านเมืองเสียใหม่ และดำเนินกิจการในอันที่จะทำให้ไมรอกโกเจริญในทางทรัพย์สินในดินดินในน้ำ รัฐบาลอังกฤษได้ตอบว่า นอกจากบริเตนใหญ่และเยอรมันแล้ว ยังมีประเทศอื่น ๆ อีกที่สนใจในบูรณภาพอาณาเขตต์ของไมรอกโก และเท่าที่ทราบไม่มีเหตุการณ์อย่างใดที่จะแสดงให้เห็นว่าสถานภาพเดิม (Status Quo) ของไมรอกโกจะถูกเปลี่ยนแปลง บริเตนใหญ่จะไม่ยินยอมให้ประเทศอื่นใดมีข้อยุติธรรมในไมรอกโก

ในปลายปี ค.ศ. ๑๙๐๒ เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสได้ขอพบตอร์คแดนส์ตามอีก และแจ้งว่า รัฐบาลฝรั่งเศสปรารถนาที่จะคงไว้ซึ่งสถานภาพเดิมของ ไมรอกโก และ จรด เว้นไม่เข้าไปยุ่งในกิจการของไมรอกโก แต่อย่างไรก็ตามก็เหตุบังเอิญที่จะต้องเข้าแทรกแซงแล้ว ก็ควรให้ประเทศที่มีส่วนได้เสียเท่านั้นเข้าร่วมมือ ตอร์คแดนส์ตามได้ถามว่า เอกอัครราชทูตหมายถึงประเทศใดที่ไม่ควรให้เข้าร่วมด้วย คำตอบทันทีว่า หมายถึงเยอรมัน แตนส์ตามชักต่อไปว่า ก็ฮาดัดเดา เขาไม่มีส่วนได้เสียในไมรอกโกด้วยหรือ แตนส์ตามได้ทำบันทึกไว้ว่า เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสได้ตอบโดยไม่ลังเลว่า ฮาดัดเดาไม่มีส่วนได้เสียและจึงเกิดข้อพิพาทของเอกอัครราชทูต แสดงให้เห็นได้ โดยปราศจากข้อสงสัยว่า "ฝรั่งเศสและฮาดัดเดาได้ ทำความเข้าใจกันแล้ว ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษ กับฝรั่งเศสได้กระชับยิ่งขึ้นทุกที จนถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๐๓ พระเจ้าเอ็ดจาร์ที่ ๗ ได้ตกลงพระทัยเสด็จเยี่ยมฝรั่งเศสเป็นทางการ และในเดือน กรกฎาคม มีเดวิด กานี ประธานาธิบดี ดูเบต (Loubet) ได้มาเยี่ยมประเทศอังกฤษเป็นการตอบแทน และเสด็จฯ เสด็จเยือนนครต่างประเทศฝรั่งเศสได้ ถึงโอกาสเดินทางร่วมมาด้วย ระหว่างพักอยู่ในกรุงลอนดอน เดวิด กานี ได้พบกันกับแดนส์ตามและเจรจากันถึงเรื่องทีปอดก่าบงไตเริ่มได้แล้ว ประเด็นสำคัญคือ

๑) เรื่องไมรอกโก ทางฝรั่งเศสชี้แจงว่า ไม่ประสงค์ที่จะลดพหุสภาผู้ต่อต้านหรือผนวกดินแดนไมรอกโก แต่โดยที่อำนาจของผู้ต่อต้านเสื่อมลง และไม่ดำเนินการรักษาความสงบ

เรียบร้อยได้ ฝรั่งเศสจึงทนไม่ได้ที่จะปล่อยให้ใครคนเรอรังค่อไป จึงเป็นหน้าที่ของฝรั่งเศสที่จะปรับปรุงและทวงค่า อังกฤษคงไม่ขัดขวาง ทางฝ่าย อังกฤษ อภิปรายว่า ในระหว่าง ๒ ปีที่ล่วงมาแต่ก่อน อังกฤษได้ยอมรับนับถือแต่เฉพาะ ฝรั่งเศสมีสิทธิที่จะดำเนินการ ให้พรมแดนทางแคว้นเรี่ยอยู่ในต้นคิและยอมรับคำบริบของของฝรั่งเศสที่ว่า การปราบโมรอกโค เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็เพื่อตั้งโทษให้หยาบช้า ถ้ามีการยุ่งยากขึ้นในดินแดนลุ่มภูมิภาคภายในโมรอกโค อังกฤษก็คงไม่คงทนเป็นผู้นำในการปราบปราม การที่ผู้ต่อต้านมัทปรักษาฝ่ายทหารเป็นคนอังกฤษนั้นไม่แปลว่า อังกฤษจะเข้าไปแทรกแซงดังที่มีผู้ตั้งสัยกัน จริงอยู่การที่ผู้ต่อต้านเคยขอให้อังกฤษช่วยบางคราวบางคราวก็เพราะผู้ต่อต้านกลัวฝรั่งเศส เพราะฝรั่งเศสได้ตั้งทำที่ ต่อแถวพรมแดนแคว้นเรี่ย อังกฤษเคยแนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้ต่อต้านในบางข้อ ซึ่งในเรื่องเหล่านั้น ฝรั่งเศสจะไม่โต้แย้งไม่ได้เลย รัฐบาลอังกฤษได้เตือนให้ผู้ต่อต้านให้ความสอดคล้องตามสมควรแก่การค้าและงดเว้นการใช้จ่ายเงินทองอย่างฟุ่มเฟือย และทุกคราวที่อยากกู้เงินรัฐบาลอังกฤษ ได้แนะนำให้เจรจาขอจากสามประเทศที่มีส่วนได้เสียในอันที่จะให้ ผู้ต่อต้าน ทรงอำนาจ อยู่เสมอ^๑ อีกประการหนึ่งอังกฤษไม่สนใจในโชคชะตาของโมรอกโคไม่ได้ด้วยเอง เพราะอังกฤษมีส่วนได้เสียอยู่มากในภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียน นะเพาะอย่างยิ่งเมืองแดนเยร์และชายฝั่งที่ใกล้เคียงและอังกฤษจะทำกรรตองซึ่งเป็นการกระทบกระเทือนถึงดุยอำนาจในโมรอกโคโดยไม่คำนึงถึงหรือหารอดแปง นอกจากนั้น อังกฤษจะต้องขอรับโอกาสเสมอภาคสำหรับการพาณิชย์ เงินใจกว้าง ๆ เท่านั้น รัฐบาลครุต่างประเทศฝรั่งเศสตอบตกลงทันที

๒) เกี่ยวกับประเทศไทย รัฐบาลครุต่างประเทศ ซึ่งแจ้งว่า เรื่อง ประเทศไทยนั้นอังกฤษได้ทำความตกลงกับ ฝรั่งเศสแล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๘ (ค.ศ. ๑๘๙๖)^๒ โดยอังกฤษ ยอมรับนับถือสิทธิซึ่งกันและกัน คือ ฝรั่งเศส นั้นในทางแม่น้ำโขงและอังกฤษในแหลมมรดายู ลอร์ดแดนผู้ค้านอธิบายว่า เรื่องนี้ลอร์ดชอตส์บูรี อดีตครุมนครุต่างประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นผู้แทนเช่นเดียวกับฝรั่งเศสในครั้งนั้น คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ (ค.ศ. ๑๘๙๖) ไม่เคยยอมให้ฝรั่งเศสแปล

๑. หมายถึงอังกฤษ, ฝรั่งเศส และสเปน
 ๒. หน้า ๘๘

ความเช่นนี้ เพราะถือว่าอังกฤษมีสิทธิตามต้นฉันทสัญญากับไทยในแม่น้ำโขงด้วย เหตุนี้เขาเซตอบ
 ว่าฝรั่งเศสไม่ประสงค์ที่จะโต้แย้งสิทธิของอังกฤษตามขอทว่า "ชาติที่ไต่รับอนุเคราะห์ยิ่ง"
 (most favoured nation) ฝรั่งเศสเพียงปรารถนาที่จะได้สิทธิก่อน ตามประเทศอื่นใด
 จะสร้างทางรถไฟในดินแดนภาคนี้ แตนส์ตันตอบว่าอังกฤษไม่ประสงค์ที่จะรุดกัน ไม่ให้
 ฝรั่งเศสสร้างทางรถไฟแถบแม่น้ำโขง เพราะการเดินทางรถไฟไม่ใช่การพาณิชย์ (Commerce)
 แต่ถ้าเป็นการพาณิชย์แล้ว จึงจะต้องเปิดโอกาสให้พวกนี้

๓) เกี่ยวกับข้อขัดแย้งทางฝรั่งเศสตอบตกลงว่า ถ้าอังกฤษยอมตกลงเรื่องโมร็อกโก
 แล้ว ฝรั่งเศสก็ไม่ขัดข้องที่จะให้อังกฤษมีสิทธิในอียิปต์

ต่อมาได้มีการเจรจาถึงรายละเอียดระหว่างปอซทัวบง เอกอัครราชทูต ฝรั่งเศส แตนส์ตัน
 รัฐมนตรีต่างประเทศอีกหลายครั้ง และได้ตกลงกันเมื่อวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๗
 (ค.ศ. ๑๘๐๔) ดังกล่าวข้างต้น

ขอให้ท่านผู้อ่านระลึกด้วยว่า การทำความเข้าใจกันฉันทมิตร (Entente Cordiale)
 ครั้งนี้ มีลักษณะต่างกับสัญญาพันธมิตรทวินิยม (Dual Alliance) ระหว่างฝรั่งเศสกับ
 รัสเซีย หรือสัญญาไตรมิตร (Triple Alliance) ระหว่างเยอรมันออสเตรียฮังการีและอิตาลี^๑
 เพราะสัญญาพันธมิตรหรือเป็นมิตรซึ่งกันและกันเหล่านี้มีลักษณะข้อควรระวังทางทหารแต่
 ความเข้าใจกันฉันทมิตรของอังกฤษกับฝรั่งเศสทำกันคราวนี้เป็นเพียงการเข้าใจกันและกันในปัญหา
 บางข้อซึ่งทั้งสองฝ่ายได้เถียงขัดแย้งกันมาช้านาน ไม่มีข้อความใดที่ทั้งสองฝ่ายรับว่าจะช่วยกัน
 ทางทหาร จะเป็นการรุกหรือการรับ (Offensive, Defonsive) ไม่มีข้อความระบุว่ามุ่งถึง
 ประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือหลายประเทศ แม้กระนั้นก็ตามสำหรับอังกฤษนั้น ไม่เพียงแต่เป็น
 สัญญาตกลงระงับการเรียกร้องเกี่ยวกับดินแดนเท่านั้น แต่เป็นการแสดงวิถีโคบายใหม่รอง
 อังกฤษ กล่าวคือเลิกถือนโยบายอยู่โดดเดี่ยว (isolation) และเริ่มเข้าพัวพันในการเมืองของ

๑. Before the war, Studies in Diplomacy โดย G. P. Gooch, D. Litt, F.B.A.
 Vol I, the Grouping of the Powers หน้า ๓๔-๕๐.
 ๒. หน้า ๖๒
 ๓. หน้า ๕๗

ยุโรป สำหรับฝรั่งเศสสนับสนุนสัญญาทำให้ฝรั่งเศสหลุดจากการต้องเอาใจเยอรมันและไม่หวาดเกรงเยอรมันต่อไป

ทางด้านเยอรมันนั้น ความตกลงครั้งนั้นดูเหมือนจะมาก และพากันวิตกกังวลตั้งแต่ตั้งจักรวรรดิมา คือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๓ (ค.ศ. ๑๘๙๑) เยอรมันไม่เคยถูกผู้กดขี่ขูดรีดของเยอรมันเหมือนครั้งนั้น เพราะในสายตาของเยอรมันถือว่า การทำความเข้าใจกัน (Entente) เป็นบรรทัดฐานแรกไปสู่สัญญาพันธมิตร (Alliances) และการที่ฝรั่งเศสทำสัญญาพันธมิตรทวินิยม (Dual Alliance) และอังกฤษทำความตกลงกับฝรั่งเศส (Entente Cordiale) คราวนี้เป็นบรรทัดฐานซึ่งจะไปสู่การรวมกลุ่มกันเป็นปฏิปักษ์ โค่นเยอรมัน ไม่ให้เยอรมันเป็นผู้นำบนภาคพื้นยุโรปต่อไป

สัญญาสันติภาพเมืองปอร์ตสมัท พ.ศ. ๒๔๔๕ (ค.ศ. ๑๘๐๑)

การประชุมทำสัญญาด้านติภาพเมืองปอร์ตสมัท ในสหรัฐอเมริกา ระหว่างญี่ปุ่น กับรัสเซีย เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๐๕ ครั้งนั้นถือว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญ ครั้งหนึ่งทาง การเมืองระหว่างประเทศ ทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สืบเนื่องมาจากสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซีย ทำหน้าที่อันคงทราบแล้วว่า เมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๕ ญี่ปุ่นชนะสงครามจีน แต่แทนที่ญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์เต็มเม็ดเต็มหน่วยจากจีน กลับถูกมหาประเทศบางประเทศ อาทิ รัสเซีย เยอรมัน และฝรั่งเศสขัดขวาง และญี่ปุ่นรู้สึกอึดใจ ว่าเป็นตัวคดโกงของชาติของรัสเซีย เพราะพฤติการณ์ของรัสเซียในภายหลังได้พิสูจน์ให้เห็นเด่นชัดขึ้น รัสเซียเริ่มแทรกแซงเข้ามาในมานจูเรียและแคว้นมอญโกว ซึ่งเดิมรัสเซียยกญี่ปุ่นว่า ญี่ปุ่นไม่ควรเข้าไปมอทธิพล เพราะจะเป็นการทำลายสันติภาพเอเชีย นอกจากนั้นรัสเซียได้รวบรวมอำนาจรอบคอเคซัส และสร้างทางรถไฟสายไซบีเรีย และได้รับอนุญาตจากเกาหลีให้สร้างฐานทัพเรือที่เมืองท่ามาसानไป ซึ่งอยู่ตรงข้ามเกาะญี่ปุ่นอีกด้วย ปัญหาสำหรับญี่ปุ่นที่จะต้องวินิจฉัย คือ รบกับรัสเซียหรือยอมให้รัสเซียเป็นมหาประเทศในเอเชีย สำหรับประเด็นข้อหลังนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นพิจารณาเห็นว่า ยอมไม่ได้ นอกจากนั้นญี่ปุ่นก็หาเพื่อนไว้ได้แล้ว คือ อังกฤษ เพราะทำสัญญาพันธมิตรกันไว้เมื่อปี

เพื่อที่จะหยั่งนโยบายอันแน่นอนของญี่ปุ่นและเพื่อทำติดกับญี่ปุ่น ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๓ รัฐบาลรัสเซีย ส่งนายพล กูโร แพตकिन (Kurapatkin) รัฐมนตรีกลาโหม ให้ไปเยี่ยมประเทศญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นรับรองอย่างแข็งแรงและให้เกียรติเป็นแขกเมืองของพระจักรพรรดิ แต่ผลแห่งการเยี่ยมครั้งนี้ แทนที่สถานการณ์จะดีขึ้น กลับตรงกันข้าม เพราะญี่ปุ่นตีความ มาว่า รัสเซียกลับบำรุงกำลังทหารทางด้านมหาสมุทรแปซิฟิกยิ่งขึ้น มติมหาชนในญี่ปุ่นเริ่มรุนแรงยิ่งขึ้น หนังสือพิมพ์บางฉบับถึงกับเรียกร้องให้ประกาศสงครามกับรัสเซียทันที

ในที่สุดเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๐๓ รัฐบาลญี่ปุ่นจึงส่งให้อัครราชทูตญี่ปุ่นที่กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์กยื่นขอเส้นต่อกับรัฐบาลรัสเซียเพื่อทำความตกลงกันในเรื่องผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างรัสเซียและญี่ปุ่นในมานจูเรียและเกาหลี และขอให้รัสเซียปฏิบัติตามสัญญาซึ่งทำไว้กับญี่ปุ่นเมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๘ ในอันที่ภาคทั้งสองฝ่ายจะเคารพเอกราชของเกาหลี ญี่ปุ่นขอให้รัสเซียรับข้อตกลงความตกลงซึ่งญี่ปุ่นทำไว้กับเกาหลี ในข้อที่เกาหลียอมให้ญี่ปุ่นมีกรรมสิทธิ์ในอันที่จะสร้างทางรถไฟในเกาหลี แต่รัสเซียไม่ยอมเป็นอันใดเลย การเจรจาค้างอยู่เรื่อยมา ทางหนังสือพิมพ์และประชาชนก็คงเร่งเร้าให้รัฐบาลประกาศสงคราม ในที่สุดเมื่อ วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๐๔ รัฐบาลญี่ปุ่นได้คัดค้านพันธนาการที่รัสเซีย และกองทัพเรือญี่ปุ่นเข้าโจมตีกองทัพเรือรัสเซียที่พอร์ตอาเธอร์เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ แต่การประกาศสงครามเป็นทางการนั้นทำต่อเมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ สงครามครั้งนี้ญี่ปุ่นมีชัยแทบทุกแห่ง แม้กระนั้นก็รัสเซียก็ยังหนุนกำลังทหารส่งมาอย่างหนาแน่น ทางฝ่ายญี่ปุ่นนั้นกำลังลดถอยลง นายพลโกดามา (Kodama) เลขาธิการกองทัพญี่ปุ่นในมานจูเรีย ถึงกับรีบกลับมารายงานกับรัฐบาลให้รับทราบทำสัญญาสันติภาพโดยเร็ว ในที่สุดรัฐบาลญี่ปุ่นจึงส่งให้อัครราชทูตที่กรุงวอชิงตันร้องขอให้ประธานาธิบดี ที่ ไฮเดอร์ รัสเวลต์ ชัดเจนเป็นผู้ชักนำให้คนตกลง ทั้งนี้โดยขอให้ท่านประธานาธิบดี เป็นผู้ขอรับรองเองอย่าให้อ่างญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๕ ประธานาธิบดีรัสเวลต์ จึงเสนอไปยังรัฐบาลญี่ปุ่นและรัฐบาลรัสเซียให้เจรจากันปรากฏว่าทั้งสองฝ่ายตกลงทันที และไปประชุมกันที่เมืองพอร์ตสมัทในอเมริกา

มติมหาชนในญี่ปุ่นแสดงความไม่พอใจ เพราะนักจากตนกำลังมีชัย แต่ยังไม่ถึงเวลา ทางด้านรัสเซียขึ้น เนื่องจากกการเมืองภายในเริ่มเจริญ มีทหารกองหนุนเริ่มก่อการกบฏขึ้น ประปราย ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงรีบตอบตกลง

รัฐบาลญี่ปุ่นได้ตั้งบารอน โคมูระ (Baron Komura) รัฐมนตรีต่างประเทศเป็น หัวหน้าคณะทูตออกไปเจรจา ฝ่ายรัสเซียแต่งตั้งเคานต์วิตเต (Count Witte) เป็นหัวหน้า เปิดประชุมเป็นพิธีการเมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๐๕ ประชุมกัน ๑๒ ครั้ง ข้อเรียกร้อง สำคัญ ซึ่งโต้แย้งกันมากคือ ญี่ปุ่นขอคืนแดนเกาะซัคคาเวีย (Saghalien) และค่าเสียหายในการประชุมครั้งนี้ ประธานาธิบดีทโอดอร์ รูสเวลต์ได้มีส่วนช่วยเหลือเป็นอย่างมาก เพื่อให้การเจรจาสำเร็จดังต้องไป ประเด็นเรื่องเสียค่าเสียหายนั้น รัสเซียยกฐานะ เพราะถือว่าไม่ได้แพ้สงคราม การเจรจาจึงแทบจะเลิกกันไป ในที่สุดรัฐบาลญี่ปุ่นยอมตกลงด้วย

สรุปผลแห่งสัญญาเมืองพอร์ตสมัทที่มีสาระสำคัญดังนี้

- ๑) ญี่ปุ่นและรัสเซียยอมถอนทหารออกจากมาณฑลแมนจูเรียทั้งหมดและพร้อมกัน แลระยก เขตต่าง ๆ ในมาณฑลแมนจูเรียได้ปกครองอยู่แต่ที่ทหารญี่ปุ่นหรือรัสเซียได้ ยึดไว้ในขณะนั้นคน ให้แก่จีนทั้งหมด เว้นไว้แต่เขตสี่มณฑลที่กล่าวมาข้างต้น แห่เดิมโดยคง
- ๒) รัสเซียยอมรับนับถือว่าญี่ปุ่นมีผลประโยชน์ใหญ่ยิ่งในเกาหลี
- ๓) รัสเซียยอมโอนสิทธิในการเช่าพอร์ตอาเธอร์ เขตสี่มณฑลที่กล่าวมาทั้งหมด กิจการ ทรัพย์สินและสิทธิในการเดินรถไฟและเหมืองแร่ ในแห่เดิมโดยคงแต่มาณฑลแมนจูเรียได้ ให้แก่ญี่ปุ่น
- ๔) รัสเซียยอมยกเกาะซัคคาเวียภาคใต้ให้ญี่ปุ่น
- ๕) รัสเซียยอมให้ญี่ปุ่นมีสิทธิจับปลาทูในเขตทะเลภาคแปซิฟิก ซึ่งติดต่อกับชายฝั่งของรัสเซียได้

การประชุมเมืองแอลเยซีราช ค.ศ. ๑๙๐๖

ท่านได้ทราบแล้วว่า อังกฤษกับฝรั่งเศสทำกรรมเข้าใจกันที่มตร เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๐๔ ทั้งนี้โดยฝรั่งเศสได้ สิทธิพิเศษในโมร็อกโก โดยอังกฤษจะไม่ขัดขวาง ความตกลงนี้ เยอรมันไม่พอใจ เพราะโมร็อกโกเป็นดินแดนในทวีปอาฟริกา ที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด มีเนื้อที่ใหญ่มากกว่า

ประเทศฝรั่งเศสได้ยก มีพลเมืองประมาณ ๕ ล้านคน การปกครองโดยพระเจ้าผู้ตั้งอำนาจ
 สัมัย และข้าราชการของรัฐบาดกถูกรวบรวมไป มหาประเทศต่าง ๆ ในยุโรปจึงกระหายที่
 จะเข้าแทรกแซง ฝรั่งเศสนั้นหมายมั่นปั้นมือได้นานแล้ว ที่จะเอาโมร็อกโคเป็นอาณานิคมให้
 ได้ จึงรีบเอาเงินไปลงทุนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพราะเดสซาซเซ รัฐมนตรีต่างประเทศ
 ฝรั่งเศส ในสมัยนั้นเชื่อมั่นว่า ความตกลงกับอังกฤษถึงกาดาลักซ์เป็นเหตุที่ประกันพอที่
 จะชนะเยอรมันได้ แต่เพื่อให้แข็งแรงยิ่งขึ้น จึงเริ่มเจรจาทบกับอิตาลี ทั้ง ๆ ที่อิตาลีนั้นเป็นมิตร
 กับเยอรมัน โดยฝรั่งเศสเห็นว่า จะไม่ขัดขวางอิตาลี ถ้าอิตาลีจะเอาครีไปดและไซเรไนคา
 (Cyrenaica) ในแอฟริกา แต่อิตาลีก็จะต้องไม่ขัดขวางฝรั่งเศส ถ้าฝรั่งเศสจะเอาโมร็อกโค
 ทำนองเดียวกัน อิตาลีตกลงด้วย และได้ทำสัญญาฉบับกันเมื่อ ค.ศ. ๑๘๐๒ ซึ่งมีข้อความว่า
 ต่างฝ่ายต่างจะตั้งตนเป็นกลาง ถ้าอิตาลีหนึ่งถูกประเทศอื่นโจมตี มันจะต้องยกมือถอย
 ทัพทำสัญญาฉบับกับฝรั่งเศสครั้งนั้น ถึงแม้จะไม่ขัดกับสัญญาไตรมิตรตั้งกาดาลักซ์ก็ตามด้วย
 ก็ดี แต่ถ้าพูดถึงเจตนารมณ์แล้ว เป็นการระเมิดสัญญาอย่างไม่มีปัญหา ต่อจากนั้นเดสซาซเซได้
 ท้าทายและตกลงทำสัญญากับสเปนมีความว่า เมื่อถึงเวลา ที่ฝรั่งเศสจะเอาโมร็อกโคแล้ว
 ดินแดนตอนเหนือของโมร็อกโค แลบฝั่งเมดิเตอร์เรเนียนให้สเปนเป็นผู้ครอบครอง แต่สเปน
 จะต้องสัญญาว่า จะไม่สร้าง ข้อมติ ๆ อันจะเป็น การขู่คุกคาม คือความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ของ
 อังกฤษที่ช่องแคบยิบรอลตาร์ ฝรั่งเศสได้ประกาศเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๘๐๕ เพียงย่อ ๆ
 ว่า ได้มีการเข้าใจ (Entente) กันระหว่างสเปนกับฝรั่งเศส เรื่อง โมร็อกโคโดยไม่ประกาศ
 ข้อความในสัญญา

ทางเยอรมันนั้นรู้ดีว่า อังกฤษ ฝรั่งเศสและสเปนสัมคบกัน ตลอดจนกระทั่งข้อความ
 ในสัญญาฉบับต่าง ๆ ฉะนั้นเยอรมันจึงหาโอกาสที่จะขัดขวาง เพื่อเป็นการทดสอบดูว่าอังกฤษ
 และฝรั่งเศสจะมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดและมั่นคงเพียงใด

ฉากแรกที่เยอรมันเริ่มเบียดเบียน พระจักรพรรดิวิลเฮล์มที่ ๒ แห่งเยอรมัน ทรงเสด็จ
 ประพาสในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เสด็จขึ้นที่เมืองแดนเชอร์ ณ ที่นั้นผู้แทนของพระเจ้าผู้ตั้ง
 มาลอบรับเสด็จ และบ้านค้ำกรามบังคมทูลต้อนรับ พระเจ้าจักรพรรดิไกเซอร์ ทรงมีพระ

ราชดำริสตอบ มีความดังนี้ "ข้าพเจ้ามาเยี่ยมพระเจ้าผู้สถิตอำนาจในเวลานี้ ในฐานะที่พระองค์ทรง
 เป็นราชาของประเทศที่มีเอกราช ข้าพเจ้าหวังว่าประเทศในไมรอกโคจะคงมีเอกราช ภายใต้
 อธิปไตยของพระองค์ เพื่อเปิดโอกาสให้ประเทศต่าง ๆ เข้ามาแข่งขันกันได้โดยสันติ ตามมู
 ฐานแห่งความเสมอภาคอย่างเด็ดขาด ปราศจากการผูกขาดตัดตอนหรือฉนวนกั้น ข้าพเจ้ามา
 เยี่ยมแดนเยอรวกเพื่อที่จะให้เป็นที่ยอมรับกันว่า ข้าพเจ้ามีเจตตจำนงที่จะทำทุกอย่าง ภายใต้
 ความสามารถเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของเยอรมันในไมรอกโคให้ได้ผลจริงจัง เพราะข้าพเจ้า
 ถือว่าพระเจ้าผู้สถิตอำนาจทรงเป็นพระราชาของประเทศที่มีเอกราชโดยสมบูรณ์" ในขณะเดียวกัน
 หนังสือพิมพ์ในเยอรมันต่างพากันลงกตเคย่นฝรั่งเศส และขอให้เด็ดขาดเซดออก ถ้าฝรั่งเศส
 จะรักษาตักกับเยอรมันต่อไป แต่โดยที่ประชาชนอังกฤษและฝรั่งเศสไม่รู้เรื่องว่ามีสัญญาฉบับกัน
 จริง ๆ จึงพากันโกรธเยอรมันมาก หากว่าดูถูกฝรั่งเศสเกินไป อย่างไรก็ดี หนังสือพิมพ์ใน
 เยอรมันต่างพากันลงคำหึงเคย่น เดตคาชเซ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศฝรั่งเศส ว่า
 จะเป็นผู้ทำให้ฝรั่งเศสเข้าสงครามกับเยอรมันเป็นแน่แท้ ฉะนั้น ทางที่ที่ที่สุด ควรจัดให้มีการ
 ประชุมระหว่างประเทศเรื่องไมรอกโคขึ้น ณ ที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งเป็นกร ขอให้ปลด เดตคาชเซ
 ไปด้วยในตัว เพราะท่านผู้นี้ไม่เห็นด้วยที่จะมีการประชุม หรือถ้าจะเด็ดเอาตามความเห็น
 ของ เดตคาชเซโดยไม่ให้มีการประชุม เพราะประสงค์สงครามก็แล้วแต่ ฝรั่งเศสแม้จะมี
 อังกฤษหนุนหลังอยู่ก็ดี แต่ก็ไม่พร้อมที่จะทำสงคราม ในที่สุดเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๘
 (ค.ศ. ๑๙๐๕) ซึ่งเป็นปีเดียวกันนั่นเอง เดตคาชเซได้ ยืนใบดาออกจากตำแหน่ง ถึงกระ
 นั้นเยอรมันยังไม่พอใจ ยืนยันขอให้มีการชุมนุมกันเพื่อตกลงเรื่องถาวรของ ไมรอกโคเสียให้
 เด็ดขาด การที่ฝรั่งเศสไปตกลงกับประเทศอื่น ๆ โดยเยอรมันไม่รู้เห็นด้วยเช่นนี้ไม่เป็นธรรม
 และในการนี้ขอใหม่ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปรวมทั้งสหรัฐอเมริกาเข้าร่วมด้วย ฝรั่งเศสจึงแจ้ง
 ว่า ถ้าเยอรมันต้องการอะไรในไมรอกโค ฝรั่งเศสพร้อมที่จะตกลงด้วย ถ้ามีเหตุผลสมควร
 และไม่จำเป็นต้องมีการชุมนุมให้เป็นการยุ่งยากไปเปล่า ๆ เยอรมันยืนยันขอให้มีการ ประชุม อีก
 ทางสหรัฐอเมริกาซึ่งมี ทีโอดอร์ รูสเวลต์ เป็นประธานาธิบดีก็ได้เข้าช่วยขอรับรองฝรั่งเศสให้
 ตกลงประชุมดังกล่าว เพื่อเห็นแก่สันติ ในที่สุดฝรั่งเศสก็ยอมผ่อนตาม นักประวัติศาสตร์

ทางการทูตกล่าวหา เหตุสำคัญที่เยอรมันต้องการให้ประชุมนั้น ไม่ใช่เรื่องโมรอกโค แต่ เหตุสำคัญ คือ ๑) เพื่อจรรยาฝรั่งเศส และ ๒) เพื่อทดลองว่า ฝ่าย Entente Cordial จะรวมกันจริงเพียงใด และเพื่อจะให้แตกกันด้วย.

ในที่สุดได้เปิดประชุมเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ค.ศ. ๑๙๐๖ มีหลายประเทศ เข้าร่วมประชุมด้วย ประเทศใหญ่ ๆ ที่เข้าประชุม คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี รุสเซีย และสหรัฐอเมริกา ก่อนร่วมประชุมหลายเดือนฝรั่งเศสได้มอบหมายให้ประเทศต่าง ๆ ที่จะเข้าประชุมทราบถึงเหตุผลที่ตนต้องขอมิประ โยชน์พิเศษในโมรอกโค เพื่อขอรับความเห็น ออกเห็นใจจากประเทศนั้น ๆ และปรากฏว่าอังกฤษกับรุสเซียได้ให้คำมั่นจะสนับสนุนฝรั่งเศสทุก ประการ สเปนและอิตาลีก็แสดงท่าทีว่าจะเป็นมิตรกับฝรั่งเศส ทางเยอรมันนั้นพยายาม เป้าว่าฝรั่งเศสมีเจตนาที่จะเอาโมรอกโคเป็นรัฐอารักขา ซึ่งเป็นการขัดกับข้อตกลงเปิดประตู ก้าวไป ความจริงนั้นข้อกล่าวหาของเยอรมันมีมูลมาก ดังจะเห็นได้ในพฤติการณ์ซึ่งฝรั่งเศส ได้ปฏิบัติในภายหลัง แต่ในขณะนั้นไม่มีใครเชื่อเยอรมัน

ในวันเปิดประชุมผู้แทนฝรั่งเศสรับคำขมวด โดยเด่นขอให้พิจารณาประเด็นแรก ซึ่ง ฝรั่งเศสเห็นควรลงมติที่เดียว คือ ๑) ยืนยันอธิปไตยและบูรณภาพอาณาเขตต์ของโมรอกโค และ ๒) นโยบายเปิดประตูก้าวไปแก่ทุกประเทศ ทั้ง ๆ ที่ในใจจริงของฝรั่งเศสเห็นเช่นนั้นไม่ ที่ประชุมลงมติเห็นชอบด้วย ข้อปลัดขี่ย่อยอื่น ๆ คือ การจัดการคลังของโมรอกโค ให้ธนาคารชาติ คือ เยอรมัน อังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปน เข้าช่วยจัดการโดยตั้งธนาคาร แห่งรัฐชนที่แทนเยียร์ ให้ภาคแห่งสัญญาทุกฝ่ายร่วมทุน แต่ฝรั่งเศสเป็นผู้ออกหุ้นใหญ่ การ ภายหลังจัดการให้ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้เข้าดูแลจัดการ การสำรวจมอบให้ฝรั่งเศสและสเปน ช่วยจัดการ นอกจากนี้ ก่อนอภิปรายฝรั่งเศสได้เสนอให้ที่ประชุมวางระเบียบวิธีดำเนินการ ประชุมของที่ชุมนุม ได้มีการลงมติการปรากฏว่าในจำนวน ๑๓ ประเทศที่เข้าประชุมมี ๘ ประ เทศออกเสียงเห็นด้วยกับฝรั่งเศสอีก ๒ ประเทศออกเสียงเข้ากับเยอรมัน คือออสเตรียและโม รอกโค ทั้งนี้เริ่มแสดงให้เห็นว่า การประชุมนี้ฝ่ายฝรั่งเศสจะได้พวกมากกว่าเสียแล้ว แม้ อิตาลีซึ่งเป็นพันธมิตรกับเยอรมันเองก็ออกเสียงให้ฝรั่งเศส มีผู้กล่าวว่าเพราะเยอรมันขาดบิต

มาร์คเค็ชต์เตอร์ก่อนประชุมผู้แทนเยอรมันชื่อเคาน์ ฟอนแตตเทินบูช (Count Von Tattenbuch) ได้ทำตามตามเซอร์อาร์เธอร์ นีโคลสัน (Sir Arthur Nicholson) ผู้แทนอังกฤษ ฉายอังกฤษควรปลัดคิวออกจากฝรั่งเศส เพราะการประชุมครั้งนี้เป็นโอกาสดีแล้ว เท่ากับเกิดสัญญาความเข้าใจกันฉันมิตรระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสไปในตัว อังกฤษได้ประโยชน์แล้วเพราะฝรั่งเศสได้ถอนตัวออกจากซีปต์ และเยอรมันพร้อมที่จะรวมเดนมาร์กกับสวีเดนของอังกฤษในซีปต์ และเยอรมันกับอังกฤษควรมาตกลงแบ่งอาฟริกาเหนือกันได้ตามความพอใจ แต่ผู้แทนอังกฤษไม่ตกลงด้วย โดยชี้แจงว่ารัฐบาลอังกฤษสั่งให้สนับสนุนฝรั่งเศสทุกเรื่องในที่ประชุม ในที่สุดเรื่องโมร็อกโกและการประชุมเมืองแอตเต็ชราสัน เยอรมันมีชัยเพียง ๒ ข้อ คือ ๑) บังคับให้เดลดาคเซ รัฐบาลฝรั่งเศสต่างประเทศลาออกได้ ๒) บังคับให้ฝรั่งเศสเข้าประชุมและรับรองเอกราชของโมร็อกโกได้ แต่ที่เยอรมันคาดคะเนนั้น คือ การประชุมครั้งนี้ทำให้ อิตาลี อังกฤษ สเปนและรัสเซีย สนิทสนมกันมากขึ้น

ความเข้าใจกันระหว่างอังกฤษ-รัสเซีย ค.ศ. ๑๙๐๗

ได้ทราบในตอนต้นแล้วว่า อังกฤษนั้นเป็นห่วงกลัวรัสเซียจะขยายอิทธิพลลงมาทางจีนเดี่ยมาก นอกจากทางคอนแสตนติโนเปิลแล้ว ทางเปอร์เซีย ก็สำคัญยิ่ง ทงปากาเซียกลางนั้นประกอบด้วยเปอร์เซีย เคอร์กิสถาน แอฟกานิสถาน และบาดัคคิสถาน การขยายตัวของรัสเซียนั้นมีได้ ๓ ทาง คือ ทางใต้ไปยังคอนแสตนติโนเปิล ทางตะวันออกเฉียงใต้ไปยังมหาสมุทรอินเดีย และทางตะวันออกไปยังมหาสมุทรแปซิฟิก เพราะรัสเซียต้องการทำเรื่องที่ไม่แข็งตัวในฤดูหนาว

เหตุการณ์ตามมอยู่ว่า ถ้าสองประเทศมหาอำนาจด้วยกันเกิดแข่งขันกันขึ้นอย่างรุนแรงแล้ว ทางที่จะขบปัญหาได้มีอยู่ ๒ ทางเท่านั้น คือ ทำสัญญาเป็นมิตรกัน หรือรบกัน ที่จะหาทางเดินสายกลางนั้นยากนัก การที่จะปรานีประนีประนอมกันได้นั้น ต้องแปลว่าข้างหนึ่งยอมถูกพ่ายหรือต้องเสียศักดิ์ว่า อย่างฝรั่งเศสกับเยอรมันในเว็บงโมร็อกโก อังกฤษจึงพิจารณาเห็นว่า ถ้าผู้มาทำตกลงกันเป็นมิตรกันจะได้ประโยชน์มากกว่า และโดยเหตุผลต่อไปนี้ เราทราบ

แล้ววาระสุดท้ายของฝรั่งเศสยอมเสียเอาใจซึ่งกันและกัน ค.ศ. ๑๗๘๓ และอังกฤษก็เพิ่งทำสัญญา
 เอาใจกันฉันทมิตร (Entente Cordial) กับฝรั่งเศสซึ่งเป็นมิตรกับรัสเซีย เมื่อ ค.ศ. ๑๘๐๔
 ฉะนั้นอังกฤษก็ควรเป็นมิตรกับรัสเซียด้วยตกจำ นอกจากนั้นอังกฤษเองก็ตั้งเสียเยอรมันว่าจะคอย
 เต็มงานตน จึงควรหาพวกใจ ยิ่งได้พวกซึ่งเป็นศัตรูของเยอรมันได้ยิ่งดี ศัตรูของเยอรมันหนัก
 คือฝรั่งเศสและรัสเซีย เพื่อจะได้ไม้คองท้วงหน้าฝรั่งเศส ในที่สุดอังกฤษและรัสเซียได้ตกลง
 ทำสัญญากันเมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๑๗ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ภาค คือ

(๑) เกี่ยวกับเปอร์เซีย มีข้อความว่า คู่สัญญาพิจารณาเห็นว่า เพื่อสงวนใจซึ่ง
 ความสงบเรียบร้อยในเปอร์เซียและเพื่อเปอร์เซียจักได้จัดการบ้านเมืองให้เจริญยิ่ง ๆ และเป็น
 ไปโดยสันติสุข และเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลที่เข้าเทียมกันของประเทศต่าง ๆ ทั้งไปในการค้าและ
 การอุตสาหกรรม และเพื่อจะเคารพบูรณภาพและเอกราชของเปอร์เซีย ได้ตกลงให้รัสเซียมี
 เขตคือที่พิพาททางเหนือของเปอร์เซียรวมทั้งกรุงเตหะรานด้วย ทางภาคใต้ซึ่งจดมาดากัสการ์
 และอาฟกานิสถานเป็นเขตคือที่พิพาทของอังกฤษ ส่วนตอนกลางให้เป็นเขตคั่นกลางซึ่งคู่สัญญา
 จะเรียกเรื่องผูกขาดการค้ามีประทานในการพาณิชย์หรือการค้าเมืองใด ๆ ไม่ได้ ข้อตกลงนี้ไม่
 ได้สำหรับเปอร์เซียเลย

(๒) เกี่ยวกับอาฟกานิสถาน รัสเซียยอมรับนับถือว่าอาฟกานิสถานเป็นประเทศนอก
 เขตคือที่พิพาทของรัสเซีย และให้คำมั่นว่ารัสเซีย จะติดต่อกับรัฐบาลอาฟกานิสถาน โดยผ่านทาง
 รัฐบาลบริติชเท่านั้น และบริเตนใหญ่สัญญาว่าจะไม่ผนวกหรือเข้าครอบครองอาฟกานิ
 สถานตามเท่าที่กษัตริย์ของอาฟกานิสถานปฏิบัติกิจการตามพันธกรณีที่มีอยู่โดยสันติสัญญา อีก
 หนึ่งเป็นมิตรกับอังกฤษเสมอไปและปฏิบัติตามความประสงค์ของอังกฤษในวิเทโศบาย
 ข้อนี้ไม่ปรากฏว่าได้สำหรับอาฟกานิสถานเช่นเดียวกัน

(๓) ขีเมต คู่สัญญาตกลงกันให้ขีเมตเป็นรัฐกันชน (buffer state) ซึ่งคู่สัญญา
 จะไม่ขอตั้งประทานในการค้ารถไฟ ถนน การโทรเลข การเหมืองแร่ หรือเข้าไปแทรกแซง
 ในกิจการของรัฐบาลนั้น การเจรจาติดต่อกับขีเมตต้องผ่านจีนซึ่งขีเมตเป็นประเทศราชอยู่
 สัญญาฉบับนี้ส่งผลทำให้ไมตรีระหว่างอังกฤษและรัสเซียกระชับยิ่งขึ้น

ข้อตกลงระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส

เกี่ยวกับการแบ่งเขตอิทธิพลในประเทศไทย ค.ศ. ๑๘๔๖ และ ค.ศ. ๑๘๖๕

เหตุการณ์สำคัญยิ่ง ในประวัติศาสตร์ชาติไทย เกี่ยวกับการ เสียดินแดน ก็คือในปี ค.ศ. ๑๘๔๖ หรือที่เราเรียกกันว่าเหตุการณ์ปี ร.ศ. ๑๑๒ เหตุการณ์ครั้งนั้นชาวพม่าเชื่อว่าคนไทยทุกคนคงล้มทาบตี ฉะนั้นชาวพม่าจะไม่กล้าโดยละเอียด อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับเรื่องประเทศไทยในครั้งนั้น อังกฤษกับฝรั่งเศสถึงกับเกือบทำสงครามกัน แต่เหตุการณ์ทางยุโรปเกี่ยวกับ โมรอกโค อียิปต์ และเยอรมันทำให้ทั้งสองประเทศหันหน้าเข้าด้วยกันและทำความตกลงกัน ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๕

เท่าที่เกี่ยวกับประเทศไทยโดยเฉพาะในปี ค.ศ. ๑๘๔๖ หรือ ร.ศ. ๑๑๒ นั้น อังกฤษกับฝรั่งเศสได้ประกาศข้อตกลงซึ่งตั้งชื่อคนเมื่อดนต ๑๕ มกราคม ค.ศ. ๑๘๔๖ ที่กรุงลอนดอน ระหว่างลอร์ดซอดส์บรี รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอังกฤษ กับ บารอน เดอคูร์เซต (Baron de Courcel) เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงลอนดอน ความดังนี้

คำแปล (๑)

ปฏิญญาระหว่างบริเตนใหญ่และฝรั่งเศส
เกี่ยวกับราชอาณาจักรสยามและเรื่องอื่นๆ

๑. รัฐบาลแห่งบริเตนใหญ่และฝรั่งเศสยอมรับรองต่อกันและกันว่า ถ้ามิได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งในกรณีใด ๆ หรือเนื่องจากเหตุใด ๆ ก็ตาม จะไม่เคลื่อนกำลังทัพของตนเข้าไปยังแคว้นที่อยู่ในระหว่างอาณาเขตของแม่น้ำเพ็ชรบุรี แม่น้ำของ แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำบางปะกง (แปดริ้ว) และแคว้นที่ชนกับแม่น้ำเหล่านี้ รวมทั้งเขตชายฝั่งทะเลตั้งแต่เมืองบางตะพานถึงเมือง ปะแฉ่ (Passe) และอาณาเขตของแม่น้ำซึ่งเมืองทั้งสองนี้ ตั้งอยู่และอาณาเขตของ

๑. ข้าพเจ้าขอแนะนำให้ผู้ที่ต้องฉวยทราบเหตุการณ์โดยละเอียดอ่าน "สังขปเอกสารประวัติศาสตร์ ร.ศ. ๑๑๒" ซึ่ง นายอิน บุญบานนท์ ข้าราชการประจำตองประวัติศาสตร์ทหารเรือ อวมเสนาธิการทหารเรือ กองทัพเรือ เรียบเรียง และพิมพ์ขึ้น โดยกรมธรรม์สัญญาแจกในงานกุศลพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ พ.ศ. ๒๔๘๑

แม่น้ำอื่น ๆ ซึ่งมีปากน้ำอยู่ติดกับชายฝั่งทิวาน และรวมทั้งดินแดนที่อยู่เหนือของแม่น้ำเจ้าพระยา
 และอยู่ระหว่างพรมแดนอังกฤษ - ไทย แม่น้ำโขง และต้นแม่น้ำด้านตะวันออกของแม่น้ำโขง ?
 รัฐบาลทั้งสองตกลงว่าจะไม่แสวงหาภายในเขตแดนกัน ทิวาน ซึ่งเอกอัครราชทูตฝรั่งเศส หรือ อาณาประช
 โยชนซึ่งจะมีได้รับอุปโภคร่วมกัน หรือซึ่งบริเตนใหญ่และฝรั่งเศสแต่ละคนในสัญชาติ และ
 คนที่สังกัดอยู่กับชาติเหล่านี้จะได้รับโดยเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามมิให้เกิดความบอบช้ำแก่คนเหล่านี้
 ไปในทางที่เด็กตั้งข้อสงสัยซึ่งตามสนธิสัญญาที่ได้ตกลงกันเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๑๘๖๓
 ระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม ใช้บังคับต่อเขตต์ ๒๕ กิโลเมตร ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง และต่อ
 การเดินเรือในตำนาน

๒. ไม่มีสิ่งใดในข้อความที่กล่าวข้างต้นซึ่งจะกีดขวางการค้าเสรี ซึ่งภาวะทั้งสองจะ
 ได้ตกลงกัน และเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นในอันที่จะชำระไว้ซึ่งเอกอัครราชทูตของราชอาณาจักรสยาม
 แต่ภาวะทั้งสองตกลงกันว่าจะไม่เข้าทำ ความตกลงแยกกันกับภาวะที่ ๓ โดยอนุญาตให้ภาวะนั้น
 ปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งคู่สัญญาจะบนได้ตกลงไว้แต่จะว่าจริงเงิน
 นอกจากนั้นยังมีหนังสือแลกเปลี่ยนลงวันเดียวกัน ทำความเข้าใจกันว่า

คำแปล

หนังสือแลกเปลี่ยน

(ผนวก A)

ลอนดอนวันที่ ๑๕ มกราคม ๑๘๖๖

จาก บารอง เดอ กูร์แซล ถึง มาร์ควิสแห่งซอลสบูรี

ท่านลอร์ดมาร์ควิส

เนื่องจากรัฐบาลแห่งประเทศฝรั่งเศสและบริเตนใหญ่ ได้ทำ ความตกลง ที่จะมีปัญหา
 ต่าง ๆ อันเป็นเรื่องที่โตมการเจรจาระหว่างกันแต่ละคนเมื่อไม่นานมานี้ ขั้วพเจ้ามีความยินดี
 จะแจ้งให้ท่านทราบถึงความเห็นพ้องของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสเกี่ยวกับข้อตกลงต่าง ๆ
 ที่ระบุในคำปฏิญาประกอบ ซึ่งข้าพเจ้าได้รับอำนาจให้ส่งข้อกับท่านลอร์ดได้

รัฐบาลของข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า การที่การเจรจาได้สำเร็จลงเป็นลัทธิพระยานแห่งความ
 เข้าใจอันดีที่มอญ ระหว่างประเทศ ฝรั่งเศส และอังกฤษอันจะนำมา ซึ่งอิทธิพล อัน เป็น ประโยชน์
 เห็นแก่ประชาชนที่อยู่ใต้อำนาจของประเทศทั้งสอง หรือซึ่งอยู่ในที่ไกลเคียงกับดินแดนแต่ละฝ่าย
 ของสองประเทศนี้ นอกจากนี้ยังจะเป็นพระยานโดยระเพาะถึงความเข้าใจได้ร่วมในความ มั่น
 คงและเสถียรภาพแห่งราชอาณาจักรสยาม คำมั่นซึ่งได้แลกเปลี่ยนกัน ระหว่าง ๒ รัฐบาลนี้
 ความจริงย่อมหมายความว่าแต่ละฝ่ายมีความปรารถนาที่จะคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพอันดีที่มอญกับ
 ราชอาณาจักรกัน เช่นเดียวกับเจตนาซึ่งจะเคารพต่อความตกลงต่าง ๆ ที่มอญ

ข้าพเจ้าไม่สงสัยว่า ท่านลอร์ดคงจะแบ่งความเห็นของข้าพเจ้าในเรื่องนี้ และข้าพเจ้า
 ขอถือโอกาส ว่า

(ลงชื่อ) อัลฟ เดอ กูร์แชล

(ผนวก B)

จาก มาร์ควิสแห่งซอลสมูร์ ถึง บารองเดอ กูร์แชล

กระทรวงการต่างประเทศ ๑๕ มกราคม ๑๘๕๖

พลท่าน

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะตอบรับหนังสือของท่านลงวันที่ ซึ่งท่านแจ้ง ให้ข้าพเจ้า
 ทราบว่ารัฐบาลของท่านรับรองข้อตกลงต่าง ๆ ที่ได้ตกลงกันระหว่างเราเพื่อขบปัญหาต่าง ๆ
 ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้มีการเจรจา ระหว่าง รัฐบาล ทั้งสองของเรา เมื่อไม่นานมานี้ และท่านได้รับ
 อำนาจที่จะลงชื่อในคำปฏิญญาซึ่งระบถึงข้อตกลงเหล่านี้

ข้าพเจ้าได้รับทราบการแจ้งนี้ด้วยความพอใจเป็นอันมาก และพร้อมที่จะลงชื่อในคำ
 ปฏิญญากับท่าน โดยทันที

ท่านได้แจ้งว่ารัฐบาลของท่านเชื่อมั่นว่าการเจรจาเหล่านี้ที่สำเร็จลง และเป็น ลัทธิ
 พระยานแห่งความเข้าใจอันดีซึ่งมอญระหว่างบริเตนใหญ่และฝรั่งเศส และเป็นที่ยอมรับกัน
 จะก่ออิทธิพลอันเป็นคุณแก่บรรดาประชาชนภายใต้อำนาจของประเทศทั้งสอง หรืออยู่ในที่ไกล
 เคียงกับดินแดนแต่ละฝ่ายของประเทศทั้งสอง

ท่านได้เสริมว่า คำปฏิญญานี้ โดยนัยจะยอมจะเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเข้าใจร่วมกันของรัฐบาลทั้งสองในความมั่นคงและเสถียรภาพ แห่งราชอาณาจักรสยาม และคำมั่นซึ่งรัฐบาลทั้งสองได้แตกเปลี่ยกันยอมหมายถึงความปรารถนา ของแต่ฝ่ายที่ จะคงไว้ กับ ราชอาณาจักรนั้นซึ่งสัมพันธ์ภาพอันกลมกลืน และที่จะเคารพต่อความตกลงต่าง ๆ ที่มีอยู่

ข้าพเจ้ามีความยินดี ในการรับและบันทึกไว้ซึ่งคำแถลงถึงความเห็น และเจตน์จำนง แห่ง รัฐบาลของท่าน และในการที่จะสนองตอบคำมั่นอันคล้ายคลึงกัน ในนามของรัฐบาลแห่ง พระราชาธิบดีแห่งบริเตนใหญ่ ข้าพเจ้า ฯลฯ

(ลงชื่อ) ซอลสบูรี

ตามข้อตกลงปี ค.ศ. ๑๘๘๖ นั้น เป็นความตกลงในเรื่องจะไม่ยกกองทัพเข้ามาใน ประเทศไทย โดยทางฝ่ายหนึ่ง ไม่ยินยอมก่อน และเคารพเอกราชของไทย แต่ต่อมา ใน ค.ศ. ๑๘๙๔ อังกฤษกับฝรั่งเศสได้ตกลงกันแบ่งเขตอิทธิพลดินแดน

คำปฏิญญาระหว่างบริเตนใหญ่และฝรั่งเศส
เกี่ยวกับราชอาณาจักรสยามและเรื่องอื่น ๆ
ลงชื่อ ณ กรุงลอนดอน วันที่ ๘ เมษายน ๑๙๐๔

คำแปล ตัวยาทราสารภาษาอังกฤษ

รัฐบาลแห่งสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบริเตนใหญ่ และ รัฐบาล แห่ง จักรพรรดิ ฝรั่งเศษ ยืนยันข้อ ๑ และ ๒ แห่งคำปฏิญญาที่ได้ลงชื่อ ณ กรุงลอนดอน เมื่อ ๑๕ มกราคม ๑๘๘๖ โดย มาร์ควิสแห่งซอลสบูรี ซึ่งในขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศแห่งสมเด็จพระราชาธิบดี แห่งบริเตน ใหญ่และ บารอง เคอกรีแซด ซึ่งในขณะนั้นเป็นเอก อัครราชทูต แห่ง จักรพรรดิ ฝรั่งเศษประจำราชสำนักสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบริเตนใหญ่

โดยที่มีจุดประสงค์ ที่จะให้ ข้อตกลงเหล่านี้สมบูรณ์ รัฐบาลทั้งสอง จึงปฏิญญาด้วย ความตกลงต่อกันและกันว่า อิทธิพลของบริเตนใหญ่จะได้รับการรับรองและนับถือจากฝรั่งเศส

ในดินแดนซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของลุ่มน้ำแม่น้ำเจ้าพระยา และอิทธิพลของฝรั่งเศสจะได้ รับ
 การรับรองและนามลอกจากบริเตนใหญ่ในดินแดน ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแคว้นเดียวกัน
 เนื่องจากดินแดนในครอบครองของสยามที่อยู่ทางทิศตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ของเขตต์
 ตรีบุปผาข้างบน และบรรดาเกาะที่เกี่ยวข้องกัน จึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝรั่งเศส และอีก
 ทางหนึ่ง ดินแดนทั้งหมดที่อยู่ในครอบครองของสยามทางทิศตะวันตกของเขตต์ และที่อยู่ใน
 อาวสยาม รวมทั้งคาบสมุทรมาตย และบรรดาเกาะที่เกี่ยวข้องกัน จึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพล
 ของอังกฤษ

โดยที่ขอทราบถึงต้องตระหนักถึงความวิตกกังวลที่จะเข้าผนวกดินแดนใด ๆ ของสยาม และ
 ได้ตัดสินใจที่จะงดเว้นการกระทำใด ๆ ซึ่งอาจ จะ ระเมิด คอบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญาที่มีอยู่
 จึงตกลงกัน ด้วยข้อสงวนที่กล่าวนี้ และเท่าที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายคนว่า รัฐบาลทั้งสองยอมจะมิ
 เสรีภาพในการกระทำ แต่ละฝ่ายของตน ภายในเขตต์อิทธิพลที่ใดกำหนดไว้ข้างบน

ออสเตรียฮังการีประกาศรวมรวมบอสเนียและ เฮอร์เซโกวีนา
 เข้าในจักรวรรดิ (ก.ศ. ๑๕๐๘)

โลกต่างเห็นว่า โดยผลแห่งการประชุมใหญ่กรุงเบอร์ลิน ค.ศ. ๑๘๗๘ ออสเตรียฮังการี
 ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้บริบาล (Administer) มณฑลบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ของตุรกี แม้
 ตุรกีจะคงมีอธิปไตยอยู่ก็ตามแต่ในทางปฏิบัติ ออสเตรียฮังการีก็มีฐานะเสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของ
 เพราะเป็นผู้ครอบครองอยู่ ในปลาย ค.ศ. ๑๘๐๘ รัฐบาลออสเตรียฮังการีเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่
 จะผนวกกรรมเขาเข้าด้วยกัน เพราะรัฐบาลเป็นผู้บริบาลมานานแล้ว จึงปรึกษากับเยอรมันและรัสเซีย
 เยอรมันเห็นด้วย ส่วนรัสเซียเห็นด้วย (Iswoisky) รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ตก
 ลงด้วยโดยออสเตรียฮังการีให้สิ่งตอบแทน คือ ยอมให้รัสเซียเจรจาจากกับตุรกี เพื่อเปิดช่องแคว
 คาร์ดาเนลให้เรือรบรัสเซียเข้าออกได้สะดวก ทางอังกฤษ ฝรั่งเศสและอิตาลีนั้น ออสเตรีย-

อังกฤษเห็นว่าไปปรึกษา ก็คงไม่ยอม ฉะนั้น ข้อดีเตรียมอังกฤษจึงประกาศ ไตรมครามออกมาว่า
 บคนบอดส์เนยและแฮร์รี่ โกวินา ไตรวมอยู่ในจักรวรรดิ ของดีเตรียม อังกฤษ เด็ด นักประจักษ์ศาสตร์
 การทูตตกลงกันว่า ข้อดีเตรียมอังกฤษ เดินการทูตครั้งใหม่โดยฉุนเฉียว (Sudden Diplomacy)^๑
 รัฐบุรุษและนักการเมืองในประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี และแม้ในรัสเซียก็ต่างพากันงงงวยไป
 หมด ครุกันนั้น โกรซแค้นมากถึงกับพากันรวมหัวไม่ซื้อสินค้าของข้อดีเตรียม แม้ในเซอร์เบีย
 และมอนเตเนโกรก็เช่นเดียวกัน ราชทูตไม่พอใจยิ่ง เพราะเคยหวังว่าดินแดนสองชนนี้จะตก
 มาเป็นของตน ในขณะที่เดียวกันทางก็เตรียมกำลังทางทหารดูประหนึ่งว่าครุค เซอร์เบีย
 มอนเตเนโกรและกรีกจะรวมกันเข้าปราบข้อดีเตรียม ในรัสเซียนั้นมืขอทปาดาคือ กอรัท
 ยี่สิบอดีต รัฐมนตรีต่างประเทศของตนไปตกลงกัน เคาน์ เอเรนทาน (Count Ashrenthal)
 รัฐมนตรีต่างประเทศของรัสเซียนั้น มีคนทราบเรื่องไม่กี่คน ดูเหมือนจะรู้กันเพียงนายกรัฐมนตรี
 และพระเจ้าซาร์เท่านั้น ในที่สุดเมื่อเห็นท่าจะไม่ดี รัสเซียจึงกลับต้องเป็นหัวหน้าแทรกแซง โดย
 แถลงข้อดีเตรียมอังกฤษว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับตะวันออกไกล (Near Eastern Question) จึง
 ควรมีการชุมนุมมหาประเทศ ๖ ประเทศด้วยกัน คือ รัสเซีย อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมัน
 และข้อดีเตรียมอังกฤษ เพื่อแก้ไขข้อตกลงกรุงเบอร์ลินที่ได้ทำกันไว้ รัสเซียไม่กล้าคัดค้านโดย
 ตรง เพราะตนเองเคยยอมรับแต่ข้อดีเตรียมอังกฤษมีสิทธิพิเศษเหนือ ๒ มณฑลนั้น ที่รัสเซีย
 สนใจในเรื่องนี้เพราะเกรงข้อดีเตรียมอังกฤษจะมีกำลังมากขึ้น และในมณฑล ทั้งสองนั้นมีพวก
 สลอฟซึ่งเป็นพวกเซอร์บ (Serb) อยู่มากด้วย ทั้งเซอร์เบียก็ร้องขอให้รัสเซียคัดค้านด้วยใน
 ฐานะเป็นหัวหน้าของพวกสลอฟ ทางข้อดีเตรียมนั้นมีเหตุผลอยู่บ้างคือ สมัยนั้นเบนส์นียทพวก
 เคอรัทหนุ่มกำลังมาแรงและพวกนทาทำจะขอรับมณฑลทั้งสองนั้นมาปกครองเสียเองด้วย ทาง
 อังกฤษและฝรั่งเศสเห็นว่าเมื่อเรื่องสำเร็จรูปเสียแล้ว ถ้าจะไปรื้อฟื้นขึ้นเรื่องก็จะต้องตามไม่
 กันใหญ่ และทางเยอรมันได้เริ่มตั้งเสียงแล้วว่า ถ้าชนะประชุมให้ ได้ ก็จะต้องมีตั้งความ
 ในที่สุดรัสเซียจึงยอม เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เยอรมันและข้อดีเตรียมอังกฤษปิดมามาก เพราะเท่า
 กับมชยเห็นอฝ่ายอังกฤษ ฝรั่งเศสและรัสเซีย อย่างไรก็ตามก็พวคนักการทูตได้พยายามกันไว้ว่า

๑. การเดินการทูต โดยฉุนเฉียวมีทางได้ทางเสียอย่างไร ขอให้ดูบทที่ ๕

เรื่องนี้จะต้องเป็นหนามยอกอกกรุดเขี้ยวและฝ้ายส้มพันขมิตรอยุ่ตลอดไป และเป็นระฆอนอันหนึ่งของมหาสงครามโลกครั้งที่แล้ว (ค.ศ. ๑๙๑๕)

ความผันผวนที่อากาศีร์ในอาฟริกา (ค.ศ. ๑๙๑๑)

เรื่องโมรอกโกนั้นแม้จะได้มีการชุมนุมกันโดยตกลงกันเรียบร้อยที่เขตเฮซีราส์แล้วเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๐๖ ก็ดี แต่ฝรั่งเศสและเยอรมันก็ยังคงระแวงแห่งกันตลอดมา ต่างฝ่ายต่างก็หาว่าอีกฝ่ายไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลง ความจริงนั้นจะปฏิเสธไม่ได้ว่าฝรั่งเศสไม่ได้ตั้งใจเด็ดเดี่ยวที่จะเอาโมรอกโกเป็นรัฐอารักขา แต่ฝรั่งเศสตระหนักและเหตุการณ์เท่านั้น ซึ่งเยอรมันกรูทั้น ในตอนประชุมเฮลเฮซีราส์ครั้งนั้น เยอรมันไม่ค่อยมีผลประโยชน์ในโมรอกโกเท่าใดนัก แต่ผลของการประชุมครั้งนั้นเปิดโอกาสให้เยอรมันเข้าไปทำการค้าในโมรอกโกได้เต็มที่ ฉะนั้นเยอรมันจึงตั้ง คนของตน เข้าไปประกอบ การค้า และ การพาณิชย์กรรม มากขึ้น ตลอดจนการตั้งบ้านเรือนคึกครามต่าง ๆ ฉะนั้นอย่างยิ่งในตันเยียร์ (Tangier) พวกพ่อค้าเหล่านี้พากันร้องไปยังรัฐบาลของตนว่าไม่ได้รับสิทธิอย่างจริงจังตามสัญญา เพราะไม่ได้รับความเสมอภาคเท่ากับชาวฝรั่งเศส ขอนั้นชนชาติอื่นนอกจากฝรั่งเศสในโมรอกโกก็ยืนยันว่าเป็นความจริง ต่อมาในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๑๑ มีข่าวโทรเลขต่างประเทศกระจายออกไปว่าที่เมืองเฟซในอาฟริกา (Fez) มีการไม่สงบเกิดขึ้น รัฐบาลฝรั่งเศสจึงตั้งหนังสือเวียนไปยังรัฐบาลต่าง ๆ ที่เป็นภาคีแห่งการประชุมเมืองเฮลเฮซีราส์ว่า เนื่องจากมี พฤศจิกายนไม่สงบขึ้น รัฐบาลฝรั่งเศสจำต้องส่งกองทหารเข้าไป เพื่อคุ้มครองชีวิตและผลประโยชน์ของชนชาวยุโรป ทางรัฐบาลเยอรมันเมื่อได้รับหนังสือเวียนนี้ ได้แจ้งกับฝรั่งเศสว่ามีความวิตกกังวลว่าเจตนาของฝรั่งเศสนั้นเป็นอย่างอื่น แต่รัฐบาลเยอรมัน พร้อมทั้งจะยกประโยชน์แห่งความสงบให้แก่ฝรั่งเศสถ้าฝรั่งเศสปฏิบัติหน้าที่โดยเร็วในเมืองเฟซแล้วรีบถอนทหารออกทันที โดยไม่ละเมิดต่ออธิปไตยของพระเจ้าผู้สืบทอดและเอกราชของโมรอกโก และเยอรมันจะถือว่าความคล่องเมืองเฮลเฮซีราส์ยังคงใส้อยู่ แต่ถ้าฝรั่งเศสให้กองทหารคงประจำอยู่ที่หรือดำเนินการออกไปจากข้อความที่กล่าวไว้ในหนังสือเวียนของรัฐบาลฝรั่งเศสแล้วไซ้ รัฐบาลเยอรมันจะถือว่า

ฝรั่งเศสได้ฉกฉวยญญาเสียแล้ว และเยอรมันก็จะได้ปฏิวัติตามที่เห็นสมควรแก่ประโยชน์ของ
ตนเต็มมือหนึ่งไม่มัวญญาเลย

ความจริงนั้นเยอรมันมีแผนในใจไว้แล้วว่า จะยอมฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสจะยอมตั้งตอบแทนให้เยอรมันเป็นสินจ้างเนื่องจากตระเมิด การตกตงแอลเยซีรเด แต่เพื่อจะรู้ให้ฝรั่งเศสเกรง
จะต้องแสดงอำนาจออกมาบ้าง ดินแดนที่เยอรมันต้องการคือดินแดน ในอาณานิคม บางแห่ง
ของฝรั่งเศสทางอาฟริกา ฉะนั้นพอทราบข่าวฝรั่งเศสส่งทหารไปเมืองเฟซัน ในวันที่ ๓ กรกฎาคม
รัฐบาลเยอรมันก็ส่งเรือรบชื่อ "Panther" ไปจอดที่เมืองอากาดีร์ (Agadir) ซึ่งเดิมเมืองท่า
สำคัญทางฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของโมรอกโค ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลเยอรมันก็ส่งเรือรบ
ไปยังประเทศต่างๆ ที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับอา การที่ส่งเรือรบไปนั้นเพื่อบอกกันชัดๆ กระทบ
ถึงของชนชาติเยอรมัน นักการทูตต่างๆ ทั่วทั้งเยอรมันว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการดำเนินการทูต
โดยใช้กำลังทหารอย่างเห็นชัด ๆ ทีเดียวคือ รัฐบาลเยอรมันจะยึดเมืองท่าอากาดีร์ไว้จนกว่าจะ
ได้เอาอาณานิคมบางแห่งเป็นการตอบแทน แต่เยอรมันตั้งใจฝรั่งเศสผิด เข้าใจว่าฝรั่งเศสจะยอม
ง่าย ตรงกันข้าม ฝรั่งเศสกลับไม่ยอม ในที่สุด ก็นเดอเรน เวชเคอร์ (Kinderlen Waechter)
รัฐมนตรีต่างประเทศเยอรมันเห็นอกกับ จูลส์ คัมบง (Jules Cambon) เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส
ประจำกรุงเบอร์ลินว่า แม้ฝรั่งเศสจะแบ่งของ โมรอกโคบางส่วนให้เยอรมันก็จะพอใจ แต่ฝรั่งเศส
ก็คงยืนยันว่าจะให้อะไรไม่ได้ ทางอังกฤษนั้นพิจารณาเห็นว่า การที่เยอรมันทำเช่นนั้นเพื่จะ
ขอแบ่ง โมรอกโค และแม้ฝรั่งเศสจะไม่ให้ของ โมรอกโค แต่ถ้าปล่อยให้เยอรมันยึดเอาเมือง
ท่าอากาดีร์ได้เยอรมันก็จะสร้างฐานทัพเรือขึ้นที่นั่น ซึ่งเป็นภัยแก่อังกฤษเพราะหมายความว่า
เยอรมันจะเข้ามาอยู่ใกล้ ๆ ยิบรอลตาร์ นอกจากนี้ การที่เยอรมันทำเช่นนั้นเท่ากับเป็นการคุก
คามให้ฝรั่งเศสแยกจากอังกฤษด้วย แต่ความจริงใจของเยอรมันนั้น ไม่ต้องการเมืองอากาดีร์
ตั้งอังกฤษภาคคะเน แต่เยอรมันต้องการส่วนแบ่งทางอาณานิคมตั้งใกล้ตัวแล้ว ดอยชเช รัฐ
มนตรีคลังอังกฤษในขณะนั้นไม่พอใจเยอรมันมากถึงกับแสดงสุนทรพจน์ในสภาารณ ดิถานแห่ง
หนึ่งทันที ใจความว่า ถ้าสันติภาพจะมีอยู่ได้โดยอังกฤษถูกบังคับให้ตั้งด่านหนึ่ง มหารประเทศ
ซึ่งตนดำรงอยู่ด้วยความเสียสละเจ็ดหมื่นมาหลายร้อยปีแล้ว สันติภาพเช่นความพยายามได้บุคคล

กจา เพราะเป็นการเหยียบย่ำเกียรติยศของอังกฤษในการเป็นมหาประเทศมาคมาย พอ
 เยอรมันได้ยื่นเสนกรุทหนทว่าฝ่ายอังกฤษฝรั่งเศสและรัสเซียคงยินกรานแน่ ในที่สุดเยอรมัน
 ได้ยอมผ่อนโดยทำความตกลงกับฝรั่งเศสเมื่อดนท & พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๑๓ ยอมให้ฝรั่งเศส
 มีสิทธิแทรกแซงในกิจการของโมร็อกโคได้ โดยเงื่อนไขว่าทุกประเทศจะได้รับการปฏิบัติอย่าง
 เสมอภาคในการภาษศุคถากกร ฯลฯ ส่วนเยอรมันได้ส่วนแบ่งจาก คอง โกฝรั่งเศสบ้าง ใน
 อาฟริกา (French Congo)

การประชุมกรุงปารีส

และสนธิสัญญาเมืองแวร์ซายย์ (ค.ศ. ๑๙๑๘)

การประชุมกรุงปารีสและสนธิสัญญาเมืองแวร์ซายย์ นับเนื่องมาจากมหาสงคราม
 ครองท ๑ (๑๙๑๔-๑๙๑๘) ๒ เป็นการประชุมครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของโลก เพราะมี
 ผู้แทนของประเทศแทบทุกประเทศทั่วจักรภพเข้าชุมนุมด้วย ก่อนจะกล่าวถึงการชุมนุมครั้งนี้
 เป็นการจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงเหตุของมหาสงครามครั้งนี้ (ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๑๘) เสียด้วย แต่
 การที่จะบรรยายเหตุโดยละเอียดพิสดารนั้น เป็นการนอกขอบเขตของหนังสือของหนังสือ
 และท่านผู้อ่านโดยมากก็พอทราบเรื่องต้อยแล้ว ฉะนั้นจะได้กล่าวโดยย่อที่สุด

รากเง้าแห่งมหาสงคราม ๑๙๑๔-๑๙๑๘

เหตุที่ ก ๆ ไปแห่งมหาสงครามคราวที่แฉฉนั้น นักประวัติศาสตร์หลายท่านได้มีความ
 เห็นตรงรอกันว่า เหตุอันเป็นมูลฐานสำคัญนั้นปรากฏในประวัติศาสตร์ของยุโรปแล้วตั้งแต่
 สมัยปฏิวัติฝรั่งเศส คือตั้งแต่สมัยนั้นเป็นต้นมาได้มีการขัดแย้งกันอยู่เต็มอระหว่งประชาชาติ
 ทับประชาชาติ ระหว่งคนต่างชน ระหว่งเชื้อชาติต้อเชื้อชาติ และระหว่งพวกทหมอคมคค
 ในทางการเมืองและสังคมแตกต่างกัน เพื่อที่จะให้เห็นชัดว่าการขัดแย้งไม่ตรงรอกันหมคความ
 สัมพันธภพมหาสงครามคราวที่แฉฉอย่างไร นักประวัติศาสตร์ได้รวมเหตุต่าง ๆ ไว้เป็นข้อ
 กงค้อไปนี้

๑. เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๑๒ พระเจ้าสุลต่านแห่งโมร็อกโคได้เข้าทำสนธิสัญญากับรัฐบาลฝรั่งเศส อดอมชก โม-
 ร็อกโคให้เป็นรัฐอารักขาของฝรั่งเศส
 ๒. ที่เรียกว่ามหาสงครามครั้งที่ ๑ เพราะสงครามปัจจุบันนี้ถือว่าเป็นมหาสงครามและให้ชื่อยังกว่าครั้งที่ ๑ เสียอีก

๑) ลัทธิชาตินิยมในทางรุกราน (Aggressive Nationalism) โดยฉพาะ อย่าง-

ยิ่งภายหลังปี ค.ศ. ๑๘๗๐ ซึ่งเป็นปีที่ฝรั่งเศสและเยอรมันทำสงครามกันแทบทุกประเทศในยุโรปต่างมีความรู้สึกไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดขังกันและต่างตั้งใจที่จะไม่ยอมผ่อนผันกันในเรื่องต่าง ๆ ถ้าไม่จำเป็น ยิ่งประเทศต่าง ๆ ที่ถูกมหาอำนาจทั้ง ๕^๑ ในยุโรปกดดันไว้มักมีความรู้สึกในทางชาตินิยมรุนแรงมากที่สุด เพราะต้องการเอกราชและเสรีภาพ ฉะนั้นเมื่อมีเหตุใดเหตุหนึ่งที่จะก่อให้เกิดสงครามแล้ว พวกเหล่านี้พร้อมที่จะทำสงครามเสมอ

๒) จักรพรรดินิยมในทางอาณานิคม (Colonial Imperialism) ในศตวรรษที่

๑๙^๒ นี้เป็นศตวรรษที่มหาประเทศต่าง ๆ ซึ่งนิยมในทางขยายอาณานิคม กำลังแข่งขันหาอาณานิคมในทางทวีปเอเชียและแอฟริกา เมื่อต่างฝ่ายต่างแย่งชิงชนบทเกิดกระทบกันเป็นธรรมดา เพราะต่างก็พยายามที่จะผูกขาดจุดศูนย์กลางในอาณานิคมนั้น ๆ ได้เป็นของตัวเอง และกดกันไม่ให้ประเทศอื่นเข้ามามีสิทธิในการแย่งชิง

๓) ลัทธินิยมทหาร (Militarism) ในศตวรรษที่ ๑๙^๓ นี้แทบทุกประเทศเกิดไม่

ไว้วางใจกันตั้งแต่ยุคต้นในศตวรรษนั้น ฉะนั้นต่างก็พยายามบำรุงกำลังทางทหาร อันเป็นการใหญ่ อาศัยเยอรมันก็บำรุงกองทัพบกอย่างเต็มที่ และเริ่มสร้างกองทัพเรือ ทรงยังถูกเพิ่มกำลังกองทัพเรือขึ้น

๔) ลัทธิอัตตาธิปไตย (Autocracy) มีรัฐบาลบางรัฐบาลซึ่งแม้ตามรัฐธรรมนูญ

จะดูเป็นว่าปกครองอย่างประชาธิปไตยก็ดี แต่ในทางปฏิบัติเป็นการปกครองอย่างอัตตาธิปไตย เช่นรัสเซียและเยอรมัน ซึ่งมีอุดมคติแย้งกับพวกประชาธิปไตย ใคร ๆ ก็มองเห็นได้ว่ายุโรปจะอยู่ต่อไปโดยสงบไม่ได้ ตราบใดที่เป็นประชาธิปไตยครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรืออัตตาธิปไตยครึ่ง ๆ กลาง ๆ ในที่สุดก็คงประทะกันขึ้นวันหนึ่ง

๕) ปัญหาเกี่ยวกับดินแดน (Disputed Territories) ท่านคงจำได้ว่า ฝรั่งเศส

ไม่เต็มใจในกาที่ตองเสียอัลซาส ลอเรน ให้แก่เยอรมันในคราวสงคราม ค.ศ. ๑๘๗๐ อิตาลีแม้จะได้รวมกันเป็นเอกภาพแล้วก็ดี แต่ยังมีบางเมืองที่อิตาลีถือว่าเป็นของอิตาลี เพราะชาวเมือง

๑. คือฝรั่งเศส เยอรมัน ออสเตรียฮังการีและรัสเซีย

พูดภาษาอิตาเลียน คือ เมืองตรีเอสต์ (Trieste) และทรีนตีโน (Trentino) ซึ่งขณะนั้น
เป็นของออสเตรียฮังการี

๖) การแข่งขันกันในทางพาณิชย์ระหว่างเยอรมันและอังกฤษ เยอรมันได้

เริ่มเป็นประเทศที่มีการค้ากับโลกมากขึ้นแทบทุกอย่างซึ่งทำให้อังกฤษกังวลไม่น้อย เพราะตั้ง
แต่ยุคสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา^๑ ไม่เคยมีประเทศใดเข้ามาเป็นผู้แข่งขันกับอังกฤษ
โดยเฉพาะเยอรมันก็ต้องอังกฤษกดขี่ทางด้านค้าขายร่ำรวยด้วยกัน แต่ต่างก็ตั้งอยู่เดิมอย่าง ถ้า
อังกฤษยอมลดตนก็จะร่ำรวยยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อทางอังกฤษยากขึ้นเช่น ความสงสัยและ
ความเกลียดชังซึ่งกันและกันก็เกิดขึ้น ในที่สุดประเทศทั้งสองซึ่งเดิมเป็นมิตรกันมาช้านาน
ก็ได้กลายเป็นศัตรูกันอย่างแรง

เหตุใกล้ชิด

เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๗๘ ออสเตรีย ฝรั่งเศส เพอติยานด์ รัชทายาทแห่ง
ออสเตรียฮังการีและพระชายาได้เสด็จไปเยี่ยมเมืองเซราเจโว (Sarajevo) ในมณฑลบอล
แชน ซึ่งออสเตรียได้ประกาศเขามาจากตุรกีเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๘ ได้ถูกพวกบอลแชนซึ่งไม่พอใจ
ปลดพระชนม์ เหตุการณ์ครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดการไม่พอใจขึ้นในออสเตรียและเยอรมันเพราะ
ต้องประเทศอื่นเห็นว่าพวกสลาฟ (Slavs) ได้ทำร้ายพวกตนอย่างร้ายแรง^๒ เคานต์ ฟอน
เบอชโตรี (Count Von Berchtold) รัฐมนตรีต่างประเทศ ออสเตรีย ฮังการี เห็นว่าเป็น
โอกาสเหมาะที่จะปราบเซอร์เบียได้ แต่เกรงรัสเซีย จึงตามตามเยอรมัน ๆ ตอบว่าจระกอย
ขัดขวางไม่ให้ประเทศอื่นเข้าแทรกแซง ที่เยอรมันรับช่วยออสเตรียหนีหลายเหตุผล ข้อแรก
เพราะเยอรมันกับออสเตรียฮังการีเป็นพันธมิตรกันดังได้กล่าวในตอนต้น ข้อที่สองคือ ออสเตรีย
ออสเตรียฮังการีเป็นแนวหน้ากับรัสเซียและพวกสลาฟ การสนับสนุนออสเตรียฮังการีจึงเป็นสิ่งจำเป็น
เป็น ข้อที่สามเซอร์เบียเป็นประเทศที่ขัดขวางการขยายเขตอิทธิพลของเยอรมันที่จะขยาย

๑. สมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) คือสมัยที่ประเทศต่าง ๆ เริ่มคิดทำอุตสาหกรรม ด้วย
เครื่องจักรกลต่าง ๆ ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ถึงที่ ๑๘
๒. ชาวเยอรมันและออสเตรียเป็นพวกทิวตัน (Teutons)

จากทะเลเหนือลงไปจดอ่าวเปอร์เซีย คุรกกและบดเกเวียนนไมซิดของ แคนเซอร์เบียได้ตั้งท่า
ที่ไม่ยอม ฉะนั้นถ้าปร บเซอร์เบียลงไปได้ความหวังของเยอรมันก็เป็นอันสำเร็จผล แต่
เยอรมันกว่าสงครามอย่างมากก็คงจะทำกัน ฉะเพาะระหว่าง ประเทศในแหลมบอลข่าน ไม่
กลายเป็นสงครามโลกไปได้

ออสเตรียยื่นคำขาดต่อเซอร์เบีย

ในวันที่ ๒๓ กรกฎาคม เคนค เบอชโทตต์ รัฐมนตรีต่างประเทศได้ยื่นคำขาดไปยัง
เซอร์เบียให้ตอบตกลงภายใน ๔๘ ชั่วโมง คำขาดนั้นม้หลายข้อด้วยกัน อาทิ (๑) ให้
เซอร์เบียขอขมาในการที่ทำการโฆษณาเป็นปฏิปักษ์ต่อออสเตรีย และให้คำมั่นว่าจะประพฤ
ติต่อไปในภายข้างหน้า (๒) ห้ามไม่ให้หนังสือพิมพ์ลงข้อความ ปฏิปักษ์ ต่อออสเตรียยัง
การ (๓) ให้ยุบสภากรรมการเมืองบางตัวมากม ทมนโยบายเป็นปฏิปักษ์ ต่อออสเตรียยังการ
(๔) ให้ปลดครูซึ่งแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อออสเตรียยังการ ตลอดจนหนังสือเวียนต่าง ๆ ที่
มีข้อความทำนองเดียวกันให้เลิกใช้หมด (๕) ให้ปลดข้าราชการฝ่ายพลเรือนและทหารซึ่ง
ออสเตรียยังการเห็นว่า เป็นปฏิปักษ์ให้หมด (๖) ยอมให้ข้าราชการ ออสเตรียยังการ เข้า
ไปทำการในเซอร์เบียเพื่อร่วมมือปราบพวกที่เป็นปฏิปักษ์เหล่านี้ (๗) ให้ข้าราชการออสเตรีย
ยังการเข้าร่วมมือกับตุลาการเซอร์เบียเพื่อไต่สวนพวกที่เป็นปฏิปักษ์ (๘) ให้เซอร์เบีย
จับกุมข้าราชการเซอร์เบียบางนายที่ขูญในการปลงพระชนม์ครั้ง (๙) ให้ได้ข้าราชการ
เซอร์เบียที่ตะเตยปล่อยไว้พวกคนร้ายตอบเข้าไปในบอสเนียได้ (๑๐) ให้ขอขมาในการที่
ข้าราชการชั้นสูงเซอร์เบียได้กล่าวลอยคำไม่เป็นมิตรต่อออสเตรียยังการ เซอร์เบียได้ตอบ
ตกลงด้วยเป็นส่วนใหญ่แต่ไม่ยอมให้ออสเตรียยังการ เข้ามาทำการร่วม ในการไต่สวน โดยอ้าง
ว่าเป็นการละเมิดอธิปไตยของเซอร์เบีย แต่ถ้าออสเตรียยังการไม่พอใจจะให้ศาลโลกที่กรุง
เฮกชำระหรือจะให้มหาประเทศเป็นผู้พิจารณาไต่เกิดก็ได้ ในขณะนั้นทุกประเทศในยุโรป
พากันลงความเห็นว่ายูโรปคงหตุกสงครามเสียได้แล้ว เพราะเยอรมันเองก็แนะนำให้เซอร์เบีย
ตกลง แต่ในที่สุดโลกเองกลับตกลงไปหมด เพราะปรากฏว่าออสเตรียยังการไม่พอใจและ
ประกาศสงครามกับเซอร์เบียในวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ศกเดียวกัน

รัสเซียสนับสนุนเซอร์เบีย

อดอล์ฟเทรียซังการีเข้าใจว่าคงไม่มีใครเข้าช่วยเซอร์เบียเพราะเยอรมันสนับสนุนอยู่ แต่อดอล์ฟเทรียซังการีคิด เพราะคราวรัสเซียแต่ดงทำไม่ยอมเพราะเจ็บใจคราวอดอล์ฟเทรียซังการีรวมบอสเนียเมอ ค.ศ. ๑๙๐๘ แต่ดงหนึ่งถึงกล่าวข้างต้น นอกจากนั้นรัสเซียทำตัวเป็นผู้อารักขาหรือพี่ชายของพวกเขาประเทศเล็ก ๆ ในแคว้นบัลแกเรีย เพราะอย่างยิ่งพวกสตาฟรัสเซียจึงร้องขอไม่ให้อดอล์ฟเทรียซังการีทำการรุนแรงกับเซอร์เบีย และเสนอให้พิจารณา โกลด์เกตย์ โดยมหาประเทศ มิฉะนั้นรัสเซียจะระดมพล ในขณะที่เดียวกันรัสเซียถามฝรั่งเศสว่าจะสนับสนุนหรือไม่ ฝรั่งเศสตอบว่าจะปฏิบัติตามสัญญาพันธมิตรซึ่งได้ลงนามกันไว้ขอให้รัสเซียวางใจได้

อังกฤษเสนอให้อนุญาตตุลาการพิจารณา

ก่อนอดอล์ฟเทรียซังการีประกาศสงคราม ๒ วัน เซอร์ เฮดควอเตอร์ เกรย์ รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษได้เสนอให้มีการชุมนุมระหว่าง ประเทศ เพื่อพิจารณาปัญหา ฝรั่งเศสตอบตกลง อดอล์ฟเทรียซังการีตอบคัดไม่ยอม โดยอ้างว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับเกียรติยศของชาติไม่คงที่ประเทศอื่นจะเข้ามาตัดสิน เยอรมันตอบพร้อมที่จะพิจารณาเรื่องความตึงเครียดระหว่างอดอล์ฟเทรียซังการีกับรัสเซีย แต่ไม่ยอมร่วมพิจารณาเรื่องระหว่าง อดอล์ฟเทรียซังการีกับเซอร์เบีย รัสเซียตอบตกลงในหลักการแต่ใครที่จะเจรจาโดยตรงกับอดอล์ฟเทรียซังการี

รัสเซียระดมพล

ในวันที่ ๓๐ กรกฎาคม รัสเซียประกาศระดมพลทั่วไป มีข้อสังเกตว่าแม้อดอล์ฟเทรียซังการีประกาศสงครามแล้วแต่ก็ยังไม่ได้ระดมพล เยอรมันเองก็ยังไม่ได้ระดมพล พระเจ้าไกเซอร์วิลเฮล์ม ที่ ๒ ได้ขอร้องไปยังพระเจ้าซาร์นิ โกลด์ที่ ๒ แห่งรัสเซียให้ระงับการระดมพล และปล่อยให้อดอล์ฟเทรียซังการีกับเซอร์เบียจัดการกันเอง แต่รัสเซียไม่ยอมระงับการระดมพล เยอรมันเคยบ่งชี้ใจน้าวรัสเซียต้องการสงคราม ในขณะที่เดียวกันฝ่ายรัสเซีย อังกฤษและฝรั่งเศสก็บ่งชี้ใจน้าว เยอรมันต้องการสงคราม โดยอาการกิริยาที่แต่ดงออกมา อาทิ การสนับสนุนอดอล์ฟเทรียซังการี การบอกคัดไม่รับข้อเสนองของ เซอร์ เฮดควอเตอร์ เกรย์

๑. Sydney Bay ศาสตราจารย์วิชาประวัติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในหนังสือ American Historical เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๒๐ หน้า ๖๑๖ กล่าวไว้ คาเมต์ เบอรา โทลค์ รัฐมนตรีต่างประเทศออสเตรเลียยังการีเป็นผู้รับผิดชอบในสงครามครั้งนี้ยิ่งกว่าใครหมด

เยอรมันประกาศสงครามกับรัสเซียและฝรั่งเศส

ในวันที่ ๓๑ กรกฎาคม เยอรมันได้ยื่นคำขาดต่อรัสเซียให้งดการ ระดมพล รัสเซีย ปฏิเสธ วันที่ ๑ สิงหาคม เยอรมันได้ประกาศสงครามกับรัสเซีย โดยที่ฝรั่งเศส เป็นมิตรกับ รัสเซีย เยอรมันจึงถามฝรั่งเศสว่า ฝรั่งเศสจะเป็นกลางหรือไม่ ฝรั่งเศสตอบว่า ฝรั่งเศสจะคง พิจารณาแต่แต่ประโยชน์ของฝรั่งเศส ในวันที่ ๓ สิงหาคม เยอรมัน จึงประกาศสงครามกับ ฝรั่งเศสอีกประเทศหนึ่ง

อังกฤษประกาศสงครามกับเยอรมัน

โดยที่เบลเยียมเป็นประเทศซึ่งมีภูมิประเทศขวางเยอรมัน ในการที่จะเข้าฝรั่งเศส อังกฤษ จึงถามเยอรมันว่าจะเคารพความเป็นกลางของเบลเยียมหรือไม่ เยอรมันได้ตอบว่า ไม่อยู่ในฐานะ ที่จะให้คำตอบ อย่างไรได้ แต่ต่อมาเยอรมัน ก็ได้ ยื่นคำขอต่อเบลเยียม เพื่อเดินทหารผ่าน เบลเยียมตอบว่า โดยที่สถานการณ์ของเบลเยียมย่อมต้องเป็นกลาง อยู่เป็น นินทร (Permanent Neutrality) ฉะนั้นจะยอมให้คู่สงครามฝ่ายใดเดินทหารผ่านไม่ได้ แต่เยอรมันไม่ยอมและเยอรมันได้เริ่มนำทหารเข้าทางเบลเยียมในวันที่ ๔ สิงหาคม อังกฤษได้ ประกาศสงครามต่อเยอรมันทันทีในวัน นั้น เหตุผลที่อังกฤษ ข้างนั้น คือ เยอรมันได้ ทำลาย ความเป็นกลางของเบลเยียมทั้ง ๆ ที่เป็นภาคแห่งสนธิสัญญาด้วยกัน แต่ความจริงมีผู้กล่าว ว่า ถึงแม้เยอรมันจะไม่ทำลายความเป็นกลางของเบลเยียม อังกฤษ ก็คงเข้าสงคราม ข้าง ฝรั่งเศส แต่จะต้องรอหาโอกาสเหมาะ เพราะถ้าย้อนดูประวัติศาสตร์แล้ว จะเห็นว่าอังกฤษ ไม่เคยยอมให้ประเทศเล็ก ๆ ทางยุโรป ซึ่งอยู่แถบฝั่ง ตรงข้ามกับ เกาะ อังกฤษ ตกอยู่ใน อิทธิพล ของประเทศอื่นซึ่งอังกฤษ เห็นว่าจะเป็นผู้แข่งขัน กับ ตน นอกจาก อังกฤษเอง ก็เป็น มิตรกับ ฝรั่งเศสถึงกับ ได้มีความเข้าใจซึ่งกัน และกัน นันทมิตรใจดีแล้ว (Entente Cordiale) แต่เรื่อง เยอรมันทำลายความเป็นกลางนั้นเป็นเหตุเหมาะสมควร ในทางการทูต สำหรับ อังกฤษ ยกเว้น ข้อ อย่าง อย่างเดียว หตอดเกรยรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอังกฤษในขณะนั้นเอง ได้เล่าถึงเหตุการณ์

๑. เบลเยียมก่อนมหาสงครามที่แล้ว ได้มีบทบาททำสนธิสัญญารับประกันความเป็นกลางไว้เมื่อ ค.ศ. ๑๘๓๘ คือ ออสเทรีย ฝรั่งเศส อังกฤษ ปรุสเซีย (ก่อนรวมในจักรวรรดิเยอรมัน) และ รัสเซีย ภายหลัง เยอรมันรับสนธิสัญญา

๕. * คอนนว่า เอกอัครราชทูตเยอรมันได้มาถามว่า ถ้าเยอรมันให้คำมั่นว่าจะไม่ละเมิดความเป็น
 กกลางของเบลเยียมแต่ อังกฤษจะเป็นกลางหรือไม่ หลอดเกรย์ได้ตอบว่าท่านจะตอบอย่างนั้น
 ไม่ได้ อังกฤษยังไม่ขอยุ่ผูกพันกับใคร แต่กำลังพิจารณาอยู่ว่าจะปฏิบัติอย่างไรดี หลอด
 เกรย์คิดว่ารัฐบาลอังกฤษคงจะให้คำมั่นว่าจะเป็นกลางเพียงเงื่อนงำที่เยอรมันเสนอเท่านั้นไม่ได้
 เอกอัครราชทูตเยอรมันได้วิ่งเข้าหาหลอดเกรย์เสนอว่า ถ้าจะให้อังกฤษเป็นกลาง จะต้องม
 เงื่อนไขอย่างไบบ้าง ชาติจะให้รับประกันบูรณภาพอาณาเขตของประเทศฝรั่งเศสและอาณานิคมก็ได้
 ในที่สุดหลอดเกรย์ได้ตอบว่าจะให้คำมั่นอย่างใดไม่ได้ทั้งสิ้น เพราะอังกฤษ ต้องการมีอิสระ
 ไม่ผูกพันอย่างใด"

การที่อังกฤษเลือกโอกาสเหมาะนี้ ปรากฏว่าได้มีผลสูงใจประเทศแต่ละประชาชาติแทบ
 ทั่วโลก คือมากมีประเทศต่าง ๆ อาทิ ญี่ปุ่น อิตาลี และสหรัฐอเมริกา แต่ละประเทศอื่น ๆ
 ได้เข้าร่วมกับฝ่ายอังกฤษอีก เรียกว่าฝ่ายสัมพันธมิตร ส่วนเยอรมันนั้นมี ออสเตรีย ฮังการี
 บัลแกเรีย ตุรกี ในการประกาศสงครามครั้งนี้แต่ละฝ่ายต่างก็อ้างว่าตนเป็นฝ่ายถูก อีกฝ่าย
 ประพฤติไม่เป็นธรรม ๒ คำศัพท์จารย์กิลเบอร์ต เมอเรีย (Gilbert Murray) ได้แสดง
 ความเห็นว่าจะโทษว่าเยอรมันและพันธมิตรของเยอรมันผิดข้างเดียวทั้งหมดไม่ได้ ถ้าจะด
 ส่วนบทบาทของตนไปแล้วประเทศสำคัญที่เข้าร่วมสงครามมีสองส่วนหนึ่ง คืออย่างในฝรั่งเศส โจ
 เรต์ (Jaurès) สมาชิกวุฒิสภาฝ่ายพรรคโซเชี่ยลลิสต์ ซึ่งผู้พยายามบ่อนทำลายสงคราม อย่างยิ่ง
 ท่านผู้นี้ถูกพวกนิยมสงครามฆ่าตายและศาลตัดสินปล่อยจำเลยราษฎรพากันให้รังดีใจ ใน
 อังกฤษของระหว่งตั้งเครียดอยู่นั้น หนังสือพิมพ์หลายฉบับพากันสนับสนุน ให้อังกฤษเข้า
 สงครามและนายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่หลายคนแสดงสุนทรพจน์ในที่สาธารณะหลายครั้งว่า การ

๑. * The International Anarchy โดย Sir Norman Angell หน้า ๕๖ - ๕๗
 ๒. * ผู้ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสงครามคราวนี้แล้วนั้น มีผู้ออกความเห็นหลายราย บางคนก็เห็นว่าเยอรมันรับผิดชอบ บ้าง
 ก็ว่าออสเตรีย บ้างก็ว่าฝรั่งเศส บ้างก็ว่าอังกฤษ เช่น S.Y. Fay ในหนังสือ The Origins of the
 World War. 2 Vols 1930 มีความเห็นว่าเยอรมันไม่ได้เป็นผู้วางแผนที่จะก่อสงคราม ฉะนั้นจะโทษ
 เยอรมันผู้เดียวไม่ได้ ประเทศอื่นต้องมีส่วนด้วย P. Renouvin ในหนังสือ The Immediate Origins
 of the War เห็นว่าเยอรมันรับผิดชอบมากกว่าสัมพันธมิตร H.E. Barnes ในหนังสือ The Genesis
 of the World War เห็นว่ารัสเซียและฝรั่งเศสเป็นผู้รับผิดชอบในเบื้องต้น S.L. Dickinson ใน The
 International Anarchy เห็นว่าผิดทั้งคู่กันทั้งสองฝ่ายตลอดทั้งระบบการทูตในขณะนั้นไม่ผิดด้วย

โจมตีเยอรมัน ในขณะนั้น โดยไม่ต้องประกาศสงคราม จะเป็นประโยชน์มาก ในที่สุดเขื่อนนายทหารผู้ใหญ่หลายคนประสงค์สงครามด้วยความมักใหญ่ใฝ่สูง และมีนายทหารผู้เขื่อนนายพลกั้นต้นบนเยอรมันถึงกับทรยศต่อชาติโดยสมัครกันทำกระสุนปืนให้ผิดขนาดจกกับนซังทหารของตนเองใช้ แต่ให้ได้ขนาด กับบนเยอรมัน เพื่อกว่าเมื่อเยอรมันจับได้ จะได้ใช้กระสุนเป็นประโยชน์ทันที

ข้อเสนอ ๑๔ ข้อของประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน

เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ค.ศ. ๑๙๑๘ ภายหลังที่สหรัฐอเมริกาเข้าสงครามด้วยแล้ว ประธานาธิบดีวิลสันแห่งสหรัฐอเมริกาได้แถลงต่อรัฐสภาอเมริกันว่า แนวความคิดของท่านในอันที่จะทำสันติภาพมีหลักการโดยย่อดังนี้

- (๑) ให้ยกเลิกสำหรับสันติภาพ และภายหลังนั้นการทูตคือไปให้เจรจากันโดยเปิดเผยไม่ให้ทำกันเป็นการลับ และห้ามไม่ให้ประเทศต่าง ๆ แอบทำความเข้าใจกันโดยอหิโหระ
- (๒) ให้มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการเดินเรือในทะเลหลวง ทั้งในยามปกติและยามสงคราม เว้นไว้แต่จะมีกฏตกลงกันพิเศษเพื่อให้การเป็นไปตามกติการะหว่างประเทศ
- (๓) ให้เด็กก ระดักกันการเศรษฐกิจระหว่างประเทศให้หมดเท่าที่จะทำได้ ให้ทุกประเทศได้รับความสะดวกสบายในการค้า
- (๔) ให้มีการลดกำลังอาวุธ
- (๕) ก ระที่ประเทศใดจะเรียกร้องเอาอาณานิคมให้พิจารณา โดยไม่มีใจลำเอียงอย่างเปิดเผย ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประโยชน์ของชนพื้นเมืองด้วย
- (๖) ให้ฝ่ายเยอรมันถอนทหารออกจากดินแดนรัสเซีย
- (๗) ให้เยอรมันถอนทหารจากประเทศเบลเยียม และปฏิสังขรณ์ประเทศนั้นให้ดูสภาพเดิม
- (๘) ให้เยอรมันถอนทหารจากฝรั่งเศส และปฏิสังขรณ์ประเทศนั้นให้ดูสภาพเดิม ทั้งคืนออตซาส์ ลอเรน ซึ่งฝรั่งเศสเอาไปจากฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๗๑ ให้แก่ฝรั่งเศส

(๙) ปรับปรุงเขตแดนของอิตาลีเสียใหม่โดยถือหลักสัญชาติ

(๑๐) ให้พลเมือง ในอดีตเคอเรียซังการี ได้รับโอกาสเสรีเต็มที่ที่จะบำรุงตนเป็น อิสต์ระ (autonomous development)

(๑๑) ให้ถอนทหารจากภูมิภาคเมเนเชีย เซอร์เบีย และมอนเตเนโกร และปฏิสังขรณ์ให้ดินแดนที่ยึดครองไว้สู่สภาพเดิม ให้เซอร์เบียมีทางออกทางทะเลได้

(๑๒) ดินแดนบางส่วนในจักรวรรดิออตโตมันจะต้องได้รับค้ำประกันว่าจะได้อธิปไตย แต่ชนชาติอื่น ในปกครองของตุรกีจะต้องได้รับค้ำประกัน ในอันที่จะ ได้โอกาสบำรุงตนเอง เป็น อิสต์ระ (autonomous development) เช่นเดียวกัน

(๑๓) ให้ประเทศโปแลนด์ฟื้นกลับขึ้นอีก

(๑๔) ให้ตั้งสนธิบัตรชาติชนเพื่อให้ติดประกกันแก่ประเทศต่าง ๆ ในเอกราชทางการเมืองและบูรณภาพอาณาเขตคไม่ว่าประเทศใหญ่หรือเล็ก

ข้อเสนอนี้ของประธานาธิบดีวิลสัน ๑๔ ข้อนี้ ฝ่ายสัมพันธมิตรและดีหิตประเทศ (Allies and the Associated Powers) ได้ตกลงรับหลักการ และเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๘ รัฐบาลสาธารณรัฐเยอรมันได้เสนอขอทำสัญญาสงบศึกตามหลัก ๑๔ ข้อ และขอรับรองให้ประธานาธิบดีตามรัฐบาลฝ่ายสัมพันธมิตรว่าตกลงด้วยหรือไม่ รัฐบาลฝ่ายสัมพันธมิตรตอบตกลงแต่มีข้อเสนองว่าในเรื่องเสรีภาพแห่งทะเลนั้นยอมตีความหมายไปได้หลายทาง และบางกรณีสัมพันธมิตรยอมรับไม่ได้ รัฐบาลฝ่ายสัมพันธมิตร จึงขอ ส่งวนข้อ นี้ไว้พิจารณา โดยอิสต์ระในการประชุมสันติภาพ ก็มีข้อส่งวนว่า คำว่า "ปฏิสังขรณ์" (restoration) นั้น ฝ่ายสัมพันธมิตรเข้าใจว่าต้องให้สิ้นใหม่ทดแทนด้วย

การประชุมกรุงปารีส

ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ขอให้มีการประชุมกันชนที่กรุงปารีส เพื่อเป็นเกียรติแก่ฝรั่งเศส ในฐานะที่ต้องรับเคราะห์มากที่สุด เนื่องจากสงคราม ได้เปิดประชุมกันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ค.ศ. ๑๙๑๘

๑. ก่อนมหาสงคราม ๑๙๑๔ ไม่มีประเทศโปแลนด์ เพราะเยอรมัน รัสเซีย และออสเตรียเอารวมไว้ในจักรวรรดิของตน ในปี ค.ศ. ๑๘๗๒, ๑๘๗๓, ๑๘๗๕ และการข่มขู่บอกรอเวียนนา
๒. ประธานาธิบดีวิลสันขอรับรองให้ ไซปรัส โคลนีเพราะรังเกียจคำว่าสัมพันธมิตร เพราะอเมริกาไม่สมัครที่จะเป็นพันธมิตรกับฝ่ายใด

สนธิสัญญาฉบับ

ระหว่างสงครามนั้น ปรากฏว่าฝ่ายสัมพันธมิตรได้ทำสนธิสัญญาฉบับนี้ให้หลายฉบับ และไม่มีผู้ใดทราบ จนกระทั่งเมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๗ พวกบอลเชวิคเข้ายึดอำนาจการปกครองใน รัสเซียได้จึงนำข้อความนี้ออกประกาศ ปรากฏว่าอังกฤษและรัสเซียได้ตกลงกันได้ว่ารัสเซีย จะได้ก่อนแต่ตนค.โนเบ็ต แต่อังกฤษจะได้สิทธิ์พิเศษในเขตค.โนบิตต่างของเบ.ลอร์เซีย ซึ่งรัสเซีย และอังกฤษเคยทำสัญญากันไว้เมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๗ สำหรับอิตาลีในฐานะที่เข้าร่วมสงครามด้วย สัมพันธมิตรจะยกเมืองทริเอสต์ (Trieste) และตรังค.โนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นไทโรล (Tyrol) และส่วนหนึ่งของดัลมาเซีย (Dalmatia) ซึ่งอยู่แถบฝั่งตะวันออกของทะเลเอเดรียติก รัสเซีย อังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลีได้ตกลงจะแบ่งตุรกีทางเอเชียระหว่างกัน รัสเซียและฝรั่งเศสได้ ตกลงกันจะให้ฝรั่งเศสได้อัลซาสลอเรนซ์ และรัสเซียมีสิทธิ์จะปรับปรุงเขตแดนทางตะวันออก ของเยอรมันและโปแลนด์ ญี่ปุ่นจะได้เมืองแมนจูเรียซึ่งเป็นของเยอรมันก่อนสงครามตลอด ทั้งเมืองจีนของเยอรมันในบูรพทิศ และมีเขตค.โนสิทธิ์พิเศษในมณฑลชานตุงของจีน ท่าน จะสังเกตเห็นได้ว่าสัญญาเหล่านี้ ล้วนมากขัดกับหลักข้อเจ็ดของ ประธานาธิบดี วิลสัน ทั้งสิ้น ซึ่งทำให้การประชุมประสพความลำบากมาก เพราะประธานาธิบดีวิลสันเองใคร่จะยืนยันตาม หลัก ๑๕ ข้อดังกล่าวข้างต้น แต่ฝ่ายสัมพันธมิตรต่างก็ยืนยันว่าคงปฏิบัติตามข้อตกลงฉบับนี้ ทำกันไว้ก่อน

การจัดการประชุม

ในขั้นแรกผู้แทนประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรที่สำคัญและดีหิตประเทศ คือ ฝรั่งเศส บริเตนใหญ่ อิตาลี ญี่ปุ่น แลสหรัฐอเมริกา ประชุมปรึกษาพิจารณากันภายในก่อน

ที่ประชุมสิบนาย (Council of Ten)

ในขั้นแรกได้มีการประชุม สภาสงครามสูงสุด ที่กระทรวงการต่างประเทศ ฝรั่งเศส เมื่อ วันที่ ๑๒ มกราคม ฝ่ายฝรั่งเศสมี เคอแม็งโซ นายกรัฐมนตรี และ บิชอง รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ บริเตนใหญ่มี ลอยจอร์ นายกรัฐมนตรี และ บัตไฟ รัฐมนตรีว่าการต่าง

ประเทศ อิตาลี ออสเตรีย นายกรัฐมนตรี และ ชันโนโอ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ
สหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีอดัมสและเดวิส รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ที่ประชุม ๘
นายได้ตกลงให้เพิ่มผู้แทนญี่ปุ่นเข้าเป็นสมาชิกของที่ประชุมด้วยอีก ๒ นาย คือ เจ้าชายไซ
ออนจิ และบารอนมาทโน รวม ๑๐ นาย ซึ่งเรียกกันจากที่ประชุม ๑๐ นาย

ความจริงประเทศต่าง ๆ ที่เข้าประชุมรวม ๑๒ ประเทศด้วยกัน ส่วนมากเป็นประเทศ
ที่รวมสงครามฝ่ายสัมพันธมิตร มีบางประเทศที่บินกลางแต่ได้รับเชิญเพราะมีส่วนได้เสียด้วย
สำหรับเยอรมันและพันธมิตรของเยอรมันนั้นไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย โดยที่การประชุมครั้งนี้
มีเรื่องมากหลาย ที่ประชุมได้ตั้งอนุกรรมการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อีกหลายสิบชุด นอก
จากการประชุมมาก ๆ ด้วยกันยอมเป็นยากที่จะอภิปรายได้ ที่ประชุมจึงตกลงตั้งที่ประชุม
สูงสุดขึ้น (Supreme Council) โดยมีผู้แทนห้าประเทศ ๕ ประเทศ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส
สหรัฐอเมริกา อิตาลี และญี่ปุ่นดังกล่าวแล้ว โดยให้ที่ประชุมมีอำนาจวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ
ได้แต่ต้องเสนอให้ที่ประชุมใหญ่ให้สัตยาบัน แต่เนื่องจากญี่ปุ่นบอกว่าสนใจเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับ
อาเซีย และอิตาลีไม่พอใจในการที่ที่ประชุมไม่พิจารณาปัญหาเรื่องทะเลเอเดรียติคให้เป็น
ประโยชน์แก่ตน ได้ขอลงมือออก คงเหลือ ๓ ประเทศซึ่งมีบุคคลสำคัญ ๓ ท่านเป็นผู้แทน
คือ จอชเคตมิง โส ผู้แทนฝรั่งเศส ซึ่งมีฉายาว่า "เสือเหมา" เดวิด ลอยจอส อังกฤษ และ
ประธานาธิบดี วิลสันแห่งสหรัฐอเมริกา การที่มหาประเทศจัดการเช่นนี้ ผู้แทนประเทศ
เล็ก ๆ ได้ตั้งข้อคัดค้านอย่างรุนแรง และเพราะอย่างนี้ เบดเชียม เบดเชียมแถลงว่าตนคงจะมี
ส่วนเข้าประชุมด้วยทุกขณะ แม้ในที่ประชุมสูงสุด ส่วนประเทศอื่น ๆ นั้นคัดค้านว่าการประ
ชุมเพื่อตัดสินชะตาของโลกนั้นจะทำแต่ตัวพวกโดยประเทศอื่น ๆ ไม่รู้เห็นด้วยนั้นเป็นการไม่ชอบ
ธรรม เป็นการขัดต่อข้อเสนอ ๑๔ ข้อของประธานาธิบดี วิลสัน แต่ฝ่ายมหาประเทศแย้งว่า
การที่สงครามสิ้นสุดลงแล้วฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นอิสระนั้นไม่เพราะ พวก มหา ประเทศ คอย หรือ
ฉะนั้นสิทธิที่จะวางแนวสันติภาพจึงเป็นของมหาประเทศและเป็นการพินิจด้วยที่จะประชุมกันได้ก็
ปล่อยให้ทุกประเทศเข้าร่วมประชุมได้เช่นกัน ในที่สุดประเทศเล็ก ๆ เหล่านี้ต้องยอมจำนน

ภาษาที่ใช้ในการประชุม

เมื่อเปิดประชุมแล้ว ได้มีปัญหาในเรื่องภาษาที่จะใช้ จะใช้ภาษาใดเป็นทางการ ในที่สุดได้ตกลงกันให้ใช้ ภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษเป็นภาษาทางการมีค่าน้ำหนักเท่ากับใน การทำสนธิสัญญากับเยอรมันรวมทั้งกติกาด้านนิบาตชาติด้วย สำหรับสนธิสัญญากับออสเตรีย ฮังการี และบัลแกเรีย ให้ใช้ภาษาอิตาลีเพิ่มขึ้น แต่ในกรณีหลังกติกาด้านปัญหาในเรื่องการ คัดความให้ใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นหลัก ส่วนภาษาของชาติที่เบ็ดเสร็จนั้นไม่ให้นำมาใช้ในสนธิ สัญญาเลย

ก) สนธิสัญญาเมืองแวร์ซายส์

ที่ประชุมได้เริ่มพิจารณาเรื่องของเยอรมันก่อน ได้ประชุมกันอยู่ถึง ๕ เดือน จึงได้ ลงนามกันที่เมืองแวร์ซายส์ใกล้กรุงปารีสเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๑๘ เรียกว่าสนธิ สัญญาเมืองแวร์ซายส์ โดยสัญญาเยอรมันต้องยอมผูกพันดังต่อไปนี้

๓) ดินแดน เยอรมันยกออสเตรีย ลอเรน ให้แก่ฝรั่งเศสโดยไม่มีเงื่อนไข และยก ดินแดนบางส่วนของรัฐซัคเซินให้แก่เบลเยียม แคว้นซาร์ (Saar District) ของเยอรมัน ให้คืนนิบาตชาติตั้งชาห์ตรงใหญ่ไปปกครองมีระยะ ๑๕ ปี เมื่อครบกำหนดเขตอาจ ถัดแล้ว ให้ถามความเห็นราษฎรว่าจะพอใจอย่างไร ถัดก็คือ ให้มีชาห์ตรงใหญ่ของ สันนิบาตชาติมาเป็นผู้ปกครองหรือโอนไปอยู่กับฝรั่งเศสหรือกลับไปอยู่กับเยอรมัน ให้มีการถามความเห็นราษฎร ในแคว้นซัคเซินและลอร์เรนซึ่งเดิมเป็นของเดนมาร์ก ถ้าสมัครจะ กลับไปรวมกับเดนมาร์กหรือคงอยู่กับเยอรมัน ๒ โปแลนด์ได้เมืองโปแลนด์ตะวันออกของ แคว้นปรัสเซียตะวันออกซึ่งมีชาวโปแลนด์อยู่มาก เมืองดานซิก ซึ่งมีคนเยอรมันอยู่มากให้จัดเป็น เสรีนครขึ้น (Free City) โดยมีรัฐบาลเอกราชภายในอาภักษของสันนิบาตชาติ ๓ ระหว่าง ปรัสเซียตะวันออกและตะวันออกให้คืนแดนของโปแลนด์คืนกต่างเรียกว่า "ฉนวนโปแลนด์" (Polish Corridor)

- ๑. เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๔ ได้มีการให้ราษฎรออกเสียง ผลคือราษฎรสมัครมารวมอยู่ในเยอรมัน
- ๒. ใน ค.ศ. ๑๙๒๐ ผลแห่งการออกเสียงสำหรับซัคเซินหรือราษฎรไปอยู่กับเดนมาร์ก แต่ซัคเซินกลางออกเสียง ไปอยู่กับเยอรมัน
- ๓. เมืองดานซิกนี้ เป็นระฆวนอันหนึ่งของมหาสงครามครั้งที่ ๒ นี้ (ค.ศ. ๑๙๑๕-๑๙๑๘)

เยอรมันต้องส่งอาณาณีนคมทั้งหมด แต่แทนที่ โอนไปยังสัมพันธมิตร ให้จัดให้ประเทศ
สัมพันธมิตรบางประเทศดูแลการปกครองในฐานะเป็นผู้ได้รับมอบหมายจากสันนิบาตชาติเรียก
ว่า อาณาเขตค้ำในอาณัติ (mandated territories)

๒) เศรษฐกิจ เยอรมันยอมยกเรือพาณิชย์ทั้งหมดให้แก่สัมพันธมิตรเป็นการชดใช้
ค่าเสียหายในการที่ได้จมเรือพาณิชย์ฝ่ายสัมพันธมิตร ทุกปี ๆ จนครบสิบปี เยอรมันจะต้องส่ง
ถ่านหินให้ฝรั่งเศส เบลเยียม และยิตาดี

๓) การทหาร เยอรมันต้องเลิกการเกณฑ์ทหารโดยเด็ดขาด และจะมีทหารเกิน
กองหนึ่งแสนคนไม่ได้ ทหารเหล่านี้ต้องเป็นพลกองชาวมิตร ทั้งนี้กำหนด ๑๒ ปี กระสุนปืน
ต่าง ๆ ต้องมอบให้สัมพันธมิตรหมด ให้ยกเลิกกรมเสนาธิการทหารของทหารเรือเสีย ส่วนกอง
ทัพเรือนั้นเยอรมันได้ทำการจมนิวเอ็งเดียแล้ว แต่อย่างไรก็ดี เยอรมันจะมีเรือสงครามได้โดย
จำกัด แต่เรือใต้น้ำนั้นห้ามเด็ดขาด และจะมีเครื่องบินรบทุกชนิดไม่ได้

๔) ค่าปฏิกรรม (Reparations) สันนิบาตชาติได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า เยอรมันจะ
พันธมิตรยอมรับผิดทุกประการ ในการเสียหายทุกอย่างที่ได้ก่อให้เกิดแก่สัมพันธมิตร และ สหิต ประ
เทศ (The Allies & Associated Powers) ในการทำสงคราม ฉะนั้นจะต้องเสียค่าปฏิกรรมให้
แต่มีสัญญาการกำหนดค่าปฏิกรรมนี้ได้ตกลงกันมากมาย ระหว่าง รัฐบาล และ นักการทูต ของ
สัมพันธมิตร ในการกำหนดค่าเสียหายสงครามนั้นแต่เดิมเคยมี ๓ วิธีด้วยกัน

ก) กำหนดให้ฝ่ายแพ้เสียค่าเสียหายเกินกว่าที่ฝ่ายชนะเสียหายจริง การกำหนดวิธี
นี้ชอบพวดยัย เพราะจะกระทบผลประโยชน์ของเยอรมันซึ่งมีอยู่ทุก โลกก็ไม่พอ

ข) กำหนดค่าเสียหายโดยไม่วิตถะเป็นค่าจริง โดยฝ่ายแพ้ หรือ เป็น การหักค่าไรจาก
สงคราม แต่เพื่อเป็นการทำให้หนี้สงครามของฝ่ายชนะสิ้นสุดโดยภาพโดยไม่ต้องไปกู้หนี้สงคราม
อื่นอีก

ค) ฝ่ายฝรั่งเศสเห็นว่าโดยทฤษฎีควร ให้เยอรมันรับเป็นหนี้ค่าทำสงคราม ซึ่งฝ่ายสัม
พันธมิตรต้องไปหมด แม้ในทางปฏิบัติจะไม่สามารถทำได้ จึงหันมู่คิดว่า ชดทงทฤษฎี

ปรัสเซียใช้วิธีนี้เมื่อการปรัสเซียสงครามสงคราม พ.ศ. ๑๙๑๖ ซึ่งเจ้าเซอเบิสมาร์ก บันนาชองหลังว่าปรับน้อยไป เพราะ
ฝรั่งเศสสามารถชำระได้ภายใน ๓ ปี

ในกรณีปฏิบัติ ทิศทางที่ถูกต้องซึ่งตามสัญญาฉบับที่ ๕ เยอรมันยอมใช้เพียงค่าสินไหมทดแทน
 “สำหรับ ค่าเสียหาย ซึ่งมีต่อพดเมืองของสัมพันธมิตรและทรัพย์สินซึ่งเกิด จากการ รุกรานของ
 เยอรมันทางบกทางทะเลและทางอากาศ” ผู้แทนอเมริกันยืนยันให้เป็นไปตามข้อความในสัญญา
 ฉบับที่ ๕ ในที่สุดที่ประชุมยอมตกลงด้วย ปัญหาต่อไปมีว่า จะกำหนดค่าเสียหายเท่าใดเพราะ
 เป็นกรยาก ในที่สุดได้ตั้งกรรมการพิจารณาค่าปฏิกรรมขึ้น คณะกรรมการได้เสนอให้
 เยอรมันชำระ ๑๓๒ พันล้านมาร์คของ

๕) รับประกันการปฏิบัติตามสนธิสัญญา

เพื่อเป็นประกันว่าเยอรมันจะปฏิบัติตามสัญญา กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรมีมติเข้า
 ครอบครองดินแดนของเยอรมันตามฝั่งซ้ายของแม่น้ำไรน์ มีกำหนดเวลา ๑๕ ปี โดยจะได้ถอนไป
 เป็นระยะ ๆ ในเมื่อได้รับชำระหนี้

ขอเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ

นอกจากข้อสำคัญดังกล่าวแล้ว ยังมีข้ออื่น ๆ อีก อาทิ เยอรมันจะต้องยอมให้เอาตัว
 จักรพรรดิอดอล์ฟที่ ๒ มาขึ้นศาลระหว่างประเทศพิจารณาตงไทย ค่าสินจะประกอบด้วยตุลา
 การ ๕ นาย ที่ประเทศสัมพันธมิตรชนหัวหน้า (Principal Allies) จะได้ตั้งขึ้นประเทศละ
 หนึ่งนาย แต่ในชั้นนี้ไม่ได้ผลเพราะจักรพรรดินอกตำแหน่งได้หลบหนีเข้าไปพำนักอาศัยอยู่
 ในดินแดนของประเทศในเขตอำนาจตัวเอง และแม่ฝ่ายสัมพันธมิตรจะได้รื้อข้อให้ตั้งตัว
 ฝ่ายเนเชอรัลส์ ก็ไม่ยอมตั้ง

ข) สนธิสัญญาเมืองแซงแยร์แมง (St. Germain)

นอกจากสนธิสัญญาเมืองแวร์ซายส์แล้ว สัมพันธมิตรได้ตั้งชื่อในสนธิสัญญาแซงแยร์แมง
 โกลด์ ๆ กรุงปารีสกับยอดส์เตอริยอกเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ค.ศ. ๑๙๑๙ โดยสนธิสัญญาฉบับนี้
 ยอดส์เตอริยอกยอม ให้แยกตัวออกเป็นอีกประเทศหนึ่งต่างหาก และยอมยกดินแดนบาง ส่วนให้
 ประเทศดังกล่าวแล้วคือยกเมืองครังคิโม ไคโรไลต์ เมือง ตร์เฮด์ต์และ อัสเตอริย ให้ อิตาลี

๓ International Relation by Ramon & Buell หน้า ๑๒๘
 การกำหนดค่าปฏิกรรมแก่ปรมากรว่าเยอรมันไม่สามารถชำระได้จริง ๆ ดังปรากฏข้อเท็จจริงในภายหลัง

ออสเตรียสัญญาว่าจะไม่ไปรวมกับเยอรมัน นอกจากได้รับ ความยินยอม จาก สันนิบาตชาติ
นอกจากนั้นก็มีบทกำหนดในเรื่องค่าเสียหาย เรื่องการทหารซึ่งจะต้องมีจำนวนจำกัด ฯลฯ

ก) สนธิสัญญาเมืองเนยยี (Neuilly)

สนธิสัญญาเมืองเนยยี ทำกันเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๑๘ ระหว่างสัมพันธมิตรกับบัตเกเวีย บัตเกเวียยอมเสียดินแดนตั้งฉนวนมากซึ่งได้ไว้เนื่องจากสงคราม บัตเกเวีย
ค.ศ. ๑๙๑๒-๑๙๑๓ และเนื่องจากมหาสงครามคราวนี้ ยกแคว้น โดบรูชากให้รู้มาเนีย ส่วน
ใหญ่ของแคว้นแมซีโดเนียให้แก่ยูโกสลาเวีย และดินแดนตามฝั่งทราสให้แก่กรีซ นอกนั้นก็มี
เรื่องค่าเสียหายสงครามและเรื่องการจำกัดกำลังการทหาร

ง) สนธิสัญญาเมืองตรีอานอง (Trianon)

สนธิสัญญาเมืองตรีอานอง เช่นกันเมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๒๐ กับฮังการีซึ่งเป็น
ประเทศตั้งขึ้นใหม่โดยแยกจากจักรวรรดิออสเตรียฮังการีเดิม ฮังการียอมยกสโลวาเกียให้เชก
โกสโลวาเกีย ฮังการีตะวันตก ให้ออสเตรีย แคว้นโครเอเชีย สตาโวเนีย ให้แก่ยูโกสลา
เวีย ภูมาเนียได้ทรานซิลวาเนีย และต้องเสียค่าปฏิกรรมสงคราม จำกัดกำลังทางทหาร ฯลฯ

จ) สนธิสัญญาเมืองแซฟรส์ (Sevres)

ปัญหาว่าจะตกลงแบ่งตุรกีอย่างไรเป็นปัญหายิ่งยากสำหรับสัมพันธมิตรมาก เพราะมี
ความเห็นแตกแยกกันระหว่างฝรั่งเศสกับบริเตนใหญ่ ระหว่างอิตาลีกับกรีซ และในขณะนั้น
ปรากฏว่าตุรกีเกิดมีสองรัฐบาลขึ้น คือ รัฐบาลเก่าของพระเจ้าสุลต่านที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล
และของมุสตาฟาเคมาลที่กรุงอังการา

ในที่สุดสัมพันธมิตรได้ตั้งชื่อในสนธิสัญญาที่เมืองแซฟรส์ ซึ่งอยู่ใกล้กับกรุงมาวรีดี เมื่อ
วันที่ ๒๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๒๐ กับรัฐบาลของสุลต่าน โดยสนธิสัญญา ระบบนี้ รัฐบาลของสุลต่าน
ตั้งอธิปไตยกรัง ในกาบเป็นเจ้าของในดินแดนต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เป็นเชื้อชาติตุรกี แยกรัฐอาหรับ
แห่งเฮจซ (Hejaz) ให้เป็นประเทศเอกราช ซึ่งอยู่ในอาณาเขตของฝรั่งเศส เมโสโปเตเมีย
และปาเลสไตน์ อยู่ในอาณาเขตของอังกฤษ ส่วนเมอริกาให้กรีซครอบครองบริวิกซ์ ๕ ปี ต่อจากนั้น

ไปให้ราษฎรออกเสียงว่าจะอยู่กับใคร อิตาลีได้ โคคัสเคียส และ โรดส์ ทราซและเกาะบางเกาะ
ในทะเลเอเจียนตกไปเป็นของกรีซ วัลรอนให้อามิเนียเป็นรัฐเอกราชจีน ช่องแคบ ดาร์ดาเนล
และบอสฟอรัสให้เป็นช่องระหว่างประเทศ (Internationalize) แตรดินแดนลอม ช่องเหล่านัน
ให้เป็นเขตปลอดทหาร

ภายหลังที่เซ็นสัญญาแล้ว ทางสัมพันธมิตรแห่งชาติของตุรกีที่กรุงอังการาภายใต้การนำ
ของมุสตาฟาเคมาล ไม่ยอมให้สัตยาบันนอกจากนกลบใช้กำลังทางทหารเข้ายึดรัฐอามิเนีย ซึ่ง
สัมพันธมิตรตั้งชั้นและบังคับให้ทหารอิตาเลียนและฝรั่งเศสถอยจากอนาโตเลียและคิลิเซีย รัฐ
บาลฝรั่งเศสและอิตาลีนั้นไม่พอใจอยู่แล้ว เพราะเห็นว่าบริเวณใหญ่และกรีซได้เปรียบกว่าตน
จึงแสดงความจำนงพร้อมที่จะให้มีการแก้ไขสนธิสัญญาใหม่ดังจะได้อีกต่อไปในตอนหลัง

สันนิบาตชาติ

ในสนธิสัญญาดังกล่าวซึ่งสัมพันธมิตรได้ทำกับเยอรมันนั้น ได้มีบทระบุไว้ว่าจะได้
จัดตั้งสมาคมระหว่างชาติขึ้นเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า "League of Nations" ภาษาฝรั่งเศส
ว่า "Societe des Nations" แปลเป็นภาษาไทยว่า "สันนิบาตชาติ" และเพื่อเป็นหลัก
ในการปฏิบัติของสมาชิก ให้มี "กติกา" (Covenant) ขึ้น

วัตถุประสงค์

ในคำปรารภของการจัดตั้งสันนิบาตชาตินั้น ได้อธิบายไว้ว่า การที่สมาชิกต่าง ๆ
ตกลงทำกติกาสังจะวางใจขึ้นโดย เพื่อส่งเสริมความระงับระหว่างนานาชาติและดำรงผล
แห่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างนานาชาติโดยการระงับ พันธกรณีที่จะไม่หันเข้าหา สง-
คราม โดยการบัญญัติให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาติเป็นไปโดยเปิดเผยชอบด้วย ยุติธรรม และ
ชอบด้วยเกียรติ โดยการมีระบียบฐานอย่างหนักแน่น ให้ความเข้าใจในกฎหมายระหว่างประเทศ
เป็นกฎเกณฑ์อันจริงจังแห่งการปฏิบัติในระหว่างรัฐบาลต่าง ๆ และโดยการบำรุงรักษา ความ
ยุติธรรมและความเคารพอย่างเคร่งครัดต่อพันธกรณีแห่งสนธิสัญญา ทั้งหมดในการ ที่ชนชาติ
ซึ่งมีองค์การเป็นระเบียบแล้วจะปฏิบัติต่อกันและกัน

๑. รายงานเรื่ององค์การตั้งสันนิบาตชาติให้ดู Essential facts about the League of Nations
(Geneva 1935, Information section).

องค์การของสันนิบาตชาติ

องค์การของสันนิบาตชาติประกอบด้วย

- ก) สัมชชา (The Assembly)
- ข) คณะมนตรี (The Council)
- ก) สำนักเลขาธิการประจำ (The Permanent Secretariat)

สัมชชา สัมชชาหรือที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยผู้แทนประเทศต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกของสันนิบาตชาติ ในการประชุมสัมชชาสมาชิกแต่ละประเทศมีสิทธิลงคะแนนได้หนึ่งคะแนน และจะมีผู้แทนเกิน ๓ นายไม่ได้

สัมชชาอาจที่จะลงมติเรื่องใด ๆ ที่อยู่ภายในขอบเขตการปฏิบัติของสันนิบาตชาติ หรือที่กระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพของโลกได้ นอกจากนี้ยังมีอำนาจพิเศษต่อไปนี้

- ๑) ควบคุมงบประมาณของสันนิบาตชาติ เงินซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายของสันนิบาตชาตินั้น สัมชชาเป็นผู้บำรุงตามถ้อย ซึ่งสัมชชาจะได้วินิจฉัย
- ๒) แก้ไขเพิ่มเติมกติกา
- ๓) รับสมาชิกใหม่แห่งสันนิบาตชาติ
- ๔) เลือกตั้งสมาชิกประเภทไม่ประจำของคณะมนตรี
- ๕) แต่งตั้งเลขาธิการ
- ๖) พิจารณาข้อพิพาทระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่คณะมนตรีเสนอขึ้นมา
- ๗) แนะนำสมาชิกแห่งสันนิบาตชาติให้พิจารณาหนังสือสัญญาที่ใช้ไม่ได้ใหม่หรือให้พิจารณาความเป็นไปในระหว่างนานาชาติซึ่งอาจเป็นภัยแก่สันติภาพแห่งโลกได้
- ๘) ทำหน้าที่ต่อคณะมนตรีในการเลือกตั้งตุลาการประจำศาล ประจำคดีกรรมระหว่างประเทศ
- ๙) แนะนำให้คณะมนตรี ตั้งกรรมการที่ปรึกษา สำหรับทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใด

คณะมนตรี

เพื่อสะดวกในการดำเนินงาน จึงให้คณะมนตรีชน ทำนองคณะรัฐมนตรี คณะมนตรี ประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท คือ สมาชิกประจำและไม่ประจำ

สมาชิกประจำได้แก่ผู้แทนประเทศ ซึ่ง เป็นหัวหน้า ฝ่าย สัมพันธมิตร และ สหิต ประเทศ (Principal Allies and Associated Powers) คือ สหรัฐอเมริกา^๑ สหราชอาณาจักร คือ จักรวรรดิอังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี^๒ และญี่ปุ่น^๓ สมาชิกไม่ประจำได้แก่สมาชิกซึ่งที่ประชุม สัมพันธมิตรเลือกตั้ง แต่ระหว่างวาระเลือกตั้งให้ผู้แทนเบเลียม บราซิล สเปนและกรีซเป็น สมาชิกไปก่อน

สำนักเลขาธิการประจำ

สำนักเลขาธิการประจำประกอบด้วยเลขาธิการเป็นหัวหน้า คอยคุ้มครองและ มี เลขาธิการอนคตออกจนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ตามความต้องการ เลขาธิการมีหน้าที่เป็นเลขาธิการ ของที่ประชุมสัมมนาและที่ประชุมคณะมนตรี

คณะมนตรีมีอำนาจหน้าที่ทางของเดียวกับสัมมนา กล่าวคือ อาจจัดแจงเรื่องใด ๆ ที่ อยู่ภายในขอบเขตการปฏิบัติของสันนิบาตชาติหรือที่กระทบกระเทือนสันติภาพแห่งโลกได้ นอก จากนี้ยังมีอำนาจพิเศษอีก คือ

(๑) ในกรณีประเทศซึ่งเป็นสมาชิกหนึ่งใดทำการรุกรานเพื่อขู่เข็ญหรือนำเกรงถ้าจะ มีการรุกรานต่อบูรณภาพอาณาเขตและเอกราชในการเมืองซึ่งประชาสมาชิกล้อมอยู่ คณะ มนตรีมีสิทธิให้คำแนะนำว่าจะต้องเคารพและสงวนรักษาหลักการไม่รุกรานนี้อย่างใด

(๒) ทำโครงการลดกำลังรบ

(๓) สมาชิก มีสิทธิในทางมิตรภาพ ที่จะแจ้งให้สัมมนา หรือ คณะมนตรี ทราบ ถึงพฤติการณ์ใด ๆ อันกระทบกระเทือนถึงความสัมพันธ์ระหว่างนานาประเทศ ซึ่งทำให้หวาด

๑. รัฐสภาอเมริกา ไม่ยอมให้สัตยาบันสนธิสัญญาฉบับนี้ และไม่ยอมให้ สหรัฐอเมริกา เข้าเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ ฉะนั้น คณะมนตรีจึงขาดสหรัฐอเมริกาไป
๒. และ ๓. อิตาลีและญี่ปุ่นใหม่หลังจากได้ถอนออกจากสมาชิกรัฐสันนิบาตชาติ

ถือว่าการปกปิดหนังสือพิมพ์ของนานาประเทศ หรือความเข้าใจอันดีระหว่างชาติต่าง ๆ ซึ่ง
เป็นเหตุแห่งสันติภาพ

(๔) พิจารณาข้อพิพาทระหว่างสมาชิกซึ่งสมาชิกผู้พิพาทเสนอให้พิจารณา โดยไม่
เสนอให้ตั้งอนุญาโตตุลาการหรือการตกลงทางศาลระหว่างประเทศ

(๕) ในกรณีที่ใดมีการตัดสินหรือชขาดแต่ แต่มีการไม่ปฏิบัติตามคำตัดสินหรือ
คำชขาด คณะมนตรีมนตรีเห็นว่าจะควรจัดการอย่างไรต่อไปเพื่อให้สำเร็จผลตามคำตัดสิน
หรือคำชขาดนั้น

(๖) ถ้าหากสมาชิกฝ่ายใด ๆ แห่งสันนิบาตชาติหันเข้าหาสงครามโดยละเมิดกติกา
ให้เป็นหน้าที่ของคณะมนตรีที่จะแนะนำรัฐบาลทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง ว่าสมาชิกของสันนิบาต
ชาติต่างจะต้องจัดตั้งกำลังทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศอย่างไรไปเป็นกำลังที่จะใช้เพื่อ
คุ้มครองกติกาสันนิบาตชาติ

(๗) สมาชิกฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ของสันนิบาตชาติ ซึ่งได้ละเมิดกติกา ของสันนิบาต ชาติ
อาจถูกประณามว่าคนไม่เป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติอยู่ต่อไปแล้วก็ได้ โดยมีมติของคณะมนตรี
ซึ่งผู้แทนของสมาชิกอื่น ๆ ทั้งหมดของสันนิบาตชาติที่อยู่ในคณะมนตรีลงความเห็นด้วย

(๘) ในกรณีพิพาทระหว่างสองรัฐซึ่งรัฐหนึ่งเป็นสมาชิกแต่กรรัฐหนึ่งไม่ได้เป็น หรือ
ระหว่างรัฐซึ่งไม่ได้เป็นด้วยกันทั้งสองฝ่าย เพื่อการพิจารณานั้น คณะมนตรีจะขอรับรอง ให้รัฐ
เกิดมารับปฏิบัติตามพันธกรณีต่าง ๆ เหมือนหนึ่งเป็นสมาชิก

(๙) การตั้งตั้งเจ้าหน้าที่สำนักเลขาธิการให้ได้รับความเห็นชอบจากคณะมนตรีก่อน

(๑๐) ตามมติหรือสัญญาสันติภาพและสนธิสัญญาหลายฉบับ คณะมนตรีได้รับมอบ
หมายให้เป็นผู้พิจารณาการบริบาลหลายประการ อาทิ เรื่องเสรีนครคาบสมุทร การปกครอง
แม่น้ำซาร์ การคุ้มครองชนด้อยกว่า ฯลฯ

บทความสำคัญในกติกา

ในกติกาสันนิบาตชาติมีบทบังคับสำคัญอยู่เรื่องหนึ่ง คือ เกี่ยวกับสงคราม กล่าวคือ
การห้ามสงครามหรือข้อสัญญาว่าจะทำสงคราม หรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนถึงสันติภาพ

ของโลกแล้ว ถอดมาเป็นเรื่องท้องถิ่นภาคชาติแล้วได้เสียด้วย และสันนิบาตชาติมีหน้าที่จะต้อง
 พิจารณาทำเนิการเพื่อป้องกันคุ้มครองสันติภาพของประเทศไทยต่าง ๆ สันนิบาตชาติ
 คกกลงจะเด่นชัดได้เพียงระหว่างกันชนชาจนำมาซึ่งสงครามโดยให้สันนิบาตชาติเป็นอนุญาโต-
 ตูการหรือไต่สวน ถ้ายอมใหม่การตั้งอนุญาโตตุการแล้ว คู่พิพาทให้คำนึงว่าจะปฏิบัติ
 ตามคำชี้ขาด และไม่ทำสงครามกัน ถ้าให้สันนิบาตหรือคณะมนตรี สอดส่องเรื่องใดแล้ว
 สันนิบาตหรือคณะมนตรีของไต่สวนเรื่องนี้ และภายใน ๖ เดือนหลังจากได้รับการมอบหมาย
 ให้ไต่สวน จะต้องรับรายงานพร้อมด้วยข้อแนะนำไปยังสันนิบาตชาติ ถ้าสันนิบาตชาติคกกลง
 เป็นเอกฉันท์ตามรายงานและข้อแนะนำนั้นเป็นเอกฉันท์ (เว้นเฉพาะคู่พิพาท) คู่พิพาทคกกลง
 จะไม่ทำสงครามในกรณีนั้น ถ้าสันนิบาตชาติไม่รับรองข้อแนะนำเป็นเอกฉันท์ คู่พิพาทรับรอง
 จะไม่ทำสงครามซึ่งกันและกันภายใน ๓ เดือนหลังจากได้รับรายงานนั้น

สัมพันธไมตรีระหว่างประเทศต่าง ๆ ภายหลังมหาสงครามครั้งที่ ๑

แม้จะมสันนิบาตชาติชนแดงเกิดขึ้น แต่ประเทศต่าง ๆ ก็ไม่ได้วางใจซึ่งกันและกัน สหรัย-
 ยอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่เป็นหัวหน้าจัดการให้สันนิบาตชาติขึ้นก็กลับไม่ยอมรับเป็นสมาชิก
 ประกอบทั้งโดยพฤตินัยก็ปรากฏว่า สันนิบาตชาติไม่มีอำนาจจริงจังในทางระงับข้อพิพาท
 ใหญ่ ๆ ได้ ประเทศต่าง ๆ จึงหันมาเริ่มทำสัญญาพันธมิตรเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
 ทั้งหมดทีเดียวก่อนเกิดมหาสงครามอีก ชาติ ฝรั่งเศสเกรงว่าเยอรมันจะพยายามทำ จึงตั้ง
 หักในทางวิเทโศบายไว้ว่า ประเทศฝรั่งเศสจะต้องมีหักประกันการรุกรานอย่าง
 แข็งแรง ในปี ค.ศ. ๑๙๒๓ ฝรั่งเศสได้ทำสัญญาพันธมิตรกับโปแลนด์, ค.ศ. ๑๙๒๔ กับเชโกสโล-
 โววาเกีย, ค.ศ. ๑๙๒๕ กับยูโกสลาเวีย, ปี ค.ศ. ๑๙๒๖ กับเบลเยียม

ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๒๐-ค.ศ. ๑๙๒๓ เชโกสโลวาเกีย ยูโกสลาเวีย รุมาเนีย เกรงอับ
 ชู่งการรุกราน เพราะประเทศเหล่านี้ได้ก้าวไรทางดินแดนจากยู่งลารี เนื่องจากมหาสงคราม
 คราวที่แล้ว จึงได้ร่วมทำสัญญาพันธมิตรช่วยเหลือกันและกันในกรณีถูกยู่งลารีรุกราน ส่วน
 รุมาเนียและโปแลนด์นั้นเกรงรัสเซีย เพราะระหว่างเกิดกรรปฏิวัติในรัสเซีย รุมาเนียได้ช่วย
 โอกาสรวบรวมเอาเบสซาราเบียมาเป็นของตน และรัสเซียได้ประกาศว่าตนไม่ยอมรับนับถือการ
 กระทำเช่นนั้น ฝ่ายโปแลนด์ก็เช่นเดียวกัน เพราะ โปแลนด์เกิดขึ้นได้โดยประกอบด้วยดินแดน

๑. พึงสังเกตไว้ว่าถดถิวสันนิบาตชาติไม่ได้ห้ามการทำสงครามโดยเด็ดขาด

ของเยอรมันเดิมและรัฐเซเชเดม เมื่อความเกรงกลัวว่ารัฐเซเชเดมจะตรงกัน ทั้งสองฝ่ายต่างก็ตกลงจะชดเชยกันถาวรรัฐเซเชเดม ในปี ค.ศ. ๑๘๒๗ อิตาลีทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับออสเตรีย เพราะอิตาลีเห็นว้ายโกลด์ดาเวียเป็นภัยคุกคามความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ ของตนในทะเลแอดริอัติก ส่วนซึ่งการกษัตริย์นอติสรวมกับอิตาลี เพราะถูกรุกรานโดยโกลด์ดาเวียและเรโกลด์ดาเวียทำสัญญาติดต่อกันอยู่แล้ว ดังกล่าวข้างต้น

บทที่ ๕

เหตุการณ์ทางการเมืองที่ปลายหลัง

มหาสงครามครั้งที่ ๑ จนถึงมหาสงครามครั้งที่ ๒

การประชุมกรุงวอชิงตัน ค.ศ. ๑๘๒๒

ในปี ค.ศ. ๑๘๒๒ ทางสหรัฐอเมริกาได้จัดให้มีการประชุมชนนกรุงวอชิงตัน โดยมีมหาประเทศดังต่อไปนี้ เข้าประชุม คือ

- ๑. สหรัฐอเมริกา
- ๒. เม็กซิโก
- ๓. บริเตนใหญ่
- ๔. จีน
- ๕. ฝรั่งเศส
- ๖. อิตาลี
- ๗. ญี่ปุ่น
- ๘. เนเธอร์แลนด์
- ๙. ปรัสเซีย

ผลแห่งการประชุมได้ทำสนธิสัญญากันหลายฉบับ คือ:-

๑. สนธิสัญญา ๘ ชาติ ระหว่างสหรัฐอเมริกา เม็กซิโก บริเตนใหญ่ จีน ฝรั่งเศส อิตาลี ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์และปรัสเซีย ในคำปรารภของสนธิสัญญามีความว่า เอกอัครราชทูตที่เจรจาตกลงกันโดยนโยบายให้สถานการณในตะวันออกไกลอยู่ในสภาพอันมั่นคงเสถียรภาพ และคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ส่วนได้เสียของจีนและตั้งเดิมความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศอื่น โดยมีมูลฐานแห่งความเสมอภาคในโอกาสเท่าเทียมกัน จึงตกลงกันมีความโดยย่อ ดังนี้

- (๑) เคารพอธิปไตยเอกราชและบูรณภาพอาณาเขตและบริวารของจีน และจะไม่ถือประโยชน์จากสภาพของจีนโดยขอสิทธิหรือเอกสิทธิพิเศษอย่างใด อันเป็นเหตุให้เสื่อมเสียสิทธิของประเทศของผู้อื่นที่เป็นมิตร
- (๒) อัครราชทูตแห่งสัญญาจะไม่ทำสัญญาหรือตกลงระหว่างกันประการใด หรือกับรัฐอื่นซึ่งอยู่นอกสัญญาเพื่อให้เกิดการละเมิดหรือเสื่อมเสียหลักการ ดังกล่าว

ในข้อ (๑)

(๓) เพื่อให้หลักการเปิดประตู (Open Door) หรือความเสมอภาคในโอกาสที่จะทำการค้าและอุตสาหกรรมมีผลยิ่งขึ้นสำหรับทุกประเทศ อัครภาคีแห่งสัญญาตกลงจะไม่สนับสนุนบุคคล ชาติ ของตนให้ได้สิทธิต่าง ๆ ในการพาณิชย์หรือเศรษฐกิจหรือการผูกขาดอื่นใดเอาจากรัฐบาลจีน ให้ดียิ่งไปกว่าชาติอื่นอันเป็นเหตุให้ทำลายหลักการเปิดโอกาสในการค้าเท่าเทียมกัน^๑

๒. สนธิสัญญา & ชาติ คือ สหรัฐอเมริกา จักรวรรดิบริติช ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น เห็นพ้องกันว่า เพื่อกลั่นระฆังสงครามกันต่อไป และคงใจซึ่งสิทธิของตนในดินแดนบนเกาะต่าง ๆ ซึ่งตนเป็นเจ้าของอยู่ในภาคมหาสมุทรแปซิฟิก จึงตกลงกันมีควมดังนี้

(๑) อัครภาคีแห่งสนธิสัญญาตกลงจะเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ซึ่งต่างฝ่ายมีอยู่เหนือเกาะต่าง ๆ ในภาคมหาสมุทรแปซิฟิก

(๒) ถ้าสิทธิดังกล่าวแต่ก่อน มีประเทศอื่นมาคุกคามโดยการกระทำการรุกรานแล้ว อัครภาคีจะโต้ตอบให้กันและกันทราบโดยละเอียด และเปิดเผยหรือจะหาทางทำควมเข้าใจกัน ในอันที่จะร่วมมือกันเผชิญต่อเหตุการณ์นั้น

(๓) เมื่อได้รับสัตยาบันแล้ว สัญญาพันธไมตรีระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่น ปี ค.ศ. ๑๘๖๓ เป็นอันสิ้นสุดลง

(๔) สนธิสัญญานี้มีอายุ ๑๐ ปี^๒

๓. สนธิสัญญาตกลงปัญหาเรื่องมณฑลซานตง ระหว่างญี่ปุ่นและจีนตกลงกัน มีความว่า

(๑) ญี่ปุ่นจะคืนเขตต์เช่าเถียนเจา ซึ่งเยอรมันเช่าจากจีนไว้เดิมก่อนสงครามโลก (ค.ศ. ๑๙๑๕) ให้แก่จีน ในการนี้ญี่ปุ่นจะถอนทหาร ตำรวจที่อยู่ตามทางรถไฟสายชิงเตา ชีหนานฟูกลับหมด

๑. The Washington Conference and After โดย Yamato Ichibashi หน้า ๑๑๖-๑๒๐
๒. The Washington Conference and After โดย Yamato Ichibashi หน้า ๑๒๑-๑๒๓

(๒) ญี่ปุ่นจะโอนกลับไปให้จีน บรรดารถไฟสายซึ่งเขาและจีนานฟู กับสายต่างๆ
ต่าง ๆ ให้หมดสิ้น โดยจีนยอมชำระเงินให้
นอกนั้นเป็นขอเปิดคดี ฯ^๑

๕. สนธิสัญญาระหว่าง สหรัฐอเมริกา เขตเยเมน จักรวรรดิบริติช จีน ฝรั่งเศส อิตาลี
ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์และโปรตุเกส เกี่ยวกับการเก็บภาษีศุลกากรของจีน มีความว่า

(๑) ยอมให้จีนขึ้นอัตราภาษีศุลกากรได้ร้อยละ ๕^๒

๕. สนธิสัญญา ๕ ชาติ ระหว่างสหรัฐอเมริกา จักรวรรดิบริติช ฝรั่งเศส อิตาลี
และญี่ปุ่นเกี่ยวกับการจำกัดอาชญากรรมทางเรือ มีความว่า

(๑) อัตราภาษีศุลกากรจำกัดอาชญากรรมทางเรือของตน ตามสัดส่วนดังนี้

สหรัฐอเมริกา ๕๒๕,๐๐๐ ตัน	จักรวรรดิบริติช ๕๒๕,๐๐๐ ตัน
ญี่ปุ่น ๓๓๕,๐๐๐ ตัน	ฝรั่งเศสและอิตาลี ๓๗๕,๐๐๐ ตัน
หรือคิดตามสัดส่วน ๕ : ๕ : ๓ : ๓.๖๗ : ๓.๖๗ นอกนั้นก็กวด	
ถึงการจำกัดเรือสงครามประเภทอื่น ๆ	

(๒) การจำกัดคนมีอายุ ๑๐ ปี^๓

ในที่ซึ่งจะมีการประชุมกันในกรณี รับรองมาตัง เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๓

ในการประชุมรัฐสภาอเมริกา นายโบราห์ (Senator Borah) ผู้แทนสภาสูงได้เสนอให้รัฐสภา
ลงมติในขณะพิจารณาว่ากฎหมายจำกัดทางเรือให้อนุญาติให้ประธานาธิบดีมีอำนาจเชิญ
รัฐบาลบริเตนใหญ่และญี่ปุ่นส่งผู้แทนมาประชุมตกลงจำกัดทางเรือเสีย ๕ ปี ซึ่งรัฐสภาได้ลงมติ
และประธานาธิบดีฮาร์วีย์ก็ได้ตกลงเห็นชอบด้วย ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๒๓ ตชชยช
นายกรัฐมนตรีอังกฤษถูกผู้แทนราษฎรถามในสภาสามัญว่า รัฐบาลอังกฤษได้พิจารณาปัญหา
ในอันที่ระวางบ้อย่างยากต่าง ๆ ในภาคตะวันออกไกล ซึ่งจะเป็นการคุกคามต่อสันติ โดย

๑. ๓ Washington Conference and After โดย Y. Ichihashi หน้า ๓๘๘-๓๘๙.
 ๒. ๓ Washington Conference and After โดย Y. Ichihashi หน้า ๓๘๙-๔๐๒.
 ๓. ๓ Washington Conference and After โดย Y. Ichihashi หน้า ๓๘๕-๓๘๘ และ
 Encyclopaedia Britannica เล่ม ๒๓ หน้า ๓๐๗-๔๐๘.

เชิญให้สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและจีนมาประชุมกันหรือหาไม่ และรัฐบาลมีความเห็นอย่างไร
 ในการที่ชายของสัญญาพันธไมตรีกับญี่ปุ่นจะสิ้นสุดลง กล่าวคือจะต่ออายุหรือหาไม่ ตอยยอช
 ได้ตอบเป็นใจความว่า จะรีบตอบให้ทราบโดยด่วน ในปัญหาที่ตาม เพราะกำลังตามความ
 เห็นรัฐบาลที่เกี่ยวข้องอยู่ ต่อมาอีกไม่กี่วัน ตอยยอชได้แถลงในสภาฯ ตอบข้อถามดังกล่าว
 ความว่า นโยบายของจักรวรรดิบริติชเกี่ยวกับภาคมหาสมุทรแปซิฟิกและตะวันออกไกลนั้น
 ต้องคำนึงถึงสัญญาพันธไมตรีกับญี่ปุ่น เรื่องอนาคตของจีนและการต่อเนื่องระหว่างปัญหาทั้ง
 สองกับความสัมพันธ์ของจักรวรรดิบริติชกับสหรัฐอเมริกาด้วย ผลการทบทวนของนโยบาย
 คือรวมมณฑลหนมัตสึกับสหรัฐอเมริกา เพราะอังกฤษเชื่อมั่นว่า หนมัตสึเป็นเงื่อนไขสำคัญในอัน
 ที่จะผลัดได้ซึ่งสันติและความสุขเจริญของโลก ข้อที่สองก็คือ ต้องคงไว้ซึ่งพันธไมตรีฉันทมิตร
 สนิทและร่วมมือกับญี่ปุ่น เพราะเป็นสิ่งสำคัญในการคุ้มครองความเจริญรุ่งเรืองของจักรวรรดิบริติช
 และสันติของภาคตะวันออก ประการที่สาม สำหรับจีนนั้น จีนเป็นประเทศใหญ่ มีพลเมือง
 มาก และมีคนจีนเป็นอันมากที่นับถืออังกฤษเป็นมิตร ฉะนั้นอังกฤษจึงประสงค์จะช่วยเหลือและตั้ง
 เสริมให้เจริญวัฒนาถาวร อังกฤษจึงใคร่จะให้มีการประชุมจำกัดกำลังอาวุธทางเรือและปรัก
 ขงหาหรือเรื่องต่าง ๆ ในภาคแปซิฟิกให้แน่นอน ภายหลังที่ตอยยอชแถลงข้อดังกล่าวแล้ว
 หลอดเคอร์สัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้รับคำสั่งให้แจ้งข้อความที่ตอยยอช
 แถลงนี้ให้รัฐบาลอเมริกา ญี่ปุ่น และจีนทราบ

ความจริง รัฐบาลอังกฤษคงทราบความประสงค์ของรัฐบาลอเมริกาอยู่ก่อนแล้ว เพราะ
 ก่อนที่นายกรัฐมนตรีอังกฤษแถลงไม่กี่วัน รัฐมนตรีต่างประเทศอเมริกาได้ไปตามหาผู้แทน
 รัฐบาลอังกฤษ ญี่ปุ่นและฝรั่งเศสด้วย ในอันที่จะให้มีการประชุมปรึกษาการค้า ก็คืออาวุธและ
 ปัญหาภาคแปซิฟิกและตะวันออกไกล ฉะนั้นประเทศที่คอยรับเชิญประเทศแรกนั้น คือ อังกฤษ
 ไม่มีปัญหา ประเทศฝรั่งเศสก็รีบตอบตกลงโดยให้เหตุผลว่า การประชุมนี้เห็นควรอย่างยิ่ง
 เพราะจะมีผลประโยชน์สันติใภาคแปซิฟิกและฝรั่งเศสก็มีส่วนได้เสียสำคัญอยู่ด้วย

รัฐบาลญี่ปุ่นตอบว่า ยินดีต้อนรับความคิดใด ๆ ทั้งนั้นในอันที่จะตั้งเสริมสันติของ
 โลก และพร้อมที่จะร่วมเชิญในเรื่องการพิจารณาจำกัดกำลังอาวุธ แต่ในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหา

ภาคแปซิฟิกและตะวันออกไกลนั้น ก่อนที่จะแสดงความคิดเห็น ไรท์ทราบถึงลักษณะและขอบเขตของข้อเสนอนี้ของรัฐบาลอเมริกันก่อน ในที่สุดก็ได้ตอบตกลงรับเชิญประชุมเรื่องต่างๆ ทั้งหมด ภายหลังจากที่รัฐบาลอเมริกันได้ชี้แจงให้ทราบถึงระเบียบวาระของการประชุม

เมื่อเป็นอันแน่นอนว่า ประเทศสำคัญๆ อาทิ บริเตนใหญ่ ญี่ปุ่นและฝรั่งเศสตกลงด้วยแล้ว ในที่สุดรัฐบาลอเมริกันจึงออกหนังสือเชิญเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๒๓ ไปยังรัฐบาลฝรั่งเศส บริเตนใหญ่ ญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันได้ส่งคำเชิญไปยังจีนและอีก ๓ ประเทศ คือ เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และโปรตุเกส การประชุมได้เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน สิ้นสุดลงในวันที่ ๖ กุมภาพันธ์

การประชุมเมืองโลคาร์โน ค.ศ. ๑๙๒๕

ได้กล่าวแล้วว่าภายหลังมหาสงครามครั้งที่แล้ว ประเทศต่าง ๆ ต่างไม่พอใจซึ่งกันและกัน ฝ่ายชนะไม่พอใจฝ่ายแพ้ ฝ่ายแพ้ไม่พอใจฝ่ายชนะ หรือแม้ฝ่ายที่เคยเป็นพันธมิตรพวกเดียวกันมาแล้ว ต่างก็ระแวงซึ่งกันและกัน แม้จะมีการประชุมกันในกรุงวอชิงตันเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๒ เพื่อตกลงว่าทางเรือและตกลงปัญหาทางตะวันออกไกลแล้ว แต่ก็ยังมีปัญหาค้างคั่งอยู่อีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางด้านสำคัญคือ ยุโรป และประเทศต่าง ๆ ซึ่งเป็นมหาอำนาจในยุโรปก็ยังไม่สามารถพบได้ เนื่องจากรัฐบาลซึ่งประกอบเป็นรัฐบาลของแต่ละประเทศไม่ยอมลดหย่อนผ่อนปรนกัน เพราะเหตุนี้ในปี ค.ศ. ๑๙๒๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลแต่ละตัวรัฐบาลนักการเมืองของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ รัฐบาลและนักการเมืองที่เข้ามาใหม่เหล่านี้ล้วนแต่มีอุดมคติใหม่ พยายามลดความขมขื่นของสงครามครั้งที่แล้ว และราษฎรของตักก็พากันนิยมชมชื่น อาทิ รัฐบาลซึ่งเข้าถอยบังเหียนในบริเตนใหญ่ คือ รัฐบาลพรรคกรรมกร ซึ่งมี แรมเซย์ แมคโดนัลด์ (Ramsay Macdonald) เป็นนายกรัฐมนตรี แรมเซย์แมคโดนัลด์เป็นนักสันติชนนิยมและเชื่อมั่นในการทำความเข้าใจกันระหว่างประเทศ ในฝรั่งเศสรัฐบาลของปองกาเรซึ่งมีนโยบายความนึกแคบ และมีอุดมคติชาตินิยมโดยหมายสงครามนั้นต้องออกไป รัฐบาลใหม่เป็นรัฐบาลสันนิบาตและประชาธิปไตยจัด และฝ่ายซ้ายมีปอล ปังเลเว (Paul Painlevé) เป็นนายกรัฐมนตรี และอริสตีดีบรียองด์ (Aristide Bri-

and) เป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ในเยอรมันนั้นเอง บังเอิญได้รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศใหม่ ชื่อ กุสตาฟ สเตรสมานน์ (Gustav Stresemann) สเตรสมานน์เป็นผู้ที่ดำเนินนโยบายตกลงกับสัมพันธมิตรในเรื่องชำระหนี้สงครามตามแผนของนายพดคอส์ (Dawes Plan) จนสามารถให้ฝรั่งเศสถอนทหารจากเขต Ruhr ได้ สเตรสมานน์มีความเห็นว่าการตัดที่สุดซึ่งเยอรมันจะกลับคืนสู่สถานะเดิมเป็นมหาอำนาจได้ ก็โดยปฏิบัติตามพันธกรณีซึ่งมีอยู่โดยสันติวิธี และทำงานร่วมมือกับสัมพันธมิตรดีกว่าที่จะตั้งหน้าเป็นปฏิปักษ์ซึ่งกันและกัน ด้วยอุบายที่ สเตรสมานน์จึงประกาศว่า เยอรมันพร้อมที่จะร่วมมือกับฝรั่งเศสต่อไป และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นหัวใจของเยอรมันว่า จะไม่คิดรุกรานฝรั่งเศส เยอรมันพร้อมที่จะประกาศสงครามปรารถนาที่จะร้องขอมนุษยชาติและโลกเรตินั้นมาจากฝรั่งเศส ด้อยถองของ สเตรสมานน์มีความสำคัญยิ่ง เป็นเหตุให้ฝรั่งเศสและอังกฤษพอใจมากจนให้ประเทศอื่น คือ เบลเยียม, อิตาลี, โปแลนด์, เซโกสโลวาเกียมาประชุมปรึกษาหารือกันในที่ซึ่งมีจุดสนใจในยุโรป และเกิดสร้าง ความระแวงสงสัย ซึ่งกันและกัน อีกนัยหนึ่ง เกิดเป็นศัตรูเนื่องจากมหาสงครามกันเสียที่

ในที่สุดได้เปิดประชุมกันขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๕ ที่เมืองโลคาร์โน ริมทะเลสาบแมกซ์ โอรประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ได้ประชุมกัน ๑๑ วัน ได้ตกลงกันทำกติกาสัญญา เรียกว่า กติกาสัญญาเมืองโลคาร์โน (Locarno Pact) แต่แยกออกเป็นสันธิสัญญาหลายฉบับดังต่อไปนี้

๑. สันธิสัญญาฉบับประกันร่วมกันระหว่างเยอรมัน, เบลเยียม, ฝรั่งเศส, บริเตนใหญ่ และอิตาลีมีความสำคัญดังนี้
 - (๑) เอกอัครราชทูตร่วมกันและต่างกับรับประกัน (Collectively and Severally Guarantee) สถานะเดิมของดินแดนระหว่างเยอรมัน กับเบลเยียม และระหว่างเยอรมันกับฝรั่งเศส และจะไม่ละเมิดต่อเขตแดนดังกล่าวแล้ว ตามสันธิสัญญาสันติภาพเมืองแวร์ซายส์ได้กำหนดไว้ ตลอดจนข้อกำหนดว่าด้วยเขตต์ปลอดภัยด้วย

- (๒) เยอรมันกับเบลเยียมและเยอรมันกับฝรั่งเศสรับรองว่า ไม่ว่ากรณีใดจะไม่ทำการโจมตีหรือรุกรานซึ่งกันและกัน หรือใช้กำลังทำสงคราม เหนือไว้แต่เป็นการใช้สิทธิของกัน โดยชอบ เพื่อเป็นการต่อสู้การระเมิด บทบัญญัติ แห่ง สันธิสัญญาเมืองแวร์ซายส์ หรือเป็นการปฏิบัติตามกติกาสันนิบาตชาติ
- (๓) เยอรมันกับเบลเยียมและเยอรมันกับฝรั่งเศส ตกลงจะระงับข้อโต้เถียงซึ่งจะเกิดขึ้นโดยสันติวิธี และถ้ามีการกล่าวหาว่าอัครภาคฝ่ายใดละเมิดสันธิสัญญาเมืองแวร์ซายส์ ก็ให้อัครภาคอื่นเสนอต่อคณะมนตรีของสันนิบาตชาติเพื่อพิจารณา

๒. อนุสัญญาว่าด้วยอนุญาโตตุลาการระหว่างเยอรมันกับเบลเยียมฉบับหนึ่ง และระหว่างเยอรมันกับฝรั่งเศสอีกฉบับหนึ่ง อนุสัญญานี้มีใจความดังนี้

- (๑) ข้อพิพาททุกเรื่องระหว่างเยอรมันกับเบลเยียม (ฝรั่งเศส) ซึ่งไม่สามารถตกลงกันโดยวิธีง่ายทางการทูตแล้ว ให้เสนอให้ศาลอนุญาโตตุลาการ หรือศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศวินิจฉัย
- (๒) ก่อนเสนอให้ศาลอนุญาโตตุลาการ (Arbitral Tribunal) หรือศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ คู่พิพาทอาจตกลงกันให้คณะกรรมการปรานีประนอมประจำ (Permanent Conciliation Commission) พิจารณาได้ ทั้งนี้ เพื่อตกลงกันโดยฉันทมิตร คณะชาติตกลงประกอบด้วยผู้แทน ๕ นาย คือ ผู้แทนรัฐบาลเยอรมัน ๒ นาย เบลเยียม (หรือฝรั่งเศสแล้วแต่กรณี) ๓ นาย ทั้งสองฝ่ายประชุมกันเสนอผู้แทนอีก ๓ นายจากชาติอื่น ๆ ชาติละ ๓ นาย แล้วให้รัฐบาลเยอรมันและเบลเยียม (ฝรั่งเศส) เติบโตตั้งประธาน
- (๓) ถ้าเมื่อเสนอให้คณะชาติตกลงพิจารณาแล้ว ก็ยังไม่สามารถตกลงกันฉันทมิตรได้ ก็ให้ตกลงกันเสนอข้อพิพาทนี้ไปยังศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศตามพิธีการ ซึ่งบัญญัติไว้โดยอนุสัญญารุงเดก ค.ศ. ๑๙๐๗ แต่ถ้าคู่พิพาทไม่อาจตกลงกันได้ในการที่จะเสนอ ก็ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิไปยังศาลประจำ

ยุคศิขรรมระหว่างประเทศฝ่ายเดียวได้ ในกรณีที่ถูกพิพาทไม่ตกลงกันได้ภายหลังหนึ่งเดือนที่คณะข้าหลวงหยุดทำการพิจารณาแล้ว ให้คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสนอปัญหาไปยังคณะมนตรีสันนิบาตชาติพิจารณาได้

๓. อนุสัญญา ๒ ระหว่างเยอรมัน กับโปแลนด์ และระหว่างเยอรมันกับเชโกสโลวาเกียมีข้อความคล้าย ๆ กับอนุสัญญาดังกล่าวใน ๒

๔. สันธิสัญญา ๒ ระหว่างฝรั่งเศสกับโปแลนด์ และระหว่างฝรั่งเศสกับเชโกสโลวาเกียทั้งสองฉบับมีใจความทำนองเดียวกัน ดังนี้

(๑) ถ้าโปแลนด์ (เชโกสโลวาเกีย) หรือฝรั่งเศสถูกเดี่ยหายเนื่องจากเยอรมันไม่ปฏิบัติตามข้อรับรองซึ่งได้ตกลงกันในกรณี ในอนที่จะคงไว้ซึ่งสันติภาพไปตลอดชั่ว ฝรั่งเศสและโปแลนด์ (เชโกสโลวาเกีย) ต่างถอยที่ตอบแทนที่จะปฏิบัติตามโดยข้อ ๑๖ แห่งกติกาสันนิบาตชาติมาใช้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทันที ในกรณีที่เยอรมันไม่ปฏิบัติตามข้อรับรองและใช้อาวุธ

๕. มาตรา ๑๖

๑. ถ้าหากสมาชิกฝ่ายใด ๆ แห่งสันนิบาตชาติหันเข้าหาสงครามโดยละเมิดกติกาตามข้อ ๑๒, ๑๓ หรือ ๑๕ แล้วให้ถือว่าสมาชิกฝ่ายนั้นได้กระทำสงครามต่อสมาชิกอื่น ๆ ทั้งหมดของสันนิบาตชาติในทวีป ซึ่งสมาชิกอื่น ๆ เหล่านี้รับว่าจะตัดและเลิกความสัมพันธ์ในทางการค้าขาย หรือในทางการคลังทั้งหมดกับสมาชิกฝ่ายนั้นโดยทันที และห้ามการติดต่อทั้งหมดในระหว่างชนชาติของสมาชิกชนชาติของประเทศที่ละเมิดกติกาและป้องกันมิให้มีเรือ กิจการติดต่อทั้งหมดในทางการคลัง ทางพาณิชย์ หรือในทางส่วนตัว ในระหว่างชนชาติของประเทศที่ละเมิดกติกา กับชนชาติของประเทศอื่นใด ๆ ไม่ว่าประเทศอื่นนั้นจะเป็นสมาชิกแห่งสันนิบาตชาติหรือไม่ก็ตาม

๒. ในกรณีเช่นว่านี้ ให้เป็นหน้าที่ของคณะมนตรี ที่จะแนะนำรัฐบาลทั้งหลายที่เกี่ยวข้องว่า สมาชิกของสันนิบาตชาติต่างจะต้องจัดตั้งกำลังทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศอย่างไร ไปเป็นกำลังที่จะใช้เพื่อคุ้มครองกติกาสันนิบาตชาติ

๓. สมาชิกทั้งหลายแห่งสันนิบาตชาติขอมตกลงต่อไปว่า จะสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในวิธีการต่าง ๆ ในทางการคลังและทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะดำเนินการขึ้นเพื่อบรรเทาความเสียหายและความไม่สะดวกอันเนื่องมาจากวิธีการเช่นว่านั้น อันจะสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในอันที่จะต่อต้านวิธีการพิเศษอย่างใด ๆ ซึ่งประเทศที่ละเมิดกติกา มุ่งกระทำแก่พวกตนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และจะจัดการตาม ที่จำเป็นในอันที่จะเปิดทางให้กองทหารของสมาชิกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ของสันนิบาตชาติซึ่งเข้าร่วมมือเพื่อคุ้มครองกติกาของสันนิบาตชาตินั้น เติมน้ำมันดินแดนของตน

๔. สมาชิกใดฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดของสันนิบาตชาติซึ่งได้ละเมิดกติกาของสันนิบาตชาตินั้น อาจถูกประณามว่า ตนไม่เป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติอยู่ต่อไปแล้วได้ โดยมติของคณะมนตรี ซึ่งผู้แทนของสมาชิกอื่น ๆ ทั้งหมดของสันนิบาตชาติที่อยู่ในคณะมนตรีนั้นตกลงเห็นด้วย

สภาผู้แทนราษฎร (Council) แห่งสันนิบาตชาติ ในกรณีถูกเสนอให้พิจารณาปัญหา
 ซึ่งต้องจบลงในวาระก่อน ไม่สามารถทำรายงานเสนอได้ เพราะไม่มีสมาชิกแห่งสันนิบาต
 ชาติทุกคน นอกจากผู้แทนฝ่ายที่พาทรับรองงานนั้นไซร์ และถ้าไปแดนดี (เซโกสต์โตวาเกีย)
 หรือฝรั่งเศสถูกโจมตีโดยไม่ได้เป็นฝ่ายช่วยอย่างใดแล้ว ฝรั่งเศสหรือไปแดนดี (เซโกสต์โตวาเกีย)
 จะปฏิบัติการโดยมาตรา ๑๕ วาระ ๗^๑ แห่งกติกาสันนิบาตชาติมาบังคับไซร์ และช่วยเหลือซึ่ง
 กันและกันทันที^๒

กติกาสัญญาเหล่านี้ได้เริ่มไซเมื่อออกประกาศแห่งสัญญาทุกฝ่ายได้ให้สัตยาบันแล้ว และ
 เยอรมันได้เข้าเป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติ คือเมื่อวันที่ ๘ กันยายน ค.ศ. ๑๙๒๑ ซึ่งเป็นวัน
 ที่เยอรมันเข้าเป็นสมาชิก^๓

การเจรจาทำกติกาสัญญากำจัดสงครามหรือที่เรียกว่า

กติกาสัญญา บรียองก์ - เกลลอคก์ (Briand - Kellogg Pact) (ค.ศ. ๑๙๒๘)

การเจรจากันเพื่อทำกติกาสัญญากำจัดสงครามครั้งนี้พึงแยกได้ออกเป็น ๒ ชั้น

ในชั้นแรกนายอริสตีดี บรียองก์ (Aristide Briand) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ
 ต่างประเทศฝรั่งเศสในครั้งนั้นเป็นผู้ริเริ่มขึ้น เพื่อที่จะให้เกียรติยศ และเฉลิมฉลองวันครบ ๓๐ ปี
 ที่สหรัฐอเมริกาเข้าร่วมสงครามปี ค.ศ. ๑๙๑๔ - ๑๙๑๘ ได้เสนอ สำนัสนักข่าว ต่อ ประชาชน
 อเมริกาเป็นทำนองคำแถลงผ่าน สำนักข่าว Associated Press ของ อเมริกา ในคำแถลงนี้
 บรียองก์เสนอว่า ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา น่าจะฉลองวันครบกำหนดนี้ โดยร่วมมือกันทำ
 ความตกลงร่วมกันให้โดยเห็นว่าการทำสงครามนั้นเป็นของชั่วร้าย โดยร่วมมือกันจะไม่ให้

๑. มาตรา ๑๕ วาระ ๗

"ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถทำรายงานซึ่งสมาชิกของคณะมนตรี นอกจากผู้แทนของคู่พิพาทฝ่ายหนึ่ง หรือ
 มากกว่านั้น คงเห็นด้วยเป็นเอกฉันท์แล้ว สมาชิกทั้งหลายของสันนิบาตชาติย่อมสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะดำเนินการตาม
 ที่ตนเห็นจำเป็น เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิและความยุติธรรม"

๒. ค. Survey of International Affairs After 1928 Vol, 11 หน้า ๔๓๖-๔๔๒

๓. เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๓๕ ฝรั่งเศสกับสหภาพโซเวียตรุสเซียได้ทำสัญญาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกรณี
 ถูกประเทศอื่นรุกราน เยอรมันเห็นว่าทั้งสองฝ่ายละเมิดสัญญาโลคาร์โน และยกทหารเข้าครอบครองในดินแดน
 ปลอดทหารตามลันแม่น้ำไรน์.

สงครามเป็นอุปกรณ์แก่นโยบายแห่งชาติ (The Renunciation of war as an instrument of national policy) คำแถลงของบริติชนี้ได้รับการต้อนรับด้วยถ้อยคำชื่นชมยิ่งจากประชาชนอเมริกันทั้งหมด ถึงกับมีศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยอเมริกา ๒-๓ ท่าน ร่วมกันยกย่องสัญญาพิมพ์เช่นนี้ในหนังสือพิมพ์

ในขณะนั้นการติดต่อกันทางหนังสือระหว่างนายบริติชกับนายเลตตอคกรูเมนตรีต่างประเทศของอเมริกา ประมาณราวต้นเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๒๗ นายบริติชได้เสนอร่างไปยังนายเลตตอคกรูเมนตรีทางราชการผ่านทางทูต ในร่างสัญญามิคาบราวภักจะงดสงครามแต่มีข้อยกเว้นเพียง ๓ ข้อ และร่างทั้ง ๓ ข้อนี้ในที่สุดได้มีปรากฏในกติกาฉบับที่ห้าฉบับจริง ๆ มีแก้ไขลดหย่อนเพียงเล็กน้อย

ในวันที่ ๒๘ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๒๗ นายเลตตอคกรูเมนตรีได้ตอบไปยังนายบริติชว่า แทนที่จะทำสัญญาเพียง ๒ ประเทศเท่านั้น ทางที่ดีควรจะชักชวนให้ประเทศอื่น ๆ เข้าร่วมด้วย จะเป็นการส่งเสริมสันติของโลกให้ได้น่ายิ่งขึ้น

ฝรั่งเศสตอบเห็นด้วย แต่ได้มีการพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในร่างของนายบริติชหลายครั้งหลายหน และได้เสนอร่างนั้นไปปรึกษารัฐบาลต่าง ๆ อาทิ รัฐบาลอังกฤษ, เยอรมัน, อิตาลี และญี่ปุ่น

ในที่สุดได้มีการลงนามกันที่กรุงปารีสเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๒๗ ระหว่างรัฐบาลของประเทศเหล่านี้ คือ ฝรั่งเศส, สหรัฐอเมริกา, เยอรมัน, เบลเยียม, บริเตนใหญ่, อิตาลี, ญี่ปุ่น, โปแลนด์, เซโกสโลวาเกีย, คานาดา, ฮอลันดา, นิวซีแลนด์, สหภาพแอฟริกาใต้, เดนมาร์ก และสวีเดน

กติกาสัญญากำจัดสงครามนั้น มีคำบรรยายดังนี้ "อัครภาคีต่างก็ลงใจอย่างซื่อสัตย์ต่อหน้าที่อันเคร่งครัดของตนในอันที่จะส่งเสริมความดีของมนุษยชนและเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่ควรงดสงครามอย่างเบ็ดเสร็จว่า จะไม่ใช้สงครามเป็นอุปกรณ์แก่นโยบายแห่งชาติ (Instrument of national Policy) เพียงความดีหรือความดีและสันติวิธีซึ่งมีอยู่ในระหว่างประชาชน

ของคนให้ถาวรดีไปเป็นนิจ โดยเชื่อแน่ว่า การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่าง
กันและกันนั้น ควรจัดให้เป็นไปโดยทางสงบเท่านั้น และควรเนื่องมาแต่จิตสำนึกอันราบ
รื่นและเป็นระเบียบ และภาคฝ่ายซึ่งในภายหลังได้แสวงหาทางตั้งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติของ
คนโดยการหันเข้าหาสงครามนั้น ไม่ควรได้รับประโยชน์ตามสันธิสัญญาฉบับนี้”

สาระสำคัญของสัญญาฉบับนี้

๑. อัครภาคแห่งสัญญาอนุญาตตนในนามแห่งประชาชนของตนว่า ตนปรารถนาการ
หันเข้าหาสงครามเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างชาติให้ตกลงไป กับยอมตั้งไว้ว่า จะไม่ใช้
สงครามเป็นอุปกรณ์นโยบายแห่งชาติในความจำเริญซึ่งกันและกัน

๒. อัครภาคแห่งสัญญาตกลงกันว่า สำหรับบรรดาข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งทั้งหลายไม่ว่า
ว่าจะมีสภาพหรือสมเหตุสมผลอย่างไรก็ตาม ซึ่งจักเกิดขึ้นระหว่างกันและกันนั้น จะไม่แสวง
หาทางระงับหรือแก้ไขโดยไม่เป็นอันขาดนอกจากโดยสันติวิธีเท่านั้น

ในการตั้งข้อในสัญญาฉบับนี้ อัครภาคได้ยืนยันหลักการที่ควรได้โดยที่การที่จะไม่
ใช้สงครามเป็นอุปกรณ์แก่นโยบายแห่งชาตินั้น ไม่บังคับใช้ในเวรของดังต่อไปนี้

๑. เป็นการป้องกันตัว ซึ่งอาจรวมถึงการกระทำเพื่อจรรักษาไว้ ซึ่งอาชญากรรม
(Monroe Doctrine) หรือดินแดนซึ่งบริเตนใหญ่ถือว่า คนมีสิทธิได้โดยเด็ดขาดของอยู่
๒. ต่อประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งละเมิดสัญญาฉบับนี้
๓. เป็นการปฏิบัติการตามพันธกรณี ซึ่งมีอยู่ตามกติกาสันนิบาตชาติ
๔. เป็นการปฏิบัติการตามพันธกรณี ซึ่งมีอยู่ตามสัญญาเมืองโตคาร์โน
๕. เป็นการปฏิบัติการตามพันธกรณี ซึ่งมีอยู่โดยสันธิสัญญาต่าง ๆ ซึ่งได้รับประกันความ
เป็นกลางของประเทศนั้น ๆ ได้ อาทิ การรับประกันความเป็นกลางโดยนิจนิรันดร เช่น สวิต-
เซอร์แลนด์ เป็นต้น

ตามข้อยกเว้นเหล่านี้หมกปรามกฎหมายระหว่างประเทศได้ตั้งปัญหาว่า การป้องกัน
กันดังกล่าวจะหมายความว่าอย่างไร เพราะเมื่อเกิดสงครามขึ้นจริง ๆ คู่สงครามต่างก็อ้าง

๑. ดู Encyclopedia Britanica Vol. 16 หน้า ๕๑๒-๕๑๕
 ๒. ดู International Relation โดย R. Buell หน้า ๖๕๑-๖๖๑.

สิทธิของกันควชนคือผู้เสมอ ดังตัวอย่างเมอมหาสังครามครั้งที่ ๑ เป็นต้น ซึ่งนชอชยกเว้นที่
สหรัฐอเมริกาดังจนใจเกี่ยวกบวาทะมอนโรหนักออกจระกว้างมาก ตัวอย่างสหรัฐอเมริกาคือ
ว่า การกระทำต่อไปเป็นการป้องกันตัวเพราะเป็นการรักษาเอาตระของมอนโร

๑. ถ้าประเทศอื่นมาถูกรานประเทศในละตินอเมริกาแล้ว สหรัฐอเมริกามีสิทธิตัดได้

๒. สหรัฐอเมริกามีสิทธิเข้าแทรกแซงในประเทศละตินอเมริกาได้ ในเมื่อมีเหตุการณ

ไม่สงบจน อันอาจกระทบกระเทือนถึงประโยชน์ของการปกครองประเทศ

๓. สหรัฐอเมริกามีสิทธิป้องกันมิให้ประเทศละตินอเมริกา และ ประเทศ นอก ทวีป

อเมริกาทั้งเห็นอและได้ ทำความตกลงกันในอนาคตได้ไปซึ่งสิทธิในฐานะทพ วดา ซึ่งสหรัฐ
อเมริกาเห็นว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของตน

สงครามบริเตนใหญ่ นั้น สงครามที่ขบถจะป้องกันอาณาเขตคตาง ๆ ซึ่งยังไม่มอชบไทยของ
คนโดยแน่นอน เช่นแองโกล-อียิปเชียน ชูตาน ดินแดนในอาณัติซึ่งบริเตนใหญ่รับไว้จาก
สันนิบาตชาติ และดินแดนซึ่งบริเตนใหญ่มีอิทธิพลอยู่ เช่นอียิปต์ เป็นต้น สัญญาฉบับนี้คือ
มาได้มีประเทศต่าง ๆ ได้รับเชิญให้เป็นภาคีด้วย รวมทงสิ้นประมาณ ๖๑ ประเทศ รวมทง
ประเทศไทยด้วย แต่รัฐบาลอิหร่านและตุรกีเส่นอว่า ไม่สามารถรับข้อสงวนดังกล่าวได้
เพราะอย่างยิ่ง ข้อสงวนของบริเตนใหญ่ นอกจากนั้นรัฐบาตอลเยตินาและบราซึลทางอเมริกา
ใต้ก็แสดงข้อขัดขืนเกี่ยวกับวาทะของมอนโรของสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ดี สัญญาฉบับนี้มีจุดพากยว่า ยังมีขอบกพร่องอยู่คือ

๑. เมื่อ ค.ศ. ๑๘๑๕ รัสเซีย ออสเตรียและปรัสเซียทำสัตยาพนไมตรีอันศักดิ์สิทธิ์กัน (Holy Alliance) โดย
ประกาศว่า อารที่ประเทศต่าง ๆ มีกษัตริย์เป็นราชาธิปไตยนั้น เป็นลระชอบด้วยทางศาสนาคริสเตียนเป็นอย่างยิ่ง
เพราะพระผู้เป็นเจ้าได้ทรงมอบหมายให้มาเป็นผู้ครองประเทศ ฉะนั้น ประเทศใดที่จะเปลี่ยอนประมุขโดยไม่มีเอกษัตริย์
นั้น ถือว่าเป็นการขัดต้อความประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า อัครราชไมตรีสัตยาพนนี้คือช่วงเหลือ สัญญาที่ทำท่าที่จะ
ก้าวทำอนติ การเปลี่ยอนแบบลระชอบการปกครองจากราช ธิปไตยมาสู่สาธารณรัฐของประเทศในอเมริกาใต้ ท่าน
มอนโรซึ่งเป็นประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นจึงประกาศว่า ถ้าประเทศใดในยุโรปได้ยกเข้ามท่งแทรก
แซงในการเมือง หรือควบคุมไรทธะการของประเทศต่าง ๆ ในอเมริกาใต้นั้นแล้วไซ้ สหรัฐอเมริกาจะถือว่าเป็นการ
แตกทท่าที่อนิตรต่อสหรัฐอเมริกา

๒. ประเทศไทยได้มีประกาศระณลระบรรณาชโองการให้ ไซ้หนังสือสัตยาพน สัตถการสงคราม โดยไม่ให้ถือการนั้น
เป็นนโยบายของชาติ ทงประกาศตงวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ (ค.ศ. ๑๙๒๙) ราชกิจจานุเบกษา หน้า ๑๒๕

๑. ฝรั่งเศส, บริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกา มีข้อสงวนมากเกินไป
๒. สัญญาไม่มีบทบังคับ (Sanction) ทีเดียว

การประชุมนาวิกเรือลอนดอน ค.ศ. ๑๙๓๐

เราได้ทราบจากการประชุมกรุงวอชิงตันเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๒ แล้วว่า ในครั้งนั้น สหรัฐอเมริกา, บริเตนใหญ่, ฝรั่งเศส, อิตาลีและญี่ปุ่นได้ตกลงทำสัญญากันว่า จะหยุดสร้างเรือสงครามมีกำหนดเวลา ๑๐ ปี แต่ไม่ได้ตกลงกันว่าจะจำกัดการสร้างเรือลาดตระเวน, เรือพิฆาตหรือเรือโต่น้ำ ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๒๒ และ ค.ศ. ๑๙๒๕ ได้มีการพยายามที่จะทำการตกลงกันระหว่างบริเตนใหญ่ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นหลายครั้ง ในอันที่จะจำกัดกำลังเรือลงทุกชนิดแห่งกองทัพเรือของตน แต่ไม่เป็นผล เพราะเหตุว่าจักรวรรดิบริติชและสหรัฐอเมริกาไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องเรือลาดตระเวน กล่าวคือ จักรวรรดิบริติช ต้องการเรือลาดตระเวนขนาดเล็กจำนวนมาก พร้อมด้วยปืน ๖ นิ้ว แต่อเมริกาต้องการเรือลาดตระเวนขนาดใหญ่หนักหนักรุ่นละปืน ๘ นิ้ว

เมื่อไม่เป็นที่ตกลงกันได้ ต่อมาบริเตนใหญ่และฝรั่งเศสได้ปรึกษากันถึงเรื่องการจำกัดอาวุธนี้ โดยฝรั่งเศสเสนอว่า ควรพิจารณาจำกัดรวม เช่นจะให้ประเทศใดมีระวางทั้งหมดกี่ตัน ก็ตั้งแต่สำหรับกองทัพเรือของประเทศนั้น แต่เมื่อจำกัดอย่างนั้นแล้ว ไม่ควรจำกัดขอยลงไปว่า ประเทศนั้นจะต้องจำกัดอาวุธและเรืออะไรอีกบ้าง อีกนัยหนึ่ง ให้แต่ละประเทศไปกำหนดระวางต้นเอาเองภายในจำนวนซึ่งจำกัด แต่ฝ่ายบริติชเห็นว่า ต้องจำกัดทั้งจำนวนรวมทั้งหมดสำหรับกองทัพเรือแต่ละประเทศและเรือชนิดใดอีกด้วย แต่ก็ไม่เป็นที่ตกลงกันได้ ทั้ง ๆ ที่บริติชได้ยอมลดหย่อนลงมาบ้าง

ในปี ค.ศ. ๑๙๒๕ มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่ในประเทศอังกฤษ และแรมเซย์แมคโดนัลด์ ซึ่งเป็นหัวหน้าสมาชิกพรรคกรรมกรได้เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านผู้นั้นเห็นว่าการจะให้มีการประชุมกันให้จงได้ จึงเดินทางไปยังสหรัฐอเมริกาเมื่อต้นเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๒๕ เพื่อทาบตามเซอร์เมตธูฟเฟอร์ประธานาธิบดี แห่งสหรัฐอเมริกา เมื่อทราบกันแล้วว่า ทางอเมริกาพร้อมที่จะเข้าประชุมด้วย รัฐบาลอังกฤษจึงออกคำสั่งให้รัฐบาลตั้งคองโม่ ซึ่ง

ผู้แทนไปประชุมกันที่กรุงลอนดอนในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๘๓๐ คือสหรัฐอเมริกา, ญี่ปุ่น, ฝรั่งเศสและอิตาลี นอกจากนี้ยังได้เชิญผู้แทนจักรวรรดิบริติชและอินเดียอีกด้วย

ได้เปิดการประชุมขึ้นในกรุงลอนดอนเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ค.ศ. ๑๘๓๐ โดยสมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ ๕ เสด็จเปิดโดยพระองค์เอง ที่ประชุมได้เลือกแรมเซย์ แมคโดนัลด์ นายกรัฐมนตรีและผู้แทนรัฐบาตเวนิสใหญ่เป็นประธานของที่ประชุม ทั้งเป็นการให้เกียรติยศในฐานะเป็นเจ้าของบ้าน นายสตีเวนสัน รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยอเมริกาได้แสดงคำที่ประชุมยกย่องว่า คำตั้งกองทัพเรือนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงสถานะทั่วไปของโลกด้วย แรมเซย์แมคโดนัลด์ ผู้แทนเวนิสใหญ่แสดงว่า หลักสำคัญนั้นคือคำนึงถึงความต้องการกับหลักประกันความมั่นคง เกาะอังกฤษคงอยู่ห่างจากจักรวรรดิซึ่งมอยุ่ทั่วไปในโลกนี้ ฉะนั้นไม่ว่าคณะพรรคการเมืองใดของอังกฤษที่เข้ามาเป็นรัฐบาล จะต้องรู้สึกว่าเป็นการตกยากถึงที่ จะพิจารณาจำกัดอาวุธทางเรือ คราวเท่าที่ความต้องการอย่างเด็ดขาดเพื่อความมั่นคงเป็นสิ่งสำคัญ เวนิสใหญ่จะเพียงพดเมืองของตนไม่ได้ เห็นใจแต่จะสามารถคิดคอกับโลกทั่วไปได้ ซึ่งหมายความว่า เวนิสใหญ่จะต้องกระจายกำลังทัพเรือไปทุกหนทุกแห่ง นอกจากนี้ขอให้ประชุมระลึกไว้ว่า ในทางจิตตวิทยาอัน คนบริติชมีความรู้สึกมาหลายร้อยปีแล้วว่า ความปลอดภัยของตนนั้นฝากอยู่กับความเป็นใหญ่ในทะเล

จากคดีนี้ อดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ซึ่งเป็นหัวหน้าผู้แทนรัฐบาลญี่ปุ่นแสดงว่า เห็นด้วยในหลักการที่จะจำกัดและลดอาวุธทางเรือ แต่จะต้องไม่เป็นการทำลายความมั่นคงของแต่ละชาติ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อมของแต่ละประเทศ

องเดรตาร์ด็เออ (André Tardieu) นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสซึ่งเป็นหัวหน้าผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสนั้น แสดงยัคนใจความว่า ความต้องการของแต่ละชาติในกำลังทางเรือนั้น ควรคำนึงถึงภูมิศาสตร์, เศรษฐกิจและการทหารอีกด้วย ฝรั่งเศสมีอาณาเขตทางฝั่งทะเลจรด ๓ ทะเล ยาวถึง ๒๕๓๐ ไมล์ อาณานิคมถึง ๓๓ ล้านตารางกิโลเมตร มีฝั่งอาณาเขตถึง ๑๕,๖๘๘ ไมล์ พดเมืองในอาณานิคมเหล่านี้ ก็มากกว่า ๖๐ ล้าน ซึ่งเป็นที่สงสัยก็เพราะเวนิสใหญ่เท่านั้น การพาณิชย์มีหนักมาก ในปี ค.ศ. ๑๘๒๗ ถึง ๓๐,๕๐๐ ล้านฟรังก์ ฉะนั้น กำลังเรือของฝรั่งเศสจะต้องมีเพียงใด ต้องเอาข้อเท็จจริงเหล่านี้มาคำนึง

แกรนด์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอิตาลีแถลงว่า อิตาลีนั้นถึงแม้ไม่ใช่
 เกาะก็มีฐานะครด้ายเกาะ ซึ่งตั้งอยู่ในทะเลภายใน (Inland Sea) เพราะทางเหนือถูกภูเขา
 แอดปลอนทางอยู่ อิตาลิจากของพงศาวดารคมนาคมทางทะเล เพราะว่าสินค้าเข้าซึ่งอิตาลีตั้งเข้ามา
 เพื่อเลี้ยงพลเมืองนั้น ต้องผ่านช่องแคบต่าง ๆ ซึ่งอยู่หลายพันไมล์ห่างจากเมืองท่าของอิตาลี
 มาก อิตาลีก็มีประโยชน์ได้เสียทั่วไปทุกแห่งท่าของฝรั่งเศส ฉะนั้น อิตาลีจะต้องมีกำลังทาง
 เรือเท่ากับประเทศบนทวีปยุโรป (Continental European Naval Power) ที่มีกำลังทางเรือ
 ที่ใหญ่ที่สุด

ประเด็นที่สำคัญที่จะพิจารณามีหลายข้อ ปัญหาสำคัญข้อหนึ่งซึ่งกล่าวมาแต่ใน
 ตอนต้นว่า ฝรั่งเศสสนับสนุนขอให้จำกัดขนาดระวางเป็นการทั่วไป แต่ให้แต่ละประเทศแบ่ง
 จำนวนระวางน้ำหนักเอาเองอีกชั้นหนึ่ง ทางบริติชนั้นเห็นว่า ถ้าทำอย่างฝรั่งเศส วัตถุประสงค์
 ประสงค์ในการจำกัดจำกัดก็ย่อมล้มเหลว นอกจากจะกำหนดจำนวนน้ำหนักระวางแต่ละชนิด
 อีกด้วย ฝ่ายสหรัฐอเมริกาสนับสนุนความเห็นบริเตนใหญ่ ฝ่ายอิตาลีนั้น สนับสนุนความเห็น
 เห็นฝรั่งเศส ได้มีการปราศรัยประนอมกันโดยเดินสายกลาง กล่าวคือ กำหนดจำกัดจำนวน
 สำหรับเรือสงครามบางชนิดบ้าง ไม่จำกัดบ้าง แต่ขีดจำกัดแล้ว จะตกลงด้วย แต่จะต้อง
 ตกตงปัญหาเรื่องอัตราส่วนกำลังทางเรือของอิตาลีทุกฝ่ายก่อน ซึ่งผลก็คือไม่สามารถตกลง
 กันได้ เพราะอิตาลีขอมีกำลังเท่าฝรั่งเศสดังกล่าวมาแล้ว

ในที่สุดได้มีการตกลงเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ค.ศ. ๑๙๓๐ ว่า สำหรับอิตาลีและฝรั่งเศส
 ให้ไปเจรจากันต่อไปในปัญหาว่า ควรจะมีกำลังเท่ากันหรือไม่ สำหรับเรือทุกชนิด
 เพราะฝรั่งเศสเห็นว่าอิตาลีควรมีกำลังน้อยกว่า โดยให้บริติชเป็นฝ่ายใกล้ชิด

สาระสำคัญของสัญญากรุงมดิงน

- (๑) อิตาลีจะหยุดสร้างเรือสงครามจนถึง ค.ศ. ๑๙๓๖ และจะไม่สร้างเพิ่มขึ้นตาม
 ที่สัญญากรุงมดิงนซึ่งค.ศ. ๑๙๒๒ อนุญาตไว้ (ขอมฝรั่งเศสและอิตาลีตั้งนามด้วย)
- (๒) จะระคับอิตาลีสูงสำหรับขนาดค้ำของเรือลาดตระเวน เรือพิฆาต และเรือ

ค้ำน้ำหนักสำหรับสหรัฐอเมริกา, บริเตนใหญ่และญี่ปุ่น โดยให้สหรัฐอเมริกา มีสิทธิ์สร้างเรือลาดตระเวนขนาดหนัก โดยมีขนาดค้ำใหญ่กว่าบริเตนใหญ่ และบริเตนใหญ่ มีสิทธิ์สร้างเรือลาดตระเวนขนาดเบา โดยมีขนาดค้ำใหญ่กว่าสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นมีสิทธิ์สร้างเรือลาดตระเวนขนาดเบาและเรือพิฆาตได้ โดยมีจำนวนค้ำเท่ากับร้อยละ ๗๐ ของสหรัฐอเมริกา ส่วนเรือค้ำน้ำหนักได้สิทธิ์เท่ากันหมด แต่สรุปรวมน้ำหนักระวางค้ำทั้งหมดของแต่ละประเทศมีค่าค้ำดังนี้ จักรภพประชาชาติบริตช (British Commonwealth of Nations) ๕๕๓,๗๐๐ ค้ำ, สหรัฐอเมริกา ๕๒๖,๒๐๐ ค้ำ และญี่ปุ่น ๓๖๗,๐๕๐ ค้ำ

(๓) ข้อตกลงที่หนึ่งสัญญาว่า มีประเทศอื่นใดซึ่งเป็นประเทศนอกสัญญาที่กำลังทางเรือมากกว่าตนและจะเบียดเบียนความมั่นคงของประเทศชาติของตนแล้ว ข้อตกลงนี้เพิ่มขนาดค้ำได้โดยบอกกล่าวไปยังอัครภาคอื่นด้วยกัน และอัครภาคอื่นจะเพิ่มค้ำให้เท่ากัน

อย่างไรก็ดี สัญญาครั้งนั้นผู้วิจารณ์กันมากกว่า ไม่สู้โดยละเอียด เพราะเรือลาดตระเวนซึ่งประเทศที่มั่งคั่งทางเรือสำคัญในยุโรปไม่ได้ตกลงด้วย และข้อที่อนุญาตให้อัครภาคสร้างก้างเพิ่มขึ้นได้ ในเมื่อเห็นว่าประเทศอื่นคุกคามตนนั้น ก็เท่ากับอนุญาตให้อัครภาคใช้สิทธิ์ในข้อนี้ได้เสมอ

ปฏิกริยาในสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่เนื่องจากสัญญานี้ คือ ประชาชนส่วนมากรวมทั้งสมาชิกรัฐสภาเห็นชอบด้วย ในญี่ปุ่นนั้นประชาชนสนับสนุนรัฐบาลในกรณีสัญญานี้ แต่เพียงนายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่ไม่พอใจมาก การแสดงความไม่พอใจนั้นรุนแรงจนกระทั่งสมาชิกรัฐสภาตั้งกรรมาธิการทหารเรือผู้หนึ่งกระทำคดีวินาศกรรม และพลเรือเอกตาการาเบ (Takarabe) รัฐมนตรีทหารเรือ ซึ่งเป็นผู้แทนไปเข้าประชุมด้วย เมื่อกลับมาถึงกรุงโตเกียวได้มีผู้ตั้งผิดไปให้เป็นของกำนัลและแนะนำว่า ท่านพลเรือเอกควรจะคิดในพุงตนเองเสีย

๑. ดู Survey of International Affairs 1930 หน้า ๓๑-๓๒, Encyclopedia Britanica vol 14 หน้า ๓๓๓-๓๓๕ B., Civilization in Europe โดย J. Salwin Schapiro & Richard B. Morris หน้า ๖๕๔-๖๕๖, War and Diplomacy in the Japanese Empire โดย T. Takeuchi หน้า ๒๘๓-๓๓๖

กติกาสัญญาปฏิบัติกับอโคมินเตน ค.ศ. ๑๙๓๖

เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๓๖ กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นและเยอรมันต่างออกคำแถลงการณ์มีใจความโดยย่อดังนี้

๑. รัฐบาลญี่ปุ่น (รัฐบาลเยอรมัน) ได้ลงนามในกติกาสัญญาเป็นปฏิบัติกับคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ

๒. ตั้งแต่สมาคมคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ หรือที่เรียกกันว่าโคมินเตนชนทกรุงมอสโคว์ ได้ประกอบได้ปฏิบัติการหลายสิ่งหลายอย่าง ล้วนเป็นภัยต่อสันติของโลก ทั้งนี้โดยวัตถุประสงค์เพื่อทำลายรากฐานอันเกี่ยวข้องกับชาติและสังคม ของทุกประเทศตามแนวความคิด จะปฏิวัติโลก ในการประชุมของคณะโคมินเตนเมื่อเร็ว ๆ นี้ ที่ประชุมได้ลงมติที่จะทำการต่อต้านลัทธินาซี (หรือแนชั่นแนลโซเชี่ยลิสต์) และลัทธินาซีฟาสซิสต์ ทั้งยังแสดงอย่างชัดเจนว่า ในกาลต่อไป จะดำเนินการขัดขวางอย่างแข็งขันในญี่ปุ่นเยอรมันและโปแลนด์ จะร่วมมือกับกองทัพคอมมิวนิสต์จีนรบญี่ปุ่น

๓. ลัทธินาซีคอมมิวนิสต์ได้เผยแพร่เข้ามาทางตะวันออกมากยิ่งขั้นทุกที ฉะนั้นอย่างยิ่งในประเทศจีน

๔. รัฐบาลญี่ปุ่น (รัฐบาลเยอรมัน) จึงจำเป็นที่จะดำเนินการเพื่อป้องกันนโยบายที่จะรักษาชาติของตนไว้ และคงไว้ซึ่งสันติอันถาวรในเอเชียบูรพา โดยดำเนินการดังกล่าวข้างต้น คือรบทำสัญญากับเยอรมัน เพราะประเทศเราทั้งสองถูกผู้สมาคมโคมินเตนมุ่งร้ายโดยฉะเพาะ

๕. วัตถุประสงค์อันเป็นรากฐานของกติกานี้ คือการป้องกันร่วมมือกันต่อการดำเนินการของสมาคมโคมินเตน และอิทธิภาคแห่งสัญญาจะคอย แลกเปลี่ยน สันเทห์ เกี่ยวกับ การเคลื่อนไหวของคณะพรรคคอมมิวนิสต์ และปรึกษาหารือกัน ในอันที่จะป้องกันและปราบปรามลัทธินาซีของประเทศอื่น ให้เข้าร่วมเป็นภาคีด้วย

ต่อมาเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๓๗ ขณะทสนกับญี่ปุ่นก็ยังทำการรบกันอยู่

๑. ดู Japan Year Book 1940-1941 หน้า ๑๓๘-๑๓๙

ทางอัครภาคแห่งสัญญาเก้าชาติกำลังประชุมกันอยู่ ณ กรุงบรัสเซล อิตาลีได้เข้าเป็นภาคหนึ่ง
กติกาสัญญาปฏิบัฏย์ โคมินเตนด้วยอัครภาคหนึ่ง กติกาสัญญาฉบับนั้นจึงได้กลายเป็นสัญญา
สามเส้าชน หรือที่เรียกว่า อักษรเบอร์ตัน-โรม-โคเกีย

ต่อมาในเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๘๓๗ เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๓๘ และเดือนเมษายน
ค.ศ. ๑๘๓๘ มานูจิว, ฮังการีและสเปนได้เข้าเป็นภาคอีกตามลำดับ

ญี่ปุ่นเองถือว่า การทำกติกาสัญญานี้เป็นการดำเนินการทุกอย่างสำคัญที่สุดของตน
นับตั้งแต่ญี่ปุ่นถอนตัวจากสันนิบาตชาติ เมื่อ ค.ศ. ๑๘๓๓ ผู้สนใจในการต่างประเทศได้อธิบาย
ว่า ถ้าพิจารณาตามรูปของสัญญาที่ปรากฏออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร สัญญานี้มุ่งเป็น
ปฏิบัฏย์สอดแทรกคอมมิวนิสต์ หรือที่เรียกว่าสมาคมระหว่างประเทศที่สาม (The Third Inter-
national) ไม่ได้มุ่งร้ายต่อรัฐบาลหรือรัฐหนึ่งรัฐใด โดยเฉพาะเจาะจง แต่ผู้เห็นกันว่า
สัญญานี้เป็นสัญญาอำพราง โดยยกเอาอุดมคติของสหประชาชาติขึ้นมาเชิด แต่เจตนาแท้
จริงของอัครภาคต้องมุ่งเป็นปฏิบัฏย์ต่อรัฐใดรัฐหนึ่งหรือหลายรัฐด้วยกัน รัฐที่น่าจะเห็นได้
ชัด ๆ ก็คือสหภาพโซเวียตเซีย เพราะเกี่ยวกับภูมิศาสตร์และยุทธศาสตร์ เมื่อเยอรมัน
กับญี่ปุ่นร่วมมือกันเช่นนั้น ก็ย่อมอยู่ในฐานะเดียวกับโซเวียตเซีย แต่ถ้าจะพูดในแง่ภูมิศาสตร์
และยุทธศาสตร์แล้ว ก็อาจเป็นไปได้เช่นเดียวกันว่า สัญญานี้มุ่งถึงจักรวรรดิบริติช นักการ
ต่างประเทศในครั้งนั้นพากันงงงวยว่า สัญญาฉบับนี้ ก็นัดสัญญามุ่งต่อประเทศใดแน่ แต่มี
ข้อที่น่าสังเกตคือ ภายหลังที่อิตาลีได้เข้าเป็นภาคสัญญา นายเลอานักเขียนทางราชการของ
รัฐบาลอิตาลีได้กล่าวในหนังสือพิมพ์ว่า เป็นสิ่งแน่นอน สัญญาฉบับนี้นอกจากเกี่ยวข้องกับปัญหา
หาเรื่องคอมมิวนิสต์แล้ว จะทำให้สามประเทศนี้ร่วมมือกันแน่น ในอันที่จะร่วมมือดำเนินการใน
วัตถุประสงค์ที่กว้างขวางอื่น ๆ

๑. ตามที่กล่าวในตอนต้นเกี่ยวกับการประชุมกรุงวอชิงตัน ค.ศ. ๑๘๒๒ และได้มีการทำสัญญา ๘ ชาติ เคารพบูรณภาพ
อาณาเขตของจีนนั้น ต่อมาเกิดการรบกวนระหว่างจีนกับญี่ปุ่นขึ้น อัครภาคแห่งสัญญาได้จัดให้มีการประชุมขึ้น
ที่กรุงบรัสเซลนครหลวงแห่งเบลเยียม เพื่อพิจารณาว่าใครผิดใครถูก แต่ญี่ปุ่นไม่ยอมเข้าประชุม ผลจริงจึงของ
ที่ประชุมไม่ปรากฏอย่างใด
๒. เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ นี้ ภายหลังที่เยอรมันยอมแพ้ ไทยไม่มีเงื่อนไขแล้ว ญี่ปุ่นได้ประกาศเลิกสัญญา
ฉบับนี้ว่าไม่เป็นสาระผูกพันญี่ปุ่นต่อไป เพราะโซเวียตเซียเลิกสมาคมระหว่างประเทศที่สามแล้ว

ฮิตเลอร์เองก็แถลงว่า บดิน ๓ ประเทศได้เข้าร่วมมือกันแล้ว ท่านเชื่อว่า ศัตรูเก่า
ที่พยายามจะก่อการไม่สงบให้แก่โลก จะประสบความต่ำต้อยยิ่งขึ้น ในเมื่อ ๓ ประเทศนี้รวม
กันเป็นรูปสามเหลี่ยมแล้ว

ภายหลังที่ได้ประกาศใช้กติกาสัญญานี้และขั้วอำนาจแห่งสัญญาได้แจ้งให้รัฐบาลอังกฤษ
และโซเวียตรู้สึกทราบแล้ว รัฐบาลโซเวียตได้แจ้งกับรัฐบาลญี่ปุ่นว่า ตามที่รัฐบาลญี่ปุ่น
แจ้งว่า กติกาสัญญานี้ไม่มุ่งขจัดอิทธิพลโซเวียตอย่างใดในพม่าจีน และภายหลังที่อิตาลี
ได้เข้าเป็นภาคีอีกฝ่ายหนึ่งเพิ่มขึ้น รัฐบาลโซเวียตก็ได้ประท้วงกับรัฐบาลอิตาลีว่า การที่
อิตาลีเข้าร่วมในกติกาสัญญานี้ไม่เพียงแต่เป็นการทำอย่างไม่มีมิตรเท่านั้น แต่เป็นการละเมิด
กติกาสัญญาไมตรีซึ่งทำกันไว้ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๓๓ อีกได้หนึ่งด้วย อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์
ในคอซอวอ ได้แสดงให้เห็นว่ากติกาสัญญานี้เป็นกติกาสัญญาพันธมิตร เป็นการแสดงถึงความ
ร่วมมือในทางการเมืองระหว่างประเทศของประเทศทั้งสาม คือประเทศประชาธิปไตย โดย
ตระเพาะอย่างจงกรวดบริตชิ่งกวางดทชคอมมูนิสต์

การรวมออสเตรียเข้าในอาณาจักรไรช์เยอรมัน

(The Austrian Anschluss) ค.ศ. ๑๙๓๘

ถ้าท่านพิจารณาเหตุการณ์ซึ่งได้บรรยายมาเป็นลำดับตั้งแต่เริ่มจนหาสงครามคราวที่
แต่จะเห็นได้ว่า การกระทบกันระหว่างเยอรมันฝ่ายหนึ่งกับบริเตนใหญ่และฝรั่งเศสอีกฝ่ายหนึ่ง
มีน้อยและไม่รุนแรงนัก แต่เหตุการณ์เรื่องออสเตรียในครั้งนั้น ได้ก่อให้เกิดความบาดหมาง
ใจกันอย่างรุนแรงและนับเป็นเหตุการณ์ซึ่งทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันขึ้น เยอรมันเชิงกทา
กับบริเตนใหญ่และฝรั่งเศสก็อยู่กันไม่ไกลเยอรมันมีกำลังเป็นบึกแผ่นใหญ่โตได้ คของการระดม
มรดเยอรมันให้คงสถานะเดิมเหมือนเมื่อต้นสงครามใหม่ ๆ ส่วน บริเตนใหญ่กับฝรั่งเศสก็หาว่า
เยอรมันต้องการดินแดนของประเทศอื่น มันโยบายรุกรานและไม่รักษาสัญญา

ก่อนจนบรรยายเหตุการณ์รวมออสเตรียครั้งนั้น เป็นการจำเป็นที่จะนำประวัติของออสเตรีย
มากล่าวโดยย่อ เพื่อเป็นการประกอบแนวการพิจารณาต่อไป

* ดู Survey of International Affairs 1936 หน้า ๓๘๘ - ๓๘๙ และ Survey of International Affairs 1937 Vol. I หน้า . . .

เมื่อก่อนมหาสงคราม ค.ศ. ๑๘๑๕ ออสเตรียเป็นจักรวรรดิใหญ่ ประกอบด้วยดินแดน

๑๒ มณฑล มีพลเมืองพูดภาษาต่าง ๆ กัน แต่ส่วนใหญ่พูดภาษาเยอรมัน ทั้งนี้เพราะมีเชื้อ
ชาติมากหลาย อาทิ รัสเซีย โปแลนด์ โสโวกี เช็ก โบฮีเมีย โมราเวีย อิตาลี สโลวา
เนีย โครเอเชีย แอลไซโลเวเนีย บอสเนีย และ ดัลเมเชีย เมื่อมหาสงครามสิ้นสุดลง
จักรวรรดิออสเตรียจึงถูกพิณาศัง มีรัฐ ๒ รัฐเกิดขึ้น คือ ออสเตรียและฮังการี สำหรับออสเตรีย
มีระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ พลเมืองซึ่งประกอบเป็นพลเมืองออสเตรียใหม่
เป็นพวกพูดภาษาเยอรมันเป็นส่วนใหญ่ แทบจะกล่าวได้ว่าพวกที่พูดภาษาอื่นนั้น ได้แยกย้าย
ไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่แทบหมด ผลแห่งสงครามดินแดนของออสเตรียลดน้อยลง
เหลือประมาณ ๓ ใน ๓ ของเดิมและมีพลเมืองเหลือประมาณ ๖-๗ ล้าน นอกจากดินแดนที่
เสียไปนั้น ส่วนที่เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ เพราะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมเสียส่วนใหญ่ ยิ่ง
กว่าออสเตรียยังถูกผูกมัดโดยสัญญาอีกหลายข้อ อาทิ ๑) จะมีการเกณฑ์ทหารโดยทั่วไป
ไม่ได้ ๒) จะไม่ทหารเกินกว่า ๓ หมื่นคนไม่ได้ ๓) เรือรบและเครื่องบินทั้งหมดที่มีอยู่ถูก
วิพหมด การสร้างอุตสาหกรรมอยู่ในเขตจำกัด ๔) ต้องเสียค่าปฏิกรรมสงคราม ตามที่
คณะกรรมการได้กำหนดไว้ ๕) ดัชนีพันธมิตรและสิทธิประเทศมีสิทธิผ่านออสเตรียได้ และ
ออสเตรียจะได้รับอนุญาตให้ออกทางทะเลอาเดรียติกได้

นอกจากออสเตรียยังมีเคราะห์กรรมอีกคือ ประเทศเพื่อนบ้านไม่สู้ชอบนัก เพราะ
เคืองว่าออสเตรียเป็นควาสำคัญที่กอบมหาสงครามขึ้น และเหตุอื่น ๆ อีก ออสเตรียต้องพึ่ง
อาหารการกินส่วนใหญ่จากฮังการี ต้องพึ่งเหล็ก ถ่านหินจากเชโกสโลวาเกีย แต่ประเทศเหล่านี้
ไม่ได้ตกลงทางภาษเสียสูง เพื่อกันมิให้สินค้าออสเตรียเข้ามายังประเทศของตน ผลก็คือโรง
งานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ของออสเตรียต้องหยุดลง เป็นเหตุให้เกิดการว่างงาน และฐานะการ
คลังคดจนแคบจนกระทั่งล้มละลาย ความจริงออสเตรียมองเห็นภัยอยู่แต่ เมื่อเดรัจฉางคราม
ใหม่ ๆ ได้ขอที่จะรวมกับเยอรมัน นอกจากออสเตรียจะไปขอรวมกับประเทศอื่นได้ ก็ต่อ
เมื่อไทรนมีความยินยอมจากสันนิบาตชาติ การที่ออสเตรียจะรวมกับเยอรมัน ก็เพื่อจะ
พึ่งเยอรมัน เพราะเยอรมันมีถ่านหินและเหล็กอยู่มาก ถ้าวางได้ก็อาจจะขยายตลาดการค้า

ออกไป โดยส่งสินค้าไปขายต่างประเทศได้โดยตรง ไม่ต้องอาศัยผ่านประเทศอื่น ซึ่งเป็นการ
 ทำให้ยอดเตรียมกำลังแข็งแรงขึ้น จริงอยู่การรวมประเทศก็เท่ากับการตีประเทศออสเตรียนั้น
 เอง แต่ออสเตรียเห็นว่าดีกว่าที่จะทนอยู่เป็นเอกราชอยู่ต่อไป และชาวออสเตรียก็คอเยอรมัน
 นตนเอง ดังนั้นเหตุผลที่สัมพันธ์กันชัดชัดของนักคือ ถ้าหรับฝรั่งเศสเห็นว่า ภายอมก้เท่ากับ
 ส่งเสริมให้เยอรมันกำลังแข็งแรงขึ้น เซโกสโตวาเกี่ยวเกรงว่าตนจะถูกหนีบ ๒ ด้าน คือทาง
 เหนือและใต้ อิตาลีก็ไม่อยากให้เยอรมันมาล้อมพรณแดนอันยดยาวใกล้ชิดตนนัก บริเตนใหญ่
 เกรงว่าสถานการณ์เดิมซึ่งได้ จิตจางใจเรียบร้อยแล้ว เนื่องจากชนระสังครามจะต้องเปลี่ยนแปลงไป
 ในที่สุดสันนิบาติชาติเห็นว่า ถ้าไม่เข้าจัดการช่วยเหลือออสเตรีย ประเทศต่าง ๆ ก็จะเข้ายอ
 เยี่ยงเอาออสเตรียไป จึงตกลงเข้าช่วยเหลือ โดยให้กู้เงินและตั้งนักรบคองตั้งนักรบเศรษฐกิจเข้าไป
 ช่วยจัดการ ตั้งแต่นั้นมาฐานะของออสเตรียก็เริ่มดีขึ้นเป็นลำดับ

เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๓๕ บริเตนใหญ่ ฝรั่งเศสและ อิตาลีได้ออกแถลง
 การร่วมกัน ใจความว่า เนื่องจากรัฐบาลออสเตรียได้สอบถามรัฐบาลฝรั่งเศส บริเตนใหญ่
 และอิตาลีว่า เนื่องจากออสเตรียได้เสนอหลักฐานเกี่ยวกับการที่รัฐบาลเยอรมันจะแทรกแซงใน
 กิจการภายในของออสเตรีย รัฐบาลออสเตรียจึงใคร่ทราบว่า ทำที่ของรัฐบาลทั้งสามนั้นจะ
 เป็นอย่างไร รัฐบาลทั้งสามได้ปรึกษาหารือกันแล้ว มีความเห็นร่วมกันว่า เป็นการจำเป็น
 ที่จะยืนยันการคงไว้ ซึ่งเอกราช และ บูรณภาพ ของ ออสเตรียตามที่สันนิษฐานโดยละมับได้
 กำหนดไว้” แถลงการณ์ฉบับนี้ไม่มีข้อผูกพันข้ออย่างใด นอกจากเป็นการรับรองสนับสนุนใน
 ทางการทูตเท่านั้น

ต่อมาเยอรมันกล่าวหาว่า รัฐบาลออสเตรีย เริ่มคลี่คลายแห่งพวกนาซีในออสเตรียเป็นการ
 ชัดกับขอตกลงซึ่งทำกันไว้เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๓๖ คือว่า รัฐบาลเยอรมันรับ
 และนับถืออธิปไตยเต็มบริบูรณ์ของออสเตรีย และรัฐบาลแต่ละฝ่ายถือว่า ระบบอบการเมือง
 ภายในประเทศของแต่ละฝ่าย รวมทั้งปัญหาเรื่องการถือคตินาซีในออสเตรีย เป็นเรื่อง กิจการ
 ภายในแต่ละต่างฝ่ายต่างจะไม่ใช้อิทธิพลเข้าแทรกแซง ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม และ

รัฐบาลออสเตรียจะตั้งเนินนโยบายทั่วไปและนโยบายโดยละเอียดของประเทศเยอรมัน ครม เนา ซึ่งตรงกับหลักการความเป็นจริงที่ว่า ออสเตรียยอมรับว่าคนเป็นรัฐเยอรมันรัฐหนึ่ง "

ในที่สุด ฮิตเลอร์ผู้นำแห่งไรช์เยอรมันได้เชิญคอกเคอร์ ชูตินิกก์ นายกรัฐมนตรีออสเตรียให้ไปพบที่ท่าเนียบ ณ คาบด เบิซเทสกาเดิน (Berchtesgaden) ผลแห่งการเจรจาไม่ปรากฏชัดเจน แต่ทราบว่า ได้มีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีมหาดไทยใหม่ โดยให้คอกเคอร์ ไซสส์ อินควาร์ต^๒ (Dr. Seyss - Inquart) ซึ่งเป็นคนระนาชออสเตรียเข้ารับตำแหน่งแทน และควบคุมการตำรวจ และในวันที่ ๘ มีนาคม ศกเดียวกัน ชูตินิกก์ได้ประกาศทางวิทยุกระจายเสียงว่า ในวันที่ ๑๓ มีนาคม จะให้มีการออกเสียงว่า ราษฎรอยากให้ออสเตรียคงเป็นรัฐเอกราชอยู่ หรือรวมอยู่กับไรช์เยอรมัน การที่ชูตินิกก์ประกาศครั้งนี้ขอเท็จจริงปรากฏว่า ไม่ได้ปรึกษาหารือกับคณะรัฐมนตรี ในที่สุดได้ประกาศตอนเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม และได้ออกในวันเดียวกัน และคอกเคอร์ ไซสส์ อินควาร์ต ได้เป็นนายกรัฐมนตรีแทน ข้อแรกที่ไซสส์อินควาร์ตทำ คือ ร้องไปยังฮิตเลอร์ ให้รีบส่งทหารเข้าไปยังออสเตรีย เพื่อช่วยรักษาความสงบเรียบร้อย ในวันรุ่งขึ้น เยอรมันได้เคลื่อนทหารเข้าออสเตรีย และฮิตเลอร์ได้ยাত্রาทัพตามเข้าไปในเวลาต่อมาไม่กี่ชั่วโมง และในวันที่ ๑๓ มีนาคม ไซสส์อินควาร์ต ประกาศรวมออสเตรียเข้าในไรช์เยอรมัน ในวันที่ ๑๐ เมษายน ได้มีการออกเสียงโดยราษฎร ปรากฏว่ามีผู้ออกเสียงว่าควรรวมอยู่กับไรช์เยอรมัน ๘๘.๗๓ %

ทางฝ่ายบริเตนใหญ่เห็นว่าเยอรมันบังคับขู่เข็ญจึงยื่นหนังสือคัดค้านดังนี้

๑. รัฐบาลอังกฤษถือว่า เป็นเรื่องสำคัญมากที่มี การขจัดความไม่มั่นคงออกเสียง

๒. รัฐบาลอังกฤษได้ข่าวว่า เยอรมัน ยื่นคำขาดต่อออสเตรียให้ ชูตินิกก์ ตาออก คอออก ทั้งให้มีการจัดตั้งคณะรัฐบาลใหม่ ฯลฯ ถ้าข่าวนี้เป็นความจริงแต่ รัฐบาลอังกฤษขอคัดค้าน เพราะเป็นการแทรกแซงต่อเอกราชของออสเตรีย

๑. ศุ Survey of International Affairs 1936 หน้า ๔๕๐ - ๔๕๑

๒. คอกเคอร์ ไซสส์ อินควาร์ตนั้น ภายหลังที่เยอรมันยอมแพ้แล้ว ได้กลับผันมือลงจับตัวไอเอเอ็นเอส ฐานเป็นอาชญากรสงครามและถูกประหารชีวิตไปแล้ว

การของกฤษฎีกาคานเซิน เราย่อมเห็นได้ตามที่กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า อังกฤษไม่
มีความประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงสภาวะเดิม เพราะเกรงเยอรมันจะแข็งขัน แต่อังกฤษแสดงว่า
การที่ตกลงคดีคานเพราะมีเหตุผลหลายประการ อาทิ

ก. เยอรมันกับออสเตรียเป็นพันธมิตรกันมาช้านานชาติด้วยกัน นอกจากนั้นเยอรมันเอง
ก็เห็นภาคแห่งสันธิสัญญาหลายฉบับ ซึ่งรับรองเอกราชของออสเตรีย แต่เอกราชของออสเตรีย
ก็ถูกเปลี่ยนแปลงไม่ได้ นอกจากความยินยอมของสันนิบาตชาติ

ข. อังกฤษต้องสนใจอยู่เอง ในการเปลี่ยนแปลงของยุโรปกลาง ฉะนั้นอย่างขงเหตุ
การณรายนี้ เพราะนโยบายของอังกฤษคือการจะให้ยุโรปมีความมั่นคงและความเชยกัน
และกัน

สำหรับฝรั่งเศสก็คิดคานมีความท่านของเดียวกัน แต่ทางเยอรมันได้คอบขคิดคาน
ของอังกฤษมีความสำคัญดังนี้

๑. อังกฤษไม่มีดีที่คิดจะทำเป็นผู้ยารักขาของออสเตรีย สัมพันธ์มิตรภาพระหว่าง
เยอรมันและออสเตรียเป็นเรื่องกิจการภายในของคนเยอรมันด้วยกัน ไม่ใช่ธุระของประเทศอื่น
จง เป็นกรฟุ่มเพออบ ถ้าจะบรรยายถึงมุตฐาน ทางประวัติศาสตร์และทางก.ร.ม.อง ในเรื่องนี้
เพราะอังกฤษรักอยู่แต่

๒. ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลเยอรมันจึงไม่ยอมรับคำคัดคาน

๓. รัฐบาลเยอรมันได้เชิญชุนนิทท์ นายกรัฐมนตรีออสเตรียมาพบ เพื่อหาทางตกลง
ในเหตุการณ์ที่ยากต่าง ๆ ในออสเตรีย ในฐานะเป็นคนเยอรมันด้วยกัน แต่แทนที่นายกรัฐมนตรี
มนตรีออสเตรียจะปฏิบัติตามที่ตกลงกัน (ข้อความที่ตกลงกันอย่างไรไม่ปรากฏ) นายกรัฐ
มนตรีออสเตรียกลับประกาศทางวิทยุกระจายเสียงให้ชาวเยอรมันฟังว่า เยอรมันอยู่กับ
เยอรมันหรือคงเป็นออสเตรียตามเดิม การกระทำทางนี้เป็นลการกระทำโดยรวบรัด และไม่คำนึง
ถึงพฤติการณ์แวดล้อม ฉะนั้นอย่างขง วิชากรออกเสียงการกระทำเช่นนี้เพออบขคิดคาน
และขัดลบบความตกลงที่เบิซเคิลตาเดิน ทำให้เกิดความไม่แน่นอนภายในของออสเตรียเอง และ
รัฐมนตรี ในคณะชุนนิทท์เองก็ไม่ได้รับคำปรึกษาและได้คัดคานด้วย ในเมื่อทราบเหตุการณ์

๑. เป็นความจริงปรากฏว่า ราชชื่อผู้ออกเสียงไม่ได้ที่ทำได้ มีแต่ทำไว้หลายปีแล้ว ฝ่ายอังกฤษก็ได้กำหนดไว้ ในเรื่องนี้

๔. รัฐบาลเยอรมันไม่ได้บังคับประการใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามอัยการทนายกรูมนครือฮอสเตเรียประกาศว่า รัฐบาลเยอรมันได้ยื่นคำขาด ให้คองนากรูมนครือใหม่ตามทรัฐบาลเยอรมันพึงประสงค์ ตลอดจนการจกคณกรูมนครือใหม่ด้วย โดยที่เชื่อกันว่า มีกรณีรัฐบาลเยอรมันจะเกิดอันตราย

๕. รัฐบาลเยอรมันได้ส่งทหารเข้าไปในประเทศออสเตรีย เพราะรัฐบาลใหม่ของออสเตรียได้ขอให้รัฐบาลเยอรมันช่วยเหลือ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และมีให้ทหารเดินตรวจทางออกโดยเร็ว

๖. ถ้าประเทศอื่นใด พยายามใช้อิทธิพลในเรื่องสถานะในออสเตรียให้เป็นการขัดกับสิทธิของคนเยอรมัน ที่ควรกำหนดตนเอง (Self-determination) ตลอดจนเจตนาอันหวังดีนั้น ก็ละความมุ่งหมายอันชอบด้วยกฎหมายของไรชเยอรมันแต่จไรช์ นำเกรงว่าจะมีผลอันลยปรีย์ด้วยอันตรายเกิดขึ้น

เนื่องจากคำตอบของเยอรมัน ไม่ปรากฏว่าอังกฤษหรือฝรั่งเศสคัดค้านอย่างใดต่อไป การที่เยอรมันได้ขอออสเตรียครั้งนี้ นับว่าเป็นก้าวตงมากทั้งทางเศรษฐกิจการเมือง และยุทธศาสตร์ ทางพรมแดนนั้นเท่ากับขยายไปจนถึงอิตาลี ซึ่งการันต้อยู่ใกล้แล้ว เยอรมันเริ่มมีอิทธิพลคุมการคมนาคมทุกทาง ไม่ว่าจะทางน้ำหรือทางบกของยุโรปตะวันออกเฉียงใต้ ได้พลเมืองเพิ่มขึ้น ๒ ล้านกว่า นอกจากพืชผลในทางธรรมชาติแล้ว ยังผลิตทองของออสเตรียได้อีกประมาณ ๕๐ ล้านปอนด์ หรือ ๕๐๐ ล้านบาท รุมาเนียและฮังการี ตลอดจนประเทศต่าง ๆ ในแหลมบอลข่าน ตยงหันมาพึ่งเยอรมันมากยิ่งขึ้นในทางการค้าระหว่างประเทศ

ความตกลงเมืองมุนิคเกี่ยวกับเซโกสโลวาเกีย ค.ศ. ๑๙๓๘

เรื่องประเทศเซโกสโลวาเกีย เป็นเรื่องใหญ่ สงครามเกือบจะเกิดขึ้นเพราะเซโกสโลวาเกียก็กรงหนงแล้ว ฉะนั้น การตกลงเมืองมุนิคเกี่ยวกับเซโกสโลวาเกียจึงดยข้ เป็นเหตุการณ์สำคัญทางทูตได้

๑. The Causes of the War โดย Prof. A.B. Keith หน้า ๓๓๖-๓๓๗

ประเทศเซโกสโตวาเกียเป็นประเทศเกิดใหม่ เนื่องจากมหาสงครามที่แล้ว ประกอบ
 ด้วยดินแดนโบฮีเมียซึ่งเดิมเป็นของเยอรมัน โมราเวียซึ่งเดิมเป็นของออสเตรีย สโตวาเกีย
 ซึ่งเดิมเป็นของฮังการี และรูเทเนีย ซึ่งมีชาวรูเทเนียน้อย ดินแดนของรัฐนี้มีประมาณ ๕๕,๐๐๐
 ตารางไมล์ มีพลเมืองประมาณ ๑๔ ล้านคน ซึ่งประกอบด้วยชาวเช็กประมาณ ๘ ล้านครึ่ง
 สโตวักประมาณ ๒ ๑/๒ ล้าน นอกจากนั้นเป็นชาติสลาฟ, เยอรมัน, แมกยาร์, รูเทเนียน,
 ยิว, โปล และชาติชนออกเล็กน้อย เซโกสโตวาเกียมีการปกครองแบบสาธารณรัฐ โดยเหตุ
 ที่พลเมืองประกอบด้วยเชื้อชาติต่าง ๆ ประปนกันมาก สภารัฐสภาจึงประกอบด้วยผู้แทน
 หลายชาติเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดี วิถีโคบายเอของเซโกสโตวาเกียตั้งแต่ตั้งประเทศมามีลักษณะดังนี้

๑. รักษาหลักตามสันธิสัญญาสันติภาพ ค.ศ. ๑๙๑๘
๒. ร่วมมือกับรูมาเนีย และยูโกสลาเวีย ในกิจการเกี่ยวข้องกับยุโรป และร่วมมือกับ
 ฝรั่งเศสและบริเตนใหญ่ ในการเมืองทั่วไปของยุโรป
๓. ยึดมั่นในสันนิบาตชาติ และต้องการให้สันนิบาตชาติมีอำนาจยิ่งขึ้น
๔. มีความสัมพันธ์ทางพาณิชย์อย่างสนิทมิตรกับโซเวียตรัสเซีย โดยไม่คำนึงว่า

โซเวียตรัสเซียจะมีการปกครองระบอบใด

ได้กล่าวมาแล้วว่า ในเซโกสโตวาเกียมีนักการเมืองเชื้อชาติต่าง ๆ มากนอกจากเช็ก
 เอง และมากที่สุดคือเยอรมัน ในเซโกสโตวาเกีย พลชนหม่นน้อยด้วยกันนั้น เยอรมันนับ
 ว่ามีจำนวนมากที่สุด คือถึง ๓ ล้านกว่า เพราะอย่างยิ่งในแคว้นชูเคเตน ซึ่งมีผู้ทำตนเป็น
 หัวหน้าทำลายคน หัวหน้าที่สำคัญที่สุดคือ แฮร์ เอ็นไดน์ ซึ่งมียึดเดอรัมน่าแห่งไรซ์เยอรมันสนับสนุน
 นั่น เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ค.ศ. ๑๙๓๘ เฮินไดน์ได้ประกาศที่เมืองคาลส์บาด (Calsbad) ว่า
 ชาวเยอรมันในแคว้นชูเคเตนขอรับให้มีการปกครองตนเองได้โดยอิสระ และให้ไคส์ยชาติ
 เยอรมัน ตลอดจนการลดยศทหารชาติได้ ในการต่างประเทศนั้น ให้เซโกสโตวาเกียเลิกสัญญา
 งดช่วยเหลือกันและกันกับฝรั่งเศสและโซเวียตรัสเซีย วิถีโคบายเอไปให้ค่อยเดินตามไรซ์เยอรมัน
 นี้ และขอให้ชาวเยอรมันในชูเคเตนได้รับความยุติธรรมยิ่งขึ้น ต่อมาได้มีชาวเยอรมันใน

ชูเคเต็น ๒ คนตายลง เนื่องจากการปะทะกับชาวเช็ก ได้มีการเจรจาระหว่างรัฐบาลเชโก
 สโลวาเกียกับผู้แทนชาวเยอรมันในชูเคเต็น ในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ แต่กล่าวทางตกลงกันไม่
 ได้ บริเตนใหญ่กับฝรั่งเศสได้เข้ามาช่วยเหลือเจรจากับรัฐบาลเชโกสโลวาเกียด้วย และใน
 ที่สุดบริเตนใหญ่ได้ส่งดอร์คมันชีแมนไปศึกษาสถานการณ์ในเชโกสโลวาเกีย แล้วรายงาน
 ต่อรัฐบาลอังกฤษ ดอร์คมันชีแมนได้รายงานต่อรัฐบาลอังกฤษว่า รัฐบาลเชโกสโลวาเกีย
 ควรเปิดโอกาสให้แก่อันต่าง ๆ ในประเทศเชโกสโลวาเกียมีการปกครองตนเองได้ (Cantonal
 self-government) ในระหว่างนี้เช่นได้นำได้ประกาศว่า ถ้าคนเยอรมันถูกข่มเหงแต่ประการ
 หนึ่งประการใดแล้ว ให้ใช้กำลังของกันตัว และไม่รับพิจารณาเรื่องที่แกว้นต่าง ๆ ปกครอง
 ตนเองเป็นพวกอื่น ๆ ในวันที่ ๑๒ กันยายนคกเดยอกนั้นนั้น ฮิตเลอร์ได้ประกาศที่เมืองนูเรมแบร์ก
 ว่า เยอรมันจะทนดูคนเยอรมันในชูเคเต็นถูกกดขี่ต่อไปอีกไม่ได้แล้ว และให้รัฐบาลเช็กรับให้
 ชาวเยอรมันในชูเคเต็นได้สิทธิในการกำหนดตัวเองโดยเร็ว (right of Self-determination)
 พอฮิตเลอร์ประกาศเช่นนั้น ความยุ่งยากคล้ายกับการจลาจลได้เกิดขึ้นในชูเคเต็น จนต้อง
 ประกาศใช้กฎอัยการศึก และเช่นได้นำได้เห็นเข้าไปในเยอรมัน ในวันที่ ๑๕ กันยายน เนจิด
 เซมเบอร์เตน นายกรัฐมนตรีอังกฤษได้ส่งสาส์นไปยังฮิตเลอร์ประมุขแห่งไรช์เยอรมันว่า
 ใครจะพบเพื่อหาทางตกลงกันโดยสันติวิธี วันที่ ๑๕ กันยายน เซมเบอร์เตนบินไปพบกับ
 ฮิตเลอร์ที่เบชเตชลาเดน เมื่อกลับมาถึงลอนดอน เซมเบอร์เตนได้เชิญดาตาดีเออร์ นายกรัฐ
 มন্ত্রীฝรั่งเศส และลอร์ชองเนต รัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศสมาพบที่ลอนดอน ในวันที่ ๑๗
 กันยายน เซมเบอร์เตนแจ้งกับรัฐบาลฝรั่งเศสทั้งสองท่านว่า ได้ไปพบกับฮิตเลอร์แล้ว
 ฮิตเลอร์ได้แจ้งว่า ได้ตกลงใจแน่วแน่แล้วที่จะใช้สิทธิกำหนดตัวเองแก่คนเยอรมันในชูเคเต็น
 โดยไม่ชักช้า แม้จะเกิดสงครามใหญ่โรมันโดยบริเตนใหญ่ ฝรั่งเศส และโซเวียตผู้ช่วย
 เยอรมันก็ตาม แต่ฮิตเลอร์ได้กล่าวด้วยว่า ถ้าอังกฤษเห็นชอบด้วยในหลักกำหนดตนเอง
 (Self-determination) สำหรับคนเยอรมันในชูเคเต็นแล้ว ฮิตเลอร์พร้อมที่จะปรึกษาต่อไป
 เพื่อที่ เหนินการให้บรรลุผลเร็วบริษัยในทางสันติวิธี รัฐบาลฝรั่งเศสได้ยอมตกลงด้วย และใน
 จุดได้สนับสนุนไปยังรัฐบาลเชโกสโลวาเกียเพื่อให้ยอมตามคำขอของฮิตเลอร์แล้ว และอังกฤษ

และฝรั่งเศสจะรับประเทศนั้นเขตแดนใหม่ให้ ครั้งแรกรัฐบาลเซโกสโตวาเกียทำท่าจะไม่ยอม แต่เมื่อถูกรัฐบาลอังกฤษฝรั่งเศสคัดค้านหนักเข้า และให้คำขาดว่า ถ้าไม่ยอมอังกฤษกับฝรั่งเศสก็จะวางมือไม่เป็นขระให้ เซโกสโตวาเกียจึงตกลงยินยอมอย่างเฉยไม่ได้ เมื่อคนวันที่ ๒๒ กันยายน และรัฐบาลได้ลาออกทั้งคณะภายหลังโดยด่วน เพื่อให้รัฐบาลใหม่ดำเนินการต่อไป ในงานเดียวกันนี้ เซมเบอร์เดนได้พบกับฮัคเตอร์ฮอกทโกเคสเบอร์กเป็นครั้งที่สอง ฮัคเตอร์ได้ชี้แจงอีกว่า คนเยอรมันได้ถูกข่มเหงอยู่เรื่อย ๆ และทวิตความรุนแรงยิ่งขึ้น จึงขอให้โอนดินแดนที่คนเยอรมันให้แก่ไรซ์เยอรมันโดยด่วน แต่เพื่อคดข้อย่างยากออก พร้อมทั้งจะให้มีการออกเสียงได้ เซมเบอร์เดนตอบว่าไม่สามารถตกลงได้ นอกจากจะแจ้งข้อเสนอนี้ไปยังรัฐบาลเซโกสโตวาเกีย แต่เมื่อส่งออกไปแล้ว รัฐบาลเซโกสโตวาเกียไม่ยอม และประกาศระดมพลทั่วประเทศทันที ในวันที่ ๒๕ กันยายน รัฐมนตรีทเกิดวชองของอังกฤษและฝรั่งเศสได้จัดให้มีการประชุมกันขึ้น ฝ่ายฝรั่งเศสได้แจ้งกับฝ่ายอังกฤษว่า ถ้าเซโกสโตวาเกียถูกโจมตีแล้ว ฝ่ายฝรั่งเศสจะเข้าช่วยตามพันธกรณีที่มีอยู่ อังกฤษแถลงตอบว่า ถ้าฝรั่งเศสทำสงครามกับเยอรมัน อังกฤษจะเข้าช่วยฝรั่งเศส โชเวียร์สชี้แจงกับอังกฤษและฝรั่งเศสว่า ควรจะยื่นกรานอัยยอมเยอรมัน ฮัคเตอร์เข้าข้างเยอรมัน วันที่ ๒๓ กันยายน เซมเบอร์เดนได้มีจดหมายมอบให้เซอร์ไฮเรส วิลสัน ก็ออกไปมอบกับฮัคเตอร์ จึงขอเสนอให้พิจารณาใหม่โดยหาทางสันติ แต่อังกฤษพร้อมที่จะประชุมด้วย ฮัคเตอร์กล่าวแก่เซอร์ไฮเรส วิลสันว่า เขาจะมีความเห็นเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากที่แถลงไว้แล้วที่โกเคสเบอร์ก และการประชุมนี้ ก็มิแต่จะทำให้ความมีฉันทกันหมดไปเท่านั้น ประชาชนจับตารูตเวตต์แห่งสหรัฐอเมริกาก็ได้ร้องขอไปยังฮัคเตอร์เพื่อให้เห็นแก่สันติโดยประชุมกันตกลงจะดีกว่า ในวันที่ ๒๗ กันยายน เซอร์ไฮเรส วิลสัน ได้ขอพบฮัคเตอร์อีกครั้ง และได้แจ้งกับฮัคเตอร์ว่า ได้รับคำสั่งให้แจ้งถึงท่าทีของอังกฤษฝรั่งเศส ในกรณีเยอรมันโจมตีเซโกสโตวาเกีย ระหว่างนี้ท่านเซมเบอร์เดนได้มีจดหมายถึงมูสโสลินีผู้นำแห่งอิตาลีให้ช่วยเหยียดในการเจรจาครั้งนี้ด้วย วันที่ ๒๗ กันยายน เซอร์ไฮเรส วิลสัน จึงบันทึกด้วยตนเอง นำจดหมายของฮัคเตอร์มอบเซมเบอร์เดน มีใจความสำคัญ คือตกลงให้เปิดประชุมกันขึ้นได้

ในที่สุดวันที่ ๒๙ กันยายน ค.ศ. ๑๘๓๘ ได้มีการประชุมกันขึ้นที่มูนิค ระหว่างเอ็ดเวิร์ด
ผู้นำแห่งไรช์เยอรมัน เนวิล เซมเบอร์ตัน นายกรัฐมนตรีอังกฤษ เอ็ดวาร์ด คาสาดิเออร์ นายกรัฐ-
มนตรีฝรั่งเศส และมุสโซลินี ผู้นำแห่งอิตาลี ผลของการประชุมมีสาระสำคัญดังนี้

๑. คกตงในหลักการมอบดินแดนซูดเดินให้แก่เยอรมัน

๒. ให้ชาวเซ โกล์โตวีก และชนชาติอื่น ๆ นอกจากเยอรมันอพยพออกจากซูดเดิน
นับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคมเป็นต้นไป จนถึงวันที่ ๓๐ ตุลาคม

๓. อังกฤษและฝรั่งเศสและอิตาลี คกตงจะห้ามการออกเสียงให้เสร็จสิ้น ในวันที่ ๑๐
ตุลาคม และจะไม่ให้รัฐบาลเซ โกล์โตวีกเข้าทำลายสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ

๔. ทหารเยอรมันจะเข้าครอบครองดินแดนซูดเดินใหม่ โดยให้เข้าเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่
วันที่ ๑ ตุลาคม ตามแผนแบบท้ายข้อคกตง โดยให้ถึงเอาวันที่ ๓๐ ตุลาคม เป็นวันเข้าครอบ
ครองครบบริบูรณ์

๕. ให้มีกรรมการระหว่างประเทศประกอบด้วยผู้แทนของ อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส
และอิตาลี และเซ โกล์โตวีกเป็นผู้พิจารณาว่า ดินแดนใดบ้างที่จะให้มีการออกเสียง และ
ดินแดนที่จะให้มีการออกเสียงนั้น ให้กองทัพของชาติ ๕ ชาติเข้าครอบครองจนกว่าการ
ออกเสียงนั้นจะเสร็จสิ้นลง

๖. อังกฤษกับฝรั่งเศสรับประกันบูรณภาพอาณาเขตค็องกรีเซ โกล์โตวีก ในกรณีถูกร
ุกราน

มีข้อสังเกตคือ การประชุมครั้งนี้ เซ โกล์โตวีกซึ่งเป็นฝ่ายเสียประโยชน์ไม่ได้มีเชิญ
ให้เข้าร่วมประชุมด้วย ฉะนั้น ข้อตกลงนรัฐบาลเซ โกล์โตวีกจึงคัดค้าน แต่ในที่สุดก็ได้
ยอมตาม โหยท์ไปแดนค็องกรีเซการให้ของคกตงค็องกรีเซและขอให้เยอรมันช่วยเหลือโดย
อ้างว่า คนไปแดนค็องกรีเซเรียนมีอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อยในเซ โกล์โตวีก จึงใคร่ได้จับปัญหา
เรื่องชนหมู่น้อยของตนด้วย แต่ใคร่จะไปยังรัฐบาลอิตาลี และรัฐบาลฝรั่งเศสด้วยความ
อย่างเดียวกัน ความคกตงในที่สุดก็ ยืนยันดังต่อไปนี้

๑. อังกฤษและฝรั่งเศสรับรองเขตแดนใหม่ของเซ โกล์โตวีก

๒. เยอรมันแต่อดีตกาลจะรับรองเขตแดนใหม่ของเชโกสโลวาเกีย ต่อเมื่อปัญหาชนหมู่น้อยของโปแลนด์และฮังการีได้ตกลงกันแล้ว นอกจากนั้นผู้แทนทั้ง ๔ ประเทศได้ตกลงทำปฏิญญากันดังต่อไปนี้

(๑) ปัญหาชนหมู่น้อยของโปแลนด์และฮังการี ถ้าตกลงไม่เสร็จใน ๓ เดือนภายหลังจากความตกลงนี้ ผู้แทนแห่งรัฐบาลดังกล่าวจะไม่ประชุมกันอีก

(๒) ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะเกิดขึ้นเนื่องจากการโอนดินแดนเกี่ยวกับชนหมู่น้อย ให้คณะกรรมการระหว่างประเทศพิจารณา

การตกลงเมืองมุนิคครั้งนี้ ทางอังกฤษและฝรั่งเศสประกาศว่า ได้ช่วยให้โลกพ้นจากสงครามได้ แต่มองการณ์กันมากกว่า อังกฤษกับฝรั่งเศสนั้นถึงคราวอับจนเขาทางเชโกสโลวาเกียเสียแล้ว นอกจากนั้นยังคาดว่า การตกลงครั้งนี้แสดงว่าอังกฤษฝรั่งเศสพากันแพ้ในทางการทูตอีกด้วย อังกฤษฝรั่งเศสควรระงับการ

ภายหลังความตกลงเมืองมุนิคแล้ว รัฐบาลเชโกสโลวาเกียได้ตกลงให้สโลวาเกียซึ่งอยู่ในประเทศเชโกสโลวาเกีย เป็นประเทศปกครองตนเองได้โดยอิสระ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๑๙๓๘ โดยมีนครหลวงที่บราติสลาวา แต่ยังคงขึ้นอยู่กับเชโกสโลวาเกีย ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม สกเดียวกิน สโลวาเกียได้ประกาศตนเป็นเอกราชแยกออกจากเชโกสโลวาเกียโดยเด็ดขาด และภายหลังจากนั้น ดร. คิโซ ซึ่งเป็นประมุขแห่งรัฐใหม่ได้รีบร้องขอไปยังฮิตเลอร์ โดยขอมอบรัฐสโลวาเกียให้อยู่ในความอารักขาของไรช์เยอรมัน และขอให้ส่งกองทหารเยอรมันเข้าไปช่วยคุ้มครอง ในวันเดียวกันนั้น ดร. ฮาชา ประธานาธิบดีแห่งเชโกสโลวาเกีย และ ดร. ฮาวัลสกอฟสกี้ รัฐมนตรีต่างประเทศได้เดินทางไปพบกับฮิตเลอร์ที่เบอร์ลิน ในวันรุ่งขึ้นได้ประกาศความตกลงกันมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

๑. ดร. ฮาชาและ ดร. ฮาวัลสกอฟสกี้ได้มาขอพบฮิตเลอร์และรับแทนทรอปป์ รัฐมนตรีต่างประเทศเยอรมัน

๒. ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่า เนื่องจากใน ๒-๓ ปีข้างหน้าเท่านั้น ได้มีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นในดินแดนเชโกสโลวาเกีย ฉะนั้น เพื่อที่จะช่วยเหลือกันรักษาความสงบ

๑. ในที่สุดโปแลนด์ได้ถอนทัพ (Toschen) ทางตะวันออกไปเป็นนอร์คประมาณ ๕๐๐ ตารางไมล์ พลเมือง ๒๕๐,๐๐๐ คนเป็นชาวโปแลนด์แท้ ๆ ไม่ถึงหนึ่งแสน ฮังการีได้คืนดินแดนทางใต้ของสโลวาเกียและรวมพื้นที่ เนื้อที่ประมาณ ๕ พันตารางไมล์ พลเมืองประมาณ ๑ ล้าน

และสันติสุขในดินแดนดังกล่าว ประชาชนชาวเซโกสโลวาเกียจึงขอมอบ โสภะตาของชาวเซโกสและประเทศเช็กให้อยู่ในมือของผู้นำแห่งไรช์เยอรมัน ผู้นำแห่งไรช์เยอรมันตกลงรับข้อเสนอนี้ที่จะรับชาวเซ็กเข้าไว้ในอารักขาของไรช์เยอรมัน และจะให้ชาวเซ็กปกครองตนเองตามความเหมาะสม

ในวันที่ ๑๖ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ รัฐบาลไรช์เยอรมันได้ประกาศรวมประเทศเซโกสโลวาเกีย นอกจากรัฐสโลวาเกียและรัฐเทเนียเข้าอยู่ในอารักขา เรียกว่า "รัฐอารักขาโบฮีเมียและโมราเวีย" และในวันที่ ๑๕ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ อังกฤษก็ได้เข้าครอบครองรัฐเทเนีย

อังกฤษและฝรั่งเศสได้ยื่นคำคัดค้านต่อเยอรมัน ทว่าเยอรมันทำผิดสัญญาเมืองมุนิค ตกลงที่จะกล่าวหาว่า เยอรมันเคยร้องที่จะปกครองแต่คนเยอรมันเท่านั้น แต่ชาวเซ็กมิใช่เยอรมัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว อังกฤษและฝรั่งเศสไม่ยอมรับนับถือการกระทำของเยอรมันในครั้งนั้น แต่เยอรมันได้ขู่จะตอบอังกฤษฝรั่งเศสว่า เยอรมันไม่ได้ทำผิดสัญญาเมืองมุนิค แต่ประการใด เพราะได้ทำความตกลงโดยชอบกับประมุขของรัฐบาลเซโกสโลวาเกียแล้ว

ความตกลงช่วยเหลือกันระหว่างอังกฤษกับโปแลนด์ ค.ศ. ๑๙๓๘

โดยที่อังกฤษทราบว่า เยอรมันได้เริ่มเจรจากับโปแลนด์ ในขั้นที่จะขอให้เสิร์ฟครตานซิคกลับโปเป็นของเยอรมัน ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ และโปแลนด์ก็ทำท่าจะไม่ยอมตกลงด้วยดี อังกฤษเกรงเยอรมันจะบังคับโดยใช้กำลังต่อโปแลนด์ อย่างที่อังกฤษหาว่าเยอรมันได้กระทำต่อประเทศอื่น ๆ มาแล้ว ทั้งโปแลนด์ก็เกรงเยอรมันด้วย ในที่สุดอังกฤษและโปแลนด์จึงตกลงกันทำความตกลงเพื่อเป็นการขู่และยับยั้งเยอรมัน สาระสำคัญแห่งความตกลงมีดังต่อไปนี้

๑. ถ้าอังกฤษหรือโปแลนด์เข้าพัวพัน ในการรบพุ่ง กับประเทศ ในยุโรป ประเทศหนึ่งประเทศใด เนื่องจากการรุกรานของประเทศนั้นแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งจะเข้าสนับสนุนช่วยเหลือโดยเต็มกำลังทันที

๑. ดูหนังสือ German White Book, Documents on the Origin of the War หน้า ๑๘๑-๑๘๖ และคำแถลงของเนวิล เชมเบอร์เลน ในสภาสามัญเมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๘, วันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ และวันที่ ๑๕ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ ในหนังสือของ เนวิล เชมเบอร์เลน ชื่อ In Search of Peace หน้า ๑๖๓-๑๖๕ และหน้า ๑๖๖-๑๖๗ และหนังสือ France and Munich โดย Alexander Werth หน้า ๒๓๑-๒๓๗ และ Encyclopaedia of World History โดย William L. Langer หน้า ๑๐๒๒-๑๐๒๓

๒. อังกฤษหรือโปแลนด์ต่างจะสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยเต็มกำลัง ถ้าประเทศในยุโรปประเทศหนึ่งทำการชุกชุมทั้งทางตรงหรือทางอ้อมซึ่งเอกราชของฝ่ายหนึ่งจนหมดภยันตรายซึ่งฝ่ายนั้นเห็นจากควรขัดชนโดยทางทหาร

๓. อังกฤษหรือโปแลนด์ต่างจะสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยเต็มกำลัง ถ้าประเทศในยุโรปประเทศหนึ่งพยายามจะทำลายเอกราชของอังกฤษหรือโปแลนด์ โดยรุกรานทางเศรษฐกิจหรืออาชญากรรม

ความตกลงนี้ได้ทำขึ้นเป็นการชั่วคราว เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ค.ศ. ๑๙๓๘ แต่ได้ทำเป็นรูปข้อตกลงแบบราชการเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๙

เนื่องจากความตกลงนี้ เยอรมันเห็นว่า โปแลนด์ได้ละเมิดต่อปฏิญญาที่ได้ทำไว้เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๘ จึงประกาศว่า ปฏิญญาฉบับนี้ไม่มีข้อผูกพันต่อไรช์เยอรมันอีกต่อไป ปฏิญญาดังกล่าวไม่มีผลความสำคัญ

๑. รัฐบาลทั้งสองพิจารณาเห็นว่า ในการที่จะส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกันโดยทางตรงระหว่างรัฐ เป็นกรสมควรที่จะวางหลักในการที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ไว้โดยปฏิญญา

๒. รัฐบาลทั้งสองตกลงวางรากฐานแห่งการกระทำของทั้งสองฝ่าย โดยยึดความจริงว่า การคงไว้และการปรับปรุงกันสันติชวกาลนานระหว่าง ๒ ประเทศนี้ เป็นเงื่อนไขอันสำคัญยิ่ง ในอันที่จะยังให้ยุโรปคงไว้ซึ่งสันติทั่วไป

๓. รัฐบาลทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะวางรากฐานแห่งความสัมพันธ์ร่วมกัน ตามหลักการซึ่งวางอยู่แล้ว โดยสัญญาที่กำหนดสงครามกรุงปารีส ค.ศ. ๑๘๒๘ และตกลงจะนำหลักดังกล่าวนี้ โดยนิยามความหมาย เพื่อนำมาปรับใช้เท่าที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมันและโปแลนด์

๔. รัฐบาลของแคว้นฝ่ายของทางหลักว่า พันธกรณีระหว่างประเทศซึ่งแคว้นฝ่ายมีอยู่

๑. ดู German White Book 1939, Documents on the Origin of the War 1939 หน้า ๓๐๕-๓๐๗ และ Polish White Book หน้า ๑๐๐-๑๐๒.

ต่อประเทศภายนอก จะไม่เป็นเครื่องกีดขวางการตั้งเสรีในทางสันติแห่งสัมพันธไมตรีกัน และ
ไม่ถือว่าเป็นการขัดแย้งกับปฏิญญาฉบับนี้ และเช่นเดียวกัน ปฏิญญาฉบับนี้ ก็จะไม่กระทบ
กระเทือนถึงพันธกรณีอื่น

๕. รัฐบาลทั้งสองประกาศว่า มีเจตนาที่จะทำการตกลงกันโดยตรงในปัญหาใด ๆ ซึ่ง
เกี่ยวกับการสัมพันธไมตรีของสองประเทศนี้

๖. ถ้ามีการโต้เถียงเกิดขึ้นและไม่สามารถตกลงกันได้ด้วยการเจรจาโดยตรงแล้วไซ้
ทั้งสองฝ่ายจะทำการตกลงโดยสันติวิธีอื่น และไม่ว่าพฤติการณ์ใด จะไม่ใช้กำลังเพื่อตัดสิน
ข้อโต้แย้งนั้น ถ้าปฏิญญาฉบับนี้ มีอายุ ๓๐ ปี

สัญญาไมตรีระหว่างเยอรมันกับไซเวียตรุสเซีย ค.ศ. ๑๙๓๕

เพื่อเป็นการแกมอุ้งอกฤษและให้อังกฤษชงักในการที่ได้ให้คำมั่นช่วยเหลือไปแตนต์
ตามข้อตกลงที่โตกดาอมาแล้วข้างต้น เยอรมันได้ตกลงทำสัญญาไมตรีกับไซเวียตรุสเซีย
เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ โดยมีสาระสำคัญว่า รัฐบาลแห่งไรซ์เยอรมันและรัฐบาล
แห่งสหภาพไซเวียตรุสเซียมีความปรารถนาที่จะตั้งเสรีสันติระหว่าง ๒ ประเทศ จึงตกลง
โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

๑. ภาคทั้งสองฝ่ายสัญญาจะงดเว้นการกระทำที่หักหาญการ กระทำที่รุนแรง และการ
รุกรานทุกอย่างในระหว่างกันเอง ไม่ว่าจะกระทำโดยเอกเทศ หรือโดยเกี่ยวพันกับประเทศอื่น
๒. ถ้าภาคแห่งสัญญาฝ่ายใด ตกอยู่ในสภาพสงครามเนื่องจากการกระทำของประเทศ
ภายนอก ภาคอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่สนับสนุนประเทศภายนอกนั้น
๓. รัฐบาลทั้งสองจะติดต่อกันเป็นเนืองนิจในภายหน้า โดยวิธีปรึกษาหารือกันและกัน
เพื่อแจ้งให้กันและกันทราบถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสองได้เสียร่วมกัน

๑. ดู Civilization in Europe โดย J. Salwin Schapiro Ph. D. หน้า ๖๕๖, ๖๕๗ และ National
Government and International Relation โดย A. Magruder Ph. D. and Richard
B. Morris M.A. หน้า ๕๔๖, ๕๔๗.

๒. ดู German White Book 1939, Documents on the Origin of the War หน้า ๒๔๑-๒๔๒.

๕. ภาคฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะไม่เข้ามีส่วนในการรวมพวกของประเทศทั้งหลายที่จัดทำขึ้น เพื่อเป็นปฏิปักษ์ต่อภาคอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยปริยาย *

สัญญาฉบับนี้ตั้งข้อกันระหว่างรัฐบาลเยอรมนี รัฐมนตรีต่างประเทศแห่งไรช์เยอรมัน และไมโตทอฟ รัฐมนตรีต่างประเทศโซเวียตรุสเซีย ณ กรุงมอสโก สัญญาฉบับนี้ทำให้ อังกฤษฝรั่งเศสตั้ง เพราะมิได้คาดหมายไว้ ๒

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๘ เยอรมันและโซเวียตได้ประกาศสนธิสัญญา ระหว่างประเทศทั้งสองว่าด้วยทางไมตรีและพรมแดนระหว่าง โซเวียตกับไรช์เยอรมัน ซึ่งตั้งข้อ กันที่กรุงมอสโก เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๘ มีคำปรารภและสาระสำคัญดังนี้

รัฐบาลโซเวียตรุสเซียและรัฐบาลไรช์เยอรมันได้พิจารณาเห็นเป็นหน้าที่เฉพาะหน้าที่ จะพึงฟ้ด้านศึภาพและความสงบเรียบร้อยในดินแดนรัฐโปแลนด์เดิม และจัดการให้ประชาชน ซึ่งอยู่ในดินแดนที่กล่าวานั้น ได้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก โดยอนุวัติตามตักษณะแห่งชาติ ของคน ได้ตกลงกันดังนี้

๑. รัฐบาลโซเวียตรุสเซียและรัฐบาลไรช์เยอรมันจะได้ออกเดินทางติด บนแผนที่เป็น พรมแดนแห่งผลประโยชน์ระหว่างรัฐของตน ในดินแดนของรัฐโปแลนด์เดิม (กล่าวคือแบ่งดินแดน โปแลนด์ระหว่างกัน)

๒. ภาคทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่า พรมแดนนี้เป็นเด็ดขาด และจะป้องกันการแทรกแซง ทุกอย่างซึ่งประเทศที่ ๓ จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับข้อตกลงนี้

เกี่ยวกับการทำสัญญาไมรุกรานระหว่างเยอรมันกับรุสเซียมีข้อที่น่าสังเกตคือในวัน ลงชื่อในสัญญานั้น ฮิตเลอร์ได้ประกาศว่า เป็นอันแน่นอนว่า ต่อไปนี้เยอรมันกับรุสเซียจะไม่ ทำสงครามกันอีกต่อไป และศาสตราจารย์ไคท์ (Keith) แห่งมหาวิทยาลัย เอดิงเบอเรอได้ วิเคราะห์สัญญาไมรุกรานฉบับนี้ไว้อย่างน่าสนใจและแน่นอน โดยที่ในระหว่างนี้ เรายัง ไม่ได้เห็นหลักฐานอันถูกต้องของทั้งสองฝ่าย การพิจารณาข้อวิจารณ์นี้ จึงต้องระมัดระวัง

๑. * British Blue Book, Documents on German - Polish Relation 1939 หน้า ๑๐๔-๑๐๕.
๒. เยอรมันได้ยกเลิกสัญญาฉบับนี้เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๑ โดยกล่าวหาว่า โซเวียตรุสเซียได้ ละเมิดสัญญา และเข้าตีโซเวียตรุสเซียในวันนั้นเอง

อย่างไรก็ดี คำสั่งตราจรรยาผู้ควรได้รับความสะดวกสบาย แม้จะเป็นชนชาติอังกฤษก็ดี แต่ก็ได้
พิเศษราษฎรชาวอังกฤษไว้อย่างรุนแรงเหมือนกัน ซึ่งเป็นกรยากที่จะทำได้สำหรับบางประเทศ
ศาสตราจารย์ไทท์ (Keith) วิจัยเห็นว่า ตามกติกาสัญญาไม่รุกรานระหว่างเยอรมันและรัสเซีย
เขียน ฟังเห็นได้ว่า มีข้อสำคัญคือ

- ๑. จะไม่รุกรานกัน
- ๒. จะไม่เข้าช่วยประเทศภายนอกทำสงครามคู่สัญญาอีกฝ่าย
- ๓. จะติดต่อปรึกษาหารือกันถึงปัญหาที่มีส่วนได้เสียด้วยกัน

๔. ถ้ามีข้อพิพาทกัน จะตกลงกันฉันมิตรหรือโดยอนุญาโตตุลาการ ข้อตกลงนี้
 เป็นประเด็นสำคัญที่มุ่งใจให้ฮิตเลอร์เข้าสู่สงคราม บุคคลซึ่งมีความสามารถสันติฮิตเลอร์ยอม
 ของทราบคิดว่า ถ้าเยอรมันจะทำสงคราม ๒ ด้าน คือ ทั้งด้านตะวันออกและกับรัสเซียขึ้นนั้น ย่อม
 มีอันตรายมาก ถึงแม้จะยอมยกยออย่างบาบิโลน ก็คงไม่กล้า ฉะนั้น ฮิตเลอร์จึงไม่ใช่คนเช่นนั้น
 ก็คงไม่เต็มใจที่จะเสี่ยง เพราะรู้ดีว่าราชรัฐของตัวเองคงไม่พอใจ แต่ฮิตเลอร์คำนวณผิดไปข้อ
 หนึ่ง คือ การทำสัญญากับรัสเซียครั้งนั้น คงจะช่วยให้ตนบรรลุจุดที่มุ่งหมาย โดยไม่ต้องทำ
 สงคราม ฮิตเลอร์คงคิดว่า ประเทศมหาอำนาจทางตะวันออก ได้สนับสนุนโปแลนด์ โดยเชื่อ
 ว่า ตนจะได้ความช่วยเหลือและร่วมมือจากรัสเซีย และเจตนาข้างในนั้นที่จะทำสงครามของ
 ประเทศตะวันตกเหล่านั้นคงจะล้มเหลว ถ้าจะจัดการอย่างหนึ่งอย่างใด ให้เรื่องสำเร็จรูป
 เลี้ยงก่อนโดยอีกฝ่ายไม่รู้ตัว (Bait Accompli)

การที่ฮิตเลอร์เข้าใจเช่นนี้ย่อมเป็นสังกรรมตา แต่ความจริง เซอร์ไมเจล เอ็นเคอรัตัน
 เอกอัครราชทูตอังกฤษได้แจ้งกับฮิตเลอร์ในวันที่ ๒๖ สิงหาคมว่า "เราได้ให้คำมั่นไว้แล้ว และ
 เราจะไม่ทิ้งคำมั่นนั้น" แต่ขอยืนยันฮิตเลอร์ไม่ฟัง โดยนึกเสียว่าเป็นเรื่องหลอกลอนยิ่งกว่า
 ความจริงนั้น ทางทางทูตของบริติชตระหนักดีว่า การที่ไซบีเรียจะช่วยเหลือหรือไม่นั้น ไม่
 แน่ช่น แต่การที่ให้คำมั่นกับโปแลนด์นั้น ให้ไปโดยไม่ได้อำนาจการช่วยเหลือของไซบีเรีย
 เป็นหลัก แทนหาชนในบริเตนใหญ่ไม่ทราบข้อเท็จจริงในข้อนี้ ฉะนั้น จึงพลาดใจมาก เมื่อ

ปรากฏว่า ไช้เจี๋ยคไปทำสัญญากับเยอรมัน เหตุผลที่ประชาชนปลาดใจนั้น ไม่เห็นสิ่งดี
 ดับอันใด เพราะโดยมากก็นึกกันว่า ไช้เจี๋ยคนั้นถูกเยอรมันคุกคาม ฉะนั้น เพื่อประโยชน์
 ของไช้เจี๋ยคเอง ไช้เจี๋ยคก็คงจะสนับสนุนฝ่ายที่ต้านทานการรุกราน ความเห็นนี้มีหลักฐานที่
 ดับสนับสนุนเพียงพอ เพราะในเดือนมีนาคม ภายหลังเรื่องเซโกสโตวาเกีย ไช้เจี๋ยคเองได้เคย
 เสนอให้มีการประชุมระหว่างบริเตนใหญ่ ฝรั่งเศส รัสเซีย โปแลนด์ รุมาเนียและตุรกี เพื่อ
 วางแผนการต่อต้านทานการรุกรานต่อไป แต่เซมเบอร์เตน นายกรัฐมนตรีอังกฤษในครั้งนั้น
 กำลังอยู่ในระหว่างจะเปลี่ยนนโยบายจากฉอนปรนมาเป็นต้านทาน เห็นว่า ถ้าประชุมกันก็จะ
 เป็นการซึ่งสู้ก่อนห้ามไป แต่เสนอให้มีการประกาศร่วมกันว่า จะปรึกษากันทันทีที่มีการรุก
 รานโดยบริเตนใหญ่ ฝรั่งเศส รัสเซีย และโปแลนด์ ข้อเสนอไช้เจี๋ยคตกลงด้วย แต่โปแลนด์
 เองกลับไม่ตกลงด้วย ข้อนี้เองแสดงให้เห็นว่า โปแลนด์นั้นเขตที่สู้ที่สุดที่ท่าคนเป็นปฏิปักษ์ต่อ
 ประเทศซึ่งจำเป็นอย่างยงที่จะคงพึ่งขอความช่วยเหลือ และเป็นผลซึ่งร้ายแรงมาก เมื่อเป็น
 เช่นนี้ ในปลายเดือนมีนาคม บริเตนใหญ่จึงจำเข้ารบประกันโปแลนด์ โดยไม่ได้ปรึกษากับ
 ไช้เจี๋ยครุสเซีย ในการที่บริเตนใหญ่กระทำเช่นนี้ ประชาชนเข้าใจเขาว่า รัฐบาลคงหวังว่า
 จะได้รับความช่วยเหลือจากไช้เจี๋ยครุสเซีย และไช้เจี๋ยครุสเซียคงรู้เห็นด้วย มิฉะนั้นแล้ว ปฏิ
 ติยาในการที่บริเตนใหญ่ไปรบประกันโปแลนด์ ในทันทีจะเข้าทำสงคราม ถ้าโปแลนด์เห็น
 ต้นควรเมื่อใดนั้น ก็คงผิดไปจากที่เป็นมาแล้ว

ปัญหาอยู่ที่ว่า รัฐบาลบริติชทำถูกหรือไม่ ในการที่ไปรบประกันโปแลนด์ในเมื่อไม่
 เห็นว่าจะหวังความช่วยเหลือจากไช้เจี๋ยครุสเซีย และกลับมีดบังข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ไม่ให้ประ
 ชาชนทราบ ๑ คำตอบอย่างซัดก็ควรจะเป็นว่า รัฐบาลไม่ควรไปให้คำรับรอง เว้นใจแต่มี
 เงื่อนไขว่า โปแลนด์พร้อมที่จะให้บริเตนใหญ่เป็นฝ่ายคอยแนะนำในการเดินนโยบายสัมพันธกับ
 ไช้เจี๋ยครุสเซีย เซมเบอร์เตนทราบคำว่า โปแลนด์นั้นตั้งใจจะไม่ร่วมกับรัสเซีย และท่าที
 ของโปแลนด์ในข้อนี้ ได้ก่อให้เกิดอันตรายอันก่อปรักภัยอันตรายยิ่ง เซมเบอร์เตนควรจะตระ
 หนักว่า รัฐบาลโปแลนด์ไม่ว่ารัฐบาลชุดนี้หรือชุดใด ๆ ซึ่งไม่ยอมเผชิญกับความจริงนั้น จะ
 เรียกว่าสามารถไม่ได้ ความไม่สามารรถในข้อนี้ นายกรัฐมนตรีใหม่ของโปแลนด์ก็ได้แถลง

ไว้แล้ว เมื่อรัฐยูเซ็นั้นแล้ว การที่นำโชคเคราะห์ของบริเตนใหญ่ไปพึ่งพันได้ โดยมอบอำนาจให้รัฐบาลโปแลนด์ตระหนัก ในอันที่ระนำบริเตนใหญ่เข้าสงครามนั้น จึงเป็นการกระทำอย่างฉกฉกรรจ์ยิ่ง

แต่อย่างไรก็ดี เซมเบอร์เลนควรจะได้ชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจเสียตั้งแต่แรกว่า การที่บริเตนใหญ่จะหวังพึ่งโชเจียดในการคุ้มครองโปแลนด์นั้น ยังสงสัยอยู่มาก เนื่องจากท่าทีของโปแลนด์ ซึ่งได้ทำให้รัฐเช็ชชุ่นเคื่องอยู่มากเมื่อไม่สามาน

ต่อมาราวกลางเดือน เมษายน ปีเดียวกัน คือ ค.ศ. ๑๗๓๘ เซมเบอร์เลน จึงเริ่ม ทาบตามรัฐเช็ชช ภายหลังที่อิตาลีได้ยุบเอาอิตาลีเนี่ยแล้ว และบริเตนใหญ่ได้เข้ารับประกันกรีซและรุมานีเยโดยไม่ได้ปรึกษาหารือรัฐเช็ชชอีก ที่เซมเบอร์เลนเพิ่งเริ่มทาบตามรัฐเช็ชช โดยปล่อยให้เห็นมากเนื่องจากท่าทีของโปแลนด์ต่างแล้ว เซมเบอร์เลนเสนอต่อรัฐเช็ชชว่า ให้รัฐเช็ชชให้ประกันต่อโปแลนด์และรุมานีเยฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นข้อเสนอกที่เห็นได้ชัดว่า ไม่มีข้อจูงใจให้พิจารณาเลย จริงอยู่เซมเบอร์เลนเคยแกล้งว่ากรที่ให้ประกันโปแลนด์นั้น เพราะเป็นกรณีฉุกเฉิน ไม่ทราบว่โปแลนด์จะมีเวลาปลอดภัยจากการรุกรานได้เมื่อใดอีกกี่ชั่วโมง ฉะนั้นการที่ขอรับรองรัฐเช็ชชเช่นนี้ โดยไม่มีสิ่งตอบแทนและเป็นกรขอรับรองเพื่อประเทศหนึ่ง ซึ่งแสดงตนเป็นปฏิปักษ์อย่างชัดเจน และเพื่อรุมานีเยซึ่งรัฐเช็ชชเองก็มีความคิดในการที่จะเรียกคืนดินแดนเบซาราเบีย ๒ ดินจากรุมานีเยอยู่แล้ว จึงไม่เป็นการปลาดใจที่รัฐเช็ชชตอบว่า คงจะมีแผนคดโกงให้กว้างขวางยิ่งกว่าที่เซมเบอร์เลนเสนอ อีกนัยหนึ่ง รัฐเช็ชชเสนอให้ ทำกติกาคาไตรภาคีระหว่างบริเตนใหญ่ ฝรั่งเศส และรัฐเช็ชช ที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการปรึกษาหารือกันทางทหาร และรับประกันรัฐทุกรัฐซึ่งตั้งอยู่ระหว่างทะเลเมดิเตอร์เรเนียน การที่รัฐเช็ชชทำอถึงประเทศแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนน่าสนใจ เพราะแสดงให้เห็นว่า รัฐเช็ชช คงใจจะไม่ให้ ค้ำมั่น ที่จะ

๑. ใต้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า เมื่อคราวประชุมเมืองมุนิค ขณะกำลังเจรจาที่จะยกคืนดินแดนบางส่วนให้เยอรมัน โปแลนด์และฮังการีได้ยื่นมือเข้ามาขอส่วนแบ่งบ้าง และโศกจะทะเลาะอย่างอึง โปแลนด์นั้นได้ยื่นคำขาดต่อเฮไลสโตลาเย็คควิช มิฉะนั้นจะใช้กำลัง เนื่องจากการกระทำของโปแลนด์ในครั้งนั้น เมื่อโปแลนด์ถูกเยอรมันโจมตีในครั้งนี้ ก็มีผู้ที่จับเหตุการณ์ครั้งนั้นได้ ถึงกับอ้อล้าสมน้หน้าก็มี ทั้ง ๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับเยอรมัน

๒ ดินแดนแคว้นเบซาราเบีย รุมานีเยได้มาจากรัฐเช็ชชภายหลังมหาสงคราม ๑๖๑๔-๑๖๑๘

สูงตั้งเขาตั้งตั้งความกับเยอรมัน เว้นไว้แต่รัฐเซียจะได้ รับคุ้มครองของจากบริเตนใหญ่และฝรั่งเศส
 ว่าจะช่วยให้รัฐเซียพ้นจากการรุกราน เนื่องจากเยอรมันมีที่ตั้งอยู่เห็นอประเทศต่าง ๆ ทาง
 ทะเลบอลติก ในการพิจารณาข้อเสนองของรัฐเซีย แทนที่จะกระตือรือร้น บริเตนใหญ่กลับมี
 เช่ ทงนเพราะปรากฏว่าเซมเบอร์เดนเองเกิดมีความคิดที่จะปราณประนอมขึ้นมาอีก เซอร์เนวิต
 เฮนเคอร์สัน เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเบอร์ลิน ซึ่งถูกเรียกกลับมาเมื่อคราวเยอรมัน
 คุมเซ โกลด์โคทกั๊ย ถักตั้งตั้งให้เดินทางกลับไปเบอร์ลินนอก การกระทำทงน ในกรุงเบอร์ลิน
 และใคร ๆ ก็ต้องเข้าใจว่า บริเตนใหญ่ยอมถอยแล้ว ทั้ง ๆ ที่ระคนไปด้วยความปลาดใจใน
 ทาทัน ทวงกรุงมอดโคอินนเดา ก็เข้าใจว่าเซมเบอร์เดนนั้นไม่ถือโทษฮิตเลอร์แล้ว ค้อมามี
 สมาชิกสภาสามัญตามนายกรัฐมนตรอังกฤษในสภาว่า จะไม่พิจารณาในอันที่จะติดต่อกับ
 สักวาลินหรือ นายก ๆ เซมเบอร์เดนก็ตอบเพียงไม โยคที่จะติดต่อกับสักวาลินตามที่เสนอ ชะรอย
 เซมเบอร์เดนคงจะมีความคิดเช่นนี้ จึงได้ตอบรัฐเซียบนันที่จะให้รับประกัน ไม่แตก และรวม
 เนี่ยตามข้อเสนอกเดิม แต่รัฐเซียก็ยังยืนกรานตามเดิม พอรับถารยนิยจากรัฐเซียแล้วเซมนั้นก็
 ไม่ปรากฏว่ากระตือรือร้นที่จะตอบอย่างใดบางที่อาจจะเป็นเกรงใจฮิตเลอร์ก็ได้ จนดอย จอช
 ดของเวงให้พิจารณา ดอย จอชผู้นี้ได้เป็นผู้ยกรานตั้งแต่แรกว่าการทให้ความหนักไปแทนต์โดยไม่
 ใ้ใครดมมื่อมีสัญญาากับรัฐเซียเนน เป็นการทอย่างคนวิกลจริต ในที่สุดเมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม
 จึงตกลงกับฝรั่งเศสตั้งให้เอกอัครราชทูตอังกฤษและฝรั่งเศสที่เมืองมอดโคอินนเดา เจรจาสัญญาตาม
 รูปรัฐเซียเสนอได้ แต่มีข้อแม้ว่า จะต้องเอาสันนิบาตชาติเข้ามาพัวพันด้วย เรื่องอำนาจของ
 สันนิบาตชาตินี้ เซมเบอร์เดนเองเป็นผู้มีส่วนททลายมาแล้ว นอกจากนยังขอให้การรับประกัน
 นั้น ทาละเพาะไปแทนต์และรวมาเนี่ยของรัฐเซียไม่ค้อมขาดยคายอยากนัก ดังได้กล่าวมาแล้ว และ
 ในคำสั่งนั้นก็ยังไมยอมให้เอาประเทศตามชายฝั่งทะเลบอลติก ซึ่งรัฐเซียอ้าง ความปลอดภัย
 ของประเทศเหล่านั้น เป็นสิ่งสำคัญสำหรับรัฐเซียเข้ามาเป็นประเทศ ซึ่งจะต้องรับประกันด้วย
 ไมโลดขอพรัฐมนตรีต่างประเทศรัฐเซียได้ ยืนยันว่า รัฐเซียจะตกลงด้วยไม่ได้ นอกจากจะตก

๐๐. ท่านผู้นี้เคยเป็นนาชอกรัฐมนตรีอังกฤษ สมัยสงคราม ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๑๘ และเป็นสมาชิกสภาสามัญอยู่ ๕๐
 ปีถึง ๆ จนเลื่อนเป็นเอิร์ลและขึ้นไปเป็นสมาชิกสภาขุนนางเมื่อ ๒ ปีมานี้ เพิ่งถึงอนิจกรรมเมื่อเร็ว ๆ นี้

ลงกันโดยเสมอภาค และรัฐเซียคงได้หลักประกัน ตามหลัก ถ้อยทีถ้อยอาศัย คอบ แทน ซึ่งกันแต่กัน
 ไมโลคอฟได้เน้นให้เห็นว่า วัตถุประสงค์ในการขึงกันการบูรณาตามกติกาคัดสรร ทำกันนี้ ต่างกัน
 ในสาระสำคัญ กับสัญญาช่วยเหลือกัน ทางทหาร ซึ่งยึดติดกับเยอรมันหากัน เมื่อ วันที่ ๒๒
 พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๓๕ ความพยายาม ของเยอรมันในขั้นที่กระชับ เกิดอย่างสัมพันธ์ ในด้าน
 เศรษฐกิจ ตลอดจนการตกลงทำสัญญาเกี่ยวกับการค้ากับฮิตเลอร์ ซึ่งเยอรมันได้ตกลงยอม ยึดติด
 อย่างน่าพิงพอใจ

การที่ ไมโลคอฟเน้นเช่นนี้ รัฐบาลบริติชคงต้องเข้าใจแน่ แต่ทางด้านประชาชนนั้นไม่
 วิตก เนื่องจากฮิตเลอร์และเพื่อนรับแบบทรอปได้ โฆษณาประณามลัทธิบอลเชวิค อย่างสาหัส
 เดียเทศเดี่ย จนคนอังกฤษซึ่งอยู่ตามถนนก็ถึงความเห็นว่า เยอรมันจะมาเป็นมิตรกับรัฐเซียไม่
 ได้ แต่คนอังกฤษก็ดูเหมือนจะลืมเสียแล้วว่า ในเวลาผ่านไปหรือสองปีถัดลงมา ฮิตเลอร์เอง
 ได้ชมเชยในความสัมพันธ์อันดีกับโปแลนด์ รัฐบาลจะไม่ทำลายโปแลนด์ด้วยประการต่างๆ จน
 กระทั่งโปแลนด์ ยับ และวางแผนจะเดินงานเซโกด์โดวาเกีย

แต่ไม่มีข้อใดที่จะสงสัยเลยว่า นักการทูตบริติชจะระงับแล้วเห็นภัยแล้ว ฮิต
 เลอร์เกรงว่าจะต้องทำสงคราม ๒ ด้าน และหวังพึ่งสัมภาระต่างๆ จากรัฐเซียสำหรับต่อต้าน
 การบีบรัดของอังกฤษ และฝรั่งเศส นายกรัฐมนตรีบิตทกาเวียเซง ก็เคยพูดกับ อัครราชทูต
 ฝรั่งเศสว่าถ้าเยอรมันงดการ โฆษณาตัวรัฐเซียลงเมื่อใด เมื่อนั้นก็อาจมีสัญญาระหว่างรัฐเซีย
 และเยอรมัน และโปแลนด์ก็คงถูกแบ่ง นอกจากนั้นการที่ฮิตเลอร์พร้อมตัวกับประเทศรัฐเซีย
 ซึ่งทราบกันดีว่ากระหายที่จะทำสัญญากับบริเตนใหญ่ถูกช่วยหน้าที ก็แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์
 ไม่พอใจ ทูตฝรั่งเศสที่เบอร์ลินก็ได้รายงานไปยังรัฐบาลฝรั่งเศสว่า เยอรมันอาจหันมาทำ
 ความเข้าใจกับรัฐเซียได้ เพราะรับแบบทรอปพร้อมตัวกับประเทศเยอรมันนั้นเกิดขึ้นโดย
 เดียเหลือเกิน

ต่อมาในราวกลางเดือนมิถุนายน ไมโลคอฟได้แนะนำว่า ออร์ด ฮาดีเฟลด์ รัฐมน
 ตรีต่างประเทศของอังกฤษควรจะมาเยือนมอสโคว์ เพราะได้เคยไปเยี่ยมฮิตเลอร์มาแล้ว แต่ทาง
 ฮาดีเฟลด์ก็ไม่ไป เป็นสิ่งธรรมดาที่ออร์ดฮาดีเฟลด์คงไม่อยากนัก เพราะเกิดขึ้นที่ซัดชัคคิม

มุขิตอยู่แล้ว แต่คงจะนึกว่า หน้าที่ซึ่งมีต่อประเทศชาตินั้น ควรจะมีอยู่เหนือความรู้สึกใน
 ส่วนตัว การคิดต่อโดยใกล้ชิดกับรัฐบาลรัฐเซียเป็นเรื่องด่วนมาก จึงอยู่การที่เซมเบอร์เลน
 ซึ่งดำรงตำแหน่งนายก ฯ จะไปพบสตาตินั้นไม่เป็นสิ่งพึงปรารถนา เพราะกรณีคราวไปตก
 ลงกับเยอรมันเมื่อคราวมุขิตนั้น นายก ฯ ได้ดำเนินการเกินขอบเขตค้ำไปมาก จนกระทั่งสภา
 หรือรัฐบาลไม่มีโอกาสพิจารณา นอกจากอนุมัติตามที่ไปตกลงมา หรือมิฉะนั้นก็ต้องยุบสภา
 หรือนายกรัฐมนตรีลาออกเสียเอง แต่ดอร์คฮาดแฟลด์ก็ควรจะไป ตรงกันข้าม กลับตั้งข้าราชการ
 การกระทรวงการต่างประเทศชั้นผู้น้อยคนหนึ่ง^๑ ไปแทน ในที่สุดเมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม โม
 โลดอฟได้ขอให้องคมนตรีส่งคณะทูตทหารไปประชุม เพื่อจะช่วยให้การเจรจาทางการเมืองกับหน้า
 ต่อไป รัฐบาลของอังกฤษสัญญาจะส่งไปในวันที่ ๒๕ เดือนเดียวกัน แต่แทนที่จะส่งไปในวันที่ตก
 ลงไว้ กลับส่งไปทางเรือเดินทะเลล่าช้าถึง ๑๖ วัน คือวันที่ ๑๑ สิงหาคม และคณะที่ไปก็
 ไม่ใช่พลเอกกาเมอแดงหรือดอร์คฮาด^๒ กลับเป็นคณะนายทหาร ซึ่งแม้แต่คนองคมนตรีเองก็รู้จัก
 น้อยเต็มที และคณะที่ไปนั้นไม่สามารถตกลงอะไรได้เลย นอกจากต้องคอยหารีอมาียง
 รัฐบาล และระหว่างเจรจาปรากฏว่าไปแดนดปฏิสัยอย่างเด็ดขาด ไม่ยอมให้ทหารรัฐเซีย
 เดินผ่านประเทศของตน และแจ้งว่า ไม่ต้องการความช่วยเหลือของไซเวียตและไม่ยอมรับด้วย
 กับแจ้งว่าพร้อมที่จะสู้เยอรมัน โดยไม่ต้องให้ไซเวียตช่วย ทำที่อื่น ใจบดขบของเจ้าหน้าที่
 กองบัญชาการทหารสูงสุดของไปแดนดเช่นวานไม่หาเชื่อเลย แต่เมื่อเกิดสงครามและแสดง
 ความไร้ความสามารถออกมาให้เห็นแล้ว จึงได้หมดสงสัย ทางฝ่ายคณะทูตทหาร ฝรั่งเศส
 และบริตชนนเดา ก็เหตอเหตอ ไม่สามารถทำให้ไปแดนดเห็นว่ากำลังดำเนินการอย่างบดขบ
 หรือไม่ก็ควรจะขอให้รัฐบาลของตนตระหนักว่า การที่จะช่วยประเทศซึ่งไม่มีความคิดเช่นนั้น
 เป็นสิ่งที่ไม่ฉลาดนัก

๑. ข้าราชการชั้นหัวหน้าชื่อ William Strang ปัจจุบันนี้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาในกระทรวงการต่างประเทศ และมีบรรดาศักดิ์เป็น Sir เมื่อเร็วๆ นี้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาการเมืองของจอมพลมอริสโกเมอว์ ๗ กรุงเบอร์ลิน

๒. ในขณะนั้นพลเอกกาเมอแดงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบกฝรั่งเศสและลอร์ดคอร์ดีก็เช่นเดียวกันสำหรับอังกฤษ

ผลซึ่งเกิดขึ้นก็เป็นสิ่งเห็นได้ คือการเจรจาซึ่งตกลง ในวันที่ ๑๘ สิงหาคม รัฐบาล
 โสเวียตและเยอรมันประกาศว่า ได้ทำสัญญาเศรษฐกิจระหว่างกัน และวันที่ ๒๓ สิงหาคม
 ได้ทำกติกาสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันดังกล่าวแล้ว ในที่สุดคณะทูตทหารที่ส่งไปแล้วทำ
 ประโยชน์ไม่ได้อะไรเลย ก็ถูกเรียกกลับโดยด่วนแน่นอน รัฐบาลอังกฤษไม่ทราบว่าอะไรจะแสดง
 อย่างไร นอกจากแถลงประณามรัสเซียอย่างรุนแรง เซมเมอร์เทนเองแถลงในสภาว่ามีญว
 รัสเซียหน้าไหว้หลังหลอก คือเจรจาพร้อมกันทั้งสองฝ่าย ลารุทกต่างหาเช่นนี้ เป็นสิ่งที่น่า
 ขำมาก ปรากฏว่าการที่รัสเซียยังคงดำเนินการเจรจากับบริเตนและฝรั่งเศสโดยหวังว่าจะได้ผล
 คือความเป็นปกติระหว่าง ๓ ประเทศ แต่เมื่อรัสเซียเห็นบริเตนและฝรั่งเศสไม่เต็มใจที่จะให้
 การปฏิบัติอย่างชอบธรรม และไปแทนที่ก็ตกใจที่จะไม่ยอมให้หน้ากองทหารเข้าไปในดินแดน
 ของตน ก็ยอมเป็นการสมเหตุสมผลยิ่ง ที่รัสเซียจะต้องหันเข้าไปหาเยอรมัน ซึ่งได้มีการเจรจา
 ค้างกันมาช้านานแล้ว^๑

มหาสงครามยุโรปครั้งที่ ๒

เหตุใกล้ชิด

ข้าพเจ้าเขียนหนังสือเล่มนี้ ในฐานะนักศึกษาการต่างประเทศผู้หนึ่ง ไม่ใช่ในฐานะนัก
 การทูต ฉะนั้น การที่เจรจาดังกล่าวครั้งนั้นเกิดขึ้นเพราะใครมีผิดใครถูก ในกรณีที่เรา
 ยังไม่เอ่อกฎาทเป็นหลักฐานแน่นอนนั้น เป็นการยาก แม้แต่มหาดังกล่าวที่กล่าวถึง จน
 กระทั่งบัณฑิตยศาสตร์ก็ยังไม่ตกลงกันอยู่ ดังโลกต่างแดนในเบื้องตน ฉะนั้น ข้อความ
 คือไปนี้ จึงเป็นแต่เพียงข้อเท็จจริงเท่าที่ทราบเท่านั้น อาจมีข้อเท็จจริงที่ยังไม่ได้เปิดเผย
 เกิดขึ้นอีกได้เหตุใกล้ชิดของสงครามด้านยุโรป คือการพิพาทระหว่างเยอรมันกับโปแลนด์
 เยอรมันได้เรียกร้องให้โปแลนด์ปฏิบัติตาม นิสาระสำคัญ ๑๖ ข้อ ดังต่อไปนี้

๑. ให้คืนเส้นนครดานุชให้แกเยอรมัน เพราะนครแห่งนี้ขณะเป็นเยอรมันแท้ และ
 ประชาชนแห่งนครนี้มีความพอใจเช่นนี้เป็นเอกฉันท์

๑. The Causes of the War by Professor A. Berriedale Keith หน้า ๑๑๑-๑๑๒

๒. ดินแดนที่เรียกว่า แนวถนน (Corridor) ซึ่งมีอาณาเขตคั่นจากทะเลบอลติกไปถึง
เส้นเมือง Marienwerder, Graudenz, Kulm, Bromberg และจากนั้นจึงไปทางทิศตะวันตก
ถึงเมือง Schonlanke ให้ตัดสินใจว่า เขาอยากจะขึ้นอยู่กับเยอรมันหรือโปแลนด์

๓. เพื่อที่จะได้มีการออกเสียงในดินแดนนี้ ให้บุคคลต่อไปนมัสการออกเสียงได้ คือ
คนเยอรมันทุกคนที่มีภูมิลำเนาในดินแดนดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ ๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๑๙ หรือ
บุคคลที่เกิดในภายหลังจากนั้น และทำนองเดียวกัน พวกโปแลนด์ซึ่งมีภูมิลำเนาในดินแดนที่
กล่าวหรือเกิดในภายหลังจากนั้น จนกระทั่งถึงวันที่กล่าว คนเยอรมันซึ่งถูกขับไล่ออกไปจากดินแดนให้
กลับมาเพื่อใช้สิทธิออกเสียงได้ และเพื่อให้มีโอกาสจัดเตรียมการอันจำเป็นเพื่อการนี้

ดินแดนดังกล่าวให้อยู่ในความควบคุมของกรรมการระหว่างประเทศ ซึ่งได้จัดตั้งขึ้น
ในทำนองเดียวกันกับดินแดนในเขตซาร์ (Saar) โดยมีกรรมการผู้แทนห้าภาวะ ๔ ประเทศ
คือ อิตาลี โสเวียตรัสเซีย ฝรั่งเศส และอังกฤษ กรรมการจะได้ใช้สิทธิยับยั้งในดินแดนนี้
เพื่อการนี้ ดินแดนนี้ให้กองทัพโปแลนด์ ค่ายรถโปแลนด์และเจ้าหน้าที่โปแลนด์ออกไปจากดินแดนนี้ใน
ระยะเวลาที่สั้นที่สุด ที่จะตกลงกัน

๔. เมืองท่ากาคินเนียของโปแลนด์ซึ่งโดยมาตรฐานกันแล้ว เป็นดินแดนซึ่งโปแลนด์มี
อำนาจยับยั้งโดยอยู่เฉพาะที่เกี่ยวกับดินแดนซึ่งเป็นที่อยู่ของชาวโปแลนด์ ไม่ให้นับรวมอยู่ในดิน
แดนดังกล่าวข้างต้น เขตกรรมแดนอันแน่นอนของเมืองท่าโปแลนด์ ให้เยอรมันและโปแลนด์เป็น
ผู้กำหนด และถ้าจำเป็นให้จำกัดโดยกรรมการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ

๕. เพื่อให้เวลารอนจำเป็นในการปฏิบัติงานอันกว้างใหญ่นี้ ในการปฏิบัติกาออก
เสียงให้เป็นธรรม จะไม่ให้มีการออกเสียงก่อนหมดระยะเวลา ๓๒ เดือน

๖. เพื่อให้เป็นการประกันโดยไม่จำกัดระหว่างเยอรมันกับโปแลนด์ และระหว่าง
โปแลนด์กับทะเล ในระหว่างระยะเวลานี้ ต้องจัดให้มีถนนและรถไฟขึ้นเพื่อให้มีการขนส่ง
ดำเนินไปได้โดยเสรี ในกรณีเช่นนี้ ให้เก็บภาษีอากรที่จำเป็นเพื่อบำรุงการขนส่งและการขน
ส่งถ้าเพียงเท่านั้น

๗. ปัญหาว่า จะให้ดินแดนตกไปเป็นของฝ่ายใด ให้วินิจฉัยตามเสียงข้างมาก

๗. เพื่อที่จะให้ประกันแก่เยอรมันที่จะได้มการคมนาคมโดยเสรีกับคานซิกและปรัสเซีย
 ตะวันออก และแก่โปแลนด์ในการที่จะติดต่อทางทะเล ภายหลังจากการออกเสียงแล้ว โดยไม่คำนึง
 ว่าผลของการออกเสียงจะเป็นอย่างไร ถ้าการออกเสียงทำให้ดินแดนที่ออกเสียงตกไปเป็น
 ของโปแลนด์ เยอรมันจะต้องได้รับดินแดนสำหรับการติดต่อโดยมีลักษณะเป็นสภาพนอกอาณา
 เขตต์ ประมวลโดยลากเส้นจากเมือง Butow ถึงคานซิกหรือ Dirschau ทั้งนี้เพื่อสร้างทาง
 รถยนต์และรถไฟสำหรับ & ราง ถนนและทางรถไฟนั้นจะต้องสร้างไม่ให้เกิดกบฏกระเทือนแก่
 โปแลนด์ โดยให้สร้างข้ามหรือใต้เส้นทางคมนาคมของโปแลนด์ ส่วนกว้างของทางคมนาคม
 นี้จะกำหนดไม่เกิน ๓ กิโลเมตร ให้ถือเอาเป็นดินแดนที่เยอรมันมีอธิปไตย ถ้าหากดินแดน
 ที่ออกเสียงตกไปเป็นของเยอรมัน โปแลนด์จะได้สิทธิเช่นนี้โดยอนุโตม กล่าวคือจะได้ทาง
 คมนาคมมีลักษณะเป็นสภาพนอกอาณาเขตต์ในถนนและทางรถไฟ เพื่อการคมนาคมโดยเสรี
 และไม่มีจำกัดกับเมืองกดเนียของตน

๘. ถ้าหากไรชเยอรมันได้แนวนนวนคืนมา ไรชเยอรมันขอปฏิญาณว่า สิทธิของตน
 ในอื่นที่จะแตกเบียดชนพลเมืองกับโปแลนด์ตามส่วนแห่งลักษณะที่แนวนนวนจะอำนวยให้ได้

๑๐. ถ้าโปแลนด์ประสงค์จะได้สิทธิพิเศษในอำนาจด้านซีกประการใด ให้มีการเจรจา
 โดยเอาดินแดนเป็นมูฐาน เพื่อแตกเบียดชนกับสิทธิท่านเองเดียวกัน ซึ่งโปแลนด์จะต้องให้กับ
 เยอรมันในเมืองท่ากดเนีย

๑๑. เพื่อขจัดความรู้สึกในดินแดนนี้ ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะถูกรุกราน ให้จัดให้เมืองที่
 กลางและเมืองกดเนียมีลักษณะเป็นเมืองสำหรับการพาณิชย์โดยเฉพาะ โดยไม่ห้ามการจัด
 ตั้งกองทหารและบ้อมปราการทางทหารขึ้น

๑๒. ศาลสมุทราแห่งเฮลล่า ซึ่งโดยผลแห่งการออกเสียง อาจตกเป็นของเยอรมันหรือ
 โปแลนด์ แต่ไม่ว่าจะตกเป็นของฝ่ายใดก็ตาม จะต้องให้เป็นเขตต์ปลอดทหารท่านเองเดียวกัน

๑๓. โดยที่ไรชเยอรมันมีข้อที่ระงับอย่างรุนแรงต่อโปแลนด์ ในการปฏิบัติต่อชนหม
 น้อย และโดยที่รัฐบาลโปแลนด์ในส่วนตนจะต้องร้องต่อไรชเยอรมันในท่านเองเดียวกัน ให้ทั้ง
 สองฝ่ายตกลงว่าจะเห็นอกการ้องนคือกรรมการระหว่างประเทศ ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาการ้องทั้ง
 หมด ในทางเศรษฐกิจหรือวัตถุ หรือทางอื่นใดอันเป็นการทำคุณ

เยอรมันและโปแลนด์รับจะจัดทำให้ความเต็มหายทางเศรษฐกิจหรือทางอื่นใด ซึ่งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ทำต่อชนหมู่น้อยดังเดิม ก.ศ. ๑๙๑๖ ให้คนดั่งเดิม หรือเพิกถอนการบังคับด้วยเงินใด ๆ หรือจัดให้สินไหมทดแทนอย่างบริบูรณ์แก่บุคคลซึ่งถูกรวมกระเทือนเนื่องจากการดองระเมิดนี้ ทั้งในทางเศรษฐกิจและอื่น ๆ

๑๔. เพื่อกจะปลดคนเยอรมันซึ่งอาจจะตกค้างอยู่ในโปแลนด์ และคนโปแลนด์ซึ่งอาจจะตกค้างอยู่ในเยอรมัน จากความรู้สึกที่ว่าจะถูกระงับหรือเพิกถอนสิทธิอันบุคคลนอกกฎหมาย และเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นมั่นใจว่า จะไม่ถูกบังคับให้ปฏิบัติตามอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทางอื่นอันขัดกับความรู้สึกในชาติของตน เยอรมันและโปแลนด์ตกลงจะให้ประกันสิทธิของชนหมู่น้อยทั้ง ๒ ฝ่าย โดยตกลงกันมีข้อผูกมัดกันอย่างชัดเจนที่สุด เพื่อบริการประกันแห่งชนหมู่น้อยนี้ ในการที่จะชำระได้ ซึ่งการขยายตัวโดยเสรี และการที่จะใช้สัญชาติของตนโดยอิสระ เพื่อกจะอนุญาตให้มองการณ์ไปตามที่เห็นว่าจำเป็น อัครภาคทั้งสองบริวารจะไม่เรียกเกณฑ์ ให้สมาชิกชนหมู่น้อยเข้าบริวารทหาร

๑๕. เมื่อใดมีข้อตกลงตามมาตรฐานแห่งข้อเสนอนี้แล้ว เยอรมันและโปแลนด์สัญญาว่าทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะประกาศปลดทหารที่ระดมไว้ของทั้งสองฝ่ายทันที

๑๖. ข้อจำเป็นที่จะจัดการต่อไปเพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงข้างต้น จะได้ตกลงร่วมกันระหว่างเยอรมันกับโปแลนด์

ก่อนที่จะพิจารณา ถึงข้อพิพาทอันเป็นบ่อเกิดของสงครามครั้งนี้แรก ระหว่างเยอรมันกับโปแลนด์ดังกล่าวมาแล้ว จนเป็นเหตุถูกตามกลายเป็นสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้นนี้ จำเป็นจะต้องพิจารณาคูสภาพของโปแลนด์สักเล็กน้อย

ประเทศโปแลนด์เป็นประเทศที่ไม่เล็ก มีเนื้อที่ประมาณ ๓๕๐,๐๓๓ ตารางไมล์ มีพรมแดนตามสถิติสามะโนครวปี ก.ศ. ๑๙๓๑ ประมาณ ๓๒ ล้านคน มีประวัติในทางอดีตเก่าแก่มาก ในครั้งโบราณเคยเป็นราชอาณาจักร มีกษัตริย์ปกครอง ระหว่างศตวรรษที่ ๑๔ ถึง ๑๗

๑. คู่มือแถลงการณ์ของเยอรมันประกาศทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๑๙๓๘ และสำเนาของ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศเยอรมัน ซึ่งยื่นต่อเอกอัครราชทูตอังกฤษ ณ กรุงเบอร์ลิน เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ก.ศ. ๑๙๓๘ เวลา ๒๑.๑๕ น. ใน British Blue Book 1939 หน้า ๑๔๖-๑๕๓.

เป็นมหาประเทศหนึ่งในยุโรป แต่ได้ถูกมหาประเทศอื่น ๆ คือ ปรุสเซีย รัสเซีย ฮอลันดา อังกฤษ มาแบ่งเอาไปทีละเล็กทีละน้อย ๓ ครั้ง คือ ในปี ค.ศ. ๑๗๗๒, ๑๗๗๓ และ ๑๗๗๕ จนหมดไปทั้งประเทศ ครั้นภายหลังมหาสงครามครั้งที่แล้ว (ค.ศ. ๑๗๑๕) ตามสนธิสัญญาแวร์ซายด์ โปแลนด์ได้รับเอกราชคืนมา โดยแบ่งเอาดินแดนปรุสเซียมา ๒,๗๗๓ ตารางไมล์ ในปี ค.ศ. ๑๗๒๐ โปแลนด์แบ่งเอามาจากออสเตรียอีกประมาณ ๑๑,๑๕๐ ตารางไมล์ และในปี ค.ศ. ๑๗๓๗ ได้ส่วนหนึ่งของเซโกสโตวาเกียอีก พรหมแดนของโปแลนด์จึงมีดังนี้ ทิศเหนือติดกับเยอรมัน ดานซิก ปรุสเซียตะวันออก ลิทัวเนีย และลัตเวีย ทิศตะวันออกติดกับไซเวียตรุสเซีย ทิศใต้ติดกับรูมาเนีย ฮังการี เยอรมัน ทิศตะวันตกติดกับเยอรมัน โปแลนด์มีทางออกไปทางทะเลบอลติกทางเดียว คือทางดานซิก ซึ่งเดิมเป็นของจักรวรรดิเยอรมัน และโปแลนด์ได้สิทธิจากสนธิสัญญาแวร์ซายด์ โปแลนด์มีเมืองท่าอยู่เพียงเมืองเดียว คือกดินเนีย ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกของดานซิกภายในฉนวน เมืองกดินเนีย เดิมเป็นเพียงเมืองเล็ก ๆ พลเมืองเป็นชาวประมงแทบทั้งสิ้น เมื่อโปแลนด์ได้เอกราชมา ได้ทำนุบำรุงจนเจริญกลายเป็นเมืองท่าสำคัญ มีอ่าวซึ่งเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่ ๆ หลายลำเข้าไปได้จอดขนสินค้าได้ พลเมืองประมาณ ๕๐ เปอริเซ็นต์ของโปแลนด์ประกอบอาชีพทางกิจการรถ ตามสถิติพลเมืองในปี ค.ศ. ๑๗๓๕ โปแลนด์มีประชากรชาติได้ประมาณ ๒ ล้านคน หน้าที่จากบท ๒ ล้านคนครึ่ง ปี ค.ศ. ๑๗๓๕ มีดินน้ำมันเปโตรเลียมได้ ๓ ล้าน ๘ แสน ๘ พันถึง มีบ่อน้ำมันประมาณ ๓ พันบ่อ โรงกندن้ำมัน ๓๐ โรง ซึ่งเป็นทุนของฝรั่งเศสมากกว่าครึ่ง ปีหนึ่ง ๆ ขุดถ่านหินได้ประมาณ ๒๗ ล้านตัน

ความจริงการเจรจาระหว่างเยอรมันกับโปแลนด์ ในเรื่องตั้งกีดกันแล้วได้เริ่มต้นมาตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๗๓๗ แต่ก็ไม่ตกลงกันได้ เพราะทางโปแลนด์ ชี้แจงว่า การจะคืนดินแดนดานซิกให้นั้น เป็นการขัดกับสนธิสัญญาแวร์ซายด์ แต่ใคร่ปรึกษาหารือในทางอื่น เพื่อให้ได้ประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย โดยไม่แตะต้องเรื่องดานซิกเลย ในระหว่างการเจรจามีการโต้เถียงกันรุนแรงหลายครั้ง ในที่สุดการเจรจาได้หยุดชะงักลง อังกฤษเคืองเยอรมันหาว่าไม่รักษาคำพูดหลายครั้ง และเกรงว่าเยอรมันจะเอาโปแลนด์เหมือนอย่าง เซโกสโตวาเกียอีก และทั้งเกรงว่าเยอรมันจะมีกำลังมากเกินไป จนกำลังของเยอรมันจะมีมากกว่าประเทศอื่นใน

ยุโรป จึงได้เข้าทำสัญญาช่วยเหลือกันและกันกับโปแลนด์ ดังกล่าวแล้วข้างต้น ในขณะเดียวกัน อังกฤษได้ขอรับรอง ให้มีการเจรจาโดยตรง ระหว่างเยอรมันกับโปแลนด์ โดยมี การโต้ตอบกันหลายครั้ง ในที่สุดเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ เวลา ๑๘.๓๕ น. ฮิตเลอร์ผู้นำแห่งไรช์เยอรมัน และรัฐบาลทรอป รัฐมนตรีต่างประเทศเยอรมัน ได้เชิญเซอร์แฮร์เบิร์ตเยอร์ตัน เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเบอร์ลินไปพบ ณ ที่บ้านและแจ้งว่าเยอรมันพร้อมที่จะเจรจากับโปแลนด์ แต่โปแลนด์ต้องส่งผู้แทนที่มีอำนาจเต็มมาเจรจาก่อน ภายในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ ในวันที่ ๓๑ สิงหาคม รัฐบาลโปแลนด์ได้ส่งให้นายดิปลัก เอกอัครราชทูตโปแลนด์ประจำกรุงเบอร์ลินเข้าพบนายริบเบินทรอป เพื่อรับข้อเสนองานของรัฐบาลเยอรมัน แต่เมื่อริบเบินทรอปถามดิปลักว่า มาในฐานะอะไร ดิปลักตอบว่า มาในฐานะเอกอัครราชทูต และมาเพื่อแจ้งให้รัฐบาลเยอรมันทราบว่า เมื่อคืนวันที่ ๓๐ สิงหาคม โปแลนด์ได้รับแจ้งจากรัฐบาลอังกฤษว่า ได้มีการแตกเปลี่ยนแปลงความเห็นกันระหว่างอังกฤษกับเยอรมัน เพื่อยุติทางเจรจาโดยตรงระหว่างเยอรมันกับโปแลนด์ รัฐบาลโปแลนด์กำลังพิจารณาข้อเสนอแนะของรัฐบาลอังกฤษด้วย และจะขอให้ทราบเป็นทางการ ใน ๒-๓ ชั่วโมงข้างหน้าเป็นอย่างช้า ริบเบินทรอปไม่ตอบว่าประการใด แต่ได้กล่าวเสียใจ ในการที่ดิปลักไม่ได้มาในฐานะผู้แทนที่มีอำนาจเต็มที่จะสามารถตกลงกันได้

ในคืนวันนั้นเอง คือคืนวันที่ ๓๑ สิงหาคม เวลา ๒๓.๐๐ น. รัฐบาลเยอรมันได้ประกาศทางวิทยุกระจายเสียงว่า โปแลนด์ไม่ยอมเจรจาโดยไม่ส่งผู้แทนที่มีอำนาจเต็มมาเจรจา ตรงกันข้าม กลับมีการระดมพล และพร้อมที่จะประกาศโฆษณาข้อเสนองานของเยอรมันดังกล่าวแล้วข้างต้นด้วย

วันที่ ๓ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๙ เยอรมันได้ประกาศว่าโปแลนด์ได้รุกรานก่อน ฉะนั้นเยอรมันจึงต้องเริ่มเข้าตีโปแลนด์ ในคืนวันนั้นเอง เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเบอร์ลินได้รับคำสั่งจากรัฐบาลอังกฤษให้แจ้งกับเยอรมันว่า ตามสัญญาที่อังกฤษและฝรั่งเศสได้ทำไว้กับโปแลนด์ อังกฤษฝรั่งเศสจะต้องเข้าช่วยโปแลนด์ ฉะนั้น ถ้าไม่ได้รับคำมั่นอันแน่วแน่พอใจว่า เยอรมันจะยอมถอนทหารออกจากโปแลนด์แล้ว รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีกับโปแลนด์ทันที และขอให้ตอบด้วย

วันที่ ๓ กันยายน เวลา ๙.๐๐ น. เอกอัครราชทูตอังกฤษได้รับคำสั่งให้ยื่นคำขาดต่อเยอรมันว่า เนื่องจากรัฐบาลเยอรมันไม่ตอบคำขอที่โดยยื่นไว้เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ฉะนั้น ถ้าไม่ได้รับคำตอบยืนยันอันเป็นที่พอใจภายใน ๑๑.๐๐ น. วันที่ ๓ อังกฤษจะประกาศสงครามกับไรชเยอรมัน ฝรั่งเศสได้ยื่นคำขาดทำนองเดียวกันเวลา ๑๒.๐๐ น. ขอให้ตอบในเวลา ๑๗.๐๐ น.

ไม่ปรากฏว่ารัฐบาลเยอรมันตอบประการใดภายในเวลาดังกล่าวแล้ว รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสจึงประกาศสงครามกับเยอรมันในวันที่ ๓ กันยายน เวลา ๑๑.๐๐ น. และ ๑๗.๐๐ น. ตามลำดับ

เนื่องจากสงครามครั้งนี้ได้ลุกลามไปทั่วยุโรป แม้แต่ไซเคียตรุสเซียเองซึ่งเดิมทำสัญญาไม่รุกรานกับเยอรมัน แต่ในที่สุด เยอรมัน ก็ได้ประกาศสงคราม ด้วย เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๑๓ โดยเยอรมันกล่าวหาว่า ไซเคียตรุสเซีย ได้ปฏิบัติการ เป็นการ ละเมิดสัญญาไม่รุกรานซึ่งได้ทำกันไว้

อย่างไรก็ดี มีข้อที่น่าเสียดายอยู่ว่า ก็คือ ในระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ มุสโสลินีผู้นำแห่งอิตาลีได้ให้เขาคัตเซียโน รัฐมนตรีต่างประเทศอิตาลี ในขณะนั้น เสนอต่อรัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสเมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๑๙๓๘ ว่า จะเชิญเยอรมันเข้าประชุมโดยอิตาลีเข้าร่วมประชุมด้วยเพื่อพิจารณาดำเนินคดีสัญญาแวร์ซายส์ว่า ข้อใดเป็นมูลเหตุแห่งความยุ่งยากนี้ แต่อิตาลีจะส่งคำเสนอนี้ต่อเมืออังกฤษและฝรั่งเศสตอบตกลงด้วย ฝรั่งเศสตอบตกลง แต่ไม่ปรากฏว่าอังกฤษตอบประการใด ข้อเท็จจริงปรากฏว่า อังกฤษฝรั่งเศสได้ยื่นบันทึกต่อเยอรมันว่า ถ้าไม่ยอมถอนทหารออกจากดินแดนโปแลนด์แล้ว อังกฤษฝรั่งเศสจะปฏิบัติการตามพันธกรณีที่มีต่อโปแลนด์ดังกล่าวข้างต้น แต่ถ้าจะพิจารณาตามเอกสารในหนังสือสมุดปกเหลืองของฝรั่งเศสแล้ว พอจะเห็นได้ว่า อังกฤษได้เป็นผู้ร้องขอให้ฝรั่งเศสอย่าตกลงด้วยจนกว่าเยอรมันจะยอมถอนทหารออกจากโปแลนด์

อย่างไรก็ดี ภายหลังที่พินกำหนดเวลาที่อังกฤษยื่นคำขาดประมาณครึ่งชั่วโมง คือ เวลา ๑๑.๒๐ น. วันที่ ๓ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๘ รัฐบาลเยอรมันได้ยื่นบันทึกต่อเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเบอร์ลิน ใจความดังต่อไปนี้

๑. รัฐบาลเยอรมันและประชาชนชาวเยอรมันไม่ยอมรับ หรือส่งของ หรือปฏิบัติตาม คำเรียกร้องของรัฐบาลอังกฤษซึ่งมีลักษณะเช่นเรื่องคำขาด

๒. เรื่องยุ่งยากต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพราะอังกฤษเป็นผู้ล้มหมอนไปแทนตั้งไปแทนได้ใจ และทำควมยุ่งยากขึ้น ข้อที่เยอรมันต้องการคือต้องการแก้สนธิสัญญาแวร์ซายด์

๓. การเจรจาเพื่อสันติต่าง ๆ ได้ถูกทำลายลง เพราะรัฐบาลไปแทนได้ทำให้เกิด สงครามกลางเมืองขึ้นตามชายแดน จนกลายเป็นกร โจนต์เยอรมัน โดยอังกฤษไม่กล้าคำนวณ เพื่อบริการกันคนแดนของเยอรมัน ๆ จำต้องปฏิบัติกรเพื่อรักษาสันติแต่เดิรตคักคตของเยอรมัน

๔. มุสโสลินีได้พยายามอย่างเต็มความถามารถที่จะให้ความปลอดภัยแก่สงครามทาง ภายยุโรป และรัฐบาลเยอรมันก็พร้อมที่จะร่วมมือ แต่รัฐบาลอังกฤษกลับตั้งตึงข้อเงื่อนไข ของท่านมุสโสลินี ฉะนั้นรัฐบาลอังกฤษจะต้องรับผิดชอบคความยากเจ็ญ และเคราะห์กรรม ทั้งปวง หากจะบังเกิดขึ้น

๕. การที่อังกฤษจะทำสงครามนั้น ตรงกับเจตนารมณ์ของอังกฤษซึ่งมีมาแต่เดิม แล้วจะทำลายเยอรมัน เยอรมันจึงยอมไม่ได้คือการขู่เจ็ญที่จะให้ถอนทหารเยอรมัน เยอรมันจะได้ตอบการรุกรานทุกทางของอังกฤษ

นอกจากนี้ รัฐบาลเยอรมันได้โทรเลขเวียนถึงผู้แทนทางการทูตของคน อธิบายเหตุ ผลของการสงครามคราวนี้เพื่อผู้แทนการทูตจะได้ทราบและชี้แจงต่อประเทศต่าง ๆ มีความ สำคัญดังนี้

๑. การเจรจาระหว่างเยอรมันกับไปแทนได้ต้องล้มไป เพราะไปแทนได้ไม่ส่งผู้มาอำนาจ เต็มมาเจรจา ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลเยอรมันได้ร้อยอยู่ถึง ๒ วัน

๒. เยอรมันต้องตอบแทนทางการทหารต่อไปแทนได้ เพราะไปแทนได้บุกรุกเข้ามาก่อน แต่อังกฤษกลับฝรั่งเศสกลับขอให้เราถอนทหารจากดินแดนไปแทนได้

๓. แม้กระนั้นกค สงครามก็อาจจะยับได้ โดยมุสโสลินีเข้าช่วยเหลือขอให้สงบ

๑. ดูสมุดปกเหลืองของฝรั่งเศส ก.ศ. ๑๖๓๘ หน้า ๓๐๐, ๓๒๕-๓๒๖, ๓๔๗ สมุดปกเขียวของบริติช ฉบับที่ ๑ ก.ศ. ๑๖๓๘ หน้า ๑๗๕-๑๗๗ สมุดปกขาวของเยอรมัน Documents on the Origin of the War ก.ศ. ๑๖๓๘ ใบบ ๒ หน้า ๓๓๐-๓๓๑

ศึก เยอรมันก็ได้ตอบตกลง แม่ฝรั่งเศสก็ตกลง แต่อังกฤษกลับยื่นคำขาดกับเยอรมันให้เวลาเพียง ๒ ชั่วโมง เพื่อให้ถอนทหารออกแต่ประกาศสงครามกับเยอรมัน ภายหลังจากกำหนดเวลานั้น ส่วนฝรั่งเศสก็พยายาเดินตามอังกฤษไปด้วย

๔. เยอรมันกับโปแลนด์อาจตกลงกันได้ แต่อังกฤษต้องการจะตั้งล้อมเยอรมันจึงเข้ามาแทรกแซง แทนที่จะแนะนำให้โปแลนด์ยินยอม กลับมอบอำนาจให้โปแลนด์ และทำถ้อยข้อเสนอบนของมุสโสลินี^๑

สัญญาช่วยเหลือกันและกันระหว่างเยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น

เมื่อเกิดสงครามในยุโรปแล้ว เยอรมัน อิตาลีและญี่ปุ่นได้ทำสัญญาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ค.ศ. ๑๙๔๐ ณ กรุงเบอร์ลิน ตำราสำคัญของสัญญานมดังนี้

๑. ญี่ปุ่นรับรองและเคารพนับถือว่า เยอรมัน และ อิตาลี เป็นผู้ำในการสถาปนาระเบียบใหม่ในยุโรป

๒. เยอรมันและอิตาลีรับรองและเคารพนับถือว่า ญี่ปุ่นเป็นผู้ำในการสถาปนาระเบียบใหม่ในมหาอาเชียมรพา

๓. เยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่นตกลงร่วมมือกันในความพยายามที่จะปฏิบัติการให้ เป็นไปตามที่ตกลงแล้ว และจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกประเทศอื่นซึ่งในขณะทำสัญญานี้ยังไม่ได้เข้าสงครามในยุโรป หรือเข้าพวพนในการขัดกันระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเป็นผู้โจมตี^๒

๔. สัญญาระบบนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงสถานะการเมือง ซึ่งภาคแห่งสัญญามีอยู่ที่ไซเบียร์สี่เหลี่ยม ซึ่งหมายความว่า สัญญาระบบนี้ไม่หมายถึงไซเบียร์สี่เหลี่ยม เพราะเยอรมันมีสัญญาไม่รุกรานกับไซเบียร์สี่เหลี่ยม^๓

๑. ดูโทรเลขเวียนของบารอน ฟอนไรชเกอรั ปลัดกระทรวงการต่างประเทศของไรช์เยอรมัน ลงวันที่ ๓ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๕ Documents on the Origin of the War ของเยอรมัน ปี ค.ศ. ๑๙๓๖ หน้า ๓๓๓

๒. ขณะที่ลงชื่อในสัญญานี้ ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกายังไม่ได้เข้าสงคราม

๓. ดู The Orient Year Book, 1942 หน้า ๓๘๖-๓๘๗

สัญญาความเป็นกลางระหว่างญี่ปุ่นกับไซเวียตรุสเซีย

เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๔๑ โยสุเกะ มัตสึโอกะ รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่นได้เดินทางไปกรุงมอสโก เพื่อเจรจาทำสัญญาความเป็นกลางกับไซเวียตรุสเซีย ในที่สุดได้ลงนามกันเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน สกเดียวกันกับโมโตคอฟ รัฐมนตรีต่างประเทศไซเวียตรุสเซีย สาระสำคัญของสัญญานี้มีดังต่อไปนี้

๑. ขักรภาคแห่งสัญญาตกลงจะคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีกัน มิใช่อยู่แต่ชั่วคราว และจะเคารพไม่ละเมิดบูรณภาพแห่งอาณาเขตซึ่งกันและกัน
๒. ถ้าขักรภาคฝ่ายใดถูกประเทศอื่นกระทำต่อตน โดยทางการทหาร ขักรภาคอีกฝ่ายจะรักษาความเป็นกลางของตน
๓. ถ้าฝ่ายใดจะบอกเลิกไม่ต่ออายุสัญญานี้ ต้องบอกล่วงหน้า ๓ ปี

สงครามด้านเอเชียหรือสงครามมหาเอเชียบูรพา

พ.ศ. ๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๔๑)

สงครามมหาเอเชียบูรพานั้นสืบเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ โดยมากเกี่ยวข้องกับปัญหาประเทศจีนแทบทั้งสิ้น

ฉะนั้น จึงเป็นการจำเป็นที่เราควรพิจารณาฐานะทั่วไปของจีนบางเล็กน้อย จีนเป็นประเทศที่ใหญ่โตประเทศหนึ่ง มีเนื้อที่ประมาณ ๓,๕๓๒,๘๓๕ ตารางไมล์ มีพลเมืองประมาณ ๓๘๐ ถึง ๔๐๐ ล้านคน จีนเป็นประเทศอุตสาหกรรม อาชีพของพลเมืองจีนจนมากทำนา แต่มีจำนวนไม่น้อยที่เลี้ยงไหม จีนได้ซื้ออาวุธจากประเทศอื่น ๓ ตามสถิติหนึ่ง ๆ จีนปลูกข้าวได้ประมาณปีละ ๓,๘๕๐,๐๐๐ ตัน มีขายประมาณปีละ ๒,๓๘๔,๖๐๐ ตัน ๆ ละ ๕๐๐ บอนต์ ปีหนึ่ง ๆ จีนส่งใบชาออกไปขายนอกประเทศหลายพันล้านบาท ถ้าหนักสุดได้ปีละประมาณ ๑๕ ล้านตัน ตามสถิติปี ค.ศ. ๑๙๓๕ จีนค้าขายกับเราประมาณ ๓๓๖ ล้านเหรียญ จีนค้าขาย

๑. ดู The Orient Year Book, 1942 หน้า ๓๘๗-๓๘๘
๒. ก่อนเยอรมันยอมแพ้ โดยปรารถนาเงื่อนไขประมาณ ๒ เดือน ก็ราวเดือนมีนาคม ไซเวียตรุสเซียได้แจ้งกับรัฐบาลญี่ปุ่นว่า เมื่อครบกำหนดอายุสัญญาในปี ๑๙๔๖ จะไม่ต่อสัญญาฉบับนี้

ออกประมาณ ๒๓๐ ล้านเหรียญ อย่างไรก็ตาม แม้จีนเป็นประเทศใหญ่มีพลเมืองมาก แต่เนื่องจาก การปกครองไม่ดำเนินแข็งแรงและมักมีวาทะระหว่างกันเสมอ ก้ำกึ่งของประเทศทั้งในทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจจึงอ่อน ไม่มีโอกาสเป็นมหาประเทศได้ มหาประเทศต่าง ๆ จึงฉวยโอกาสเข้าบังคับจีนให้ยอมให้ตนมีสิทธิพิเศษต่าง ๆ ในจีน ตามความจริงประเทศต่าง ๆ ใครจะเอาจีนเป็นอาณาปึกมเดียวข้า แต่ดินไม่ดังเพราะใหญ่โตเกินไป และต่างคอยขัดคอซึ่งกันและกัน ประเทศต่าง ๆ ที่เข้ามีประโยชน์หรือสิทธิพิเศษได้แก่อังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น รัสเซีย และเยอรมัน แต่ภายหลังมหาสงครามคราวที่แล้ว รัสเซียและเยอรมันได้หมดสิทธิไป การที่ประเทศต่าง ๆ เข้ามามีสิทธิพิเศษในประเทศจีนนั้น ก็เพราะจีนยุคมืดมบูรณ์ซึ่งทวีในดินแดนในนาดังกล่าวแล้ว

ปี ค.ศ. ๑๘๙๙ จอห์น เฮย์ รัฐมนตรีต่างประเทศอเมริกาได้พิจารณาหาหนทางป้องกัน การแก่งแย่งต่อประโยชน์ต่าง ๆ ในจีนระหว่างประเทศต่าง ๆ จึงมีหนังสือเขียนไปยังประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ขอให้รับรองหลักการเปิดประตูการค้า (Open Door Policy) โดยให้ประเทศต่าง ๆ รับว่าจะไม่เข้าไปยุ่งกับเมืองท่าใดของจีนที่มีสนธิสัญญาพิเศษ (Treaty Port) หรือ เขตผลประโยชน์พิเศษของประเทศอื่นอยู่ (Sphere of Interest) จะยอมให้รัฐบาลจีนเป็นผู้เก็บภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าที่ส่งเข้าไปในประเทศ และจะไม่เก็บภาษีท่าเรือสูงยิ่งหย่อนกว่ากัน จะไม่เก็บค่าขนถ่ายสินค้าไฟจลสิ่งของต่าง ๆ ของประเทศอื่นใด สูงไปยิ่งกว่าประเทศ ซึ่งมีเขตผลประโยชน์นั้น ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน และอิตาลีตอบเห็นชอบด้วย โดยมีเงื่อนไขว่า ประเทศอื่นต้องตกลงด้วย แต่รัสเซียตอบมีเงื่อนไขต่าง ๆ อาทิ ต้องการจะเป็นผู้เก็บภาษีศุลกากรในเขตผลประโยชน์ของตนเอง แต่จะไม่เก็บเหลื่อมตา ส่วนประเด็นในเรื่องภาษีท่าเรือนั้นไม่ตอบ

อย่างไรก็ดี หลักเปิดประตูการค้า ก็เป็นที่รับรองกันทั่วไปตลอดมา ก่อนที่จะกล่าวถึงเหตุใกล้ชัดแห่งสงครามมหาอาเซียบูรพานี้ เป็นการจำเป็นที่จะต้อง

๑. ดู Japan Among the Great Powers โดย Seji Hishida Ph.D. หน้า ๑๒๐ และ History of American Foreign Policy โดย Latané หน้า ๔๕๔.

กล่าวถึงเหตุทั่วไปที่เป็นเหตุแตกว่าระหว่างญี่ปุ่นฝ่ายหนึ่ง บริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาอีก
ฝ่ายหนึ่ง

ท่านที่เคยศึกษาประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคงจะทราบแล้วว่าสัมพันธ
ไมตรีระหว่างญี่ปุ่นกับอังกฤษและอเมริกานั้น เป็นไปด้วยดีเรื่อยมา นับตั้งแต่ศตวรรษที่ ๒๐
โดยญี่ปุ่นและอังกฤษมีสัญญาพันธมิตรซึ่งกันและกันเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๑๑ ส่วนอเมริกาเข้ามา
กันช้านาน ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาเริ่มมีจุดสนใจซึ่งกันและกันมากที่สุดเมื่อสงครามญี่ปุ่น
รัสเซีย ค.ศ. ๑๘๙๔-๑๘๙๕ ซึ่งในครั้งนั้น แม้สหรัฐอเมริกาจะประกาศตนเป็นกลางก็ดี แต่ได้
มีท่าทีเข้าข้างญี่ปุ่น ครั้นเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ญี่ปุ่น อังกฤษ และ สหรัฐอเมริกาได้เข้า
สงครามข้างเดียวกัน

ครั้นภายหลังมหาสงครามคราวที่แล้ว ญี่ปุ่นได้เริ่มเห็นห่างกับ อังกฤษและอเมริกา
ญี่ปุ่นไม่พอใจอังกฤษอเมริกาเนื่องจากจีน ระหว่างมหาสงครามครั้งนั้น จีนได้ทำสัญญากับ
ญี่ปุ่นยอมให้ญี่ปุ่นได้สิทธิพิเศษหลายอย่าง และอังกฤษก็บริบูรณ์ด้วย แต่ในการประชุมสันติภาพ
แวร์ซายส์ จีนได้ร้องว่า ได้ทำสัญญากับญี่ปุ่น โดยถูกข่มขู่ สหรัฐอเมริกาจึงไม่ยอมรับ
สัญญานั้น อย่างไรก็ดี ได้มีการตกลงตามคำขอของสัญญาสันติภาพ มีปัญหาสำคัญอีกข้อ
หนึ่งที่ญี่ปุ่นไม่พอใจมาก คือญี่ปุ่นเสนอให้ประชุมสันติภาพพิจารณาปัญหาว่า ทุกประเทศ
ไม่ว่ามีชาติ ให้มีความเสมอภาคกันหมด อังกฤษและสหรัฐอเมริกาคัดค้านไม่ยอม เพราะ
เกรงว่าระกะทบน โยบายภายในของตนเกี่ยวกับการควบคุมคนต่างด้าวเข้าเมือง ความจริงข้อ
เสนอนี้ของญี่ปุ่นมีหลายประเทศสนับสนุน อาทิเช่น ฝรั่งเศส อิตาลี เซโกต์ โสวาทเกีย ฯลฯ
แต่ผลของการออกเสียงไม่ได้เสียงเอกฉันท์ ทั้งที่ประเทศส่วนมากสนับสนุนญี่ปุ่น ประธานา
ธิบติอดีตของสหรัฐอเมริกาจึงชี้ขาดให้ข้อเสนอนี้ของญี่ปุ่นตกไป

ต่อมาเมื่อเรื่องมหาญี่ปุ่นระแวงอังกฤษ อเมริกา คือในการประชุมกรุง วอชิงตัน
ค.ศ. ๑๙๒๒ ในการประชุมครั้งนั้นได้มีการทำสัญญากันหลายฉบับ เรียกกัณฑ์ ว่าสัญญา ๕
ประเทศ ระหว่างอังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา และญี่ปุ่น โดยลดยกข้อปฏิบัติเคารพดินแดนบน
เกาะต่าง ๆ ของอีกฝ่าย ซึ่งมีอยู่ในภาคแปซิฟิก และตามปัญหาใดเกิดขึ้นเกี่ยวกับภาคแปซิฟิกแล้ว

ต่างจะติดต่อหาหรือซังกันแะกัน เพื่อความตกลงกัน นอกจากนั้นสัญญาขงมขอความระบุไว้ว่า
สัญญาพันธไมตรีระหว่างญี่ปุ่นกับอังกฤษ ค.ศ. ๑๘๕๓ ซึ่งยังมีอายุอยู่ โดยได้ต่อมาหลายครั้ง
แต่นั้น ให้รัฐบาลไปสายตงการให้สัตยาบันสัญญา & ประเทศนั้นแล้ว

สัญญาระหว่างญี่ปุ่นกับอังกฤษ ค.ศ. ๑๘๕๓ นี้ มติมหาชนในอังกฤษแะญี่ปุ่นได้แบ่ง
แยกกันอยู่ ว่า ควรจะให้อยู่ต่อไปหรือไม่ ฝ่ายรัฐบาลญี่ปุ่นแะอังกฤษนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
รัฐบาลญี่ปุ่นประสงค์อย่างยิ่งที่จะให้สัญญาฉบับนั้นคงมีอายุอยู่ต่อไป แต่อังกฤษได้เริ่ม
เปลี่ยนแปลงนโยบายนี้ เนื่องจากการประชุมผู้แทนต่าง ๆ แห่งจักรวรรดิบริติช เมื่อเดือน
กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๕๓ ณ กรุงลอนดอน โดยนายกรัฐมนตรีคานาดาทด่าว่า อังกฤษควรเลิก
สัญญาพันธไมตรีกับญี่ปุ่นได้ เพราะความจำเป็นนั้นได้หมดสิ้นไปแล้ว การที่จะคงไว้ซึ่งข้อผูก
พันนั้นเป็นการไม่คงด้วยเจตนารมณ์ของต้นนิบาตชาติ นอกจากนั้นสหรัฐอเมริกาแะจีนก็ไม่ได้
พอใจ เพราะถือว่าสัญญานี้ทำให้อังกฤษมีจิตใจเอนเอียงเห็นชอบด้วยกับญี่ปุ่นในกรณีญี่ปุ่น
รุกรานจีน ในที่สุดรัฐบาลอังกฤษเห็นด้วย แต่ขอให้ออโต้พูดกันในการประชุมดังกล่าวแล้ว
เพราะเกรงจะขัดใจญี่ปุ่น แะญี่ปุ่นได้มีตัวแทนกำลังดำตมช่วยเหลือมหา สงคราม ครั้ง ที่ต่อ
สำหรับในสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่าไม่พอใจเช่นเดียวกันที่จะให้สัญญานี้มีอายุต่อไป ความไม่
พอใจนั้นอยู่แล้วเนื่องจากสัญญาแวร์ซายส์ โดยญี่ปุ่นได้สิทธิในมณฑลซานตงแะเกาะแยก
ซึ่งสหรัฐอเมริกาจะได้เอาได้เอง ยิ่งกว่านั้นสหรัฐอเมริกาเห็นว่าสัญญาฉบับนี้เต็มมุ่งเป็น
ปฏิสัมพันธ์ของรัสเซีย ต่อมามุ่งต่อเยอรมัน มติความมุ่งหมายเช่นนั้นก็ดำไว้แล้วแล้ว แะ
สงครามก็เสร็จสิ้นแล้ว จึงไม่จำเป็นอีก เพราะจะเป็นการเชื่อมผลประโยชน์ของอเมริกา
อย่างร้ายแรงด้วย เหตุผลดังที่กล่าวแล้ว ญี่ปุ่นจึงตั้งเขาทำสัญญา & ประเทศอื่นแทน การ
เลิกสัญญาพันธไมตรีระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่นนั้นเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความกั้น แหนง แดง ใจ
กันระหว่างอังกฤษอเมริกากับญี่ปุ่น

นอกจากนี้เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๖๐ รัฐบาลฟิออเนย์ได้ประกาศใช้กฎหมายห้ามคนต่างด้าวมี
กรรมสิทธิ์ในที่ดิน (Anti-Alien Land Law) โดยห้ามไม่ให้คนต่างด้าวซึ่งไม่ถาวรลงแปลง
ชาติเป็นคนอเมริกันได้ แะซึ่งประเทศของคนต่างด้าวนั้นไม่มีฉันทสัญญาตกลงไว้กับ สหรัฐ

อเมริกาที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้ (ญี่ปุ่นไม่มีสนธิสัญญาดังกล่าว และคนญี่ปุ่นไม่สามารถ
 แปลงชาติเป็นคนอเมริกันได้ ซึ่งแปลว่าเป็นการห้ามญี่ปุ่นโดยตรง) นอกจากนี้จะเป็นสมาชิก
 ของทางหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ติดกันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ไม่ได้ กฎหมายฉบับนี้ญี่ปุ่นไม่พอใจมาก
 เพราะมีคนญี่ปุ่นทำการประกอบการกสิกรรมอยู่ในภาคพื้นเหนืมาหลาย แต่สหรัฐอเมริกาชี้แจง
 ว่า ไม่ได้มุ่งหมายถึงญี่ปุ่นโดยเฉพาะ ตามกฎหมายห้ามคนต่างด้าวมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ต้อง
 การสงวนอาชีพไว้ให้แก่คนพื้นเมือง

ในปี ค.ศ. ๑๘๖๕ สหรัฐอเมริกาได้ประกาศใช้กฎหมายคนเข้าเมือง ฉบับใหม่ โดย
 กำหนดโควตาคนต่างด้าวที่จะเข้าเมืองไว้ ส่วนคนต่างด้าวที่เป็นคนอเมริกันไม่ได้ห้ามเด็ดขาด
 เว้นแต่ข้าราชการ นักท่องเที่ยว พ่อค้าที่เดินทางมาเพื่อการค้า และนักเรียน โดยที่คนญี่ปุ่น
 แปลงชาติเป็นคนอเมริกันไม่ได้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก่อนใช้กฎหมายนี้ จีนและชาว
 ตะวันออกอื่น ๆ ก็ถูกห้ามอยู่แต่โดยกฎหมายอื่น ฉะนั้น ฝ่ายญี่ปุ่นถือว่า กฎหมายนี้ออกเพื่อ
 กีดกันญี่ปุ่นโดยเฉพาะ ญี่ปุ่นได้คัดค้านอย่างแรง ในที่สุดสหรัฐอเมริกาได้ผ่อนผันลงเล็กน้อย

ผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในมานจูเรีย

อาณาเขตคิมณฑลทงกวนตุงนั้นประกอบด้วยดินแดนทางใต้ของเหลมเตี้ยวตุง พลเมือง
 เป็นจีน แต่มีคนญี่ปุ่นอยู่นับแสน เมื่อคราวญี่ปุ่นทำสงครามกับจีน ค.ศ. ๑๘๙๕-๑๘๙๖ จีน
 แพ้ ยอมให้ญี่ปุ่นครอบครองเหลมเตี้ยวตุงได้ แต่รัฐบาลฝรั่งเศสและรัสเซียแย่งแย่งกันคิด
 ค้านไม่ยอม และต่อมาเมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๗ รัสเซียเองได้เข้าเหลมนี้ไปจากจีนครบ ค.ศ. ๑๙๐๕
 รัสเซียทำสงครามแพ้ญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงได้เข้าครอบครองรับช่วงจากรัสเซีย

ต่อมาญี่ปุ่นได้ตั้งบริษัทรถไฟมานจูเรียใต้ (South Manchuria Railway Co.) ขึ้น
 บริษัทนี้รัฐบาลญี่ปุ่นถือหุ้นอยู่มาก บริษัทมีสิทธิในการทำรถไฟ เหมืองแร่ เหมืองดินเหนียว โรง
 ถลุงเหล็ก โรงไฟฟ้า ฯลฯ และสิทธิอื่น ๆ อีกมากหลาย อย่างไรก็ตาม ในมานจูเรียนี้ จีนก็
 ดำเนินการรถไฟอยู่หลายสาย ซึ่งสร้างขึ้นโดยทุนร่วมกับญี่ปุ่นบ้าง โดยทุนของตนเองบ้าง
 เมื่อเป็นเช่นนี้จะเห็นได้ว่า ผลประโยชน์ของจีนกับญี่ปุ่นนั้นยอมจะวัดกันไม่ได้ ญี่ปุ่น
 ลงทุนไว้ในเขตนี้มาก เพราะถือว่าเป็นชุมก้าตั้งเส้นธุรกิจซึ่งใครจะมาแย่งไม่ได้ และ

ระหว่างมหาดังกล่าวมาตลอด ญี่ปุ่นโดยนิตยสารคอจัน ไทรบรบถอจา ญี่ปุ่นมัตซึทซึเคะ
 ไนมานจูเวีย และได้อัตถุญาเข้าแหลมเดียวตุงจาก ๒๖ ปี ถึง ๙๙ ปี คือจนถึงปี ค.ศ. ๑๙๙๗
 ส่วนรถไฟสายมานจูเวียได้จนถึง ค.ศ. ๒๐๐๒ นอกจากนี้ญี่ปุ่นได้ลงทุนไว้ในมานจูเวีย นับ
 พัน ๆ ล้านเยน เพราะมานจูเวียเป็นบ่อเกิดของถ่านหิน เหล็ก น้ำมันดิน และอาหารต่าง ๆ
 ที่ญี่ปุ่นต้องการอย่างยิ่ง

ความรับผิดชอบของญี่ปุ่นต่ออาเซียบูรพา

เมื่อก่อนเกิดสงครามทางมหาอาเซียบูรพาประมาณ ๑ ปี ดร. อิชิตา แห่งมหาวิทยาลัย
 อิมพีเรียล ได้อธิบายฐานะของญี่ปุ่นไว้อย่างยืดยาว ซึ่งขอย่อมาดังต่อไปนี้
 ญี่ปุ่นมีความรับผิดชอบอยู่ตงน คือ ในอาเซียบูรพาและในภาคแปซิฟิกตะวันตก แห่
 นอก อังกฤษ ฝรั่งเศส โซเวียตรัสเซีย สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น มีส่วนได้เสียร่วมกันอยู่ แต่
 ญี่ปุ่นนั้นมีส่วนสำคัญ ฉะเพาะอย่างยิ่งในการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพของอาเซียบูรพา ซึ่งเป็นปญ
 หาตายดำหรับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นกว่าจะระตงตงโลกเกือบจะเฉียดเอกราชไปหลายครั้ง ต้องทำสงคราม
 อาหิ กับจีนและรัสเซีย ฉะนนั้นความรับผิดชอบของญี่ปุ่นต่ออาเซียบูรพา ก็เท่ากับความรับผิด
 ชอบของอังกฤษทางทะเลเหนือและเมดิเตอเรเนียนในยุโรป หรือความรับผิดชอบของสหรัฐ
 อเมริกาในโตกซีกตะวันตก (Western Hemisphere) และ ฉะเพาะอย่างยิ่ง ในทะเลคาริบ
 เบียน ความรับผิดชอบของญี่ปุ่นจะสืบต่าลงมาได้จากประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง
 ญี่ปุ่นกับจีน ตั้งแต่สงครามจีนกับญี่ปุ่น ค.ศ. ๑๘๙๕ ครึ่งนั้นประเทศญี่ปุ่นไม่ยอมทำสงครามกับ
 จีนเพราะเกรงประเทศอื่นจะเข้ามายง แต่จีนก็ไม่ยอมเจรจาโดยตรงกับขอความช่วยเหลือจาก
 ประเทศอื่น ญี่ปุ่นชนะครั้งนั้นแทนที่ญี่ปุ่นจะได้กำไร แต่ถูกรัสเซีย ฝรั่งเศส และเยอรมันเข้า
 ขัดขวาง ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ประเทศทางตะวันตกเข้ามายงกับญี่ปุ่นในเรื่องของอาเซีย และก่อ
 กงนทำให้ฐานะของอาเซียยงยาก ส่วนสหรัฐอเมริกาขยายตัวออกมาหาผดประ โยชน์ในทาง
 ดินแดนและพาณิชย์ในปลายบูรพทิศ เป็นการขัดกับหลักอาเซียสำหรับชาวอาเซีย ญี่ปุ่น
 จึงต้องดำเนินนโยบายร่วมมือกับมหา ประเทศอื่นท่มความเห็นคล้ายคลึงกัน เพื่อตงนไว้ซึ่ง
 คุตย์อำนาจในภาคปลายบูรพทิศ โดยทำสัญญาพันธมิตรกับอังกฤษ แต่สัญญาพันธมิตรนั้น

ก็ได้ตั้งศูนย์กลางโดยสัญญา ๔ ชาติ ญี่ปุ่นร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ เคยเข้าเป็นสมาชิกสันนิบาต
 ชาติ แต่ญี่ปุ่นได้เป็นสมาชิกที่ตรงปฏิกิริยาตามปกติ แต่กรณีเรื่องมานจูเรียทำให้ญี่ปุ่น
 ต้องตาออก การสร้างรัฐบาตมานจูเรียขึ้น โดยญี่ปุ่นเห็นเป็นสิ่งสำคัญในอันที่จะคงไว้ซึ่ง
 สันติภาพและเสถียรภาพในตะวันออกไกล จึงต้องขัดขวางแทรกแซงของสันนิบาตชาติในมานจู
 เรียญ สหรัฐอเมริกาเคืองญี่ปุ่นมาก แต่ถ้าสหรัฐอเมริกามองเห็นฐานะอันแท้จริงของอาเซีย
 และรู้สึกว่ ญี่ปุ่นมีหน้าที่เป็นผู้รักษาเสถียรภาพในอาเซียแล้ว ความตึงเครียดก็ควรจะ
 จะหายไป

ดร. อิชิดา เปรียบวาทะของมอนโรว่าคล้ายญี่ปุ่น ซึ่งมีความรับผิดชอบในสันติ
 ภาพของอาเซียบูรพา ซึ่งอาจเทียบได้ว่าเป็นวาทะของมอนโรของญี่ปุ่นในปลายบรรพทิศ
 แล้ววัตถุประสงค์ของญี่ปุ่นนั้นต่างออกไป หลักสำคัญอันหนึ่งของวาทะมอนโร คือ เรื่องบ่อน
 กันมิให้ระบอบสาธารณรัฐในทวีปอเมริกาเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบอบอื่น ส่วนวาทะของญี่ปุ่น
 มิได้ขัดแย้งตรงเกี่ยวกับระบอบการปกครองในอาเซียบูรพา การที่ญี่ปุ่นมีเทคโนโลยีทางการ
 ทูตเขาเป็นผู้รับผิดชอบในอาเซียบูรพาทั้งหมด ก็เนื่องจากได้รับความแจ่มชัดมาแต่ในการคิด
 ต่อกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในขณะสันติและในขณะบ่อนกันตัว ต่อมา ในการประชุม กรุง
 วอชิงตัน เรื่องตติยวาระ ญี่ปุ่นก็ถูกบังคับให้ตัดทางเรือของตนต่างจากอังกฤษและสหรัฐ
 อเมริกา การที่ญี่ปุ่นต้องการตัดทางเรือไม่ต่างจากอังกฤษอเมริกานั้น เพราะญี่ปุ่นมี
 หน้าที่รับผิดชอบทางอาเซีย และสำหรับเป็นการบ่อนกันตัว มีฉันทญี่ปุ่นอาจจะถูกข่มขู่เหมือน
 อย่างเมื่อคราวสงครามญี่ปุ่นกับจีนเสร็จลง โดยฝรั่งเศส รัสเซีย และเยอรมัน

สำหรับมานจูเรีย ญี่ปุ่นได้ตั้งทุนตั้งแรงมามาก ถึงกับทำสงครามกับจีนและรัสเซีย
 มานจูกวามีส่วนสำคัญในหลักประกันความมั่นคงของญี่ปุ่นเอง และสันติภาพของตะวันออก
 ก่อน ค.ศ. ๑๙๓๓ ญี่ปุ่นลงทุนในมานจูเรีย ๒ พันล้านเยน ภายหลังนั้นลงทุนไปอีก ๑๓๗/๒
 พันล้านเยน มานจูกวเป็นประเทศที่ญี่ปุ่นพอจะระงายพลเมืองออกไปอยู่ได้ อนึ่งว่าถึงความ
 สัมพันธระหว่างญี่ปุ่นกับมานจูกวนั้นสันติขงกว่าอังกฤษกับอิตาลี หรือระหว่างสหรัฐอเมริกา
 กับปานามาเสียอีก ตั้งแต่สร้างจักรวรรดิมานจูกวขึ้น ประเทศนี้ได้เจริญขึ้นเป็นลำดับ โดย

มานจูกวมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงต้องมีส่วนให้ความคุ้มครอง ในการนี้ได้
 ทำสัญญาช่วยเหลือกันและกันได้ คติอังกฤษกับออสเตรีย ส่วนหลักการเปิดประตูค่านั้นได้
 มานจูกวได้ประกาศรับรอง แม้ญี่ปุ่นเองในฐานะที่มีส่วนได้เสียพิเศษในมานจูกวก็ได้อบรม
 ในปี ค.ศ. ๑๙๓๕ มานจูกวประกาศกฎหมายผูกขาดน้ำมัน อังกฤษ อเมริกา และเนเธอร์แลนด์
 อันเดียวตะวันออกได้คัดค้านต่อญี่ปุ่นว่า กระทบถึงสิทธิของตน และขัดกับหลักการเปิดประตูค่านั้น
 แต่ญี่ปุ่นตอบว่าเป็นเรื่องของมานจูกว ควรจะพูดกับมานจูกวโดยตรง แต่ส่วนที่ขัดกับหลัก
 การเปิดประตูค่านั้น ไม่ขัด เพราะหลักเปิดประตูค่านั้นหมายความว่า ไม่ต่ำเอียงให้ประโยชน์แก่
 ประเทศหนึ่งประเทศใดโดยเฉพาะ และในเรื่องนี้มานจูกวก็ไม่ได้ให้ประโยชน์แก่ญี่ปุ่นยิ่งกว่า
 ประเทศอื่น ส่วนเรื่องเกี่ยวกับจีนนั้น รัฐบาลญี่ปุ่นได้พยายามหนักหนาที่จะหาทางปรองดอง
 แต่จีนกลับมานะไม่ยอม และไปขอร้องให้ประเทศอื่นเข้ามาแทรกแซง ทั้ง ๆ ที่ควรจะตกลงกัน
 ได้ระหว่างกันเองโดยตรง ครึ่งสุดท้ายภายหลังที่ญี่ปุ่นยึดกรุงนานกิงได้ และด้วยความเอื้อเฟื้อ
 ของเอกอัครราชทูตเยอรมันประจำกรุงโตเกียว ญี่ปุ่นได้เสนอเป็นครั้งสุดท้ายซึ่งเงื่อนไข ๕ ข้อ
 เพื่อเป็นมูลฐานแห่งความตกลง ดังนี้

๑. ให้จีนเลิกนโยบายนิยมคอมมิวนิสต์ และเกลี้ยกล่อมญี่ปุ่นกับมานจูกวเสีย โดยร่วมมือ
 กับญี่ปุ่นและมานจูกวในนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อ โคมินเทิร์น
๒. สถาปนาเขตปลอดทหารขึ้นในดินแดนบางแห่ง
๓. ทำการตกลงทางเศรษฐกิจระหว่างจีน ญี่ปุ่น และมานจูกว
๔. จีนยอมใช้ค่าเสียหายตามสมควร

รัฐบาลจีนที่กรุงปักกิ่งกลับไม่ตอบญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงประกาศจะไม่เจรจากับปักกิ่งต่อไป ต่อ
 มาอังกฤษได้เป็นควอดตงคิดใหม่การประชุมภาคีแห่งสัญญา ๘ ชาตินที่กรุงบริสเซล ที่ประชุม
 ได้เชิญญี่ปุ่นเข้าร่วมประชุมด้วย แต่ญี่ปุ่นปฏิเสธไม่ยอมเข้าร่วม เพราะผู้เข้าร่วมไม่
 ชอบญี่ปุ่น ฉะนั้นญี่ปุ่นจะไม่ได้รับความยุติธรรมเป็นแน่นอน นอกจากนั้นประเทศเหล่านั้นไม่
 ได้มีส่วนได้ส่วนเสียเท่าใดในเอเชีย แทนที่จะช่วยกันแก้ปัญหา กลับจะขัดขวางการตกลง
 อย่างยุติธรรม ดังจะเห็นได้ว่า ที่ประชุมได้ลงมติดังนี้ คือ

๑. ซึ่งว่า ญี่ปุ่นโจมตีเมืองของจีนซึ่งไม่สามารถป้องกันตัวได้

๒. ญี่ปุ่นละเมิดสัญญา ๘ ชาติ และสัญญาจำกัดสงคราม และต่อมาอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ก็ปฏิเสธไม่ยอมรับระเบียบใหม่ซึ่งญี่ปุ่นประกาศออกมา

การที่ประเทศเหล่านั้นไม่เหลือใจแต่ดูว่า สภาพปัจจุบันนั้นแตกต่างกับแต่ก่อน โดยเขา
ความคิดซึ่งไม่สามารถปฏิบัติได้ และหลักฐานโยบายเก่ามาใช้กับเหตุการณ์ปัจจุบัน ไม่เป็นการ
ช่วยสร้างสันติภาพอันแท้จริงขึ้นได้เลยในอาเซียบูรพา และระบอบปัญหาเฉพาะหน้าก็ไม่ได้

ต่อมาคงใจได้มีประกาศตั้งรัฐบาลแห่งชาติจีนขึ้นใหม่ ญี่ปุ่นเห็นว่ารัฐบาลของวงจิง
ใจพร้อมที่จะร่วมมือกับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงรับรองรัฐบาลของวงจิงใจทันที แต่ประเทศอื่นไม่ยอมรับ
รัฐบาลนี้ ญี่ปุ่นไม่เคยเข้าไปยุ่งในกิจการใด ๆ ของยุโรปหรืออเมริกาเลย ฉะนั้นจึง
เป็นธรรมดาอยู่เองที่ญี่ปุ่นจะต้องหวังว่า ประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกจะไม่เข้ามายุ่งในเรื่อง
ของอาเซียบูรพา แม้การที่สันนิบาตชาติเข้ามาแทรกแซงในการรบของญี่ปุ่นกับจีน และการ
ประชุมรัฐบาลเกี่ยวกับภาคแห่งสัญญา ๘ ชาติก็คิด ญี่ปุ่นก็ไม่เอาใจใส่

แต่อย่างไรก็ดี ถ้าการกระทำของญี่ปุ่นในประเทศจีนกระทบถึงสิทธิและผลประโยชน์
ของประเทศที่สาม อาทิ อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกาแล้ว ญี่ปุ่นจะต้องเจรจาด้วย
เป็นสิ่งที่แน่นอน การเมืองของโลกปัจจุบันนี้ย่อมเปลี่ยนแปลงเสมอ สันติสัญญาทางการเมือง
ที่มีภาคีมากหลาย อาทิ กติกาสันนิบาตชาติ สัญญาจำกัดสงคราม หรือสัญญา ๘ ชาติ
เหล่านั้นใช้การไม่ได้จริง ๆ ไม่แต่ทางภาคอาเซียเท่านั้น แม้ในยุโรปก็ทำนองเดียวกัน เมื่อเป็น
เช่นนี้จะทำอย่างไร นอกจากประเทศต่าง ๆ หันมาปรึกษาหารือกันทางการทูตโดยตรง

จิตโคบายashi ของญี่ปุ่นนั้น เมือแรกก็เพื่อหวังใจซึ่งสันติภาพของอาเซียบูรพา โดย
บอกบัดการแทรกแซงของประเทศตะวันตกที่ไม่มีเหตุผล ในขณะที่เดียวกันจะไม่แทรกแซงยุ่งกับ
อังกฤษและสหรัฐอเมริกา ทำทของญี่ปุ่นคงอำนาจ จะช่วยได้อย่างแน่นอนในอันที่จะให้โลก
มีสภาพดีขึ้น ๒

๑. ระเบียบใหม่ คืออะไร จะได้อธิบายต่อไปในภายหลัง.

๒. Japan Among the Great Powers โดย Seiji Hishida Ph.D. หน้า ๓๗๒-๓๗๘.

ในขณะเดียวกัน ต่อมาเกิดสงครามอวสาน ทางสหรัฐอเมริกาก็กล่าวหาว่าญี่ปุ่นเป็น
 ระเบิดต้นขี้นิวคลีอัสและมีความตกลงต่าง ๆ กัน ญี่ปุ่นได้รับนโยบายเปิดประตูในจีนมาจำนวน
 ในที่สุดได้ยอมรับเป็นหลักฐาน โดยทำสัญญา ๒๒ ข้อ มี ค.ศ. ๑๙๑๒ กล่าวคือยอมปล่อยให้
 เอกอัครราชทูตไปโดย บุรณภาพแห่งอาณาเขตและระบอบการปกครอง ตลอดจนสิทธิเปิดประตู
 และรับชำระไม่ช่วยเหลือ หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือเพื่อสร้างเขตผลประโยชน์
 พิเศษอื่นเพื่อตนเองในดินแดนของตน ส่วนการที่ญี่ปุ่นสร้างรัฐมานจูอวกชานเป็นการขัดกับ
 สัญญา ๒๒ ข้อ และมติของสันนิบาตชาติ เป็นการคัดค้านมติของสหรัฐอเมริกาและภาคีแห่ง
 สัญญาอื่น ๆ เท่ากับญี่ปุ่นเอาดีทมิฬพิเศษฝ่ายเดียว การที่ญี่ปุ่นเข้าไปทำสงครามในประเทศจีน
 ครั้งนี้ ทำให้สหรัฐอเมริกาเสื่อมเกียรติซึ่งมีอยู่แต่เป็นอันมาก

นายกรัฐมนตรี ออคตอเยกษครราชทูตอเมริกันประจำกรุงโตเกียวได้กล่าวแก่ชาวญี่ปุ่น ซึ่งเป็น
 สมาชิกแห่งสันนิบาตอเมริกัน-ญี่ปุ่น ณ กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๙ บัง
 คอนมิข้อความว่า เรื่องสิทธิเปิดประตูนั้น ในตอนต้นเป็นหลักของญี่ปุ่นเอง ญี่ปุ่นเคยยื่น
 ขอให้ประเทศต่าง ๆ ใช้หลักนี้ และญี่ปุ่นก็ได้มีประโยชน์ เพราะเหตุว่าหลักนี้ได้ทำให้ประ
 เทศทุกประเทศได้รับสภาพเสมอภาคไม่แก่งแย่งกันและกัน ส่วนเรื่องระเบียบใหม่ในเอเชีย
 ตะวันออกของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นว่า รัฐบาลอเมริกันไม่เข้าใจ ความจริงรัฐบาลอเมริกัน
 อเมริกันเข้าใจดีอย่างญี่ปุ่นเข้าใจ ญี่ปุ่นอธิบายเป็นทางราชการว่า ระเบียบใหม่เป็นระเบียบ
 แห่งความมั่นคงเสถียรภาพและความเจริญ รัฐบาลอเมริกันปรารถนาอย่างยิ่งในความมั่นคง
 เสถียรภาพและความเจริญ ไม่แต่เพียงเพื่อสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่เพื่อทุกชาติ อย่างไรก็ตาม
 ระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออกปรากฏว่าหลายสิ่งหลายอย่างรวมทวงกรวดต้อนสิทธิต่าง ๆ
 ของสหรัฐอเมริกาซึ่งมีอยู่ในประเทศจีน ในข้อหลังนี้ สหรัฐอเมริกาต้องคัดค้าน คนอเมริกัน
 รู้สึกตกใจอย่างยิ่งในกรณีที่รัฐบาลญี่ปุ่นตั้งให้ตั้งระเบียบในประเทศจีน ทั้งนี้ไม่ใช่เกี่ยวกับหลัก
 มนุษยธรรมเท่านั้น แต่เกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สินและสิทธิอื่น ๆ ของอเมริกันด้วย ทศของ
 คูนัยหายหรือเสียหาย เป็นการละเมิดสิทธิของคนอเมริกัน เป็นการละเมิดสนธิสัญญา และ
 ขัดตกลงต่าง ๆ ที่ทำไว้

เหตุการณ์ในมานจูเรีย

ความจริงก่อนเกิดเหตุการณ์ในมานจูเรียน การกระทบกันระหว่างจีนและญี่ปุ่นมีอยู่
 ประปรายบ้างแล้ว อาทิ คนจีนขายญี่ปุ่นในเกาหลี คนเกาหลีมาจีนเป็นต้น ส่วนเหตุการณ์
 มานจูเรียครั้งนั้นนับว่าเป็นครั้งสำคัญและเป็นระลอกครั้งถัดจากใหญ่โตขึ้น เหตุการณ์ครั้งนั้นเกิด
 ขึ้นดังนี้ คือ เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๑ ทางรถไฟของญี่ปุ่น คือบริษัทรถไฟไฟมานจู
 เรียไต้ทตั้งแต่วู่เหิน อมุกเด็น ถูกกระเบิด ญี่ปุ่นว่าทหารจีนทำการกระเบิด กองทหารญี่ปุ่นจึง
 เข้าปราบปราม ในที่สุดจึงพุ่งไปยังดินแดนภาคชาติ ดินแดนภาคชาติตั้งกรรมการไต้ส่วน คณะ
 กรรมการลงความเห็นว่าญี่ปุ่นเป็นฝ่ายผิด ดินแดนภาคชาติได้รับรองความเห็น ของกรรมการ
 ในระหว่างนั้น ชาวจีนในมานจูเรียครั้งใหม่อันเรียกว่า มานจูกัว ญี่ปุ่นรับรองเป็นประเทศ
 ใหม่ทันที ดินแดนภาคชาติชักชวนไม่ให้สมาชิกรับรอง โดยกล่าวว่าเป็นรัฐที่ญี่ปุ่นตั้งขึ้น

ในที่สุดมีเรื่องสำคัญเป็นระลอกให้เกิดสงครามที่ไม่ประกาศระหว่างจีนและญี่ปุ่น คือ
 เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๓๗ ได้เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างญี่ปุ่นกับจีนที่สะพานมา
 ไคไปโต ตำบลตู่เกาเจียว ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงปักกิ่ง เหตุที่เกิดการกระทบกระทั่ง
 กันก็คือ กองทหารญี่ปุ่นได้ทำการซ้อมรบ ปรากฏว่าทหารญี่ปุ่นหายไปคนหนึ่ง กองทหารญี่ปุ่น
 จึงเข้าไปตรวจค้นในกำแพงเมืองวังบิง แต่จีนไม่ยอม ญี่ปุ่นจึงระดมยิงด้วยปืนใหญ่ จีน
 จึงตอบยิงกลับด้วย " แต่ทางฝ่ายญี่ปุ่นกล่าวว่า กองทหารจีนระดมยิงก่อนโดยปราศจากเหตุ
 ผล " ทางจีนกล่าวว่า ได้ขอขอให้ญี่ปุ่นถอนกำลังไปอยู่ที่เดิม เพื่อยุติการระดมยิงการพิพาท
 แต่ญี่ปุ่นไม่ยอมจึงต้องพุ่งไปยังดินแดนภาคชาติ ๆ ได้ตั้งนับสนุนจีนทางศีลธรรม และให้สมาชิก
 ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งจะไม่เป็นการบั่นทอนกำลังอำนาจของจีน ญี่ปุ่นข่งแจ้งว่า ได้มีการ
 เสร็จแล้วเพื่อระดมยิงการพิพาทจนตกลงกันแล้ว แต่ญี่ปุ่นซากการทหารจีนไม่ดามารควบคุมเห็นขอ
 รังทหารของตนได้ ปลดปล่อยให้รบกันต่อไป และจีนได้เริ่มทำทนายญี่ปุ่นทั่วไป เช่นที่เซียงไฮ้ นาย
 ทหารเรือญี่ปุ่นถูกสาตาอย่างทารุณโดยทหารจีน ญี่ปุ่นจึงขอให้จีนถอนทหารออกจากเซียง

๑. China's Foreign relation during the Sino-Japanese Hostilities, 1937-1940 by Dr. Wang Ching Hui, Chinese Foreign Minister, Chung King.
 ๒. Japan Among the Great Powers by Saji Hishida Ph. D. หน้า ๑๗๖-๑๗๗

ใช้ จีนไม่ยอมยกทัพเพิ่มทหารในเขตที่ปลอดทหารทางแห้งมากจน และกองทัพอากาศได้เริ่มโจมตีเรือรบญี่ปุ่นในทะเลของบัญชาการทหารญี่ปุ่นซึ่งตั้งอยู่ในเซียงไฮ้ ญี่ปุ่นจำกัดของบ็องกัมคือ

ต่อมากรณีเรื่องกระทบกันเรื่อยมา ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนในเรื่องการค้า รถไฟ และการเมืองออกมาหลาย สหรัฐอเมริกาลงทุนในจีนเป็นจำนวนถึง ๒๕๐ ล้านเหรียญทอง มีบริษัทอเมริกัน ๒๕๓ บริษัท มีองค์การข้าราชการระดับสูงและคณะรณรงค์อาศัยอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย มีชนชาวอเมริกันอาศัยอยู่ในประเทศจีนตามสถิติเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๘-๑๙๒๙ การค้าระหว่างสหรัฐอเมริกา กับจีน มีประมาณ ๒๕๐ ล้านเหรียญทอง แต่ปี ค.ศ. ๑๙๓๗ ซึ่งเขตนับที่ญี่ปุ่นเข้าไปทำสงครามในประเทศจีน การค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนตกลงมาเหลือเพียง ๑๕๐ ล้านเหรียญทอง สำหรับมานูริเยนนั้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๘ สหรัฐอเมริกา ขายสินค้าให้ประมาณ ๑๕ ล้านเหรียญทอง แต่ภายหลังเมื่อมีการสถาปนารัฐ มานูริเยนขึ้นแล้ว ตกกลงมาเหลือเพียงปีละ ๗ กว่าล้านเหรียญทอง การค้าต่าง ๆ ของอเมริกา ในมานูริเยน ต้องเลิกเกือบหมดสิ้น เพราะรัฐบาลมานูริเยนประกาศผูกขาดทำเองเต็มหมดโดยทุนของญี่ปุ่น แม้ในจีน ดินแดนใดที่ญี่ปุ่นเข้าครอบครองญี่ปุ่นก็เข้าควบคุมอัตราแลกเปลี่ยน การภาษีศุลกากร และการผูกขาดต่าง ๆ ตลอดจนการจำกัดสิทธิต่าง ๆ ของคนอเมริกัน ซึ่งมอยู่แล้ว ในดินแดนนั้น โดยอ้างว่าอยู่ในสถานการณ์สงคราม ฉะนั้นการที่ญี่ปุ่นกล่าว ความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาไม่ได้เชื่อมเสียไป เนื่องจากขัดกันระหว่างจีนกับญี่ปุ่นนั้นไม่ถก ส่วนข้อที่ญี่ปุ่นอ้างว่าเหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากสัญญา ๘ ชาตินั้น สหรัฐอเมริกาเห็นว่าไม่ทำให้สัญญา ๘ ชาตินี้ไร้ผลได้ไม่ เพราะในสัญญามีข้อกำหนดให้ปรึกษาหารือกัน

ระเบียบใหม่ในมหาเอเชียบูรพา

ต่อเมื่อกองทัพญี่ปุ่นยกทัพเข้าไต้หวัน เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๓๗ รัฐบาลญี่ปุ่นได้วางนโยบายใหม่เกี่ยวกับระเบียบใหม่ในเอเชียบูรพา โดยแถลงว่า ญี่ปุ่นต้องการจะจัดระเบียบใหม่โดยสถาปนาความสัมพันธ์ใหม่ ให้สันติสัมพันธ์ขึ้น ระหว่างประเทศ ญี่ปุ่น มานูริเยน และจีน ทั้งนี้เพื่อความร่วมมือช่วยเหลือกันในการเมือง การเศรษฐกิจ และ

๕. American Policy in the Far-East 1931-1940 by T.H. Disson, International Pacific Relation Series and Legal Problem in the Far Eastern Conflicts by American Professors of International Law.

การทหาร เพื่อทำให้แนวป้องกันคอมมิวนิสต์ทวีคูณยิ่งขึ้น สร้างระบอบใหม่ให้ความสัมพันธ์
ทางเศรษฐกิจระดับชั้น ก่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างกันขึ้น การกระทำเช่นนี้ทำให้
อาชญากรรมอันออกสู่สังคมและโลกมีสันติ แต่การที่จะให้สันติภาพในอาชญากรรมอันออกสู่สังคม โค
โนเอ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นแถลงเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ ว่า

๑. ญี่ปุ่น จีน และมานจูยกต้องร่วมกันสถาปนาระเบียบใหม่ โดยร่วมมือของกันตติช
คอมมิวนิสต์
๒. จีนมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับมานจูยก
๓. จีนร่วมมือกับญี่ปุ่น โดยเป็นภาคีแห่งสัญญาแอนต์ โคมินเทอรัน
๔. ให้กองทัพญี่ปุ่นเข้าประจำอยู่ในดินแดนของจีนบางแห่ง และในมองโกเลียใน เพื่อ
ป้องกันตติชคอมมิวนิสต์
๕. ให้คนญี่ปุ่นมีอิสระในถิ่นที่อยู่และการค้าในประเทศจีน
๖. จีนต้องให้ความสะดวกในการที่ญี่ปุ่น จะบำรุง วัตถุต่าง ๆ ทางธรรมชาติในจีน
เฉพาะอย่างยิ่งในจีนเหนือและมองโกเลีย

ต่อมาจึงใจ ในคณะรัฐบาลจอมพลเจียงไคเช็คได้แยกออกมาจากคณะรัฐบาลจีนมา
ตั้งคณะรัฐบาลแห่งชาติจีนขึ้นใหม่ โดยมีนโยบายร่วมมือกับญี่ปุ่น และ ญี่ปุ่น ได้ประกาศ รับ
รองทันที แต่รัฐบาลฉงจิงไค อังกฤษและสหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับรอง ต่อมาสหรัฐอเมริกา
บริเตนใหญ่ และฝรั่งเศสได้ยืนยันที่กักตักค้านต่อญี่ปุ่นไม่ยอมรับระเบียบใหม่ โดยหาว่า
ขัดสนธิสัญญา ๙ ชาติ ยิ่งกว่านั้นทั้งอังกฤษและอเมริกาเริ่มช่วยจูงกิ่งยิ่งขึ้น ส่วน ราษฎร
อเมริกันนั้นได้เรียกร้องให้อเมริกากักตักกั ใช้ในการสงครามไม่ให้ จึงให้ญี่ปุ่น ในวันที่ ๒๖
กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ สหรัฐอเมริกาออกแถลงสนธิสัญญาระหว่างญี่ปุ่นกับ สหรัฐอเมริกา ปี
ค.ศ. ๑๙๑๑ ต่อมาญี่ปุ่นทำสัญญาไตรภาคีกับเยอรมันและอิตาลี ที่จะช่วยเหลือกันและกันถ้าฝ่าย
ใดถูกรุกราน และต่างฝ่ายต่างรับรองความเป็นผู้นำในยุโรปและเอเชียซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ทาง

๑. ดู Japan Among the the Great Powers โดย Seji Hishida Ph. D. หน้า 385 - 386.

สหรัฐอเมริกาถ่วงว่า สัญญาเป็นกรวมหมู่ไม่ให้อเมริกามีเสียงในครั้นออก เพื่อญี่ปุ่นจะได้จัดการกับจีนและประเทศอื่น ๆ ตามความพอใจ ส่วนสงครามที่ไม่ประกาศปี ค.ศ. ๑๘๓๗ ก็คงดำเนินต่อไป ต่อมาญี่ปุ่นทำสัญญากับอินโดจีนฝรั่งเศส โดยญี่ปุ่นได้รับอนุญาตให้นำทหารจีนอินโดจีนได้ ญี่ปุ่นให้เหตุผลว่า เพื่อป้องกันจีน ซึ่งอาจรุกลงมาทางใต้ สหรัฐอเมริกา อังกฤษและเนเธอร์แลนด์เห็นว่าญี่ปุ่นเริ่มรุกรานประเทศเล็ก ๆ และการกระทำข้างนี้เป็นไปโดยการข่มขู่อินโดจีน จึงเริ่มทำการกักทรวัยรุ่นของญี่ปุ่นที่มีอยู่ในประเทศนั้น ๆ ขณะนั้นญี่ปุ่นได้ส่งนายกรุสึ เอกอัครราชทูตพิเศษออกไปช่วยพลเรือเอกโนมูระ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำกรุงวอชิงตัน เพื่อหาทางเจรจาตกลงในปัญหาต่าง ๆ แต่การเจรจาไม่เป็นผล ญี่ปุ่นจึงได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ค.ศ. ๑๘๕๓

รัฐบาลญี่ปุ่นได้ออกคำแถลงการณ์เกี่ยวกับการเจรจา ซึ่งเป็นเหตุเกิด สงครามในครั้งนั้น และแถลงว่า ได้ยื่นบันทึกในวันประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาดังต่อไปนี้

บันทึกของรัฐบาลญี่ปุ่น ซึ่งยื่นต่อสหรัฐอเมริกา

เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๘๕๑)

๑. ด้วยความปรารถนาอันบริสุทธิ์ที่จะทำความเข้าใจอันดีมิตรกับสหรัฐอเมริกา เพื่อทั้งสองประเทศจะได้ร่วมมือ ใช้ความพยายามนำมาซึ่งสันติในภาคแปซิฟิก และจะได้ เป็นการ นำมาซึ่งสันติภาพของโลกโดยแท้จริง รัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้ดำเนินการเจรจาดำเนินด้วยความจริงใจ ตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ. ๑๘๕๑) กับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ในอันที่จะปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาให้เจริญยิ่งขึ้น และนำมาซึ่งเสถียรภาพในทางแปซิฟิก

รัฐบาลญี่ปุ่นขอแสดงความเห็นของตนอย่างเปิดเผยเกี่ยวกับการเรียกร้อง ซึ่งรัฐบาลอเมริกันยื่นยื่นอยู่เสมอ ตลอดทั้งการกระทำ ของ รัฐบาลอเมริกัน และบริเตนใหญ่ ต่อญี่ปุ่นระหว่าง ๘ เดือนที่ล่วงมา

๒. นโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นนั้นเป็นนโยบายที่ไม่เปลี่ยนแปลง (Immutable) กล่าวคือ ต้องการให้มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงคุณภาพในเอเชียบูรพา และส่งเสริมสันติภาพของโลก เพราะจะเป็นเหตุให้ประชาชาติทุกแห่งมีทิวทัศน์อันเหมาะสมในโลกนี้

ตั้งแต่ได้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในประเทศจีน เนื่องจากประเทศจีนโดยเฉพะไม่เข้าใจเจตนาอันแท้จริงของญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นได้พยายามอย่างเต็มที่ ที่ให้มีสันติภาพและได้พยายามอย่างเต็มที่ ความสามารถที่จะป้องกันมิให้การกระทำอันคล้าย สงครามนั้นขยาย เขตต์ ออกไป อยู่เสมอ ด้วยเจตนาอันนี้ เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๐) รัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้ลงนามในสัญญาไตรภาคย์เยอรมันและอิตาลี

อย่างไรก็ดี สหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่ได้กระทำการทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ ในอันที่จะช่วยรัฐบาลอังกฤษ เพื่อขัดขวางการสถาปนาสันติภาพไป ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน แทรกขวางความพยายามของญี่ปุ่น ในอันที่จะก่อร่างเชิงคุณภาพของเอเชียบูรพา กับคนเนเทอร์แลนด์ เดนมาร์ก เดนมืด หรือชเชียนไคจีนฝรั่งเศส และพยายามที่จะบรรเทาความหวังของญี่ปุ่น ในอันที่จะสร้างอุดมคติแห่งความไพมัตยร่วมกัน และร่วมมือซึ่งกันและกัน ในดินแดนดังกล่าว

ยิ่งกว่านั้น เมื่อญี่ปุ่นได้ทำพิธีสารกับฝรั่งเศสในอันที่จะทำการบีบบังคับกัน กับอินโดจีนฝรั่งเศส รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและอังกฤษได้ตั้งใจแปลความหมายแห่งพิธีสารนี้ ใหม่ออกจากความจริง ว่า เป็นการขู่เข็ญต่อดินแดนของตน และได้ชักชวนให้รัฐบาลเนเทอร์แลนด์ เดินตามความคิดของตน โดยร่วมมือกันตั้งกักตรวัดขึ้นของญี่ปุ่น ทั้งนี้เท่า กับ เป็นการตัด ความสัมพันธ์ทางการเศรษฐกิจกับญี่ปุ่น ในระหว่างตำแหน่งทำก่อนเป็นปฏิบัตยคชญี่ปุ่น โดยชัดเจน ประเทศเหล่านี้ยังได้เริ่มบำรุงกำลังเตรียมทางทหารเพื่อเป็นการล้อมวงญี่ปุ่น การกระทำเช่นนี้ได้ออกให้เกิดสถานการณ์เป็นอันครายต่อความเป็นอยู่ของจักรวรรดิญี่ปุ่น

แม้กระนั้นก็ดี เพื่อที่จะให้มีการตกลงกันโดยรีบด่วน นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นจึงได้เดินทางเมื่อเดือนสิงหาคมค.ศ. ๑๙๔๑ เพื่อให้มีการพบปะกัน ระหว่างประธานาธิบดี แห่งสหรัฐอเมริกา กับ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ในอันที่จะอภิปรายกันถึงปัญหาสำคัญระหว่าง ๒ ประเทศเกี่ยวกับภาค

แปซิฟิกทั้งหมด รัฐบาลอเมริกันได้รับหลักการทั้งหมดตามข้อเสนอนี้ แต่ข้อเสนอนี้
ต้องมีความตกลงเกี่ยวกับปัญหาซึ่งเป็นมูลฐานและสาระสำคัญก่อนจึงค่อยประชุมกัน

๓. เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน รัฐบาลญี่ปุ่นจึงยื่นข้อเสนอนี้โดยมีพื้นฐานตามรูปซึ่งรัฐ
บาลอเมริกันเสนอ โดยคำนึงถึงความเรียกร้องต่าง ๆ ของรัฐบาลอเมริกัน ในอดีต แต่เดิม
ความเห็นของรัฐบาลญี่ปุ่นลงไปด้วย ได้มีการอภิปรายกันหลายครั้ง แต่ก็ไม่สามารถมีความ
เห็นตรงรอยกันได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น คณะรัฐบาลญี่ปุ่นจึงเสนอข้อเสนอนี้ใหม่ โดยตัดหย่อน
ข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นลงเกี่ยวกับข้อสำคัญซึ่งเป็นเหตุให้การเจรจาประณีตความลำบาก และได้
มานะพยายามที่จะให้มีการตกลงกันได้ แต่รัฐบาลอเมริกันยังคงยืนกรานตามความเห็นเดิม ละ
เลยที่จะแสดงให้เห็นแม้แต่น้อยว่ามีเจตนาปรารถนาประนีประนอม การเจรจาไม่ได้คืบหน้าต่อไปเลย
รัฐบาลญี่ปุ่นจึงมีความเห็นว่า เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความพิพาทในความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่น
กับสหรัฐอเมริกาอันจะมีขึ้น จึงได้ยื่นข้อเสนอนี้ใหม่เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน เพื่อจะได้มีทาง
ตกลงกันได้โดยเป็นธรรมในปัญหาซึ่งมีความรีบด่วน และสำคัญกว่าปัญหาอื่น ๆ ซึ่งทำให้ข้อ
เสนอนี้ก่อนตั้งง่ายเข้า ดังต่อไปนี้

- (๑) รัฐบาลญี่ปุ่นและรัฐบาลสหรัฐอเมริกา รับรองจะไม่ส่ง ทหารเข้าไป ในเขตที่
ต่าง ๆ นอกจากอินโดจีนฝรั่งเศส อาเซียนตะวันออกเฉียงใต้ และภาคแปซิฟิกใต้
- (๒) รัฐบาลทั้งสองจะร่วมมือกันในอันที่จะลดกำลังของกระสุนปืนต่าง ๆ จากเหนือ
แดนดินแดนตะวันออก ตามความต้องการของประเทศทั้งสอง
- (๓) รัฐบาลทั้งสองรับรองร่วมมือกันที่จะลดให้ความสัมพันธ์ทางพาณิชย์ระหว่างกัน
และกันสู่สภาพเดิมก่อนมีการกักตุนพิสัยนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะตั้งน้ำมัน
ให้ญี่ปุ่นตามจำนวนที่ญี่ปุ่นต้องการ
- (๔) รัฐบาลสหรัฐอเมริการับรองจะไม่ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการขัดขวางความพยายาม
ที่จะให้สันติ โดยทั่วไประหว่างประเทศญี่ปุ่นและจีนกลับคืนสู่สภาพเดิม
- (๕) รัฐบาลญี่ปุ่นรับรองจะถอนทหารซึ่งขณะนั้นอยู่ในอินโดจีนฝรั่งเศส ในเมื่อได้
สันติภาพแล้วระหว่างจีนกับญี่ปุ่น หรือเมื่อได้มีการสถาปนาสันติภาพขึ้น

เป็นขรรคมในภาคแปซิฟิก และรัฐบาลญี่ปุ่นพร้อมที่จะถอนทหารจากภาคใต้
ของอินโดจีนฝรั่งเศสไปยังภาคเหนือ เมื่อการเจรจาตกลงกันสำเร็จ

เท่าที่เกี่ยวกับประเทศจีน รัฐบาลญี่ปุ่นพร้อมที่จะถอนข้อเสนองของประธานาธิบดี
แห่งสหรัฐอเมริกาในอันที่จะรับเป็น "ผู้แนะนำ" ให้มีคำตัดสินระหว่างญี่ปุ่นกับจีนคดี แต่
ก็ต้องขอให้สหรัฐอเมริการับรองว่าจะไม่ทำการอันหนึ่งอันใด ซึ่งเป็นการเชื่อมเดียวต่อการที่จะ
ให้คำตัดสินระหว่างญี่ปุ่นกับจีนคนสู่สภาพเดิม เมื่อจีนกับญี่ปุ่นเริ่มเจรจากันโดยตรง

รัฐบาลอเมริกันไม่เพียงแต่บอกมีข้อเสนอดังกล่าวข้างต้น แต่ได้แสดงเจตนาให้ปรา
กฏว่าจะคงดำเนินการช่วยเหลือเงินไทยเช็กอยู่ต่อไป และเมื่อได้เคยแนะนำว่าจะรับเป็น "ผู้
แนะนำ" ให้มีคำตัดสินระหว่างจีนกับญี่ปุ่นดังกล่าวข้างต้นแล้ว

รัฐบาลญี่ปุ่นได้แสดงท่าทีแห่งการเจรจาด้วยความยุติธรรม และผ่อนปรนตั้งแต่เริ่มการ
เจรจามา ทั้งพยายามอย่างดีที่สุดที่จะทำความตกลงโดยปราณีประนีประนอมในปัญหาสำคัญในการ
เจรจาก็คือ รัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้แสดงท่าทีปราณีประนีประนอมอย่างมากที่สุดในปัญหาเรื่องไม่เลือก
ปฏิบัติ ในการพาณิชย์ระหว่างประเทศตามที่รัฐบาลอเมริกันแนะนำนั้นเท่า รัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้
แสดงความเห็นให้หาหนทางมาใช้ทั่วไปในโลกนี้ และปฏิญาณว่า เมื่อนำหนทางมาใช้ทั่วไป
แล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นจะนำหนทางมาใช้เช่นเดียวกันในภาคแปซิฟิกทั้งหมดทั้งประเทศจีน และได้
ให้เห็นว่า ญี่ปุ่นไม่มีเจตนาที่จะรบกวนการค้าในเศรษฐกิจ ซึ่งมีมูลฐานโดยยุติธรรมของ
ประเทศอื่นในประเทศจีน ยิ่งกว่านั้น ในปัญหาเรื่องการถอนทหารจากอินโดจีนฝรั่งเศสนั้น
รัฐบาลญี่ปุ่นตกลงกับรัฐบาลที่จะถอนทหารจากอินโดจีนฝรั่งเศสภาคใต้ทันที เพื่อเป็นการช่วย
ให้สถานการณ์เบาบางลง ดังได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น รัฐบาลญี่ปุ่นเข้าใจว่า เจตนารมณ์
ในอันที่จะปราณีประนีประนอมตามที่รัฐบาลญี่ปุ่นได้แสดงอย่างสุดซึ้งในเรื่องเหล่านี้ทั้งหมด รัฐบาล
สหรัฐอเมริกาก็คงจะรู้สึกดีที่สำนักของคุณเป็นแน่

ดังนั้นฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกานั้นเท่า กตัญญูกับเขาแต่ทฤษฎีโดยไม่คำนึงถึงสภาพ
ความจริง และปฏิเสธที่จะผ่อนผันแม้แต่น้อยในหลักการของตน อันไม่สามารถปฏิบัติได้
เป็นเหตุให้เกิดการชักช้าในการเจรจาอย่างไม่น่าจะเป็นไปเช่นนั้น เป็นการยากที่จะเข้าใจท่าที

เช่นของสหรัฐอเมริกา และรัฐบาลญี่ปุ่นปรารถนาที่จะขอให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาคำนึงถึง
ปัญหาต่าง ๆ เพราะอย่างยิ่งในข้อต่อไปนี้

๓. รัฐบาลอเมริกันเสนอหลักการต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ตน โดยอ้างว่า เพื่อ
สันติของโลก และให้รัฐบาลญี่ปุ่นตกลงด้วย สันติของโลกนั้นจะมีได้ก็ต่อเมื่อค้ำพบวิธีการ
ซึ่งต่างฝ่ายสามารถรับรองได้ร่วมกัน โดยยอมรับและนับถือความเป็นจริงแห่งสถานการณ์
และต่างเห็นใจในฐานะของกันและกัน การแสดงท่าทีโดยไม่เหลียวแต่ข้อความจริง แต่พยายาม
ขมขมให้ข้อฝ่ายหนึ่งรับเอาความเห็นของตนซึ่งเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัวนั้น ย่อมไม่เป็นการ
ช่วยให้การเจรจาดำเนินไปได้จนถึงความสำเร็จ

ในหลักการหลายข้อซึ่งรัฐบาลอเมริกันเสนอ เพื่อเป็นมาตรฐานแห่งการตกลงระหว่าง
ญี่ปุ่นและอเมริกันนั้น มีบางข้อซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นพร้อมที่จะรับหลักการ แต่เมื่อพิจารณาต่อ
สถานการณ์ของโลกตกมที่เป็นจริงแล้ว การที่รัฐบาลอเมริกาพยายามที่จะบังคับให้นาหลักการ
การเหล่านั้นมาใช้โดยทันทีนั้น ย่อมจะเป็นอนุคมคติในสมัยพระศรีอารยัมภกกว่า

นอกจากนี้ การที่รัฐบาลอเมริกาเสนอให้มีการทำสัญญาไม่รุกรานร่วมกัน ระหว่าง
ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่ จีน ไซบีเรียรัสเซีย เนเธอร์แลนด์ และไทยนั้น ก็โดยคำเห็น
การตามคติเก่า ในอันที่จะให้มีหลักการร่วมกัน ซึ่งเป็นการห่างไกลจากสภาพแห่งความเป็นจริง
ในเอเชียตะวันออกมาก

๔. ข้อเสนองของสหรัฐอเมริกาข้อกำหนดดังนี้ " รัฐบาลทั้ง ๒ จะตกลงกันว่า ความ
ตกลงใด ๆ ซึ่งแต่เดี๋ยวก่อนได้ทำไว้กับประเทศอื่นนั้น จะดีก็ตาม ในวัตถุประสงค์ขัดกับหลักการความ
ตกลงนี้ไม่ได้ กล่าวคือ การสถาปนาสันติและความสงบทั่วไปในภาคแปซิฟิก" การที่เสนอ
เช่นนี้พึงสันนิษฐานได้ว่า มีความประสงค์ที่จะบังคับญี่ปุ่นไม่ให้ปฏิบัติตามพันธกรณี ซึ่งญี่ปุ่น
มีอยู่โดยสัญญาไตรภาคี ในกรณีเมื่อสหรัฐอเมริกาเข้าร่วมในสงครามยุโรป เมื่อเป็นเช่นนั้น
รัฐบาลญี่ปุ่นย่อมตกลงด้วยไม่ได้

๑. ในต้นฉบับภาษาอังกฤษใช้คำว่า Utopian คือเป็นสมัยที่ทุกคนอยู่อย่างสุขสบาย ข้าพเจ้าคิดว่ามาใช้ถ้อยคำ
" สมัยพระศรีอารย" จะเข้าใจดีกว่า

รัฐบาลอเมริกามีวิญญูญ์เห็นชอบของตนฝ่ายเดียว และได้มีผู้กล่าวจากกำลัง
วางแผนการที่จะขยายเหตุแห่งการที่ท่าสงครามออกไปอีก โดยพยายามให้มีหลักประกันเสถียร
ภาพทางเศรษฐกิจ คือทางภาคแปซิฟิกนี้ ในขณะที่เดียวกันช่วยเหลือบริเตนใหญ่ และด้วยการ
อ้างว่ากระทำการเพื่อป้องกันตัว วัตถุประสงค์การเพื่อจะโจมตีเยอรมันและอิตาลี ผู้กล่าวทำ
สงคราม เพื่อสร้างระเบียบใหม่ในยุโรปขึ้น การที่รัฐบาลอเมริกาดำเนินนโยบายเช่นนั้น เห็น
ว่าขัดกับหลักการหลายข้อ ซึ่งรัฐบาลอเมริกาเองเป็นผู้เสนอขอให้มีเสถียรภาพในภาคแปซิฟิก
โดยสันติวิธี

๓. รัฐบาลอเมริกา โดยยึดหลักการของตนอย่างเคร่งครัด คัดค้านการตกลงปัญหาข้อ
พิพาทระหว่างประเทศ โดยใช้กำลังทหารเข้าบังคับ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ตั้งร่วมมือกับบริเตน
ใหญ่และประเทศอื่น ๆ โดยใช้กำลังทางเศรษฐกิจ การใช้กำลังบีบบังคับทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็น
เครื่องบีบบังคับการเจรจาความสัมพันธระหว่างประเทศเช่นนี้ ย่อมเป็นการกระทำที่ผิดมนุษย
ธรรมยิ่งกว่าการใช้กำลังบีบบังคับทางทหารเสียอีก

๔. เป็นการพินิจพิเคราะห์ที่ไม่ถึงความเห็นได้ว่า รัฐบาลสหรัฐอเมริกาปรารถนาที่จะ
ร่วมมือกับบริเตนใหญ่และประเทศอื่น ๆ ในอันที่จะคงไว้และบำรุงให้แข็งแรงยิ่งขึ้น ซึ่งฐานะที่คน
มีอยู่ ไม่เพียงแต่ในประเทศจีนเท่านั้น แต่รวมถึงดินแดนอื่น ๆ แห่งอาเซียตะวันออกไปด้วย
เป็นความจริงตามประวัติศาสตร์ ประเทศต่าง ๆ ในอาเซียตะวันออกได้ถูกบังคับให้มีสภาพ
เสื่อมมาหลายร้อยปีหรือกว่านั้น เพราะนโยบายจักรพรรดินิยมคอม โทยทวีปย์ สิ้นของประเทศไทย
และบังคับให้ประเทศเหล่านั้นเสียสละเพื่อความปลอดภัยของประเทศทั้งสองของตน รัฐบาลญี่ปุ่น
ตนไม่ได้ที่จะให้สถานะเช่นนี้คงอยู่ตลอดไปซึ่งวันหนึ่ง ด้วยเหตุที่เป็นการขัดแย้งกับนโยบาย
อันเป็นรากฐานสำคัญของญี่ปุ่นโดยตรง ในอันที่จะช่วยให้ประชาชาติเหล่านั้นได้เสวยสุขตาม
แห่งของเขาในโอกาส

ข้อเสนอนี้ของรัฐบาลอเมริกนเกี่ยวข้องกับจีนฝรั่งเศสนั้นเท่า ก็เป็นตัวอย่างแสดงให้
เห็นชัดเจนว่า นโยบายของรัฐบาลอเมริกามีดังกล่าวข้างต้น การที่จะให้ประเทศ ๖ ประเทศ คือ
ญี่ปุ่น รัฐบาลอเมริกา บริเตนใหญ่ เนเธอร์แลนด์ จีน และไทย เจ้านฝรั่งเศส ร่วมมือกันว่าจะ

เคารพบูรณภาพแห่งอาณาเขตแต่ละอธิปไตยของดินแดนฝรั่งเศส แต่ ความเต็มอภาคในการปฏิบัติเกี่ยวกับการค้าและการพาณิชย์นั้น ก็เท่ากับถือว่าดินแดนอินโดจีนฝรั่งเศสนั้นตกอยู่ใน การรับประกันร่วมของ ๖ ประเทศนี้ นอกจากนี้แต่คงให้เห็นว่า ข้อเสนอนั้นเป็นการไม่คำนึงถึงฐานะของ ประเทศฝรั่งเศสแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นยังไม่สามารถรับได้ เพราะการจำกัดการดำเนินงานที่เท่ากันว่าขยายระบบการดำเนินงานในระบบในสัญญา ๘ ซาคิมายไ้แก่ประเทศฝรั่งเศส เพราะเหตุว่าระบบการนี้เองเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้เกิดความยุ่งยากขึ้นในอาเซียบูรพา

๕. ทุกข้อที่รัฐบาลอเมริกาเรียกร้องเกี่ยวกับประเทศจีน อาทิ การขอให้ถอนทหารทั้งหมด หรือหากไม่เต็มใจปฏิบัติในการพาณิชย์ระหว่างประเทศมาไซโดยไม่มีเงื่อนไข เหตุจำเป็นเป็นการเสนอที่ไม่คำนึงถึงสภาพการณ์อันแท้จริงของประเทศจีน และเป็น การเสนอที่คำนวณได้เพื่อทำลายฐานะของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้สร้างเสถียรภาพในอาเซียบูรพา ทำที่ของรัฐบาลอเมริกาในการเรียกร้องให้ญี่ปุ่นไม่สนับสนุนรัฐบาลจีนอื่นใดในทางการทหาร การเมืองและเศรษฐกิจ นอกจากรัฐบาลที่จงกิง และการไม่คำนึงว่า รัฐบาลนานกิงมีอยู่ ก็เท่ากับเป็นการเจตนาหมิ่นฐานแห่งการเจรจา การเรียกร้องในข้อนี้ ก็เข้าทำนองเดียวกัน การไม่ยอมงดการช่วยเหลือรัฐบาลที่จงกิงเป็นการแสดงให้เห็นเจตนาของสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจนว่า จะขัดขวางการคืนสู่สภาพความสัมพันธ์เดิมระหว่างญี่ปุ่นกับจีน และการที่ จะให้ อาเซียตะวันออก เข้าสู่ ศานติภาพ

๖. กล่าวโดยย่อ ข้อเสนอของอเมริกามีบางข้อซึ่งรับได้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับการพาณิชย์รวมทั้งความตกลงทางการค้า และถอนการกักตุนทรัพย์สินซึ่งกันและกัน การทำให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินเยน และเงินคดตดงารเข้าสู่เสถียรภาพ หรือการยกเลิกภาพนอกอาณาเขต ใน ประเทศจีน แต่อย่างไรก็ดี ข้อเสนอข้ออื่น ๆ นั้น รัฐบาลอเมริกาไม่ได้คำนึงถึงการเฉียดคร ของญี่ปุ่นที่คงเดิมมาในระหว่าง ๕ ปีที่แล้ว เกี่ยวกับเรื่องประเทศจีนนี้ เป็นการ ขัดต่อความ เป็นอยู่ของจักรวรรดิญี่ปุ่นที่เดียว และเป็นการทำลายเกียรติยศเกียรติคุณ อีกด้วย ทั้งเมื่อ พิจารณาข้อเสนอทั้งหมดแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นมีความเสียใจที่จะรับข้อเสนอนี้เพื่อเป็นมรดกฐานแห่ง การเจรจาไม่ได้

๗. โดยความปรารถนาที่จะให้การเจรจาสำเร็จโดยด่วน รัฐบาลญี่ปุ่นได้เสนอว่า ใน
 ขณะที่รัฐบาลญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาทำการเจรจาคงตั้งกัน ก็ขอให้มีการตกลงกับบริเตนใหญ่
 และประเทศอื่นที่มีส่วนได้เสียด้วยพร้อม ๆ กัน รัฐบาลอเมริกาได้รับรองข้อเสนอนั้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาล
 อเมริกาได้ถอนข้อเสนอนี้เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ภายหลังที่ได้ปรึกษาหารือกันหลายครั้ง
 กับบริเตนใหญ่ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และจุงกิง และตามข้อเสนอดังกล่าวแล้วนั้นพื้นฐาน
 ได้ว่า ปัญหาเรื่องประเทศจีนนั้น คงจะทำตามความเห็นของจุงกิง ฉะนั้นจึงตั้งความเห็นได้
 ว่า ประเทศทั้งหมดเหล่านี้มีความเป็นหน้าหนึ่งใจเดียวกันกับสหรัฐอเมริกา ในอันจะไม่คำนึงถึง
 สถานะของประเทศญี่ปุ่น

๘. เป็นที่เห็นได้ชัดแจ้งว่า เจตนาของอเมริกา นั้น เพื่อที่จะล้มคบกับบริเตนใหญ่และ
 ประเทศอื่น ๆ ขัดขวางความพยายามของประเทศญี่ปุ่น ในอันที่จะสถาปนาสันติ โดยการจัด
 ระเบียบใหม่ในเอเชียบูรพา และ ฉะนั้น อย่างยิ่งในอันที่จะสงวนไว้ซึ่งสิทธิและผลประโยชน์
 ของอังกฤษอเมริกา โดยให้ญี่ปุ่นและจีนทำสงครามกันต่อไป เจตนาอันนี้ได้ถูกเปิดเผยโดยชัด
 เจนระหว่างการเจรจาครั้งนั้น ฉะนั้น ความหวังอย่าง กระจัดหรืออันของรัฐบาลญี่ปุ่นที่จะปรับ
 ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับอเมริกา และที่จะสงวนรักษาและส่งเสริมสันติภาพในภาคแป
 ซifik โดยการร่วมมือกับรัฐบาลอเมริกาได้ระส่ายหายสูญไป

รัฐบาลญี่ปุ่นเสียใจที่จะต้องแจ้งต่อรัฐบาลอเมริกาว่า เนื่องจากท่าทีของรัฐบาลอเมริกา
 ดังกล่าวแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นพิจารณาเห็นเป็นอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากตั้งความเห็นว่า เป็นการ
 เหลือวิสัยที่จะตกลงกันได้โดยเจรจากันต่อไป

เมื่อเดือนกันยายนแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา และ บริเตน
 ใหญ่ ในวันเดียวกันนั้น และต่อมา เยอรมัน และ อิตาลี ก็ได้ประกาศสงคราม กับ สหรัฐอเมริกา
 อีกด้วย

๑. คำแถลงของรัฐบาลญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๔๑) ในหนังสือ The Orient Year
 Book หน้า ๓๕๐-๓๕๓.

บัดนี้จะได้มาพิจารณาจากทางคำพูดอเมริกันว่า ได้มีคำแถลงการณ์ชัดเจนในเหตุการณ์ครั้ง
 นอนเป็นมตแห่งสงครามทางด้านแปซิฟิกอย่างไรบ้าง บังเอิญเพราะเหตุที่กติกานโยบายนั้น
 ในเดือน ท่านรัฐมนตรีอาจได้สั่งหนังสือซึ่งรัฐบาลอเมริกันแถลงโดยละเอียดชื่อ Peace and
 War, United States Foreign Policy 1931-1941 มาให้ข้าพเจ้าอ่าน หนังสือดังกล่าว
 ถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๑ เป็นต้นมา ถ้าจะนำมากล่าวในที่นี้จะเป็นการยืดยาว
 เกินไป จึงได้ย่อความมาฉะเพาะเหตุการณ์ในปี ค.ศ. ๑๙๔๑ อันเป็นบทมีการเจรจากับญี่ปุ่น
 โดยใกล้ชิด

การเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๑
 เรื่อง เพลิ ฮาเบอร์

คำแถลงการณ์ของ คอริเคด ฮัลด์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อ
 วันที่ ๑๘ มกราคม เกี่ยวกับเรื่องการรุกรานของญี่ปุ่น

เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๑ คอริเคด ฮัลด์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
 ได้บรรยายถึงการกระทำต่าง ๆ ของญี่ปุ่นในด้านตะวันออกไกลในที่ประชุมของ
 คณะกรรมการฝ่ายการต่างประเทศแห่งสภาผู้แทนราษฎร ท่านได้แถลงการกระทำซึ่งญี่ปุ่น
 ได้ปฏิบัติมาเป็นชั้น ๆ นานาประการรวมทั้งการบุกยึดได้แมนจูเรีย การยกเลิกสนธิสัญญา
 ทางนาวีฉบับปี ค.ศ. ๑๙๒๒ การตั้งสัมพันธภาพทางทหารกับประเทศอื่น และการใช้
 กำลังทางบกอย่างชานใหญ่ กระทำต่อประเทศจีนตั้งแต่ปี ๑๙๓๗ เป็นต้นมา ท่านรัฐมนตรี
 กล่าวว่าเป็นที่น่าพอใจโดยชัดแจ้งว่าญี่ปุ่นได้เตรียมการที่จะสร้างตัวเป็นเจ้าเป็นใหญ่ครอบ
 ครองดินแดนแถบแปซิฟิกตะวันตกให้สิ้นเชิง และว่าบรรดาผู้นำของญี่ปุ่นได้ประกาศเจตนา
 โดยเปิดเผยที่จะใช้กำลังอาวุธเป็นเครื่องมือให้สำเร็จสัมฤทธิ์ความมุ่งหมายดังกล่าวนี้ จนได้เป็น
 นายอยู่ในอาณาเขตอันกว้างขวาง ซึ่งไม่เพียงแต่จะยกย่องเกียรติของประชาชนทั้งหมดในโลก

ท่านรัฐมนตรีกล่าวต่อไปว่า ทั้ง ๆ ที่ใครเห็นการกระทำของญี่ปุ่นเป็นลำดับมาในปี
 ที่แล้ว ๆ หนึ่งก็คิดว่า รัฐบาลสหรัฐก็ได้เพียรพยายามอยู่เสมอ ๆ ที่จะชักจูงให้ญี่ปุ่นเห็นว่า ผล
 ประโยชน์ที่สุดที่พึงจะได้นั้น ย่อมเป็นการเพิ่มสัมพันธไมตรีกับสหรัฐให้ดียิ่งขึ้น และด้วยความเป็น
 มิตรไมตรีกับประเทศอื่น ๆ ซึ่งเชื่อในกรณีของการระหว่างประเทศตามสันติวิธีและด้วยความ
 เป็นระเบียบเรียบร้อย

รายงานว่าญี่ปุ่นเอาใจโจมตี เฟลล ฮารเบอร์

เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ค.ศ. ๑๙๑๓ นายกรู เออัครราชทูตอเมริกาประจำกรุงโตเกียวได้รายงานไปยังกระทรวงการต่างประเทศว่า นักการทูตหนึ่งในคณะทูตประจำประเทศญี่ปุ่นได้บอกแก่ข้ารัฐการสถานเอกอัครราชทูตอเมริกาว่า มีข่าวรายงานมาที่ฝ่ายกระแสน้ำรวมของญี่ปุ่นเองด้วยว่า ทางการทหารญี่ปุ่นได้วางแผนการฉกโจมตีเฟลล ฮารเบอร์ โดยมีบอกให้อเมริกาได้ทันรู้ตัว ถ้าเห็นว่าเกิดมี "เรื่อง" กับสหรัฐอเมริกา

พลเรือเอกโนมูระ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น

ต่อจากนั้นมาไม่นาน เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นคนใหม่ พลเรือเอกโนมูระ ได้ยื่นราชดำเนินต่อประธานาธิบดี โรสเวลต์ และต่อมาเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๑๓ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ คอริเคต สัตต์ ได้สนทนากับท่าน เอกอัครราชทูตใหม่เป็นครั้งแรก ท่านรัฐมนตรีได้ชี้แจงว่า ความพยายามของสหรัฐในทันทีจะสถาปนาองค์การโลกตามแนวทางพหุฝ่ายโดยเสรีนั้น คงจะบังเกิดเพราะมีการบุกกรุกด้วยกำลังทหาร ในส่วนต่างๆของโลก ท่านได้ถามเอกอัครราชทูตว่าคณะทหารซึ่งคุมอำนาจรัฐบาลอยู่ห้วงจะให้สหรัฐอเมริกาอยู่เฉย ๆ โดยไม่ต้องทำอะไรในขณะที่ชาติอื่น ๒ หรือ ๓ ชาติกำลังระดมกำลังทางบกและทางเรือ ออกไปรุกรานโลกตลอดทั้ง ๗ ทวีปแล้ว และเส้นทางค้าขายกับทวีปอื่น ๆ อีกถึง ๕ ทวีปอยู่ต่อหน้าตาคนละนั้นหรือ ท่านรัฐมนตรีได้ถามต่อไปว่า ประเทศสหรัฐจะได้ทำอะไรบ้างโดยฉับพลัน ๆ ในขณะที่มีผู้ยึดอำนาจและมีการบุกกรุกแทนกฎหมายและความยุติธรรม ดังที่เข็ญอยู่เดี๋ยวนี้ ท่านเอกอัครราชทูตได้พยายามกลบเกลื่อนให้เห็นน้อยที่สุดที่จะเป็นไปได้ว่า รัฐบาลของเขาจะคิดถึงการที่จะใช้กำลังทหารบุกกรุกถึงฉะฉาน และว่าการที่สหรัฐใช้วิธียึดอำนาจห้ามเรือเขาออกนอกน่านทะเลประเทศของตนญี่ปุ่นนั้นและว่า เขาไม่เชื่อว่ารัฐบาลของเขาจะดำเนินการด้วยกำลังทางทหารอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปอีก เว้นไว้แต่ว่าถูกบังคับโดยนโยบายเพิ่มการปิดล้อมของสหรัฐอเมริกา สัตต์ตอบว่า นินยอมแต่เฉพาะรัฐบาลญี่ปุ่นผู้เดียวเท่านั้น เพราะว่าญี่ปุ่นเป็นผู้เริ่มการขยายกำลังทหาร และยึดดินแดนก่อน เมื่อเป็นเช่นนั้น สหรัฐและประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศก็จะต้องเห็นเจตนาของญี่ปุ่น ที่จะใช้กำลังรุกรานอย่างเต็มที่ ท่านรัฐมนตรีได้กล่าวถึงข้อความในสัญญาไคโรกาคี ถึงคำประกาศของสันนิบาตของชาติโอคะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศญี่ปุ่น ที่คำประกาศของเขา

ทั้งสองจะใช้กึ่งกลางระหว่างระเบียบของโลกภายใต้ความคุ้มครองของจีนใหม่ ท่านรัฐมนตรีกล่าวไว้ว่า ไม่ว่าท่านเอกอัครราชทูตจะคิดความไปประการใด คำแถลงการณ์เหล่านี้ประกอบกับการเคลื่อนไหวของทหารที่จับอยู่ด้วยกันใน ประชาชนสหรัฐคนเด่นและเห็นค่า ที่เยอรมันและญี่ปุ่นกระทำดังนี้เพื่อจะให้เป็นเจ้าทรูและเจ้าทอปล แต่คงควบคุมเอาได้ตามชอบใจ และใดก็ตามที่เป็นทรัพย์สินโดยสวัสดิภาพของผู้ที่ถูกครอบครองเหล่านี้ของญี่ปุ่นไป ชาวอเมริกันจะคิดอยู่อย่างมั่นคงต่อไป คราวใดที่ข้าศึกเยอรมันหรือญี่ปุ่นจะบุกกรุกและใช้วิชาครอบครองอย่างทารุณยศจนต่อไปไม่มีสิ้นสุด และคราวใดที่กองทัพบกกองทัพเรือญี่ปุ่นยังชนใช้ ขานาญศกรของดินแดนของผู้ของตนอยู่เรื่อย ๆ ดังนี้

การเจรจาเพื่อสำรวจหาผู้ทาง

ในขณะเดียวกันนั้น ทางสหรัฐได้รับรายงานมาว่า มีบุคคลในคณะรัฐบาลญี่ปุ่น และเอกชนบางกลุ่ม ในประเทศญี่ปุ่นยื่นข้อเรียกร้องใหม่การเจรจากันระหว่างรัฐบาลทั้งสอง เพื่อหาทางตกลงกันในปัญหาต่าง ๆ ระหว่างสหรัฐและญี่ปุ่น

ประธานาธิบดีโรสเวลต์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ ต่าง ประเทศ ยึดถือ วัตถุประสงค์อยู่เต็มความหวังที่ญี่ปุ่นจะลดต่ำเข้าไปมากในนโยบายรุกราน จนสุดท้ายจะเกลี้ยกล่อมให้ญี่ปุ่นยุติการกระทำดังนั้นได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความหวังเพียงเล็กน้อยว่า พอจะตกลงกันได้ด้วยความยุติธรรมและด้วยสันติวิธีในดินแดนภาคตะวันออกไกลก็ตาม รัฐบาลอเมริกันก็จำเป็นต้องยอมตกลงร่วมการสันทนาหาผู้ทางเพื่อให้ทราบแน่นอนว่า พอจะทำความตกลงกันในมาตรฐานที่จะเป็นทางให้ไปสู่การเจรจากันให้เป็นทางการยิ่งกว่านั้นต่อไปได้หรือไม่ ยิ่งกว่านั้น ยังมีความปรารถนาในอันที่จะบังคับให้ญี่ปุ่นลดต่ำ เข้า มาในแนว อ่อนแอ ของดินแดนสหรัฐใน แปซิฟิกตะวันตกและในดินแดนของชาติที่เป็นมิตร ในทวีปเอเชียด้วย

ฉะนั้น ในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. ๑๙๔๓ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ ต่าง ประเทศ กับเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นจึงได้เริ่มการเจรจาและอภิปรายกันเกี่ยวกับปัญหา ที่เกี่ยวข้อง กับ ประเทศทั้งสองเป็นลำดับมา ในการสันทนากัน เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน รัฐบาลสหรัฐได้แจ้งแก่เอกอัครราชทูตในมอสโก ว่าประเทศญี่ปุ่นปรารถนาจะตกลงกันใน สถานะการณ์ ของแปซิฟิก โดยอาศัยหลักความสัมพันธ์ไมตรีเป็นมาตรฐานจริง ๆ แต่ ก็จะไม่มีความยากลำบากอะไรเลย ท่านรัฐมนตรีท่านว่า เหตุใดญี่ปุ่นจึงยังชนใช้คำขู่ขู่ว่า "ระเบียบใหม่ใน มหา เอเชีย

ตะวันออก” อยู่ชุกอยู่เริงร่าจริง ๆ เห็นแต่ว่าที่ใช้นั้นเพราะญี่ปุ่นจะถือเป็นเครื่องบงกชหน้าเพื่อจะ
 ได้ดำเนินนโยบายรุกรานด้วยกำลังต่อไป ท่านรัฐมนตรีกล่าวยาวว่า สหรัฐตระหนักแน่ว่าอิทธิ
 ของฮิตเลอร์ นั้นไม่ใช่แค่เพียงเป็น “มาร” คือโลกส่วนอื่นคงที่มาจากอยู่แต่ในยุโรป ญี่ปุ่น
 เองก็เหมือนงูพิษ จะคงตกเป็นเหยื่อเช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ในยุโรปซึ่งเชื่อถ้อฮิตเลอร์ได้
 ตกเป็นเหยื่อมาแล้ว ฉะนั้นท่านเอกอัครราชทูตตอบว่าทั้งญี่ปุ่นและสหรัฐตอดคนอารยะธรรม
 จะเสียหายอย่างคำนวณไม่ได้ ถ้าแม้ประเทศทั้งสองทำสงครามกัน ท่านรัฐมนตรีกล่าว
 ถิ่นอารยะธรรม ของโลก ต้องเผชิญกับภัยนี้จะถูก ฮิตเลอร์ ทำลายเสียตั้งแต่นี้ไป ชอบที่ชาติ
 ต่าง ๆ เช่นญี่ปุ่น สหรัฐกับบริเตนใหญ่จะพยายาม ร่วมกันวางรูปแบบวิธีดีทางของ โลกไป อีก
 ทางหนึ่ง ท่านกล่าวว่าควรทำตามแผนการณ์ของตนเอง ซึ่งพึงกระทำกันต่อไป ทั้งในสมัย
 ระหว่างที่อดิเรกหรือต่อและสมัยหลังสงครามนั้น จะทำกันให้เร็วนัก ไม่ได้ ท่านรัฐมนตรี
 กล่าวเห็นว่า สหรัฐได้คิดสันใจแน่แน่ว่าฮิตเลอร์จะเป็นเจ้าทะเลไม่ได้ และว่าสหรัฐ
 จำต้องขัดขวางการพยายามของฮิตเลอร์ที่จะเป็นเจ้าทะเลของบรรดาทะเลที่ดงน้อยตอด
 ไปไม่มีที่สิ้นสุด เพราะเหตุที่ฮิตเลอร์ ได้กล่าวไว้ว่าตนนั้นแหละจะเป็นเจ้าโลก สหรัฐจึงไม่
 ยอยากจะตกเป็นเหยื่ออย่างทีหลายประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรปได้ถูกเป็น มาแล้ว เพราะเชื่อ
 ฮิตเลอร์ แล้วในที่สุดก็ย้ายถิ่นไปที่จะดำเนินตามด้วยประการใด ๆ สหรัฐขอ ขัด ขวางไม่จำ
 เมื่อใดแต่ที่ไหน ซึ่งเห็นว่าควรดำเนินตามเช่นว่านั้นจะได้ผลดีที่สุดไม่จำเป็นภายนอกหรือ
 ภายในดินแดนอเมริกา บนท้องทะเลหลวง หรือขัดขวางด้วยการ ให้ความช่วยเหลือแก่
 ประเทศอื่น เช่นประเทศบริเตนใหญ่

ข้อเสนอของญี่ปุ่นเมื่อ ๑๒ พฤษภาคม

ในวันรุ่งขึ้นคือวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ค. ศ. ๑๙๔๑ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้รับคำสั่งจาก
 รัฐบาล ให้ยื่นข้อเสนอเพื่อทำความตกลงกันในหลักทั่ว ๆ ไป ระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐคือ
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ข้อเสนออันแสดงให้เห็นเป็นทางการว่ารัฐบาลญี่ปุ่น
 มีความรู้สึกในใจอันเป็นหลักที่จะเข้าได้กับตกลงกันอย่างไรเป็นครั้งแรก

ความในข้อเสนอ นั้น เริ่มด้วยคำแถลงแสดงความหวังว่า “ชาติของเราทั้งสองอาจ
 สถาปนาค่านิยมอันยุติธรรมในดินแดนแปซิฟิกได้” คือจากนั้นดำเนินความว่า สัญญาใดที่ภาค
 นั้นเป็นสัญญาเพื่อ บังคับกันตัวเองและกระทำอื่น โดยความมุ่งหมายที่จะมิให้ บรรดาชาติ ซึ่ง

ณ บัดนี้ได้รับผลกระทบกระเทือนโดยตรงจากสงคราม ในยุโรป เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงคราม
 นี้ ให้เป็นหน้าที่ของสหรัฐที่จะ "ขอรับรองเชิงโลเซ็คให้เจรจาสงบศึกกับญี่ปุ่น" ญี่ปุ่นแดง
 ว่าถ้าจีนไม่ยอมเจรจาสงบศึกกับญี่ปุ่น สหรัฐก็ควรที่จะเลิกช่วยเหลือเชิงโลเซ็คเสีย ด้วย
 รัฐบาลญี่ปุ่นยังแข็งแรงเพิ่มเติมว่าท่าทีของญี่ปุ่นอันมีต่อจีนนั้น ประกอบด้วยเหตุการอันสำคัญๆ
 หลายข้อ เช่นเหตุที่ว่าด้วย มิตรภาพฐานเพื่อนบ้าน จะไม่มีการผนวกดินแดนหรือเรียกค่า
 เสียหายใดๆ ให้เขกราชแก่แมนจูแล้ว เคารพในอธิปไตยและบูรณภาพแห่งอาณาเขตต์ ซึ่งกัน
 แกรกัน ดอนทหารญี่ปุ่น ออกจากดินแดนจีน โดยอนุโตมตามข้อตกลงอัน จะได้กระทำกัน
 ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน และเหตุการณ์ร่วมมือกันป้องกันสหประชาชาติ ซึ่งทั้งนัยยอมหมายความว่า
 จีนจะต้องให้ญี่ปุ่นมีสิทธิตั้งกองทหารอยู่ในดินแดนจีน นอกจากนั้นข้อเสนอนี้ของญี่ปุ่นยังระบุให้
 มีพันธะต่างตอบแทนกันระหว่างสหรัฐและญี่ปุ่น ซึ่งมีควมว่าแต่ละประเทศจะตั้งสินค้าซึ่ง
 ต่างต้องการให้แก่กันแต่กันด้วย พันธะหนึ่งที่จะตอบแทนกันที่จะให้ควมสัมพันธ์ทางการพาณิชย์
 โดยปกติระหว่างสองประเทศได้ดำเนินใหม่ต่อไป และให้สหรัฐรับว่า "โดยที่ได้ประกาศว่า
 การขยายตัวของญี่ปุ่นมาทางบริเวณแปซิฟิกตะวันตกเฉียงใต้ นั้นเป็นไปตามวิสัยของสภาพ
 เท่านั้น จึงให้อเมริการ่วมมือในการยุติการณ์ที่ละสายทางวัฒนธรรมชาติ เช่น น้ำมัน ยาง
 ดีบุก นิกเกิล ฯลฯ ซึ่งญี่ปุ่นขาดแคลน" นอกจากนั้น สหรัฐและญี่ปุ่นต้องร่วมกันประกันเขกราช
 ของฟิลิปปินส์ โดยมีข้อแม้ว่า ฟิลิปปินส์จะต้องดำรงฐานะความเป็นกลางโดยนิรันดร

ข้อเสนอของสหรัฐเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน

ถึงแม้ว่าเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นจะได้แต่งตั้งอยู่แล้วว่า รัฐบาลของเรามีความปรารถนาที่
 จะถือวิธีการสันติสุข และถึงแม้จะมีความทุกข์ ใดๆ ไม่ในข้อเสนอนี้ของญี่ปุ่น ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม
 ภาคม จะได้นัยนเจตนาของญี่ปุ่นในทางสันติสุขก็ดี รัฐบาลญี่ปุ่นยังคงเข้มงวดจนแนว
 อุดมคติอย่างเดียวกับประเทศอื่นๆ ยืนกรานที่จะวางทหารญี่ปุ่นโดยไม่จำกัดจำนวนไว้ใน
 ดินแดนอันกว้างขวางของจีน ในระยะเวลาโดยไม่กำหนดให้แน่นอน ปฏิเสธไม่ยอมรับเหตุการณ์
 ที่ว่าไม่ให้อเมริกาตั้งสถานะทางเศรษฐกิจเป็นพิเศษกว่าผู้อื่นในจีนและในแปซิฟิกตะวันตก และ
 ปฏิเสธไม่ยอมรับข้อผูกมัดในนโยบายสันติภาพทั่วๆ ไป รัฐบาลสหรัฐจึงรู้สึกว่าจะจำเป็นที่จะ
 ต้องทำควมเข้าใจกันในเรื่องเหล่านี้ ให้แน่นอนเพื่ารักษาสิทธิ รัฐบาลกระทำอยู่เนืองๆ ประกอบ
 กับมหาอำนาจการผูกพันหน้าทวีปของญี่ปุ่นหลายคน รวมทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ

ต่างประเทศญี่ปุ่น มีคดีโศก ค้างกักไต่สวนอยู่นอญ โดยแสดงว่าญี่ปุ่นมีเจตนาแน่นอนจะ
ดำเนินนโยบายร่วมมือกับเพื่อนของของตนต่อไป

รัฐบาลที่ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ฮัตตี ได้ยื่นเอกสารให้แก่เอกอัครราชทูต
ญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๑๙๔๓ ฉบับหนึ่งแสดงความเข้าใจถึง ท่วงท่า ของสหรัฐที่มีต่อ
ความสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ประกอบอยู่ด้วยคือ

๑) ให้รัฐบาลทั้งสองยืนยันว่านโยบายของ ประเทศทั้งสองนั้น มุ่ง ต่อหัตถ์ ศานติภาพ
นิรันดร และให้เริ่มเปิดศักราชใหม่แห่งความเชือถือโดยหัตถ์ถ้อยคำตรงต่อแทนแต่ความร่วม
มือกันระหว่างปวงชนของสองประเทศ

๒) ให้รัฐบาลญี่ปุ่นแสดงว่าวัตถุประสงค์ของสัญญาไตรภาคีนั้น เป็นสัญญาเพื่อ
ประโยชน์แก่การบังเอิญกันคน และทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์จรรณมีให้สงครามในยุโรป ได้ขยาย
ตัวออกไปอีก และทางรัฐบาลอเมริกันนั้นจะแสดงว่าทำที่หรือการกระทำใด ๆ ของรัฐบาล
สหรัฐเกี่ยวกับการรบในยุโรปนั้นจะเป็นไปโดยอิสระและเพียงเพื่อพิทักษ์รักษาและป้องกันตัว
เองอย่างเดี่ยวเท่านั้น

๓) ให้สหรัฐเสนอข้อเสน ให้จีนทำการเจรจาสงบศึกกับญี่ปุ่น โดยขอให้ญี่ปุ่นแจ้งบรรดา
ชัยชนะความทั่วไปซึ่งญี่ปุ่นคิดจะเสนอไปยังจีน ให้สหรัฐทราบและปรึกษากับสหรัฐก่อน

๔) ให้สหรัฐกับญี่ปุ่นรับรองต่อกันว่าต่างจะตั้งสันติวิธีซึ่งแต่ประเทศประสงค์ละพอ
ที่จะทำได้ ให้แก่กันและกัน และให้เริ่มทำทางดำเนินสัมพันธไมตรีทางพาณิชย์ระหว่างสอง
ประเทศต่อไปดังปกติ

๕) ให้สองประเทศร่วมมือกันไม่ว่าจะตั้งวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่แต่ประเทศเหลือใช้ และ
อีกประเทศหนึ่งต้องการโดยสันติวิธี และโดยไม่ดำเนินเชิงเพียงกรรม

๖) ต่างจะให้คำยืนยันไว้ต่อกันว่า มูลฐานนโยบายของแต่ประเทศนั้น คือ จะ
ให้มีสันติสุขตลอดทั่วอาณาเขตต์แปซิฟิก และแต่ประเทศจะไม่เรียกร้องเอาดินแดนใด ๆ
ในบริเวณนั้น

๗) ให้ญี่ปุ่นประกาศความจำนนของพวก ญี่ปุ่นต่อการเจรจาสงบศึกกับสหรัฐตามเวลาที่
สหรัฐจะได้ออกหนดให้ เพื่อตกลงที่ สันติสัญญาฉบับใหม่ให้พลบป็นเป็นประเทศปลดออกทหารเมื่อถึง
เวลาที่พลบป็นได้เอกราชโดยสมบูรณ์

มีข่าวว่าญี่ปุ่นจะโจมตีรัสเซีย

เมื่อวันท ๒๒ มิถุนายน ๑๙๑๓ ยึดเตอร์โตเริ่มบุกประเทศรัสเซีย ต่อจากนั้นมาอีก
หลายวัน คือเมื่อวันท ๔ กรกฎาคม รัฐบาลสหรัฐได้ติดต่อไปยังนายกรัฐมนตรียุโรป ราช
งานข่าวที่โตรับทราบจากหลายกระแสนี้ว่า ญี่ปุ่นได้ตกลงใจที่จะโจมตีรัสเซียแล้ว ในลำดับ
ฉบับนี้หนักถ่วงว่า การโจมตีและการรุกรานด้วยกำลังทหารเช่นว่านี้ จะทำลายความหวังที่
ว่าด้านทิศในด้านการเป็ชัพิตไม่ควรถูกรบกวน แต่ควรจะไปในทางส่งเสริมให้มีพลัง
รัฐบาลอเมริกันหวังคืออสังริที่ใจว่ารายงานที่ว่านี้คงจะไม่เป็นความจริง แต่อย่างไรก็ตาม
ถ้ารัฐบาลญี่ปุ่นจะรับรองด้วยว่า รายงานเท่าที่ปรากฏนั้นไม่เป็นความจริง

ญี่ปุ่นตอบเรื่องเมื่อวันท ๗ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๑๓ ว่าการมีของกันมิให้สงคราม ในยุโรป
ได้แพร่ขยายตัวมาถึงแดนมหาสมุทรแปซิฟิก และควรส่งคนไว้ซึ่งงานศึกษาในบริเวณเป็ชัพิต
ทั้งสองประการนี้เป็นความปรารถนาอันดีจริงของรัฐบาลญี่ปุ่น และว่า รัฐบาลญี่ปุ่น
ก็ยังไม่เคยพิจารณาว่าถ้าการที่จะเข้าร่วมเยอรมันร่วมกับสหภาพโซเวียตนั้นจะเป็นไปได้โดย

ญี่ปุ่นเข้ายึดครองอินโดจีนใต้

เมื่อก่อนหน้านั้นรัฐบาลสหรัฐได้รับรายงานแจ้งว่า ญี่ปุ่นกำลังจะเคลื่อนทหารบกเข้า
อินโดจีนตอนใต้ รัฐบาลสหรัฐได้นำรายงานข่าวนี้เสนอต่อเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นที่กรุงวอชิงตัน
โดยชี้ให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวดังกล่าวจะกระทบต่อผลประโยชน์ของอเมริกา
กำลังดำเนินอยู่ เพื่อยึดครองกันในเรื่องสันติภาพในเป็ชัพิตในขณะนั้นราว ๆ วันท ๒๒ กรกฎาคม
เมืองจากรัฐบาลได้รับการบังคับจากพวกอักษะ จึงต้องยอมให้ญี่ปุ่นมีสิทธิทหารและตั้ง
ฐานทัพเรือกับฐานทัพอากาศในอินโดจีนใต้ ในข้อนี้เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นให้คำอธิบายแก่
นายเวลดส์ผู้รักษาการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม
ว่าที่กองทัพและฐานทัพต่าง ๆ ดังนั้น ก็เพื่อให้เห็นที่ดวงใจและเป็นประกันว่าญี่ปุ่นจะได้
ระเบียบอาหาร ข้าว วัตถุที่ต่าง ๆ และอาหารอื่น ๆ อยู่โดยสม่ำเสมอ เพราะการกระทำ
ต่าง ๆ ของจีน กับของพวกเดอโกลด์ในอินโดจีนใต้อาจจะเป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้สินค้า
เหล่านี้ได้ส่งไปยังญี่ปุ่นได้โดยสะดวก และว่าที่กองทัพกระทำโดยอักษะเพื่อบอกกับมให้ญี่ปุ่นต้อง
ตกอยู่ในวงล้อม ซึ่งญี่ปุ่นเชื่อว่ามีมหาอำนาจบางประเทศได้ตั้งใจจะให้ญี่ปุ่นตกอยู่ในฐานะ
เช่นนั้น ผู้รักษาการในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศตอบว่า ข้อตกลง

ใด ๆ ที่อาจทำอันตรายระหว่างรัฐบาลฝรั่งเศสกับญี่ปุ่นนั้น จะมิได้เป็นเพราะการบีบบังคับของ
 เยอรมันต่อข้าพเจ้าเท่านั้น ฉะนั้นรัฐบาลอเมริกันจึงเห็นว่าข้อตกลงนั้นจะเป็นอะไรอื่นไม่ได้ นอก
 จากจะช่วยเหลือเยอรมันให้เป็นเจ้าโลกและรุกรานโลก เวลต์ได้ชี้ให้เห็นว่า ถ้าตกลงกัน
 ได้ในเรื่องซึ่งกำลังเจรจากันระหว่างท่านรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศกับท่านเอกอัครราชทูตอยู่
 นี้แล้ว ฐานะในทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นจะมั่นคงยิ่งกว่าที่ญี่ปุ่นจะได้จากการยึดครองอินโดจีน
 มากมายนัก ท่านกล่าวต่อไปว่านโยบายของสหรัฐควรเข้ามกับนโยบายสัมพันธมิตรนโยบาย
 ใด ๆ ที่จะเป็นการข่มขู่หรือคุกคามญี่ปุ่น แต่ว่าญี่ปุ่นก็มิได้รับอันตรายจากนโยบายของบริเตน
 ใหญ่อย่างใด ถ้าทำความตกลงกันได้แล้ว บริเตนใหญ่ บริติชคอมมิเนี่ยน จีน และเนเธอร์แลนด์
 ก็จะเข้าร่วมกับสหรัฐและญี่ปุ่นสนับสนุนหลักการต่าง ๆ ที่สหรัฐยึดมั่นอยู่ ณ บัดนี้
 สหรัฐพิจารณาเห็นว่าการกระทำของญี่ปุ่นทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นจงใจดำเนินนโยบายใช้
 กำลังและรุกรานเท่านั้น และสันนิษฐานได้ว่าเป็นวิธีการอันสุดท้ายของญี่ปุ่น ก่อนที่จะดำเนิน
 นโยบายขยายดินแดน และรุกรานอาณาเขตที่ทะเลต่อไป ในที่สุดผู้รักษาการแทนรัฐ
 มนตรีต่างประเทศกล่าวว่า ตามพฤติการณ์เหล่านี้ ท่านรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศได้พูดกับมา
 เมื่อครั้ง นี้ มีความเห็น ว่าไม่มีมูลฐานอันใดที่จะดำเนินการเจรจากันในเรื่อง ซึ่งท่านเอกอัคร
 ราชทูตกับท่านรัฐมนตรีกำลังทบทวนอยู่นั้นต่อไปอีก

ต่อมา ๒๕ กรกฎาคม ๑๙๔๑ เวลต์ ได้แถลงแก่ที่ประชุมหนังสือพิมพ์ว่า รัฐบาลญี่ปุ่น
 ได้แสดงออกมาให้เห็นชัดว่า ญี่ปุ่นได้ตั้งใจแน่วแน่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่จะแผ่อาณา
 เขตโดยใช้กำลัง หรือโดยการข่มขู่ที่จะใช้กำลังแล้ว ถ้าไม่มีสาเหตุเพียงพอสอดคล้องกับจะ
 ต้องเข้าครอบครองอินโดจีนหรือตั้งฐานทัพใด ๆ ในบริเวณนั้น ถ้าเป็นการบังคับกันตัวเอง ไม่
 มีเหตุผลที่ควรให้เชื่อมั่นกันอยู่ว่าสหรัฐ บริเตนใหญ่ หรือเนเธอร์แลนด์ มีความหนักใหญ่ไผ่สูง
 ที่จะโค่นดินแดนในอินโดจีน หรือได้วางแผนที่จะกระทำการใด ๆ อันถือได้ว่าเป็นการข่มขู่ต่อ
 ญี่ปุ่น ว่ารัฐบาลสหรัฐจึงได้แสดงถึงความพร้อมว่ากรกระทำของญี่ปุ่นนั้น ต้องทำไปเพราะ
 ฐานทัพต่าง ๆ ในบริเวณนั้นคุกคามต่อญี่ปุ่น ในความประสงค์ที่จะกระทำการรุกรานดินแดน
 ดินแดนอันเป็นข้อแรก ผู้รักษาการแทนรัฐมนตรีกล่าวต่อไปว่า การกระทำต่าง ๆ ของ
 ญี่ปุ่นเหล่านี้เป็นอันตรายต่อบรรดาชาติบริวารซึ่งจะ ใช้มหาสมุทรแปซิฟิก การกระทำเหล่านี้คือ
 ไปในทางกีดกันที่จะมิให้สหรัฐได้มีโอกาสคบค้าด้วย ๆ เช่นกับกวมและฮาวาย ซึ่งเป็นที่สำคัญใน

โครงการนี้ประกันตัวของรัฐ และว่าการดำเนินการของญี่ปุ่น เป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพ
ของอาณาเขตอื่น ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก รวมทั้งหมู่เกาะที่ติดกับฝั่งด้วย

ในบ่ายวันเดียวกันนั้น คือวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๑๙๔๑ ท่านประธานาธิบดี โรสเวลต์
ได้ขอกรับรองเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ท่านประธานาธิบดีได้แจ้งแก่เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นว่า ถ้า
ใหม่ของญี่ปุ่นในอินโดจีนนั้นก่อให้เกิดปัญหาสำคัญยิ่งสำหรับสหรัฐ ท่านประธานาธิบดีกล่าว
ว่า รัฐบาลญี่ปุ่นไม่ยอมเชื่อแม้แต่น้อยว่าจีน บริเตนใหญ่ เนเธอร์แลนด์ หรือสหรัฐ ไม่
มีความมุ่งหมายคืนแดนในอินโดจีน หรือเตรียมการที่จะ กระทำ การข่มขู่กรรณต่อญี่ปุ่นด้วย
ประการใด ๆ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลสหรัฐจึงถือว่า การยึดครองอินโดจีนนั้นไม่ใช่ "เป็นการกระทำ
เพื่อมีสัมพันธภาพที่ดีต่อไป"

ท่านประธานาธิบดีได้เสนอว่า ถ้ารัฐบาลญี่ปุ่นเสกยศกรของอินโดจีนด้วยกำลังทหาร
บกและทหารเรือ หรือถ้าญี่ปุ่นได้ใช้กำลังทหารยึดครองอยู่แล้ว จะถอนกำลังเหล่านั้นกลับเสีย
ท่านประธานาธิบดีจะกระทำทุกอย่างเท่าที่สมควรทำได้ ในตำแหน่งหน้าที่และในอำนาจของ
ท่าน ให้จีน บริเตนใหญ่ เนเธอร์แลนด์ และสหรัฐด้วย ออกประกาศว่าจะหมั่นถืออินโดจีนเป็น
เขตปลอดทหาร โดยมีเงื่อนไขว่า ญี่ปุ่นต้องออกประกาศผูกมัดท่านเองด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ยอมหมย
ลงจนกว่าบรรดาประเทศที่เกี่ยวข้องจะไม่กระทำกราดใด ๆ ด้วยกำลังทหารเป็นกองบุกรุกอินโดจีน
และจะไม่ปฏิบัติกราดใด ๆ เกี่ยวกับทหารบกหรือเรือรบ หรือยึดครองอินโดจีนภายใน
หรือเห็นเขตอินโดจีน ยิ่งกว่านั้นท่านประธานาธิบดียังจะพยายามให้บรรดาประเทศที่มีส่วน
เกี่ยวข้องให้คำรับรองว่าความใดที่ยังมีภาวะฉุกเฉินอยู่ ให้เจ้าหน้าที่ของอินโดจีนในอินโดจีน
ยังคงเป็นผู้ดูแลดินแดนอินโดจีนต่อไป ท่านประธานาธิบดีกล่าวว่า ถ้าที่ กั้นตามญี่ปุ่นจะ
ได้รับข้อพิพาทจนผูกมัดว่าจะไม่มีประเทศอื่นกระทำกราดใด ๆ ให้เป็นภัยต่ออินโดจีน และจะได้รับ
คำมั่นว่า ญี่ปุ่นจะได้ระมัดระวังอาหารและวัตถุดิบอื่น ๆ ซึ่งตามคำของญี่ปุ่นว่าญี่ปุ่นกำลังเสาะ
หาของหาอยู่อย่างเต็มที่และอย่างเสรีที่สุด

ต่อจากนั้น ท่านประธานาธิบดีได้กล่าวว่าในสหรัฐ เชื่อกันว่านโยบายต่าง ๆ ที่ญี่ปุ่น
กำลังดำเนินการอยู่นั้น ล้วนเนื่องมาจากญี่ปุ่นได้รับการบังคับบัญชาจากเยอรมันว่ารัฐบาลญี่ปุ่นไม่เข้าใจ
แล้วจึงทำอะเมริกาว่า ยึดเยอรมันนโยบายไปในทางจะเป็นเจ้าครอบครองของโลก ถ้าฝ่ายเยอรมัน
รบชนะรัสเซียได้สำเร็จ และได้ยุโรปและแอฟริกาอยู่ในเงื้อมมือของตัว เยอรมันก็จะหันเข้ามา

ทางตะวันออกไกลและโลกด้านตะวันตก และว่าเคอจิกนั้นตกไม้กับกองทัพเรือของญี่ปุ่นกับ
ของอเมริกาได้เห็นจริงต้องรวมถาดงคนรบซีกเตอร์ ซึ่งเป็นศัตรูของทั้งสองประเทศ ในชั้นท่าน
ประธานาธิบดีกล่าวว่า จะเป็นไปได้อย่างไร ๆ

ในระหว่างเวลาดังกล่าวนี้ ท่านประธานาธิบดีได้เตือนให้เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นระมัด
ระวังให้ดูดีโดยอนุญาตให้ส่งน้ำมันจากอเมริกาไปญี่ปุ่นได้แต่ ว่าที่ใดทั้งในสิ่งนี้ที่พระองค์ว่า
สหรัฐคำนึงถึงว่า ถ้าการส่งน้ำมันถูกตัดหรือห้ามแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นและประชาชนจะกลายเป็น
เครื่องฆาตกรหน้าเกิดของตนซึ่งเห็นเทอร์แดนต่อนักดีพอทาน้ำมันใช้เองได้ มากกว่าที่จะได้จาก
สหรัฐ ว่าสหรัฐดำเนินนโยบายนี้โดยแท้เพียงเพื่อความประสงค์อันดีของประชาชนที่
ภาพไว้ในเขตอเมริกาเท่านั้น ว่าประชาชนชาวอเมริกันไม่อาจเข้าใจได้ว่าในขณะนี้อเมริกา
เองหรือจะให้พวกอเมริกันใช้น้ำมันให้ลดน้อยลงเองนั้น ถ้าไม่สหรัฐจึงยอมอนุญาตให้ส่งน้ำมัน
ไปให้ญี่ปุ่นในเมื่อได้แต่ส่งกันอยู่แฉกแฉกซึ่งดำเนินนโยบายนี้ใช้กำลังและกรรมาธิการของเดวิด
กับนโยบายรัฐบาลและเบเนดิกโตซึ่งก็คิดเสียถึงกรรมาธิการ ท่านประธานาธิบดีกล่าวว่า ถ้า
แม้ญี่ปุ่นพยายามบีบบังคับน้ำมันในเนเทอร์แดนต่อนักดีด้วยกำลังทหาร ไม่ตรึงตั้งเสีย เนเทอร์-
แดนต่อนักดีของท่านท่านซึ่งบรรดาจะคงจะยอมมือเขาช่วยเหลือทันที และผลก็คือสงคราม พุดตาม
นโยบายของสหรัฐในอันที่จะช่วยเหลือบริเตนใหญ่แล้ว เหตุการณ์ซึ่งรุนแรงที่สุดก็จะเป็นผล
ทันที ท่านประธานาธิบดีกล่าวว่า โดยที่ได้นำถึงถึงความจริงเหล่านี้ขอเรียน จงกระทำใน
ขณะนี้เรารู้กันอยู่แล้ว ก็ยังยอมให้ส่งน้ำมันจากสหรัฐไปยังญี่ปุ่นได้โดยมีข้อตกลงตั้งกล่าวพาส์
พิจารณาอันจะสนับสนุนต่อการบริหารภายในแต่อย่างใด

ท่านประธานาธิบดี โรสเวลต์ได้อภิปรายปัญหาใน การเริ่มต้นอย่างกันเองที่ ทำเนียบ
ขาวที่เข้าดีเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ท่านได้อธิบายความจำเป็นอันสำคัญ ๆ โดยอนุโลมตาม
หลักการเบื้องต้นของตนเองของสหรัฐกับของบริเตนใหญ่ ในอันที่จะบังคับกันให้สงครามเกิดขึ้นใน
แปซิฟิกได้ ท่านกล่าวถึงว่าคดีนี้ให้ส่งน้ำมันออกจากสหรัฐแล้ว ญี่ปุ่น ยาก จะต้องโจมตี
เนเทอร์แดนต่อนักดีเพื่อให้ได้น้ำมัน และผลที่จะเกิดคือสงคราม ท่านกล่าวอีกว่า นโยบายของสหรัฐ
ที่อนุญาตให้ส่งน้ำมันไปยังญี่ปุ่นได้นั้น ได้กันสงครามในแปซิฟิกได้ไหมให้เกิดขึ้นได้ "เพื่อ
ประโยชน์ของสหรัฐเอง เพื่อประโยชน์ในการป้องกันตัวเองของบริเตนใหญ่ และเพื่อเกียรติภาพ
ในท้องทะเลทั้งปวง"

กักเงินของญี่ปุ่นในสหรัฐ

การที่ญี่ปุ่นเกิดถอนเข้าสู่อินโดจีนได้ โดยไม่คำนึงถึงเจตนา รรมยของการเจรจาทาง
 ใต้ตกลงกันจนสิ้นเชิงนั้น เป็นการเปิดชนแปดแผนการรุกรานอย่างตอซัง การแผ่อาณาเขตทาง
 ทหารของญี่ปุ่นอยู่เหนือ ๆ ในแปซิฟิกตะวันตกเฉียงใต้ นั้นเป็นอันตราย ต่อความปลอดภัย ของ
 อเมริกาและของชาติอื่น ๆ อยู่เพียงพอแล้ว ด้วยการขยายบริเวณย้ายต่อไปทุกทีนั้น ยิ่งผลให้
 ญี่ปุ่นมีอำนาจครอบงำในภูมิภาคทางออก และรบกวนกับญี่ปุ่นได้ตั้งคำถามระยะที่ขรุขระ โคม
 คัดเงินทางค้าขายอันดี ที่ญี่ปุ่นได้โดยสะดวก ทั้งนี้เป็นเรื่องสำคัญมากจนสหรัฐและประเทศอื่น ๆ
 ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าย่อมตกอยู่ในอันตราย และคงเดนมามากของเผชิญกับปัญหาสงคราม และ
 ปัญหาการรักษาคความปลอดภัยของตนต่อไปเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐบาลแห่งสหรัฐกับรัฐบาล
 อื่น ๆ อีกบางรัฐบาล ทมส่วนเกี่ยวข้องของญี่ปุ่นพิเศษ ได้ตัดสินใจแต่บัดนั้นว่า ควรที่จะเลิก
 ทำการค้ากับญี่ปุ่น และเลิกให้สิทธิต่าง ๆ เพื่อเป็นการเตือนญี่ปุ่นให้รู้ตัว และเป็นที่กรวมของ
 กันตัวอีกประการหนึ่งด้วย

เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๑๙๔๑ ท่านประธานาธิบดี โรสเวลต์ ได้ออกคำสั่ง ให้กักเงินทั้ง
 หมดของญี่ปุ่นที่มอยู่ในสหรัฐ คำสั่งนี้ให้รัฐบาลควบคุมบรรดากิจการเกี่ยวกับ การ ส่งสินค้าเข้า
 สินค้าออกที่ญี่ปุ่นมีต้นตอในเอเชีย การกระทำดังนี้จะยังผลให้การค้าระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐ
 ยุคตัดง โดยเด็ดขาดในไม่ช้า

ข้อเสนอของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม

ญี่ปุ่นได้คำนึงถึงข้อเสนอของท่านประธานาธิบดีเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ที่จะให้
 อินโดจีนเป็นเขตปลอดทหาร แต่กลับเกิดถอนกองทัพเข้าสู่อินโดจีนภาคใต้ต่อไป จนกระทั่ง
 วันที่ ๖ กรกฎาคม ประธานาธิบดี โรสเวลต์ จึงได้รับคำตอบข้อเสนอ ในวันนี้ เอกอัครราชทูต
 ญี่ปุ่นได้ยื่นข้อเสนอดี แถลงว่า รัฐบาลของเราจะไม่ส่งกองทหารเข้าไปประจำอยู่ในบริเวณ
 แปซิฟิกตะวันตกเฉียงใต้ ยกต่อไปจนถึงในอินโดจีนฝรั่งเศส รัฐบาลญี่ปุ่นจะถอนทหาร
 ซึ่งยังประจำอยู่ในอินโดจีนฝรั่งเศสต่อเมื่อใดตกลงกันในเรื่อง "สาเหตุประเทศจีน" เสียก่อน
 รัฐบาลญี่ปุ่นจะรับรอง และรับประกันความ เป็นกลาง ของเกาะฟิลิปปิน "เมื่อถึงเวลา" และ
 รัฐบาลญี่ปุ่นจะร่วมมือกับสหรัฐในการผลิตและเสาะหาวัตถุธาตุ ธรรมชาติ ซึ่งสหรัฐต้องการ
 ตามความในข้อเสนอแย้งนี้ ทางฝ่ายสหรัฐจะต้องรับ "กระบวนกรทางทหาร" ในบริเวณ

แปซิฟิกตะวันออกเฉียงใต้ไว้ชั่วคราว และเมื่อการเจรจาอันดีไว้คงเป็นผลดีแล้ว สหรัฐจะ
 ต้องแนะนำรัฐบาลอเมริกันใหญ่กับรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ให้ปฏิบัติตามนัยกึ่งถาวรด้วย สหรัฐ
 จะของรอมมอกกับรัฐบาลญี่ปุ่นผลิตและแต่งแตรองหวัดคล้ายๆ ธรรมชาติซึ่งญี่ปุ่น ต้องการ อยู่ใน
 ภาคพื้นแปซิฟิกตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐจะคงดำเนินการรื้อฟื้นสัมพันธภาพทางการค้า
 ระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่น สหรัฐจะต้องให้ยุบการระกักอันดี ดำเนินการเจรจาโดยตรงระหว่าง
 รัฐบาลญี่ปุ่นกับ "ระบอบเจียงไคเช็ค" เพื่อเร่งให้ตกลงกันในเรื่องเหตุการณ์เกี่ยวกับจีนด้วย
 โดยเร็ว และรัฐบาลอเมริกันจะคงบริสุทธิใหญ่ญี่ปุ่นมีสถานะพิเศษในอินโดจีนฝรั่งเศส ถึงแม้
 ว่าญี่ปุ่นจะได้ถอนทหารจากบริเวณนั้นแล้วก็ตาม ในตอนท้ายข้อเขียนอื่น เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น
 อธิบายว่า กระบวนการทั้งหลายของญี่ปุ่น ได้ปฏิบัติไปในอินโดจีนนั้นไม่ใช่อะไรอื่น นอก
 จากความจำเป็นอันแท้จริงที่จะป้องกันมิให้คนมหาชนชาวญี่ปุ่นซึ่งกำลังกระพือ โหมอยู่อย่างน่า
 เป็นอันตรายนั้นเกินขอบเขตที่จะควบคุมไป เพราะเหตุการณ์กระทำของสหรัฐ บริเตนใหญ่ และ
 เนเธอร์แลนด์อันต่อเนื่องกันเป็นเนื่องกันคือญี่ปุ่น ในอดีตอันดัด

ถ้าเช่นขอ ใต้ของญี่ปุ่นมีได้คำนึงถึงข้อเสนอมือของท่านประธานาธิบดีที่จะให้อินโดจีนเป็น
 ประเทศปลอดทหาร แต่ถ้ามองจะเขาเปรียบฝ่ายเดียว อย่างเต็มที่- เขาเปรียบในเชิง
 การทหาร ทางการเมือง และในทางเศรษฐกิจ คือ ตั้งใต้ญี่ปุ่นได้กระทำไปและได้ประโยชน์
 จากการยึดครองอินโดจีนอันได้แต่ยกให้เป็นอันแล้วไป ถึงวันที่ ๖ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๑
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้แจ้งแก่เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นว่า สหรัฐไม่ถนัดว่า
 เสนอของญี่ปุ่นเป็นคำตอบข้อเสนอมือของท่านประธานาธิบดี ดังนั้นท่านเอกอัครราชทูตจึงถาม
 ว่า จะคิดใหม่การพบปะกันระหว่างประมุขผู้มีความรับผิดชอบ ของสองประเทศ เพื่อให้
 ถกเถียงหาวิธีทางปรับปรุงสัมพันธไมตรีระหว่างของสองประเทศได้หรือไม่

การร่วมมือระหว่างอังกฤษกับสหรัฐ

ในการค้นหา ระหว่าง รัฐมนตรีว่าการ กระทรวง การ ต่างประเทศ กับเอกอัครราชทูต
 อังกฤษเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๑๙๔๑ ท่านรัฐมนตรีได้รายงานการณของญี่ปุ่น ที่จะ ใช้กำลังบุก
 มหาดมุทอินเดีย และเกาะต่าง ๆ กับดินแดนประชิดมหาสมุทรนั้น คิดกันให้อยู่โดดเดี่ยว
 ใต้เรือแดงถึงปากคดของสุเอซ เข้าไปยังบริเวณที่น้ำมันในอ่าวเปอร์เซีย ถึงบริเวณแหลม
 กูดโฮป เพื่อใช้กำลังทางทหารบุกเดินทางค้าขายและทางต่ำเพียงวิถีไปยังอังกฤษ ท่าน

รัฐมนตรีกล่าวว่าการยึดครองด้วยกำลังทางทหารอย่างนี้ น่าจะเป็นอันตรายต่อบริษัทของกัน
 ของอังกฤษในยุโรปมากยิ่งขึ้น การที่จะป้องกันเยอรมนีมิให้ข้ามช่องแคบอังกฤษเสียอีก
 รัฐบาลสหรัฐตระหนักในสถานการณ์เหล่านี้ กับปัญหาการคานทานซึ่งจะเกิดตามขึ้นมาโดย
 ตลอดจนแล้ว ที่สหรัฐจะยับยั้งคานทานการเคลื่อนไหวของญี่ปุ่นนั้น ย่อมต้องอาศัยฐานการ
 บังคับตัวของอังกฤษในยุโรป ประกอบกับจำนวนเรือรบของสหรัฐกับสหประชาชาติอื่น ๆ
 ที่จะมาช่วยเหลือ และซึ่งในขณะเดียวกันอังกฤษก็ต้องการอาศัย ท่านรัฐมนตรีกล่าว
 ว่า ถ้าหากญี่ปุ่นยังเคลื่อนลงสู่ทางใต้อยู่ก็เช่นธรรมดาอยู่เองที่รัฐบาลอเมริกากับรัฐบาล
 อังกฤษจะต้องประชุมกันทันที แต่รัฐบาลอเมริกาจึงจะสามารถตัดสินใจและวางแผนการณ
 คานทานให้พิศดารและรัดกุมยิ่งขึ้น

ในคราวประชุมกันระหว่างท่านประธานาธิบดี โรสเวลต์กับท่านนายกลาเซอร์สไตน์ แห่ง
 บริเตนใหญ่เมื่อเดือน สิงหาคม ๑๙๔๑ นั้นได้มีการตกลงกันถึงสถานะทั่วไปในตะวันออกไกล และ
 ตกกลงกันว่า ถ้าญี่ปุ่นกระทำการใด ๆ แสดงว่าจะรุกรานใหม่ ๆ มากอีก บริเตนใหญ่กับสหรัฐ
 จะต้องปฏิบัติการใด ๆ เป็นการเตือนญี่ปุ่นพร้อม ๆ กัน นอกจากนั้นยังตกลงกันอีกว่า สหรัฐจะ
 ได้ดำเนินการเจรจาเกี่ยวกับรัฐบาลญี่ปุ่นต่อไป และด้วยวิธีนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นได้เลือก
 เข้าวิชาการที่มีเหตุผลและยุติธรรม ซึ่งญี่ปุ่นจะถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

เดือนญี่ปุ่น

เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ท่านประธานาธิบดี โรสเวลต์ กับ คอร์ดเวลล์ ได้เจรจากับ
 เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ท่านประธานาธิบดี ได้นเสนอให้เอกอัครราชทูตคณะหนึ่ง ความ
 ว่า รัฐบาลญี่ปุ่นยังคงดำเนินการเคลื่อนไหวทางทหาร และวางแผนกำลังรบไว้ตามที่ต่าง ๆ ใน
 ตะวันออกไกล และได้เข้ายึดครองอินโดจีน ด้วยกำลังทัพบก อากาศ และเรือ โดยไม่
 คำนึงถึงความเพียรพยายามของสหรัฐ ที่จะให้ตกลงกันในหลักการพื้นฐานสำหรับการเจรจา
 ระหว่างประเทศทั้งสอง เพื่อรักษาสันติภาพไว้ด้วยความเป็นระเบียบและด้วยความเป็นธรรม
 ในภาคแปซิฟิกนี้ ในเอกสารนั้นมีความคือไปว่า ฉะนั้น รัฐบาลสหรัฐ "จำเป็นต้อง
 แจ้งต่อรัฐบาลญี่ปุ่นว่า ถ้ารัฐบาลญี่ปุ่นดำเนินการตามนโยบายหรือแผนการณที่เกี่ยวข้องการใช้
 กำลังเข้ายึดครองหรือใช้กำลังข่มขู่เพื่อนบ้านใด ๆ คือไปยึด รัฐบาลสหรัฐจำเป็นต้องดำเนิน
 ทางใดทางหนึ่ง หรือทุกวิถีทาง ซึ่งเห็นสมควร พร้อม ๆ กัน เพื่อพิทักษ์ รักษา สันติ และ ผล

ประโยชน์อันชอบธรรมของสหรัฐและของคนเชื้อชาติอเมริกัน และเพื่อให้เป็นเครื่อง ประกัน
ต่อสติภาพกับความปลอดภัยของสหรัฐทันที

นอกจากนั้น ท่านประธานาธิบดียังได้ยื่นเอกสารให้เอกอัครราชทูตในมูร์ดีก ระเบียบ
หนึ่ง ตอบคำขอของซึ่งเอกอัครราชทูตได้ขอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศดำเนินการ
การเจรจาต่อไป และตอบคำเสนอของข้าราชทูตซึ่งได้ยื่นไว้แต่เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ขอให้
ท่านประธานาธิบดี โรสเวลต์ กับนายกรัฐมนตรี ญี่ปุ่นพบปะกัน เพื่อปรึกษาหารือปรับปรุง
สัมพันธไมตรีระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่น เอกสารฉบับนั้นมีความว่า ถ้าญี่ปุ่นปรารถนาและอยู่
ในฐานะที่จะระงับการกระทำใด ๆ ในทางขยายดินแดนและอำนาจไว้ก่อน ก็จะปรับปรุงฐานะ
แต่ที่จะยอมโดยตามแผนการสันติภาพในแปซิฟิก ตามแนวและหลักซึ่ง สหรัฐถือ มานานแล้ว
รัฐบาลสหรัฐก็เตรียมพร้อมที่จะพิจารณาดำเนินการเจรจาหาทาง อย่าง ไร ราชการ กัน คือไป
ความในตำแหน่งนั้นยังมีต่อไปว่า ก่อนที่จะฟันการเจรจาขอครั้งหนึ่งหรือดำเนินการ ให้มีการ
พบปะกันระหว่างประมุขประเทศทั้งสองนั้น ถ้าแม้รัฐบาลญี่ปุ่นจะเสนอคำแถลงเกี่ยวกับทำที่
และนโยบาย ของ ญี่ปุ่นเท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ให้ชัดเจน ยิ่งกว่านี้แล้วก็จะนับว่าจะช่วยให้ เป็น
ประโยชน์ ได้มาก ท่านประธานาธิบดีกล่าวแก่ท่านเอกอัครราชทูตว่า "เราไม่คิดว่าเราจะ
เปิดการเจรจาทันทีได้" ถ้ารัฐบาลญี่ปุ่นยังคงดำเนินการด้วยกำลังและด้วยการรุกรานอยู่
ต่อไปอีก

เสนอให้มีการพบปะกันระหว่างประธานาธิบดีโรสเวลต์
กับ นายกรัฐมนตรี โทโนเย

สืบค้นต่อมา (วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๑๙๔๑) นายกรัฐมนตรีโทโนเย แห่ง ประเทศ ญี่ปุ่น
ได้มีคำสั่งไปยังประธานาธิบดีระเบียบหนึ่ง โดยเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นเป็นผู้นำเสนอเมื่อวันที่ ๒๗
สิงหาคม ๑๙๔๑ เองให้จัดให้มีการพบปะ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งกันและกันโดยตรงไป ครอง
มาระหว่างนายกล ๆ กับประธานาธิบดีโดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ นายกรัฐมนตรี กล่าวใน
คำสั่งนั้นว่า ความคิด ที่จะให้ดำเนินการเจรจา เบื้องต้น เพื่อหาทาง ทำความตกลงกัน
อย่างกันเองต่อไป และที่จะให้ประมุข มุขฝักขอม ของรัฐบาลทั้งสองยินยอมขอชดเชยในการ
เจรจาก่าง ๆ นั้น ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งกำลังคลี่คลายขยายตัวอยู่ อย่างรวดเร็ว
และซึ่งอาจทำให้เกิดเหตุ ที่มิได้คาดหมายได้นานาประการ เมื่อใดก็ได้ ฉะนั้น นายก

รัฐมนตรีจงพิจารณา เห็นว่าจำเป็นต้องรีบให้ประมุขของรัฐบาดกังกองได้พบปะอภิปรายในหัตถ์
ทักไมในปัญหาที่สำคัญ ๆ อันเกี่ยวข้องกับบริเวณแปซิฟิกทั้งหมดระหว่างญี่ปุ่นกับ อเมริกา กั้นเสีย
ก่อน

คำสั่งของนายารัฐมนตรีฉบับนั้น มีคำแถลงของรัฐบาดกังกองใน รับของอากุชิโนะ
อน โดมค เมหัตถ์การที่สหรัฐได้ปฏิบัติมานานแต่ประตอขึ้นมาอีกด้วยระบบหนึ่ง คำแถลงนั้น
มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ :-

รัฐบาดกุงิเตรียมพร้อมที่จะถอนทหารจากประเทศจีน ทัณฑ์ใดตกลงเรื่องจีนกัน
เรียบร้อย หรือในเมื่อได้สถาปนาสันติภาพ โดยยุติธรรมขึ้นในเอเชียตะวันออก

ญี่ปุ่นจะไม่กระทำการใด ๆ ด้วยกำลังทหารเป็นปฏิปักษ์ต่อสภาพโซเวียต ทรานไซ
บีเรีย โซเวียต ยังคงยึดตยต่อสัญญา ความเป็นกลางระหว่าง โซเวียตกับญี่ปุ่นอยู่ และทราน
ไซบีเรีย "ไม่เป็นอันตรายต่อญี่ปุ่นหรือแมนจูอ หรือไม่กระทำการใด ๆ อันขัดต่อเจตนา
รวมกันของสัญญาที่กล่าวมานั้น

รัฐบาลญี่ปุ่นไม่เจตนาที่จะใช้ กำลังทหารต่อประเทศเพื่อนบ้านใด ๆ "โดยไม่ถูกยั่ว
โทษก่อน"

ในการสนทนากับรัฐมนตรีต่างประเทศต่างประเทศซึ่งจัด ในวันเดียวกันนั้น เอกอัครราชทูตโนมุระ
กล่าวว่ ท่านนายกรัฐมนตรี อาจเสนอเพิ่มเติมมาให้มีการพบปะกันบนเรือรบญี่ปุ่น และอาจ
ให้มีคณะข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ, ทหารบก ทหารเรือ และข้าราชการสถานเอก
อัครราชทูตญี่ปุ่นที่กรุงวอชิงตัน เข้าร่วมช่วยเหลือด้วย เอกอัครราชทูต คิดว่าการที่จะให้
ร่วมแทน ทหารบก ทหารเรือของญี่ปุ่นร่วมอยู่ด้วยนั้น น่าจะเป็นเพราะคำนึงถึงประโยชน์พิเศษ
เมื่อพิจารณาถึงว่า เขาจะต้องมีตัวรับผิดชอบในข้อตกลง ที่จะกระทำกันนั้น เอกอัครราชทูต
กล่าวว่ รัฐบาลของท่านใครที่จะให้ได้ทำการ พบปะกันโดยเร็วที่สุด ที่จะเรื่องได้ เพราะมี
"ประเทศที่ ๓" และ "แนวที่ห้าในญี่ปุ่น" กำลังพยายามที่จะให้ญี่ปุ่นกับอเมริกาแตกสัมพันธ์
ไมตรีกัน

ในการสนทนาคราวเดียวกันนั้น ท่านรัฐมนตรีอึดตโตชิ ให้ท่านเอกอัครราชทูตทราบ
ความปรารถนาว่า ใครจะให้ตกลงกันในหัตถ์การตามประเด็นสำคัญ ๆ เสียก่อนที่จะให้ประ
ธานาธิบดี ไรส์เวลดกับนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นพบกัน ท่านกล่าวว่า ถ้าการพบปะกันเช่นนั้น

เหตุไม่ได้มีอะไร เหตุการณ์ภายหลังจะรุนแรง ฉะนั้น จึงควรให้คำรับรองในแง่สำคัญ ๆ ที่จะตกลงกันล่วงหน้าเสียก่อน

เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ท่านประธานาธิบดีโรสเวลต์ได้ตอบถึงท่านนายกรัฐมนตรี ไปว่า มีความปรารถนาที่จะร่วมมือกับท่านนายกรัฐมนตรี ทั้งประธานาธิบดีเองเองเอง ทั้งที่ความคิดเห็นในองการญี่ปุ่นบางแห่งที่แสดงออกมาไม่ได้โดยง่าย ความคิดเหล่านี้พอที่จะก่อให้เกิดอุปสรรคแก่การร่วมมือระหว่างท่านประธานาธิบดีกับท่านนายกรัฐมนตรีได้อยู่ เมื่อ พฤศจิกายนเป็นเช่นนี้ก็ควรให้เป็นที่แน่นอนว่า การพบปะกันดังที่เสนอนั้นจะสำเร็จอย่างแน่นอนด้วยการพยายามหาทางเจรจากันถึงปัญหาอันเป็นสมมุติฐานสำคัญ ๆ อันเกี่ยวกับข้อตกลงที่กำลังต้องการยืนยันที่เสียก่อน, ว่าปัญหาเหล่านี้เกี่ยวกับสมมุติฐานสำคัญใหญ่ ๆ ที่จะให้ได้มาและสงวนไว้ซึ่งสันติภาพ ท่านประธานาธิบดีย้ำหลัก ๔ ประการ ซึ่งรัฐบาลสหรัฐถือเอาเป็นมูลฐานซึ่งสันติภาพระหว่างสองชาตินี้ ควรจะปักมั่นลงบนนั้น คือ

๑. เคารพในบูรณภาพแห่งอาณาเขต (Territorial Integrity) และอธิปไตยของแต่ละประเทศและของทุกชาติ
๒. สันนิษฐานหลักการไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการภายในของประเทศอื่น ๆ
๓. สันนิษฐานหลักการความเสมอภาครวมทั้งความเสมอภาคที่จะทำการค้าขาย
๔. ไม่รบกวน "สถานะเดิม" ในหาสมุทรแปซิฟิก เว้นไว้แต่ "สถานะเดิม" นั้นเป็นสถานะเดิมที่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้โดยสันติวิธี

ในวันที่ ๖ กันยายน เฮตติงราซทูด กรูว์ ได้โทรเลขรายงานไปว่า นายกรัฐมนตรีโทโนเยได้กล่าวไว้ตั้งแต่เริ่มการเจรจาอย่างกันเองในกรุงวอชิงตันมาที่เดียวว่า ผู้นำกองทัพเรือและกองทัพบกของญี่ปุ่น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ ท่านนายกรัฐมนตรียังคงอาศัยความปรารถนาดีจากกระทรวงกลาโหมตกลงที่จะให้นายพลติดตามนายกรัฐมนตรีไปในการประชุมด้วย ๓ นาย ทางกองทัพเรือตกลงให้นายพลเรือ ๓ นาย และว่ารองเสนาธิการทหารบก กับรองเสนาธิการทหารเรือ และนายทหารชั้นผู้ใหญ่อื่น ๆ ทั้งหมดเห็นอกเห็นใจข้อวัตถุประสงค์ของท่านนายกรัฐมนตรีก็จะติดตามไปด้วย

ในการพิจารณาข้อเสนอนี้ของญี่ปุ่นให้มีการพบปะกันระหว่างท่านประธานาธิบดี โรสเวลต์ กับนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นนั้น รัฐบาลสหรัฐได้ใคร่ครวญเห็นว่า ในระหว่างการเจรจาตาม

กันอยู่จนกระทั่งถึงบัดนี้ มีพรรคกษัตริย์สยามซึ่งอยู่ไกล ญี่ปุ่นเสียดนาที่จะตั้งเนนแผนการนี้รุกรานและ
 ครอบครองตะวันออกไกลต่อไป รัฐบาลสหรัฐอยู่ว่า เจ้าโกโนเอ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นผู้ใคร่
 จะเข้าประชุมพบปะกันคราวนี้ เป็นหัวหน้ารัฐบาลญี่ปุ่นใน ค.ศ. ๑๙๑๗ คือเมื่อครั้งญี่ปุ่นโจมตี
 ทั่วประเทศจีน เจ้าองค์นี้ได้ประกาศเปิดเขตการค้ากับรัฐบาลญี่ปุ่นขึ้นจะให้นำมาใช้ในการ
 ตกตงต้นตึกภาพใด ๆ กับประเทศจีน สหรัฐคิดว่ารัฐบาลญี่ปุ่นได้บังคับใน "สัญญา" ซึ่งญี่ปุ่น
 ได้ตั้งนามเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๑๙๔๐ กับประเทศจีน (Puppet) ที่กรุงนานกิงว่า รัฐบาล
 ญี่ปุ่นตั้งใจจะเอาหลักเหล่านี้มาใช้อย่างไร ใน "สัญญา" นี้มีความบ่งไว้ว่า "เพื่อดำเนินการ
 บังคับกันกระบวนการค้าคอมมิวนิสต์ โดยการร่วมมือกันระหว่างสองประเทศนี้ให้ยุติลงไป ญี่ปุ่น
 จะได้ตั้งกองทหารเท่าที่ตกลงกันได้ ในเขตต่าง ๆ เท่าที่จะได้รวมให้ได้ ในเมืองเจียงเต๋อจีน
 เหนือและภายในระยะเวลาเท่าที่จำเป็น" "โดยอนุโตตามวิธีปฏิบัติแต่ก่อน ๆ มา หรือเพื่อ
 ที่กระรักษาผลประโยชน์ได้เสียร่วมกันของสองประเทศได้ ประเทศจีนจะยินยอมให้ญี่ปุ่นมีหน่วย
 ทหารเรือและเรือรบประจำอยู่ในที่ต่าง ๆ ในอาณาเขตดังกล่าวของจีนเท่าที่จะกำหนด และ ภายใน
 ในระยะเวลาเท่าที่ตกลงการ" ในหนังสือสัญญานี้ยังมีความต่อไปว่า "ในขณะที่พิจารณา
 ถึงความปรารถนาต่าง ๆ ของประเทศจีน รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐจีนจะอำนวยความสะดวกต่าง
 ต่าง ๆ ให้แก่ประเทศญี่ปุ่นและคนในบังคับญี่ปุ่นอย่างเต็มที่" ในส่วนที่เกี่ยวกับทะเลแดง
 ทหารเรือและเรือรบต่าง ๆ มาทำให้เป็นประโยชน์ขึ้น

รัฐบาลสหรัฐยังจำอยู่เดิมอยู่ว่า พวกทหารในญี่ปุ่น ซึ่งจะต้องแต่งตั้งพวกทหารด้วยกัน
 เป็นผู้แทนในการประชุมที่เสนอไปอย่างหนาแน่น เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินนโยบาย
 มรดกของญี่ปุ่นมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๑๑ และสหรัฐคิดว่า ในการเจรจาสนธิสัญญาการค้าของ
 ญี่ปุ่นหลายคนเป็นผู้ที่คอยใช้อิทธิพลให้รัฐบาลตั้งวงทำที่แต่ละสถานะไว้อย่างไม่ยอมอ่อนข้อ หรือ
 ผ่อนปรนกันเสีย

ยิ่งกว่านั้น ถ้าแผนการประชุมกันดังที่เสนอมานานสำเร็จได้โดยเพียงการรับหลักการทั้งๆ
 ไปเท่านั้นแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นก็จะตกลงในหลักการเหล่านี้ให้ผิดกระบวนที่ควรจะนำไปใช้เขาได้
 ตามความชอบใจ ถ้าการประชุมนั้นจบลงโดยไม่มีการค้าตกลงอะไรกัน หัวหน้าฝ่ายทหารของ
 ญี่ปุ่นก็จะเฉยโอกาส สันต่อประทศของตนว่า สหรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการล้มเหลวของการ
 ประชุมคราวนี้

เมื่อพิจารณาไตร่ตรองตามปัญหาเหล่านี้โดยตลอดแล้ว รัฐบาลสหรัฐจะทำอะไรอื่นไม่ได้ นอกจากรู้สึกว่าการที่จะชักจูงรัฐบาลญี่ปุ่น ให้เปลี่ยนท่วงที่ได้ขึ้นบนอันไม่ต้องหวังและสหรัฐรู้สึกว่าจะไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไร จำเป็นที่จะต้องตัดสินใจกันล่วงหน้าก่อนการประชุมระหว่างประมุขผู้รับผิดชอบของรัฐบาลทั้งสองว่า อันที่จริงนั้นจะมีมาตรฐานตกลงกันอย่างไรได้หรือไม่เสียก่อน

ข้อเสนอของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๖ กันยายน

เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ค.ศ. ๑๙๔๑ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ได้ยื่นข้อเสนอ แก่ใจใหม่ ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฉบับหนึ่ง มีความว่า :-

๑. ญี่ปุ่นจะไม่เคลื่อนทหารออกจากอินโดจีนฝรั่งเศส ตวงถ้าเข้าไปยังดินแดนที่ติดต่อกับอินโดจีนด้วยประการใด ๆ และญี่ปุ่นจะไม่ปฏิบัติการใดด้วยกำลังทหาร ต่ออาณาเขตใดทางทิศใต้ของญี่ปุ่น "โดยปราศจากเหตุผลอันชอบธรรม"

๒. ท่วงทีของญี่ปุ่นกับสหรัฐอันมีข้อตั้งครามยุโรปนั้น ให้ถือว่าเป็นเพียงการบงกันและรักษาตัวเอง และถ้าสหรัฐเข้าร่วมตั้งครามในยุโรปแล้ว การตีความและการดำเนินการตามนัยแห่งสัญญาใดรภาคนั้นญี่ปุ่นจะทำได้โดยเอกเทศ (เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นกล่าวอ้างว่า หดักในข้อ ๑ และข้อ ๒ นี้ เป็นข้อเสนอของญี่ปุ่นเท่าที่จะทำได้ในขณะนี้)

๓. ญี่ปุ่นจะพยายามพบและบรรณระสัมพันธ์ไมตรีทั่วไป เท่าที่เคยมี ระหว่างจีน กับญี่ปุ่นตามปกติ ในเมื่อเห็นว่าญี่ปุ่นพร้อมที่จะถอนทหารกำลังทั้งหมดออกจากจีน โดยอนุโลมให้ต้องตามข้อตกลงระหว่างญี่ปุ่นกับจีน "ให้เร็วที่สุดที่จะเร็วได้"

๔. กระบวนการเศรษฐกิจของสหรัฐ ในประเทศจีนจะ "ไม่ถูกห้ามหวงคราบใดที่ดำเนินไปตามหลักแห่งความเสมอภาค"

๕. กระบวนการต่าง ๆ ของญี่ปุ่นในบริเวณแปซิฟิกตะวันออกเฉียงใต้ จะดำเนินต่อไปโดยสันติวิธีและโดยอนุโลมตามหลักความไม่จำเอียงเที่ยงธรรม ในการค้าขาย นานาชาติ (non discrimination in international commerce) และญี่ปุ่นจะร่วมมือกับสหรัฐ ในการผลิตและแสวงหาวัตถุดิบทางธรรมชาติที่ต้องการบริเวณที่กล่าวถึงนี้

๖. ญี่ปุ่นจะดำเนินการเท่าที่จำเป็นให้การสัมพันธ์ทางการค้าตามปกติระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐได้กลับคืนมาตามเดิม

สำหรับสหรัฐจะต้อง " ยับยั้งกระบวนการและผลกระทบใด ๆ ที่ไม่เป็นธรรมหรือเป็น
การขัดขวางต่อความเพียรพยายามของญี่ปุ่น ที่จะทำความตกลงในเรื่องจีน " (รัฐมนตรีว่าการ
การกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นแจ้งแก่เอกอัครราชทูตกรูจัวว่า ขอหมายถึงการทำสหรัฐ
ให้ความช่วยเหลือแก่เจียงไคเช็ค)

สหรัฐจะต้องตอบแทนข้อผูกมัดของญี่ปุ่นดังกล่าวในข้อ ๕ ที่อ้างถึงข้างต้นนั้น
สหรัฐจะต้องระงับกระบวนการใด ๆ เกี่ยวกับทหารในตะวันออกไกล และใน
บริเวณแปซิฟิกตะวันตกเฉียงใต้ไว้ชั่วคราว

และสหรัฐจะต้องงดข้อผูกมัดของญี่ปุ่นดังกล่าวไว้ในข้อ ๖ ข้างต้นนั้นทันที
ข้อความบางตอนในข้อเสนอลี้ภัยของญี่ปุ่นมีความหมายสองนัยและคลุมเครือ และบาง
ข้อบ่งเจตนาของรัฐบาลญี่ปุ่นว่า จะทำความและทำหลักการตามมตฐานซึ่งญี่ปุ่นก็เพียงแต่รับ
ว่าจะตกลงด้วยเป็นส่วนน้อยอยู่แต่จนให้แคบและจำกัดเข้า ข้อเสนอกฎแก้ไขใหม่มีความ
แคบกว่าคำรับรองที่ญี่ปุ่นบ่งไว้ในแถลงการณ์ซึ่งเสนอไปยังประธานาธิบดีเมื่อ ๒๗ สิงหาคม

เมื่อวันที่ ๖ กันยายน เอกอัครราชทูตกรูจัวรายงานไปว่า ในการสนทนากับเจ้าชาย
โกโนเอในวันเดียวกันนั้นเอกอัครราชทูตได้เปิดเผยว่า นายกรัฐมนตรีหรือนัยหนึ่งก็คือรัฐบาล
ญี่ปุ่น ได้แสดงความเต็มใจที่จะรับหลักการซึ่งรัฐบาลสหรัฐเห็นว่าเป็มตฐานสำคัญ
เพื่อกลับสภาพมาสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่นใหม่ หลักการประการนี้ ประธานาธิบดี
โรสเวลต์ได้ระบุไว้ในหนังสือตอบสำนันายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๓ กันยายน แล้ว อย่างไรก็ตามก็
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ได้แจ้งแก่เอกอัครราชทูตกรูจัวในเวลาต่อมาว่า
ถึงแม้เจ้าชายโกโนเอตั้งใจที่จะรับหลักการนั้นก็ตาม นายกรัฐมนตรีก็เคยได้ระบุว่า ถ้าจะ
นำมาใช้ต่อสภาพการณ์ที่เป็นอยู่จริง ๆ ในขณะนี้ ก็ควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขเสียบ้าง
บางประการ

ตลอดเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๓ รัฐบาลญี่ปุ่นก็คงเร่งเร้าสหรัฐให้มีการพบปะกัน
ระหว่างประธานาธิบดีโรสเวลต์กับ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นเสียโดยเร็ว เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน
เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้แจ้งแก่รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสหรัฐว่า การพบปะกันดังกล่าวจะได้ผล
ทางจิตใจในประเทศญี่ปุ่น โดยเป็นการอนุเคราะห์ให้ญี่ปุ่นดำเนินการตามวิถีใหม่ และว่า
ทั้งนี้จะเป็นการกระทำที่ขัดต่อวิถีพละของพวกที่เลื่อมใส่อิทธิพลในญี่ปุ่น และจะเป็นการสนับสนุน

พวกที่ปรารถนาจะใหม่สัมพันธ์ไมตรีกับสหรัฐอีกด้วย ในระหว่างการประชุมกับรัฐมนตรี
 ต่างประเทศอดีต เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน เอกอัครราชทูตกล่าวว่า ถ้าการประชุมทั้งที่เสนอ
 มานี้ไม่ได้แต่ก็ บันทึกราย ที่ที่รัฐบาลโกโนเยจะอยู่ได้คือไป และว่า ถ้ารัฐบาลโกโนเยเต็ม
 แล้ว รัฐบาลที่เข้ามาใหม่ก็เห็นจะไม่อดมอด้วยเหมือนรัฐบาลนี้ เอกอัครราชทูตได้ยื่นเอกสาร
 แสดงความคิดเห็นของรัฐบาลญี่ปุ่นเกี่ยวกับถาวรเงื่อนไขให้ประชุมกันนั้นต่อรัฐมนตรี
 เอกอัครราชทูตนั้นแสดงว่า การประชุมพบปะกันจะ เป็นเครื่องหมาย เริ่มสัมพันธ์ไมตรี
 ันที่ระหว่างญี่ปุ่นกับอเมริกาขึ้นใหม่” หากการประชุมครั้งนั้นไม่ได้ ก็อาจจะไม่มีโอกาส
 ันนอกเลย และผลที่จะเกิดขึ้นก็ “สงครามที่น่าเศร้ายิ่งที่สุด” ในเอกสารนั้นได้แสดงไว้ด้วยว่า
 ได้เตรียมเรือใจให้นายกรัฐมนตรีเรียบร้อยแล้ว คณะของนายกรัฐมนตรีรวมทั้งนายพด
 ทหารบกและนายพลทหารเรือฝ่ายละ ๓ นาย ก็ได้แต่งตั้งไว้แล้วอย่างปกปิด และว่า คณะ
 ผู้แทนญี่ปุ่นเตรียมพร้อมที่จะออกเดินทางได้ทุกขณะ ในที่สุดเอกอัครราชทูตนั้นแสดงว่า ถ้าการ
 เตรียมการ ให้พบปะกันนั้นนานต่อไปอีกประการใด ๆ แล้ว จะทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นอยู่ในฐานะ
 ที่ “ต้องแหลมที่สุด” เอกอัครราชทูตนั้นเน้นความใจในคอนท้ายออกจากระหนึ่งว่า จำเป็นจะต้องกำหนด
 วันประชุมกันโดยด่วนที่สุดเท่าที่จะทำได้

คำตอบของสหรัฐออกแถลงของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๒ กันยายนนั้น ปรากฏอยู่ในคำแถลง
 ของทำนกรัฐมนตรีชุด ทั้งย่นคือเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม เมื่อได้พิจารณา
 ทบทวนกระบวนการและความลับหน้าต่าง ๆ เท่าที่เป็นมาตั้งแต่เริ่มการเจรจากันจนถึงบัดนี้แล้ว
 รัฐมนตรีได้แถลงว่า ถ้าญี่ปุ่นแจ้งเจตนาออกมายังไม่ยอมค้อมเกี่ยวกับการถอนทหาร ญี่ปุ่น
 ออกจากจีน กับจีนได้จีนฝรั่งเศสให้ชัดเจนแล้ว ก็จะเป็นการช่วยให้เจตนาสันติภาพและความ
 ปรารถนาของญี่ปุ่นที่จะดำเนินตามวิถีซึ่งมุ่งหมายจะวางมูฐานอันดีมคอว เพื่อเสถียรภาพ
 กับความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าในอนาคต ตามบริเวณแปซิฟิกให้ปรากฏได้มากที่สุด รัฐมนตรี
 กล่าวว่า รัฐบาลสหรัฐก็ยินดีรับข้อเสนอกับจะให้การประชุมประชุมของรัฐบาลทั้งสองอยู่
 แล้ว แต่ในขณะนี้มีความปรารถนาจะตกลงเงื่อนไขและกำหนดวันให้เร็วที่สุดที่จะเร็วได้อยู่
 รัฐบาลสหรัฐคิดว่ามันเป็นข้อให้ได้ให้เห็นเหตุการณ์บางประการให้กระจ่างแจ้ง เพื่อให้เป็นที่
 แน่ใจว่าการประชุมกันนั้นจะบังเกิดผลได้เสียก่อน รัฐมนตรีได้ตั้งข้อตั้งเกิดว่า เท่าที่รัฐบาล
 ญี่ปุ่นได้เสนอมาบางเจตนาของญี่ปุ่นซึ่งว่าในการที่จะนำหลักมูฐานซึ่งสหรัฐเสนอไว้มาใช้

บังคับให้ ญีปุ่นจะต้องแก้ไขและใหม่ช้อยกเว้นทั้งต้น รัฐมนตรียึดติดตามจำ เมื่อเป็นเช่นนั้น
รัฐบาลญีปุ่นรู้สึก หรือไม่ว่า การ ประชุม ที่เสนอมา จะอำนวยความสะดวก ให้ผู้ส่งไป จนความ
ปรารถนาซึ่งรัฐบาลทั้งสองต่างก็มีอยู่ในใจ รัฐมนตรีได้ตกลงว่าจะอำนวยความสะดวกเห็นของสหรัฐว่า
ควรพิจารณาหลักเดิมกันเสียใหม่ จะช่วยให้เข้าใจจิตใจของกันและกันในปัญหาสำคัญ ๆ
และจะช่วยให้ได้วางรากฐานแน่นอนหาเพื่อการประชุมต่อไปได้

เมื่อได้ข่าวแดงการนี้แล้ว เอกอัครราชทูตญีปุ่นแสดงความวิตกว่า รัฐบาล
ของเขาจะผิดหวัง เพราะเป็นความปรารถนาของรัฐบาลญีปุ่นที่จะให้มีการประชุมกันให้จงได้
รัฐมนตรียึดติดต่อบ้างหรือ รัฐบาลไม่มีความปรารถนาที่จะประนีประนอมใจให้ชกช้าเลย แต่
ดีกว่า ที่จะให้มีการพบปะกันระหว่างประธานาธิบดีกับนายกรัฐมนตรี ก็ควรจะให้มีการ
ประชุมพบปะแลกเปลี่ยนใจกันถึงเรื่องสำคัญ ๆ เสียก่อน

การเจรจากันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับเอกอัครราชทูตญีปุ่น
ในกรุงวอชิงตันยังคงดำเนินต่อไป แต่กระบวนการณ์การระหว่างสองรัฐบาลไม่ทำทจ
ตกลงกันได้แค่นั้น ปัญหาใหญ่ ๆ ซึ่งน่าจะเป็นเหตุให้ตกลงกันไม่ได้คือ ญีปุ่นมีพันธะผูก
พันภายใต้สัญญาไตรภาคีอยู่กับเยอรมันและอิตาลี ที่ญีปุ่นยินยอมที่จะปฏิบัติตามต่อไปจนได้
สันติภาพตามวาระเดิมของญีปุ่นเอง แต่ปัญหาเกี่ยวกับข้อกำหนดความตกลงสงบสุขของพหุ
ระหว่งญีปุ่นกับจีน โดยเฉพาะที่ว่าด้วยการถอนทหารญีปุ่นออกจากประเทศจีน รัฐบาล
สหรัฐถือว่าข้อตกลงใด ๆ ที่จีนมีเงื่อนไขเกี่ยวข้องด้วย และที่จะกระทำขึ้นในระหว่างเวลาที่มี
การเจรจากันอยู่นั้น จะต้องกระทำโดยมีข้อกำหนดให้เคารพในอธิปไตยและบูรณภาพแห่งอาณา
เขตของประเทศจีนอย่างเต็มที่ มิฉะนั้นจะไม่หวังที่จะได้รับสันติภาพโดยถาวร ในบริเวณ
แปซิฟิกแต่อย่างใดเลย สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสัญญาไตรภาคีนั้น ตลอดเวลาที่มีการเจร
กัน แม้ญีปุ่นมิได้แสดงออกมาตรง ๆ ก็ดี แต่ก็พออนุมานได้ว่า ตลอดเวลาที่มีการเจรจากัน
อยู่ ญีปุ่นเชื่อว่าถ้าแม้สหรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามเยอรมันแล้ว โดยอนุโลมตามความใน
สัญญาไตรภาคี รัฐบาลญีปุ่นก็จะต้องทำสงครามกับสหรัฐ

เอกอัครราชทูตกรูว์รายงานว่าจะ " เลี่ยงสงครามไม่พ่น "

ในโทรเลขลงวันที่ ๓ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๓ เอกอัครราชทูตกรูว์ได้รายงานสถานะ
การณ์ในญีปุ่นที่กระชั้นระหว่างนั้นไปยังกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูตได้เตือนมิ

ให้กระทรวงการต่างประเทศรับทูลขวัญใด ๆ ที่ว่า ความตายน้อยในกำลังทรัพย์และความขาดแคลนข้อเกิดทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นจะยิ่งแผ่ใหญ่ขึ้นในฐานะที่เป็นชาติทหารบ้านบ่อนอดเวงในเร็ว ๆ นาน เอกอัครราชทูตโตชิโงะให้เห็นว่า ทง ๆ ที่มีการคัดค้านทัศนคติของสหกรณ์อย่างแรง การค้นย้เสียการก้าวของญี่ปุ่นและการหมกมุ่นเกิดวิกฤตของชาติก็ การบ้านบ่อนอย่างนั้นก็ได้เกิดขึ้น แต่ตรงข้ามกลับมีการดำเนินการรวบรวมเศรษฐกิจแห่งชาติให้เป็นนิคมแผนอย่างเต็มเพียงขั้นแทนที่ เอกอัครราชทูตกล่าวว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นอันตรายเรื่อง มิได้สอดคล้องกับความเห็นที่ว่าการบังคับเอาจากกลั่นกลั่นจะเป็นอันตรายที่สุด ที่จระรังบี สังครามในครั้งนี้ออกไกล เอกอัครราชทูตกล่าวว่า ถ้าพิจารณาทัศนคติของประชาชนในญี่ปุ่นแล้ว สหรัฐจะถือความเห็นว่า การใช้วิธีการเศรษฐกิจอย่างเข้มงวด อาจเป็นทางที่จะช่วยขจัดสงครามได้ไหม เป็นอันเชื่อไม่ได้ต่อไป และว่าถ้าหากเอกอัครราชทูตมีความเห็นว่า จะเพียงสงครามด้วยวิธีอื่นไม่ได้เป็นแน่

เอกอัครราชทูตกล่าวว่า เป็นความประสงค์ของท่านที่จะให้ได้ทราบแน่ว่าการที่สหรัฐจะเข้ายุ่งสงครามกับญี่ปุ่นโดยสำคัญแล้วไปว่าถ้าญี่ปุ่นเข้าสงครามนั้นจะเหมือนหนึ่งญี่ปุ่น "บินเข้ากองไฟ" ท่านกล่าวว่า ถึงแม้ว่าจะมีเหตุผลแสดงว่า ญี่ปุ่นอ่อนแอจริงๆ แต่หลักการกิตติยาของอเมริกันกับของญี่ปุ่นไม่เหมือนกัน จะเอาเหตุผลของสหรัฐไปใช้เป็นเครื่องวัดเหตุผลของญี่ปุ่นหาได้ไหม สหรัฐไม่จำเป็นต้องไปเอาใจใส่กับหนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นที่ลงข่าวเกริ่นกระพือสงคราม แต่ถ้าจะประมาณการเตรียมตัวเตรียมการของญี่ปุ่นที่ประจักษ์แจ้งอยู่เวลานี้น้อยกว่าความเป็นจริง ก็เท่ากับมีลายคลาฉนไป และก็จะเป็นการตัดสินใจที่ด้วย ถ้ามโยบายของสหรัฐจะอาศัยความเชื่อว่าการเตรียมตัวของญี่ปุ่นเป็นเพียงเขียนเสือให้จกตจเท่านั้นเป็นหลักอยู่ ในที่สุดท่านเอกอัครราชทูตได้เตือนว่า มีทางที่ญี่ปุ่นจะใช้วิธีการทำการอย่างใดใดไม่ว่าเป็นอันตราขายแรงที่สุด จนสงครามกับสหรัฐเป็นอันหักเคียงไม่พ้น

๕ วันที่ผ่านมา คือในวันที่ ๘ พฤศจิกายน รัฐมนตรี ฮัตโต ได้แถลงในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐคงเครียดที่สุด และจำเป็นการปรากฏอยู่เนื่อง ๆ ว่าญี่ปุ่นอาจเริ่มการรุกรานด้วยกำลังใหม่อกนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้คณะรัฐมนตรีจึงได้ตั้งมติเป็นเอกฉันท์ว่า น่าจะเน้นฐานะการอันตงเครียดนี้ให้ชัดแจ้ง เพื่อประเทศจะได้เตรียมตัวได้คอยรับความคาดหมายชยชยคัจฉังว่านั้นให้ชัดเจน ถ้าทำได้ ฉะนั้นรัฐมนตรีกาดาโหมะ นอกสจจึงได้กล่าวสุนทรพจน์เกี่ยวกับเรื่องนี้เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๑ ว่าสหรัฐมิใช่แต่จะ

เตรียมการป้องกันตัวในมหาสมุทรแอตแลนติกเท่านั้น แต่สหรัฐยังต้องเผชิญกับเหตุการณ์อื่น
 ดังเคยคิดในโตกอกแถบหนึ่ง คือในด้านแปซิฟิกอีกด้วย นีอกส์กล่าวหาว่า สหรัฐต้องเตรียม
 พร้อมที่จะป้องกันตัวในด้านแปซิฟิกไม่น้อยไปกว่าที่จะเตรียมตัวในด้านแอตแลนติก ในอัน
 เดียวกันนั้น เวลด์ดี ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ในคราวแถลงมติของคณะรัฐมนตรี ได้
 กล่าวหาว่า ทางฟาลมมหาสมุทรแอตแลนติกนั้น ผู้รุกรานอันชั่วร้ายและทารุณได้ทำให้ยุโรปต้อง
 ตกเป็นทาสอย่างน่าสลดสังเวทใจไปมากกว่าครึ่ง และในตะวันออกไกลนั้น กองทัพบุกรุกขะชนิด
 เดียวกัน ก็กำลังคุกคามเป็นภัยต่อสวัสดิภาพของบรรดาชาติที่อยู่ชายฝั่งแปซิฟิก คดีนของกา
 รุกรานโลก "ถ้าตั้งซัดจิดอยู่ทั้งในตะวันออกและตะวันตก" และทุก ๆ วันที่ผ่านไป ๆ ก็กำลัง
 ทำท่า "ที่จะพัดชนพื้นเมืองของประเทศเรา" ท่านกล่าวเตือนว่า "สงครามจะมาถึงเราใน
 ขณะใดก็ได้"

เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน เอกอัครราชทูตกรูว์ได้โทรเลขมาจากโตเกียวว่า เพื่อให้
 เห็นความจำเป็นที่จะต้องคอยเอาใจใส่ระดมการโจมตีของญี่ปุ่นโดยลับพด้น ด้วยกำลังทางเรือ
 หรือทางบกโดยไม่ทันรู้ตัว ตามบริเวณที่ในครั้งนั้นยังไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีพิพาทระหว่าง
 จีนกับญี่ปุ่นนั้น เอกอัครราชทูตพิจารณาเห็นว่า ญี่ปุ่นอาจใช้ยุทธวิธีทุบกระถาง ทเห็นเป็น
 โอกาสได้เปรียบ ตลอดจนการโจมตีโดยไม่ให้รู้ตัว และด้วยการลงมือกระทำการก่อน เอก
 อัครราชทูตกล่าวว่า ในประเทศญี่ปุ่นมีการควบคุมข่าวเกี่ยวกับการทหารได้ผลดีที่สุดใน
 โดยผลแห่งการควบคุมนี้ สถานเอกอัครราชทูตอาจไม่สามารถที่จะได้รับคำบอกกล่าวได้ทันที
 ทั่วทุกทิศ

กुरुสูถูกส่งตัวไปอชิงตัน

เมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน รัฐบาลญี่ปุ่นได้แจ้งต่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกาว่า รัฐบาลญี่ปุ่นประสงค์
 จะส่งนายฮะโระ กुरुสู ไปยังกรุงวอชิงตัน เพื่อช่วยเหลือในภาระในการเจรจา รัฐบาลสหรัฐ
 ได้ยอมรับของรับตกลงทันที และเมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นขอรับรองรัฐบาลสหรัฐก็ได้อำนวยความสะดวก
 ในการเดินทางแก่นายกुरुสูกับเลขานุการ โดยจัดให้ได้เอกอภิศิเดินทางโดยเครื่องบินสาย
 แปซิฟิกของสหรัฐก่อนผู้อื่น และได้สั่งให้เรือบินเล็กขนกำหนดการเดินทางจากฮ่องกง คอย
 อยู่ก่อนจนกว่า นายกुरुสูจะเดินทางออกจากโตเกียวถึงฮ่องกง

ประธานาธิบดี โรสเวลต์ และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศยึดได้ พบปะ
สนทนากับเอกอัครราชทูต ในนครนิวยอร์กเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน เท่าที่ได้เจรจากัน
ในครั้งนั้นและในครั้งหลัง ๆ ก็มา ก็ปรากฏเป็นที่แจ้งชัดว่า นายกรูสส์ไม่ได้นำเรื่องหรือแผน
การณ์หรือข้อเสนอนี้มา ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑

ในระหว่างการประชุมเมื่อวันที่ ๑๖ เดือนพฤศจิกายนนี้ ประธานาธิบดีได้กล่าวถึง
ความปรารถนาของสหรัฐในอันที่จะเสียมให้เกิดสงครามระหว่างประเทศ ทั้ง ต้อง และใน
อันที่ ได้ทำความตกลงปัญหาเกี่ยวกับอาณาเขตที่ด้านแปซิฟิกนั้นด้วยความเป็นธรรม และ ด้วย
สันติวิธี ประธานาธิบดีรับรองถ้อยแถลงของเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นที่ว่า ทั้งนี้เป็นความ
ปรารถนาของญี่ปุ่นเหมือนกัน ประธานาธิบดีกล่าวว่า ถ้าตกลงกันได้จะทำให้เกิดไป แต่
ก็ไม่เห็นจะมีท่าทางที่สหรัฐกับญี่ปุ่นจะผิดพ้องหมองใจกันอย่างรุนแรงได้โดย

รัฐมนตรียึดถือถือว่า จะถือว่าการตกลงใด ๆ ในด้านแปซิฟิกนั้นจริงจริงไม่ได้ ใน
เมื่อญี่ปุ่นยังคง "ยึด" สัญญาไครทาคีอยู่ ดังแคสตันเลอร์ได้ประกาศว่า มีความมุ่งหมายที่จะ
กระทำการรุกราน โดยไม่มกที่สุด และกำลังปฏิบัติภารกิจนี้อยู่ สหรัฐก็อยู่ในระหว่าง
อันตราย และอันตรายนั้นยังเพิ่มทวีขึ้นเรื่อย ๆ มา โดยที่เห็นเห็นอันตรายอยู่ สหรัฐจึงได้
ดำเนินการป้องกันตนเองเสียก่อนจะเสียหายไป และ ว่า สหรัฐยึดถือว่าจะได้รักษา อย่างหนัก
ถึงแม้ไม่ได้ จึงต้องใช้จ่ายไปในการป้องกันตนเองนั้นนับเป็นจำนวนเงินพัน ๆ ล้านหรือยี่ของ

รัฐมนตรียึดถือว่า สหรัฐเชื่อว่า หักการของระเบียบใหม่ในมหาเอเซียบูรพา นั้น ไม่
ใช้อะไรอื่นนอกจากเป็นแผนการณ์ที่จะ ใช้กำลังใน ชื่อใหม่ เพื่อให้ได้ เป็น เจ้า เป็น โห่ยู่ ทาง
การเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคมและอะไร ๆ อีกท่านองนั้น อยู่ในบริเวณแปซิฟิกนี้ และ
หวังจะครอบครองบรรดาทะเลหลวง เกาะ และพื้นที่ต่าง ๆ ในแถบนี้ด้วย และประเทศ
อื่น ๆ ก็จะต้องอยู่ในความปกครองของทหารดุเดือดด้วยนโยบายของฮิตเลอร์ที่ ใช้มาแต่ในยุโรป
กับนโยบายของญี่ปุ่นที่ ทำอยู่ในประเทศจีนนั้น

กรูสส์ ตอบยืนยันว่า จำเป็นจะต้องหาทางทำความตกลงกันเสีย เพื่อมิให้เกิดความยาก
ลำบากในระหว่างประเทศทั้งสอง แต่ยึดถือว่า ทางข้ามมหาสมุทรแปซิฟิกนั้น "ดุจดังได้ดิน
ระเบิด" เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเยอรมัน นายกรูสส์ยึดถือว่า จนกระทั่ง
ถึงเวลาที่กำลังเจรจากันอยู่นั้น เยอรมันยังไม่ได้ออกให้ญี่ปุ่นรบ

รัฐมนตรียัด ได้พบสนทนาโต้ตอบกับเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นและ นายกรัฐมนตรี อัครวงหนง
 เมื่อดูเห็น พดด้จกขณ รัฐมนตรียัด กล่าวว่า สหรัฐกำลัง พยายาม ที่จะช่วยสถาปนา
 โดกใหม่ต้นตภาพเป็นปกติ โดยยึดถือหลักทางกฎหมายและความเป็นระเบียบแบบแผน นกข
 เรืองทศสหรัฐปรารถนาจะร่วมมือกับญี่ปุ่นให้สำเร็จดังประสงค์ไป. และว่า สหรัฐไม่มีอะไรที่จะเสนอ
 ญี่ปุ่นให้เป็นการค้ำของเดย นอกจากมิตรภาพไมตรีจิตของสหรัฐเท่านั้น รัฐมนตรีกล่าวว่า
 ตกมดีดำรงการณเทวที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ญี่ปุ่นได้เปรียบเป็นพเศษที่จะเร่ง โรงงานผลิตสินค้า
 ซึ่งบรรดาประเทศกำลังมปารณนา ถ้าเพียงแต่ชาวญี่ปุ่นจะเลิกคิดถึงสงครามและการรุกราน
 เสียได้ ก็จะเป็นผลแก่ญี่ปุ่นเอง และว่า ที่จะให้รัฐบาลสหรัฐปฏิบัติกรณถึงกับเลิกมีค้อว
 นน ยากมาก จนกว่าจะมีเหตุผลให้เป็นที่เชื่อถือได้แน่นอนว่าญี่ปุ่นจะเริ่มปฏิบัติการ โดยสันติ
 ธิ์แต่เลิกตีความประสงค์ที่จะรุกรานเสียก่อน

นายกรัฐ แสดงความเชื่อของคนว่า ควรที่รัฐบาลทั้งสองจักพยายามหันมาเอาชนะ
 สถานการณปัจจุบันให้จงได้โดยขณะนี้ และเห็นว่า ถ้าการพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่นยุติ
 ดงได้แล้ว บางทีอาจจะรับนโยบายเสรีนิยมยิ่งขึ้นก็ได้ แต่กล่าวว่าเขาไม่สามารถที่จะให้
 คำมั่นสัญญาใด ๆ ในส่วนที่เกี่ยวแก่รัฐบาลของเขาได้

เอกอัครราชทูตในมูระเห็นว่า สถานการณ์ในประเทศญี่ปุ่นกำลังคับขันมาก และว่า
 จำเป็นที่จะต้องรีบด้วยโอกาสปลูกฝังสัมพันธภาพระหว่างประเทศทั้งสองให้ดียิ่งขึ้น เอกอัคร
 ราชทูตเห็นว่า ถ้าทำได้เสียแต่คนแต่ดี บรรยายอากาศก็จะดีขึ้น และญี่ปุ่นก็พอที่จะดำเนิน
 ตามแนวทง ซึ่งรัฐบาลสหรัฐเสนอมาขึ้นได้

รัฐมนตรีกล่าวว่า ประชาชนสหรัฐไม่ไว้อคติเลอ์ และชาวอเมริกันรู้สึกดีว่า ถ้า
 อีตเลอ์ที่ ดำเรศในยุโรป อีตเลอ์จะต้องหันมาทางตะวันออกไกลและหักหลังญี่ปุ่นอย่างแน่ ๆ
 ท่านรัฐมนตรียกตัวอย่างว่า เมื่อเยอรมันตกลงลงนามในสัญญา แอนต์โกพินเดอน กับญี่ปุ่น
 แล้ว ต่อมาญี่ปุ่นเองก็ปลดใจ โดยเยอรมันไปทำสัญญาไม่รุกรานกับประเทศรัสเซีย แล้ว
 ในที่สุดเยอรมันก็ระเมิดสัญญาไม่รุกรานกันนั้น โดยโจมตีรัสเซีย รัฐมนตรีได้แสดง ความ
 แสดงใจว่า ขั้ตกลงใจ ๆ ระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่น ซึ่งจะทำขึ้น ในขณะ ที่ญี่ปุ่น ยังเป็น พันมิตร
 กับฮิตเลอร์อยู่ จะได้รับความเชื่อถือจากประชาชนอเมริกันผ่านทางสังคมนัก รัฐมนตรีเห็นว่า
 สัญญาไตรภาคีไม่อนุโตมตามหลักความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นอยู่ในขณะนี้ ท่านกล่าวว่า

ด้วยความจริงใจ ท่านไม่ว่าจะทำอย่างไร จึงจะทำความตกลงกันให้เป็นที่พอใจกันได้ ทั้งต้อง
ฝ่าย และว่า สหรัฐไม่ประสงค์จะดำเนินการให้ยิ่งกว่านี้ แต่ใคร่กระทำเพราะเรื่องที่เป็นอยู่
แต่ขอยอมทนรับผลที่จะเกิดขึ้นดีกว่า

นาย กฤษณ์ ตอบว่า เขาไม่อาจกล่าวได้ว่า ญี่ปุ่นจะเลิกสัญญาไทรภาคี แต่อาจกล่าว
ความซึ่งเกิดใจว่า ญี่ปุ่นอาจหาวิธี "เลี้ยง" เลี้ยงก็ได้ เขากล่าวว่า ญี่ปุ่นจะไม่ยอมเป็นลูก
มือของเยอรมัน และว่า ญี่ปุ่นเขารวมภาคด้วยก็เพื่อจะใช้สัญญาให้เป็นประโยชน์แก่ญี่ปุ่นเอง
เท่านั้น และเพราะญี่ปุ่นรู้สึกว่าตนอยู่โดดเดี่ยว และว่า สถานะกรรมใน ประเทศ ญี่ปุ่น คับ ข้น
มาก จำเป็นที่จะต้องเร่งใหม่สัมพันธ์ภาพกันระหว่าง ๒ ประเทศยิ่งขึ้น ในที่สุด นาย กฤษณ์
กล่าวดำ กฤษฎีกาว่าด้วยการกักกันเงิน ก่อให้เกิดการกระวนกระวายขึ้นในญี่ปุ่น จนกระทั่ง
คิดไปไม่ได้ และมีควมรู้สึกกันว่าญี่ปุ่นคงสู้ ในขณะที่อยู่ในฐานะจริงได้

คำเสนอของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน

เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน เอกอัครราชทูตในมรภกับนาย กฤษณ์ ได้ยื่นข้อเสนอมักความ
ผูกมัดเพื่อถอยทลอยปฏิบัตตอกัน ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศระบบหนึ่ง ดัง
ต่อไปนี้-

"จะไม่มีการเคลื่อนกำลังรบไปยังบริเวณเอเชียตะวันออก เอเชียใต้ และบริเวณแปซิฟิก
ตอนใต้ นอกจากชน โดจันฝรั่งเศส (ซึ่งในครั้งนั้นหมอกองทหารญี่ปุ่นตั้งอยู่) จะร่วมมือกัน
"แต่ทางหัวดินตาซึ่งรัฐบาลทั้ง ๒ ต้องการ ในเนเชอร์แดนดี ฮิสอินดีส์" และ "จะฟื้นฟู การ
สัมพันธ์ทางพาณิชย์ให้ระดับที่มอยู่ก่อนการกักกันเงิน" ให้เป็นภาระของสหรัฐที่จะตั้งนามัน
ตามจำนวนเท่าที่ญี่ปุ่นปรารถนา และ "ที่จะงดเว้นการระดมการ และการกระทำใด ๆ ซึ่งจะ
เป็นอุปสรรคต่อความพยายามที่จะฟื้นฟูสันติภาพระหว่างจีนกับญี่ปุ่น" (ทั้งญี่ปุ่นได้อธิบาย
ด้วยภาษากว่า หมายถึงว่ารัฐบาลสหรัฐต้องเลิกให้ความช่วยเหลือต่อรัฐบาลจีน) และญี่ปุ่น
รับที่จะถอนกองทหารที่มอยู่ในอิน โดจัน ในเมื่อมีการฟื้นฟูสันติภาพกันระหว่างญี่ปุ่นกับจีน
หรือในเมื่อ "มีการสถาปนาสันติภาพโดยระ ดติธรรมในบริเวณแปซิฟิก" และ "เมื่อได้มี
การตกลงกันในกรณีเจรจาซึ่งกำลังกระทำกันอยู่ในขณะนี้" แต่ญี่ปุ่นจะย้ายกองทหารซึ่งใน
ครั้งนั้นยังอยู่ในอิน โดจัน ได้ไปยังอิน โดจันเหนือ (กล่าวคือให้ญี่ปุ่นเพิ่มกำลังรบในอิน โดจัน
ตามจำนวนและขอบเขตที่ตองการได้โดยเสรี)

บันทึกของสหรัฐอเมริกา วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน

ในบรรดาหลักการต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นได้เสนอมาเป็นสำคัญในระหว่างดำเนินการเจรจาลดภาษี ค่าแรงเจตนาที่กล่าวว่าจะปฏิบัติตามด้วยวิถีทางอันดีภาพนั้น ดัชนีถูกเปิดขึ้น แปรลงและเต็มไป ด้วยข้อข้ออ้างทั้งหมด เมื่อสำรวจข้อเสนอกับทุกข้อ ก็ปรากฏชัดว่าญี่ปุ่นไม่เจตนาปฏิบัติตามอย่างอื่น ให้ชกเหนือไปกว่าความมุ่งหมายเดิมของผู้จำหน่ายทหาร ญี่ปุ่นมิได้แสดงว่าจะเลิกส่งมาคมกับบัตรชนิดเตอร์แต่ประการใด ๆ ญี่ปุ่นคงยืนยันกรานว่า ความผูกมัดภายใต้สัญญาไตรภาคีอันเป็นสัญญาสหรัฐโดยตรงนั้น ญี่ปุ่นต้องเคารพและต้องปฏิบัติตามให้ถูกต้องไปตามนั้นต่อไป ญี่ปุ่นเต็มใจกระทำการตามหลักการไม่เลือกปฏิบัติในความสัมพันธ์ทางการค้าขายนานาชาติ แต่ญี่ปุ่นปฏิเสธไม่ยอมเลิกฐานะพิเศษกว่าผู้อื่นอันตนได้มาในบรรดาถิ่นแดนซึ่งตนยึดครองอยู่ ญี่ปุ่นยืนยันกรานอยู่ในอันที่จะให้มันดีภาพกับจีน โดยให้ชื่อว่าเป็นผู้ชนะ และให้สหรัฐรับรองดังนั้นด้วย ญี่ปุ่นปฏิเสธไม่ยอมให้นำหลักการไม่เลือกปฏิบัติมาใช้ปฏิบัติต่อกิจการภายในของประเทศไทยอื่น ๆ ญี่ปุ่นยืนยันที่จะตั้งกำแพงเพิ่มเติมขึ้นในอินโดจีน และญี่ปุ่นยืนยันกรานที่จะให้กำลังรบของตนอยู่ในดินแดนจีนอันกว้างขวางต่อไปอีก โดยไม่มีเวลากำหนด ซึ่งทงนี้ลือให้เห็นเจตนาที่จะครอบครองดินแดนเหล่านั้นให้ลาวแตกออกไปโดยชัด

ฉะนั้น จึงประจักษ์ว่า ความมุ่งหมายที่จะตกลงกัน ในหลักการต่าง ๆ ไปนั้นสิ้นหวังเสียแล้ว นอกจากนั้นยังปรากฏชัดด้วยว่า ญี่ปุ่นกำลังพยายามต้อนสหรัฐให้รบข้อเสนอนี้จากตัวของญี่ปุ่น หรือให้สหรัฐทำข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งชนิดซึ่งญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว และปรากฏชัดว่า ญี่ปุ่นพยายามเลียงการพิจารณาการตกลงกันจะได้ผลเท่าเทียมกัน หวังที่จะเจรจาลดภาษีในตอนที่ตนของการสงครามนั้นเต็ม โดยมิพยายามที่จะแก้ปัญหาของกันแต่อย่างใด รัฐบาลญี่ปุ่นได้แถลงไว้ชัดเจนว่า ญี่ปุ่นจะไม่ยุติการใด ๆ ที่เป็นภัยต่อสหรัฐ สหรัฐ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ แกลไทยและแก่งั้น ด้วยการมีกำลังทหารเพิ่มขึ้นในอินโดจีน

อย่างไรก็ดี รัฐบาลสหรัฐยังคงเต็มใจที่จะสำรวจเรื่องราวต่อไป ซึ่งอาจหาทางให้ญี่ปุ่นเลิกดำเนินการซึ่งตนกำหนดต่อไป ยังกงาน ถึงแม้ว่า ข้อเสนอกับของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน นั้น เป็นคำสุดท้ายของญี่ปุ่นจริง ๆ แล้ว ก็เป็นที่น่าพึงปรารถนาซึ่งที่ควรจะนำบันทึกดังกล่าวนี้มาเสนอต่อรัฐบาลสหรัฐก่อนเมื่อเร็วนี้ และตลอดระยะเวลาจนกระทั่งถึงการสนทนากัน เบ็ดเตล็ดให้แจ่มแจ้ง บรรณนี้ โดยที่จะให้ทางเจรจาลดภาษีเพื่อชดเชยให้ญี่ปุ่นเลิกทำการข่ม

ห้าม และเพื่อให้สถานะเป็นไปโดยชัดแจ้ง รัฐบาลสหรัฐจึงได้เสนอรูปการแก้ไขวรรคลงชั้นใหม่
อีกรูปหนึ่ง

เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๑๙๖๓ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้อ่านข้อ
เสนอนี้เป็นมูลฐานของการตกลงระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่น ให้แก่เอกอัครราชทูตสหรัฐ ในเขต
การณประกอบข้อเสนอนี้ กล่าวคือ สหรัฐมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะพยายามทุก
โอกาส เพื่อดำเนินการอภิปรายกับรัฐบาลญี่ปุ่นต่อไป ข้อเสนอนี้ของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๒๐
พฤศจิกายน นั้น มีข้อความบางประการขัดแย้งกับมูลฐานซึ่งประเทศทั้งสองได้ประกาศว่าจะ
นับถือ ว่าสหรัฐเชื่อว่า ข้อเสนอดัง ๆ เหล่านี้ ไม่น่าจะช่วยให้เกิดสันติภาพในบริเวณมหา
สมุทรแปซิฟิกได้ และว่าการพยายามหาทางแก้ไขความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ต่อไปอีก โดย
คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของสหรัฐซึ่งเสนอแผนการนี้เพื่อความตกลงกันอย่างกว้าง ๆ แตรง่าย
เกี่ยวกับอาณาเขตในแปซิฟิกทั้งหมด ซึ่งรัฐบาลสหรัฐได้คำนึงไว้ว่าเป็นสิ่งสมควรจะตกลงกัน
ได้ในการเจรจากันในอนาคต ให้ญี่ปุ่นพิจารณา

ข้อเสนอบริการด้วยการบริวของคือกันว่า นโยบายของประเทศทั้งสองนั้น มุ่งที่จะให้
สันติภาพดำรงอยู่ทั่วไปในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก ประเทศทั้งสองไม่มีเจตนาที่จะได้มาซึ่ง
ดินแดน หรือเจตนารุกรานใด ๆ ในบริเวณนี้ และประเทศทั้งสองจะกระทำสนับสนุนหลักมูล
ฐานต่าง ๆ ต่อไปนี้ :- ไม่ฝ่าฝืนบูรณภาพแห่งอาณาเขตและอธิปไตยของกันและกันตลอด
มาถึงของประเทศชาติอื่น ๆ ทั้งหมดด้วย, การไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการภายในของประเทศ
อื่น ๆ, หลีกเลี่ยงความเสื่อมภาครวม ทั้งความเสื่อมภาคในโอกาสการ พาณิชย์และ การปฏิบัติ
และหลักการถือการร่วมมือและประนีประนอมกันระหว่างนานาชาติ เพื่อยุติกัน และให้ตกลงกันด้วย
สันติวิธีในบรรดาข้อโต้แย้งต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีข้อความเกี่ยวกับให้ความมั่นใจต่อกันที่จะ
สนับสนุนและนำหลักเสรีภาพบางประการ มาใช้ใน ความสัมพันธ์ ทางเศรษฐกิจ ต่อกัน และ กัน
และกับประเทศและประชาชนชาติอื่น ๆ อีกด้วย

ข้อเสนอรบข้อผูกมัดซึ่งกันและกันดังต่อไปนี้ :- ให้พยายามตกลงทำสัญญาหยุดย
ฝ่ายไม่รุกรานซึ่งกันและกัน ระหว่างรัฐบาลต่าง ๆ ซึ่งมีส่วน เกี่ยวของ ต่อกัน อยู่ ณ บริเวณ
แปซิฟิก ให้พยายามทำความตกลงกันระหว่างรัฐบาลต่าง ๆ ที่มีผลประโยชน์ต่อกัน ที่จะ
เคารพในบูรณภาพแห่งอาณาเขตของอินโดจีน และห้ามมิให้แสวงหาหรือรับการปฏิบัติพิเศษ
ในทางเศรษฐกิจในอินโดจีน ไม่สนับสนุนรัฐบาลใด ๆ ในประเทศจีน นอกเหนือไปจากว่า

รัฐบาลชาติของสาธารณรัฐจีน ซึ่งมีรัฐบาลชั่วคราวอยู่ที่กรุงปักกิ่ง เด็ดส่งภาพนอกอาณาเขต
 และส่งต่อสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสภาพนั้นในประเทศจีน และให้ใ้ได้ความตกลงจากรัฐบาลอื่น ๆ
 ซึ่งในบทความดังกล่าวด้วยสิทธิจีน ให้เด็กลดสิทธิเหล่านั้นเสีย ให้เจรจาทำความตกลงทางพาณิชย์
 โดยลบล้างอุปสรรคที่อนุเคราะห์อย่างข้อมแทนกัน เป็นมาตรฐาน เด็ดข้อตั้งสนทนาการกักกัน
 เงินที่ท่าแก่แต่ละประเทศเสีย ให้ตกลงวางแผนการณียังเสถียรภาพแก่อัตราแลกเปลี่ยนเงิน
 ดอลลาร์และเยน, ให้ตกลงกันว่า สัญญาข้อตกลงใด ๆ ซึ่งแต่ละประเทศได้กระทำไว้กับ
 ประเทศที่สามประเทศหนึ่ง หรือหลายประเทศนั้น แต่ละประเทศจะไม่ตีความให้ขัดกับความ
 ประสงค์ของข้อตกลงที่เสนอนั้น และที่จะไร้อิทธิพลของทั้งสองประเทศให้รัฐบาลอื่น ๆ
 ลบล้างทางการเมืองและการเศรษฐกิจของตนเอง ดังที่กำหนดไว้ในข้อตกลงที่เสนอนั้น

คำเสนอได้กำหนดสถานะไว้ว่าไม่ให้มีกำลังรบของชาติต่างประเทศในอินโดจีนฝรั่งเศส
 หรือในจีน การถอนทหารหน่วยสุดท้ายของสหรัฐออกจากจีนในขณะนั้นกำลังกระทำกันอยู่
 และกำลังเสร็จสิ้นอยู่แล้ว และการถอนทหารบริติชออกจากจีนก็ได้ทำไปแล้วเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว
 ฉะนั้นจึงมีข้อเสนอให้รับเป็นข้อผูกมัดแต่ฝ่ายเดียว ให้ญี่ปุ่นต้อง "ถอนบรรดากำลังทาง
 ทหารบก เรือ อากาศ และตำรวจออกจากจีน และอินโดจีน"

เมื่อผู้แทนของญี่ปุ่นได้อ่านเอกสารฉบับนั้นแล้ว นายกรัฐมนตรีกล่าวว่า เมื่อข้อเสนอนี้ของ
 สหรัฐถูกส่งไปยังรัฐบาลญี่ปุ่นแล้ว รัฐบาลก็เห็นจะต้อง "ยกมือ" ถ้าการตอบอย่างนี้คือ
 ข้อเสนอนี้ของญี่ปุ่นแปลได้ว่า เป็นเสมือนกับอาวุธสุดท้ายของกรรเจรจากัน ดังนั้นผู้แทนญี่ปุ่น
 จึงถามว่า เขาทั้งสองขอพบท่านประธานาธิบดีได้หรือไม่

ท่านประธานาธิบดี โรสเวลต์ ได้ต้อนรับเอกอัครราชทูตโนมูระ กับนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่
 ๒๗ พฤศจิกายน มีท่านรัฐมนตรีสถิตอยู่ร่วมด้วย ท่านประธานาธิบดีแถลงว่าประชาชนใน
 สหรัฐต้องการให้ตกลงกันในปัญหาต่าง ๆ โดยในบริเวณแปซิฟิกโดยสันติวิธี ว่าท่านยังไม่
 หมดหวัง ถึงแม้สถานการณ์จะตึงเครียดรุนแรงอยู่ ท่านกล่าวว่า รัฐบาลสหรัฐได้รับความ
 ผิดหวังมานานแล้ว โดยผู้นำของญี่ปุ่นยังคงแสดงความคิดเห็นขัดแย้งต่อหลักรัฐธรรมนูญแห่งค่านิติภาพ
 และความสงบเรียบร้อยอยู่เสมอ ๆ ท่าทีของญี่ปุ่นตงนก่อให้เกิดบรรยากาศ อันเป็นการเพิ่ม
 ความยากลำบากที่จะทำให้การเจรจาได้รับผลเป็นทพพอใจทั้งสองฝ่ายมากขึ้น ทั้งในและนอก
 สหรัฐ

ท่านประธานาธิบดีให้เห็นความจริงว่า รัฐบาลสหรัฐได้อัดทนกระทำการเกี่ยวกับ
 สถานการณ์ในตะวันออกไกลทั้งหมดนี้มามากแล้ว ว่าสหรัฐเตรียมพร้อมและไม่รังเกียจที่
 จะอดทนต่อไปอีก ถ้าจัดการกระทำของญี่ปุ่นไม่ขัดกับหลักการของสหรัฐ ท่านกล่าวว่า
 สหรัฐไม่จำเป็นต้องเลิกการรณรงค์ห้ามทางเศรษฐกิจได้เต็มที่ จนกว่า ญี่ปุ่นจะแสดงเจตนา
 คำนึงถึงข้อออกมาให้แน่นอน ถ้าญี่ปุ่นแสดงได้ สหรัฐก็จะใช้วิธีใด ๆ ที่จะเป็นผลช่วยให้สถานการณ์
 การณ์ทั่ว ๆ ไปดีขึ้น

ท่านรัฐมนตรีกล่าวว่า ทุกคนรู้ว่าคำขวัญของญี่ปุ่นที่ว่า "สหไมบูตย์" "ระเบียบ
 ใหม่ในเอเชียตะวันออก" กับ "การควบคุมอิทธิพล" ในดินแดนบางแห่งนั้น ล้วนเป็นคำ
 อ้างอิงแสดงนโยบายการใช้กำลังและรุกรานของญี่ปุ่น และจะได้เข้าเป็นเจ้าเป็นใหญ่ในทาง
 การเมือง การเศรษฐกิจ การสังคม และชุมชนของแต่ละประเทศ ที่ถูกรุกราน
 ด้วยกำลังทหารทั้งสิ้น คราวใดที่ญี่ปุ่นดำเนิน การตามแบบนั้น และยังคงเพิ่ม ดัชนีพัฒนา
 ทางกำลังทหารและอื่น ๆ กับดีดเตอร์ โดยอาศัยเครื่องมือใด ๆ เช่นอาศัยสัญญาแอนต์คอมิน
 เตอรัน และสัญญาไตรภาคีอยู่แล้ว ก็ไม่มีทางใดที่จะทำให้บรรดาสันติภาพได้จริงจัง ใน
 ระหว่างการพบปะสนทนากันนี้ ผู้แทนทั้งสองของญี่ปุ่นไม่มีใครมีอะไรพูดนัก นอกจากแสดง
 ความผิดหวังของเขา ว่าการเจรจากันนั้นคืบหน้าไปได้น้อยเหลือเกิน

ญี่ปุ่นอาจเคลื่อนกำลังทหารทันที

ในการประชุมราชการสนธิสัญญารัฐบาลสหรัฐเมื่อวันที่ ๒๕ และ ๒๗ พฤศจิกายน
 มร. ฮัตต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เน้นให้ที่ประชุมทราบถึงความตึงเครียด
 ในสัมพันธภาพระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่น ท่านกล่าวว่าไม่มีทางที่จะทำให้ความตึงเครียดกับญี่ปุ่น
 สำเร็จลุล่วงไปได้โดย ท่านมีความเห็นว่าญี่ปุ่นอาจใช้วิธีการรุกรานด้วยกำลังแบบใหม่เมื่อใด
 ก็ได้ และว่าปัญหาเรื่องพหุภววิทยาความปลอดภัยของชาติอเมริกันเป็นภาระของกองทัพบก
 และกองทัพเรือ ท่านรัฐมนตรีได้แสดงความรังเกียจของท่านว่า แผนการป้องกันตัวทางทหาร
 ใด ๆ ของสหรัฐนั้นควรให้ข้อสันนิษฐานรวมว่า ญี่ปุ่นอาจถือหลักยุทธศาสตร์รวมกำลัง
 กระทำการโดยไม่ให้ทันรู้ตัว หรือคาดถึงเป็นสำคัญอย่างหนึ่งรวมใจด้วย และเพื่อให้สำเร็จ
 ความประสงค์ของตน ญี่ปุ่นอาจโจมตีจุดสำคัญต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน เพื่อทำลายขวัญ
 ให้ทหารบกของกันและกันติดต่อประสานงานกันได้สะดวกยิ่งขึ้น

เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ท่านรัฐมนตรี สัตต์ ได้พบเจรจากับเอกอัครราชทูตอังกฤษ
 ท่านรัฐมนตรีได้กล่าวว่า "ฉันพิจารณาของสหรัฐกับญี่ปุ่นในด้านที่เกี่ยวกับสารทูตแนกต่าง
 ได้ช่วยคัดค้านเพียงน และกำลังเตรียมตัวไปเรื่องต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของข ราชการกองทัพบกและ
 กองทัพเรือ" ท่านกล่าวต่อไปว่า จะ "เป็นความผิดอย่างใหญ่หลวงสำหรับประเทศอเมริกา
 และประเทศอื่น ๆ ทมประ โยชนส่วนใดเดียวในสถานการณ์เดานแปซิฟิก ที่ควรวางแผนการ
 ด้านทาง โดยไม่รวมข้อสันนิษฐานไว้ด้วยว่า มีทางที่ญี่ปุ่นจะไหวค้ำโดยปัจจุบันทันด่วน และ
 ค่อยทอดทิ้งทางที่จะกระทำโดยไม่ให้ใครรู้ตัว แล้วขยายอำนาจออกไปทั่วกันแถบกว้างขวาง
 และเขตที่มันบางแห่งก่อนที่ประเทศอังกฤษ ทงหลาย นมส่วนใดเดียว ในแปซิฟิก จะมีเวลาปรึกษา
 ทหารเรือและวางแผนการเตรียมรบกับภาวะการณ์ใหม่ ๆ เหล่านี้ ในที่สุดท่านรัฐมนตรีกล่าวว่า
 ทงญี่ปุ่นอาจถือหลักว่า ธิการรุกรานอย่างไม่มีขcessionของตนซึ่ง ณ บัดนี้โตเร็วใหม่ ทุกแนว
 รบนั้น เป็นประหนึ่งการพธมน ไม่แพ้ชนะ และคงกล้าได้กล้าเสีย และต้องเป็นกาเลี้ยง
 อย่างที่สุด

รายงานข่าวว่าญี่ปุ่นเคลื่อนทัพ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้พบและเจรจากับเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น
 และทูต เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ท่านรัฐมนตรีได้กล่าวว่า ในการเจรจาดกเถียงมีญหัวต่าง ๆ
 กันนี้ จำต้องนำรายงานข่าวจากโตเกียวที่ว่าญี่ปุ่นมีท่าทีกระหายสงครามมาพิจารณาด้วย ท่าน
 เห็นว่า สหรัฐไม่ได้เสนอคำเจรจ่วมมือกับผู้นำฝ่ายทหารของญี่ปุ่น ท่านไม่เคยได้ยินพวกคนพูด
 ถึงสันติภาพเลยสักครั้งเดียว นอกจาก "กรรโชกและข่มขู่จะเอาเลือดเนื้อกันเท่านั้น" ผู้แทน
 ญี่ปุ่นกล่าวว่า ในสหรัฐถือค่าแถดงการณของข้าราชการญี่ปุ่นจริงจังเกินควร และว่าพวก
 หนึ่งสื่อพิมพ์อย่างค่าแถดงการณเหล่านี้ผิดไป

ท่านรัฐมนตรีกล่าวว่า รัฐบาลสหรัฐไม่เคยมีความคิดที่จะพยายามหุดอกญี่ปุ่น และ
 ก็ไม่เห็นว่าจะญี่ปุ่นจะหุดอกสหรัฐ ท่านกล่าวเห็นว่า "มีขอบเขตจำกัดอยู่แล้ว ซึ่งถ้าเกินไป
 ก่ออันนั้นเราไม่อาจลงมือได้"

ท่านชี้แจงว่า รัฐบาลสหรัฐใคร่จะช่วยให้ทำความตกลงกันในปัญหาเรื่องจีน ถ้ามี
 การตกลงกันนั้นจะอนุ โดมตามหลักมูลฐานดังที่กล่าวถึงได้ข้างบนอยู่ในระหว่างกาตั้งหน
 น และว่าท่านเห็นด้วย รัฐบาลสหรัฐกลยนต์รับเป็นขระค้ำเนินการให้ ท่านกล่าวว่า ตาม

พฤศจิกายนหรือกรกฎาคมในขณะนั้น ก่อเมื่อญี่ปุ่นยอมยกมณฑลกับตั้งญูญาโตรภกโดยตั้ง
ญี่ปุ่นจะขอให้สหรัฐเด็กให้ความช่วยเหลืออเมริกาเช่นที่ขอให้เด็กช่วยกัน ก็อาจทำได้ ถ้าผู้นำ
ฝ่ายทหารของญี่ปุ่นจะเพียงแต่แสดงให้เห็นว่า ตั้งใจที่จะทำเนนการตามวิถีทางสันติภาพขอ
ญี่ปุ่นปรารถนาสิ่งใด ๆ สหรัฐก็จะให้

ท่านรัฐมนตรีกล่าวหา กองทหารญี่ปุ่นในอินโดจีนนั้น เป็นอันตรายต่ออาณาเขต
ต่าง ๆ ทางภาคทะเลใต้ เมื่อญี่ปุ่นตั้งกองทหารไว้ในอินโดจีนเช่นนี้ สหรัฐและบรรดามิตร
ต่างอื่น ๆ ก็จำเป็นต้องมีทหารประจำการไว้เป็นจำนวนมากในตะวันออกไกล การกระทำของญี่ปุ่น
ครั้งนี้ได้ผลเป็นไปในทางช่วยเหลือฮิตเลอร์ ท่านรัฐมนตรีขอให้เอกอัครราชทูตคำนึงถึงรายงาน
การเคลื่อนไหวของทหารญี่ปุ่นเป็นการใหญ่ในอินโดจีน และกล่าวหาว่า สหรัฐไม่แน่ใจว่าผู้นำ
ฝ่ายทหารของญี่ปุ่นจะดำเนินการอะไรใน ขณะที่มีการเคลื่อนไหวกัน
อยู่ดังนี้แล้ว สหรัฐจะอยู่เฉย ๆ อย่างไรได้ สหรัฐจะไม่ยอมถกขยับออกจากแปซิฟิก ท่านกล่าว
ว่า ไม่มีเหตุผลใดที่จะก่อให้เกิดการพิพาทกันระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่น และว่าญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้อง
ใช้กำลังเพื่อระงับความเหิง "ฮาวโด"

ท่านเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นกล่าวว่า ประชาชนญี่ปุ่นเชื่อว่าสหรัฐปรารถนาจะให้ญี่ปุ่น
รบกับจีนตั้งหน้าตั้งตาไป แล้วญี่ปุ่นจะได้ออกตัวไปเอง มีอยู่สองทางที่ญี่ปุ่นจะเลิกเอา คือยอม
จำนนต่อสหรัฐ หรือรบ เท่านั้น นายกรัฐมนตรีกล่าวว่า รัฐบาลญี่ปุ่นตั้งให้ท่านกล่าวหา ความ
มุ่งหมายอันแท้จริงของสหรัฐในการเจรจาครั้งนี้คืออะไร และให้ขอรับรองให้รัฐบาลสหรัฐ "ดีริค
ครองให้ซึ่ง"

ในขณะเดียวกันนั้น รัฐบาลสหรัฐได้รับรายงานจากญี่ปุ่นซึ่งตั้งคำถามการเคลื่อนทหาร
ในอินโดจีนอยู่ต่อไป ท่านประธานาธิบดี โรสเวลต์ได้ถามเอกอัครราชทูตเกี่ยวกับรายงานต่าง
ต่าง ๆ นี้ และขอให้แจ้งเหตุผลอันแท้จริงที่ซึ่งตั้งคำถามการอย่างนั้น ท่านประธานาธิบดีกล่าว
ว่า ทางที่ญี่ปุ่นเพิ่มกำลังรบในอินโดจีนครั้งนี้ ดูประหนึ่งว่า ญี่ปุ่นเจตนาจะใช้กำลังเหล่านี้เพื่อ
กระทำการรุกรานต่อไปอีก และว่าตำรวจภูธรนั้นก็เห็นจะมุ่งต่อหมู่เกาะฟิลิปปินส์ เนเจอร์
แดนคีนคัส พอร์มา มรดาญ หรือประเทศไทย

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้ยื่นคำตัดสินตอบต่อท่านรัฐมนตรีต่างประ
เทศชาติ มีความว่า "โดยที่เมื่อไม่นานมานี้ กองทหารจีนได้แสดงท่าทีจรเคลื่อนลงมาทางเขตนี้"

ตอนเหนือของอินโดจีนที่ติดต่อชายแดนจีนอยู่เสมอ ๆ ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องเพิ่มกำลังรบให้มากขึ้น
ของผลความประสงค์ส่วนใหญ่ก็เพื่อเตรียมตัวระงับเหตุการณ์เท่านั้น และเป็นขรรคมืดของ
การกระทำนั้น ก็จะต้องมีการเคลื่อนไหวกันไประหว่างกองทัพที่คงอยู่ทางใต้ของอาณาเขต
ที่กล่าวมานั้น และอาจรายงานความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เหล่านี้ ชักถ่วงกันจนหนักเกินความจริงไป

ในการสนทนากับเอกอัครราชทูตในทางต่อมา ท่านรัฐมนตรีกล่าวว่าคุณคิดว่าคุณ
เคลื่อนไหวกำลังรบไปยังอินโดจีนเหนือเพื่อโจมตีญี่ปุ่นจากคุณนั้น และว่าท่านไม่เคยได้ยินมาก่อน
เลยว่า การเคลื่อนไหวกำลังทหารเหล่านี้เพื่อป้องกันตัวจากภัยจีน

เอกอัครราชทูตในมรภกล่าวว่า ชาวญี่ปุ่นสนใจในการที่ "มหาอำนาจ ABCD"
เตรียมกำลังรบทางเรือและทางบกมากขึ้น และว่าสำหรับรัฐที่เห็นญี่ปุ่นเคลื่อนไหวเข้ามามี
แต่ว่าถ้ามหาอำนาจอื่น ๆ เจ้าครอบครองอินโดจีนแล้ว ก็จะเป็นภัยต่อญี่ปุ่น มร. กูโร กล่าว
ว่า ถ้าตกลงกันโดยสมัครใจ สหรัฐกับญี่ปุ่นก็พอจะดำเนินการหาทางตกลงวางหลักต่าง ๆ
ต่อไปได้ และว่าสิ่งที่พึงกระทำก่อนในขณะนี้ ก็คือ รับผิดชอบกันชั่วคราวเสียก่อน

ท่านรัฐมนตรีกล่าวอีกว่า สหรัฐกับญี่ปุ่นจะแก้ปัญหาคือต่าง ๆ ได้ทันที ถ้ารัฐบาลญี่ปุ่น
ประกาศเลิกนโยบายไร้อำนาจและการรุกรานเสีย ท่านเสริมว่า สหรัฐมิได้ทำตนเป็นคนรณา
เรื่อง แต่ในขณะเดียวกันนั้น "สหรัฐก็ไม่หวังต่อภัยอันตรายใด ๆ ทั้งนั้น"

สาเหตุของท่านประธานาธิบดีโรสเวลต์ ถึง พระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่น

โดยที่คำคอมของญี่ปุ่นเกี่ยวกับกฎระเบียบต่าง ๆ ในอินโดจีน ล้วนแต่ไม่เป็นที่ยอมรับ
โดยสันติวิธี รัฐบาลสหรัฐจึงยังคงรู้สึกได้ว่า ที่สหประชาชาติทั่วโลก ๆ เพื่อจะให้ได้นำ
ซึ่งคำมติภาพนั้น เห็นจะหมดสิ้นเพียงหนึ่งเดียว เท่านั้น เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ท่านประธานาธิบดี
โรสเวลต์ จึงได้ส่งโทรเลขกราบทูลไปยังพระเจ้าจักรพรรดิ ญี่ปุ่นเป็นส่วนตัวว่า ขณะนี้มีความ
คลั่งคลายชวยตัวหลายประการกำลังเกิดขึ้น ในทวีปเอเชียฟิสิกและกำลังคุกคามสหรัฐ ญี่ปุ่นและ
บรรดามนุษย์ทั่วไป เช่นการคัดค้านประโยชน์จากสันติภาพอันมีอยู่ระหว่างสองประเทศมานาน
แล้ว และว่าความคลั่งคลายชวยตัวจนกระทั่งกลายเป็นเรื่อง อันน่าเศร้าซึ่งจะบังเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้
ท่านประธานาธิบดีกล่าวว่า สหรัฐเคยหวังอยู่ว่า สันติภาพในตำบลแปซิฟิกจะดำรงอยู่โดยสมบูรณ์
ให้ทุกประเทศ ทุกชาติ ทุกภาษา ดำรงอยู่เต็มอานาเสมอไป โดยมิต้องวิตกว่าจะมีการรุกราน
กันแต่บระกกรใด จนแปลคแปลของภาวะในการระดมธำตุอย่างรณานใหญ่ ซึ่งในขณะนั้น

เมื่อครั้งสหรัฐได้พยายามที่จะจัดตั้งกองมิให้ความมุ่งหมายตามอุดมคติ ของ ญี่ปุ่น ในอันที่จะตั้ง
เสริมให้เกิดขึ้นความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันโดยตลอดรวมกันกับประเทศต่าง ๆ ในภาคนี้ได้ตั้งเรื่อ
จุดในทางเศรษฐกิจนั้นสหรัฐไม่ต้องการจะแสดงให้เห็นว่ามีผลประโยชน์ที่จะปรองม
กับญี่ปุ่นแต่เพียง

สหรัฐได้แสดงเจตนาที่จะพร้อมเหตุถึงเชิงโคเค็คยุดต่อไป

ศาสตราจารย์ว่า นี่เป็นแผนการหนึ่งของสหรัฐที่จะขยายสงครามให้ยืดเยื้อต่อไป

รัฐบาลสหรัฐช่วยเหลือบริเตนใหญ่และกำลังเตรียมแผนการณ์ ที่จะโจมตีเยอรมันแถว
อิตาลีของมหาประเทศซึ่งพยายามอย่างถึงขีดสุดที่จะสถาปนาระเบียบใหม่ขึ้นในยุโรปโดย สหรัฐ
อ้างว่าเป็นการบังคับ

ตำรวจกองต่าง ๆ ของสหรัฐที่จะให้อพยพทหารญี่ปุ่นออกจากจีนโดยสิ้นเชิง และ
ที่จะให้หน้าหลัดการ ไม่เลือกปฏิบัติในทางค้าขายระหว่างประเทศโดยไม่มีข้อแม้มา ใช้นั้น สหรัฐ
ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบอันแท้จริงของจีนและเป็นภารกิจที่จะทำลายฐานะของญี่ปุ่น
เป็นศักรการสำคัญอยู่ในเอเชียตะวันออก เสียให้สิ้นเชิง

ขอเสนอของสหรัฐลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ซึ่งยื่นมาโดยไม่คำนึงถึงความเสียหาย
ของญี่ปุ่น ในระหว่างระยะสมัยที่มรเืองกับจีนนั้น เป็นอันตรายโดยความ มีนคงและเชื่อมเสียด
เกียรติยศและอิทธิพลของจักรภพญี่ปุ่น

ปรากฏชัดว่าสหรัฐมีเจตนาที่จะคบคิดกับบริเตนใหญ่และประเทศอื่น ๆ เข้าขัดขวาง
ความเพียรพยายาม ของ ญี่ปุ่น ที่จะ สถาปนา สันติสุข ด้วย การ วางระเบียบใหม่ ขึ้นใน เอเชีย
ตะวันออก

แต่ในที่สุดแล้ว ความท่วงท้อของรัฐบาลสหรัฐที่เมื่อยุคก่อน รัฐบาลญี่ปุ่น พิจารณา
เห็นว่าความเจรจากันต่อไปนั้นเป็นอันสิ้นหวังแล้ว

เมื่อได้ย้านบันทึกนั้นแล้ว ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ดี ได้กล่าว
คอมผู้แทนของญี่ปุ่นว่า "ข้าพเจ้าไม่เคยได้พบเอกสารใดที่เต็มไปด้วยคำไม่ปดมดเท็จและระดับ
ปดบ --- ไม่ปดมดเท็จและระดับปดบอย่างมหาศาลถึงปานนี้ ซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยคิดมันว่าจะมี
รัฐบาลใดในพิภพนี้บังอาจกล่าวออกมาได้"

เมื่อการ โจมตีของกองทัพญี่ปุ่นได้เริ่มทำการลงมือแล้วหลายชั่วโมง รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่น ได้แจ้งแก่ท่านเอกอัครราชทูตกรุงวอชิงตันที่ตกกล่าวถึงข้าง

คน ซึ่งได้เข้าไปทูลขอรับตำแหน่งพระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่นไว้ให้โดยความเห็นแก่ตัวของพระองค์
คุณชายนั้นลงประชานาธิปไตย อย่างไรก็ดี พร้อม ๆ กันนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
ประเทศไต้หวันต้องแยกอธิปไตยออกจากตนว่าเป็นตัวขอบ ของพระมหากษัตริย์ของประเทศมา
ลปเต่า การจัดการแนวกันตื้นในแปซิฟิกตะวันตกตอนนั้น เป็นความมุ่งมาดปรารถนาอัน
สูงยิ่งของสมเด็จพระมหากษัตริย์ และเพื่อให้ความปรารถนาอันดีบุพบัด พระองค์ท่านได้
บัญชาให้รัฐบาลของพระองค์ได้เป็นกลางต่อไปด้วยความปลอดภัยจนกระทั่งที่สุด

เวลา ๘.๐๐ น ของวันที่ ๘ ธันวาคม (เวลาในกรุงโตเกียวตรงกับเวลาในกรุง
วอชิงตัน ๗.๐๐ อ.ท.) สถานเอกอัครราชทูตแห่งสหรัฐในกรุงโตเกียวได้รับแจ้งถึงกรณีจาก
กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๑๙๔๑ เรื่องกับเอกอัครราชทูตอิตาลี สถาน
ถึงความระหองระแหงระหว่างประเทศของขณะท่านกับญี่ปุ่นได้เริ่มแล้วนับแต่นั้นไป

สงครามกับญี่ปุ่น เยอรมัน และอิตาลี

ในครั้งที่ญี่ปุ่นได้โจมตีอาณาเขตของสหรัฐเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคมนั้น ทำให้คนใน
สหรัฐทั้งชาติตื่นเนื้อใจด้วย ในตอนเช้าวันที่ ๘ ธันวาคม ประธานาธิบดีโรสเวลต์ ได้
ขอให้สภาองเกรตประกาศว่า ได้มีสถานะสงครามระหองระแหงสหรัฐกับญี่ปุ่น สภาทั้งสองได้
ปฏิบัติตามหน้าที่โดยฉันทัดชอบเป็นเอกฉันท์ มิใช่เห็นด้วยเพียงคนเดียว ตอนบ่ายวันที่ ๘
ธันวาคม เวลา ๘.๐๐ อ.ท. ท่านประธานาธิบดีได้มีรองมิตร วมของสภาทั้งสองแต่ประกาศ
เป็นทางการว่า สถานะสงครามระหองระแหงสหรัฐอเมริกากับ รัฐบาลญี่ปุ่นเริ่มตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป
แต่กว่าประธานาธิบดีรับมติมอบอำนาจแล้วให้ใช้กำลังทั้งทางบกและทางน้ำ ของสหรัฐและทรพ
ยอื่น ๆ ของรัฐบาล เพื่อดำเนินการต่อสู้สงครามกับญี่ปุ่นต่อไปจนถึงที่สุด และขอเพิก
การสงครามโดยยุติลงโดยฉันทัดชอบทั้งสิ้น สภาองเกรตแห่งสหรัฐลงมติให้ รัฐบาลมีอำนาจใช้
ทรพยและแรงงานทางป้องกันของประเทศได้

ในคืนต่อมา คือวันที่ ๘ ธันวาคม ท่านประธานาธิบดี โรสเวลต์ ได้กล่าวปราศรัยทาง
วิทยุกระจายเสียงว่า เยอรมันกับญี่ปุ่นปฏิบัติตามกันทั้งกำลัง ทางบกและกำลัง ทางน้ำ
โดยชน โดมตามแนวร่วมกันของสองประเทศนั้น ตามแผนการณ์โดยปราศชนและประชา
ชาติไม่ช่วยเหลือนฝ่ายอักษะ เป็นศัตรูของประเทศฝ่ายอักษะทุกประเทศ ท่านประธานาธิบดี
กล่าวว่า ประเทศเยอรมันกับประเทศอิตาลี ถือว่าตนมีสงครามกับสหรัฐอเมริกาในขณะนี้

สิ่งที่ได้ถือเอาคนมีสงครามกับบริเตนและรัสเซีย ทั้ง ๆ ที่มีได้ประกาศสงครามให้เบียดเบียน
ลักษณะแต่ประการใด แต่ว่าสหรัษฎมุงที่ละ "ซัด อีดิราชที่ละใครมาจากญี่ปุ่นให้คนคืบไป
หากสหรัษฎทำได้สำเร็จคงมุ่งหมายนี้ แต่โลกด้านอื่น ๆ ยังคงอยู่ใต้อำนาจความครอบครอง
ซิดเดรักับมูสโกลัน สหรัษฎก็ยังไม่พ้นความเลี้ยหาย" หากขั้รระชั้กับขั้บคั้กลางค่อไปว่า
สหรัษฎอยู่ท่ามกลางสงครามมิใช่เพื่อจะรุกราน มิใช่เพื่อความพยายามลดหย่อน แต่เพื่อโลก
และเพื่อทุกสิ่งทุกอย่างจักได้ปลดชรัยไว้สำหรับลูกหลานของเรา ในอนาคตเราคงจะชนะสงคราม
คราวนั้นเราจะได้มาซึ่งสันติภาพเป็นผลแห่งขั้ขั้ระนั้น

ทรนถงวันที่ ๓๓ ธันวาคม ๑๙๑๓ เยอรมันกับซิดเดรั มิได้ประกาศสงครามต่อสหรัษฎ
ในวันเดียวกันนั้น สภาของเกรตไคองมค็เป็นเอกฉันท์ ซึ่งผ่านประชามหาชนก็กรับรองมติ
นั้น ให้ประกาศสถานะสงครามเป็นทางการระหว่างสหรัษฎกับเยอรมันและระหว่างสหรัษฎกับ
อิตาลี

บทที่ ๖

การแต่งตั้งนั้การทูต

ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่มีหลักวางไว้ว่า การแต่งตั้งนั้การทูตนั้นจะต้องตั้ง
จากบุคคลผู้มีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง เพราะเหตุว่า รัฐยึดสิทธิกร รุยยอมมีสิทธิเต็มที่ในการที่จะ
ใช้ดุลยพินิจเลือกบุคคลหนึ่งใด ซึ่งเป็นบุคคลในสัญชาติของตน ให้เป็นเอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูต
หรือข้าราชการตำแหน่งอื่น ๆ ใดก็ได้ ทั้งนี้เพื่อไปดูแลรักษาผลประโยชน์และเจริญทาง
ไมตรีกับประเทศที่เข้าไปประจำอยู่ อย่างไรก็ตาม กฎหมายระหว่างประเทศก็ไม่ได้กำหนดไว้
ว่า รัฐยึดสิทธิใดจะคงตั้งทูตหรือไม่ แต่แน่นอน ประเทศซึ่งเป็นฝ่ายรับทูตนั้น ย่อมมีสิทธิ
เช่นเดียวกับที่จะรับหรือไม่รับ บุคคลนั้น ในฐานะพอใจหรือไม่พอใจในคุณสมบัติเป็นการ
เฉพาะคดี แต่รัฐที่ปฏิเสธไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐอื่น ก็ย่อมจะกลายเป็นรัฐนอก
อาณาเขต ซึ่งไม่มีใครคบค้าด้วย และในทางปฏิบัติจะเป็นเช่นนั้นไม่ได้ แต่ตั้งทูลในการตั้ง
ผู้แทนฝ่ายการทูตนั้น ในขั้นต้นในประเทศตะวันออก ถ้าจะดำเนินสัญญาทูลกับประเทศทางตะวันออก
ออกแล้ว มักจะกำหนดไว้ในสนธิสัญญาที่เดียวว่าขั้รภาคมีสิทธิที่จะตั้งผู้แทนทางทูต เฉพาะ

1. Sir Ernest Satow, Guide to Diplomatic Practice หน้า ๑๐๕-๑๑๐. oppenheim's International Law Book I วรรคที่ ๓๖๐-๓๖๕.

อย่างนี้ ในสมัยสัญญาซึ่งทำกับประเทศจีนและญี่ปุ่น แต่ในยุโรปก็มีสัญญาซึ่งรวม
 ไว้เช่นเดี๋ยวก่อน ของสัญญาซึ่งระหว่าง สวีเดนและเนเธอร์แลนด์ เมื่อ ค.ศ. ๑๖๑๘ สัญญา
 สัญญากรุงเบอกร์ และหน่าเวงซึ่งกับตุรกี ค.ศ. ๑๗๑๘ ในครั้งโบราณเคยมีสตรีได้รับ
 คำทรงเป็นเอกอัครราชทูต เช่นเมื่อ ค.ศ. ๑๖๔๖ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ทรงแต่งตั้งให้นาง
 เกบร็องด์ Madame de Guémenon เป็นเอกอัครราชทูตประจำพระราชสำนักโปแลนด์
 เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ก็มีสตรีที่เป็นสตรี อาทิ รัฐมนตรีสหภาพโซเวียตรัสเซียได้ตั้ง
 ให้นางโคลอนไต (Madame Kolontzi) เป็นอัครราชทูตประจำประเทศเม็กซิโก เมื่อ ค.ศ.
 ๑๘๖๖ และ ต่อมาครั้งถัดมาอัครราชทูตประจำกรุงสตอกโฮล์มประเทศสวีเดน

ในสมัยก่อน เมื่อเริ่มเดือนเปลี่ยนการตั้งทูตกันใหม่ ๆ ประเทศต่าง ๆ ยึด หลักการ ด้วย
 ที่ถือปฏิบัติคือก่อนจะวางตัวรับ / ของประเทศถึงกับไม่ยอมให้ทูตของอีก ประเทศหนึ่ง เดินทาง
 ทางกลับประเทศของตน จนกว่าจะได้ รับอำนาจจากอีกฝ่ายหนึ่งว่าจะส่งทูตคนใหม่มาประจำ

การเลือกที่จะเป็นตัวแทนทางการทูตนั้น ในประเทศอังกฤษมักจะเลือกจาก ข้าราชการ
 ฝ่ายประจำ ซึ่งเขื่อนนามมาเป็นต้นฉบับ ทั้งแต่เธอรินคาร์ที โท วา คัง กัดางแล้วในบทที่ ๓
 แต่ก็บ้างคราวด้วยคณบดี เป็นที่ประ โยชน์และความสำเร็จในตการการเมืองหรือสัมพันธ์
 โลกเป็นพิเศษ ได้เลือกจากรัฐมนตรีสำคัญหรือรัฐมนตรีซึ่งยังอยู่ในตำแหน่ง อาทิ เมื่อ
 ๕ มีนาคม คอรัลโงเทียน เอกอัครราชทูต อังกฤษ ประจำกรุงวอชิงตัน ถึง อนุจักรกรมอง
 รัฐมนตรีอังกฤษได้ให้ลอร์ดฮัลลัทซ์ (Lord Halifax) รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศไปดำรง
 ตำแหน่งสืบแทน

กฎในกรณีที่จะส่งข้าราชการเป็นเอกอัครทูตของอังกฤษมีดังนี้ " รัฐมนตรีว่าการ กระทรวง
 การต่างประเทศมีอำนาจ โดยสิ้นเชิงที่จะเลือกและแนะนำคนไปยัง พระมหากษัตริย์ เพื่อให้ตั้ง
 บุคคลใด ๆ ได้ แม้จะไม่ได้รับราชการอยู่ในวงราชการก็ตาม เพื่อให้ดำรงตำแหน่งสูงวัน และ
 รับผิดชอบมากขึ้น และโดยทั่วไป ในกรณีการแต่งตั้งให้บุคคลดำรงตำแหน่งใด ๆ ในวงการ
 กต ไม่เป็นข้อจำกัดที่รัฐมนตรีต่างประเทศ โดยความรับผิดชอบของตนเองจะเลือกบุคคลอื่น
 ได้ ความที่ตนเห็นว่าเป็นการถูกต้อง "

ในประเทศญี่ปุ่น โดยปกติแล้วเลือกจากข้าราชการที่รับราชการอยู่แล้ว ในวงราชการเช่น
 เก็นรอกัน แต่บางครั้งก็เลือกจากบุคคลภายนอก หรือสืบเปลี่ยนหรือรัฐมนตรีต่างประเทศกับ

เอกอัครราชทูตทงกิง... เรนเมอซันปี ค.ศ. ๑๗๖๓... นาย น. ตราช วิบุณนตรีคอง ประเทศโปรรมิ
ราชการในตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำกรุงวาทิงงองเดอชยซึ่งมีศักดิ์สูงอีกอัครราชทูตประจำ
กรุงลอนนิงแตรอดิคเอกอัครราชทูตประจำกรุงลอนนิง... กอัมพเพาหงคำวาทิงงองเดอชย
กระทรวงการปกครองประเทศ

โพลีกราฟิอุม... ความรัฐธรรมนุญ... ประชามาชิมกับองงเดอชยซึ่งเอกอัครราชทูต
ราชทูตหรือกงสุลใดโดยสมัครย... เดิมประชามาชิมกับองงเดอชยซึ่งมาจากเมืองอู่ใน
พรักการเมองงองเดอชย... แตรเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่ง
เอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูตใดโดยหมายพาทิมกับประชามาชิมกับเดอชยซึ่งเดอชยซึ่ง
สาธิตขององงเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่ง
เมือ ค.ศ. ๑๗๖๐... นายพลเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่ง
กาทชดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่งเดอชยซึ่ง

คุณสมบัติ

ได้กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า การเลือกผู้ที่จะเป็นทูตฝ่ายการทูตนั้น ทุกประเทศ
มีสิทธิเต็มที่ที่จะเลือกใคร ๆ ซึ่งเป็นบุคคลใดที่ตนรักใคร่ก็ได้... แต่รัฐซึ่งเคร่งครัดนั้น โดย
ปกติมักจะตั้งคำถามถึงคุณสมบัติของผู้ที่รับเลือก... แตรความเหมาะสมของบุคคลผู้กับประเทศ
ที่จะให้เข้าไปประจำ... แตรถ้ามีบริษักรักใคร่ซึ่งกำลังการอบรมในทางสังคม อภิปรัชญา ศาสตร์
บรรณคดีในอดีต... ศัญชาติเดิมของบริษักรักใคร่

เรื่องคุณสมบัติ... เขียนต่อของชอชอชความเข้าใจเกี่ยวกับว่า ความเห็นต่าง ๆ ที่จะ
กล่าวต่อไป... ประกอบทั้งข้อซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน
ชนิดนั้นมาแล้ว... แตรในบางเวลาเขียนเชิงสงครามหรือสมมติคุณสมบัติที่บริบูรณ์ดังกล่าว เซอร์เฮอ-
เนสต์... นักการทูตผู้หนึ่งซึ่งหนึ่งของอังกฤษกล่าววว่า ผู้ที่จะมีอาชีพทางการทูตนั้นมีความ
จำเป็นที่จะมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้... แม้จะไม่ทั้งหมด... คือ อารมณ์
ดี... หน้าที่ความรับผิดชอบ... มีสติปัญญาสูงกว่าปกติ... แต่ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดเป็นผู้นำ
ปราชญ์เป็รื่องเป็นอัจฉริยะบุคคล (Genius) นี้ข้อนี้ข้อนี้ซึ่งไปตรงมา... ปราชญ์จากความไม่สูง
ในทางเห็นแก่ดี... นักการศึกษาดีในทางวรรณคดีอะปรวัคค้ำงค์... มีงานอาสาสมัครอันชอบ
เหตุการณตามพระยานหอกรฐานได้... โดยอุปนิสัยบุคคลผู้หนึ่งซึ่งเป็นผู้การบุรุษที่คงแก่เรียนมา

แล้ว (educated gentlemen) แต่การที่ควรจะได้ว่าบุคคลใดมีคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้วนั้นจะ
 โดยวิธีที่สมได้เท่านั้นย่อมไม่สามารถทำได้ การที่สมได้ได้เป็นแต่หลักฐานว่าผู้นั้นมีความ
 เท่านั้น แต่ไม่จำเป็นเสมอไปเสมอมาได้ว่า มีส่วนประกอบกันเป็นสาระสำคัญของผู้ที่มีสม
 ได้ ตำแหน่งที่ดีในประเทศซึ่งสมควรไปรับราชการอยู่นั้น บางครั้งของการผู้ที่มีความหมาย และเพราะ
 อย่างยิ่ง เมื่อผู้มีความรู้จากประเทศต่างประเทศมาเป็นผู้ที่ปฏิบัติราชการ นอกจากนั้นเมื่อ
 รัฐบาลจะได้จ่ายเงินเดือนพิเศษให้แก่ข้าราชการประเภทน้อยแล้วก็ได้ แต่ตามนั้นมรายได้พิเศษ
 ของคนส่วนน้อยบ้าง ก็จะเป็นการช่วยเหลือมาก และเพราะอย่างนี้ผู้ที่จะไปรับตำแหน่งนั้นของ ๆ
 และซึ่งตำแหน่งที่จะไปประจำตั้งขึ้นของมรายได้ส่วนน้อยมากจนยกยด

บางคำที่กล่าวถึงจากคุณศัพท์อันเป็นสาระสำคัญสำหรับผู้ที่ จะเป็น นักการทูต อย่างที่คน
 คอหมองแต่ก็พร้อมที่จะเจรจา ประสงค์ของ หลกเพียงปัญหาที่ยาก ซึ่งไม่ สามารถชม ได้ โดย
 มีจุดยืนที่มั่นคง เพื่อจะได้มี โอกาสพิจารณาวิเคราะห์ของได้ ในโอกาสอันซึ่งเหมาะกว่า มีกริยา
 มารยาทสุภาพนุ่มนวลมีมารยาทเรียบร้อยและไม่รุนแรง สามารถที่จะหาข้อดีของอาการกริยา โดย
 จริงใจหรือไม่ มีเขาจะเห็นเหตุและผลความคิดโดยฉลาด ประกอบทั้งความรู้อีก ในเกียรติของ
 ตน มีลักษณะที่ดีที่สมทราบในความเหมาะสมและความสามารถทำตนให้เหมาะสมแก่กาละเทศะ
 ในการเข้าสมาคมไม่ว่าสังคมใด เช่น ไม่ว่าจะเข้าไปสู่สังคมของบุคคลอื่นใด²

ฮาโรลด์ นีโคลสัน (Harold Nicolson) ได้บรรยายเรื่องคุณสมบัติของนักการทูตไว้
 อย่างน่าฟัง ดังเขาพูดว่ามากด้วยใจดีด้วย ณ ที่นี้ นีโคลสันเริ่มบรรยายว่า ทักษะ
 ทางงานด้านนี้จะต้องมีผู้เขียนได้มาก และทุกคนก็ตั้งความเห็นว่า ในการที่จะมีความสำเร็จนั้น
 ต้องสามารถทำตนให้ผู้ใหญ่ของประเทศซึ่งตนเข้าไปประจำอยู่นั้นรอบพร้อมและได้ใจ การที่จะ
 ทำได้เช่นนั้นต้องใช้ใจดี และต้องแก่สถานที่ดีด้วย คือกาละเทศะ เช่นผู้ที่แทนที่ทำงาน
 ด้านนี้จะต้องแก่ประเทศชาติในสมัย ศตวรรษที่ ๑๙ ถ้ามา ปฏิบัติงาน ในสมัยนี้ อาจ เห็นเป็นก
 ขบขันก็เป็นได้ หรือคนที่ส่งไปดำเนินงานประเทศหนึ่ง เช่นในอิหร่านด้านนี้จะได้ผลดี แต่พอส่ง
 ไปอีกประเทศหนึ่งอาจ ไร้ประโยชน์ก็เป็นได้

ในสมัยโบราณผู้ที่จะเป็นทูตจำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติบางอย่างซึ่งใน สมัยนี้ ไม่จำเป็น
 เสียแล้ว เช่น ขอดตาเวียโน แมกกี (Ottaviano Maggi) ได้กล่าวไว้เมื่อปลายศตวรรษที่

1. ดู Guide to Diplomatic Practice โดย Sir Ernest Satow หน้า 120
 2. ดู Kennedy, Old Diplomacy and New หน้า 366

๑๖ ถ้า ทูตจะต้องเล่าเรียนและรู้การคำนวณ คณิตศาสตร์ของอารยโศกและสถาปัตยกรรม ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในทางคำนวณ, สถาปัตยกรรม, ดนตรี, ฟิสิกส์, กฎหมายแพ่ง, กฎหมายในทางคำนวณ, เขียนและพูดภาษาละตินต้องรู้ภาษากรีก, สเปน, ฝรั่งเศส, เยอรมัน และเคอริก นอกจากนี้ต้องเป็นนักประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ชำนาญในทางยุทธศาสตร์ นิยมแต่งโคลงกลอน, สืบค้นมาจากสถิตยนิพนธ์, นิพนธ์, ปรำพรางลักษณะงามสง่า

มีตัวอย่างซึ่งถ้าหากกันในสมัยเรากองเห็นเป็นดังฉบับชน ในสมัยเฟเดอริคมหาราชแห่งปรัสเซีย พระราชองคมนตรีจะคงทุกไปประจำราชสำนักเช่นเคอริสเบอริก¹ พระราชชนนีของพระนางคริสตินแห่งปรัสเซีย ทรงมีลายพระหัตถ์ถึงเฟเดอริคมหาราชว่า ควรจะเลือกคนหนุ่มที่หน้าตาหมัดงดงามจึงจะเหมาะสม

นี่คือสิ่งที่ได้ถึงความเห็นว่า นักการทูตนั้นควรจะมีคุณธรรมพิเศษ หรืออย่างน้อยก็ควรจงนใจพยายามปฏิบัติดังนี้

๑. ความซื่อสัตย์สุจริต (Truthfulness) ซึ่งไม่หมายความว่าเพียงงดเว้น

จากการไม่กล่าวข้อความคลาดเคลื่อน แต่ต้องพยายามที่จะหลีกเลี่ยงจากการแนะนำสิ่งที่เป็นเท็จ หรือสิ่งใดที่เป็นความจริงพยายามปกปิด นักการทูตที่ดีต้องเอาใจใฝ่อย่างให้ผู้ที่มาเจรจาด้วยความเข้าใจผิดไปจากที่ตนประสงค์ สันนิษฐานเคยเจรจากับรัฐมนตรีต่างประเทศมาแล้วในเรื่องหนึ่งและในครั้งนั้นทุกได้เอาข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนทำให้รัฐมนตรีต่างประเทศนั้นเข้าใจไว้เฉไป โดยที่ตนทำไปโดยสุจริตใจ แต่ถ้าในภายหลังทราบว่าข้อเท็จจริงที่พูดกับรัฐมนตรีต่างประเทศนั้นไม่ถูกต้อง ต้องรีบไปพบขแจ้งทันที ถึงแม้จะเห็นว่าตนจะได้รับความเสียหายเป็นการชั่วคราวหากปล่อยไว้ก็เพราะการทำเช่นนั้น เป็นการตั้งเล่นความเชื่อถ้อยในตัวของทุกคน ให้มั่นคงยิ่งขึ้น

มาเกียเวลลี (Machiavelli)² เคยแต่งหนังสือสอนไว้ว่า เนื่องจากคนอื่นไม่สุจริตต่อเรา จึงเป็นการชอบธรรมที่เราจะไม่สุจริตตอบได้ ในข้อนี้ขอกล่าวถึงจะเป็นผู้เจรจาการค้าต่างประเทศอย่าเห็นพ้องด้วยเลย บารอนซอนนีโน รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของอิตาลีเมื่อปี ค.ศ. ๑๕๑๘ ถึงกับให้จารึกคดีไว้ในห้องทำงานของท่านว่า "คนอื่นเขาอาจจะทำแต่ท่านไม่"

1. ในบันทึกชื่อกรุงเลนินกราด
2. Machiavelli เป็นชาวอิตาลีเมื่อปี ค.ศ. 1469 แต่งหนังสือ "The Prince" ซึ่งทำให้มาเกียเวลลีมีชื่อเสียงในการที่สอนให้คนใช้วิธีหุคหลมแปลงในอาณาจักร

๒. ความละเอียดแม่นยำ (Precisive) ข้อนี้ไม่หมายความว่าความเพียงละเอียดถูกต้อง
ในทางปัญญา (intellectual accuracy) เท่านั้น แต่หมายถึงในทางศีลธรรม (moral
accuracy) ด้วย ผู้ทำหน้าที่เจรจาต้องละเอียดทั้งสมองและวิญญาณ

ในข้อนี้พวกนักการทูตอาชีพ (ไม่ใช่พนักงานเมือง) มักจะได้รับการอบรมมา คัด
อย่างในการที่รัฐบาลจะต้องให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง คำสั่งนั้นๆ โดยปกติมีหลักฐานเป็น
หนังสือ ผู้ทำหน้าที่ไปติดต่อกับรัฐบาลต่างประเทศโดยเสนอบนบกหรือด้วยวาจา ถ้าเป็น
การเสนอด้วยวาจา เมื่อกลับมาถึงสถานทูตแล้ว ต้องรีบทำบันทึกการสนทนาเพื่อรายงานไปยัง
รัฐบาลของตน¹

นอกจากนมนธรรมนิยมปฏิบัติอยู่ว่า ในกรณีที่มีเรื่องสำคัญเป็นพิเศษที่จะเจรจากับ
รัฐบาลในประเทศซึ่งตนประจำอยู่นั้น ก็ควรจะทำบันทึกช่วยจำ (Aide-memoire) ติดไป
ด้วย โดยย่อความที่ได้รับคำสั่งให้ไปพูด บนบกช่วยจำนั้นทูตอาจอ่านให้รัฐมนตรีว่าการต่าง
ประเทศฟังก่อนแล้วมอบสำเนาให้ภายหลังก็ได้ เช่นเดียวกับเมื่อรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ
แจ้งกับทูตในเรื่องสำคัญ เพื่อเป็นการป้องกันความเข้าใจคลาดเคลื่อน ก่อนรายงานไปยัง
รัฐบาลของตน ควรทำบันทึกข้อความที่รัฐมนตรีต่างประเทศผู้หนึ่งจดจำส่งไปให้รัฐมนตรีต่าง
ประเทศที่เดียวกัน เมื่อได้รับคำรับรองว่าถูกต้องแล้ว จึงรีบรายงานไป เพราะเคยมีเรื่องเขา
ใจผิด เนื่องจากถ้อยคำในการสนทนาเกิดขึ้น ตัวอย่างที่กลายเป็นเรื่องบรรทัดฐานสำคัญ คือ
เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๕๘ ลอร์ดนอร์แมนบี (Lord Normanby) เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำปารีส
รายงานผลแห่งการสนทนาระหว่างตนกับกีโซต์ (Guizot) รัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศสไปยัง
รัฐบาลของตน ในรายงานนั้นว่า กีโซต์ รัฐมนตรีต่างประเทศได้ให้คำมั่นในเรื่องต่างๆ ไว้
เมื่อความปรากฏขึ้นกีโซต์ปฏิเสธ และชี้แจงว่า ลอร์ดนอร์แมนบี ตักความในคำพูดของตนอย่างผิด
ถนัด กีโซต์ไม่เคยพูดให้คำมั่นในเรื่องที่กล่าวถึงเลย แต่กล่าวแนะนำว่า รายงานการสนทนา
ถ้าจะให้ถือเป็นหลักฐานอันถูกต้องของผูกพันข้อถ้อยคำ ก็จะต้องเป็นรายงานที่ได้ให้แก่ฝ่ายรับรอง
แล้ว²

1. ในกรณีด่วนที่ข้าพเจ้าเคยปฏิบัติ นอกจากทำบันทึกดังกล่าวแล้ว ได้เก็บความสำคัญรายงานทางโทรเลขเข้ามาซึ่ง
กระทรวงยึดด้วย

2. ศ. Satow, Guide to Diplomatic Practice หน้า 96

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าการ ทูลอาชัพ มักจะไม่ตกอยู่ในฐานะไม่ละเอียดในทางปัญญา (intellectual inaccuracy) ก็ดี แต่ยังมีอีกข้อหนึ่งซึ่งสูงใจให้แก่การทูลปฏิบัติอยู่เสมอ คือ ไม่ละเอียดในทางศีลธรรม (moral inaccuracy)¹

ความไม่ละเอียดในทางศีลธรรมนี้ มีโดยหลายทาง นักการทูตที่เจตนาดีย่อมทราบว่าการกระทำของมนุษย์เรานั้น ย่อมแลดูแต่โอกาสบังเอิญด้วย การที่จะทำนบเหตุการณ์ข้างหน้า จึงเป็นอันตรายเสมอ เมื่อเรูเช่นหลงมกตจิตใจเอนเอียงที่จะเพียงการคาดคะเน แต่ก็ไม่เพียงโดยเด็ดขาด จึงพยายามรายงานให้กำกวม ทั้งนี้เพื่อไม่ให้มีคดีแน่นอนที่ข้อมมีความชอบธรรมที่จะหักล้างการทำนบเหตุการณ์อย่างหมิ่นเหม่ แต่นักการทูตไม่สมควรที่จะตั้งเหตุการณ์งานรัฐบาลถึงเหตุการณ์ในท้องถิ่นที่ตนพำนักอยู่ว่า น่าจะแปรปรวนไปทางใด เท่าที่ตนเชื่อ ก็เชื่อว่าจะเป็นเช่นนั้น จริงอยู่ การรายงานอย่างคลุมเคลือนั้นย่อมทำให้ผู้รับฟังในภายหลังกได้ว่า เคยรายงานไว้เช่นนั้น รัฐบาลไม่เข้าใจเอง แต่การทำเช่นนั้นไม่มีอะไรได้ประโยชน์แก่ทางรัฐบาลของตนหรือชื่อเสียงของตนเอง มีบ่อย ๆ ที่นักการทูตก็อาจจะถูกหาว่า ขาดพินิจ (lack of judgement) เพียงดเว้นไม่แสดงความเห็นเฉย การที่หักล้างความรับผิดชอบแห่งงานเท่ากับตนได้ตระเตรียมการปฏิบัติหน้าที่อันหนึ่งซึ่งรัฐบาลของตนปรารถนาอย่างยิ่ง

ที่กล่าวมานั้น เพียงการละเอียดในทางนี้เสีย (negative failing) แต่การปฏิบัติเช่นนั้นเอนเอียงไปกระทบถึงการติดต่อระหว่างกันของกันกับรัฐบาลซึ่งตนไปประจำอยู่แล้ว ความเสียหายอันร้ายแรงอาจเกิดขึ้นได้ เป็นการถูกต้องที่ทุกประเทศจะต้องหมั่นอยู่ระแวดระวังในการบำรุงความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่ของประเทศซึ่งคนมีหน้าที่ที่จะติดต่อด้วย แต่บางครั้งความตั้งใจที่จะบำรุงความสัมพันธ์อันดีนั้นก็มิเคยปรากฏบ่อย ๆ ว่า ในกรณีที่รัฐบาลซึ่งตนไปให้ส่งแจ้งกับรัฐบาลที่ตนประจำอยู่ในเรื่องนั้นในเรื่องนี้ บังเอิญเรื่องที่ตั้งใจนั้นที่ตนมองเห็นแล้วว่า คงจะทำความไม่พอใจให้แก่ผู้รับทราบ ทุกสิ่งก็ถอยค้ำให้มาลง ในที่สุดกลายเป็นเสนอนซ์ความไปยังรัฐบาลต่างประเทศไม่ตรงกับที่รัฐบาลตั้งมา และทำให้รัฐบาลต่างประเทศเข้าใจว่า รัฐบาลของตนอ่อนแอ²

1. สลลวรม (moral) ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าความตามใจใจกัน แต่หมายถึงความประพฤติ Harold Nicolson ได้อธิบายไว้ละเอียดแล้ว
2. ฮาโรลด์ นีโคลสันทรงมีความเห็นว่า ข้อดีที่รัฐบาลส่งมา รัฐบาลได้ซึ่งไร้อรรถแล้วด้วยความที่ถูกระงับ จึงไม่ควรมองไปให้ไกล

บางครั้งทุกสิ่งทุกอย่างจะประพฤติตามคำสั่งของรัฐบาลทุกตัวอักษร แต่ก็ไม่อยากให้ฝ่ายที่
จรรบีทราบไม่พอใจ เดียวหาโอกาสขณะท่งเรื่องกับรัฐบาลต่างประเทศนั้น ชัดแจ้งโดยนำ
เตียงลดหย่อนหรือแสดงอาการกรยาปราณปรานอมเพื่อจะให้อีกฝ่ายเข้าใจว่า คนนั้นความ
จริงไม่เห็นด้วยกับคำรุนแรงที่ใครบคำสั่งให้มาแจ้งนั้น

๓. อารมณ์เยือกเย็น (Calm) คุณสมบัติข้อที่สาม คือการมีอารมณ์ สงบเยือกเย็น
ทุกมุมหน้าท่งเจรจาเมื่อต้องเจรจากับผู้ที่มีลักษณะ เด็ดทรมาน ขาดไม่สู้จริต นอกจากต้อง
พยายามไม่แสดงถึงความไม่พอใจออกนอกหน้าแล้ว ยังต้องหักได้ยงดยาเอาความ เกือบขัง
ส่วนตัว หรือ ชอบพอส่วนตัว ๆ ๆ ๆ เข้ามาพัวพันทำให้เอนเอียงไปได้

๔. อารมณ์ดีเสมอ (Good tempered) คุณสมบัติข้อที่สี่ คือต้องมีอารมณ์ ดีเสมอ
หรือ อย่างน้อยก็ของควบคุมอารมณ์ อดไม่คิดของตนไว้ให้อยู่ อย่าแสดงออกมา

๕. ขันดีหรือความอดกลั้นเป็นพิเศษ ในประวัติศาสตร์ การทูตมีตัวอย่างหลาย
รายที่นักการทูตอดกลั้นโทษไว้ไม่ได้ จนเป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงมาจนทุกวันนี้ ขันดี และ
จริยะเป็นสิ่งสำคัญซึ่งนักการทูตผู้หน้าท่งเจรจาจะต้องมีไว้

นายปอล คัมบง (Paul Cambon) เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงลอนดอนกว่า
๒๐ ปี มีชื่อเสียงในฐานะเป็นนักการทูตเอกของสมัยปัจจุบันคนหนึ่ง ท่านผู้นั้นมีขันดีซึ่งหาผู้ที่จะ
ทดเทียมได้ยาก ได้มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้อังกฤษกับฝรั่งเศสเข้าเป็น พันธมิตร ซึ่งกันและกัน
เมื่อสงครามปี ค.ศ. ๑๙๑๔ ทั้ง ๆ ที่เมื่อก่อนท่านไปรับตำแหน่ง ณ กรุงลอนดอนนั้น พันธ-
ไมตรี ระหว่างสองประเทศกำลังตึงเครียด 1

๖. การถ่อมตัว (Modesty) นักการทูตแม้จะมีสติปัญญา ดั่งดั่งดาวคือ มี
สติปัญญาดีจริง, ละเอียดแม่นยำ, อารมณ์เยือกเย็น, ขันดี, อารมณ์ดีก็ตาม แต่จะนับว่าเป็น
นักการทูตที่ดี ถ่อมตัวหรือเป็นตัวอย่างยังไม่ได้ นอกจากจะมีคุณสมบัตินี้ข้อหนึ่ง คือการ
ถ่อมตัว

นักการทูตผู้เจรจามักจะเปิดเผยต่อหน้าต่อหน้าว่าตนเก่งจนไม่คำนึงถึง คำแนะนำ หรือ ความ
เห็นของผู้ที่มีความชำนาญมานานกว่า ในที่สุดก็ตกเป็นเหยื่อของการเขินยอมหรือใจมตจาก

๑. ท่านผู้นั้นท่านจะให้เป็นบรรณในตอนที่หน้าแล้ว ก่อน พ.ศ. ๑๙๑๐ ถึงฤดูฝรั่งเศส จะ รวมกันถึง ๒ ครั้ง เรื่องเยื้อง
กันแดนกันทางอาฟริกา และเรื่องเกี่ยวกับประเทศไทย คราว พ.ศ. ๑๙๑๒

ออกมายกหนึ่ง ซึ่งเป็นคุณเจรจา เมื่อทบทวนเช่นนี้ จึงมักจะคุยโอ้อวดว่าสามารถ ชะนะ คู่ปรับได้
 ทำให้เกิดความเกลียดชัง และในบางคราวเมื่อถึงเวลาครบขันเดย์ไม่กล้า สำนึกภาพทวีฐูบาด ของ
 คนว่า ความเห็นหรือรายงานต่าง ๆ ที่เคยรายงานนั้นคาดเคลื่อน แม้ขอเท็จจริงจะปรากฏ
 แน่นนอน ความหลงตนว่ามีความสามารถนยอมนเป็นรากเงาของการผิดพลาดต่าง ๆ บาง
 คราวแทนที่จะใช้ตามในการเจรจา เพราะคนไม่รู้อาษาต่างประเทศนั้นดี กลับไม่ใช้เป็นต้น
 นอกนั้นยังมีผลเสียหลายประการ ในบรรดาความประพฤติต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับคุณลักษณะ
 ของนักการทูตนั้น การไม่ถ่อมตน ทนงตนถือดีว่ามีความสามารถปราชญ์เปรี๊ยะ มกัจรม
 มากที่สุดในพวกนักการทูต และ ทำให้นักการทูตอยู่ในฐานะต้องเสียเปรียบมากที่สุด

๑. ความจงรักภักดี (Loyalty) นักการทูตโดยอาชีพย่อมต้องมี ความ จง รัก ภักดี

ต่อบุคคลหลายประเภทและบางคราวความจงรักภักดีนั้นแย่งกันก็มี ประการแรกต้องจงรักภักดี
 ต่อพระมหากษัตริย์หรือประมุขของชาติของตน, ต่อประเทศชาติ ต่อรัฐบาล ต่อรัฐมนตรี
 ว่าการกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงการต่างประเทศของตน ต่อ ข้าราชการ ซึ่ง รับ
 ราชการอยู่ใต้วงคบบัญชาของตน แม้คุณเรทนานทูต ซึ่งประจำอยู่ในประเทศเดียวกับตน ก็ม
 หน้าที่อันหนึ่งท่านองการจงรักภักดีต่อกันด้วย

ความจงรักภักดีนั้น มดตลอดถึงเพื่อนชาวบริตซ์ (หรือชาติอื่นใด ซึ่งเป็นชาติเดียวกับ
 ทูต) ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชาติ แต่เข้ามาอยู่ในประเทศนั้นรวมทั้งประโยชน์ในการพาณิชย์ ของ
 ตนด้วย

ประการที่สอง แม้รัฐบาลของประเทศซึ่งตนประจำอยู่ และรัฐมนตรีต่างประเทศซึ่ง
 ตนมีหน้าที่จะต้องเจรจาด้วย ทูต ก็ยังมีหน้าที่ท่านองจงรักภักดีอยู่บ้างเหมือนกัน

การที่นักการทูตไปประจำอยู่ในต่างประเทศนาน ๆ เป็นเหตุให้อาติการติดคอ โดย โกล์
 ชาติกับเพื่อนร่วมชาติในประเทศและกระทรวงการต่างประเทศของตน ความจงรักภักดี คง

1. ซาโรลด์ มีโคลสัน หมวยถึงการปฏิบัติบางอย่างในนามคณะทูต เช่น มีกิจการบางอย่างซึ่งจะต้องร่วมมือกับ
 อาทิ ในงานเฉลิมพระชนม์พรรษาพระมหากษัตริย์ ของประเทศซึ่งตน ประจำอยู่ คณะทูตนั้นจะต้อง มีหน้าที่
 คณะทูตต่าง ๆ ซึ่งเรียกวว่า Doyen คือทูตที่มีอาวุโสเป็นผู้กล่าวถวายพระพร ทูตอื่น ๆ มีหน้าที่ต้องร่วมมือด้วย
 จะต่างคนต่างถวายพระพรไม่ได้ เป็นต้น
2. ความจงรักภักดีต่อรัฐบาลต่างประเทศ ซึ่งมีโคลสัน กล่าวในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงความจงรักภักดีอย่างที่เรารู้จัก
 กัน แต่หมายถึงการปฏิบัติบางอย่างซึ่งอธิบายยาก แต่ถ้าว่ากล่าวหาหรือจะเข้าใจง่ายกว่า เช่นเมื่อเป็นทูต อยู่ใน
 ประเทศนั้น ทูตมีหน้าที่ต้องเคารพและให้เกียรติรัฐบาลและรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศนั้น ตามธรรมเนียม
 และพิธีปฏิบัติระหว่างประเทศ จะไปปฏิบัติกันอิสระแบบแบบแผนไม่ได้ เป็นต้น

กล่าวมาแต่ จงดูเถอน ๆ ไป เป็นเหตุให้เกิดความรักหรือความเกลียดชังประเทศที่ตนประจำ
 ยายนมาถมายจนตมคานงถึงว่า ประเทศนั้นมีความเลวบกพร่องหรือความดี อยู่บ้างเหมือนกัน
 หรือไม่กเอาเหตุผลกว่า " ทศ มหันตจะตของสร้างควมสัมพันธ์ อนต กบรัฐบาศ ต่าง ประเทศ "
 ขันมาฝั่งไฉในสมอง จนพินเฝือแทนที่จระหนักว่า หดกทกถาวมความจริง คอว กอ เป็นส่วนหนึ่ง
 ของหนาทที่คานัน กตบยตเป็นความม่งหมาย โคตเดยวทจระปฏิบคงานในหนาท การทม่งจระทก
 หนาทอนหนเกินไป เป็นเหตุให้ตนตามคไป แต่ไม่ได้ระตถกวารัฐบาศของคณัน ไม่ได้มทศ
 ณะเพาระคจระวาทานัน แต่ยงมทศประจำประเทศอื่น ๆ อกหลายประเทศ และผู้ที่จะเป็น
 ศูนยกลางรับรายงานข้อเท็จจริงทวไป และสำมารถสืบฐานะทางการทูต ของประเทศใด ๆ ได้
 ถกของ กคอ กระทบระจการต่างประเทศ

ตามทกถาวมานเป็นเหตุใหญ่ ๆ แต่เข้าไรตคณ โคตคัน กล่าว เพิ่ม เตมว่า นักการทูตท
 ตจระตองมคูนสัมพันธ์คาง ๆ กจานยถดวย คอ ปัญญา, ความรู้, สัจจ, ความรอบคอบ,
 โอบอ้อมอารี, มกิริยาอ่อนโยน, มคความอดุสาหะ, ความกล้าหาญและคความแนบเนียนในการงาน
การทบาทมารัฐบาศเจ้าของท้องถิ่นซึ่งทศจะไปประจำ

ได้กล่าวในเบองคณแล้วว่ ประเทศต่าง ๆ มีสิทธิคงทศได้ แต่ประเทศที่รับทศนัน
 อาจขตของในคัวบุคคลได้ เพื่อบ้องกนการปฏิเสชเช่นนี้ จึงมีระเบียบสอถามขอความเห็น
 สอบเสยก่อน โดยเสนอนามพรอมคจยประวคของผู้ที่จระรับเตอกลงไปตำรงตำแหน่งให้ประกอบ
 การทิจารณา โดยปกติประเทศที่จระรับทศนันมักไมขตของ เว้นแต่จระมีเหตุพิเศษจริง ๆ เช่น
 เนื่องจกความประพฤคิส่วนตัว หรือคูนเคยแต่คงคณเป็นปฏิบคณคอประเทศที่คณจระไปเป็น
 ทศ ในรัชสมัยพระนางเจ้าจกคอเรียกถึงกับวางหลักไว้ว่า จระไมยอมรับทศทศมกิริยาซึ่งเคยมี
 จงมีมาแต่เดแต่ได้เลิกกนไปเป็นอนชชาติ

ปัญหาม่าว่า ประเทศที่ไมยอมรับทศคูนจระตองให้เหตุผลหรือไม่ ออปลเป็นไฮม์ นัก
 ปราศญกฏหมายระหวางประเทศผู้เรองนามอธิบายไว้ว่า ในการปฏิเสชไมยอมรับทศคณใด
 คณหนึ่ง ซึ่งอกประเทศหนึ่งเสนอนามไปขอความเห็นซอบหน ประเทศที่ปฏิเสชไมรับนันไมจ่า
 คองให้เหตุผลว่าเพาระเหตุใด¹

ตามประวคคำตศวิทางการ ทศเคยปรากฏ มาแต่หลายราย ทศมการ บอคนัต ไมยอมรับ
 มีรายหนงซึ่งเตองตอโดงคิงมาก คอเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๓๓ พระเจ้าจกเดยมนแห่งองกฤษทรงแต่ง

1. ดู Oppenheim's International Law Vol. I หน้า 619

จึงให้เซอร์สตราตฟอร์ดคานนิง (Sir Stratford Canning) ไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำพระราชสำนักของพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย พระเจ้าซาร์ไม่ยอมรับโดยให้เหตุผลว่า การแต่งตั้งได้ทำไปโดยไม่บอกล่วงหน้าให้ทราบ เพราะได้ประกาศแต่งตั้งในราชกิจจานุเบกษาของอังกฤษแล้ว ลอร์ดปาล์มเมอร์สตัน (Lord Palmerstan) จึงได้แจ้งการตั้งกับเอกอัครราชทูตรัสเซียประจำกรุงลอนดอน มีผลออกความเห็นว่าการที่พระเจ้าซาร์ไม่ยอมรับเซอร์สตราตฟอร์ดคานนิง เพราะทรงรังเกียจในเหตุอันใด แต่แม้รัฐบาลอังกฤษจะโต้แย้งว่า รัฐบาลต่าง ๆ ย่อมมีอิสระเต็มที่ที่จะเลือกตั้งผู้แทนของตนได้ พระเจ้าซาร์ก็คงยืนยันไม่ยอมรับ ในที่สุดอังกฤษไม่ส่งทูตจนกระทั่งปี ค.ศ. ๑๘๓๕

ตัวอย่างรายอื่น ๆ นอกหลายราย อาทิ เมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๗ สก็อตแลนด์ไม่ยอมรับทูตอังกฤษ เพราะจากทัศนคติเมื่อเค้นทางกรรมวิธีตำแหน่ง ได้จะเยี่ยมเจ้าชายของประเทศที่ทำการตามกัมสกีเดนอยู่ เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๕๕ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ตั้งให้นายเกเดย์ (Koiley) เป็นอัครราชทูตประจำกรุงโรม รัฐบาลอิตาลีเคยขอให้เปลี่ยนเอาผู้อื่น โดยไม่ให้เหตุผลที่ชัดเจน แต่เป็นทราบดีกันว่า เหตุที่ขัดข้องคือ เกเดย์ได้กล่าวสุนทรพจน์ในที่ชุมนุมของคณะโรมันคatholic กัดคำในกการที่รัฐสันตปาปาได้ถูกผนวกเข้าอยู่ในราชอาณาจักรอิตาลี รัฐบาลอเมริกันยอมรับว่ารัฐบาลอิตาลีมีสิทธิที่จะไม่รับได้ ในที่สุดเกเดย์ได้ขอลาออกจากตำแหน่ง¹

ตัวอย่างเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีคือเมื่อเดือน มกราคม ค.ศ. ๑๙๓๘ รัฐบาลญี่ปุ่นเสนอไปยังรัฐบาลฝรั่งเศสเพื่อขอความเห็นชอบในการที่จะแต่งตั้ง นาย มาซาฮิโก ตานี ซึ่งในขณะนั้นเป็นอัครราชทูตประจำกรุงเวียนนา ให้เป็นเอกอัครราชทูตประจำกรุงปารีส รัฐบาลฝรั่งเศสไม่เห็นชอบด้วย โดยให้เหตุผลว่า เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๓๗ นาย ตานี ได้เคยให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ตีเตียนฝรั่งเศสว่า การที่ฝรั่งเศสช่วยเหลือรัฐบาลจอมพลเจียงไคเช็คนั้นไม่เป็นการชอบธรรม²

คณะข้าราชการสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานอัครราชทูต

- คณะข้าราชการสถานประกอบด้วย
- ๑. เอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูต
- ๒. ทบปลุกษาสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานทูต³

1. ดู Guide to Diplomatic Practice by Sir Ernest Satow หน้า 125-128
 2. ดู Japan Year Book 1940-1941 หน้า 194-195
 3. โดยปรกติมีที่ปลุกษาและพระสถานเอกอัครราชทูต

- ๓. ทูตทหารบกและผู้ช่วย
- ๔. ทูตทหารเรือและผู้ช่วย
- ๕. ทูตทหารอากาศและผู้ช่วย
- ๖. ทูตการพาณิชย์และผู้ช่วย
- ๗. ทูตการคลังและผู้ช่วย
- ๘. เลขาธิการ เอก โท และตรี
- ๙. นายเวร
- ๑๐. เสมียน

ที่ปรึกษา ที่ปรึกษานามหน้าที่เป็นผู้ช่วยเอกอัครราชทูต หรืออัครราชทูตในกิจการงานทั่วไป ฉะนั้นอย่างยิ่งในงานประจำ กล่าวคือ คอยควบคุมกิจการงานตลอดทั้งบรรดาข้าราชการทั้งหมดในสถานเอกอัครราชทูตแทนเอกอัครราชทูต สำหรับสหรัฐอเมริกา ที่ปรึกษาของสถานเอกอัครราชทูตยังมีหน้าที่เพิ่มขึ้นอีกคือ เป็นที่ปรึกษาของเอกอัครราชทูตในปัญหากฎหมายระหว่างประเทศและระเบียบการปฏิบัติทางการทูตอีกด้วย เพราะทางสหรัฐอเมริกา นั้น ทูตมีฐานะเป็นนักรัฐบาลเมือง

ทูตทหารบก เป็นนายทหารสังกัดกระทรวงกลาโหม แต่ในทางการปกครองขึ้นอยู่กับเอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูต ทูตทหารบกมีหน้าที่สังเกตการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมืองกันอาณาจักรของประเทศที่ตนเข้าไปประจำอยู่ตลอดทั้งความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ ของกองทัพบกในประเทศนั้น และรวบรวมรายงานกิจการต่างๆ เกี่ยวกับการทหารบกทั้งหมดเสนอกระทรวงกลาโหม นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของเอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูตในกิจการทหารบกอีกด้วย ในเมื่อเอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูตประสงค์

ทูตทหารเรือ เป็นนายทหารเรือสังกัดกระทรวงทหารเรือ หรือกระทรวงกลาโหม ในกรณีที่ไม่มีกระทรวงทหารเรือ ส่วนหน้าที่นั้นทำนองเดียวกับทูตทหารบก แต่เฉพาะเรื่องการทหารเรือ

ทูตทหารอากาศ ก็ทำนองเดียวกัน ฉะนั้นเพราะเรื่องกำลังทางอากาศ

๑. บางประเทศให้ทูตทหารบกทำหน้าที่ทูตทหารอากาศด้วย

๒. National Government and Interational Relation โดย Magruder หน้า ๑๑๐-๑๑๕

ทูตการพาณิชย์ เป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงพาณิชย์ แต่สังกัดเอกอัครราชทูต หรืออัครราชทูตในทางการปกครอง มีหน้าที่รายงานกิจการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจและตลาดการค้าต่าง ๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของประเทศที่ตนไปประจำอยู่ และของประเทศไทยเองด้วย เทียบเท่ากับประเทศนั้น เป็นที่ปรึกษาเอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูตในเรื่องการพาณิชย์ทั่วไป และช่วยเหลือปฏิบัติในเรื่องการพาณิชย์ เป็นผู้ส่งเสริมการค้าต่างประเทศของประเทศไทย ช่วยเหลือให้คำแนะนำบุคคลในสัญชาติเดียวกับตน ซึ่งเดินทางมาค้าขาย และช่วยเหลือแนะนำบุคคลทั่วไปที่ใคร่ได้สินค้าจากประเทศของตน^๓

ทูตการคลัง เป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงการคลัง มีหน้าที่ทำนองเดียวกับทูตการพาณิชย์ แต่ทำหน้าที่เฉพาะเรื่องการค้า ส่วนเลขานุการน้อย ย่อมแบ่งหน้าที่กันตามที่เอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูตจะได้นำมาให้ตามความเหมาะสม

บทที่ ๗

หน้าที่ของนักการทูต

หน้าที่ของนักการทูตนั้น คือส่งเสริม รักษาและป้องกันผลประโยชน์และชื่อเสียงของประเทศตนในประเทศที่ตนเข้าไปประจำอยู่ อันพึงแยกได้เป็น ๔ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. หน้าที่ต่อรัฐบาลของตน และเพื่อนร่วมชาติ
๒. หน้าที่ต่อรัฐบาลต่างประเทศซึ่งตนเข้าไปประจำอยู่และพลเมืองของประเทศนั้น
๓. หน้าที่ต่อรัฐบาลของตนและเพื่อนร่วมชาติ

หลักใหญ่ซึ่งนักการทูตต่าง ๆ อาจใช้มีดังนี้

๑. รายงานรัฐบาลของตนถึงกิจการต่าง ๆ ที่รัฐบาลมอบหมายมา
๒. ติดต่อกับรัฐบาลที่ตนไปประจำอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนของรัฐบาลของตน และพยายามให้รัฐบาลนั้นทราบซึ่งนโยบายของรัฐบาลตนซึ่งมีต่อรัฐบาลนั้น
๓. รายงานให้รัฐบาลของตนทราบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ อันมีผลเกี่ยวกับประเทศซึ่งตน

๓. International Commercial Policy law Fisk & Pierce Ph. D. หน้า ๒๓๓

ไปประจำอยู่ อาทิ ในเรื่องนโยบาย เจตนาธรรม ทั้งนัยความถึงเท่าที่เกี่ยว
กับประเทศของตนและประเทศอื่นด้วย ถ้าสามารถทำได้

- ๕. รายงานกิจการต่าง ๆ เกี่ยวกับความตื้นลึกทั่ว ๆ ไป (General Sentiment) ของ
ประชาชาตินั้น ตลอดจนการกล่าวหน้าต่าง ๆ ในการพาณิชย์, อุตสาหกรรมและ
วิทยาศาสตร์
- ๖. เป็นผู้เจรจาสนธิสัญญาและข้อตกลงต่าง ๆ ตามที่รัฐบาลจะได้มอบอำนาจมา
- ๗. บังคับนโยบายของรัฐบาลตน หากมีผู้เข้าใจผิด
- ๘. ถ้าผู้รวมชาติของตนได้รับความยุติธรรมในทางใด ๆ ก็ต้องช่วยเหลือติดต่อกับ
รัฐบาลที่ตนเข้าไปประจำอยู่ ให้จัดการให้ได้รับความยุติธรรมเท่าที่จะทำได้
- ๙. พยายามส่งเสริมผลประโยชน์ของประเทศตนทุกทางเท่าที่จะสามารถทำได้
- ๑๐. หากว่ารัฐบาลของตนมีคำสั่งประจำไว้ประการใด ก็ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ได้ตั้ง
ไว้

๖. หน้าที่ต่อรัฐบาลต่างประเทศ ซึ่งตนเข้าไปประจำอยู่ และ พลเมือง ของ
ประเทศนั้น

หลักใหญ่ ๆ มีดังนี้

- ๑. ทำตนให้เป็น ที่ชอบพอ กับ กระทรวงการ ต่าง ประเทศ และ องค์การ ราชการ ทั้งไป
ตลอดทั้งในราชสำนักด้วย หรือประเทศนั้นมพระมหากษัตริย์
- ๒. พยายามปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีแห่งท้องถิ่นและราชสำนักนั้น
- ๓. ศึกษาระเบียบปฏิบัติทางการทูตระหว่างสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานอัครราชทูต
ต่าง ๆ ซึ่งประจำอยู่ในประเทศนั้น กับกระทรวงการต่างประเทศ โดยไม่ละเมิด
ระเบียบวิธีปฏิบัติ อาทิ ตามระเบียบจะไปพูดจาข้าราชการต่างประเทศกับรัฐมนตรี
อื่นใด นอกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไม่ได้ จะทำได้ก็โดย
ได้รับความยินยอมจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก่อนเป็นต้น
- ๔. การพูดจาต่าง ๆ ต้องระมัดระวังอย่างที่สุด โดยรักษาประโยชน์ของประเทศไม่

๑. ในสหรัฐอเมริกา กระทรวงการต่างประเทศพิมพ์คำสั่งซึ่งจะต้องปฏิบัติไว้เป็นบรรทัดฐาน ของประเทศไทยเราวาง
นโยบายใหญ่ ๆ ไว้ ส่วนปลีกย่อยปล่อยให้อยู่ในดุลยพินิจของทุก

ให้ประเทศของตนเสียเกียรติ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังไม่เป็นการพูดจาก้าวร้าวหรือ
ทำให้อกฝ่ายเจ็บช้ำน้ำใจหรือจนเคือง

๕. คนค้าส่งมาคมกับบุคคลสำคัญทั้งทางราชการและนอกราชการของประเทศนั้น และ
คนละทุกโดยอริชาสัยไมตรีอันดี เพื่อทราบข้อความสำหรับประโยชน์ของประเทศตน

ในการที่จะปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวแล้วจนให้เต็มจด นักการทูตหลายท่านได้เขียนคำ
อธิบายต่าง ๆ กัน อาทิ คาลิเอ (Callieres) ได้เขียนไว้ในหนังสือ "ว่าด้วยการเจรจาการ
เมืองกับผู้เป็นใหญ่ในรัฐ" (De la Maniere de Nigocier avec les Souverains) ไว้ดังข้อ
ไปนี้

คุณสมบัติแห่งนักค้า มีใจความเข้าใจและอดสง่าหระ ไม่หลงเคลือบเคิ้มไปด้วยการหา
ความสนุกสำราญหรือการระเอนได้ ๆ อันหาสาระมิได้ มีใจความเข้าใจนักคิดอันถูกต้อง มอง
เห็นบรรดาสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นจริง และมุ่งตรงไปถึงจุดประสงค์โดยวิถีทางอันสั้นไม่อ้อมค้อม
และด้วยวิริยธรรมตาอย่างที่สุด ไม่ชักความยาวช้าความยืด อันย่อมจะก่อความรำคาญให้
เป็นธรรมดาแก่ผู้ที่เราเจรจากด้วย มีความสุขุมในอันที่จะหาจรรยาอันเป็นไปในใจของมนุษย์
และอาจรู้ได้โดยสังเกตหรือกริยา หรืออาการปรากฏแห่งความเอื้อเฟื่องต่างหลายอัน ซึ่งแม้แต่
ผู้พยายามปกปิดก็ไม่สามารถจะบังไว้ได้ มีสติปัญญาอันอุดมไปด้วยวิถีทางอันจรจัดบรรดา
อุปสรรคทั้งหลายอันอาจเกิดขึ้น หรือได้พบในการประสงฆ์ประโยชน์อันตนได้รับมอบหมายมา
มีไหวพริบดี ในอันที่จะได้ตอบให้เหมาะสมในเรื่องที่ไม่ได้คาดหมายนักคิดมาก่อน และปิดกั้น
ออกได้ด้วยคำตอบอันเหมาะสมไม่กระทบกระเทือนใจ มีอารมณ์ไม่ผันแปร มีนิสัยตั้งงบนและ
อดทนพร้อมที่จะฟังคำพูดของผู้ตนเจรจากด้วยความเข้าใจ เมื่อพบปะกับบุคคลเบ็ดเตล็ดอัน
น้อยมีภาพเรียบร้อยน่าสนทนา มีกริยาไม่เคอะเขินและเหมาะสมซึ่งจะช่วยโน้มน้าวผู้ตนเจรจา
ด้วยให้เอื้อเฟื่องคล้อยตาม ไม่มีการขอร้องหรือข่มขู่และมันธา ไม่มีสีหน้าอันตึงเครียดและโศก
สาก อันย่อมจะทำให้เป็นทบเบาหมายและก่อให้เกิดความไม่พอใจ

สิ่งทีผู้เจรจากจะพึงมีอย่างยิ่ง ก็คือ มีองอาจ เห็นตนเองพอที่จะระงับการ คับปาก
อยากพูดก่อนที่จะได้ตรึงตรองให้ถ่องแท้ในเรื่องที่ตนจะต้องพูด อย่าอวด ได้ตอบในทันทีโดย
ไม่ฉิวฉวย ไตร่ตรอง ในเรื่อง ที่เราเสนอมาร และต้องฟัง ระมัด ระอึง อย่าพลาดท่าอย่างเอก-

ยึดราชทูตในสมัยเราผู้หนึ่งซึ่งเจ็ดครอน ในการโต้เถียงจนกระทั่งถูกเขายึดโดยพุกคัตคาม
เลยเผยความลับอันสำคัญออกมาบ่อย ๆ เพื่อเป็นเหตุผลสนับสนุนความเห็นของคน

คนพียงคังไม่อยู่ในข้อตำหนิตรงกันข้ามกับคนบางคนซึ่งมีนิสัยยึดถือด้วย ดั่งเล็ก ๆ น้อย ๆ
ถือถือเป็นความลับเสียทั้งต้นและต้นไร่อำระถือเป็นต้นสำคัญ การไม่รู้จักพิจารณาว่าสิ่ง
ใดเป็นอะไรในความเป็นจริง เป็นการแสดงให้เห็นว่า มีสติปัญญาแคบและเท่าเทียมเป็นการคัด
หนทางที่จะรู้ความจริง เป็นไป ทั้งไม่มีส่วน ที่จะ ได้รับความไว้วางใจจากผู้คนที่คบค้า สมาคมด้วย
ในเมื่อเราจับต้องอำพรางเขาเรื่อยไป

ผู้เจรจา ที่สามารถ ไม่ยอมให้ดวงรุ่งของความลับก่อนเวลาอันควร แต่ว่าตนจะต้อง
รู้จักปกปิดความลับในใจไม่ให้ผู้ตนเจรจาด้วยดวงรู้ได้ ตนจะต้องแสดงว่าเป็นคนเปิดเผยและ
ไว้วางใจต่อเขา และแสดงให้เขาเห็นจริงในสิ่งที่ไม่ขัดกับความมุ่งหมายของตน ดั่งนี้ ย่อม
จะทำให้เขา ให้ความไว้วางใจ ชวยแทน โดยไม่รู้จักถือ ในเรื่อง อันสำคัญ ยิ่งกว่า ในระหว่างผู้
เจรจาดูด้วยกันนั้น ย่อมมีการแตกเปิดเผยความเห็นกันอยู่เสมอ ถ้าหากจะได้ความเห็นบ้าง ก็
ต้องให้แก่เขาบ้าง และผู้ที่สามารถ คือผู้ที่ได้ประโยชน์จากการสมาคมมากกว่าอีกฝ่าย
หนึ่ง เพราะสามารถมองเห็นได้กว้างขวางและไกล ในบรรดาพฤติการณ์ซึ่งเกิดขึ้นนั้น

การยอมรับผู้เจรจาทันที ไม่ใช่เพียงทำให้มีความรู้ ความมีไหวพริบ และบรรดา
คุณสมบัติอันงดงามอื่น ๆ แห่งสติปัญญาเท่านั้น จะต้องมึคุณสมบัติอันเกี่ยวข้องกับจิตใจด้วย
และไม่มีตำแหน่งหน้าที่อื่นใดอันต้องการความสูงเด่นแห่งจิตใจ และมารยาทยิ่งกว่าตำแหน่ง
หน้าที่อื่น

ผู้ใดที่เขาไม่ในตำแหน่งเหล่านี้ด้วยความตระหนักเห็นชอบและหวังที่จะได้ประโยชน์อย่าง
อื่นนอกจากหวังจะพากพูนใจที่ได้รับความสำเร็จ และความยกย่อง และรางวัลจากมนุษยผู้
บังคับบัญชาของตนแล้ว ย่อมจะเป็นแต่อยู่ในตำแหน่งเฉย

การที่จะสนับสนุนเกียรติในตำแหน่งหน้าที่อื่น ผู้ที่ได้รับตำแหน่งจะต้องเป็นคนโอบอ้อม
อารีและแต่งกายอย่างโอ้อ่า แต่จะต้องเด็ดอกเห็นให้เหมาะสม และสนใจจะให้เป็นที่นั้น
ให้ความโอ้อ่าปรากฏในยานพาหนะ ในการแต่งกายและในบรรดาวิธีการของตน ความ
สะอาดความซุกซมสมบูรณ์ และ ความ โขชะ ค้อมมี ในโต๊ะ อาหาร จะต้องมึงาน และ ให้ความ

๑. ผู้เจรจาในที่นี้หมายถึงทูต

เหตุนี้เกิดขึ้นกับบุคคลสำคัญ ๆ แห่งราชสำนักซึ่งตนประจำ และถ้าพระราชองครักษ์ทรงไป
เกล้า ๆ ร่วมด้วย ก็ต้องเข้าร่วมในสิ่งที่ทรงโปรดส่งผู้สำเร็จ แต่ต้องกระทำด้วยกริยาอันเป็น
ที่พอใจ ไม่พยายามขึ้นใจ และจะต้องแสดงอาการเบ็ดเตล็ดนอบน้อมและสุจริต ทั้งตั้งใจจะให้
เป็นที่พอพระทัยเสมอ

ถ้าเป็นรัฐประชาธิปไตย ตนจะต้องเข้าฟังการประชุมแห่งรัฐสภาทุกคราว และทำกร
เจียงบรรดาแห่งแทนราษฎร และหากทวงหักเงินเดือนจะเป็นผลเสียหายแก่ตนนายของตนด้วย
คุณงามความดี และให้ของกำนัลของขวัญแก่ผู้ที่เป็นคนตัวสำคัญจากหักเงินเดือนนั้นเสียได้

การเจียงอาหารเบ็ดเตล็ดจะทำให้รู้ความเป็นไปได้อย่างหนึ่ง ในเมื่อคนในเมืองนั้นเอง
อาจไปร่วมรับประทานอาหารกับเอกอัครราชทูต และค่าใช้จ่ายที่เสียไปนั้นมิใช่เพียงเพิ่มเกียรติ
เท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์แก่ตนนายอย่างขมขื่นมิชู้กรใช้ อาหารที่ลดละทำคความคิดต่าง ๆ
ประสาณกันดี ทำให้เกิดความสนิทสนมและเบ็ดเตล็ดใจ ในบรรดาผู้ร่วมรับประทานอาหาร

เอกอัครราชทูตนั้น เรียกกันว่าจรรยาบรรณผู้มั่งคั่ง เพราะหน้าที่สำคัญอันหนึ่งของ
เอกอัครราชทูต คือ สืบความลับแห่งราชสำนักซึ่งตนประจำ และตนย่อมจะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่
ไม่ดัดไม่รู้จักใช้เงินอันจำเป็นที่จะให้คนทั่วความลับบุคคลความลับแก่ตนได้

ความเดือดดาลเป็นคุณลักษณะอันจำเป็นอันหนึ่งของผู้เจรจาที่ดี ผู้ที่เป็นคนวิชาย่อม
ไม่สามารถจะทำการใหญ่ได้ เหตุการณ์บางอย่างอันมิได้คาดหมายอาจทำให้ใจมันแปรไป
ความหวาดกลัวอาจทำให้เห็นความลับได้ในฉันทา ขาดทำให้คิดตั้งใจ หรือกระทำอะไรไป
ในทรงที่เสียหายแก่กิจการที่ตนได้รับมอบหมาย และถ้าเกียรติของมดนายของตนเสื่อมเสียความ
กตเวทิตะหักห้ามไม่ให้สนับสนุนเกียรติของตนนำหนักและแสดงความเดือดเดี่ยวอันจำเป็นอย่างยิ่งในโอกาส
เช่นนั้น และแก่ความลับประมาทด้วยความหยิ่งและกล้าหาญอันเป็นนิสัยของนักสู้ แต่ความ
ตั้งใจเป็นสิ่งที่ดีเยี่ยมในการดำเนินกรไปด้วย ใจอันแน่วแน่

ผู้เจรจาที่ดีต้องไม่หาความสำเร็จบรรลุมตสัม ความมุ่งหมาย ของตน ด้วยคำมั่น สัญญา
อันเป็นเท็จและลวงไม่สุจริต เป็นความเข้าใจผิดตามความคิดของคนสามัญทั่ว ๆ ไป ทุกผู้
สามัญจะต้องเป็นเอกในการควบคุมตนเอง การควบคุมตนเองเป็นการแสดงความอ่อนน้อมแห่งสติปัญญา
ของผู้ใช้ และเป็นการแสดงให้เห็นว่า ตนไม่มีอำนาจพูดทวงหาทางอื่นเพื่อบรรลุมตสัมด้วยวิถีทาง
อันยศศีลธรรมและสมควรได้

ผู้คุมดีของคนได้ และมีความสุขุมเยือกเย็น ย่อมได้เปรียบในการเจรจากับผู้
หนักแน่นอดทน และเด็ดร้อน แต่อาจคิดว่า ไม่ได้ต่อสู้ด้วยอาวุธอันดีเทียบกัน การ
ที่จะได้ผลดีในตำแหน่งหน้าที่ จะต้องพบน้อยกว่าฝั่ง ๑ ของเยือกเย็นไม่ท้อแท้ ปกป้อง
ความลับให้มาก และมีความอดทนในทุกวิถีทาง

ผู้ที่เข้ารับราชการจะต้องถือคนว่าตนจะต้องออกกระทำการ ไม่ใช่ นั่งอยู่ดูอยู่ในห้อง
ทำงาน จะต้องศึกษาหาความรู้ความจำเป็นไป ในบรรดาคนที่ยังมีชีวิตไม่ใช่ไปศึกษาคนที่ตายแล้ว

ผู้เจรจาที่ดีแต่สามารถมิใช่จะต้องเป็นคริสต์ศาสนิกชนแต่เพียงเท่านั้น แต่ต้องแสดงให้เห็น
ในคำพูดและการกระทำของตัวของคุณด้วย

คุณจะต้องเป็นผู้ที่ยุติธรรม เที่ยงตรง และสงบเสงี่ยม ในการกระทำใด ๆ ของคุณ
เคารพนอบน้อมต่อเจ้านาย ผ่อนผันด้วยอัธยาศัยไมตรีต่อผู้ที่มีฐานะทัดเทียมกับคุณ ใจดีต่อผู้ที่
ต่ำกว่า อ่อนโยน สุภาพและสุจริตต่อคนทุกคน

คุณจะต้องปรับปรุงตัวให้เหมาะแก่ศีลธรรม และขนบธรรมเนียม ของประเทศ ที่คุณ อยู่
ไม่แสดงถึงความรังเกียจหรือดูหมิ่นอย่างผู้เจรจาบางคนทอดวางอิทธิพลดำรงชีพแห่งประเทศของคุณ
ตนอยู่เป็นนิจ เพื่อตักเตือนวิสัยของประเทศอื่น

ผู้เจรจาจะต้องทำความเข้าใจเสียว่า ตนไม่มีอำนาจจะทำให้คนทั้งประเทศมาปฏิบัติ
ตนอย่างอิทธิพลดำรงชีพของตน และควรจะทำให้เหมาะแก่อิทธิพลดำรงชีพของประเทศที่ตนอยู่
เพราะจะต้องอยู่เพียงชั่วเวลาอันเล็กน้อยเท่านั้น

คุณพึงอย่าได้ตำหนิตัดเยียนวิจารณ์การปกครองหรือนโยบายของ พระราชารัฐคน เจรจาด้วย
เฉยเมยว่าตนจะต้องรรมเสียดังอันควรและไม่ไสร้ โดยแก่งหรือเพื่อประจบสอพลอ ไม่มี
ประเทศหรือรัฐใดที่จะระตักกฎหมายที่ตนเคยปฏิบัติกับกฎหมายที่ตนเอง คุณจะต้อง รรมเชย
กฎหมายที่ดีและไม่พูดถึงกฎหมายที่ชั่ว

คุณควรจะต้องหรือศึกษาประวัติศาสตร์แห่งประเทศที่ตนอยู่ เพื่อจะได้สนทนากับ
พระราชารัฐบุคคลสำคัญ ในราชสำนักกรุง รัชกาลอย่างพระราชารัฐก่อน ๆ หรือ ธรรมเนียม กิจ
ซึ่งท่านเหล่านั้นได้ประกอบขึ้นเองอันจะทำให้เป็นที่พอใจ และควรพูดถึงเรื่องเหล่านั้นบ่อย ๆ
โดยให้ท่านเหล่านั้นได้ฟังบ้างเพราะย่อมเป็นที่พอใจแก่ผู้เล่าและควรพยายามกระทำเสมอ

ผู้เจรจาจะต้องคบค้าสมาคมในทางที่ได้ประโยชน์ ทั้งประโยชน์ให้แก่ภรรยาของคุณใน
ประเทศที่ตนอยู่ แต่จะต้องกระทำด้วยความมีสติ และความเห็นที่ไปก็จะต้องให้มีผู้เชื่อถือ

ในกรณีของข้าใดกล่าวคำเท็จ ดังเช่นทุกแห่งประเทศ โกลดเคียงกับประเทศเรากบางคน ซึ่ง
 ไม่ระอวยใจในการที่โฆษณาประโยชน์อันไม่เป็นความจริง เพื่อให้เป็นผลดีแก่พวกพ้องของตน
 ความหลอกลวงหรือการพูดเท็จ นอกจากจะไม่สมควรแก่ทุกคน ยังจะทำให้เสื่อมเสียแก่กิจ
 การของมุนดาของทุกคนด้วย เพราะต่อไปจะไม่ผู้ใดเชื่อความเห็นของตนเลย จึงอยู่ที่เห็น
 การยากที่บางคราวอาจได้รับคำบอกกล่าวจากคนพูดได้ แต่ว่าการให้ความเห็นจะต้องให้ตาม
 ข้อเท็จจริงที่ได้รู้มา โดยไม่รับรองว่าจะถูกต้องหรือไม่ และผู้เจรจาที่สามารถจะต้องทำให้เกิด
 กิติกุณในความรู้สึกของตน ในความคิดเห็นของพระราชาและรัฐมนตรีซึ่งตนเจรจาด้วย
 จนไม่เกิดความสงสัยในความจริงของความเห็นซึ่งตนได้ให้ไปในเมื่อให้ไปว่า เป็นความเห็น
 ที่ถูกต้อง แต่ไม่ได้รับรองว่าเป็นความจริง

เอกอัครราชทูตจะต้องละเว้นไม่รับเอาคนพื้นเมืองแห่งประเทศที่ตนอยู่เข้ามาเป็นคนใช้
 ท่งมีท โดยปกคั้นเหล่านี้เป็นจาระบุรุษซึ่งตนเอาเข้ามาในบ้าน

พระราชาจะเป็นใหญ่เท่าใดก็ตาม ก็เป็นมนุษย์อย่างเดียวกับเรา กล่าวคืออาจตก
 อยู่ในกิเลสได้อย่างเรา แต่ว่านอกจากความถ่อมตงอันพระราชาอาจมีเหมือนกับคนอื่น ๆ แล้ว
 ความคิดเห็นในความใหญ่ยิ่งของพระองค์ และพระราชาอำนาจซึ่งทรงมี อาจทำให้ทรงมีความ
 เห็นผิดแปลกไปจากสามัญชน ผู้ที่เจรจาทักตอจะได้อุปนิสัยให้เหมาะสมกับความคิดเห็นเหล่านี้
 ถ้าจะมีให้เข้าใจผิด

ผู้เจรจาที่สามารถย่อมจะได้เปรียบที่จะเจรจาด้วยวาจา เพราะเมื่อใช้วิธีอื่นแล้ว มี
 โอกาสมากกว่าที่จะได้รับความรู้สึกและความมุ่งหมายของบุคคลที่ตนเจรจาด้วย และใช้ความ
 ฉลาดไหวพริบของตนทำให้เรามีความเห็นสอดคล้องกับตนด้วยการตั้งข้อคำพูด ที่เหมาะสมด้วย นำ
 หนักแห่งเหตุผลของตน

คนส่วนมากเมื่อพูดถึงกิจธุระการงาน มักจะเอาใจใส่ในสิ่งที่คุณพูดมากกว่าที่ตนอื่นพูด
 ความคิดมีมากมาย เสียจนกระทั่งมุ่งแต่จะให้คนอื่นฟัง และคิดเองเกือบจะไม่ได้ฟังเลย คุณ
 สัมผัสตอนต้นท่อนหนึ่งของผู้เจรจาที่สามารถคือ ระวังฟังด้วยความเอาใจใส่และคิดในสิ่งที่คุณ
 อื่นต้องการพูดให้ฟัง และตอบได้เหมาะสมเจาะในสิ่งที่เขาพูด แทนที่จะรับซึ่งพูดในสิ่งที่คุณ
 รู้หรือต้องการเสียก่อน ตนจะกล่าวถึงเมื่อเรื่องที่จะเจรจา คือเมื่อถึงเวลา อันควรที่จะ พียง

๗. ในทุกวันนี้จะหาเช่นนั้นไม่ได้แล้ว หรือจะทำก็เป็นการยาก นอกจากมีถาวรระวิรักษานอกการต่าง ๆ ตลอดจนทั้ง
 ประมวลฉบับก่อนมีวิธีที่กล่าวมานั้น

เสียง แต่คำพูดที่จรดถาดและปากปีกรียากต้องเบียดขึ้นเห็นไปตามคำตอบ สิ้นหน้า น้ำเสียง
และอาการกิริยาของผู้นับ และประกอบด้วยพฤติการณ์ ทงหลายอัน อันอาจช่วยให้รู้
ถึงความสลดและความมุ่งหมายของผู้ที่ตนเจรจาคอย เมื่อได้รู้ฐานะและความสลดของเขา สภาพ
แห่งกิจการและความเข้มแข็งกับอำนาจได้เสียของเขาแล้ว คนก็จะได้ใช้ความวิเสทาน เพื่อ
บรรลุไปที่จะค้นถึงจุดหมายที่ตองการ

ความลับอันใหญ่ยิ่งอย่างหนึ่งแห่งศิลปะในการเจรจา คือ วิเสทค้อย ๆ ให้ผู้ที่ตนเจรจ
าคอยได้เข้าใจและเชื่อในสิ่งที่ตนตองการที่ระน้อย คด้ายกับค้อย ๆ สด้นเข้าไปในความคิด ...

ด้วยเหตุที่กิจการทั้งหลายมักจะยุ่งยากไปด้วย ความลำบากในการที่จะประธาณประโยชน์
อันขัดกันอยู่ระหว่างพระราชและระหว่างรัฐซึ่งต่างก็ไม่มีใครเป็นคู่การตัดสินข้อข้องของแต่
ละฝ่ายได้ ผู้ที่ได้รับมอบภาระจะต้องใช้ความไหวพริบ เพื่อบรรเทาและขจัดอุปสรรคเหล่านี้
มิใช่เพียงด้วยวิธีการอันเกิดจากความวิของตนเท่านั้น แต่จะต้องใช้ศิลปะปัญญาอันถ่มยอดด้วย
วิเสทอันอันยากแก่ความเข้มแข็ง จริต และข้ออ้างของบุคคลที่ตนเจรจาคอย คนที่มันส์ด้วย
จริต แข็งกระด้าง และชอบขัดคอ ย่อมก่อให้เกิดความลำบากด้วยอารมณ์อันแข็ง กระทั่ง ของ
ตน ทำให้เขาโกรธและไม่ยอมผ่อนผัน และคนมักจะทำให้สิ่งอันไม่สำคัญและข้ออ้าง
อันไม่มีเหตุผลกลายเป็นกิจการอันสำคัญไป และก่อให้เกิดอุปสรรคนานาประการตลอด เวลา
ที่ตนทำการเจรจายู่

แทบจะไม่มีใครเลยที่จะยอมรับว่า คนเป็นฝ่ายผิด หรือว่าเขาใจผิดไปหรือยอมผ่อน
ผันให้แก่บุคคลอื่น ในเมื่อเราแย้งคัดค้านเขาเรี่ยไปก็ด้วยเหตุผลอันตรงกันข้ามกับของเขา แม้
จะเป็นเหตุผลดีเพียงใด แต่ว่ามันบุคคลหลายคนที่อาจยอมสละความเห็นของตนได้ ในเมื่อเรา
ยอมผ่อนผันให้แก่เขาในบางข้อ ซึ่งจะต้องกระทำโดยแยกเบียดผ่อนผันเพื่อให้เขากลับมามีความ
คิดได้ ในการนี้จะคงมีสิ่งป้กจะอ้างเหตุผลอันสนับสนุนสิ่งที่เขาได้ทำไปแล้ว หรือที่เขาได้
เคยเชื่อมาแต่ก่อน เพื่อเป็นกรวยยื่นขอแก้ ภายหลังจึงใช้เหตุผลอันหนักแน่นของถ่า และ
อ้างประโยชน์ของเขาเองเพื่อให้เขาเบียดจนความเข้าใจและเบียดจนจากกับถึษา ... ต้องระวัง
อย่าได้ อ้างยมนนตจนน่าเสียงอันกระด้างต่อพระราชหรือบรรดา รัฐมนตรี และต้องแสดงเหตุ
ผลปราศจากความรอนแรงแห่งคำพูด และอย่าแสดงให้เห็นว่า ตนต้องกรเป็นฝ่ายถูกใน
ที่สุด ... ความเห็นของภาคแหรนแม้จะถ่ากดีแต่ในสาระสำคัญแต่อย่างใดได้ ในปัจจุบันนี้

มีผู้เข้าใจกันทั่วไปว่า การทูตนั้นจะต้องดำเนินโดยการหลอกลวงแปดเหลี่ยมแปดคม เพราะการปฏิบัติเช่นนี้จะนำมาซึ่งประโยชน์และความดีเร็วในทางการต่างประเทศ ข้อนั้นเป็นการเข้าใจผิดอย่างยิ่ง ดอร์ตันแคตเรนตัน (Clarendon) รัฐบุรุษผู้เฒ่าของอังกฤษผู้หนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ เมื่อถูกถามว่า การทูตนั้นต้องใช้ศิลปะพิเศษอย่างไรบ้าง ท่านผู้นั้นได้ตอบชัดเจนว่า " เป้าตาย ข้าพเจ้าคิดว่าศิลปะซึ่งต้องการคือ มีความซื่อตรงอย่างที่สุด, มีความดีตรงและตรงไปตรงมา" มีผู้กล่าวอีกว่า นักการทูตที่มั่งคั่งเต็มหน้าตาท่านนั้น ถ้วนแต่เป็นบุพการีความดีตรงและเปิดเผยทั้งสิ้น

คาลเดรังก์ (Talleyrand) นักการทูตเอกของฝรั่งเศสเคยกล่าวไว้ว่า คุณลักษณะของนักการทูตก็คือ มานะ, มีความอดกลั้นตนเอง, ระมัดระวัง กิริยาสำเนียง (Poise of manner)

เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ดอร์ตันแคตเรนตันได้มีจดหมายถึงเอิร์ลแห่งมาลมส์เบอรี (Earl of Malmesbury) ขอให้ให้โอกาสทูลหาชายซึ่งจะเข้ารับราชการในทางการทูต เอิร์ลแห่งมาลมส์เบอรีได้มีจดหมายตอบดอร์ตันแคตเรนตันซึ่งขอแปลคร่าว ๆ ดังต่อไปนี้

ปากเปลช

๑๑ เมษายน ๑๗๑๓

เรียน ท่านดอร์ตัน

เมื่อคำนึงดูตามเหตุการณ์ปัจจุบัน การที่จะเขียนเรื่องการปฏิบัติของทูต เพื่อให้ใช้เป็นหลักปฏิบัติตามเหตุการณ์ประจำวันนั้น ย่อมทำไม่ได้ง่ายนัก โรงเรียนที่ดีสำหรับนายเจมส์¹ คือประโยชน์ซึ่งเขาจะได้รับจากความชำนาญของหัวหน้าหน่วยในราชการ ของเขา และจากใช้ความสังเกตของเขาเอง

คำแนะนำข้อแรกซึ่งดีที่สุด ที่ผมขอแนะนำแก่ชายหนุ่ม ซึ่งเริ่มรับราชการในหน้าที่นี้ คือ หุคอยฟัง อย่าพูด อย่างน้อยอย่าพูดมากไปกว่าความจำเป็นที่จะพูดเพื่อชักชวนให้ผู้อื่นพูด โดยพยายามเตือนใจฉัน ในชีวิตของผม ผมสามารถได้ข้อความต่าง ๆ จากอีกฝ่าย และซ่อนเร้นความเห็นของผมไว้ได้ ยิ่งกว่าที่จะใช้จาระสนหรือเอาเงินทองออกหัวานแต่ย์อีก

1. นายเจมส์ คือหลานของกอร์ดอนคอมมอน

ไม่ว่าในประเทศใดหรือในราชสำนักใด ให้ระมัดระวังให้มากเมื่อไปถึงใหม่ ๆ ถ้ามี
 ผู้ใดที่ทำการทักท้วงหรือทักท้วงการกระทำที่ผิดกับตามระเบียบความเห็นของเขาให้ท่าน เพราะผมได้
 เคยประสพมาแล้วว่า เจตนาของพวกเหล่านี้มักไม่เป็นไปโดยสุจริต และที่แสดงว่าเรื่อกราด
 ต่าง ๆ นั้นเหลวไหล คราวใดที่ผมเดินเลื้อยห้องเชอในความสุจริตใจของพวกนี้ พวกนี้เป็น
 พวกแรกที่ผมปรารถนาที่จะส่งไปให้ห่างไกล คนพวกนี้ในประเทศของเขาเองก็ไม่มีผู้เดียว
 แดหรือหมกมือ หรือมีฉันทนกลดตั้งมาเพื่อวางกับดักหรือมีดแทงในฐานะเป็นผู้มาตั้งใหม่ ๆ

คนอังกฤษจะคงระมัดระวังตัวโดยนิจเพราะอย่างยิ่ง คนพวกนี้ เราไม่มีเคยในบ้าน
 เมืองของเรา และเราเองไม่ค่อยจะยินดีด้วยชอบคบค้ากับคนต่างต่าง จนเรารู้สึกปลาดใจ และ
 รู้สึกขื่นขม เมื่อเราประสพกับการปฏิบัติอันแตกต่างกับที่คนต่างต่างได้รับในบ้านของเรา แต่
 อย่างไม่รัด นิสัยยัทรหนืด และกิริยาท่าทางอันไม่ชอบใจของเรามีอันคราย สำหรับคนต่าง
 ต่างน้อยกว่าความสันตสันตมันง่ายตายแต่ปราศจากความหนักแน่นเหล่านี้อย่างไม่มีที่เปรียบ

พยายามหลีกเลี่ยงการพิพาท รักใคร่ กัน เกินไปอย่าง ที่ ศัพท์ ใน ต่าง ประเทศ เรียกว่า
 "Attachment" ถ้าถูกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายมีความสุจริตก็ตั้งใจเอาใจมากแต่ระดมของมาก
 แต่ก็ไม่สุจริตใจด้วยแล้ว ก็เท่ากับทำหมกมือคนให้อยู่ในเงอมนมือของอบายมุข และบางทีของ
 ผู้ที่แสวงหาประโยชน์จากท่าน

อย่าพยายามเอานิสัยยัทรกิริยาอังกฤษเข้าไปใช้ แต่ให้พยายามปฏิบัติตามที่เขาทำ
 กันในประเทศที่ท่านอาศัยอยู่นั้นให้โตเท่าที่กระทำได้ แม้ในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ หักค้ำยั้งคั่ง เช่น
 เรื่องการพูดภาษาของเขา และอย่าหิวเราเขาในสิ่งใด ๆ แม้ท่านจะเห็นว่าสำหรับท่านนั้นน่า
 ปลาดมาก และเหลือเชือกดี ไม่เมื่อไรที่จะเป็นการประสาธน์หรือทำให้ท่านถดถอยเกี่ยวกับประ
 ชาชนของประเทศนั้นได้อย่างสันตสันตมันง่ายถ้าการยอมเสียสละความรังเกียจชาติ (National
 Prejudice) โดยปฏิบัติตามค้ำยั้งของเขาซึ่งไม่เป็นกัรยากอย่างไร

จงรักษาประมอดฉบับ และเอกสารทางราชการของท่านไว้ในที่ปลอดภัย และใส่กุญแจ
 ให้เรียบร้อย และอย่าเที่ยวคุยโอ้อวดว่า ท่านได้ระมัดระวังรักษาอย่างดีแล้ว อย่างที่นายเดรกคุย
 กับเมเดเดอตาทุซ (Mehé de la Touche)

อย่ายอมให้ฝ่ายตรงกันข้าม เอาเอกสารทางราชการไปจากท่านโดยอ้างว่า เขา
 ปรารถนาจะเอาไปเพื่อศึกษาเรื่องดีให้ละเอียด ให้เราอ่านดูจะรักกรังก็ได้ ตามความพอใจ
 แต่ถ้าเป็นการจำเป็น จะอนุญาตให้คัดไปก็ได้ แต่การอ่านกิด การจดกิด ต้องทำต่อหน้าท่าน

ในเมื่อท่านได้รับเกียรติยศจากพระเจ้าแห่งราชสำนักที่ท่านประจำอยู่ จงเป็นเกียรติยศซึ่งได้จริงจังหรือสมมุติก็ตาม อย่าเคลือบเคลือบไม่ หรือคิดไปว่า เพราะว่าพระเจ้าได้รับสั่งกับท่านมากกว่าเพื่อนทุกคน ๆ ด้วยกัน เลยส่งความเห็นไปว่า พระราชทรงโปรดปรานท่านเป็นพิเศษ หรือคงจะทรงเห็นด้วยกับความเห็นแถมดประโยชน์ของราชสำนักของท่านยิ่งกว่า ถ้าพระองค์จะไม่ทรงทักทายท่านเสียเลย จงนับเป็นการตั้งตงระกรของพระราชานุญาตหนึ่ง ซึ่งมักจะนำมาใช้เสมอ จึงเป็นการถูกต้องซึ่งจะต้องเตรียมรับไว้

เมื่อท่านได้รับคำสั่งพระนิเทศให้ท่านไร้โดยพินิจเอาได้ กล่าวคือคำสั่งซึ่งมอบอำนาจท่านเพื่อจะให้ไต่สิ่ง ไต่สิ่งหนึ่งซึ่งเป็นยอดความปรารถนา ท่านจะลดหรือเรียกหรือหรือเพิ่มเติมขอผ่อนผันของท่านก็ได้ตามที่ท่านจะพิจารณาตามความ และทักของพระราชสำนักของประเทศที่ท่านประจำอยู่ และคงจะร้องยัง อย่าให้เขาเข้าใจได้ว่า ท่านได้รับอำนาจมาเช่นนั้น เมื่อท่านได้รับคำสั่งให้เสนอขอเสนอประการใด ในครั้งแรกท่านต้องยื่นกราบทูลให้มั่นคง และแน่วแน่ และถ้าท่านเห็นว่าการตงระกรจะยุติลงไปก็คงไม่ตงแน่ ก็ให้เขาเอาตงระกรอื่นมาใช้แต่ต้องค่อย ๆ ย่างลงไปทีละเล็กทีละน้อย และต้องไม่กระทำโดยเข้าใจว่า จะไม่สำเร็จเสียเลย หรือความกระหายเกินไปที่จะให้สำเร็จโดยรวดเร็ว ให้เสื่อมเสียประโยชน์อันสำคัญของราชสำนักของท่าน

เกือบไม่จำ เช่นตงระกรดังกล่าวว่า ความเพ่งนสนนำมาอ้างเพื่อใช้ในโอกาสใด ๆ ก็ได้โดย แม้จะถกยงทำทนายหรือกระหายที่จะแก้การกล่าวหาอย่างไม่เป็นธรรม หรือแม้จะมีความคิดใดมาสู่ท่าน ซึ่งท่านเห็นอาจจริงใจยิ่ง สมควรที่จะนำมาสนับสนุนความเห็นของท่านก็ตาม ความสำเร็จโดยใช้ความเพ่งนสนเป็นความสำเร็จที่ไม่แน่นอน และปราศจากมูลฐาน ถ้าเขาจับเท็จท่านได้จะไม่เพียงแต่ทำลายชื่อเสียงของท่านตลอดไป แต่จะเป็นการเชือดเกียรติยศแห่งราชสำนักของพระเจ้าท่านอย่างถาวรอีกด้วย โดยที่เคยปรากฏอยู่เสมอ ฉะนั้น ถ้าถูกนักการทักท้วงขานยถาตตั้งคำถามพระนิเทศซึ่งไม่ควรจะถามรับ โดยบุคคลนั้นทันก่อน และคำถามนั้นถ้าจะตอบแล้ว ต้องตอบให้กระจ่างชัดด้วยแล้ว จงเพียงแต่โดยถือว่าเป็นคำถามซึ่งไม่ควรจะถามหรือไม่ตอบเสียเลย ๆ โดยทำดีหน้าเขาการเองงาน เพื่อบ่งชี้ให้เห็นว่าไม่ใช่เรื่องจะมาถามกัน แต่ไม่ว่าในกรณีใด ๆ อย่าปฏิเสธอย่างเด็ดขาด ถ้าเป็นเรื่องจริงหรือรับว่าเป็นความจริง ถ้าเป็นเรื่องเหลวไหล

ในการประชุมกับนักการทูตด้วยกัน ต้องใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ ในเรื่องความ
ทรงจำเพื่อจรรยาให้ได้อีกครั้งที่สุด และข้อสุดท้ายที่สุดในสิ่งที่ท่านได้ยินมา (ข้อความที่ท่านพูด
เองท่านคงไม่ลืม) แต่ในการทำรายงานต่อขงระมนตรีว่า ในรายงานนั้นจะต้องถูกต้องและ
เป็นความจริงตามที่ได้ยินมา การที่ผลกต่างหนักในเรื่องพินาศ (ซึ่งตเป็นกาวเหนืที่ไม่ประ
โยชน์) เพราะว่าเป็นเรื่องทีสูงใจเรามาก แต่โดยมากเรานักจะปล่อยให้สูงไปโดยไม่รู้จัก
หรือจรรยาให้ประ โยคใด ๆ ดูเพราะชน หรือสิ่งเดิมแต่ตั้งว่าเรานักมือในการเจรจา แต่เราต้อง
จำไว้ว่า การทำเช่นนั้นทำให้รัฐบาลเราเข้าใจผิด และเราหลยกลวงรัฐบาลของเราอีกด้วย ¹

เซอร์เฮรเนต ซาเตา กล่าวว่ นักการทูตที่ดีของพยายามนึกดูว่า ถ้าเราเป็นอีกฝ่าย
เราจะประสงค์อย่างไร พุดอย่างไร ทำอย่างไร ในพฤติการณ์เช่นนั้น และถ้าพยายามพูด
ภาษาของประเทศที่ตนเข้าไปประจำอยู่ให้ได้อย่างดี เพราะว่จรรยาขอมเป็นเหตุให้ได้รับความคิดเห็น
เห็นใจจากประเทศนั้นยิ่งขึ้น เป็นการแต่ตั้งว่า เราปรารถนาแท้จริงทีจะตั้งเดิมสัมพันธ์ไมตรี
โดยพยายามเข้าใจความรู้สึกของคนของเขา ทุกข์ของระวงไม่ให้อัณทนทุกข์ของตนเป็นศูนย์
กลางแห่งการวิจารณ์หรือพากยเกยอกกับกิจการบ้านเมือง ขนบธรรมเนียมหรือมารยาทของ
ประเทศที่ตนเป็นกตประจำอยู่ เพราะว่ถ้าตั้งใดที่ตนพูดออกไป หรือคนอื่นพูดออกไปจากแห่ง
นี้ อาจมีผู้นำไปกล่าวด้วยไม่ถกณะ โดยมากเป็นไปในทางร้ายมากกว่าทางดี สำหรับตัวทีตน
เอง นักการทูตไม่ควรหมิ่นด่อนในบริษัทค้าขายหรือพันธบัตรของประเทศนั้น ๆ

Damreicher นักการทูตชาวออสเตรียได้เขียนแนะนำไว้ในหนังสือ *Album d'un
Diplomate* (1883) ของท่านบางตอนมีความดังนี้:-

นักการทูตต้องเป็นคนมีอารมณ์เย็น บุคคลโดยมากมักถือว่า ความร่าเริงเป็นลักษณะ
ของอัจริยะชน ซึ่งได้รับการยกเว้นจากความอดทน แต่อัจริยะชนที่แท้จริงยอมไม่ขาดความ
อดทน แต่รู้จักคอยจนกว่าเรื่องราวจะถูกบ่มจนสุก แต่การที่รู้จักขมขังไม่พรวดพลาดกระทำ
การใด ๆ ด้วยกระแฉับแห่งความร่าเริง ซึ่งปราศจากความอดทน เนื่องจรรยาจนมีผู้กล่าว
กล่าวว่ ความอดทนคือ อัจริยะลักษณะ

เจ้าชายฟอนบิโล (Prince Von Bulow) อดีตนายกรัฐมนตรี ผู้เรืองนาม ของจักร
วรรคเยอรมัน ก่อนมหาสงครามคราวที่เดอได้บันทึกไว้ในสมุดบันทึกความจำของท่านว่า

1. ดู *Guide to Diplomatic Practice* ใน Sir Ernest Satow หน้า 92-94

เมื่อท่านจะเข้ารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ บิดาของท่านซึ่งเคยเป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของปรตเซียใต้ให้โอวาทท่านไว้หลายข้อ แม้จะไม่เป็นไปในทางอุดมคติสักแต่ก็สัมผัสสมผลอยู่ไม่น้อย ท่านให้โอวาทไว้ดังนี้ :-

ในรายงานทุกฉบับ ต้องกล่าวความจริงอย่างเด็ดขาด รายงานแต่สิ่งซึ่งแน่นอน อย่ารายงานในเรื่องซึ่งอาจกลายเป็นเรื่องไม่มุลเตย ในภายหลัง

อย่าพูดเท็จ

อย่าเพิกถอนคำพูด อย่าพูดเกินความจริงหรือแถลงข้อความมากจนเกินไป อย่าระบาย

ข้อเรื่องให้ผู้อื่นช่วยถามเกินความจริง

อย่าพินาศหนักเกินกว่าความจริง

การรายงานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของระเบียบตักตัก อย่าใช้วิธี โต้เถียง หรือ พลิกแพลง

สิ่งเด็ด

อย่าระบายสีในเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ชัดเขยงไปยิ่งกว่าที่เหตุการณ์นั้น มันจะแสดงของมันเป็นให้ ผู้ที่มตติปกคิยอมเห็นได้

การพินิจยเรื่องต่าง ๆ ให้ใช้ความระมัดระวัง

การทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ทำน้อยที่สุด และไม่ว่าในกรณีใด ๆ อย่าทำในรายงาน อย่างมากที่สุดก็เพียงเขียนในจดหมายส่วนตัว เพราะเวลานไหนหลวง ผู้ตาด หมอดู หรือผู้ตักขุยามและผู้ทำนายเหตุการณ์ไม้มตั่ว นอกจากนั้นทุกสิ่ง ถ้ามันจะเกิดขึ้นใหม่ว่าอย่างไร ก็ต้องเกิดหรือเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้เสมอ

ในรายงานของท่านอย่าปรักปรายผู้อื่น การทำเช่นนั้นไม่เป็นการตักภาพหรือแปลว่าเก่ง เจ้าชายบิตมารักชอบกล่าวคำ ความโกรธกต ความขมขื่นกต เป็นความคิดเห็นที่ไม่ควรจะมิในการพูด นักการพูดไม่ใช่เป็นนักเทศน์ให้คนอื่นรู้สึกกตวบาป หรือเป็นผู้พพากษาในศาลอาญา หรือปรชญาเมธี เรื่องที่เขาควรสนใจ โดยนะเพราะและเด็ดขาดคือ ผลประโยชน์อันแท้จริงของประเทศชาติของเขา

ให้ระมัดระวังในการ ใช้ โทรเลข และมากที่สุดคือ ประมวลฉบับ ซึ่งไม่ควรใช้ให้

พรั่าเพรื่อโดยไม่จำเป็น

อย่าวิพากษ์รุนแรงในรายงานของท่าน เพราะการตักนึ่งง่าย แต่การทำนั้นยากนอก จากนั้นข้อความในรายงานทุกฉบับอาจรั่วไหลออกไปได้

จงมีอารมณ์ออกเช่น สัตว์ เห็นสิ่งใดอื่น ๆ ทั้งหมด จงเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ
 โดยใจเย็น แต่พยายามตนให้เป็นทักว้างขวางเด่นชัดเสมอ และคอยระวังอยู่ทุก ๆ ทาง
 ระวังถึงอารมณ์ไม่เช่นเอียงง่าย กุมสติไว้ให้ดี รักษาเงินประจำตัวไว้ให้ดี
 อย่ามีความคิดเขินเอียงไป เนื่องจากเพราะมีตความเห็นอกเห็นใจหรือเกิดความเกลียดชัง
 อย่าเล่นเอาความประสงค์ ของรัฐบาล ต่างประเทศซึ่งจะทำให้ความลำบากใจให้รัฐบาลมา
 ยังกอง เบอร์ดิน ปล่อยให้รัฐบาลต่างประเทศเดินออกทางผู้แทนของเขาทางกรุงเบอร์ดินเอง
 เพราะอาจปฏิบัติได้ง่ายกว่า¹ ถ้าไม่ได้รับอำนาจจากกระทรวงการต่างประเทศ อย่า
 ทำเนิการอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งจะเป็นการลดหย่อนประโยชน์ของรัฐบาลตน

การพูดจาต้องชัดเจน สั้น ไม่ยืดยาว เขาแต่ความจริง จดไว้ไว้คิดว่า วิชิตทุก
 อย่าง^๗ เป็นอรรถกถา ยกเว้นอรรถกถาให้คนเขิน คนเขินมันมักจะมีเรื่องเดิม

หน้าที่อันแรกของนักการทูตคือ ต้องเตรียมรับเหตุการณ์ต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลง
 ต่าง ๆ ย่อมมีเสมอในการเมือง ทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนน้ำไหล อย่าให้ความนึกคิดของท่าน
 ตระเถิดเบียดเบียน เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เก้าวันไร อย่าไปทำให้เป็นเรื่องใหญ่โตเท่าสร้างสาร ให้
 มองดูว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง^๗ เป็นเรื่องที่สามารถเป็นไปได้ แม้เรื่องเล็กน้อยความลึกลับ ในชีวิต
 ของเราอยู่ในช่องใดช่องหนึ่ง ระหว่างการรับที่จนเกินไป และการปล่อยให้โอกาสสูญหายไป
 (หมายถึงการปฏิบัติไม่เร็วหรือช้าเกินไป)

การงานอันยิ่งใหญ่ของนักการทูตในต่างประเทศก็คือ งานที่เจ้าชายไม่สามารถเรียกว่า
 งานเกี่ยวกับคน ซึ่งในทันทีหมายความว่า การปฏิบัติอันถูกต้องของคนต่างต่าง โดยมีจุดประ
 สงค์ที่จะบรรลุผลสำเร็จที่เห็นชัดเป็นตนและพึงปริมาณได้ จงติดต่อกับเพื่อนร่วมงานของท่าน
 และอย่าหวังตัวอยู่ภายในกำแพงสี่ด้านเหมือนกับสุนัขใน แต่ในขณะเดียวกัน อย่าให้เขาถ่วง
 เท็จต่อท่านหรือลอบประโยชน์จากท่านได้ อย่าขยันทจนเกินไป นึกอหลักทอง ถ้าผู้ใดเข้าใจ
 โดยถูกต้อง^๒

โดยสรุปนี้พูดได้ว่า นักการทูตเริ่มเป็นนักการทูตแต่เมื่อเกิด ไม่ใช่หัดเอาภายหลัง
 เมื่อได้พิจารณาการศึกษาดูคำกรากวทุกต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ผู้ที่จะเป็นทูตหรืออัครราช

1 ในสมัยนี้การปฏิบัติเช่นนี้เห็นจะลำบาก เพราะบางเรื่องกลักรวมกันข้าม โดยให้ทุกคนออกบังคับคือว่ารัฐบาลหรือว่าการ
 กระทรวงการต่างประเทศออกบังคับเสียเอง

2 ๗ Diplomacy and Peace โดย R.B. Mowat หน้า 53

การในตำแหน่งฝ่ายการทูตแล้ว ประกอบทั้งผู้เขียนได้สังเกตเอาจากการปฏิบัติงานระดับนี้มาบ้างแล้ว จึงพอจะรวบรวมเป็นหัวข้อซึ่งปฏิบัติคงต่อไป แผนชนแนวปฏิบัติเหล่านี้ไม่ว่าผู้เขียนจะทำได้ครบถ้วน เพราะผู้เขียนยังไม่มีความสามารถถึงขั้นนั้น

๑. ไม่พูดเท็จ ยังมีผู้เข้าใจผิดกันอยู่มากว่า ผู้ที่จะเป็นนักการทูตต้องพูดเท็จถึงความจริงเท่านั้นไม่ คงทศวรรษมาแล้วซึ่งเป็นที่การทูตเอกของอังกฤษสมัยไปเยี่ยมโคกต่างไว้ในจดหมายแนะนำผู้ที่จะเป็นทูตใจคงกล่าวแก่ข้างั้น เจ้าชายบิธมาร์คแห่งปรัสเซียซึ่งได้ยกยอมรับว่าเป็นนักการทูตเอก เคยกล่าวหาว่า "ข้าพเจ้าขอขมิ้มไม่ได้ เมื่อข้าพเจ้าพูดกับนักการทูตทั้งหลายด้วยความจริงแท้ ๆ แต่พูดเหล่านั้นหน้าหน้าลงน้อมแท้ ในคำพูดของข้าพเจ้า พวกมันถึงด้วยว่าข้าพเจ้าพูดเท็จกับเขาเสมอ" ความจริงบิธมาร์คเป็นผู้ที่ชอบพูดความจริง ความสำเร็จในทางการทูตของบิธมาร์คอยู่ที่ความสามารถ และพลังของท่านเท่านั้น

๒. ทำหน้าที่การสนทนาเพื่อเป็นหลักฐาน ตลอดชนบ่งก่นการหลังเดิม นักการทูตควรทำหน้าที่การสนทนาซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องราวการของตนทุกครั้งไป แม้จะเป็นการสนทนาอันตลกขบขัน แต่กล่าวถึงเรื่องมาลงเรื่องราชการแล้วควรบันทึก บันทึกเหล่านั้นโดยปกติของกิจงานและสั่งเด้นขอเข้าไปยังกระทรวงการต่างประเทศเพื่อทราบ และประกอบ การพิจารณาของรัฐบาลต่อไป การบันทึกสนทนาขอมีประโยชน์หลายทาง ข้อที่เห็นได้ชัด ๆ คือเป็นหลักฐานว่า เราได้พูดจาอะไร และคู่สนทนาของเราได้พูดอะไร เมื่อต้องการทราบเรื่องและพินความจำเป็นภายหลังย่อมค้นคว้าได้ง่าย และเป็น ข้อการที่บุคคลรุ่นหลังจะได้ศึกษาเรื่องราวได้ง่าย

๓. การรักษาสระมรดกอันสำคัญมากเพราะนั่นคืออณูแห่งความเป็นอยู่ของชาติ หากรั้วไหลไป ความเสียหายย่อมคำนวณไม่ได้ ตลอดทั้งการแปรปรวมรดกเพื่อมิซึ่งกันมิให้ประเทศอื่นรับรู้ทางของประมรดกของเราได้ เช่นเมื่อรัฐบาลสั่งมาให้เขียนบันทึกการรัฐบาลต่างประเทศ นักการทูตควรต้องปรับปรุงประโยชน์ควรระคณเดี่ยใหม่ เพื่อไม่ให้รัฐบาลต่างประเทศนั้นจับเค้าประมรดกได้

๔. การปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล โดยปกติคำสั่งของรัฐบาลปรากฏชัดเจนแล้ว นักการทูตมิหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งนั้นทันที เว้นไว้แต่ตนไม่เห็นด้วย เพราะอยู่ในที่ซึ่งอันซึ่งสามารถทราบข้อเท็จจริงได้ดีกว่ารัฐบาล หรือถ้อยจาของหนัรัฐบาลของตนยังเข้าใจผิดหรือ

ว่า ถ้าชนออกกฎหมายฉบับนี้ไป จะก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนในทางไมตรีระหว่าง
อเมริกากับญี่ปุ่นก็ได้ แต่รัฐบาลฯ ก็ยังคงชนผ่านกฎหมายนั้นจนได้ ไรต์ เคานต์ จินดา เอก
อัครราชทูตญี่ปุ่นประจำสหรัฐอเมริกาได้รับคำสั่งให้เจรจาเรื่องนลขโมยเรืออื่น รัฐมนตรีต่างประเทศ
เทศ์ โดยชี้แจงว่า กฎหมายนั้นมุ่งหมายกักกันชาวผิวดำเหลือง ซึ่งรวมทั้งญี่ปุ่นโดยเฉพาะ และ
ชี้แจงให้เห็นว่า อาจเป็นเหตุให้เลิกสัมพันธภาพทางทศทูตได้

ผลแห่งการเจรจานั้น ญี่ปุ่นไม่ได้รับความพอใจ ไรต์ เคานต์ จินดา ได้สาธยาย ก่อน
จะกลับ ไรต์ เคานต์ จินดา ได้กล่าวว่า "นี่เป็นคำสั่งท้ายซึ่งอเมริกาให้เป็นคำตอบสำหรับเรื่อง
นี้ใช่หรือไม่" ถ้าไมริชตอบว่า "ถูกแล้ว" ผลซึ่งจะบังเกิดขึ้นก็คือการเลิกการสัมพันธภาพ
การทูต และปฏิสัมพันธ์ในเรื่องอื่น ๆ รุนแรงต่อกัน แต่ไมริชได้ตอบอย่างมีเสถียรว่า "ระหว่าง
มิตรแดงจะมีคำสั่งท้ายอย่างไรได้" คำตอบนี้ได้มีผลด้วย ในที่นี้คืออเมริกาและญี่ปุ่นก็เข้ามาถ
หาทางปรานีประนีประนอมกันได้

๓๐. การรายงานกิจการต่าง ๆ ของรัฐบาลของตน การรายงานนั้นหมัดก็อยู่ด้วย คือ
รายงานแต่ความจริง ตั้งใดที่คาดคะเนหรือเป็นแต่เพียงความเห็น ก็ให้ชี้แจงให้ชัดเจนในราย
งานนั้น ๆ ว่า เป็นความคาดคะเนของตนหรือเป็นเพียงความเห็น หรือเป็นข่าวเดาต่อ หรือได้
ยินมาจากผู้อื่น ห้ามไม่ให้รับรองว่าเป็นความจริง เพราะรายงานทุกฉบับมีรัฐมนตรีต่างประเทศ
เทศ์จะต้องพิจารณาประกอบเพื่อเป็นการช่วย เหลือ ในการที่ รัฐบาล จะ เดิน นโยบาย การ ต่าง
ประเทศต่อไป จริยอยู่รายงานของทุกคนนี้ไม่ใช่ว่า เมื่อรายงานไปแล้ว รัฐบาลจะต้องเชื่อฟัง
หรือคำเห็นตาม โดยถือเอาข้อเท็จจริงจากรายงานนั้นหมัดก็เดิมต่อไป แต่ยอมเป็นเครื่องมือ
ประกอบพิจารณาการดำเนินนโยบาย เพราะฉะนั้น ผู้รายงานจึงต้องมีหมัดตั้งกล่าวอ้าง
ค้นไว้ นอกจากนั้นว่าต่อใด ๆ ก็ตาม แม้ถ้ารายงานแล้ว ผู้บังคับบัญชาจะไม่พอใจ แต่ถ้า
คนเห็นเกี่ยวกับประ โยชน์ของประเทศชาติแล้ว ควรต้องรายงาน นอกจากนั้นถ้าทราบข้อความ
มาจากผู้ใดแล้ว ถ้าเจ้าตัวขอให้เรารักษานามของเขาเป็นอันแล้ว ไม่ควรแจ้งนามของผู้นั้นใน
รายงาน

๓๑. การคบค้าสมาคม โดยปกติผู้ ที่เป็นทมิฬจะส่งมากมด้นิทสนมกับผู้ที่อยู่ในฐานะได้
เดียวกัน อาทิ รัฐมนตรี, ปลัดกระทรวงหรืออธิบดีของฝ่ายประเทศที่ตนไปประจำอยู่ ในพวก
คณะทูตด้วยกัน โดยปกติกับหัวหน้าคณะทูตด้วยกัน แต่การที่จะรู้เรื่องดังที่รับฟังกิจการ
ต่าง ๆ ได้ต้นนี้ต้องฟังทอดายทาง การฟังเสียงจากชนหัวหน้านั้น บางทีอาจไม่ได้ความจริง

ก็ได้ ซึ่งอาจเป็นด้วยเหตุหลายประการ คือชนหัวหนานนมกจะระวังไม่ค่อยบอกอะไร หรือ
บอกได้แต่ก็ไม่แน่นักว่าจะจะเป็นความจริงใจของราษฎรหรือไม่ แต่ทุกคนจะไปสมาคมกับข้าราชการ
การสนทนาระหว่างฝ่ายประเทศที่ไปประจำอยู่ หรือข้าราชการผู้น้อยของสถานทูตอื่น ๆ หรือ
เอกชนอื่น ๆ ตลอดจนราษฎรทั่วไป ก็ย่อมเป็นการลำบาก โดยปกติควรจัดให้ข้าราชการ
ของตนรอง ๆ ลงมาเป็นผู้ดำเนินการแทนให้ได้ระดับและความเหมาะสมกับฐานะของผู้ที่เราจะ
ติดต่อ แต่हतก็มีอยู่ว่า เราคงจะเชื่อแน่ว่าการสนทนาหรือสืบข้อความต่าง ๆ นั้น ข้าราชการ
ของเราที่จะส่งไปนั้น พอปล่อยให้ดำเนินงานได้โดยทันเวลา ถ้าเห็นว่ายังปล่อยให้ออกไปตาม
ลำพังไม่ได้ ก็อย่าทำเป็นอันขาด ช่วยกันผลไปก่อน

๑๒. การอบรมข้าราชการ ในสังกัดของตน ทดควรรหาโอกาสอบรมข้าราชการใน
สังกัดของตน ในกิจการงานในหน้าที่ทุก ๆ ไป เป็นครั้งคราว

๑๓. ควรมีประชุมหัวหน้าหน่วยในสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานทูตอาทิ ที่ปรึกษา,
ทูตทหารบก, เรือ, อากาศ และทูตพาณิชย์, ทูตการคลัง เพื่อพิจารณาแลกเปลี่ยนความ
รู้หรือวิจารณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ในทางการเมือง การสงคราม การเศรษฐกิจการคลัง การ
ทหารเป็นคราว ๆ การปรับตนใหม่ความรู้ทันสมัยและทันเหตุการณ์อยู่เสมอ การประชุม
เช่นนี้เป็นการดีอย่างยิ่ง จึงไม่ควรมีการบันทึก เพราะถ้าบุคคลภายนอก ทราบถึงความเห็น
ต่าง ๆ ที่แสดงในที่ประชุมแล้ว ย่อมสามารถรู้แนวทางการปฏิบัติของสถานทูตนั้น ๆ ได้
ตลอดทั้งคาดคะเนเอาได้ด้วยว่า รัฐบาลของสถานทูตนั้นจักได้บรรยายงานไปในทางใดบ้าง

๑๔. ควรจัดทำตารางไว้ให้ชัดเจนว่า ในประเทศที่ตนไปประจำอยู่นั้น มีวันใดบ้าง
ที่ตนต้องไปในพิธีอะไร วันเกิดของประมุขของประเทศหรือของเจ้านายใด ๆ เพื่อมิอย่าง
การหลงลืม

๑๕. เมื่อเข้าไปอยู่ในประเทศใด ในงานพิธีหรือเข้าสังคมใด ๆ พยายามปฏิบัติตาม
ธรรมเนียมประเพณีของประเทศนั้นได้เป็นดีที่สุด

๑. เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๓๓ รัฐบาลฝรั่งเศส ก่อนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศแห่งไรซ์เซอร์มัน ถูก
แต่งตั้งให้ ไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำพระราชสำนักเจนท์เฮมส์ เมื่อเข้าถวายพระราชสาส์นต่อพระเจ้า
จอร์จ แทนที่จะถวายคำนับตามประเพณีของราชสำนักอังกฤษ ได้ถวายคำนับตามแบบนอร์ม็องดี กล่าวคือ
"โบล้อดเลอร์" เรื่องนี้ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจกันทั่วไปในอังกฤษและเป็นผลอันหนึ่งซึ่งนักการทูตได้วิจารณ์
กันว่า รัฐบาลฝรั่งเศสไม่มีผลสำเร็จในทางการทูตกับอังกฤษสืบเนื่องมาจากเหตุนี้ด้วย

๗๖. ข้อสุดท้ายซึ่งเป็นข้อสำคัญที่สุดข้อหนึ่ง คือความประพฤติ ของนักเล่นมอญ ละ
 เป็นบุคคล เป็นข้าราชการหรือลงมาคิด ในสายตาของชาวต่างประเทศถือว่าเป็นผู้แทน
 ประเทศ การกระทำทุกอย่างไม่ว่าส่วนตัวหรือในหน้าที่ราชการ ผู้อื่นย่อมนึกไปว่า ทำใน
 หน้าที่ราชการหรือมีกรณีในฐานะเป็นข้าราชการฝ่ายการทูต ถ้าผิดพลาดบกพร่องหรือหาแต้ม
 ไม่แต่ต่อเราเท่านั้นจะลดคุณค่า แต่ประเทศชาติซึ่งเราเป็นผู้แทนอยู่ด้วยจะถูกเหยียดหยันว่า
 ประเทศนั้นชาติคนเห็นจะมันแตกคนอย่างงงงง เพราะความคิดธรรมดาว่า ทศนคงเป็นผู้ที่
 รัฐบาลเลือกเฟ้นมาสำหรับให้ออกแขกแทนประเทศได้แต่อย่างเลือกเฟ้นยังเบงกเพียง
 เพื่อนร่วมชาติอื่น ๆ คงยิ่งกว่า

บทที่ ๗

สงคราม สันติภาพ และการทูต

เมื่อท่านได้อ่านบทที่ ๔ และบทที่ ๕ แล้ว ท่านจะเห็นได้ว่า เหตุการณ์สำคัญ ๆ ทาง
 การทูตนั้นทำให้เกิดสงคราม หรือเกือบจะเกิดสงครามขึ้นแทบทั้งสิ้น นักการทูตแต่ละประเทศ
 มีหน้าที่ความเห็นการทูตของตนให้ประเทศชาติของตนได้ประโยชน์มากที่สุด แต่ในขณะเดียวกัน
 ต้องพยายามอย่างสุดความสามารถที่จะไม่ให้เกิดสงคราม เคยมีคำกล่าวกันว่า นักการทูตจะ
 เจริญจากน้อยเรื่อยจนกว่าจะถึงกันขึ้น

สงครามนั้นมิผลร้ายแรงเพียงไร เป็นที่ทราบกันอยู่แต่ ฉะนั้นจึงไม่มีใครจะปฏิเสธ
 ได้ว่า ไม่อยากให้มีสงคราม เมื่อก่อนสงคราม รัฐบาลของเราเคยพิมพ์สมุดหนังสือเวียน
 แจกจ่ายไปยังสถานทูตต่างประเทศต่าง ๆ จึงວອນในทางสันติภาพ การทูลหาพระเจ้าเขยนบท
 กโดยถ้อยงานการทูตนั้นหาพยายามไม่ให้เกิดสงคราม ให้มีการตกลงโดยสันติ ฉะนั้นผู้ที่
 สนใจในทางการทูตจึงจำต้องทราบสาเหตุของสงคราม ผลอันเกิดจากสงครามนั้นมิทางใด
 ม่าง ตลอดจนในเรื่องสงครามนั้น นักการทูตของโลกได้ปฏิบัติกันมาอย่างไร ในอันที่จะ
 พยายามระงับ^{๑)}

โดยมากแทบทุกประเทศแต่มีก็จะเป็นประเทศมหาอำนาจถือเอา เมื่อมีการพพาทกัน
 ระหว่างประเทศ และไม่สามารถตกลงกันได้โดยทางการเจรจาหรือทางสันติแล้ว ก็ต้องคิด
 การกันโดยทางสงคราม

๑. คู่มือข้างต้นชื่อว่าคู่มือสัมมนาวิชาชาติ, การทำสัญญาและสงคราม ฯลฯ

มีผู้ก่อกองกันว่า มนุษย์สามารถรับสงครามได้หรือไม่ ทางฝ่ายให้ความเห็นว่ามีใครรับได้ เพราะสงครามนั้นเป็นเรื่องธรรมชาติ เมื่อถึงคราวจะเกิดแล้ว ไม่มีใครรับได้ แต่อีกฝ่ายแย้งว่า ถกคุณรณพพาท สามารถขบขึงใจและไม่ถึงทมิฬด้วยกันทั้งสองฝ่ายแล้ว รับได้ เพราะจะขบขึงฝ่ายเดียวไม่ได้ ถ้าอีกฝ่ายต้องการสงคราม

ฉะนั้น ถ้าเราจรถบททวนตประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่า ประเทศต่าง ๆ ทำสงครามกันมากมายหลายร้อยหลายพันครั้งจนนับไม่ถ้วน เราไม่ต้องพิจารณาถึงสมัยโบราณ เพียงสำรวจดูตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นี้ ซึ่งกินเวลาเพียง ๕๐ ปีก็ดูหลายครั้งเสียแล้ว อาทิ

- ๑. สงครามอังกฤษกับบัวร์ ค.ศ. ๑๘๘๘ - ๑๘๙๒
- ๒. สงครามญี่ปุ่นกับรัสเซีย ค.ศ. ๑๙๐๔ - ๑๙๐๕
- ๓. สงครามแอฟริกาตะวันตก ค.ศ. ๑๙๑๒ - ๑๙๑๓
- ๔. มหาสงครามครั้งที่ ๑ ค.ศ. ๑๙๑๔ - ๑๙๑๘
- ๕. มหาสงครามครั้งที่ ๒ ค.ศ. ๑๙๓๙ - ๑๙๔๕

นอกจากทกถาวน ยังมีสงครามย่อย ๆ อีกหลายครั้ง

นักประวัติศาสตร์และนักการทูตหลายท่านได้มีความเห็นพ้องกันเป็นส่วนมากว่า แพทย์ไม่สามารถรักษาโรคได้ ถ้าไม่ทราบสาเหตุของโรคนั้นฉันใด รัฐบุรุษก็ไม่สามารถป้องกันสงครามได้ หากไม่ทราบสาเหตุของกรรทจะตองรบราฆ่าฟันกันฉันนั้น อย่างไรก็ตามถึงแม้จะทราบบางคราวก็ไม่สามารถเห็นขริงได้ โดยมีคนคิดว่าหาเหตุผลของสงครามทั่ว ๆ ไป และได้ลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ดังนี้

เหตุของสงครามทั่ว ๆ ไป

๑. เหตุในทางจิตต์ใจ (Psychological)

๑) ปรัชญาในการใช้กำลัง

ตามหลักมีอยู่ว่า ชรบคืออำนาจ แต่บางประเทศในสมัยก่อนถือว่า อำนาจคือชรบ ตัวอย่างปรัชญาเมธีเยอรมัน Nietzsche ได้กล่าวว่า "ฉันไม่ได้แนะนำท่านให้ทำงาน แต่ต้องรบ ฉันไม่ได้แนะนำให้ทำปราณี่ประนอม แต่ให้เอาชนะให้ได้" ท่านผู้นี้ได้เขียนใน

๑. เฟรดริช วิลเฮลมินิชท์ (Friedrich Wilhelm Nietzsche) มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๔๔ - ค.ศ. ๑๘๐๐

หนังสือ Anti-Christ ตอนที่หนึ่งมีความดังนี่ “ เธอคงได้ยินคนพูดกันว่า ขออภัยพรแต่ผู้ที่สร้างสันติภาพ แต่ฉันขอพูดกับเธอว่า ขออภัยพรแต่ผู้ที่สร้างสงคราม ” เบทมานน์ ฮ็อดจเวก นายกรัฐมนตรีเยอรมันในสมัยมหาสงครามคราวที่แล้วแถลงในสภาไรชส์ทาคว่า “ ความจำเป็นในทางทหารจนเคารพกฎหมายใด ๆ ไม่ได้ ” สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้จิตใจคนฮึกเหิมอยากรบไม่น้อย

๒) จิตใจเป็นนักรบ

ตามพระประวัติของพระเจ้าเฟรเดอริกมหาราชาตอนที่หนึ่งปรากฏว่า พระองค์ทรงเขียนแนวให้พระอาจารย์ของพระโอรสเจ้าราชาของพระองค์ไว้ดังนี้ “ เห็นสิ่งใดอันทั้งหมด ขอให้อาจารย์จงพยายามอย่างสุดความสามารถเพื่อจิตใจให้เธอ (พระโอรสเจ้าราชา) มีใจรักทหาร และพยายามปลุกฝังฝังไปในความคิดของเธอว่า ไม่มีสิ่งใดที่เธอในฐานะเป็นเจ้านายจะได้รับเกียรติยศยิ่งใหญ่ยกจากการใช้ดาบ กษัตริย์ใดที่ไม่สิ้นพระทัยในเรื่องนี้ จะเป็นที่ยาวเยือกหมิ่นแค้นในสายตาของโลก ” และผลที่ได้รับ ก็คือ พระโอรสเจ้าราชาของพระองค์ได้กลายเป็นนักรบสัมคังพระประดังค์

แม่เจ้าชายบิสมาร์ค นายกรัฐมนตรีของปรัสเซียซึ่งโดกยอมรับว่า เป็นนักรบทุกชั้นเอกหาตัวจับได้ยาก ก็ขงนยมนการทำสงคราม ท่านได้เคยแถลงในสภาแทนราษฎรปรัสเซียดังนี้ “ ปัญหาสำคัญนั้นจะมาตัดสินกันด้วยการ อภิปรายและ ลงमतลอบเสียงข้างมากไม่ได้ คงตัดสินด้วยเหล็กและเลือด ” จนท่านมีฉายาว่า ท่านนายกาเหล็ก (The Iron Chancellor)

๓) ผู้เขียนประวัติศาสตร์สรรเสริญเป็นขอสงครามเกินไป

ท่านที่อ่านประวัติศาสตร์ของต่างประเทศโดยมากจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งมักบรรยายถึงสงคราม ตลอดจนทั้งการกระทำของนักรบเอก วีรบุรุษสำคัญ ๆ เสียครึ่งก่อนเต็ม ทจริงเราจะตำหนิหนักไม่ได้ เพราะปรากฏว่า เรื่องจริงเป็นเช่นนั้น เพราะสงครามทำกันมากต่อมาก แม้ในพระราชพงศาวดารของเราที่ปรากฏว่า เคยทำสงครามกับต่างประเทศนับครั้งไม่ถ้วน สหรัฐอเมริกาเองซึ่งเป็นผู้เกิดยุคขงสงคราม ในหนังสือตำราประวัติศาสตร์คามโรงเรียนส่วนมาก ก็เขียนขอสงครามเสียเล็กน้อย ขนช่วยว่า ใครทำสงครามเก่งเป็นต้น เด็กนักศึกษายังโดยปกติไม่กล้าลงใจระงับความรู้สึกผิดและชอบ ย่อมเคลือบเคลอมแต่กันคั้นคั้นอยากลองอยากเห็น เพ็ชเป็นหนทางไปสู่ความเป็นพระบุรุษหรือผู้นำกับเขาบ้าง

๕) การโฆษณาชวนเชื่อ

การโฆษณาชวนเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของการปลุกใจให้เกิดอารมณ์เหิมฮึก เพราะเรื่องต่าง ๆ ที่โฆษณาออกมา นั้น ล้วนแต่กล่อมจิตใจทั้งสิ้น ทำให้เกิดความเชื่อว่า การทำสงครามเป็นหน้าที่ในทางศีลธรรมอย่างแน่นหนา

๕.) ความหวังในการขยายเชื้อชาติ

เหตุหนึ่งของมหาสงครามครั้งที่ ๑ ก็เพราะเชื้อรบเบย เกิด มีความรู้สึกในเรื่องเชื้อชาติ มรดกเกินไป และฝันที่จะขยายเชื้อรบเบยออกเป็นมหาเชื้อรบเบย โดยรวมเชื้อชาติเดียวกันที่อยู่ทางใต้ของออสเตรเลีย ซึ่งการ ครอบครองสงครามครั้งนี้

๖) ความหวังในการแพร่ศาสนา

ตามประวัติศาตร์โบราณ เราได้เห็นแต่ที่ว่า พวกฮีบริวไปตั้งยิวชาเต็มก็เพื่อค้าส่ง พวกก๊อการค้าโมฮัมหมัด รุกเข้าไปในอาฟริกาเหนือและเขาไปถึงบางส่วนของยุโรปก็เนื่องจากค้าส่ง ในสมัยนี้มีสมัย มีสงครามหลายครั้ง เนื่องจากพวกก๊อทธิโปรแตสแตนต์และคฤตเกิดปะทะกัน

๗) ความหวาดกลัว

รัฐบาลของแต่ละประเทศต่างบำรุงกำลังทางทหารอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ต้องใช้งบประมาณอย่างสูง งบประมาณเหล่านี้ได้มาจากภาษีซึ่งเก็บจากราษฎร แต่ราษฎรก็ยินดีเต็มที่จะมอบให้ บางประเทศก็ตั้งปลื้มใจด้วยซ้ำ เมื่อมองเห็นว่าตัวเองงบประมาณในการบำรุงกำลังทางทหารของตนมากมาย ทั้งนี้เพราะความกลัวตัวเอง กลัวว่าถ้าประเทศของตนถูกรุกรานจะสู้ศัตรูไม่ได้

๘) ความเห็นอกเห็นใจแก่ผู้ที่ถูกชาติอื่นกดขี่

มีพลเมืองของบางประเทศ ไม่ยอมสนับสนุนหรือยินดียใจร่วมทำสงครามด้วย ถ้ารัฐบาลไม่ชี้ให้เห็นว่า การเข้าสงครามนั้นเท่ากับช่วยเหยื่อชาตินั้น เพราะถูกกดขี่ ตัวอย่างในมหาสงครามครั้งที่ ๑ สัมพันธมิตรได้พยายามประกาศชักชวนให้ประเทศที่เบียดเบียน เห็นใจว่าควรช่วยเหยื่อ เพราะชาวเบียดเบียนถูกเยอรมันกดขี่ และชาวอเมริกันถูกคฤตกดขี่ ทำนองเดียวกัน

๒. เหตุในการการเมือง

๑) ความทะเยอทะยานเพื่อราชวงศ์

ก่อนเกิดมหาดังกล่าว ค.ศ. ๑๗๑๕ มีประเทศหลายประเทศที่กษัตริย์ทรงอำนาจ สมบูรณาญาสิทธิราช หรือไม่กี่ทรงพระราชอำนาจมาก ต่างฝ่ายต่างกคคชยายดินแดนเพื่อ แสดงให้เห็นว่า ในราชวงศ์ของพระองค์ได้เพิ่มดินแดนให้แก่ชาติ เจ้าชายบิสมาร์ก นายกรัฐมนตรีปรัสเซียซึ่งก่อนที่จจะกลายเป็นพระเจ้าออตโตมันที่ ๑ คัดดินพระทัยร่วมกับเดนมาร์ก ได้กราบบังคมทูลขอให้พระเจ้าออตโตมันทรงระลึกว่า ราชวงศ์ได้เสนอขอเดิรนี้ได้ครองปรัสเซีย มาได้ ๕๐๐ ปี พระเชษฐาภิตรของพระองค์แต่พระองค์ได้ทำดินแดนเพิ่มเติมมาแทบทั้งสิ้น พระเจ้าออตโตมันทรงเห็นด้วย และได้ทำสงครามกับเดนมาร์กได้โฮลสไตน์ (Holstein) มา

๒) ความรักชาติที่ผิดทาง

นักประวัติศาสตร์กล่าวว่า มีราษฎรบางประเทศกล่าวว่า "ชาติของฉันเป็นใหญ่ จะผิดหรือถูกก็ตาม" ดัชนีเป็นภัยต่อสันติของโลก เพราะเป็นเครื่องมือของรัฐบาลที่จะยอม เสียภัยทำสงคราม เพราะเชื่อแน่ว่าราษฎรของตนจะต้องสนับสนุน ไม่ว่าจะเดินทางทุกทิศ หรือถูก โดยกล่าวแต่ความผิดของผู้อื่น

๓) การคุยโอ้อวดว่าชาติของตนเท่านั้นวิเศษกว่าชาติอื่น

ที่จริงทุกคนต้องรักและเคารพชาติของตนเท่านั้น ขอนไม่มีปัญหา แต่ในขณะเดียวกัน ไม่ต้องคุยโอ้อวดว่าชาติตนวิเศษดีกว่าชาติอื่น ๆ ต่าง ๆ ภา ๆ หรือกับตนประเทศอื่น โดย เคารพอย่างยิง ประเทศซึ่งระสังครามมักจะคุยด้วยความเย่อหยิ่งแต่ระหยาบคาย ประเทศที่ แพ้สงครามย่อมน้อยใจแต่ระก่อให้เกิดความพยายามคิดแก้แค้น

๔) การดูหมิ่นชาติอื่น

มีผู้กล่าวว่า สงครามอเมริกาเกิดขึ้เนื่องด้วยสาเหตุที่ ๑๘ เนื่องจากเรือรบอเมริกันชื่อ Maine ซึ่งจอดอยู่แถบฮาวา Havana ของประเทศคิวบาถูกทุ่นระเบิดใต้น้ำ จมตง ไม่มีหลักฐานว่าสาเหตุซึ่งเจตนาชนปกครองคิวบาอยู่เป็นผู้ลอบวางดาวยเรือ แต่ประชาชนอเมริกันเชอแน ถึงกับร้องอุทธรณ์ให้รัฐบาลเข้าจัดการกับสาเหตุโดยกล่าวว่า "ขอให้ข้าระ

เรื่องเรือ Maine" เพราะเท่ากับปัญหาหมิ่นอย่างร้ายแรง ในที่สุดเรื่องนี้ได้เป็นเหตุสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งรัฐบาลแต่ละรัฐสภาอเมริกาต้องประกาศสงครามกับสเปน

๕) การเดินทางกลับ

จนทำให้เกิดความสงสัยซึ่งกันและกัน ความสงสัยก่อให้เกิดความกลัว ผิดคอคอต่างเร่งระดมอาวุธยุทธภัณฑ์ต่าง ๆ ทางทหาร เมื่อถึงต้องฝ่าวหรือหลายน่ายเพียบพร้อมไปด้วยอาวุธ สงครามก็อาจจะเกิดขึ้นได้โดยง่าย เพราะต่างเชื่อมั่นในกำลังของตน

๖) นโยบายของชาติ

ในศตวรรษที่ ๑๘ ตุรกีไม่มีกำลังแข็งแรง เป็นเหยื่อของการรุกรานโดยมหาประเทศในยุโรป ตุรกีมีฉายาว่า "คนไข้ของยุโรป" ตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวในบทที่ ๔ มาแล้ว จะเห็นได้ว่า นโยบายของอังกฤษในขณะนั้นคือการคุ้มครองป้องกันตุรกี เพราะเกรงรัสเซียจะรุกรานมาทางคอนสแตนติโนเปิล อังกฤษจึงต้องทำสงครามกับรัสเซียในสงครามไครเมีย

แม่เมืองมหาสงครามครั้งที่ ๑ คือเมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๔ ก็เช่นเดียวกัน ข้อพิพาทนั้นมเพียงระหว่างเซอร์เบียกับออสเตรียซึ่งการ แครตซ์เซียนนั้นนโยบายที่จะคอยคุ้มครองป้องกันรัฐต่าง ๆ ในแหลมบอลข่าน โดยถือว่าพลังทหารในแหลมนี้มีความสำคัญและเชื้อชาติเดียวกันกับรัสเซียจึงระดมพลในที่สุดได้เป็นชนวนอันหนึ่งของมหาสงครามครั้งนี้

๓. เหตุในทางเศรษฐกิจ

๑) การขยายอาณาเขต

ความอยากได้อาณาที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อได้วัตถุดิบ เพื่อหาทางออกทะเล หรือทำให้เส้นพรมแดนของตนแข็งแรงยิ่งขึ้น หรือเพื่อทำเป็นแหล่งยุทธศาสตร์ หรืออ้างว่า เพราะดินแดนที่จรเอานั้น ราษฎรยังไม่อารยะ ถ้าหลงเค็มที่ ใครจะไปช่วย เหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ประเทศต่าง ๆ คิดขยายอาณาเขต

๒) การแข่งขันเพื่อหาตลาดในต่างประเทศ

เนื่องจากบางประเทศมีผลิตเมืองหนักแน่น จึงสามารถทำสินค้าได้มากขึ้น โดยราคาถูก เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงต้องคิดหาตลาดในต่างประเทศให้มากขึ้น แต่โดยประเทศของตนคงกาแพง

ภายใต้เงื้อมมือ ประเทศที่หาสินค้าได้ราคาถูกจึงคงคิดหาของมาขายกัน ตัวอย่างการที่อังกฤษเขา
อินเดียนได้ ก็โดยมีเหตุมองหลายข้อ แต่เรื่องหลักเป็นเหตุผลข้อหนึ่ง เยอรมันก่อนมหาสงคราม
ครั้งที่ ๑ ก็ไม่พอใจฝรั่งเศส เมื่อฝรั่งเศสเข้าไปในโมร็อกโก จึงได้กักตุนไว้ในตอนต้นแล้ว
เพราะว่าเยอรมันมีการค้าอยู่กับโมร็อกโก

๓) การแข่งขันเพื่อนำเงินไปลงทุนในต่างประเทศ

พวกลายทุนต่างๆ เมื่อรวบรวมเงินได้มาก เห็นว่าถ้าจะเอาเงินนั้นมาลงทุนในประเทศ
ของตนแล้ว จะไม่ได้ผลประโยชน์อย่างใด เพราะเหตุว่ามีการแข่งขันกันอยู่มาก หรือเพราะว่า
ประชาชนมีของใช้สอยพอแล้ว จึงคิดนำเงินของตนไปลงทุนในต่างประเทศ ฉะนั้นอย่างนี้
ในประเทศที่ยังไม่มีมีความเจริญ โดยคิดว่าจะจะได้ผลดี และไม่ต้องเกรงว่าเงินที่ส่งไปนั้นจะ
สูญหาย เพราะถ้าเป็นการให้รัฐบาลในประเทศนั้นกลับไปแล้ว ถ้าไม่ได้ดอกเบี้ยก็คิด หรือเกิด
การปฏิวัติขึ้น รัฐบาลของตัวยอมคดโกงให้คงความคุ้มครองผลประโยชน์ของตนอยู่เสมอ แต่ใน
การที่รัฐบาลของตนจะให้ความคุ้มครองได้เป็นผลจริงจัง ก็ต้องมีกำลังกองทัพบก กองทัพเรือ
และอากาศอันแข็งแรง

๔) การที่เอกชนสร้างอาวุธยุทธภัณฑ์และเรือสงครามเพื่อขายให้รัฐบาลต่าง ๆ

มีผู้กล่าวกันว่า สงครามเกิดขึ้นครั้งใด พวกละเมิดสงครามจะวิ่งไปตาม ๆ กัน ซึ่งเป็น
ความจริง และพวกนั้นมักขอร้องให้รัฐบาลต่าง ๆ งดการลงสงคราม และขอให้สร้างระดม
อาวุธยุทธภัณฑ์ไว้ให้มาก

เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๖๘ มีชาวอเมริกันคนหนึ่งชื่อ William Shearer ซึ่งเป็นผู้แทนของ
บริษัทสร้างเรือรบได้ถูกส่งไปเข้าประชุมตติยชาติที่กรุงเจเนวา ในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์ ไม่
ใช้ราชการ โดยนำเอาสถิติกำลังกองทัพเรือของทุกประเทศไปด้วย การประชุมครั้งนั้นไม่ได้
ผล แต่นายเชयरประกาศว่า การที่เขาเข้าประชุมนี้ สำหรับเขามีผลสำเร็จ ต่อมาในปี
ค.ศ. ๑๘๖๘ รัฐบาลอเมริกาประกาศอนุมัติกฎหมายให้รัฐบาลสร้างเรือดำตติยชาติได้ ๓๕ ลำ
ซึ่งมีผลเนื่องจากเขาเรียกพิมพ์สมุดคู่มือแจกจ่ายส่งมาที่กล่าว ถึงกลยุทธ์กำลังกองทัพเรือ
เห็นอเมริกา ในปี ค.ศ. ๑๘๖๘ นายเชयरเป็นโจทก์ฟ้องบริษัทสร้างเรือรบบริษัทหนึ่งใน
อเมริกา เรียกว่าใช้เงินที่ลงทุนไปให้ เนื่องจากช่วยให้รัฐบาลสร้างเรือรบกับบริษัท คดโกง
ทั้งค่าแรงงานซึ่งทำให้แก่บริษัทในเรื่องนี้ คดีเรื่องนี้เป็นเรื่องอื้อฉาวครั้งใหญ่ในอเมริกา

ผลแห่งสงคราม

ภายหลังเมื่อสงครามได้สงบลงแล้ว บ่อเกิดผลอันน่าพิงหนตายทางแก่มนุษย์ในโลก แม้ฝ่ายชนะก็ได้รับผลกระทบกระเทือนไม่น้อย ซึ่งไม่มีใครปฏิเสธได้ ได้มีผู้จำแนกผลในทางต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

๑. ผลในทางเศรษฐกิจ

๑) สงครามทำลายชีวิตมนุษย์

ระหว่างมหาสงครามครั้งที่แล้ว (๑๙๑๔ - ๑๙๑๘) ทหารทั้งสองฝ่ายรวมกันตายประมาณ ๑๐ ล้านคน และบาดเจ็บประมาณ ๕๐ ล้านคน^๑ ได้มีนักเศรษฐศาสตร์คำนวณว่า การเสียชีวิตมนุษย์เหล่านี้ เท่ากับเสียมูลค่าในทางเศรษฐกิจกว่า ๘๘,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท^๒ ส่วนการสูญหายทางราษฎรซึ่งต้องล้มตายเนื่องจากโรคภัยไข้เจ็บหรืออดอาหารก็ประมาณเท่า ๆ กัน^๓

๒) สงครามทำลายทรัพย์สินในดินสิ้นในน้ำ

เนื่องจากสงคราม บ่อถ่านหิน บ่อน้ำมัน ฯลฯ ซึ่งเป็นของมีค่าแก่มนุษย์ได้ถูกทำลายลง และจะหาสิ่งอื่นมาทดแทนได้ยาก เป็นเหตุให้ทรัพย์สินในดินเหล่านี้มีราคาสูงขึ้น ค่าจ้างแรงงานก็สูงขึ้น ผลก็คือ ค่าครองชีพของมนุษย์สูงตามขึ้นไปในคดี

๓) สงครามทำลายทรัพย์สินทั่วไป

นอกจากการสูญหายในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากชีวิตของมนุษย์และทรัพย์สินในดินสิ้นในน้ำดังกล่าวมาแล้ว ทรัพย์สินโดยตรงก็ต้องถูกทำลายลงด้วย และบางสิ่งก็ไม่สามารถสร้างขึ้นมาทดแทนได้ มีผู้คำนวณว่าทรัพย์สินซึ่งถูกทำลายลงด้วย และบางสิ่งก็ไม่สามารถสร้างขึ้นมาทดแทนได้ มีผู้คำนวณว่าทรัพย์สินที่ถูกทำลายลงเนื่องจากมหาสงครามครั้งที่ ๓ นั้นประมาณ ๓๐๘,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท^๔

1. ดู International Relation โดย R.L. Buell
2. เพื่อความสะดวก ค่ารวมหลาย ๆ ๐ หรือยูเอชเอเท่ากับ ๓ บาท ในขณะนั้น
3. ดู National Government and International Relation โดย Macgruder หน้า ๕๐๓
4. สำหรับสงครามครั้งนี้ เมื่อเสร็จสิ้นลงแล้ว คงมีผู้คำนวณผลเสียหาย และเป็นที่น่าอนงว่า ต้องมากกว่าครึ่งก่อนหลายสิบเท่า

๔) สงครามทำให้รัฐบาลต่าง ๆ ต้องเก็บภาษีสูงขึ้น

ศาสตราจารย์ไบการตกล่าวไว้ เมื่อคำนวณค่าโดยตรงของการทำมหาสงครามครั้งที่แล้ว (๑๙๑๔-๑๙๑๘) ประมาณ ๕๕๘,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ส่วนค่าในทางอ้อมนั้นประมาณ ๕๕๖,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท¹

ผลแห่งมหาสงครามครั้งที่ ๑ หนี้สินของสหรัฐอเมริกา จักรวรรดิอังกฤษ และฝรั่งเศส ได้สูงขึ้นมากมาย ดังตัวเลขต่อไปนี้

	หนี้สิน ค.ศ. ๑๙๑๓	หนี้สิน ค.ศ. ๑๙๒๐
สหรัฐอเมริกา	๓,๕๕๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท	๗๒,๗๗๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท
จักรวรรดิอังกฤษ	๒๐,๖๘๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท	๘๕,๔๐๘,๐๐๐,๐๐๐ บาท
ฝรั่งเศส	๑๘,๗๗๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท	๖๘,๖๐๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท ²

รัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาต้องตั้งงบประมาณเพิ่มเติมจากปีปกติขึ้นถึง ๘,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ละเพาระที่เห็น เทากับเงินบำรุงการศึกษาธิการของสหรัฐอเมริกาหนึ่ง

๕) สงครามทำให้การเศรษฐกิจปั่นป่วน

เมื่อสงครามเกิดขึ้นแล้ว ย่อมกระทบถึงการพาณิชย์ การอุตสาหกรรมของทุกประเทศ ไม่ว่าจะร่วมสงครามด้วยหรือไม่ แทบทุกประเทศจะเกิดการว่างงานขึ้น เพราะเราทราบแล้วทุกประเทศต่างพึ่งพาซึ่งกันและกัน ประเทศหนึ่งมีวัตถุดิบอย่างหนึ่ง แต่ไม่มีอีกอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง อีกประเทศมีวัตถุดิบตั้งแต่ครั้งแรกใหม่ ทั้งทหารที่ถูกลดจากประจำการอีกด้วย

เมื่อเกิดสงครามแล้ว รัฐบาลต้องการเงินลงทุนทำสงครามมากมาย เมื่อความต้องการมากขึ้น ดอกเบี้ยก็เพิ่มขึ้นตามส่วน ดอกเบี้ยเหล่านี้ในที่สุด ราษฎรจะต้องเป็นผู้รับภาระ เบี้ยประกันภัยต่าง ๆ ในการสงครามก็สูงขึ้นตามลำดับ เพราะภัยที่จะเสี่ยง ย่อมมีอยู่มาก และถ้าเกิดภัยมากขึ้น ในที่สุดบริษัทประกันภัยนั้นก็ไม่สามารถชำระหนี้ได้

1. ดูหนังสือ National Government and International Relation by Macgruder ซึ่งอ้างหนังสือของ Professor E.L. Bogart. และ Direct and Indirect costs of the World War (1919)
2. ดู International Relation ใน R.B. Buell หน้า 101 และ H.E. Fisk, The Inter. Ally Debts (1924) หน้า 424, 341

สำหรับบุคคลชายหนึ่ง ถัดมมา เครื่องบนตาหนึ่งบรรทุกวตถุได้ ๒ คน จะทำให้ราษฎร
ซึ่งอยู่บนพื้นดินภายในเขตกว้าง ๑๐๐ ฟุต ยาว ๗ ไมล์ตายหมด ในเมื่อนาครดนั้นกระเด็น
มาถูกผองหนึ่ง นอกจากนกมีการปล่อยเชือก, ปล่อยเชือกทวดตายพหุพหุ อนุญาต
การต้มบีตักดีให้อุดตาย ฯลฯ

๓. ผลในทางสังคม

๑) สงครามทำให้มนุษย์ โหดร้ายเห็นชีวิตของเพื่อนร่วมโลกไม่มีค่า

นโปเลียนเองซึ่งเป็นนักรบเย็บมดแมยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เนื่องจากทำสงครามเสียจนเห็น
เป็นสังฆกรรมตา ถึงกับรบตั้งใจในฐานะที่พระองค์เป็นทหารผู้หนึ่ง "ชีวิตของคน ๓ ล้าน
คน ไม่มีค่าอะไร ภายหลังจากสงคราม พวกที่ไปรบกลับมา มักเห็นชีวิตมนุษย์ด้วยกันไม่มีค่า
อะไร" เพราะอยู่ในสนามรบเสียจนชิน โดยที่ฆ่ากันเสียเป็นของธรรมดา เมื่อถูกปลดจาก
ประจำการกลับบ้านแล้ว เมื่อเกิดโศกโศกโศกขึ้นมาหรือทำร้ายกันง่าย ๆ ดังมีตัวอย่างมาก
หลายในยุโรป

๒) สงครามทำให้ไม่คิดทำนุบำรุงบ้านเมืองอย่างยามปกติ

เป็นสังฆกรรมตา รัฐบาลทุกประเทศที่ทำสงครามย่อมต้องถือว่า การกระทำทุกอย่าง
เพื่อจะให้ชนะสงครามยอมอยู่ในลำดับที่หนึ่งก่อนสิ่งอื่น ๆ หมด เมื่อเป็นเช่นนั้น การทำนุ
บำรุงบ้านเมืองก็ยอมต้องเพลามิชดง ไม่เหมือนในยามปกติ นอกจากนั้น ยังเป็นโอกาสของ
พวกที่คิดหากำไร เนื่องจากสงครามอีก ตัวอย่างเมื่อเกิดสงครามอเมริกาเหนือกับอเมริกา
ใต้ พวกคิดทำนุบำรุงบ้านเมืองในนครนิวยอร์ก ต้องหันไปยุ่งในการทำสงคราม ในที่สุดพวกนัก
การเมืองพวกหนึ่งชื่อว่า "Tweed Ring" ได้ธำนาจเข้าจัดการปกครองนครนิวยอร์ก ได้ถือ
โอกาสลอบเตียดราษฎรโดยฉ้อฉล ก่อนเกิดสงครามได้ตกลงสร้างศาลยุติธรรมศาลหนึ่ง ตกลง
ราคาเงินประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ เหรียญทอง แต่พอพวก "Tweed Ring" เข้าจัดการเมื่อเลิก
สงครามปรากฏว่า ศาลยังไม่เสร็จ แต่สิ้นค่าก่อสร้างเข้าไป ๕,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญทอง ทั้ง ๆ
ที่ยังไม่เสร็จ ถูกไล่ส่วนคดีคุกไปตาม ๆ กัน

๓) สงครามทำให้มนุษย์ มีสายตามัว มองดูสิ่งต่าง ๆ คลาดเคลื่อน

โดยปกติ หลักใหญ่ ๆ ของปรัชญาที่ดี หรือหลักในทางศาสนาก็ ย่อมเหมือนกัน

ทุกชาติ จะต่างกันในด้านน้อย แต่เนื่องจากต้นตอในสงคราม บางคราวก็พลัดหลักกันเสีย
 ง่าย ๆ เมื่อมหาสงครามคราวที่แล้ว นักบวชทางฝ่ายสัมพันธมิตรต่างก็ส่งข้อเสนอจนพระผู้
 เป็นเจ้าให้ฝ่ายตนมีชัยเหนือเยอรมัน แต่ในขณะเดียวกัน นักบวชทางเยอรมันก็ส่งข้อเสนอจน
 ให้สัมพันธมิตรแพ้ท่านเองเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่พระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวกัน ผลก็คือสมมุติว่า ถ้า
 พระผู้เป็นเจ้าฟังเสียงของทั้งสองข้าง ก็เท่ากับนักบวชทั้งสองฝ่ายส่งคนคนภาวนาให้มนุษย์ชาติ
 ตายหมดทั้งโลก แม้ในสงครามครั้งนี้ ต่างฝ่ายต่างก็ยังคงส่งจดหมายกันเองกันออก มีผู้กล่าวว่า
 แทนที่อาจารย์หรือนักประวัติศาสตร์จะเขียนจดหมายว่าสอนนักศึกษาในเรื่องประวัติการทำสงคราม
 ถ้าเขาเจตาเหล่านี้มาตั้งสอนในทางก่อสร้าง (Construction) อาทิ อธิบายถึงชีวิตประวัติของนัก
 ประดิษฐ์ รัฐบุรุษ นักปฏิรูป ผู้ที่มนุษยคุณต่อมนุษย์ ผู้ที่คิดมโนคติ ผู้ที่ทำบุญสุนทาน ฯลฯ
 ชาติเรียกว่า

๔. ผลในทางศีลธรรม

๑) ชีวิตของทหารทำให้ไม่อยากทำการสมรสและตั้งครอบครัว

แมกกรเคอร์กล่าวว่า โดยปกติทหารต้องอยู่โดยลำพัง จะเอาครอบครัวเข้าไปอยู่ใน
 กองทหารด้วยไม่ได้ แม้ในเวลาสันติภาพก็เช่นเดียวกัน นอกจากนายทหารเท่านั้น ฉะนั้นผู้ที่
 เป็นทหารจึงมีชีวิตสันดานและมักจะไม่ค่อยอยากทำการสมรส¹

๒) สงครามทำให้เพิ่มการเกลียดชัง

ก่อนที่จะทำสงครามนั้น รัฐบาลแต่ละฝ่ายต้องพยายามสูงใจให้ราษฎรของตนรู้สึก
 เกลียดชังอีกฝ่าย โดยปกติเมื่อเกลียดชังจนถึงทำสงครามกันแล้ว มักจะเกลียดชังกันตลอดไป

๓) สงครามทำลายมาตรฐานของมนุษย์ในทางศีลธรรมให้ต่ำลง

โดยปกติในการทำสงคราม รัฐบาลแต่ละฝ่ายย่อมต้องเอาอกเอาใจทหารของตน เพราะ
 เห็นใจที่ต้องไปอยู่ในสนามรบ ถ้าถูกกระสุนปืน เอาชีวิตเข้าไปแลก จึงจำต้องพยายามบำรุง
 กำลังน้ำใจและความสุขเท่าที่จะทำได้ ยิ่งกว่าราษฎรสามัญ อาทิ ส่งบุหรี่, สุรา, หรือมีฉนวน
 ให้กลับมาพักผ่อนในเขตปลอดภัย หรือหาความสุขอื่น ๆ ให้ บางประเทศถึงกับหาหญิงนคร

1. ข้อนี้สำหรับประเทศเรา เห็นจะไม่ถูกต้องเพราะระหว่างรัชกาลเป็นทหาร ก็คงเสกสนานไปชั่วครู่ แต่พอ
 ออกจากรับราชการทหารโดยมาก ก็ทำอาวรสมาสนายเป็นหลักฐาน

ได้เกณฑ์ให้เป็นการมาเร็ว บางคนก่อนไปรบไม่เคยสู้รบหรือไม่เคยไปเที่ยวชูดชน เมื่อเห็นเพื่อน ๆ สู้รบ ก็อดสู้รบด้วยไม่ได้ตามกันไป ท่านนิตี (Niti) อัครนายกรัฐมนตรีของอิตาเลต์กล่าววาท "ถึงแม้ว่าสงครามจะได้ทำลายชีวิตมนุษย์และทรัพย์สินมากมายเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อเทียบผลประโยชน์ของการที่ทำลายศัตรูรวมและลดมาตรฐานของวัฒนธรรมและอารยธรรมแล้ว จะนำมาเทียบกันไม่ได้เลย"

ได้กล่าวถึงเหตุและผลของสงครามมาพอสมควรแล้ว และพอจะเห็นได้ว่ามตรร้ายอันเกิดเนื่องจากสงครามนั้น ร้ายแรงเพียงใด แต่มนุษย์ทั้งหลายทางระงับไม่ได้ ความจริงรัฐบุรุษและนักการเมืองของแต่ละประเทศทราบดีว่า ผลมีอย่างไร แต่เมื่อมีปัญหาอันถึงขั้นสงครามนั้น ชนชาติของตนก็ด้วยสงคราม นักการทูตหลายท่านได้กล่าวข้อความจริงแทบไม่มีประเทศใดที่อยากทำสงคราม บางคราวราชทูตเลยออกถกบรื่องให้ทำสงคราม เพราะมองในแง่เกียรติยศปราบปรามบ้างให้ราบ ไม่นึกถึงผล ส่วนรัฐบุรุษบางคนโดยมากถึงเงาใจที่สุด คิดแล้วคิดอีกก่อนตัดสินใจจะมียกเงินเมื่อครั้งเจ้าชายบิสมาร์คเป็นนายกรัฐมนตรีปรัสเซีย ท่านผู้นี้ต้องการสงครามและเดินนโยบายให้ปรัสเซียเข้าสงครามจนได้ ดังท่านได้ทราบแล้วในบทที่ ๕

การทำสงครามนั้นยากแต่ถ้าเริ่มทำกันแล้ว ฉะนั้นอย่างยิ่งสำหรับสงครามสมัยใหม่มีทางทางที่จะให้เลิกกันได้ยาก จนกว่าจะจมลงไปด้วยกันทั้งสองฝ่าย หรืออีกฝ่ายหนึ่งสิ้นแนวประตาคือ และอีกฝ่ายก็เกือบมีสงครามเช่นเดียวกัน

นักการทูตจึงต่างเขินคำวาเคอชนนักเคอชนหา ในเรื่องระดมพล โดยอ้างเหตุว่าระหว่างเจรจากัน ไม่ควรระดมพลเป็นอันขาด เพราะถ้าระดมพลแล้วมีข้อขรยที่จะระงับไม่ได้ให้ทำสงครามได้ ตัวอย่างเมื่อมหาสงครามครั้งที่หนึ่ง (๑๙๑๕) พระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียสั่งให้มีการระดมพลตามพรหมแดนบางตอน พวกแม่ทัพนายกองกราบทูลคัดค้านว่า ในทางปฏิบัติการระดมพลจะระดมบางส่วนไม่ได้ เพราะยังยากลำบากซับซ้อนมาก ต้องประกาศระดมมาทั่วทั้งประเทศ และต้องคำนึงถึงการดำเจียงทหาร การตั้งโต๊ะเบียงอาหาร การจัดที่พักให้ทหารอยู่ ฯลฯ ฉะนั้นถ้าจะระดมครั้ง ๆ ใดครั้ง ๆ แล้วเป็นยุ่งแน่ ในที่สุดพระเจ้าซาร์ก็ขงยอม นอกจากนี้ถ้าการระดมพลนั้นสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ตามหลักจิตตวิทยาทหารที่เข้าประจำแนวรบมักจะฮึกเหิมไม่ชอบอยู่เฉย อยากทำการรบเสียโดยเร็ว ไม่พอใจที่จะไปประจำอยู่เฉย ๆ ยิ่งได้มีการรุกเข้าไปแล้วยิ่งห้ามยากที่สุด หรือแทบจะเป็นการพันวิสัย ดังจะเห็นได้จากการที่เยอรมันรุกเข้าไ้ไปแดนในสงครามโลกครั้งที่สองนี้ ฝ่ายอังกฤษจึงเร่งตั้งขอมให้มีการเจรจา

แต่ให้เยอรมันถอนทหารจากโปแลนด์ก่อน ฝ่ายเยอรมันไม่ยอม ทงหนักตงเนื่องจากในทางปฏิบัติหน่ย่อมทำได้ยาก

ได้มีผู้ชวยบยจำสงครามเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ยากที่จะระงับได้ โดยให้เหตุผลตงตอไปน

(๑) รัฐบาลแต่ละประเทศของคู่สงครามกำลังตั้งจิตใจที่จะทำสงครามให้เสร็จสิ้นไปโดยมชวย ฉะนั้นจึงไม่วางรอกจะพิจารณาหาทางหยุดรบ นอกจากนยังมีเหตุผลตงตอ อื่นๆ ถ้าไม่ปราบกันให้เด็ดขาดก็ตงตอรบกันอีก หรือไม่ก็ตงตอปล่อยให้ตงตอรบกันอีก ใหนๆ จะตงตอรบกันจนหนง ก็รบกันเดี่ยบบนดินตง โดยไม่คำนึงถึงวบบุคคลชนตงตออาจเป็นคนทมิต ความคิดตงตอเราก็ได้

(๒) ความปรารถนาออกจากที่จะคิดสันปัญหา ซึ่งเป็นเหตุให้ทำสงครามกันแล้ว ยังปรารถนาเดี่ยไปอีกที่จะไม่ให้มสงครามตงตอไปอีกด้วย เมื่อมหาสงครามครั้งที่ตงตอ นึกากตงตอ กันว่า "สงครามครั้งที่ตงตอเป็นสงครามเพื่อระงับสงคราม" แต่ในที่สุดเราก็มสงครามครั้งที่ตงตอ

(๓) ความปรารถนาที่จะให้ได้ประโยชน์สัมความมั่งหมายหรือได้ค่าเดี่ยหายหรือค่าปฏิกรรมเพราะถือว่าได้ตงตอไปมากมายแล้ว ตงตอตงตอเงินทองและโดยปกคเมื่อเริ่มทำสงครามใหม่ ประเด็นที่พวาทกันมกจะมีอย ๒-๓ ข้อและตงตอการกมเพียงเด็กน้อย แต่พอทำสงครามกันนานเข้าๆ ทงตงตอฝ้ายตงตอกรวมหรือเรียกกรวมกันตงตอ จนตงตอตงตอไม่ได้ นอกจากฝ้ายใดฝ้ายหนงจะแพตงตอไป ตงตออย่างเมื่อมหาสงครามครั้งที่ตงตอ เยอรมันกับฝรั่งเศสทำสงครามกันไม่ใช้เรื่องปัญหาอตงตอเรณ ตงตอทำนได้เห็นแล้วในบทที่ ๕ แต่พอทำสงครามกันตงตอมา ปัญหาอตงตอเรณได้กตงตอเป็นประเด็นสำคัญชน โดยฝรั่งเศสจะเอาให้ได้หรือสงครามครั้งที่ตงตอทางฝ้ายสัมพันธมิตรไม่ยอมทำสัญญา ตงตอศึกกับฝ้ายอักษะจนกว่า จะยอมจำนนโดยไม่มีเงื่อนไข

(๔) รัฐบุรุษของคู่สงครามตงตอตระหนักว่า ถ้าตนไม่ชนะสงคราม โชคชะตาของตนจะเป็นหน่ยอย่างไร ไม่มีใครทราบได้ ฉะนั้นจึงตงตอกมหน้าตงตอไปจนถึงที่สุด นอกจากจรมิรัฐบุรุษที่ไม่เห็นแก่ตัวและกล้า เห็นว่ารบไปบ้านเมืองของตนมีแต่จะตงตอหาย ราษฎรตงตอตาย หมดยอมเลิกสงครามตงตอว่า คณะทหารจะเพาะอย่างยังผู้ที่ดำรงตำแหน่งตงตอ ท่านเหล่านนี้ได้รับการศึกษาและโดยอุปนิสัยมกจะเชื่อว่าจะตงตอตงตอเกิดขาดก็ตงตอรบกันเท่านั้น ยิ่งในเวลาสงครามแล้ว ยิ่งมกจากตนเองมีพิชญะ (Judgement) ตงตอว่าพลเมืองซึ่งในเวลาตงตอตนมีเดี่ยหากกว่า

(๕) เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ระหว่งมีต้นตอของการเจรจาต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของนักการทูต แต่เมื่อสงครามระเบิดขึ้นแล้ว ไม่มีการเจรจากันนอกจากต่างฝ่ายต่างพยายามทำลายกันด้วยอาวุธ หมดหน้าที่ของทูตที่จะเข้ามาพัวพันด้วย

มีผลต่างว่าถ้าระหว่งทำสงครามกันอยู่นั้น ปล่อยให้ให้นักการทูตทั้งสองฝ่ายพบปะกันเจรจากันได้ เชื่อว่ามีทางที่จะให้สงครามสงบเร็วยิ่งขึ้น เมื่อมหาสงครามที่แท้ (๑๙๑๔) เพื่อป้องกันมิให้มีการเจรจากันได้ รัฐบาลทั้งสองฝ่ายต่างห้ามนักการทูตของแต่ละฝ่ายไม่ให้พบปะเจรจากันเลยในระหว่งที่อยู่ในประเทศที่เป็นกลาง¹

ข้อเท็จจริงให้เห็นได้ว่า เหตุผลต่าง ๆ ที่กล่าวมาแต่จนเป็นความจริง ก็คือระหว่งมหาสงครามคราวที่แท้ก็คิดคราวนี้ก็ได้ มีประเทศที่เป็นกลางหลายประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา ก่อนเข้าสงคราม โดยประธานาธิบดี แฟรงกลิน โรสเวลต์ ดันตระกูล นายพล ฟรังโก ประเทศสเปน ได้พยายามให้มีการเจรจากันแต่ก็ไม่เป็นผล

บทที่ ๙

การเจรจาการทูต

การเจรจาทางการทูตนั้นทำกันโดยวิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ๑) โดยการถนัดสนทนา
- ๒) โดยสายตักษณอักษร
- ๓) โดยการประชุม
- ๔) โดยการการสนทนา

โดยปกติการเจรจาทางการทูตนั้นแม้ต่อไปจะ ต้องเจรจาทาง สายตักษณ อักษร หรือมีการประชุมก็ดี ชั้นแรกมักต้องมีการเจรจา (Negotiate) โดยการถนัดสนทนาแต่เปลี่ยนทั้งความเห็นซึ่งกันและกันก่อน สันมุติว่า รัฐบาล ก. ต้องการถามความเห็นรัฐบาล ข. ในเรื่องกรต่างประเทศเรื่องหนึ่งหรือต้องการตกลงกับรัฐบาล ข. ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทางรัฐบาล ก. จะดำเนินการคือ รัฐบาล ก. จะต้องสั่งให้กระทรวงการต่างประเทศ ก. เป็นผู้ดำเนินการ ในกรณีเช่นนี้ กระทรวงการต่างประเทศ ก. อาจใช้ดุลยพินิจดำเนินการได้ ๒ วิธี คือ รัฐมนตรี

1. ศุ Diplomacy & Peace โดย R.B. Mowat หน้า 20-23

จากการกระทรวงการต่างประเทศ ก. เชื้อเอชเอชคิวราชทูตหรืออัครราชทูตหรืออุปทูตของประเทศ
 ข. ซึ่งประจำอยู่ในประเทศ ก. มาพบและแจ้งความประสงค์โดยวาจาทางหนึ่ง หรือรัฐมนตรี
 ของตนซึ่งประจำอยู่ในประเทศ ก. มีคำสั่งไปยังเอกอัครราชทูต หรืออัครราชทูต หรืออุปทูต
 ของตนซึ่งประจำอยู่ในประเทศ ข. ให้ไปพบกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ข.
 หรือผู้แทน เพื่อเจรจาด้วย การสนทนาทงต้องกรรมเนมิหลักด้วยสัญญา ธรรมดาตั้งให้ไป
 สนทนาคด้วยจะต้องไม่กล่าวถ้อยคำนอกเหนือคำสั่งไป อันอาจให้คู่สนทนาอีกฝ่ายหนึ่งหลง
 เข้าใจผิดหรือเข้าใจผิดหรือเท็จจริงผิดหรือขัดเคืองในถ้อยคำ ข้อนี้หนึ่งของพยายามสนทนาคตาม
 ภาษาการทูตที่ไม่ระคายหู เคยปรากฏมาหลายหลาย ว่านักการทูตที่ตองขอเลิกจากตำแหน่งเพราะ
 การสนทนาคนอกขอบเขตไปจนมีเรื่องขึ้น อย่างไรก็ดีการ รัฐบาลผู้ ซึ่งมีคำสั่งไปยังตนมอบ
 หมายไว้ว่า ให้ใช้ดุลยพินิจหาหนทางอันสมควรอันกว่าพูดของตนได้ตามสมควร แต่เมื่อกการทูตนั้น
 ก็ยอมพูดจาเพิ่มเติมอันสมควรได้ แต่ในการนี้นักการทูตผู้นั้นจะต้องเป็นสุจริตโยบายทาง รัฐบาล
 ของตนได้ ถ้าเขาใดที่ขงนโยบายของ รัฐบาลของตนไม่ได้แล้ว อย่างพูดจาหรือไม่ก็ชักไซ้
 สอบถามจาก รัฐบาลของตนเสีย ให้ชัดเจน มีข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งซึ่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ใน
 บทที่ ๒ ซึ่งว่าด้วยหน้าที่นักการทูตแล้ว ว่าในการสนทนาค นักการทูตควรพยายามนึกว่า ถ้า
 เราเป็นฝ่ายตรงกันข้าม เราจะนึกอย่างไร จะคิดอย่างไร และจะตอบอย่างไร ตลอดจนทั้ง
 คำพูดให้ติดด้วย ทั้งนี้จะเป็นประโยชน์มากในการหาทางสำเร็จให้เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่
 ประเทศชาติของตนมากที่สุด และตองนึกถึงผลเสียหายต่าง ๆ ของนักการทูตเสมอ นอกจากน
 ี่ระหว่างสนทนาคของอารมย์ดี หมาโกรธหรือใจน้อย เพราะเหตุความโกรธ โมโห โทโส ย่อมทำ
 ให้คิดดีใจเราฟังสรวนเหมือนอย่างคนหัวกวดรักไปรักเรา และเขาพูดจาต้งพลาดไปได้ซึ่ง
 อารมย์ผลเสียหลายมาก นักประวัติศาสตร์เล่าการทูตได้ชักคั่งอย่างเมอมหาสงครามครั้งหนึ่ง คือ
 เมื่อกวันที่ ๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๗๖ ก่อนอังกฤษประกาศสงครามกับเยอรมัน รัฐบาลอังกฤษได้
 ส่งให้เซอร์เอ็ดวาร์ด กอสเชน (Sir Edward Goschen) เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุง
 เบอร์ลิน ไปพบเบทมานน์ ฮอลเดก (Bettmann Hollveg) นายกรัฐมนตรีเยอรมัน เพื่อ
 เตือนเยอรมันว่า ถ้าเยอรมันจะเข้าตีฝรั่งเศสโดยผ่านเบตเซียมแล้ว เยอรมันจะเป็นฝ่ายผิด
 และอังกฤษเองก็จะไม่ยอมเพราะทั้งสองประเทศได้เป็นภาคในสนธิสัญญารับรองความเป็นกลาง
 ของเบตเซียม เบทมานน์ ฮอลเดก ซึ่งกำลังกตมใจระสรวนเต้นในการที่เยอรมันจะเข้าสงคราม
 อยู่แล้ว ได้ตอบว่าสัญญาอัน "เศษกระดาษชิ้นเดียว" (Petzen Papier) การที่เบทมานน์

ฮอตเวก ซึ่งเป็นที่นิยมไปด้วยความรู้ แต่ระวังโทษะไม่ได้โดยกล่าวเช่นนี้ นักประวัติศาสตร์
 ทางกรทได้ให้ความเห็นว่า เบทมานน์ไม่ใช่เกิดการทูตเสียแล้ว ถ้อยคำนี้ได้เป็นเหตุให้ประ-
 เทศซึ่งเป็นกลาง ทั้งประชาชนทั่วโลกพากันเห็นอกเห็นใจฝ่ายสัมพันธมิตร มีใจเอนเอียงเข้า
 กับฝ่ายสัมพันธมิตรตั้งแต่เริ่มสงคราม แต่เป็นเหตุประกอบเหตุหนึ่งที่ทำให้เยอรมันแพ้สงคราม
 เพราะประเทศอื่น ๆ พากันเห็นว่าเยอรมันไม่เคารพสัญญา นักประวัติศาสตร์กรทหลาย
 ท่านได้ยืนยันว่า เรื่องเบตเยิมไม่ใช่เป็นเรื่องที่ทำให้อังกฤษเข้าสงคราม แม้เยอรมันจะไม่ตี
 ฝรั่งเศสโดยเจ้าทางเบตเยิม อังกฤษก็จะต้องเข้าสงครามด้วยอันหนึ่ง แต่เร็วหรือช้าเท่านั้น
 แต่เห็นเป็นเหตุให้อังกฤษได้โอกาสอย่างค้ำโลก ในเรื่องนี้เจ้าชายพอนน์โลว์ (Von Bulow)
 อดีตนายกรัฐมนตรีเยอรมันก่อนเบทมานน์ ฮอตเวกได้เขียนไว้ในบันทึกความจำ (Memoir)
 ของท่านว่า การที่เอกอัครราชทูตอังกฤษรายงานต่อรัฐบาลอังกฤษและประกาศต่อโลกว่า
 เบทมานน์ฮอตเวกกล่าวเช่นนี้ เบทมานน์ฮอตเวกควรปฏิเสธ เมื่อปฏิเสธแล้วจะขายนั้นกัน
 อย่างไม่ได้ เพราะไม่มีใครได้ยืนยันโดยที่ตนหนึ่งอ้างว่าพูด แต่ผู้พูดว่าไม่ได้พูด ซึ่งนำหนักทำ
 กัน ทั้งคเตียนเบทมานน์ฮอตเวกก็ไม่สามารถต่าง ๆ

การที่เจ้าชายพอนน์โลว์เขียนบันทึกเช่นนี้ นักประวัติศาสตร์ทางการทูตกับวิจารณ์
 ว่า เจ้าชายโลว์นิยมการพูดเท็จเป็นของดี ซึ่งหมดสมัยเสียแล้ว แต่มีผู้แย้งว่าเมื่อถึงเวลา
 คับขันเกี่ยวกับโชคชะตาของประเทศแล้ว ย่อมมีสิทธิ์ที่จะทำเช่นนี้ได้

นอกจากนี้การพูดจาบางคราวถ้าพูดไม่ยับยั้งแล้ว เกิดรบราฆ่าฟันกันก็เคยมีปรากฏ
 ตัวอย่าง สันตะปาปา ยูเลียส ที่ ๒ (Julius II) ซึ่งครองคริสตจักรระหว่างปี ค.ศ. ๑๕๐๓ ถึง
 ๑๕๑๓ ทรงเป็นสันตะปาปาที่ด่ามารดาเรียวชาญผู้หนึ่ง แต่เจตารับตั้งมักไม่ค้ำยระวัง วันหนึ่ง
 รับตั้งกับเอกอัครราชทูตพิเศษของสาธารณรัฐเวนิส ดังนี้ "ฉันจะต้องยุบรัฐของท่านให้ตั้ง
 เป็นหมู่บ้านชาวประมงเล็ก ๆ เสียยกแล้ว" เอกอัครราชทูตผู้นั้นได้กราบทุกส่วนคว้นไปที่ที่
 "แต่พวกหมอนฉันก็จะลดพระองค์ลงให้กลายเป็นเพียงพระสงฆ์ผู้ดีเช่นเดียวกับฉัน เว้นแต่
 จะทรงกลับพระทัยรู้สึกผิดชอบ" ในที่สุดการโต้เถียงกันครั้งนี้เป็นเหตุให้เกิดสงครามอัน
 จนได้

พระเจ้านอร์โปเลียนที่ ๓ แห่งฝรั่งเศสซึ่งทรงมีพระนามเต็มคือสมเด็จพระเจ้านโปเลียนที่ ๓
 รับตั้งสามารถ แต่เมื่อถึงเวลาทำหน้าหนักการทูต ก็ปรากฏว่ามีหลายครั้งที่ส่งบสดิอารมย์ไว้
 ไม่อยู่ รับตั้งพลอย ๆ จนฝ่ายตรงข้ามซึ่งมีอารมย์เอื้ออกเย็นกว่าได้เปรียบ

มีวชิรบศซึ่งมักจะทำกันในสมัยก่อน แต่ในปัจจุบนนี้ไม่สู้ทำกันหรือจะทำในเรื่อง
 สดักสำคัญ คือเมื่อนักการทูตไปพลจากบริษัมนครว่าการต่างประเทศ ถ้าบริษัมนครว่าการ
 กระทรวงการต่างประเทศได้พุดจาญนัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือได้ให้คำมั่นประการใดซึ่งภาย
 หตังเราอาจยึดถือเป็นพระยานหลักฐานว่าเป็นการแสดงเจตนาหรือการรับรองในนามของรัฐบาล
 ซึ่งบริษัมนครว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้นเป็นผู้แทนอยู่ นักการทูตควรจะบันทึกย่อการ
 สันทนทานั้นส่งไปให้บริษัมนครว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศนั้น รับรอง เห็นชอบ
 เสียก่อนเพราะเคยมีเรื่องซึ่งเมื่อนักการทูตรายงานไปแล้ว ต่อมาบริษัมนครว่าการกระทรวงการ
 ต่างประเทศก็ยกย่าได้แย้งว่า นักการทูตฟังเข้าใจผิดไปเอง ความมุ่งหมายไม่ตรงตามที่ราย
 งานไป อันเป็นเหตุให้เกิดบาดหมางหรือเกิดการเข้าใจผิดกันได้ นอกจากนั้นถ้าเรื่องใดที่
 บริษัมนครว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้นพุดจากกับเรา ถ้าเป็นเรื่องลับซับซ้อน ก็ควรขอ
 บันทึกย่อโดยชัดเจนว่าเพื่อบ่งกนมิให้เรารายงานผิดคตาดเกิดอนไป

๒. โดยลายลักษณ์อักษร

โดยมากการเจรจาแทบทุกเรื่องเมื่อเจรจากันด้วยวาจาแล้ว ในที่สุดก็ตองมีการเจรจา
 ใดต่อบกกันโดยหนังสือ เพื่อเป็นการยืนยันอีก อย่างไรก็ดีการเจรจาอาจเริ่มต้นโดยทำเป็น
 หนังสือก่อนยอมทำได้ ทั้งนแต่ขอความเหมาะสมแต่ระพุดตักการณเป็นเรื่อง ๆ ไป การเจรจา
 โดยหนังสือนั้นมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการเจรจาดด้วยวาจา แต่มีผู้อธิบายว่าการเจรจาโดย
 หนังสืออันสำคัญยิ่งกว่าเสียอีก เพราะข้อความที่เขียนลงไปยอมเป็นพระยานหลักฐานอยู่ชั่ว
 กาดนาน และถ้ามีลักษณะรุนแรงยอมทำให้บาดใจยิ่งกว่าถ้อยคำที่พุดออกไป เพราะไม่
 สามารถชุดลบได้ ผู้ที่ใดพบได้อ่านยอมสุดคใจอยู่ทุกเมื่อ แต่การเจรจาโดยหนังสือยอม
 สะดวกกว่าการเจรจาโดยสันทนา อย่างไรก็ดีการสันทนาแม้จะไม่มีเอกสาร เป็นหลักฐานมัด
 ผู้พุดกดี แต่ถาเราพุดจริงและเควพควเราเองแล้ว ก็ตองยอมรับว่าได้พุดเช่นนั้น และการ
 สันทนายอมคตองใช้ปฏิภาณไหวพริบจับพด้น สดงการเจรจาโดยหนังสือนั้น ผู้เจรจามโอกาส
 ครอบคอบทจนพิจารณาขกร่างโดยเรียบร้อย ซึ่งในกรณีเรื่องสำคัญ รัฐบาลของตนมักจะยก
 ร่างมาให้ให้เสร็จ

เซอร์เซอร์เนสต์ ซาตางได้อธิบายไว้ว่า การใดต่อบกทางการทูตนั้น มีหลายวิธีด้วย
 กัน แต่จะพิจารณาว่าเรื่องใดควรทำด้วยวิธีใด อาทิ

๑) บันทึก (Note)

บันทึกชนิดนี้อาจทำเป็นหนังสือจากเราไปยังกระทรวงการต่างประเทศ โดยเราเขียน
เป็นบุรุษที่ ๓ หรือบุรุษที่ ๓ แต่มีนิยมใช้บุรุษที่ ๓ มากกว่าเพราะเป็นการแสดงอหยาบคายไมตรี
ยิ่งกว่า การเขียนชนิดบุรุษที่ ๓ กทานองจดหมายนั่นเอง แต่ตามแบบทางการทุก

๒) บันทึกวาจา (Note Verbale)

บันทึกชนิดนี้จัดทำเป็นบุรุษที่ ๓ โดยไม่ต้องระบุว่าเขียนถึงผู้ใด และไม่ต้องลงชื่อ
กำกับ อย่างไรก็ตาม ในตอนท้ายของบันทึกต้องมี การแสดงความเคารพนับถือตามธรรมเนียม
บันทึกวาจาจะใช้ในกรณีเช่นการสนทนาหรือเป็นการขอทราบคำตอบในปัญหาบางเรื่อง

๓) บันทึกความจำ (Memorandum)

บันทึกความจำ เป็นบันทึกแสดงข้อเท็จจริงของเรื่องโดยละเอียด ตลอดจนเหตุผล
โต้แย้งต่าง ๆ ความจริงไม่ต่างกับบันทึก (Note) ในสาระสำคัญประการใด ผิดกันก็ข้อ ไม่
ต้องใช้คำนำหรือคำลงท้ายแสดงความเคารพนับถือ และไม่ต้องลงชื่อ โดยปกติถ้าผู้ยื่นนำไป
ยื่นเองก็ไม่ต้องมีหนังสือนำ แต่ถ้าจะส่งไปก็ควรมีหนังสือสั้น ๆ นำตั้ง

๔) บันทึกร่วมกัน (Collective Note)

ในกรณีที่รัฐบาลตั้งมาว่า ถ้าทวีปเรื่องให้ทำบันทึกร่วมกัน กับผู้แทนทางการทูต
ประเทศอื่นยื่นต่อรัฐบาลซึ่งตนประจำอยู่ ผู้แทนทางการทูตซึ่งได้รับคำสั่งยอมต้องปรึกษากับ
ผู้แทนทางการทูตประเทศอื่น ๆ ที่ได้รับคำสั่งทำนองเดียวกัน และทำบันทึกร่วมกันยื่นต่อประเทศ
นั้น บันทึกร่วมกันคล้ายบันทึกประเภทที่ ๓ แต่มักจะทำเป็นบุรุษที่ ๓ แล้วลงนามร่วมกัน
บันทึกประเภทนี้มักจะทาระหว่างประเทศที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสนิทสนม และมีผลประโยชน์
ร่วมกันในปัญหาที่บันทึกนั้น

๕) บันทึกข้อความเดียวกัน (Identical Notes)

บันทึกชนิดนี้ ผู้แทนแต่ละประเทศต่างฝ่ายต่างทำ แต่ข้อความเกือบตรงกันทุกถ้อยคำ
และต่างฝ่ายต่างยื่นต่อรัฐบาลของตนประจำอยู่พร้อมกัน¹

๓. โดยการประชุม

การเจรจาทางการทูตจะทำการลงกับใหม่การประชุมนั้น โดยปกติมักจะเป็นการเจรจาร่วมกันมากกว่า ๒ ประเทศขึ้นไป การประชุมนอกจะมีได้ในเรื่องต่าง ๆ คือไปนี้ การประชุมเพื่อทำสนธิสัญญา เช่น การชุมนุมกรุงเวียนนา (๑๗๙๕-๑๕) (Congress of Vienna), การชุมนุมกรุงเบอร์ลิน (๑๘๗๘) (Congress of Berlin), การประชุมสนธิสัญญากรุงปารีส (๑๘๑๘) (Paris Peace Conference) ดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ยังมีการประชุมในเรื่องอื่น ๆ เช่น ประชุมจากัดอาวูช กรุงวอชิงตัน (ค.ศ. ๑๘๖๓-๖) , การประชุมกาซากูรงเคเนวา (ค.ศ. ๑๘๖๔) เป็นต้น การชุมนุม (Congress) หรือการประชุม (Conference) นั้น ในแง่กฎหมายระหว่างประเทศไม่แตกต่างกัน เด็ดแต่จะตกลงเรียกชื่ออย่างไร

ในการจัดการประชุมและจัดการประชุมนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์อย่างใดวางไว้แน่นอนเท่าที่ปฏิบัติกัน คือ เมื่อรัฐบาลของประเทศใดเห็นเป็นการสมควรที่จะให้มีการประชุมหรือชุมนุมระหว่างประเทศขึ้นเพื่อปรึกษาหารือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็ออกบัตรเชิญไป ซึ่งก่อนออกบัตรเชิญไป ในทางปฏิบัติคงทราบตามกันเป็นการภายในก่อน โดยปกติรัฐบาลที่จะถูกเชิญก็คงเป็นรัฐบาลของประเทศที่มีส่วนได้เสียหรือสนใจในเรื่องที่จะประชุมกัน รัฐบาลที่รับเชิญอาจตอบตกลงรับเชิญโดยมีเงื่อนไขหรือไม่ หรือบอกไม่รับเชิญก็ได้

เมื่อเปิดประชุมครั้งแรกจะต้องเลือกประธานของทั้งประชุม ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่จะต้องเลือกผู้แทนคนที่ ๑ หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศที่เป็นเจ้าของบ้านแต่เคยมีการปฏิบัติซึ่งผิดแปลกไปจากธรรมเนียมกัน เช่น เมื่อคราวประชุมสนธิสัญญากรุงเฮก ปี ค.ศ. ๑๘๑๗ เพื่อเป็นการถวายเป็นเกียรติแก่พระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียในฐานะทรงเป็นผู้ดำริที่เริ่มให้มีการประชุม ที่ประชุมได้ตกลงให้ผู้แทนคนที่ ๑ ของรัสเซียเป็นประธาน เมื่อเร็ว ๆ นี้การประชุมที่ซานฟรานซิสโกเรื่องจัดองค์การของโลกใหม่ - มหาประเทศ ๕ ประเทศซึ่งเจ้าภาพจัดการให้มีการประชุม คือ สหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่ สหภาพโซเวียตและจีนได้รับเลือกให้ผลัดกันเป็นประธานคนละครั้ง

ต่อไปก็มีการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับการประชุม ตลอดจนมอบหนังสือมอบอำนาจของผู้แทนแต่ละฝ่าย, ตั้งกรรมการ, อนุกรรมการเพื่อพิจารณาเรื่องต่าง ๆ เท่าที่จำเป็นเป็นเรื่อง ๆ ไป

1. Oppenheimer, International Law เล่ม 1 หน้า 647

เมื่อคราวประชุมสันติภาพที่กรุงปารีส ค.ศ. ๑๙๑๙ มีผู้แทนถึง ๒๗ ประเทศเข้าร่วมประชุม ผู้แทนเหล่านี้ มีเฉพาะประเทศที่ประกาศสงคราม หรือไม่ก็ตัดสินพันธทางการทูตกับเยอรมัน และประกอบด้วยผู้แทนที่รับมอบอำนาจเต็ม (Plenipotentiary) ๑๐ นาย

ส่วนภาษาที่ใช้ในการประชุมนี้ ในทางปฏิบัติในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ มักจะใช้เฉพาะภาษาฝรั่งเศส ซึ่งถือว่าเป็นภาษาทางการทูต แต่ผู้แทนที่เขาประชุมมีสิทธิที่จะพูดภาษาของตนได้ อย่างไรก็ตามในทุกวันนี้ การประชุมแทบทุกครั้งได้ใช้ทั้งสองภาษา ภาษาฝรั่งเศส และภาษาอังกฤษ โดยถือความนำหน้าเหมือนกัน

การเดินทางทูตอย่างผลุนผลัน

ความหวังของนักการทูตทุกคนในชีวิตของตนก็คือ ในอันที่จะทำประโยชน์ให้ประเทศของตนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ฉะนั้นอย่างยิ่งถ้าความสำเร็จในทางการทูตเป็นอันเป็นอนุสาวรีย์สำหรับชาติ สำหรับสกุศลต่อไป และในเรื่องนี้รัฐบาลของตนก็พร้อมที่จะสนับสนุน เพราะความสำเร็จย่อมหมายความว่า ในทางการต่างประเทศ ประเทศของตนได้ชื่อเสียงได้กำไร โดยไม่ต้องลงทุน โดยไม่ต้องทำสงครามและเป็นการกระทำโดยประหยัดที่สุด เพราะนักการทูตลงทุนเพียงตนปากกาและสมองเท่านั้น โดยเหตุนี้รัฐบาลบางรัฐบาลจึงพยายามหาโอกาสที่จะทำความสำเร็จในทางการทูตอยู่เสมอ ยิ่งเป็นการทำสำเร็จได้โดยผลุนผลันยิ่งดี โลกจะได้ปลาตใจอดที่จะชมเชยสรรเสริญไม่ได้ ราชบุตรของตนก็ปลื้มปิติพอใจ

นักประวัติศาสตร์ทางการทูตได้อธิบายไว้ว่า รัฐบาลที่นิยมการกระทำชนิดนี้ มักจะกระทำโดย vanity เพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลตนเก่งหยดกรรัฐบาลอื่นได้ หรือมีอะไรที่รัฐบาลอื่นถ้าไม่ทำอะไร รัฐบาลของตนจะอยู่ต่อไปไม่ได้ หรือไม่ก็เมืองจรกทางต่างประเทศ ฐานะของคนไม่ค่อยแข็งแรง ถ้าอันเจราด้วยจรกฏปฏิเศธ ผู้จัดการให้เรื่องเดรั้งเดรั้งก่อน แล้วก็คงไม่คัดค้านประการใด

แต่การเดินทางทูตอย่างผลุนผลันนี้ นักประวัติศาสตร์การทูตได้สอนไว้ว่าไม่ควรทำเป็นอันขาด เพราะการกระทำเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความเคียดแค้นแก่บุคคลหรือประเทศอื่น ทำให้คิดที่จะจองเวรต่อไป เป็นการกระทำอย่างไม่แนบเนียน (tacitless) และไม่สุจริต และโดยที่เหตุการณ์ย่อมเปลี่ยนแปลงโดยรวดเร็ว การกระทำนั้น อาจกลับกลายเป็นกระทำที่ไม่ถูกต้องกับกาลเทศะอีกด้วย มีผู้แย้งว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการทำโดยสุจริต เพราะถ้าอันหาหรือปรึกษารัฐบาล

ขึ้นจะต้องถูกคัดค้าน ฉะนั้นผู้บังคับให้ยอมจำนนโดยรับจัดการเสียให้เสร็จไป โดยออกฝ่ายไม่ได้
 คำตหมายักถือว่าเป็นการกระทำเพื่อชาติของตน และในการทูตนั้นไม่มีอะไรที่จะมาว่าไม่เป็นการ
 สัจจริตได้ แต่ความเห็นของฝ่ายข้างมากนั้นเห็นว่าเป็นการกระทำไม่สัจจริต ไม่ใช่เป็นการเดิน
 การทูตอย่างนักกึ่งพล เป็นการช่วงชิงเอาโดยออกฝ่ายไม่รู้จัก แม้จะเป็นการกระทำซึ่งจะบันทึก
 ไว้ในประวัติศาสตร์การทูตได้ก็ดี แต่นักการทูตที่ดีไม่สมควรเอามาเป็นแบบฉบับ เพราะ
 การกระทำใด ๆ หรือแผนการใดที่มีเจตนาไม่สัจจริตแล้ว จะเรียกว่าเป็นการกระทำทางการทูต
 ไม่ได้ เพราะสาระสำคัญของการทูตคือ สันติ ความไม่สัจจริตกับสันติจะเดินร่วมกันไปไม่ได้

อุทธานการเดินการทูตคุณณณัน ในที่สุดก็ต้องทำสงครามกันมีหลายเรื่อง อาทิ เมื่อ
 ปี ค.ศ. ๑๘๓๓ รัสเซียได้ทำความปดาดใจให้แก่รัฐบาลทั่วไปในยุโรปโดยทำสนธิสัญญาเมือง
 อุนกีเยว สเกเลสซี (Treaty of Unkiar Skelessi) กับตุรกีโดยไม่ได้ปรึกษาหารือตามความ
 เห็นประเทศอื่น ๆ ซึ่งมีส่วนได้เสียด้วย ข้อความในสนธิสัญญาซึ่งประกาศเปิดเขียนขึ้นเป็น
 ท่านองสัญญาพันธมิตร แต่มีสัญญาฉบับอีกฉบับหนึ่งโดยตุรกียอมให้รัสเซียมีสิทธิแต่ผู้เดียวใน
 ทะเลดำและช่องแคบดาร์ดาแนลส์ รัสเซียเห็นว่าเรื่องนั้นชนปักษ์อังกฤษและฝรั่งเศสแล้วคง
 ไม่สู้เร็ว เพราะทั้งต้องประเทศนั้นทวงแทนเกรงว่ารัสเซียจะรุดลงไป ทางอิหร่านและอินเดีย
 ส่วนฝรั่งเศสส่วนหนึ่งก็มีส่วนได้เสียทางซีเรียจึงรวบรวมบริษัทำสัญญากับตุรกี แต่ในที่สุดอังกฤษให้
 ดอรัทปอนชอนบีเอกอัครราชทูต อังกฤษประจำกรุงคอนสแตนติโนเปิลคัดค้านบทรัฐมนตรีว่าการ
 กระทรวงกลาโหมตุรกีได้สำเนาสนธิสัญญาฉบับ โลกจึงทราบขึ้น อังกฤษฝรั่งเศสไม่พอใจยิ่ง
 แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้เพราะเรื่องเสร็จไปแล้ว แต่อังกฤษและฝรั่งเศสไม่ลืมคอบหาข้อ
 คอไป ครั้นเมื่อถึงเวลาที่รัสเซียจะเรียกข้อเขาประโยชน์จากสนธิสัญญานั้นอย่างจริงจัง
 อังกฤษและฝรั่งเศสได้คัดค้าน ในที่สุดในเดือน กรกฎาคม ปี ค.ศ. ๑๘๔๑ รัสเซียจึงได้ทำสนธิ
 สัญญากันณกรุงลอนดอน (Treaty of London) ยกเลิกสนธิสัญญาเมือง Unkiar Skelessi
 เดิม และตกลงห้ามมิให้เรือรบของทุกชาติใช้ช่องแคบดาร์ดาแนลส์ต่อไป

เรื่องข้อนี้เคยส่งการประกาศรวมบอสนีเยและแอริเซโกตินาเข้าอยู่ในจักรวรรดิ ของตน
 ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ ๕ แล้ว ก็เช่นเดียวกัน การกระทำครั้งนั้นเป็นการละเมิดสนธิสัญญา
 กรุงเบอร์ลิน ค.ศ. ๑๘๗๘ แต่รัสเซียและประเทศอื่น ๆ ซึ่งเป็นภาคแห่งสัญญาเห็นว่าเป็นเรื่องสำเร้จ
 รูปเสียแล้ว ถ้าจะคัดค้านให้มผลก็ต้องทำสงคราม และเยอรมันก็ได้แสดงตนเข้าข้างซอส์เตริย

อังกฤษ ประเทศต่าง ๆ จึงยอมให้เรือเดินตามเลย อย่างไรก็ตามก็โปรดเกล้าฯ ประสงค์ว่า
 การกระทำครั้งนั้นผลให้ประเทศต่าง ๆ พยายามและ เป็น ธรรมดาอันหนึ่งของมหาสงครามครั้ง
 ที่ ๓ ด้วยคงจะเห็นได้ต่อไป ในภายหลังกเหตุการณ์ครั้งนประเทศต่าง ๆ เพราะอย่างยิ่ง รุสเซีย
 จึงตั้งใจแน่วแน่ว่า ต่อไปจะไม่ยอมให้ออสเตรียอังกฤษ ดำเนินการทูตอย่างผลุนผลันได้อีก
 ครั้นเมื่อก่อนมหาสงครามครั้งที่ ๓ ตอนออสเตรียอังกฤษ ยื่นคำขาดต่อเซอร์เบีย ออสเตรีย
 อังกฤษได้เอาการทูตอย่างผลุนผลันมาใช้คือ ยื่นคำขาดต่อเซอร์เบีย โดยกำหนดเวลาให้ ๔๗
 ชั่วโมง แต่คำขาดนั้นตั้งใจจะให้เซอร์เบียตกลงไม่ได้ ผลก็คือ ออสเตรียจะได้ทำสงคราม
 กับเซอร์เบีย และรุสเซียจะไม่เข้าสงครามเพราะเรื่องสายเสียแล้ว แต่ออสเตรียอังกฤษคำนวณ
 นิดในครั้งนั้น โดยรุสเซียไม่ยอมให้ออสเตรียอังกฤษ มีชัยชนะอย่างคราวรวมบรันดีเนียและเฮโกวีนา
 นอกจากนั้นยังมีตัวอย่างออกมาหลาย การที่เยอรมันประกาศรวมออสเตรียเข้าในเยอรมันก็
 ประกาศรวมรัฐเซโกสโตวาเกียโดยผลุนผลันเมื่อ ๕-๖ มีนาคม มีผู้วิจารณ์ว่าเป็นเหตุให้
 อังกฤษและฝรั่งเศสพยายามและตั้งใจเดี๋ยวที่จะจัดการกับเยอรมันในวันหนึ่ง และในที่สุด
 ก็เกิดสงครามขึ้นในครั้งน.

บทที่ ๑๐

การทูตกับทหาร

มีผู้เขียนเรื่องการทูตหลายท่านกล่าวว่า ในการดำเนินการทูตนั้นบางครั้งอาจต้องนำหนัก
 ทางทหารหนุนหลัง เพราะถ้าบางกรณีจำเป็นต้องเดินเช่นนี้ ทั้งนี้ไม่ใช่ผู้เขียนนั้นสนับสนุน
 สงคราม แต่เพราะอีกฝ่ายไม่ยอมฟังเหตุผล ก็มักจะใช้กำลังกดขี่ แม้ฝ่ายตรงข้ามมีเหตุผล
 และชอบด้วยคามยุติธรรม ฉะนั้นจึงเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เป็นนักการทูตทั้ง ๆ ไปควร
 ดำเนินงานของตนโดยมีความสัมพันธ์กับทางทหาร เพื่อทราบถึงฐานะและผลแห่งการกระทำ
 ของการทหารโดยละเอียด นอกจากนั้นในกรณีสงครามเกิดขึ้นโดยปกติ การทูตต้องหันมา
 ฟังเหตุผลความจำเป็นของทางทหารมากกว่าอื่น เพราะการทูตคือการรัฐประศาสน์ทุกประการ
 กำลังเสียแล้ว ต้องขอรับรองให้สรรพอาวุธเข้ามาช่วย ฉะนั้นกิจการอื่น ๆ จึงต้องถอยไปอยู่
 ข้างหลัง แต่ทั้งนี้ไม่แปลว่าปล่อยให้ทหารดำเนินไปโดยอิสระ ทางทหารจะดำเนินไป
 อย่างไรก็ต้องทราบความมุ่งหมายของทางการทูตเช่นเดียวกัน จะไม่ฟังซึ่งกันและกันเสียทีเดียว

มิได้ ฉะนั้นเป็นการจำเป็นอย่างยงกตของหนารัฐบาลซึ่งได้แก่ผู้ดำเนินการทางรัฐประศาสน์
 คือนายกรัฐมนตรี หัวหน้าการทูตได้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศหรือผู้
 หัวหน้าทางฝ่ายทหารได้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศและ
 และเสนาธิการต่าง ๆ จะต้องประสานงานปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดและไม่ถือถือวิงวอนโดย
 นึกหวงแต่อำนาจของตนฝ่ายเดียว ต่างฝ่ายต่างหาเหตุผลของอีกฝ่ายมารวมกันและวินิจฉัย
 เหตุการณ์ในทางส่วนรวม แต่ในสงครามครั้งปรากฏว่าสหรัฐอเมริกาสามารถไซ้บอมม์
 บาตอมซึ่งสามารถมลายเมืองได้ทั้งเมืองหรือกองทัพทั้งกองทัพแล้ว ฉะนั้นคือไปสำหรับ
 ประเทศเล็ก ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องเดินการทูตให้ดีที่สุดยิ่งกว่าการทหาร

ในประวัติศาสตร์ทางการทูตปรากฏว่า เจ้าชายมีส์มาร์คเป็นเด่นที่สุดในการประสาน
 งานกับเจ้าหน้าที่ทางการทหาร แม้กระนั้นก็ดกยงปรากฏว่า เคยมีการขัดแย้งกัน ถึงเกือบจะแตก
 แยกกันจนรัฐบาลจะต้องล้มไปและจัดตั้งรัฐบาลใหม่ โดยปกติการทูตที่ดี นักรัฐประศาสน์
 ก็นึกต้องนิยามฐานว่าคนรู้เรื่องดีแต่ในวงงานของตน ฉะนั้นเมื่อเรื่องพาดพิงเกี่ยวกับข้อเสนอ
 ของฝ่ายทหารแล้ว ก็มักให้ความเห็นของฝ่ายทหารเป็นใหญ่ เพราะถือเอาเป็นเจ้าหน้าที่เทคนิค
 ศาสตร์อาจารย์ไม่วทกต่างว่า โดยมากรัฐบุรุษจิตใจไม่เข้มแข็งพอ แม้จะรู้ว่าตนมีเหตุผลดีกว่า
 แต่พอทางทหารเสนอเหตุผลตรงกันข้าม ก็ยินยอมโดยง่ายตาย เคนค้เบรินส์คออฟ อดีต
 เอกอัครราชทูตเยอรมันประจำกรุงวอชิงตันในสมัยมหาสงครามครั้งที่ ๑ ได้ให้ความเห็นว่า
 สงครามครั้งนั้น เยอรมันแพ้เพราะยอมให้ทางการทหารยกความจำเป็นขึ้นเหนือการเมือง และ
 ฝ่ายสัมพันธมิตรชนะเพราะไม่ยอมที่จะให้นโยบายทางทหารมาบังคับในประเด็นต่าง ๆ เว้น
 แต่มีเหตุผลสมควร โดยยกตัวอย่าง การที่รัฐบาลยอมตามคำต้องการของฝ่ายเสนาธิการที่จะ
 เข้าตีฝรั่งเศสโดยผ่านเบลเยียม จริงอยู่ในแง่ยุทธศาสตร์แล้วเรียกว่าได้กำไร แต่ในทางการ
 เมืองและการทูตแล้ว ข้อโต้แย้งของเยอรมันที่อ้างสงครามเกือบจะไม่ผู้ฟังเลย¹

อย่างไรก็ตามผู้ให้ความเห็นว่า ในเวลาสมัยนั้น ในเวลาสงครามก็ การดำเนิน
 รัฐประศาสน์การเมืองการทูตจะต้องเป็นไปโดยกลมเกลียวกับยุทธศาสตร์หรือการทหาร โดย
 ต่างฝ่ายต่างพยายามนึกถึงส่วนรวม ไม่แต่เฉพาะในแง่รัฐประศาสน์ การเมืองการทูตหรือ
 ยุทธศาสตร์ อย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น

1. Mowat, Diplomacy and Peace หน้า ๑๒๕-๑๒๖

ในคราว สงคราม ปรัสเซีย กับ ออสเตรีย ปี ค.ศ. ๑๘๖๖ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากเหตุ ๒
 ประการ คือ ปรัสเซีย และออสเตรีย ช่วยกัน ทำสงคราม ต่อเดนมาร์ก ได้เขตฉีก ชลอสส์ ไทน์
 (Schleswig Holstein) มา แต่เกิดแก่งแย่งกันเอง ในการแบ่งดินแดนนี้ ประการหนึ่ง อีก
 ประการหนึ่งขณะนั้น ออสเตรียยังเป็นผู้นำ ในสัมพันธ (confederation) ของรัฐต่าง ๆ ใน
 เยอรมัน ปรัสเซียซึ่งมีเจ้าชายบิสมาร์กเป็นนายกรัฐมนตรี ใครที่จะรวมรัฐต่าง ๆ เป็นจักร
 วรรดิเยอรมัน โดยปรัสเซียเป็นหัวหน้ารัฐ แต่ออสเตรียขวางอยู่คงได้กล่าวไว้ในบทที่ ๓ แล้ว
 สงครามครั้งนี้เรียกว่าสงคราม ๗ ปีคำนี้เพราะรบกันเพียง ๗ ปีคำนี้ ก่อนที่จะทำสงคราม
 ครั้งบิสมาร์กในฐานะเป็นนายกรัฐมนตรีปรัสเซีย มีความเห็นลงรอยกับจอมพลมอดเคเสนา
 จักรทหารรบทุกอย่างในการดำเนินการสงคราม สงครามดำเนินไปไม่กี่ปีก็ปรากฏว่า
 ปรัสเซียชนะออสเตรียเรื่อยไปแต่ละครั้ง ใหญ่ที่สุดที่ชาโคกา ซึ่งอีก ๖๐ ไมล์จะถึงกรุงเวียนนา
 ซึ่งเป็นราชธานีของออสเตรีย เจ้าชายบิสมาร์กมีความเห็นว่าควรเลิกสงครามได้เพราะปราบ
 ออสเตรียพอแล้ว และออสเตรียก็พร้อมที่จะทำสัญญาสงบศึก การที่บิสมาร์กมีความเห็นดังนี้
 โดยให้เหตุผลในทางรัฐประศาสน์และการทูตว่า ออสเตรียก็ไม่ใช่ใครที่โหดอยู่ในสัมพันธ
 เดียวกัน ความประสงค์ในการทำสงครามก็ต้องการเขตฉีกชลอสส์ ไทน์คราวนี้ก็จะได้แล้ว นอก
 จากนั้นไม่ควรเหยียดย้าให้ออสเตรียซ้ำใจเกินไป เขาได้เป็นพวกในการที่จะทำสงครามกับฝรั่งเศส
 แล้วต่อไป ทั้งให้เป็นหน้าหนัก อดย้านาญในยุโรปต่อไป และในที่สุดก็จะสร้าง จักรวรรดิ
 เยอรมันได้ เพราะออสเตรียก็จะต้องยอมให้ปรัสเซียเป็นผู้นำแล้ว ทางฝ่ายทหารซึ่งมีจอมพล
 ฟอนมอดเคเป็นเสนาธิการพากันพิศวงในเหตุผลของบิสมาร์ก คางซ์แจงกับบิสมาร์กว่า ถ้าไม่
 รบให้ชนะแล้วจะทำสงครามทำไม ในขณะที่คนฟ้าอากาศก็กำลังช้านอง ถนนที่จะ
 ไปถึงกรุงเวียนนาก็ยัง ในที่สุดพระราชาก็พระเจ้า วิลเลียมที่ ๓ ต้องทรงเรียกประชุมสภา
 สงคราม อภิปรายกันอยู่ช้านาน ที่ประชุมได้ลงมติให้ทำสงครามต่อไปถึงที่สุด โดยให้เหตุ
 ผลว่า สงครามครั้งนี้ทำไปมีแต่จะชนะ และต้องปราบออสเตรียให้ราบคาบสัมกับที่คงใจจะทำ
 สงคราม โดยพระราชาก็ยังกำลังทรงคิดเห็นอยู่แต่ในชั้นระยะต่าง ๆ ที่ได้มา เป็นผู้
 สันนิษฐานฝ่ายทหาร แม้กระนั้นเจ้าชายบิสมาร์กก็ยังไมยอมระงับการตั้งใจ ในวันรุ่งขึ้นได้ทำ
 บันทึกลงถวายพระราชโดยให้เหตุผลยืดยาวในการที่จะเลิกสงคราม แต่พระราชาก็ยังไม่ยอม
 ในหนังสือ ประจักษ์ของ เจ้าชายบิสมาร์กซึ่งเอมิล ลุดวิก (Emil Ludwig) เป็นผู้เรียบเรียง
 กล่าวว่า ในตอนนั้นบิสมาร์กกลับไปยังที่พักคลุมใจเป็นที่สุด บิสมาร์กก็ควรจะออกจากตำแหน่ง

แดงแดงเกรงของแบบทหารไปเข้าสู่นามรบด้วยเอง ทั้ง ๆ ที่ตนเห็นว่าควรเลิกสงครามได้แล้ว
 เพื่อจะแสดงให้ทางทหารเห็นว่า การทัพซึ่งมารัก ขอให้เลิกสงครามนี้ไม่ใช่เพราะความฉลาด ระ
 หวางศรัทธาของขนิมิตความคิดฉวยฉวยเกิดขึ้น/ว่าตายเสียดีกว่า โดยที่ระโศกตกถึงดวงดวงให้ตาย
 ระหว่างศึกตอนเวียงน้อย โดยนัยนี้ยังมีเท่าคนเดินเข้ามา เจ้าชายบิสมาร์กคิดว่า ทรงทลายลูก
 ว่าผู้ใดขึ้นมาไหนใคร คือ มงกุฎราชกุมารเจ้าชายเฟรเดอริก¹ เพราะประทับอยู่ใกล้ ๆ กัน
 มงกุฎราชกุมารทรงยกพระหัตถ์ไปจับไหล่เจ้าชายบิสมาร์กและรับสั่งว่า ความจริงสงคราม
 ครั้งนี้พระองค์ไม่เห็นด้วยเลยตั้งแต่แรก แต่เมื่อรบจนเจ้าชายบิสมาร์กเห็นว่าการจะเลิกได้
 เพราะถ้าเร้าถึงความประสงค์แดงกษัตริย์จะไปกราบทูลให้พระราชบิดาถลันพระทัย ออกครึ่งชีว
 โมงให้หลัง มงกุฎราชกุมารเสด็จลงมาพบกับเจ้าชายบิสมาร์ก และรับสั่งว่า เรื่องนี้ของ
 ประสงค์ความลำบากมากในการกราบทูลชี้แจง แต่ในที่นี้พระราชบิดาตกลงด้วย แม้กระนั้นก็
 พระราชากองทรงอธิบายมา ในบันทึกของเจ้าชายบิสมาร์กดังนี้ "โดยที่นายกรัฐมนตรีของ
 ฉันทอดทิ้งฉันไว้ต่อหน้าราชศัตรูเช่นนี้ และโดยที่ฉันไม่สามารภหาผู้ใดมาดำรงตำแหน่งแทน
 เขาได้ ฉันจึงได้ปรึกษาหารือกับมงกุฎราชกุมาร โดยที่มงกุฎราชกุมารก็ทรงมีความเห็นด้วย
 กับนายกรัฐมนตรี ด้วยความเข้าใจฉันจึงยอมขอปลดเขาไปเป็นทัณฑ์เปรียบทั้ง ๆ ที่กองทัพของ
 ฉันได้มีชัยชนะท่าหน้าทุกแห่งมาแต่โดยยอมรบกับเขาสิ้นศึกาพซึ่งนำอายุมาก"² แต่ประวัติ
 คำศัพท์โดยพิศมณแล้ว บิสมาร์กเห็นถูกในกรณี หากปรัดเสียปราบยอดเตรียมรบตาม
 มีผู้สงสัยว่า ใน ค.ศ. ๑๘๗๐ ปรัดเสียจะชนะฝรั่งเศสหรือไม่ และบิสมาร์กจะสามารถรวมรัฐ
 ต่าง ๆ ในเยอรมันเป็นจักรวรรดิเยอรมันได้หรือไม่

ในขณะเดียวกัน นักการทูต นักรัฐประศาสน์นักคิด ต้องพยายามเห็นอกเห็นใจทาง
 ทหารให้มาก แม่นักรัฐประศาสน์ นักการทูตมีหน้าที่จะต้องให้กิจการระหว่างประเทศสำเร็จ
 ลงโดยมีผลดีต่อประเทศตนโดยสันติวิธี แต่เจ้าหน้าที่ทางทหารนั้น หน้าที่บังคับจะต้อง
 เตรียมพร้อมเสมอในการสงคราม จึงต้องวางแผนการณระดมพลทางยุทธศาสตร์ทางยุทธวิธี
 การวางแผนต่าง ๆ นี้จะต้องเกี่ยวกับเวลาและเหตุการณ์ด้วย ฉะนั้นอย่างนี้ในเมื่อเกิดวิกฤติ
 การณระหว่างประเทศขึ้น เจ้าหน้าที่ทางทหารจำเป็นต้องรู้ว่าการรบไม่รบแก้ได้หรือไม่

1 เจ้าชายเฟรเดอริกผู้ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าเฟรเดอริกที่ III แห่งจักรวรรดิเยอรมัน และเป็นพระชนกของ
 พระเจ้าไกเซอร์วิลเลียมที่ II แห่งทรงสละราชสมบัติเมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๘
 2 Bismarck โดย Emil Ludwig หน้า 286-289

เวลาใดที่จะเข้าทำสงคราม โมวัตกล่าวไว้ว่า โดยปกติในเวลาอันผดุงนความเห็นของทางทหาร ซึ่งเสนอต่อรัฐบาลย่อมมีน้ำหนักมาก สำหรับรัฐบาลที่อ่อนแอความเห็นของฝ่ายทหารยังมีน้ำหนักจนตามส่วน เพราะเหตุว่าเป็นสิ่งธรรมดาเจ้าหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการย่อมเสนอความเห็นโดยมองแต่แง่การทหาร เพราะฉะนั้นในฐานะในครั้งก่อน บุคคลในคณะรัฐบาลซึ่งโดยปกติไม่ใช่ทหารเป็นผู้รอบรู้ในแง่การเมืองทั่วไป ค่อยู่แล้ว และจะต้องพิจารณาความเห็นโดยคำนึงพฤติการณ์แวดล้อมทั่วไป แต่ที่น่าเสียดายปรากฏว่าโดยมากเจ้าหน้าที่พลเรือนนั้น โดยปกติถือตนว่าเป็นนักการเมือง ไม่ใช่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางทหาร เมื่อได้รับความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางทหาร จึงไม่กล้าคิดคำนึง จะยอมตกลงทันที เพราะเห็นหน้า ทางทหาร แสดงเอาการเอางานจริงจังและพูดจาเด็ดขาด แต่ท่านพลเรือนเหล่านั้นมักไม่เจ้าหน้าทีทางทหารหนักเช่นเดียวกัน ถ้าถูกทางฝ่ายพลเรือนยืนยันชี้แจงเหตุผลทางการเมืองให้เห็น โดยเด็ดขาด และชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบ ก็อาจจะยับยั้งลงเพราะรู้สึกว่าคุณจะต้องรับผิดชอบ¹

เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๐๕ รัสเซียทำสงครามกับญี่ปุ่น เคานต์ชดฟิเฟิน (Schlieffen) เสนาธิการทหารบกเยอรมันทำบันทึกเสนอต่อเจ้าชายบีโล (Bülow) นายกรัฐมนตรีแสดงเหตุผลในทางการเมืองว่า เป็นเวลาเหมาะที่จะทำสงครามกับรัสเซียได้แล้ว และชดฟิเฟินรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องเสนอให้รัฐบาลตกลงตามที่เสนอด้วย แต่เจ้าชายบีโลไม่ยอมและเก็บบันทึกนั้นเสีย แทนอนการที่เจ้าชายบีโลจะกล่าวปฏิเสธเช่นที่เขาใจว่าคงได้รับความเห็นชอบจากพระเจ้าไกเซอร์ด้วย แต่ก็แสดงให้เห็นว่าต่างฝ่ายต่างรู้หน้าที่ซึ่งกันและกัน ชดฟิเฟินรู้หน้าที่ของตนในฐานะเป็นทหารจึงต้องปฏิบัติอย่างใด เพราะพิจารณาในแง่ยุทธศาสตร์ แต่บีโลก็ดูรัฐบาลก็คิดถึงพิจารณาจากทุกแง่ทุกมุม อาทิ การเมือง การต่างประเทศ การภายใน การเศรษฐกิจประกอบอีกด้วย

พูดถึงเคานต์ชดฟิเฟิน ท่านผู้นานที่เบ็นทหารคงจะระลึกได้เอง เป็นผู้วางแผนการניתสร้างเส้นยุทธการเดินทหารผ่านเขาทางเบดเยิมคิงแคป ค.ศ. ๑๙๐๕ แต่ความรับผิดชอบในการที่เยอรมันเข้าทางเบดเยิมในครั้งนั้นไม่ใช่ชดฟิเฟินแต่ชดฟิเฟินแต่ชดฟิเฟินแต่ชดฟิเฟิน (Bethman Hollweg) นายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้คิดค้น ชดฟิเฟินในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบทางยุทธศาสตร์ มีหน้าที่ที่จะต้องเสนอต่อรัฐบาลว่ามีทางใดบ้างในแง่ของทหารที่จะชนะสงครามได้

1. Mowat "Diplomacy and Peace" หน้า 129

หันต่อไปจึงเป็นหน้าที่ของหัวหน้ารัฐบาลที่จะวินิจฉัย โดยคำนึงถึงหลักการรวม การเมือง การทูตและยุทธศาสตร์ ซัตฟเฟินไม่เคยฝันเลยว่า แผนที่ทศนร่างไว้จะใช้ในการรุกราน เบลเยี่ยม ในข้อนี้เจ้าชายบิโดจนายกรัฐมนตรีก่อนเบทมานฮ็อดเจกเคยเล่าว่า เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๐๕ คราวที่ซัตฟเฟินเสนอให้รบรัสเซีย ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ว่าเจ้าชายบิโดจเคยยืนยันที่จะไม่ ตระเมิดความเป็นกลางของเบลเยี่ยม และการเมืองจะต้องไม่อยู่ในใต้อิทธิพลของข้าศึก การที่ บิโดจจะพดเช่นนี้ ซัตฟเฟินเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเป็นคำพูดซึ่งกล่าวมา ๕๐ ปีกว่าแล้ว ซัตฟเฟินยืนยันว่าทศนร่างพดนั้นถูกแต่ง และถ้าจะไม่เห็นด้วยก็เท่ากับแปลว่า คนรุ่นหลังนี้ ใจกว้างกว่าคนรุ่นบิโดจ ฉะนั้นนักประวัติศาสตร์จึงตำหนิเบทมานฮ็อดเจกเป็นอันมาก และถือ ว่าฮ็อดเจกเป็นสมุหบดีชอบคนแรกในเรื่องรุกรานเบลเยี่ยมเพราะได้รับสำราภาพในสภาไรชตาค ดังถ้อยคำต่อไปนี้ "ฝรั่งเสียใจจนจะรอได้ แต่เรารอไม่ได้ เนื่องจากเหตุจำเป็นอื่น เราจึง จำต้องไม่ฟังคำคัดค้านต่อขานของรัฐบาลตึกเซมบรอกและเบลเยี่ยม ข้าพเจ้าขอพดอย่างเปิดเผยถึงทศน ความเสียหายซึ่งเราได้กระทำลงเนื่องจากเหตุจำเป็นเราจะขอใช้ให้คนดีโดยเร็ว ที่สุด ในเมื่อเราบรรลุดุจดหมายในทางการทหารของเราแล้ว"

การผิดพลาดของเบทมานฮ็อดเจกนี้ คำศรัทธาจารย์ไม่วัดได้อ่างตอนสำคัญอีกตอน หนึ่งซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่จะให้สหรัฐอเมริก้าเข้าสงครามเร็วเข้า ก็ระหว่างปลายปี ค.ศ. ๑๙๑๖ กับต้นปี ค.ศ. ๑๙๑๗ เรือค้าขายของสหรัฐอเมริก้าถูกตอร์ปิโดของฝ่ายที่เข้าสงครามยิงจมหลาย ครั้ง ประธานาธิบดีวูดร็อดแห่งสหรัฐอเมริก้า จึงเคื่อนไปยังประเทศอังกฤษ แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า เป็นเรือไต้หน้าของเยอรมันเป็นส่วนมาก เมื่อรับคำเคื่อนเข้า รัฐบาลเยอรมัน ได้ยินยังไว้ซัดคราง แต่ในที่สุด ทางกองทัพเรือเยอรมันเสนอต่อรัฐบาลว่า เพื่อจะเอาชัย ชะนะอังกฤษกับฝรั่งเสียให้ได้ เป็นการจำเป็นที่จะต้องใช้เรือไต้หน้าทำสงครามโดยไม่จำกัดว่า เป็นเรือของชาติใด และขออนุมัติรัฐบาลเพื่อปฏิบัติตามนี้ พระเจ้าไกเซอร์ทรงเรียกประชุม สภาสงคราม ซึ่งมีเบทมานเข้าร่วมประชุมด้วย เบทมานฮ็อดเจก ทราบดีว่า ถ้าวินิจฉัย อนุมัติตามทีกองทัพเรือเสนอ สหรัฐอเมริก้าจะต้องถือโอกาสเข้าสงครามร่วมกับสัมพันธมิตร ได้มีการโต้เถียงกันอยู่ช้านาน ทางกองบัญชาการสูงสุดยืนยันว่า เป็นการจำเป็นที่จะต้องใช้ เรือไต้หน้าโดยไม่มีข้อจำกัด ในที่สุดเบทมานฮ็อดเจกยอมตกลงด้วยด้วยดีด้วยความเศร้าสลดใจภาย หลังที่เลิกประชุมแล้ว มีคนหนึ่งไปพบท่านนายกรัฐมนตรีหนึ่งฟุบส์ซึ่งอยู่อยู่กับ โดเออาม็อกุม

ครึ่งละ แสดงอาการท้อใจและโศรกเศร้า มีตรมุนันได้ตั้งปัญหาถามเบทมานว่า เมื่อไม่เห็น
 พียงก็วยทำไมไม่ได้ออกเพราะมคิของสภาดังความนั้น ท่านนายกรัฐมนตรีทราบแต่ตั้ง
 จะนำความหาบะมาสู่ประเทศชาติ เบทมานได้ตอบขแจ้งว่า ได้แสดงความจริงเช่นนั้น
 แล้ว แต่ถกร้องขอให้คงดำรงตำแหน่งต่อไปเพราะการเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีไม่
 จะรัดข้อประโยชน์ของประเทศชาติ คำสั่งตราจารย์ไม่วาทถึงความเห็นถา เบทมานช้อตเวก
 อยู่ในฐานะเหนือกว่ากรมเสนาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงักการหน่วยหนึ่งเท่านั้น และ มีกฎหมาย
 รัฐธรรมนูญซึ่งมอบอำนาจได้อยู่ในมือ นางจะหักเด่งได้ ถาเบทมานช้อตเวกมคิความว้ ถ้าตั้ง
 ใจ และความเชื่อมั่นในตนเอง นเบทมานช้อตเวกมคิความว้อย่างเตียง¹

การทศำสตราจารย์ไม่วาทกล่าวต่าห็นเบทมานช้อตเวกดังถาออกมาแล้ว ถาพูดตามหลัก
 เต็งถักถูก แต่โดยทศำสตราจารย์ไม่วาทเป็นคณองถฤษซึ่งประเทศของถานนุน ใชวาทการปกครอง
 อย่างประชาธิปไตย แต่ควรจะเห็นใจดำหรัประเทศเยอรมันลัมยเบทมานช้อตเวกนนั้น เป็นที่
 ทราบกันอยู่แล้วว่าอำนาจทหารนนแรงมาก แม้พระเจ้าไกเซอร์เองก็เคยปรากฏวถา ถังปรานี
 ประหมอมถอยถ่มช ยิงประเทศที่ปกครองโดยระบบเผด็จการหรือถงเผด็จการแล้ว หนักของ
 โนวถึงนำมมาใช้ไม่ได้ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างต้องถ่วงแต่ผู้ตั้งการ

เมื่อคราวญี่ปุ่นทำสงครามชนะระชนปี ค.ศ. ๑๘๗๕ ญี่ปุ่นบังคับให้จีนทำสัญญาเขตม
 เตียงตุงให้ แต่ในที่สุดถุกมหาประเทศ ๓ ประเทศ คือรัสเซีย เยอรมัน และฝรั่งเศส "นะ
 มา" ให้คืนให้จีนเตียง และญี่ปุ่นต้องยอมถงได้ถักถางใจเตียงในบทที่ ๕ นนถเป็นบทเรียนอัน
 สำคัญ ความจริงก่อนบังคับให้จีนถกลงในเรื่องเขตมเตียงตุงนั้น เจ้าชายยโตนายกรัฐมนตรี
 และเคานต์มคิด้ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศทราบถาว่าจะถุกมหาประเทศชาติของเพราะได้รับ
 รายงานจากผู้แทนทางกรทูตซึ่งประจำอยู่ ณ ต่างประเทศ เคานต์มคิด้ได้ขแจ้งให้คณะรัฐ
 มนตรีและคณะนายทหารบกนายทหารเรือชนผู้ใหญ่ทราบถา ไม่ควรบังคับจีนในชอน เพราะ
 ทำอย่างไรเตียงจะต้องถุกชาติของ แต่คณะนายทหารเหล่านั้นไม่ยอม โดยให้เหตุผลถา การ
 ได้คืนเตียงเหล่านั้นเป็นคณองผลที่ชอบธรรม เพราะได้ถงทุกท่งสงครามท่งถ เมื่อเห็นสัญญาถว้
 ถังปรากฏผลถา มคิด้เป็นฝ่ายถุก และเห็นถารไกล หากคณะนายทหารเหล่านั้นเชื่อฟังถว้
 ญี่ปุ่นถักถงไม่ถังแก่สัญญาซึ่งทำไปแล้ว²

1. ดู Diplomacy and Peace ใน R. B. Mowat หน้า 140-142
 2. ดู War and Diplomacy in the Japanese Empire ใน Professor T. Takeuchi
 หน้า 114-117

อย่างไรก็ดี นักการทูตบางท่านได้อธิบายว่า จรรยาบรรณฝ่ายทหารมากจนเกินไป เพราะ
 ทหารเหล่านี้มีการอบรมมาแตกต่างกับอาชีพของนักธุรกิจหรือราชการทางการทูต ทหารรับการ
 อบรมตั้งแต่อายุยังน้อยเพื่อเตรียมตัวรับทุกขณะ หากเกิดความจำเป็นขึ้นแก่ชาติของตน แล้วนัก
 การทูตนั้น อบรมมาในการที่จะเจรจาเพื่อสันติ ถึงกระนั้นนัก ประสงค์คำสั่งของประเทศ
 ต่าง ๆ ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า แม้ทหาร บางคราวก็เป็นนักการทูตที่ดี เช่นเคยฉกฉวย
 พด เรือรบ ตัวอย่าง นายพลเซบัสเตียนของฝรั่งเศสสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เมื่อไปเยือน
 ถูกถอดถอน ท่านผู้นี้ได้รับแต่งตั้งจากพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ให้เป็นเอกอัครราชทูตที่กรุงลอนดอน
 ปรากฏว่า เป็นที่นิยมชมชอบในองคกรตั้งคมของอังกฤษ และเห็นการทูตในเรื่องสำคัญ ๆ
 ดำรงไปราบรื่น อังกฤษเองก็มีความพอใจท่านเช่น ดังที่แห่งมตเบอเรอ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษ
 ของดิ้นตัน เซอร์ธต นายกรัฐมนตรีของอังกฤษสมัยสงครามคราวนั้น ท่านผู้นี้แบบแม่ทัพที่สามารถ
 และในขณะเดียวกันเมื่อถูก แต่งตั้งให้ไป เจรจา การ ทูต ก็ ดำเนิน การ ทูต ดำรงดี สืบ ตามความ
 ประสงค์ของประเทศชาติ

บทที่ ๑๑

การทูตกับหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ที่เราอ่านอยู่ทุกวันนี้เมื่อหนึ่งศตวรรษมานี้ไม่มีอิทธิพลทางการเมืองหรือทาง
 ประเทศเลย เพราะเหตุว่าในสมัยนั้น บทความทางสังคมเป็นเรื่องการภายในประเทศเพียงมก
 กว่า หรือถ้าจะมีเรื่องการเมืองต่างประเทศก็ต่อกรณีครั้ง และรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ทั้งใน
 ยุโรปและอเมริกาสมัยนั้น ยังไม่รู้จักใช้หนังสือพิมพ์ให้เป็นประโยชน์แก่ชาติและเพื่อนร่วมชาติ
 อย่างทุกวันนี้ เคา่นักข่าวหรือผู้เป็นรัฐบาลและนักการทูตเอกของชาติเป็นคนแรกที่มองเห็นว่า
 การรู้จักใช้เดินกลูกกลัดให้ดี หนังสือพิมพ์จะเป็นประโยชน์มาก และปรากฏว่าได้ผลเป็นประโยชน์
 แก่ประเทศชาติมาก แต่คา่นักข่าวหรือผู้สื่อข่าวยังสู้เจ้าชายบิสมาร์กไม่ได้ เพราะท่านผู้นั้นยอมสั่งให้
 ใคร ๆ หมกคังจะได้กต่างต่อไป

มีผู้อธิบายว่า หนังสือพิมพ์ทั้งสองข้างต้น บทนำการต่างประเทศและการทูตนั้น แยก
 ออกได้ไปสองประเภท

๑. ประเภทแรก เป็นหนังสือพิมพ์ชนิดบริการ (service) รัฐบาลโดยรัฐบาลให้ตั้ง

ตอบแทนซึ่งอาจเป็นข้าราชการหรือเงินสด หนังสือพิมพ์ประเภทบางฉบับก็ควรหมิ่นประมาท
 บทความหรือความเห็นที่รุนแรงต่างประเทศหรือเจ้าหน้าที่ของกระทรวงนั้นถึงให้เป็นต้นตอ
 นน หนังสือพิมพ์บางฉบับก็ไม่ถึงให้เพราะไม่เห็นด้วย แต่บางฉบับก็กดขี่หมิ่นประมาท
 คือ ระบบที่ยอมลงข้อความใด ๆ ทั้งสิ้น หากรัฐบาลให้เงินหรือตกลงซื้อหนังสือพิมพ์นั้นจนตร
 เทานนเทานนระบบ หนังสือพิมพ์พวกนี้เจ้าชายบิสมาร์เรียกว่า "พวกสัตว์เดือยคลาน"
 (reptile) "แต่มีภัยมาก สำหรับประเทศที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการนั้นไม่มีปัญหา เพราะ
 มักกฎหมายบังคับอยู่ที่จะต้องปฏิบัติตามทุกอย่างตามความพอใจของรัฐบาลและผู้เผด็จการ ฉะนั้น
 เราจะตำหนิหนังสือพิมพ์ที่อยู่ในประเทศนั้น ๆ ไม่ได้ แต่ที่น่าประหลาดก็คือ ในประเทศซึ่ง
 ปกครองระบอบประชาธิปไตยแท้ ๆ ก็กดขี่หนังสือพิมพ์ชนิด "สัตว์เดือยคลาน" มากที่สุด
 เมื่อหลายปีมาแล้ว ข้าพเจ้าได้อ่านบทความเรื่องความเหี้ยมโหดของหนังสือพิมพ์เจ้าพวกนี้ใน
 ประเทศฝรั่งเศส บทความนั้นกล่าวถึงว่า หนังสือพิมพ์ในฝรั่งเศสนั้น มีสภาพที่ทรามยิ่ง เพราะ
 ยอมอยู่ใต้อิทธิพลของรัฐบาลเอง หรือรัฐบาลต่างประเทศ หรือพวกนายธนาคาร, ขนบค
 และพวกนายทุนทั้งหลาย หนังสือพิมพ์เหล่านี้เขียนบทความให้เป็นไปตามความต้องการของผู้
 วจ้างให้เขียน ๒

อย่างไรก็ดี หนังสือพิมพ์ทางราชการหรือกึ่งราชการซึ่งเป็นปากเสียงของรัฐบาล หรือ
 กระทรวงการต่างประเทศนั้น ย่อมมีฐานะแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ดังกล่าวแล้ว เราจะเรียก
 ว่าหนังสือพิมพ์พวกนี้ว่าเป็น "สัตว์เดือยคลาน" ไม่ได้ เพราะว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่ประกาศ
 เบ็ดเสร็จให้ราษฎรทราบว่ามีฐานะอย่างไรเช่นหนังสือพิมพ์เตอติงส์ (Le Temps) ของ
 ฝรั่งเศส เป็นต้น

๒. ประเภทที่สี่คือหนังสือพิมพ์ที่มีฐานะอันดีระ ้างต่างหรือบทความที่นำมาลง
 นนเป็นข้อความซึ่งด้อยลงหามาโดยถูกต้อง และกลารับสมัคร คออย่างหนังสือพิมพ์ชนิด
 น ในอังกฤษคือหนังสือพิมพ์ไทมส์ (The Times) ในสหรัฐอเมริกาคือหนังสือพิมพ์น
 ยอร์คไทมส์ (New York Times) และคริสเตียนไซน์เซนส์ มอนิเตอร์ (Christian Science
 Monitor) เป็นต้น

๑. ความหมายอันแท้จริงของคำว่า reptile ในที่นี้ คือการประจบประเสร
 ๒. ดูหนังสือ Current History ฉบับประจำเดือนพฤศจิกายน ๑๙๓๐ เรื่อง Corruption of the French
 Press โดย Robert Dell, Paris Correspondent of Manchester Guardian.

พูดถึงหนังสือพิมพ์ไทยยังมีผู้เข้าใจผิดกันอยู่มากกว่า เป็นหนังสือพิมพ์ ของทางราชการ หรือกึ่งราชการ ข้าพเจ้าเองก็เคยเข้าใจเช่นนั้น ฮาโรลด์นิกอลสันชี้แจงว่าหนังสือพิมพ์ไทย เป็นหนังสือพิมพ์อิสระจากกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ คืออย่างเคยมีหลายครั้งหนังสือพิมพ์ไทยตั้งบทบาทซึ่งขัดแย้งกับนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลในต่างประเทศเมื่ออ่านเขาก็พากันตั้งความเห็นว่า กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษกำลังเดินคด หรือบางคราวหนังสือพิมพ์บางฉบับโจมตีรัฐบาล ก็ถูกทางรัฐบาลอังกฤษกำลังหยั่งเสียงเสียงประชาชน ความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อนในเรื่องเช่นนั้น ย่อมกระทบกระเทือนถึงสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศหลายทาง รัฐบาลต่างประเทศพากันเข้าใจผิดเกิดความคัมภีรในอังกฤษ คงแบ่ง แยกกัน หรือมีกรณี รัฐบาลอังกฤษคงตั้งได้ หรือมีกรณีดังกล่าวจนเห็นว่า การที่หนังสือพิมพ์ไทยตีความเหตุได้ บายของประเทศ หรือรัฐบาลต่าง ๆ นั้นคงเนื่องจากกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษตั้ง ซึ่งความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะหนังสือพิมพ์ไทยเป็นหนังสืออิสระ รัฐบาลไม่มีอำนาจ ควบคุมอย่างไรได้"

ตามที่ฮาโรลด์นิกอลสันอธิบายให้เห็นถึง สถานะอันแท้จริงของ หนังสือพิมพ์ไทย เช่นนี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าเป็นความจริง แต่ก็อาจแย้งได้ว่าการที่ผู้อิสระเพราะอย่างนี้รัฐบาลต่างประเทศ เข้าใจเช่นนั้น เพราะมีพฤติการณ์แสดงว่า หนังสือพิมพ์ไทยสัมพันธ์เพียงในการตั้งบทความ เกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศตลอดตลอดของกับนโยบายรัฐบาลอังกฤษเดิม แม้บางครั้งจะ มีความเห็นแย้งบ้างก็ตาม เมื่อเช่นนั้น ผู้ที่ไม่ทราบความจริงก็ตั้งเข้าใจเอาว่าเป็นปาก เสียงของกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ

นักการทูตกับหนังสือพิมพ์นั้นผู้เคยให้เกียรติเรียกว่า "สหายร่วมงาน" (colleagues) เพราะว่ามีอคติประสงค์ในงานตรงกันหลายข้อ อาทิ ข้อพิพาทซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ต่างฝ่ายต่างแสวงหาข่าวในต่างประเทศมาเพื่อเสนอประชาชาติของตน ต่างกับบทบาทการทูตคือขอความมา เพื่อเสนอรัฐบาลของตน และต่างช่วยกันจูงมคัมภีรใน ต่างประเทศให้เห็นตามนโยบายของรัฐบาลตน แต่ในการแสวงหาข่าวในต่างประเทศนั้น นักการทูตได้เปรียบนักหนังสือพิมพ์ เพราะมีหน่วยงานราชการหลายแห่งช่วยสืบ มหนังสือพิมพ์เป็น เครื่องมือ มีโอกาสซึ่งสรรในคณะทูตด้วยกัน เพื่อพบปะกันต่างก็แตกเปิดเผยความรู้และข้อ

ความซึ่งคงโตมา เว้นแต่เรื่องซึ่งเป็นเรื่องจริง ๆ จะเสียหายแก่ประโยชน์ของชาติ ดังนั้นนักหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศจึงควรจากหน่วยโฆษณาของรัฐบาลหรือคำแถลงการณ์ของกระทรวงการต่างประเทศ หรือคำสัมภาษณ์ซึ่งนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หน้าทึบของเป็นผู้นั้น หรือมีกรณีใดมาจากกาวยุติกัน ในสถานทีตลาด ร้านกาแฟ สโมสร นานอนข้างเต้านอนเป็นรวมหรือซึ่งพวกนักการทูตได้จากการตั้งสรร ในองของนักการทูตด้วยกัน

แม้กรณีนักหนังสือพิมพ์อยู่ในฐานะได้เปรียบนักการทูต ในกรณีสงครามในต่างประเทศ เพราะหนังสือพิมพ์มีข้อได้เปรียบกว่านักการทูตซึ่งเป็นลูกจ้างของรัฐบาลและยอมอยู่ในวินัยของรัฐบาลตามคำสั่ง นักการทูตจะอพยพหรือจารณวิ รัฐบาลของตนหรือนโยบายของประเทศที่เป็นมิตร โดยเปิดเผยไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ข้อความที่นักการทูตพูด โดยเปิดเผยในที่สาธารณะจึงมักจะถูกหาว่าเดิรมให้เกินความจริงเสมอ แต่นักหนังสือพิมพ์หน้าจากรณีการต่างประเทศได้เต็มย โดยไม่ผูกพันรัฐบาล” จึงอยู่ในการสันตนา กับบุคคลเหล่านั้นนักการทูตสามารถจะใจให้ดูสันตนาเชยโดยข้อความที่หนังสือพิมพ์ แต่นักการทูต อยู่ในวงแคบกว่า เพราะสั่งสรรกับบุคคลบางหมบางเท่านั้น ซึ่งโดยมากเป็นพวกข้าราชการและพวกอันมากมณชั้นสูง แต่หนังสือพิมพ์มีถึงมือบุคคลทั่วไปทุกชน และบุคคลทุกชนนี้เป็นผู้คอยคูนนโยบายของชาติ

พูดถึงข้อได้เปรียบของหนังสือพิมพ์ ในอิตาตระบบที่จัดตั้งในเยอรมันระบบนาซีและสหภาพโซเวียตรัสเซียหนังสือพิมพ์ได้ควบคุมของรัฐบาลเด็ดขาด หนังสือพิมพ์จะลงข่าวอะไรไม่ได้ถ้าเจ้าพนักงานพิมพ์หรือของ ในอิตาตนั้นผู้แต่งว่า ไม่น่าเชื่อว่ามีเพียงระดับของการทราบข่าวซึ่งเท็จจริงอันถูกต้องของว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งของอิตาตเองนั้นมเพียงไร บางทีก็ไม่ได้ บางคราวหนังสือพิมพ์ในจังหวัดหนึ่งได้รับอนุญาตให้ลงได้แต่อีกจังหวัดหนึ่งลงไม่ได้ บางทีสุนทรพจน์ของมุสโถลีตั้นเอง หนังสือพิมพ์ในอิตาตก็ลงไม่ได้โดยเจ้าหน้าที่ซึ่งแจ้งว่าต้องการ ให้ข่าวต่างประเทศซึ่งอยู่ในต่างประเทศอ่านยิ่งกว่า

แม้ในบริเตนใหญ่ ซึ่งถือชือว่า หนังสือพิมพ์มีอิสระมากที่สุด ก็ยังมีผู้กล่าวว่าจะอยู่ใน

• สำหรับมหาประเทศแล้วเป็นความจริง รัฐบาลมักชี้แจงได้เสมอว่า หนังสือพิมพ์อยู่ในฐานะอิสระ บ่อนมีสิทธิวิจารณ์ได้เสมอเพราะไม่แปลว่ารัฐบาลเห็นด้วย แต่สำหรับประเทศเล็ก ๆ นั้นยาก มักจะถูกหาว่าเวลาที่ปล่อยให้หนังสือพิมพ์วิจารณ์เริ่มนั้นเท่ากับรัฐบาลเองด้วย เมื่อถูกจับกุมแล้วเข้าคุกจึงยากจะกลับหนังสือพิมพ์

กามของเศรษฐีหรือบรรพชิตจากัด ไม่กราบที่ตำมารลุงนคิมทาสนได้ อาทิบิตชาวที่คนเห็น
ว่าไม่ควรให้ราชบุตรทราบเพราะขัดค่อนโยมบาย หรือความประสงค์ หรือประ โยชน์บางอย่างของ
คน หนังสือพิมพ์บริษัทใหญ่ ๆ ในบริเตนใหญ่ซึ่งอยู่ในกำมือของพวกเศรษฐีสำคัญก็มี อาทิ
พวกลอร์ดนอทธคลิฟ (Lord Nothcliffe) ลอร์ดโรเธอเมียร์ (Lord Rothermere) และ
ลอร์ดบิวเออร์บรูก (Lord Beaverbrook)

นักการทูตที่มีชื่อเสียงในฐานะใช้หนังสือพิมพ์ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติได้ผลมาก
ที่สุด ก็คือเจ้าชายบิสมาร์ก บิสมาร์กไม่เพียงแต่ใช้หนังสือพิมพ์เยอรมันเท่านั้น แม้หนังสือ
พิมพ์ในต่างประเทศ บิสมาร์กก็สามารถเข้ามาเป็นเครื่องมือได้ อาทิเมื่อคราวบิสมาร์กคชง
การทำสงครามกับฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๗๐ โดยแปลงข้อความในโทรเลขส่งไปให้หนังสือ
พิมพ์ดังกล่าวดังแต่ในบทที่ ๔ นอกจากนั้นเคยมีบางครั้งที่บิสมาร์กใช้หนังสือพิมพ์เพื่อจงใจ
ประสาชาติเยอรมันและพระจักรพรรดิของตนเอง คือในปี ค.ศ. ๑๘๗๒ บิสมาร์กเห็นว่า จำเป็น
ต้องเขยอชต์เตรียเข้ามาเป็นพันธมิตรด้วย มติมหาชนในอชต์เตรียเห็นด้วย แต่ในเยอรมัน
เองราษฎรไม่สู้สนใจเท่าใดนัก ยิ่งพระจักรพรรดิวิลเฮล์มยังเป็นบุคคลคานอย่างแรง บิสมาร์ก
เริ่มโฆษณาทางหนังสือพิมพ์โดยวางนโยบายว่า จะต้องทำให้พระจักรพรรดิและราษฎรเข้าใจ
ว่า ราษฎรทั้งชาติมีความประสงค์ที่จะผูกมิตรกับอชต์เตรีย บิสมาร์กเรียกพวกเลขาณการมา
ร่างจดหมายขณหลายฉบับระบบ แต่ระบบสัมมคิว่าดังมาจากผู้ อยู่ต่างจังหวัดทั่วประเทศ
ถกกันนอกความเห็นวาระรัฐบาลควรรับผูกมิตรกับอชต์เตรีย อาทิจดหมายมาจากผู้ติดตามถ้า
แม่น้ำไรซ์ แสดงความเห็นว่ถ้าไม่รับทำสัญญา ฝรั่งเศสซึ่งเพิ่งเลิกสงครามไปยังพยายามอยู่
และจะรุกรานสักวันหนึ่ง พอหนังสือพิมพ์ระบบใดลงข่าว บิสมาร์กจะสั่งให้เจ้าหน้าที่ขณน้อย
เดินขณมาเป็นลำดับเพื่อถวายพระจักรพรรดิทรงอ่าน ในที่สุดพระจักรพรรดิต้องทรงเห็นด้วย

รัสเซียสมัยพระเจ้าซาร์กิมซอในฐานะใช้หนังสือพิมพ์ต่างประเทศเป็นเครื่องมือและได้
ผล ประธานาธิบดีปวงกาเรฝรั่งเศสระหว่างมหาสงครามครั้งที่ ๑ ได้เขียนบันทึกความจำไว้ว่า
ระหว่างมหาสงครามนั้น อิชวอลสกี (Isvolsky) เอกอัครราชทูตรัสเซียประจำกรุงปารีสซึ่ง
เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ ต่าง ประเทศได้นำเงิน มา มอบให้เพื่อ ช่วย แจก
หนังสือพิมพ์สำหรับปลอบขวัญใจราษฎรฝรั่งเศส อิชวอลสกีดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต
ประจำกรุงปารีสระหว่าง ค.ศ. ๑๘๙๐ ถึง ๑๘๙๗ หัวหน้าเงินมากมายจนกระทั่งพระเจ้าไกเซอร์
วิลเฮล์มที่ ๒ ทรงทราบ และมีพระราชนิพนธ์เสด็จไปยังพระเจ้าซาร์ ทรงเปรียบเทียบ

ระหว่งหนังสือพิมพ์ทั้งสองความจริงกับหนังสือพิมพ์ที่รับจ้างวางขายของประเภทหนึ่งนั้นร้ายแรงมาก เพราะพวกนี้ไม่ต้องการอดตาย คอยแต่จะให้ประเทศนั้นกับประเทศอีกากัน ในที่สุดถ้าเกิดรบกันขึ้น ก็คอยนั่งดูแต่เริ่มใจว่าตัวจะเป็นผู้ใดถ้าใครไม่ขาดทุน และ ๒๘ ในรัชสมัยความเห็นของพวกนี้ ก็พากันเรียกจามตมหาชนเดียดจ้ย

อย่างไรก็ตามการใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการเดินการต่างประเทศนั้นบางคราวก็อาจมีอันตรายได้ เช่น เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๓๘ ออธวานโต นายกรัฐมนตรีอิตาลีของกักรที่จะให้ประธานาธิบดีอดัมแห่งสหรัฐอเมริกาเห็นอกเห็นใจสนับสนุนอิตาลีใน อิน ที่ จะ ได้ มา ซึ่ง เมือง ฟิอุม (Fiume) จึงสั่งให้เจ้าหน้าที่ทำการโฆษณาอย่างชานาใหญ่ชกสูงให้ราษฎรเห็นคดจย ในที่สุดออธวานโตเองเกือบจะวิ่งไฉไม่อยู่ และในที่สุดรัฐบาลเองก็สั่งให้เขายึดเขาเมืองมเฉย ๆ ทั้ง ๆ ที่สัมพันธมิตรคัดค้านและยังไม่ได้ตกลงด้วย

ผู้ที่สนใจในเรื่องการต่างประเทศคงจะเคยได้อ่านเรื่องพระเจ้าไกเซอร์วิลเฮล์มที่ ๒ แห่งจักรวรรดิเยอรมันทรงประทานสัมภาษณ์ให้แก่หนังสือพิมพ์เดลิเทเดกราฟ เมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๘ จนเป็นเรื่องอภิศรทกกริกโครมใหญ่โต ผลแห่งการสัมภาษณ์นั้นจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมันกับอังกฤษสันถยงจนความที่พระเจ้าไกเซอร์มพระประสงค์ กัดบทำให้ความสัมพันธ์ของเขยดยงจน นักการทูตจึงได้อธิบายไว้ว่า เรื่องนี้พระเจ้าไกเซอร์ไม่คิดมากและไม่ยุ่งกับหนังสือพิมพ์เอง

บารอนฟอนเชิน (Baron Von Schoen) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยอรมันในครั้งนั้นได้เขียนบันทึกความจำไว้ว่า ข้อเท็จจริงมีดังนี้ พระเจ้าไกเซอร์ทรงพิจารณาว่าในระหว่างนั้นความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมันกับอังกฤษดูชกจาง ๆ ฝ่ เนื่องจากสงครามบัวร์ซึ่งเยอรมันถูกอังกฤษตั้งด้วยว่าสนับสนุนฝ่ายบัวร์ จึงทรงดำริหาวิธีแก้ มงเขยพระดำริที่ นมาตรงกับความเห็นของ พันเอก สจูดจอร์ตเลย์ (Stuart-Wortley) ซึ่งเป็นเจ้าของปราสาทแห่งหนึ่ง ในอังกฤษที่พระเจ้าไกเซอร์ เคย สักไป มักรับ ระหว่ง งเสด็จ เขยม ประเทศอังกฤษ จึงทรงตกลงให้ พันเอก สจูดจอร์ตเลย์กว่ ึ่งสัมภาษณ์ถึงมายังกรุงเบอร์ลิน เพื่อทรงพิจารณา เมื่อพระเจ้าไกเซอร์ได้รับร่างซึ่งส่งมาจากลอนดอนได้ตั้งคยไปให้เจ้าชายฟอนบิโดว นายกรัฐมนตรีพิจารณา นายกรัฐมนตรีบิโดวตั้งคยไปให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณาอีกชั้นหนึ่ง โดยขอ ให้เจ้าหน้าที่พิจารณาเวตรองนักใจเพิ่มเติมตามสมควร แล้วเสนออีก

ครึ่งหนึ่ง บังเอิญในเจตนาที่บารอนฟอนเชินบ็วย ปลัดกระทรวงการต่างประเทศรักษาการแทน
 ปลัดกระทรวงเจ้าใจอำนาจรัฐมนตรีสั่งเพียงให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณาว่าข้อความ
 ปรากฏมานั้นตรงกับพระจักรพรรดิทรงรับสั่งจริงหรือไม่ นอกจากนั้น โดยที่เรื่องนี้เป็นเรื่องส่วนตัว
 ของนายกรัฐมนตรี เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจแล้วจึงส่งต่อตรงไปยังนายกรัฐมนตรี ๆ เมื่อได้รับร่าง
 นั้นแล้วก็ส่งอนุมัติให้ส่งได้ พอหนังสือพิมพ์เดลิเทเลกราฟลงคำสัมภาษณ์ ปรากฏว่าราษฎรใน
 ประเทศอังกฤษไม่พอใจมาก แม้ในเยอรมันเองก็ไม่พอใจ นายกรัฐมนตรีฟอนบ็วยโดว์ จึงกับ
 ค้างไปชี้แจงในรัฐสภาว่าเมื่อเจตนาดีของพระเจ้าไกเซอร์กลับนำมาตีร้ายมาดั่งเช่นนี้ คือไปชี้
 ว่าพระองค์คงจะทรงระมัดระวังยิ่งขึ้น ส่วนตัวนายกรัฐมนตรีไม่ได้อ่าน ข้อสัมภาษณ์นั้นซึ่ง
 บางตอนมีความทำนองว่า คนอังกฤษชั้นสามัญยังคงเจ้าใจผิดอยู่ว่า พระจักรพรรดิแห่ง
 เยอรมันทรงมีความรู้สึกไม่ติดต่อกับอังกฤษ จนต่อกอดคนของพระองค์จักรพรรดิซึ่งมียุมากหลาย
 นั้นแทบจะสิ้นดีดังแล้ว คนอังกฤษควรจะระวังกว่า เมื่อครั้งสงครามบอกรินน ฝรั่งเคสและ
 รัสเซียได้ชวนให้พระจักรพรรดิเจ้าแทรกแซงเพราะเห็นว่าเป็นเวลาเหมาะแล้ว ที่นอกจากจะ
 ช่วยพวกบอกร์แล้วยังจะได้โอกาสย้ายอังกฤษให้อยู่กับพันธมิตร แต่พระจักรพรรดิก็ได้ทรงบอกปิด
 เพื่อเป็นหลักฐาน ยังได้สั่งให้นายพลทหารกลับออกบดเค้นไปถวายพระนางเจ้าวิกตอเรีย
 ของอังกฤษอีกด้วย ซึ่งกษัตริย์ระหว่างที่อังกฤษอยู่ในความมืดมนก็ไม่ทราบแน่ว่าจะเอาชนะ
 พวกบอกร์ได้หรือไม่ พระจักรพรรดิยังทรงร่างแผนการรบปราบพวกบอกร์ส่งไปถวายพระนางเจ้า
 วิกตอเรีย แต่บังเอิญแผนกทหารบก โทเบตแมทท์ฟองอังกฤษให้ปราบพวกบอกร์จนชนะนั้นตรงกับ
 แผนของพระจักรพรรดิอีกด้วย

เรื่องนึ่งเรื่องมีผู้กล่าวหาว่าผู้ทศวรรตาทันในเบื้องตนก็คือพระเจ้าไกเซอร์เองในฐานะที่ไม่
 ควรจะอนุมัติให้ส่งเรื่องไปลงพิมพ์ สำหรับเจ้าชายฟอนบ็วยโดว์นายกรัฐมนตรีนั้น ดอกเตอร์
 มินซ์ (Dr. Münz) ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ และเป็นผู้ใกล้ชิดกับท่านนายกรัฐมนตรีได้เขียน
 บันทึกความจำไว้ว่า ครึ่งอยู่ บ็วยโดว์จะเลียงความรับผิดชอบไม่ได้ ไม่ว่าจะยื่นร่างสัมภาษณ์
 นั้นหรือไม่ มีพระยานหลายคนยืนยันว่า บ็วยโดว์ได้อ่าน แต่บ็วยโดว์ปฏิเสธว่าไม่ได้อ่าน ดอก-
 เตอร์มินซ์กล่าวอีก สมมติว่าบ็วยโดว์ได้อ่านจริง ก็เป็นการนำประหลาดยิ่งที่บ็วยโดว์ร่างมีสายคล
 อันสิ้นเสียเหตุก็เห็นที่ไม่เห็นการไกลว่า ผลแห่งการสัมภาษณ์ของพระจักรพรรดิของตนนั้น

• ดู Memoirs of an Ambassador to Baron von-Schoen หน้า ๒๖๐-๒๖๑ และ
 Diplomacy and Peace โดย R.B. Mowat หน้า ๒๖๑-๒๖๕

จะเกิดเหตุใหญ่ เป็นไปได้หรือไม่ที่ไอจอร์นิกไม่ถึงว่าจิตใต้สำนึกของทุกชนทุกคนที่มีจิตงานนับถือ
 คนเองจะโกรธเพียงไร ที่เยอรมนีอ้างว่าที่ยังกฤษจะระพอกกับอวพพเพราะแผนของตน และ
 ฝรั่งเศสแต่รัสเซียจะโกรธ เพียงใดในการที่ยังอ้าง ฝรั่งเศสกับรัสเซียจนให้เด่งพวงของกฤษ
 เพราะมีใต้วที่ราบตัวว่าในขณะนั้นพระเจ้ากัรพรรคของตนกำลังสนิทสนมกับพระเจ้าซาร์ เพื่อจะ
 ราชนให้เป็นพวกเดียวกันเพื่อต่อต้านอังกฤษ และไม่น่าจะเป็นไปได้ที่ไอจอร์นิกไม่ถึงว่า
 ประชาชาติเยอรมันจะตั้งเสียงคัดค้านเพียงใด ในการที่พระเจ้าไกเซอร์ทรงหาญที่จะทรยศต่อ
 พวกบวรซึ่งเขมเชื้อชาติเดียวกันโดยไปเข้ากับพวกซึ่งกดขี่ข่มขืน เพราะเท่ากับขยายออกมว่า
 นโยบายของเยอรมันนั้นตรงกันข้ามกับนโยบายของประชาชนซึ่งมีใต้วเป็นผู้นำสนับสนุน เพราะถ้า
 เป็นไปได้ก็แก้แค้นกับไอจอร์นิกพระเจ้าไกเซอร์ โดยประจานว่า พระองค์เป็นกบฏต่อชาติและต่อ
 พระองค์เอง และมีใต้วกคงจะเป็นนายกรัฐมนตรีขบถขบขย เพราะอ้างตามอคติเดียวเหตอกเกิน
 ว่าผิดทั้งการลงพิมพ์คำสัมภาษณ์ย่อหน้าความหาญนะมาดีไม่เพียงตีพิมพ์ในนิตกับอังกฤษและ
 เยอรมันเท่านั้นแต่รัสเซียและฝรั่งเศสด้วย หรือจะตั้งนั้นฐานว่าเมื่อไม่ขัดขบถก็ของเป็นพวก
 มาดักเงดตมถการทศที่เรื่องนามในการปล้นปล้น โดยวางแผนการนี้ที่จะให้จักรพรรคอง
 ตนถูกไอจอร์นิกข่มขืนเหยียดหยัน และเพื่อจะได้ปิดปากเสียตอชคกาล

ปัญหาเรื่องเจ้าชายฟอนบีโดว์ได้ยื่นร่างสัมภาษณ์หรือไม้นเกลยอกนอยู่มาด เจ้าชวย
 บีโดว์เองแสดงในรัฐสภาว่าไม่ได้ยื่น แต่มีชาวเยอรมันเขียนถึงเรื่องนีหลายคนยืนยันว่า ได้
 ยื่นแน่โดยอ้างพระยานหตุกรม ตลอดจนบารอนฟอนเซ็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง
 ประเทศเองก็ยืนยัน แม้ในบันทึกความทรงจำของพระเจ้าไกเซอร์เองก็ทรงยืนยันว่า บีโดว์ได้
 ยื่นแล้ว และการที่มาปฏิเสธต่อรัฐสภาเช่นนี้เท่ากับเป็นการทรยศต่อพระราชมงค์ เมื่อเป็น
 เช่นนี้จึงไม่หาบชอตั้งดีความบีโดว์ได้ยื่นแล้ว ปัญหาที่มีต่อไปว่าจดียรัฐบรชแล้ว ถ้าทำผิดจริง
 ก็คงจะตอรับโดยชั้นศา แต่ในกรณีบีโดว์ปฏิเสธ จึงน่าจะไม่เป็นไปได้ แต่ข้าพเจ้าขอให้
 ท่านผู้อ่านย้อนไปอ่านบทที่ ๒ ซึ่งว่าด้วยลักษณะของนักการทศ ตอนทเมือตั้งตร ม คกรท
 อังกฤษประกาศว่า นายกรัฐมนตรีเยอรมันตอบกับเอกอัครราชทูตอังกฤษว่า อังกฤษไม่ควร
 ยึดเอาสัญญาเป็นหลักฐานเพราะเป็นเพียงเศษกระดาษชนหนังสือเท่านั้น บีโดว์เองได้เขียนใน
 บันทึกความจำว่า ย่อมเบพมานสอดแอกจอร์ปฏิเสธ เพราะเป็นเรื่องพูดจกคือตอไม่มีใครมา

• v Prince Von Bülow to Dr. Müncz หน้า ๒๘๐-๒๘๑

ยื่นขอได้ เมื่อมีหลักฐานเช่นนี้ความเห็นข้าพเจ้าเห็นว่าไม่น่าประหลาดใจที่ป ได้วิ่งเข้าไปปฏิเสธ
ในสภาและรชัดความผิดให้พระเจ้าโกเชอร์ แต่ปัญหาต่าง ๆ ที่ดอยเคอร์มันด์ต้องไขว้ ๆ ก็น่า
คำนึงว่าเหตุใดป ได้วิ่งกลับอนุมัติให้เจ้าเริ่มไปเองพิมพ์ได้ ขันหมักที่จะต้องเขาคความดีของ
ปได้ขอมาได้ ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าป ได้วิ่งมองเห็นว่าจรมผลดีเป็นแน่

มอกเวของหนังสือแสดงความไม่ชอบคบของทูตในที่สุดคั้งหลุดจากตำแหน่ง เมื่อปี

ค.ศ. ๑๗๗๕ หลอดแซกวิลล์ (Lord Sackville) ดำรงตำแหน่งอัครราชทูตอังกฤษ ประจำกรุง
วอชิงตัน ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาในเวลานั้นคือท่าน โกรเวอร์ เคลฟแลนด์ (Grover
Cleveland) บังเอิญถึงกำหนดที่จะต้องออกจากตำแหน่งประธานาธิบดี เคลฟแลนด์จึงสมัคร
รับเลือกยกเป็นครั้งที่สอง มีผู้เขียนจดหมายถึงดอร์คแซกวิลล์แสดงตนว่าเคยมีสัญชาติบริติช
แต่บัดนี้มีสัญชาติอเมริกันแล้ว จึงใคร่ถามความเห็นท่านอัครราชทูตว่าควรจะได้รับเลือกได้หรือไม่
จะได้ไปรับใช้ประเทศอังกฤษ ดอร์คแซกวิลล์ด้วยความดีใจตอบไปว่า ควรเลือกท่านเคลฟ
แลนด์อีกเพราะอังกฤษจะได้ประโยชน์มาก ความจริงผู้ที่เขียนจดหมายมาถึงอัครราชทูตนั้นเป็น
สมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งเป็นฝ่ายตรงกันข้ามเขียนมาเพื่อขอให้ดอร์คแซกวิลล์ติดกับ เพราะ
อีกไม่กี่วันหนังสือพิมพ์ได้นำจดหมายของดอร์คแซกวิลล์ลงอย่างครึกโครม พร้อมทั้งพาดพิง
ด้วยถ้อยคำวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ฉะนั้นโดยอังกฤษแทรกแซงการเลือกตั้งประธานาธิบดี โดยแนะนำให้เลือก
เคลฟแลนด์ ในที่สุดรัฐบาลอเมริกันต้องส่งหนังสือเดินทางให้ดอร์คแซกวิลล์เดินทางกลับกรุง
ลอนดอน

เนื่องจากการติดต่อกับหนังสือพิมพ์ เป็นข้อสำคัญ เกี่ยวกับการ ดำเนิน นโยบาย และการ
โฆษณาต่าง ๆ ภายหลังกองกำลังความคราวที่แล้วรัฐบาลต่าง ๆ ในยุโรปตั้งหน่วยราชการเกี่ยว
กับหนังสือพิมพ์ขึ้นในกระทรวงการต่างประเทศ จึงอยู่แม้บางประเทศเช่น อิตาลีและเยอรมัน
ซึ่งมีกระทรวงการ โฆษณาอยู่แต่ก็ตาม แต่หน่วยหนังสือพิมพ์ก็ยังมีอยู่ในกระทรวงการ
ต่างประเทศ และผู้ที่บังคับบัญชางานหน่อยนั้นมักเป็นข้าราชการตำแหน่งอัครราชทูต ซึ่งเคยมี
ความชำนาญชำนาญ ในการต่าง ประเทศ มาแล้ว และ ในการ ใช้จ่ายเกี่ยวกับกา โฆษณา ใน
ต่างประเทศนั้นผู้คำนวณว่า สำหรับเยอรมันจ่ายมีหนึ่งระหว่าง ๕๐ ล้าน ถึง ๖๐ ล้านบาท
ฝรั่งเศสประมาณปีละ ๑๒ ล้านบาท อิตาลีปีละ ๑๐ ล้านบาท ในบริเตนใหญ่ไม่มีงบประมาณ
ประเภทนี้ แต่มี องค์การ อยู่องค์การ หนึ่งเรียกว่า British Council องค์การนี้เป็นองค์

ในจำนวนเงิน ๕๐ ล้านของกระทรวงการต่างประเทศนั้นเงินราชการลับอีกด้วยแต่ไม่ปรากฏ
ว่าเท่าใด อย่างไรก็ตามก็เงินจำนวนนั้นคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินไม่มีอำนาจตรวจสอบ อีก
นัยหนึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ญี่ปุ่นอาจส่งจ่ายให้ใคร ๆ ก็ได้ในเมื่อเห็น
สมควร เงินราชการลับประเทศนี้รัฐสภาเคยซักถาม แต่รัฐบาลไม่ยอมตอบ"

สำหรับงบประมาณไทยเรานั้นตามพระราชบัญญัติงบประมาณ พุทธศักราช ๒๔๘๔^๒
ปรากฏว่างบประมาณของกระทรวงการต่างประเทศได้ ๓,๒๖๖,๕๖๓ บาท แต่เราไม่มั่งงบประมาณ
ราชการลับสำหรับจ่ายในการต่างประเทศเลย งบประมาณรายจ่ายประจำปีทั้งหมดเงิน
๑๓๗,๗๖๗,๖๕๗ บาท เมื่อเทียบเงินเปอร์เซ็นต์แล้วประมาณ ๘๑ เปอร์เซ็นต์ งบประมาณ
กระทรวงกลาโหมซึ่งรวมทั้งทหารบกทหารเรือและอากาศเงิน ๓๒,๒๐๐,๐๐๐ บาท สำหรับราย
จ่ายประจำและรายพิเศษสำหรับของกันราชอาณาจักรเงิน ๒๓,๓๐๗,๘๒๒ บาท ซึ่งจ่ายจากเงิน
คงคลังหรือเงินกึ่งและเมื่อรวมกันแล้วกว่า ๕๓ ล้าน เทียบเท่า ๓๗.๖๗ เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณ
ทั้งหมด ตามที่เทียบสัดส่วนมา จึงพึงกล่าวได้ว่าตามงบประมาณของเราปี ๒๔๘๔ นั้น ทุก ๆ
ร้อยบาทที่รัฐบาลหาได้มาจ่ายเป็นราชการต่างประเทศ ๘๑ สตางค์

ที่ข้าพเจ้านำตัวเลขของญี่ปุ่นนี้มาแสดงไว้ก็เพื่อให้เห็นว่า แทบทุกประเทศ
ยังลงทุนในการต่างประเทศน้อยมาก ในเมื่อเทียบตามสัดส่วนงบประมาณของทหาร ทั้งนี้
ใช้ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ทางการต่างประเทศควรจะไต่งบประมาณให้มากเท่ากับทหาร แต่
ควรจะส่งน้อยกว่าที่ใดในเมื่อเห็นประจักษ์แต่จากการทศนน์ถ้าเดินดักได้ประโยชน์แก่ประเทศ
ชาติ แต่อาจมีข้อยกเว้นว่าการไต่งบประมาณมากนั้นไม่แปลว่าจะไต่งานดีนั้น ข้าพเจ้าไม่เถียง
แต่หลักการตามความเมื่อดลงทุนมากก็ได้มาก ยังเป็นประเทศเล็กแต่ก็ยังสำคัญกว่าประเทศใหญ่
เพราะประเทศใหญ่มีกลดตั้งทหารหนุนหลังอยู่แล้ว

คำกล่าวต่าง ๆ ถัดมาได้ว่า รัฐบาลต่างประเทศทุกประเทศมีเงินราชการลับก้อนใหญ่
สำหรับจ่าย เงินก้อนนั้นแบ่งกันใช้ระหว่างกระทรวงการป้องกันราชอาณาจักรกับกระทรวง
การต่างประเทศ ๆ นั้นใช้สำหรับลับชื่อราชการ ส่วนกระทรวงการป้องกันราชอาณาจักรนั้น
ใช้สำหรับการจารกรรม

๑. ดู Japan Year Book ๑๙๔๐-๔๑ หน้า ๒๔๗-๒๖๓
๒. ข้าพเจ้าเอางบประมาณปี ๒๔๘๔ ขึ้นมาเป็นข้อพิจารณา เพราะปีนั้นเป็นปีที่ก่อนที่ญี่ปุ่นเข้าประเทศไทย สถานทูต
ต่าง ๆ ของเราจึงเพิ่งออกไป อีกนัยหนึ่งก็ว่าเป็นปีปกติเพราะเรายังมีสัมพันธ์ไมตรีอยู่กับนานาประเทศทุกประเทศ

นอกจากนั้นบางคราวแทนที่จะใช้เงินแบบเหรียญมีค่าสำหรับค่าเนนการพูด กลับตรงกันข้ามกลับเป็นทางพูดเพื่อหาเงิน แต่ในขณะที่เดียวกันบุคคลภายนอกและเพื่อนร่วมชาติเห็นเห็นว่าค่าประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติมากมายและซึ่งไม่มีใครเถียงโต้ด้วย ดังตัวอย่างซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

มีผู้เอาจากการที่พระเจ้านโปเลียนที่ ๓ แห่งฝรั่งเศส ในที่สุดนั้นไม่สำเร็จเพราะกำลังทหารของหลายประเทศช่วยรบกันอย่างเด็ดขาด แต่ด้วยกำลังเงินของอังกฤษ ซึ่งเกี่ยวข้องกันให้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปช่วยอีกด้วย

นอกจากนี้มีเหตุการณ์ ทางการค้า ประเทศ หลายครั้ง ที่เป็นไปได้ เพราะ อำนาจเงิน ท่านที่เคียดเคืองประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสตอนสมัยพระเจ้านโปเลียนที่สาม ทำสงครามกับเม็กซิโก ข้อเท็จจริงเท่าที่ปรากฏในตำราประวัติศาสตร์ทั่ว ๆ ไปมีเพียงว่า เมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๑ เบนิตโต จูแควร์ (Benito Juarez) เจ้ายึดอำนาจการปกครองในเม็กซิโกได้แล้ว ประกาศยกเลิกหนี้ซึ่งรัฐบาลเก่าทำไว้กับรัฐบาลและชาวต่างประเทศทั้งหลาย เพื่อจะรบกับคนฝรั่งเศสซึ่งตั้งอยู่หลายแห่งและเพื่อจะแผ่ขยายพลชาติของตนในอเมริกา ให้แรงแรงยิ่งขึ้น ตลอดจนสถาปนาเอกราชของราชาธิปไตย พระเจ้านโปเลียนที่สามจึงชักชวนฝรั่งเศสและบริเตนใหญ่ซึ่งเป็นผู้เสียหายให้ช่วยกันแทรกแซงและยึดการปกครองของเม็กซิโกเพื่อเป็นประกันการค้าระหว่างกัน แต่ในที่สุดบริเตนใหญ่และฝรั่งเศสตกลงถอนทหารกลับ เพราะเห็นว่านโปเลียนที่สามเดินนโยบายจะสร้างจักรวรรดิของตนขึ้นในเม็กซิโก ซึ่งจะไปขัดกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาตามวาทะของมอนโร ฝ่ายฝรั่งเศสกลับเพิ่มทหารเข้ายึดครองนครหลวงคือเมืองเม็กซิโก และเชิญชายชุกซ์แมกซิมิเลียน (Archduke Maximilian) พระอนุชาของพระจักรพรรดิฟรานซิสโจเซฟแห่งออสเตรียให้มาเสวยราชเป็นจักรพรรดิแห่งเม็กซิโกโดยทรงหวังว่า อำนาจต่าง ๆ ทั้งการเมืองการงานและเศรษฐกิจจะตกมาอยู่กับฝรั่งเศส บังเอิญ ขณะนั้นอเมริกาซึ่ง ทำสงครามระหว่างกันเองอยู่ สหรัฐอเมริกาจึงต้องยอมปลดปล่อยไปก่อน พอเสร็จสงครามอเมริกาได้เริ่มคิดคำนวณทันที ว่าการที่ฝรั่งเศสเข้ามาช่วยในเม็กซิโกนั้นเป็นการขัดกับวาทะมอนโร และทำท่าจะใช้กำลังทหารบังคับ ประกอบทั้งแมกซิมิเลียนเองราชวงศ์ก็ไม่นิยมหนัก เพราะเห็นว่าเป็นคนต่างชาติมาปกครอง มีกองโจรเกิดขึ้นทั่วไป ในที่สุดพระเจ้านโปเลียนที่สามทรงถอนทหารกลับจากเม็กซิโก และแมกซิมิเลียนเองกลับถูกเบนิตโต จูแควร์ ซึ่งกลับมายึดตั้งประหารชีวิต การที่นโปเลียนที่สามพลาดหวังนั้นมิใช่เหตุหาพิศนมากมาย และทำให้ฐานะของพระองค์ในประเทศ

ฝรั่งเศสตกลงมาก แต่ในขณะนั้นผู้ทราบกัน ไม่ก็คิดว่าอะไร เป็นเหตุอันแท้จริงที่ชกสูง ให้
นโปเลียนที่สามเดินนโยบายดังกล่าวเดี๋ยวนั้น

ข้อเท็จจริงคือมีนายธนาคารคนหนึ่งชื่อ แจ็กเกอร์ (Jaeger) ซึ่งเป็นหัวหน้าชกสูงให้
ชาวฝรั่งเศสชื่อพันตรีเมกซ์ โกรายใหญ่ที่สุดจึงเป็นผู้เสียหายมาก แจ็กเกอร์จึงเข้าหาดยุกเดอ
มอร์นีย์ (Duc de Morny) ซึ่งเป็นพระอนุชาของนโปเลียนที่สามอันเกิดจากมรดกด้วย โดยมี
ข้อตกลงกันว่าถ้าไรทิงตันอันจะได้อำนาจพันตรีเมกซ์นั้นจะได้อำนาจแปด เซนต์ และมอร์นีย์
เองที่เป็นตัวสำคัญที่ยังให้ไปเจ้านักการกับเมกซ์โก แต่มอร์นีย์ขาด เงินออกแลกในที่
ข้าราชการมอร์นีย์ช่วยอธิบายว่าไม่เห็นด้วยเลยที่นโปเลียนส่งทหารไปเมกซ์โก และเขาเมกซ์
มีเงินไปตั้งเป็นจักรพรรดิ

ต่อมาในสมัย จักรวรรดิรัฐสาม ของฝรั่งเศส คือเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๓ ในขณะที่ฝรั่งเศส
กำลังค้นคว้าหาอาณาเขต บังเอิญอาฟริกาใน ขณะนั้น กำลังเช่นเหือของประเทศมหา
อำนาจในยุโรปรบกัน ฝรั่งเศสเห็นว่าทิวทัศน์เป็นดินแดนอันหนึ่งซึ่งเหมาะ เหตุที่ตอขึ้น
จะเสียแก่ฝรั่งเศสนั้น ผู้ขายประวัติศาสตร์ดังกล่าวจะทราบกันโดยตลอด ฉะนั้น จรดกล่าวใน
ทันทีโดยย่อ ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๖๐ กับปี ค.ศ. ๑๘๗๓ นั้น ฐานะการเงินของทิวทัศน์อันแน่นเค็มที่
เจ้าผู้ครองซึ่งเรียกกันว่าเบย์ (Bey) ต้องเสียจากชาวต่างประเทศโดยเสียดอกเบี้ย ในอัตรา
สูง แต่เนอกมาก ๆ เขาก็ไม่สามารถชำระได้ ในที่สุดหนี้สะสมเพิ่มพูนถึง ๒๘ ล้านเฟรังก์
มีเจ้าหนี้ซึ่งเป็นฝรั่งเศสให้คำแนะนำกับเบย์ว่า ถ้าอยู่ในตลาดเงินปารีสสัก ๑๕ ล้านโดยให้
ดอกเบี้ยตามสมควรคงจะมีให้ แต่เมื่อไปเสนอในตลาดเงินจริง ๆ เขา ในที่สุดท่านเบย์ได้
รับเงินสดจริง ๆ เพียง ๖ ล้าน เพราะมีอัตราดอกเบี้ยสูงตามจำนวนที่ระบุไว้ ยกนัยให้ถือ
ว่าเป็นหนี้ตามจำนวนที่ประกาศให้เงินสดจริง ๆ เพียง ๖ ล้าน ซึ่งทำให้เบย์ถึงกับหมด
นอกจากปกติได้ของคดียังคดดอกเบี้ยจากตนเงิน ๒๘ ล้านบดกรายใหม่คือ ๑๕ ล้านอีกด้วย ในที่
สุดท้ายของหนังสือภาษาฝรั่งเศส ๆ เด็ดร้อนหนักเขาคงเริ่มก่อการจลาจล เบย์ของหาเงิน
มาปราบแต่เงินไม่พอก็จะไปอีก ในขณะนั้นเจ้าหนี้ไม่ใช่ฝรั่งเศสชาติเดียว แต่มีอังกฤษและ
อิตาลีชกด้วย เจ้าหนี้เหล่านี้จึงมาตกลงกันตั้งคณะกรรมการการเงินขึ้นเพื่อกอบกู้การใช้จ่าย
ของเบย์ ในระหว่างนั้นทั้งสามชาติดังกล่าวก็จะใช้สิทธิพลเหนือเบย์ เพื่อขอสัมประทาน

The Monroe Doctrine & World Peace in Evarts Soudder หน้า ๑๖๖-๑๖๗ and
Secret Diplomacy in Dr. George Ellen หน้า ๑๖๓-๑๖๖

สิทธิพิเศษต่าง ๆ ให้แก่คนในสังกัดชาติของตน ชาติที่เบียดเบียนมากที่สุดคืออิตาลี เขาใจว่า
 ผู้แทนทางการทูตคงจะช่วยในราชสำนัก แต่อิตาลีไม่มีประเทศอื่นสนับสนุน ตรงกันข้ามกับ
 ฝรั่งเศสซึ่งแม้เบียดเบียนไม่ชอบ แต่ก็ได้รับการสนับสนุนทางการทูตจากประเทศต่าง ๆ เช่น อังกฤษ
 เมื่อคราวประชุมใหญ่กรุงเบอร์ลิน ค.ศ. ๑๘๗๘ ได้ตกลงกับฝรั่งเศสว่าอังกฤษรับรองและสนับสนุน
 ว่าฝรั่งเศสมีสิทธิในอียิปต์ซึ่งตนตนเคยเนื่องไปถึงทิวนิซด้วย ฉะนั้นไม่ว่าของถ้าฝรั่งเศสจะ
 เข้าครอบครองทิวนิซ แต่ฝรั่งเศสจะต้องไม่คัดค้านในกรณีอังกฤษเข้าครอบครองเกาะไซปรัส
 ของตุรกี เจ้าชายบิสมาร์กเองในคราวประชุมครั้งนั้นก็ได้กระชับกับฝรั่งเศสว่า เยอรมันไม่
 ขัดข้องถ้าฝรั่งเศสจะเอาทิวนิซ ด้วยเจตนาที่จะให้ฝรั่งเศสไปฝึกฝึทางอาณานิคมเสีย กับเพื่อ
 ให้อิตาลีกับฝรั่งเศสแตกกัน เพราะที่รบตัวอิตาลีจะหาภัยที่จะได้ทิวนิซเหมือนกัน

ในราวเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๘๗๓ เกิดมีการจลาจลขึ้นบางตามชายแดนอียิปต์ คุล
 เฟอร์ นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสสมัยนั้น เห็นเป็นโอกาสเหมาะ ขออนุมัติงบประมาณ รัฐสภาตั้ง
 ทหารมาปราบ แต่แทนที่จะปราบที่ชายแดน กองทหารได้เข้าไปถึงเมืองบาร์โด (Bardo)
 ซึ่งเป็นที่ประทับของเบย์ และบังคับให้เบย์ทำสนธิสัญญาด้วย โดยยอมให้ฝรั่งเศสเข้าครอบ
 ครองดินแดนทิวนิซได้ทุกแห่งตามที่เห็นสมควร การเจรจาทางประเทศจะทำได้คือเมื่อ
 ปรีक्षाกับฝรั่งเศสก่อน ยินยอมให้ฝรั่งเศส เป็นผู้อารักขาความปลอดภัยของราชวงศ์ และ
 ทิวนิซและให้ฝรั่งเศสมีอำนาจจัดการการเงินใหม่เพื่อประโยชน์ของเจ้าหนั

พอฝรั่งเศสเข้าครอบครอง ได้จัดการเด็กคณะกรรมกร การเงินทันที และเจรจากับ
 อังกฤษและอิตาลียอมให้สิทธิพิเศษบางอย่าง เกี่ยวกับภาษศักราษาภาษศักราชเข้าบ้างอย่าง
 ตามสิทธิเดิม นอกจากนี้ฝรั่งเศสผูกขาดการค้าและการศุลกากรทุกสิ่งทุกอย่างตลอดทั้งยกเงิน
 ภาษศักราชในดินแดนซึ่งตั้งมาจากฝรั่งเศส

ผู้ซึ่งนิยมลัทธิจักรพรรดินิยมอธิบายว่า การยึดทิวนิซของฝรั่งเศสในครั้งนั้น ทำให้
 เกียรติของชาติฝรั่งเศสสูงเด่นและแสดงให้เห็นว่าความรักชาติฝรั่งเศสนั้นหาผู้เสมอเหมือนยาก
 แต่ได้มีผู้อธิบายต่อไปว่า มีคนทั่วไปอีกเป็นจำนวนมาก ยังไม่ทราบว่าการยึดทิวนิซนั้น
 นอกจากได้เกียรติอย่างว่าแล้ว ทราบหรือไม่ว่ารัฐมนตรี นักการเมือง สมาชิกรัฐสภา ซึ่ง
 มีส่วนควบคุมโชคชะตาของฝรั่งเศสในขณะนั้นารวด้วยกันอีกมากมายทั้ง ๆ ที่ต้องคำนวณดูว่า
 ถ้าเก็บเงินเคอนทิลทองหมอกเก็บไม่ได้ถึง เพราะเมื่อเด็กคณะกรรมกรการเงินแล้ว รัฐบาล

ฝรั่งเศสเองเขาจัดการรับประกันหนรายน ผลกคอรากาพนชบตรชงเคมมเพียง ๕๐ เปอรเซนต์
กนไปเคมรอย

เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๘๗ สหรัฐอเมริกาประกาศสงครามกับสเปนเกี่ยวกับความก้เข้าทำนอง
การทศกกับการเงินเข้ามาพวพนเช่นเดียวกัน เรื่อง คิวบาในครั้งนั้นเป็นเรื่องสำคัญที่สุดใน
ประวัติการทศของอเมริกาสำหรับคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ คิวบาในครั้งนั้นเป็นของสเปน มีพื้นที่
อุดมสมบูรณ์ คนอเมริกาเอาเงินไปลงทุนทำไร่อ้อยและสวนยาสูบประมาณ ๑๕๐ ล้านบาท
เนื่องจากเหตุนี้ประการหนึ่งและเนื่องจากเกาะคิวบายู่ใกล้สหรัฐอเมริกาประการหนึ่ง รัฐบาล
ของอเมริกาในสมัยนั้นจึงสนใจในความเป็นอยู่ของคิวบา นอกจากนั้นยังมีพวกแสวงหาอาณา
นิคมใคร่ได้คิวบามาเป็นเมืองขึ้นอีก กับเกรงคิวบาจะตกไปเป็นของอังกฤษหรือฝรั่งเศส รัฐบาล
อเมริกัก็เคยเสนอขอซื้อคิวบาโดยให้ราคาประมาณ ๓๖๐ ล้านบาท แต่ได้รับตอบว่าสเปน
อยากให้เห็นเกาะคิวบาจมหายลงไปใมมหาสมุทรเสียดีกว่าที่ประเทศอื่นใดมาเอาไป ต่อมาก็มี
พวกพ่นเมืองก่อการจลาจลเนือง ๆ เพื่อขอเอกราชจากสเปน ในระหว่างนั้นการค้าระหว่าง
อเมริกากับคิวบาปีหนึ่งประมาณ ๓๐๐ ล้านบาท เนื่องจากการจลาจลบ่อย ๆ ทำให้คนอเมริกัน
ล้มตายและเสียทรัพย์สินมากมาย หนังสือพิมพ์อเมริกาต่างพากันตั้งกระทู้ให้รัฐบาลอเมริกา
จัดการกับสเปน ต่อมาเรือสงครามของอเมริกาดำหนึ่งชื่อ "เมน" (Maine) ซึ่งเข้าไปจอด
อยู่ในอ่าวของฮาวานาถูกระเบิดจมลง หนังสือพิมพ์เลยตั้งประนามว่าสเปนเป็นผู้ก่อวินาศ
กรรมและไม่ควรรื้อที่จัดการให้เด็ดขาด ความจริงเรื่องสเปนพร้อมที่จะเจรจาด้วยอย่าง
ผ่อนปรนตามข้อเรียกร้องของรัฐบาลอเมริกันทุกข้อ แต่ประธานาธิบดีกดกับหรือไปยังรัฐสภา
ลงมติให้ประกาศรับรองเอกราชคิวบา ขอให้สเปนถอนตัวออกไปทันที และถ้ามีความจำเป็น
ก่อนมิตให้ประธานาธิบดีใช้กำลังได้ มตินี้มีผลเท่ากับประกาศสงครามกับสเปน แต่ได้
ประกาศเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ค.ศ. ๑๘๙๘ รบกันได้ประมาณสามเดือนกว่าสเปน
ยอมแพ้ โดยตกลงถอนตัวจากคิวบาและยกเกาะ ปูเอรโต ริโก (Puerto Rico) เกาะกวมและ
เกาะพีลปีป็นส์ให้อเมริกา ถ้าหวับคิวบานั้นภายหลังอเมริกาได้ให้เอกราช แต่ระหว่างนั้น
อเมริกามีสิทธิพิเศษในการภาษีศุลกากร เกี่ยวกับสินค้าเข้าขาออกยกจกจำประเทศอื่น ๆ
ถ้าการทศหลายเด็มมักจะถ่วงถ่วงการทศของตุรกีสมัยพระเจ้าอับดุลฮามิด คือเมื่อ
๕๐ ปีมานี้เนื่องจากทงกษัตริย์และคณะรัฐบาลใน สมัยนั้น มีข้อเสียงใน การ รับ ดินบดจาก ทุก

ดวง ๆ ซึ่งประจำราชสำนักเมื่อกลับไปมักจะไปเขียนหนังสือหรือรายงานรัฐบาลถึงความเหตุ
 เหตุของตุรกี ทดบางคนถึงกับรายงานยืนยันกับรัฐบาลของตนว่าในกรุงคอนสแตนติโนเปิลนั้น
 ภาษเงินแดงเบ่งช้อให้ถึงนั้น เคานต์อิกเนเชียฟ (Count Ignatiev) เอกอัครราชทูตรัสเซีย
 ประจำกรุงคอนสแตนติโนเปิลเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๖๐ เป็นทูตที่สามารภหาเงินได้มากที่สุดคนละได้
 ชาวดีก็ออกพูดอื่น ๆ จึงมีผู้ให้ลยาว่า ท่านอุปราช ตรงกันข้ามกับเซอร์วิลเลียมไวท์ (Sir
 William White) เอกอัครราชทูตอังกฤษระหวาง ค.ศ. ๑๘๖๕ ถึง ๑๘๖๖ ไม่สู้ได้ชาวดี ๆ
 รายงานรัฐบาล ดอร์ตซอดส์บุรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงกับเขียนจดหมาย
 ไปแนะนำว่า รู้สึกว่าเซอร์วิลเลียมเป็นทูตคนเดียวที่เฉียบเปรียวเพราะไม่ให้เป็นแก่รัฐมนตรีของ
 ท่านผู้ติดตาม ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง ก็ควรจะจัดการและจะต้องเฉียบสักเท่าใด

มีผู้กล่าวว่า ตุรกีในสมัยนั้นความน่าเฟะมีอยู่ทั่วไปตั้งแต่ผู้ติดตามลงมาจนข้าราชการ
 ตำแหน่งต่ำ ในที่สุดผู้ติดตามเองกลับไม่ได้วางพระทัยใครแม้แต่ทูตของพระองค์ที่ประจำอยู่ใน
 ราชสำนักประเทศต่าง ๆ ถึงกับทรงอ้างคำตั้งไว้ว่า การเจรจาการต่างประเทศแทบทุกเรื่อง
 ต้องเจรจากันในกรุงคอนสแตนติโนเปิล ห้ามไม่ให้ทูตเจรจากับรัฐบาลต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนั้น
 งานของทูตต่างประเทศซึ่งประจำในกรุงคอนสแตนติโนเปิลจึงมีมากกว่าราชสำนักอื่น ๆ แต่ข้อ
 ที่ชักกล้อ โต้ทรงตั้งทูตของพระองค์ไว้ว่าต้องรายงานกิจการต่าง ๆ มายังพระองค์ทุกสัปดาห์
 เอกอัครราชทูตตุรกีประจำราชสำนักเช่นต.เจมส์เป็นผู้ที่เคยร้อ้นมากที่สุด เพราะไม่มีเรื่องที่
 จะเจรจา ทุก ๆ สัปดาห์ต้องขอพบดอร์ตซอดส์บุรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
 เพื่อขอข่าวหรือคำแนะนำสำหรับใส่ลงในรายงาน ดอร์ตซอดส์บุรีบันทึกไว้ว่า เมื่อที่จะพบ
 กับเอกอัครราชทูตผู้หนึ่งที่สุด เพราะพบกันครั้งใดไม่ได้ประโยชน์โดย เพราะเอกอัครราชทูต
 ไม่มีเรื่องอะไรที่จะแจ้งให้ทราบ ตรงกันข้ามกลับถกถนถนเรื่องดวง ๆ ดอร์ตซอดส์บุรีก็
 ไม่ให้พบ แต่กลับส่งสารเพราะเกรงจำตัวไม่ได้เรื่องราวไปรายงาน เอกอัครราชทูตผู้หนึ่งก็
 เงินเดือน

ประเทศจีนก็เช่นเดียวกัน ตามประวัติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของจีนกับนานา
 ประเทศตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ มาจนถึงทุกวันนี้ แสดงให้เห็นว่าประคับแต่ความยุ่งยากกับ
 นานาประเทศทั้งสิ้น เนื่องจากมหาประเทศต่าง ๆ ในยุโรป สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นเข้ามาพิ
 พินมีส่วนได้เสียอยู่ด้วย สงครามภาคแปซิฟิกครั้งนั้น ก็สืบเนื่องมาจากจีนเป็นปฐมเหตุดังกล่าว

แล้ว และเกี่ยวข้องกับความยากได้ตั้งพันเศษ การแก่งแย่งเพื่อสิทธิเหล่านั้น เพราะต่างฝ่ายต่าง ได้ลงทุนกันไว้มากมาย

เท่าที่ยกตัวอย่างมาหลายเรื่องนั้น ล้วนเป็นเรื่องการทูตซึ่งพัวพันกับการเงินและรัฐบาล แต่มีตัวอย่างอีกหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคล เจ้าชายเมตเตอร์นิช (Metternich) นายกรัฐมนตรีแห่งออสเตรียเมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๘ ซึ่งมีชื่อว่าเป็นนักการทูตเอก แต่ก็ยังยอมตกลงกับรัฐบาลรัสเซียและรับเงินชดเชยหนี้เพราะความวุ่นวายที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ในปรัสเซียเมื่อ ค.ศ. ๑๘๐๕ ก่อน สมัยบิสมาร์ค มีข้าราชการผู้ใหญ่จำนวนมาก ชื่อ ลอมบาร์ดี (Lombard) ไฮกวิทซ์ (Haugwitz) และลูเชซินี (Luchesini) ซึ่งมีอิทธิพลในการดำเนินวิเทโศบายของปรัสเซีย พระเจ้าเฟรเดอริก วิลเฮล์มที่สามทรงจ่ายเงินให้เป็นประจำ

สำหรับเจ้าชายบิสมาร์คนั้น โดยยอมรับว่าไม่แต่เป็นนักการทูตเอกเท่านั้น แต่ยังมีชื่อเสียงที่ตรงอีกด้วย ท่านผู้นั้นไม่ยอมให้ต่างชาติมาซื้อได้ง่าย มีเรื่องเล่ากันว่าวันหนึ่งบิสมาร์คเชิญเพื่อนมารับอาหารค่ำ เพื่อนผู้นั้นได้ถามขึ้นว่า จริงหรือไม่ เขาถือกันว่าเมื่อบิสมาร์ครับตำแหน่งเป็นอธิการราชทูตประจำกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก "ใหม่ ๆ" มีผู้มาติดสินบน เจ้าชายบิสมาร์ครับว่าจริงและเล่าว่า ผู้ที่มาติดสินบนนั้นชื่อ โดเวนส์ไตน์ เป็นลูกมือและทำหน้าที่จารกรรมให้เคานท์บูออด (Buol) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศออสเตรีย และในขณะเดียวกันให้กับออกโตฟอนมันเตอเฟลด์ (Otto Von Manteuffel) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ปรัสเซีย เอเยนค็อนมาพบบิสมาร์ค โดยมีหนังสือแนะนำ มาจากเคานท์บูออด บิสมาร์คถามโดเวนส์ไตน์ว่าท่านจะช่วยเหลืออะไรได้บ้าง โดเวนส์ไตน์ตอบว่า จะมาแนะนำอิทธิพลเงินให้บ้าง ๆ อย่างน้อยจะได้ตั้งตามหมิ่นบาท บิสมาร์คตอบว่าท่านไม่ใช่เป็นคนชอบหมิ่นเงินยิ่งกว่าเงินก็ไม่จะมีอะไรหมิ่น โดเวนส์ไตน์ชี้แจงว่า ง่ายไม่ต้องลงทุนอะไรเพียงแต่ตั้งแรงในขณะไปอยู่กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์กโดยพยายามจูงใจให้รัสเซียนิยมชมชอบออสเตรียเท่านั้นพอ บิสมาร์คตอบว่าขอตัวอีกครู่ก่อน และแสดงท่าทีไม่ไว้ใจโดเวนส์ไตน์ว่าจะมาดีหรือมาร้าย โดเวนส์ไตน์ยืนยันว่าจะมาโดยสุจริตและขอให้ท่านจดหมายแนะนำของบูออดให้ดูก่อน บิสมาร์คตอบว่า เพียงจดหมายแนะนำยังไม่พอ ขอให้โดเวนส์ไตน์ให้คำมั่นเป็นลายลักษณ์อักษร โดเวน

* ในปัจจุบันนี้คือเมืองเลนินกราด

ตีพิมพ์ใหม่ทันทีไม่ยอมเลยดากลับ ก่อนจะกลับมีดีมารักตาคตามหลังว่า ไม่เคยฝันเลยว่าจะ
ตกลงด้วยและให้รับออกจากบ้านโดยเร็วมีฉะนั้นจะเตะให้ตกมันได้

มีนักการทูตบางคนถือโอกาสหาเงินเนื่องจากรัศมีของราชการมา โดยไม่เป็นที่
กฎหมายบ้านเมืองอย่างไร แต่การทำเช่นนั้นเป็นการผิดหน้าที่ในทางศีลธรรมอย่างยิ่งเพราะ
ถ้าคนไม่ได้อยู่ในตำแหน่งนั้นก็ควรจะไม่วางข้อความลับอันจะหาประโยชน์มาสู่ตนได้

ดยุกแห่งมอร์นีย์ (Duc de Morny) พระอนุชาในโปเลียนที่สามซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวข้าง
ต้นว่า เป็นตัวสำคัญในการขย่งให้โปเลียนส่งทหารไปยึดประเทศเม็กซิโกเพราะเกี่ยวข้องกับเงิน
นั้น ยังทำเรื่องซึ่งชอบขายข่าวให้โปเลียนอีก คือเมื่อหม่อม ๆ นโปเลียนทรงตั้งให้เป็น
เอกอัครราชทูตพิเศษไปยังกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก เพื่อแทนพระองค์ในงานราชาภิเษกจักรพรรดิ
อาเล็กซานเดอร์ที่ ๒ แห่งรัสเซีย ดยุกแห่งมอร์นีย์สนใจเข้าของไปมากนาย ยาที่ผ้าลูกไม้ แพร
วาดๆ เครื่องสำอางค์ผู้หญิง กล่าวกันว่าต้องได้รถไปถึง ๕๐ คัน ของเหล่านี้เมื่อแต่งตั้งว่าเป็น
ของเอกอัครราชทูตรัฐบาลรัสเซียตั้งให้ดิกไม่เก็บภาษีศุลกากร ภายหลังถึงกรุงเซนต์ปีเตอส์
เบิร์กท่านดยุกจึงให้ขายทอดตลาดของเหล่านี้ทันทีได้เงินทั้งหมดประมาณแปดแสนรูเบิล นัก
การทูตรุ่นเดียวกับท่านดยุกถึงกับชอกช้ำท่านว่า ท่านดยุกนั้นเป็นโจรก็จริงแต่เป็นโจรที่น่านับมาก

บทที่ ๑๓
ภาษาการทูต

ภาษาการทูต (Diplomatic language) ในที่นี้มีความหมายอยู่สามทาง คือ

๑. ภาษาที่ใช้ระหว่างกันและกันซึ่งอาจเป็นภาษาใดก็ได้ ฝรั่งเศส หรืออังกฤษ หรือเยอรมัน ฯลฯ ทั้งนี้อาจเป็นโดยพฤตินัยหรือหนังสือโต้ตอบ
 - หรือ ๒. ประโยคหรือศัพท์พิเศษซึ่งนักการทูตนิยมใช้กันมาหลายศตวรรษ และในปัจจุบันนี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของศัพท์านุกรมทางการทูต
 - หรือ ๓. ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันทั่วไป หมายความว่า การพูดจาหรือเขียนหนังสือโดยใช้ถ้อยคำที่เพราะหู และบางครั้งอาจแม้จะดำเนินในคำแต่ยากที่จะโกรธได้ ข้อนี้เรามักจะกล่าวกันเสมอเช่นว่านายคนนั้นนายคนนั้นพูดเป็นนักการทูต
- ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงความหมายในทางที่หนึ่งก่อน ในสมัยก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ประเทศ

ต่าง ๆ ในยุโรปนิยมใช้ภาษาละตินเป็นภาษาทางการทูต ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้นเพราะอย่างยิ่งม
 ในยุโรปกลางและตะวันตกประชาชนเขียนภาษาละตินได้ภาษาเดียว นอกจากเขียนยังนิยมพูด
 กันอีกด้วย สันธิสัญญากรุงเวสต์เฟลีย์ (ค.ศ. ๑๖๔๘) และสันธิสัญญาอื่น ๆ ซึ่งทำ ในสมัย
 นั้นกำหนดเป็นภาษาละตินทั้งสิ้น ถัดจากภาษาละตินก็มีภาษาฝรั่งเศส ในปลายคริสต์ศตวรรษ
 ที่ ๑๕ ราชสำนักของราชวงศ์ฮาพส์บวร์คของประเทศฮอลแลนด์ ได้รับเอาภาษาฝรั่งเศสมาเป็นภาษา
 ที่ใช้ ในราชสำนักของ พระเจ้าเฮนริก ๖ ของอังกฤษ มีพระราชหัตถเลขาถึงพระเจ้าชาร์ลส์ ที่
 ๘ แห่งฝรั่งเศสเป็นภาษาฝรั่งเศส แต่การติดต่อในทางการทูตใช้ภาษานี้ เมื่อถึงปลาย
 คริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ปรากฏว่า ภาษาศาสตร์ของฝรั่งเศสไม่ยอม เขียนภาษาละติน ถึงภาษาศาสตร์นอก
 จากภาษาฝรั่งเศส จะนิยมเขียนกันเพราะในการติดต่อกับภาษาศาสตร์ไปเดนมาร์กแทน เมื่อต้นคริสต์
 ศตวรรษที่ ๑๖ มีบางประเทศทำความตกลงกันเป็นภาษาอังกฤษบ้างเยอรมันบ้างอิตาลีเดนมาร์ก
 แต่ความตกลงเหล่านี้มีลักษณะเป็นความตกลงในฐานะเพื่อนบ้าน หรือครอบครัวเดียวกัน อาทิ
 อังกฤษทำสัญญาฉบับสุดท้ายกับเดนมาร์ก ใช้ภาษาอังกฤษ หรือเยอรมัน ถ้าเป็นสัญญาระหว่างเจ้า
 ผู้ครองในรัฐต่าง ๆ ของเยอรมัน และเยอรมันกับโปแลนด์, ฮังการีและสวีเดนเดนมาร์ก หรือ
 อิตาลีเยอรมันระหว่างรัฐอิตาลีเดนมาร์ก ๆ ด้วยกัน ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ฝรั่งเศสพยายาม
 ให้ประเทศต่าง ๆ รับเอาภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาทางการทูต สันธิสัญญาสันติภาพเมืองเอก-
 ซตาซาเปอ มี ค.ศ. ๑๗๔๘ ซึ่งทำกันระหว่างบริเตนใหญ่ ฮอลแลนด์และฝรั่งเศส ก็ทำกันเป็น
 ภาษาฝรั่งเศส แต่บริเตนใหญ่ขอใหม่บทกำหนดว่า จะถือว่าสันธิสัญญาฉบับนี้เป็นบันทึกฐาน
 ว่าต่อไปจะต้องทำเป็นภาษาฝรั่งเศสไม่ได้ แม้จะมีข้อสงวนเหล่านี้ก็ตาม ปรากฏว่าในราว
 กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ นั้นเองมีหลายประเทศในยุโรปได้ยอมรับเอาภาษาฝรั่งเศส เป็นภาษา
 ทางการทูต

เมื่อปี ค.ศ. ๑๗๕๓ มีปัญหาเรื่องใช้ภาษาใดระหว่างบริเตนใหญ่และฝรั่งเศส เนื่องจาก
 จากข้อกำหนดในสันธิสัญญาปี ค.ศ. ๑๖๔๘ ที่กล่าวแล้ว ฝรั่งเศสก็เลยจะให้ใช้ภาษาฝรั่งเศส
 แต่รัฐบาลบริเตนส่งไปขงญแทนให้ขงญกับรัฐบาลฝรั่งเศสว่า ในครั้งก่อน ๆ การทของอังกฤษเคย
 บันทึกหรือหนังสือเป็นภาษาอังกฤษและมีคำแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสแนบไปด้วยนั้น เป็นการแต่ง
 อธิบายชี้แจงไม่ตรงหาก แต่ฝ่ายฝรั่งเศสกลับคอยจับผิดในถ้อยคำในภาษาฝรั่งเศส ฉะนั้นญแทน
 ฝ่ายบริเตนจึงได้รับคำสั่งให้ใช้ภาษาอังกฤษในกาลต่อไป การที่ฝรั่งเศสจะเกลี้ยให้ใช้ภาษา
 ฝรั่งเศส โดยถือว่าบันทึกนั้นไม่ถูกต้อง ถ้าอังกฤษยอมยกแก่กับให้เรื่องนี้เป็นตัวอย่าง บันทึก

ฐานในการต่อไปทุกประเทศมีสิทธิที่จะได้ตอบกับประเทศอื่น ๆ โดยใช้ภาษาของประเทศกลาง
ตัวอย่างถ้าฝรั่งเศสจะได้ตอบกับบริติชโดยใช้ภาษาลาตินก็ได้ และในทางต่อไปถ้าผู้แทน
ฝรั่งเศสได้ตอบเป็นภาษาฝรั่งเศส ก็อย่าได้รับหนังสืออื่น เว้นไว้แต่จะตกลงว่าถ้าผู้แทนฝ่าย
บริติชตอบเป็นภาษาอังกฤษ ผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสจะปฏิบัติทำนองเดียวกัน

ในปี ค.ศ. ๑๘๐๐ ดอรัล กรอนวิลล์ (Lord Granville) รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษ
ได้วางระเบียบในการติดต่อกับผู้ที่ประจำพระราชสำนักเซนต์เจมส์ โดยให้ใช้ภาษาอังกฤษใน
คราวชุมนุมใหญ่ที่กรุงเวียนนา ค.ศ. ๑๘๑๕ และที่กรุงปารีส ค.ศ. ๑๘๑๖ การอภิปรายได้ใช้
ภาษาฝรั่งเศสตลอดการประชุม

เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๒๓ จอห์น แคนนิง (George Canning) รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษ
ทราบจากรายงานของทูตว่า ทูตอังกฤษที่กรุงดีลบลอนติดต่อกับรัฐมนตรีต่างประเทศ
เป็นภาษาฝรั่งเศสทั้ง ๆ ที่รัฐมนตรีนั้นตอบเป็นภาษาโปรตุเกส จึงรีบตั้งให้ใช้ภาษาฝรั่งเศส
ทันที และให้ใช้ภาษาอังกฤษ

เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๕๓ ดอรัล ปาล์มเมอส์ตัน รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษมีความเห็นว่า
รัฐบาลทุกประเทศมีสิทธิจะใช้ภาษาของตนในการติดต่อกับประเทศอื่นเป็นทางการ เพราะว่า
การใช้ภาษาของตนเองนั้นย่อมสะดวกและสามารถแสดงเจตจำนงของตนโดยชัดแจ้งยิ่งกว่า
ใช้ภาษาของชาติอื่น แต่มีความเห็นเพิ่มเติมว่าการที่มีคำแปลกำกับด้วยนั้น ไม่เหมาะเพราะ
จะทำให้ข้อผิดพลาดเข้าใจว่าคำแปลนั้นเป็นต้นฉบับ ตั้งแต่นั้นมาผู้แทนทางการทูตบริติชได้ใช้
ภาษาอังกฤษเป็นภาษาติดต่อกับรัฐบาลต่างประเทศและก็ไม่มีการโต้เถียง เพราะต่างก็
ยอมรับหลักที่ว่าทุกประเทศมีสิทธิจะใช้ภาษาของตน

ในการทำสนธิสัญญากรุงปารีสภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ตกลงเป็นสองภาษา
คือฝรั่งเศสและอังกฤษ นับว่าเป็นครั้งแรกที่แสดงให้เห็นว่าการที่จะถือว่าภาษาฝรั่งเศสเป็น
ภาษาทางการทุกภาษาเคยจนหมดสมัยแล้ว อย่างไรก็ตามก็ค้นภาษาศาสตร์ได้แสดงความคิดเห็นว่า
ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่เหมาะสมยิ่งสำหรับใช้ในการเจรจาการทูต เพราะมีความหมายชัดเจน
ถูกต้องไม่คลุมเคลือเป็นปัญหาอย่างภาษาชาติอื่น

ความหมายในทางที่ลึกลงนั้นได้แก่ศัพท์พิเศษซึ่งนักการทูตควรจะรู้และเข้าใจจริง อยู่
บนตัวในขณะนั้นใช้กันน้อย เช่น พระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสมักจะเริ่มคำว่า "Quai

d'Orsay" กระทรวงการต่างประเทศเยอรมันก่อนฮิตเลอร์เรียกว่า "Wilhemstrasse" ของลัตเวียเรียกว่า "The Haus am Bassplatz" หรือตุรกี "The Sublime Porte" ของไทยเราก็เรียกกันว่า "องคมนตรีกรม"

ศัพท์พิเศษที่ใช้กันแพร่หลายก็มี เช่น "Ultimatum" (คำขาด) ซึ่งแปลว่า ขั้วเรียกครั้งสุดท้ายก่อนเลิกการเจรจา โดยปกติเป็นบันทึกแจ้งไปยังรัฐบาลหนึ่งให้ตอบจนเป็นที่พอใจตามความประสงค์ของรัฐบาล ผู้บันทึกจะต้องตอบภายในกำหนดวันเวลาที่รับไว้ มิฉะนั้นจะจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งอาจไม่ถึงกับประกาศสงครามก็ได้ เช่น การบีบอัดกักสินค้า

ความหมายในทางที่สาม คือ การเขียนหรือการพูดจาไม่บาดหู ในที่นี้ขอแนะนำนิยาม คำว่า "การทูต" ของเซอร์เฮอริเนสต์ ซาเตอ มากต่างอีกครึ่งหนึ่ง "การทูตได้แก่การใช้ไหวฉวนและความแนบเนียนในการดำเนินความสัมพันธ์ทางราชการระหว่างรัฐบาลของรัฐเอกราชและบางที่ขยายไปถึงความสัมพันธ์กับประเทศราชด้วย" (Diplomacy is the

application of intelligence and tact to the conduct of official relations between the governments of independent states, extending sometimes also to their relations with vassal state) ตามคำนิยามจะเห็นได้ว่า ในการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศนั้น

(๑) ต้องใช้ไหวฉวน (intelligence) และ (๒) ต้องปฏิบัติด้วยความแนบเนียน (tact) ขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้ ความแนบเนียนในที่นี้หมายถึงอาการ กิริยาที่แสดงออกนั่นเอง

จะเป็นโดยพูดหรือจดเขียนหรือแสดงท่าทีก็ตาม เช่นกระทรวงการต่างประเทศ ก. ประสงค์จะแจ้งไปยังทูตของประเทศ ข. ซึ่งประจำอยู่ในประเทศตนถึงนโยบายในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้รัฐบาลประเทศ ข. ทราบได้ในเรื่องนั้น ถ้ากรณีเช่นนั้นรัฐบาล ก. จะต้องแทรกแซงแล้ว

ในภาษาการทูตกระทรวงการต่างประเทศ ก. จะไม่แจ้ง โดยใช้ตามภาษาตรง ๆ แต่เรียบเรียงทำนองดังนี้ "รัฐบาลของสาธารณรัฐ ก. (หรือรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) ไกรที่จะเรียนให้พล ก. ทราบว่า รัฐบาล ก. จะวางตนเป็นอนุชกษา (indifferent) ในกรณีนี้ไม่ได้....."

เป็นต้น หรือจดหมายของกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษมีความว่า "รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีความวิตก....." (His Majesty's Government view with grave concern)

ถ้ารัฐบาลใดได้รับหนังสือเช่นนี้ก็คงเข้าใจว่า ในกรณีนั้นรัฐบาลบริติชเจตนาจะปฏิบัติอย่างแข็งกร้าง การทวารโดยใช้ถ้อยคำเช่นนี้เพื่อข่มขู่ให้เมื่อก่อนเห็นประด่าฝ่ายผู้รับ อัน

จะเป็นระฆังให้เกรงเรื่องอันใดแต่ในขณะเดียวกัน ก็คงเข้าใจกันในที่นี้ แต่แม้จะพูดว่า
 อ่อนหวานแต่จนแอดกต ก็ยังมีวาทะที่ตรงเคียงเคียงชงนอกใดแต่ก็ยังตั้งข้อสงสัยและประหม่อม
 อยู่ เช่นใช้คำว่า "ในกรณีเช่นนี้รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะต้องพิจารณาบทบาทของ
 รัฐบาลของตนเองอย่างระมัดระวัง"

(in such an event His Majesty's Government would feel bound carefully to
 reconsider their position) ผู้รับหนังสือของเจ้าโลกนี้ทว่า มิตรภาพจะแปรเป็นศัตรูกัน
 แล้ว หรือถ้าใช้ข้อความว่า การกระทำเช่นนี้เช่นรัฐบาลนั้นจะถือว่าเป็นการกระทำอย่าง
 ไม่ใช่มิตร (unfriendly act) แล้ว ก็หมายความว่าความวุ่นวายอาจจะเกิดขึ้นได้

อาจมีผู้ถามว่าทำไมจะต้องมาพูดเกิดอุปมาอุปไมยหรือคิดอุปมาอุปไมย เมื่อมีความในใจ
 อย่างใดก็พูดออกมาตรง ๆ ในข้อนี้ผู้บรรยายว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นชอบฟังคำที่เพราะหู
 แม้เรื่องที่ถูกนั้นจะไม่ตรงกับความจริงหรือความประสงค์ของการของตน และการพูดเช่นนี้ไม่ใช่
 เป็นการพูดเท็จป้อนปลอบ แต่ในการพูดหรือเขียนเช่นนี้ย่อมมีแต่จะคงใจซึ่งบรรยากาศอันสงบ
 (atmosphere of calm) แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถแจ้งให้ข้อฝ่ายหนึ่งทราบโดยไม่เข้าใจข้อ
 เท็จจริงผิด แต่ทางเดียวกันมีอยู่บ้าง เช่นประชาชนและแม้รัฐบาลไทยเองก็ไม่คนกับ
 คุณค่าของถ้อยคำที่กล่าว แต่นักไม่ถึงว่าผู้กล่าวนั้นหมายความว่าอย่างไร แต่ภาษาในการพูด
 ไม่ควรใช้กับรัฐบาลของตน.

หนังสือต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในการเรียบเรียง

1. Guide to Diplomatic Practice; 3rd Edition.	โดย Sir Ernest Satow.
2. Diplomacy and Peace.	โดย R.B. Mowat.
3. Diplomacy	โดย Harold Nicolson.
4. The Road to Foreign Policy	โดย Hugh Gibson
5. Diplomacy in Fatters	โดย Sir Victor Wellesley
6. The Practice of Diplomacy	โดย John W. Foster.
7. A Century of American Diplomacy	โดย John W. Foster
8. Secret Diplomacy	โดย George Eller Ph. D.
9. Encyclopaedia Britannica, 14th Edition.	
10. Foreign Service of the United States of America	โดย T.H. Lay
11. Life and Letters of Walter H. Page	โดย Burton J. Hendrich.
12. The Diplomacy of the Great War	โดย Arthur Bullard.
13. American Foreign Policy	โดย John Helladay Latané
14. International Relations	โดย Raymond Leslie Buell
15. World Politics 1918-1936	โดย R. Palme Datt.
16. International Commercial Policies	โดย G.E. Fisk Ph. D. and P.S. Peirce Ph. D.
17. American Policy in the Far East (1931-1940) (International Pacific Relation Inquiry Series)	โดย J.A. Bisson.
18. Legal Problem in the Far Eastern Conflict. (International Pacific Relation Inquiry Series) by various international authorities.	
19. The Essentials of International Public Law and Organization.	โดย Amos S. Herchey Ph.D.
20. Foreign Office Organization.	โดย Henry Kittredge Norton.
21. English Government and Politics.	โดย Frederic Austin Ogg.
22. The Government of France	โดย Joseph Barhelémy.
23. Imperialism and World Politics	โดย P.T. Moon Ph.D.
24. An Encyclopaedia of World History	เรียบเรียงโดย Professor W.L. Langer of Harward University.

25. Before the War, Studies in Diplomacy 100 G.P. Gooch.
26. The Intelligent Man's Way to Prevent War
100 Lord Cecil,
Prof. Gilbert Murray,
W. Arnold Foster,
C.M. Lloyd,
Sir Norman Angell,
Prof H.J. Lasky,
C.R. Buxton
27. The Causes of the War 100 Professor A. Berriedale Keith.
28. Twentieth Century Europe 100 Preston William Slosson Ph.D.
29. France and Munich 100 Alexander Werth.
30. The World of Nations 100 Pitman B. Potter.
31. The Human Costs of the War 100 Homer Folk.
32. Bismarek 100 Emil Ludwig.
33. Twenty five Years, 2 volumes 100 Lord Grey of Fallodon.
34. National Governments and International Relation.
100 Frank Abott Magruden Ph.D.
35. Civilization in Europe 100 J. Salwin Schapiro Ph.D.
100 Richard B. Morris M.A.
36. Fifty years of Europe 100 Charles Downer Hazen
37. The History of Europe 1862 - 1914 100 Lucius H. Holt
100 Alexander W. Chilton.
38. Changing Government & Changing Cultures
100 Harold Rugg.
39. Our World Today and Yesterday 100 James Harry Robinson
100 Emma Peters Smith.
40. International Law 100 Oppenheim.
41. A History of the Ancient World 100 George Willis Botsford Ph.D.
42. A Modern History of Europe 1046-1918 100 J. Hampden Jackson.
43. Western Civilization and the Far East 100 Stephen King-Hall.
44. The Kaiser's Memoirs 100 Ex-Emperor Wilhelm II of
Germany
45. The Political Consequence of the Great War
100 Ramsay Muir

46. The Post-War World โดย Hampden Jackson.
47. Curzon, The Last Phase 1919 - 1925 โดย Harold Nicolson
48. Japan Among the Great Powers โดย Seji Hishida Ph.D.
49. Japan's Foreign Relation (1542-1936) โดย Roy Hiemichi Ph.D.
50. Genesis of the Pacific War โดย K. Tamura LL.D.
51. The Washington Conference and After โดย Yamato Ichihashi
52. War and Diplomacy in the Japanese Empire
โดย Profesor T. Takeuchi
53. Contemporary Politics in the Far East โดย Stanley K. Hornbeck Ph.D.
54. Speeches on Foreign Affairs 1904-1914 โดย Viscount Grey of Fallodon.
55. The French Yellow Book, Diplomatic Documents (1938 - 1939)
56. The Polish White Book (1939)
57. The German White Book (1939 No 2) Documents on the Origin of the War
58. The British Blue Book, Diplomatic Documents of the War 1939.
59. In Search of Peace โดย Neville Chamberlain.
60. Speech on Foreign Affairs โดย Anthony Eden.
61. Survey of International Affairs 1934
Survey of International Affairs 1935. I, II.
Survey of International Affairs 1936
Survey of International Affairs 1937 vol. I, II.
62. The Press โดย Henry Wickham Steed.
63. Peace and War, United States Foreign Policy 1931-1941.
พิมพ์ โดยกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา
64. ประวัติการทูตไทย โดย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวราวรรตไวยชากร
65. คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดย นายเดือน บุนนาค และ นายโพธิ์โรจน์ ชัยนาม
66. กองเสนาแห่งเวียงนา โดย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์
67. กาวีร์ โดย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

